NSV LIIDU KOHTUMINISTEERIUMI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

KOLHOOSIÕIGUS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950

~~Ind. 1162.~~

ARH

158391

NSV Liidu Kõrgema Nõukogu Juures
Juriidiliste Teaduste Instituut

KOLHOOSIÕIGUS

Eesti Riiklik Kirjastus
Tallinn 1959

A-18562 II

NSV LIIDU KOHTUMINISTEERIUMI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

KOLHOOSIÕIGUS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950

NSV Liidu Kõrgema Hariduse Ministeeriumi poolt lubatud tarvitada õpikuna juriidilistes instituutides ja õigusteaduskondades.

Käesolev õpik on valmistatud NSV Liidu Kohtuministeeriumi Juriidiliste Teaduste Instituudi poolt.

Opiku üksikuid peatükke kirjutasid järgmised autorid: Ruskol, A. — peatükid I (§ 3 koos A. Pavlov'iga), III, VIII, IX, X, XIII ja XIV; Pavlov, A. II peatüki § 7 ja XV peatüki; Kazantsev, N. II peatüki §-id 1, 2, 8, 9 ja peatükid VII, XI, XII; Poljanskaja, G. peatükid V, VI (VI peatüki koos A. Nikitin'iga); Turubiner, A. IV peatüki ning Fuks, S. II peatüki §-id 3, 4, 5 ja 6.

Opiku redigeerisid D. Genkin ja A. Ruskol.

ARHIIVKOGU

2

Tartu Riikliku Ülikooli Raamatukogu

158391

Eessõna.

Eesti NSV töötavad talupojad, kes esimeste kolhooside töötulemusi nähes said aru sotsialistliku suure kolhoosimajapidamise eelistest võrreldes väikeste killustunud üksiktalupidamistega, on bolševike partei juhtimisel kindlasti asunud põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise teele. Juba rohkem kui 80% talumajapidamisi on ühinenud kolhoosidesse ja iga päevaga kasvab kolhooside arv. Vabariigi noored kolhoosid sammuvad julgesti põllumajanduse edasise arendamise teed. Tänu Nõukogude Valitsuse ja isiklikult Suure Stalini suurele ning pidevale abile on meie põllumajandus põhiliselt ümber muutumas. Traktorid ajavad vagusid kolhoosipõldudel, kombainid ja muud keerukad esmaklassilised põllumajandusmasinad aitavad kolhoosnikutel minna edasi õnnelikule ja jõukale elule. Ainult kolhoositalurahvale on jõukohane niisuguste küsimuste lahendamine, nagu soostunud maade kuivendamine ja kasutamisele võtmine, põldheina külvikordade rakendamine püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatuse kindla söödabaasi rajamiseks, samuti kolhooside ja sovhooside ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani täitmine.

Põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine tõi ühiskondlikku tegevusse kolhoositalurahva hulgast tuhandeid töötajaid, kes innukalt õpivad suurte eesrindlike sotsialistiike ettevõtete juhtimise kunsti. Võib liialdamata öelda, et kümned tuhanded kolhoosnikud on istunud koolipingile, et kiiremini õppida kolhoosimajapidamist õieti juhtima. Vastu tulles kolhoosnikute suurele teadusjanule, on kirjastus otsustanud NSVL Kohtuministeeriumi Üleliidulise Juriidiliste Teaduste Instituudi poolt koostatud ja 1947. aastal väljaantud «Kolhoosiõiguse» õpperaamatu eestikeelses tõlkes välja anda. Kuigi see raamat on välja antud ajal, mil kollektiviseerimine Eesti NSV-s oli alles eos, ning pealegi selle väljaandmisest on möödunud rohkem kui 2 aastat, mille kestel on seadusandluses toimunud rida muudatusi, on olude sunnil siiski vajalikuks

tunnistatud see raamat kohe eesti keeles välja anda, mitte ootama jäädes raamatu uue, parandatud trüki ilmumist, ja eestikeelsesse väljaandesse täiendavalt sisse võtta vahepeal toimunud tähtsamad muudatused ja vajalikud täiendused vastavalt kolhoseerimise iseärasustele Eesti NSV-s.

Vastavalt sellele on joonealustes märkustes toodud muudatused ja vajalikud seletused ning on lisas antud kas tervikuna või osaliselt tähtsamad valitsuse aktid eelpool käsiteldud küsimuste alal.

Tähendatud täiendustega annab raamat tarvitajale mitte ainult teoreetilisi teadmisi kolhoosiõiguse alal, vaid võimaldab ka tutvuda tegeliku seadusandlusega, kujunedes nõnda vajalikuks õpperaamatuks õppijaile, ühtlasi võides aga osutuda kasulikuks ka põllumajanduse ning kolhooside juhtivatele ja praktilistele töötajatele nende igapäevases töös.

Toimetus.

I peatükk.

Kolhoosiõiguse aine ja süsteem.

§ 1. Leninlik-stalinlik kooperatiivplaan ja kolhoosiõigus. § 2. Kolhoosi mõiste ja põhikirjalikud vormid. § 3. Kolhoosiõiguse aine. § 4. Kolhoosiõiguse põhiprintsiibid. § 5. Kolhoosiõigus teadusliku distsipliinina. § 6. Kolhoosiõiguse kursuse süsteem.

§ 1. Leninlik-stalinlik kooperatiivplaan ja kolhoosiõigus.

1. Kolhoosiõigus on üks nõukogude õiguse harusid, mis reguleerib kolhoosisuhteid. Kolhoosisuheteks nimetame meie ühiskondlikke suhteid, mis on seoses kolhooside kui põllumajanduse sotsialistliku vormi organiseerimise ja tegevusega.

Kolhoos on suur põllumajanduslik kooperatiivne tootmiskoondis, millesse on koondunud talupojad, kes ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga ehitavad üles kollektiivse, s. o. sotsialistliku majandi.

Kolhoosid on üks kooperatsiooni liike, «kõige eredam tootmiskooperatsiooni liik» (Stalin). Põllumajanduskooperatsioon on meie riigikorra tingimustes üks sotsialistliku majanduse vorme; kooperatsiooni kaudu tõmmatakse meie maa talurahvas kaasa sotsialismi ülesehitusesse. Kolhoosikorra baasil on väikekaubanduslik talumajandus kujundatud ümber suureks eesrindlikuks sotsialistlikuks majanduseks. Tänu kolhoosikorra võidule muutus NSV Liit eesrindliku sotsialistliku majanduse maaks.

Kolhoosikorra jõud ja elulisus ilmnes eriti selgelt Suure Isamaasõja tingimustes. Oma ettekandes 6. novembril 1943. a. seltsimees Stalin ütles: «Nõukogude Liidu talupojad, kes oma mahajäänud põllumajanduse rahuliku ülesehitustöö aastail kolhoosikorra alusel ümber kujundasid eesrindlikuks põllumajanduseks, näitasid Isamaasõja ajal talurahva ajaloos enneolematult kõrget arusaamist üldrahvalikest huvidest.

Ennastsalgava tööga rinde abistamiseks näitasid nad, et Nõukogude talurahvas peab praegust sõda sakslaste vastu omaenda asjaks, sõjaks oma elu ja vabaduse eest... Kui meie armee kolmandal sõja-aastal ei tunne puudust toiduaineist, kui elanikkonda varustatakse toiduainetega ja tööstust toorainega, siis selles avaldub kolhoosikorra jõud ja elulisus, kolhoositalurahva patriotism [1].

Nii kolhooside organiseerimine kui ka nende tegevus toimub Nõukogude riigi vahetul juhtimisel. Kolhooside elu ja tegevust reguleeritakse ja suunatakse kooperatiiv-kolhoosliku ülesehituse marksistlik-leninlike põhimõtete alusel, mis said oma selgeima väljenduse leninlik-stalinlikus kooperatiivplaanis.

2. Marx ja Engels omistasid suurt tähtsust kooperatsioonile kui individuaalse väiketalumajanduse suureks kollektiivmajanduseks muutmise vahendile. Oma tuntud kirjas Bebel'ile 20-ndast jaanuarist 1868. a. Engels kirjutas: «Et üleminekul kommunistlikule majandusele meil tuleb vahelülina ulatuslikult rakendada kooperatiivset tootmist, selles ei ole Marx ega mina kunagi kahelnud» [2]. Sellele järeldusele tulid Marx ja Engels talupoegade olukorra sügava teadusliku analüüsiga kapitalismi tingimustes. Toetudes ulatuslikule ajaloolisele materjalile näitasid Marx ja Engels, et kapitalismi arenemine laostab talumajandust. «Maksud, ikaldused, jaotamised pärijate vahel, kohtuprotsessid», kirjutas Engels oma töös «Talurahvaküsimus Prantsusmaal ja Saksamaal», «ajavad ühe talupoja teise järel liigkasuvõtja juurde, võlgnevus levib üha laialdasemalt ja muutub igaühele üksikult aina raskemaks, ühe sõnaga meie väiketalupoeg, nagu iga muugi oma aja üleelanud tootmisviisi igand, läheb tagasihoidmatult hukkumisele» [3].

Väiketalumajanduse aluseks on partselliomand, s. o. üksiktalundi väikeomand. Ent väikeomand «... oma loomult kõrvaldab töö ühiskondlike tootmisjõudude arenemise, töö ühiskondlikud vormid, kapitalide ühiskondliku kontsentratsiooni, loomakasvatuse suurtes mastaapides, teaduse üha kasvava rakendamise» [4].

Talurahva majandusliku ja sotsiaalse olukorra puht-teaduslik analüüs võimaldas Marxil ja Engelsil ära näidata teed, mille kaudu tuleb kaasa

---

[1] Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, viies väljaanne, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 96.

[2] Маркс и Энгельс, Соч., т. XXVII, lk. 524.

[3] Маркс и Энгельс, Соч., т. XVI, ч. 2, lk. 444.

[4] Маркс, Капитал, Госполитиздат, 1938, т. III, lk. 711.

tõmmata talurahvast sotsialistliku ülesehituse voolu pärast võimu kättevõitmist proletariaadi poolt. Märkides, et üksiktalumajandus viib talupojad hukkumisele ja et väikeomandi vorm tuleb kõrvaldada üleminekul sotsialistlikule tootmisele, Marx ja Engels õpetasid, et seda ümberkorraldust peab teostatama sel teel ja sääraste meetoditega, mis tagaksid talupoegade ülemineku proletariaadi poole ja töölisklassi ja talurahva põhimassi liidu igakülgse tugevdamise. Ülaltähendatud töös «Talurahvaküsimus Prantsusmaal ja Saksamaal» Engels kirjutas, et vallutanud riigivõimu, proletariaat ei hakka mõtlemagi väiketalupoegade vägivaldsele ekspropriieerimisele. «Meie ülesanne», õpetas Engels, «väiketalupoegade suhtes seisneb eeskätt selles, et nende eratootmist ja eraomandit muuta seltsinguliseks, kuid mitte vägivaldselt, vaid eeskuju kaasabil ning ühiskondliku abi osutamise teel selleks otstarbeks» [5].

3. Marxi ja Engelsi õpetust teede ja meetodite kohta talupoegade majanduse ümberkorraldamiseks ja talupoegade kaasatõmbamiseks sotsialismi ülesehitusse arendati, süvendati ja viidi ellu nende suurte järglaste — Lenini ja Stalini poolt.

Lenin kavandas plaani väiketalundite järk-järguliseks üleminekuks suurtesse kollektiivmajandeisse kooperatsiooni kaudu. «Lenin oli arvamisel, et kooperatsioon üldse ja põllumajanduslik kooperatsioon eriti on miljonitele talupoegadele kättesaadav ja arusaadav tee, mis viib nad väikeselt üksikmajapidamiselt suurte kooperatiivsete tootmiskoondiste — kolhooside — juurde. Lenin märkis, et põllumajanduse arenemine meie maal peab kulgema seda teed, et talupojad tõmmatakse kooperatsiooni kaudu sotsialistlikule ülesehitustööle; seda teed, et kollektivismi alged järk-järgult sisestatakse põllumajandusse, esialgu põllumajandussaaduste müügi alal, hiljem aga tootmise alal. Lenin osutas, et proletariaadi diktatuuri ja töölisklassi ning talurahva liidu olemasolu puhul, kui on kindlustatud talurahva juhtimine proletariaadi poolt, ja sotsialistliku tööstuse olemasolu puhul, — on õigesti organiseeritud ja miljoneid talupoegi hõlmav tootmiskooperatsioon selleks vahendiks, mille abil saab meie riigis üles ehitada täieliku sotsialistliku ühiskonna» [6].

---

[5] Маркс и Энгельс, Соч., т. XVI, ч. 2, lk. 455.

[6] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, RK «Poliitiline Kirjandus» Tallinn, 1946, lk. 258—259.

Lenin vaatles kooperatsiooni isoleerimata seda sotsiaal-majanduslikust olustikust, mille tingimustes toimub kooperatsiooni arenemine. Kooperatsioonil, õpetab Lenin, ei ole iseseisvat arenemisteed. Kapitalismi tingimustes muutub kooperatsioon kapitalistliku süsteemi osaks või õigemini tema lisandiks. Vanade ühistegelaste unistusi, alates Robert Owen'ist, kapitalistliku ühiskonna rahulikust ümberkujunemisest kooperatsiooni kaudu pidas Lenin «fantastilisteks» ja «romantilisteks». Nemad «ei mõista ekspluateerijate võimu kukutamiseks peetava töölisklassi poliitilise võitluse pea- ja põhitähendust» [7].

Põhimõtteliselt teistsuguse tähtsuse omandab kooperatsioon nõukogude korra tingimustes. «Meil on tõepoolest, kui juba riigivõim on töölisklassi käes, kui juba sellele riigivõimule kuuluvad kõik tootmisvahendid, meil on tõepoolest jäänud ülesandeks ainult rahvastiku koopereerimine».[8]

Leninlik kooperatiivplaan lähtub sellest, et töölisklass, ehitades üles sotsialismi, peab asendama talurahva eraviisilise väiketootmise ühiskondliku suurtootmisega, mis annaks võimaluse rakendada põllumajanduses kõiki kaasaegse teaduse saavutusi ning luua sellega põllumajanduses sotsialismile vastava tehnilis-majandusliku baasi. Lenini kooperatiivplaan määrab konkreetsed teed talumajanduse sotsialistlikuks rekonstrueerimiseks, lähtudes vajadusest selle rekonstruktsiooni teostamisel säilitada ja kõigiti tugevdada töölisklassi liitu talurahvaga.

Reas oma töödes arendab Lenin Marxi ja Engelsi õpetust talurahva kihistumisest klassidesse ja kavandab töölisklassi poliitika talurahva iga grupi suhtes. Lenin näitab, et talurahva põhimassiks on tema keskmikrühm. Keskmiktalupoja majanduslikku seisundit iseloomustab see, et ta on ühelt poolt väikeomanik, teiselt poolt aga — töötaja, ning see loob teatava vastuolu tema seisundis. Temal on justkui kaks «hinge»: töötajana teda tõmbab töölise poole, väikeomanikuna aga, leivavaldajana teda tõmbab kodanluse poole, s. o. tagasi kapitalismi suunas. Siit tulenebki keskmiku vältimatu kõikumine. Ent siiski, ütleb Lenin, on meil kõik võimalused talupoegade põhimassi kaasatõmbamiseks sotsialismi ülesehitusse kooperatsiooni kaudu. Kooperatsioonil on meie jaoks erandlik tähtsus, «... esiteks põhimõtteliselt (omandusõigus tootmisvahendeile on riigi käes) ning teiseks uuele korrale ülemineku seisukohalt sel teel, mis on

---

[7] Lenin, Valitud teosed II, lk. 683, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn 1946.
[8] Samas.

talupojale võimalikult lihtsam, kergem ja arusaadavam»[9].

Teinud kindlaks, et proletariaadi diktatuur loob kõik vajalikud poliitilised ja majanduslikud eeldused töötava talurahva kollektiviseerimiseks, näitas Lenin ära ka konkreetse tee talurahva kaasatõmbamiseks sotsialistlikku ülesehitusse. See tee kulgeb kooperatsiooni kaudu.

Lenin omistas otsustava tähtsuse oskusele leida sääraseid talurahva koopereerimise vorme ja meetodeid, mis tagaksid koopereeritavate talupoegade masside isetegevust ja initsiatiivi; ta kutsus üles «... õppida tegelikult ehitama seda sotsialismi nõnda, et iga väiketalupoeg saaks sellest ülesehitamisest osa võtta»[10]. Lenin viitas määratule tähtsusele, mis on nõukogude riigi rahanduslikul abil kooperatsioonile, kriipsutades alla vajadust määrata kindlaks kooperatsioonile rida majanduslikke, rahanduslikke ja pangasoodustusi, kuna «Iga ühiskondlik kord tekib ainult teatud klassi rahanduslikul toetusel... See ühiskondlik kord, mida meie peame toetama rohkem kui tavaliselt, on kooperatiivne kord»[11].

Neis väiteis sisaldus juba teoreetiline üldpõhjendus neile leninlik-stalinlikele kollektiviseerimispõhimõtteile, mis hiljem töötati läbi sügavalt ja igakülgselt seltsimees Stalini poolt: vabatahtlikkus, olude mitmekesisuse kohustuslik arvestamine maa mitmesugustes rajoonides, sellega seoses olev kollektiviseerimistempo ja -meetodite erinevus, veel lõpetamata kollektiviseerimisetapist ülekargamise lubamatus jt.

Lenin põhjendas kooperatiivettevõtete sotsialistlikku olemust proletariaadi diktatuuri juures, näidates ära tingimused, mis kindlustavad nende sotsialistlikku loomust ja arenemist. Sääraseiks tingimusteks on «...riigivõim kõigi suurte tootmisvahendite üle, riigivõim proletariaadi käes, selle proletariaadi liit paljude miljonite väike- ja pisitalupoegadega, selle proletariaadi juhtiva osa kindlustamine talurahva suhtes jne...»[12]. Nende tingimuste olemasolul kooperatiivettevõtted ei erine sotsialistlikest ettevõtteist, «...kui nad on rajatud maapinnal ja tootmisvahenditega, mis kuuluvad riigile, s. o. töölisklassile»[13].

---

9 Lenin, Valitud teosed II, lk. 684, RK «Poliitiline Kirjandus» Tallinn, 1946.

10 Samas.

11 Samas.

12 Lenin, Valitud teosed II, lk. 683, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946.

13 Samas lk. 686.

4. Lenini õpetus kooperatiivse kolhoosliku ülesehitustöö meetodeist ja põhimõtteist sai oma edasise arengu Lenini ürituse suure jätkaja — seltsimees Stalini töödes.

Oma töös «Leninismi alustest» (1924. a.) seltsimees Stalin näitas, et põllumajanduse arenemine nõukogude korra tingimustes kulgeb sootuks teisi teid kui kapitalistlikes mais. Väikekaubamajanduslik talumajandus oma kindlusetuse, laialipillatuse, organiseerimatuse, linnast sõltuvuse tagajärjel «... on majandus, mis seisab teelahkmel kapitalismi ja sotsialismi vahel. See võib areneda niihästi kapitalismi poole, nagu toimub praegu kapitalistlikes maades, kui ka sotsialismi poole, nagu see peab minema meil, meie maal, proletariaadi diktatuuri juures» [14].

Seltsimees Stalini geniaalne prognoos on täielikult ja täies ulatuses täitunud meie tegelikkuses.

Nõukogude korra tingimustes, kus võim on töölisklassi käes, põhiliste tootmisvahendite natsionaliseerimise juures, läks põllumajanduse arenemine sotsialistlikku teed. Põllumajanduse sotsialistlik arenemistee, ütleb seltsimees Stalin, — «see on miljonite talumajapidamiste massilise koopereerimise tee kõigis kooperatsiooni liinides, laialipillatud talumajapidamiste ühendamise tee sotsialistliku tööstuse ümber, kollektivismi aluste levitamise tee talurahva hulgas esmalt põllumajandussaaduste müügi ja talumajapidamiste linnatoodetega varustamise liinis ning hiljem põllumajandusliku tootmise liinis» [15].

Seltsimees Stalin töötas läbi leninliku kooperatiivplaani elluviimise põhijärkude tähtsaima küsimuse, arendades Lenini juhtnööre selle kohta, et laialdaste talurahvamasside kaasatõmbamine kooperatsiooni kaudu sotsialistlikku ülesehitusse peab algul minema kollektivismi aluste juurutamise teel varustamise ja turustamise alal ning seejärel tootmise enda valdkonnas. «Teostada Lenini kooperatiivplaan,» ütleb seltsimees Stalin, «see tähendab tõsta talurahvas turustamis- ja varustamiskooperatsioonilt tootmiskooperatsioonile, nõndaütelda kolhooslikule kooperatsioonile» [16].

Üldistanud kolhoosi ülesehituse rikkalikud kogemused, töötas seltsimees Stalin välja üldise kollektiviseerimise õpetuse ja kulakluse kui klassi likvideerimise selle baasil, põhjendades teaduslikult ka üldisele kollektiviseerimisele ülemineku võimalust ennast 1929. a.

---

[14] Stalin, Leninismi küsimusi, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945, lk. 129.
[15] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 129.
[16] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 164—165.

Seltsimees Stalin kriipsutab alla, et talupoegade üleminekuks kolhoositeele on vältimatuks eelduseks töölisklassi võimu kehtestamine. Oktoobrirevolutsioonist alates algas talupoegade üleminek uuele teele, kolhooside teele. Kuid selleks, et see liikumine muutuks massiliseks, et talupojad läheksid kolhoosidesse mitte üksikute rühmadena, vaid tervete külade, isegi ringkondade kaupa, olid vajalikud mõningad eeltingimused. «Eelkõige oli tarvis,» õpetab seltsimees Stalin, «omada nõukogude võimu, mis aitas ja aitab talupoegadel asuda kolhooside teele. Teiseks oli tarvis minema kihutada mõisnikud ja kapitalistid, võtta neilt ära tehased ning maa ja kuulutada need rahva omandiks. Kolmandaks oli tarvis ohjeldada kulaklust ja võtta temalt ära masinad ning traktorid. Neljandaks oli tarvis kuulutada, et masinaid ja traktoreid võivad kasutada ainult kolhoosidesse ühendatud kehv- ja kesktalupojad. Lõpuks oli tarvis maa industrialiseerida, luua uus traktoritööstus, ehitada uued põllutöömasinate ehitamise tehased selleks, et külluses varustada kolhoositalurahvast traktorite ning masinatega». [17]

Need tingimused pidid viima ja viisidki selleni, et «... talurahva hulgas tekiks massiline liikumine kolhooside kasuks, et talurahvas ei kardaks kolhoose, vaid läheks ise kolhoosidesse, veendudes oma kogemuste põhjal kolhooside paremuses individuaalmajapidamisega võrreldes.» [18] Kõigi nende tingimuste olemasolu andiski võimaluse üle minna üldisele kollektiviseerimisele.

Seltsimees Stalin selgitas, et üleminek üldisele kollektiviseerimisele ei toimu ega saagi toimuda talurahva põhimasside rahuliku kolhoosidesse astumise korras, et üldine kollektiviseerimine on lahutamatult seotud talurahva otsustava võitlusega kulakluse vastu. Seepärast on üldine kollektiviseerimine lahutamatult seotud üleminekuga kulakluse kui klassi likvideerimisele.

«Toetudes Lenini õpetustele väiketalupidamiselt artelliviisilisele kollektiivsele suurmaapidamisele ülemineku vajaduse kohta põlluharimises, toetudes Lenini kooperatiivplaanile, töötas Stalin välja ja viis praktiliselt ellu põllumajanduse kollektiviseerimise teooria. Uut on Stalinil sel alal selles, et ta:

1) töötas igakülgselt läbi küsimuse sotsialistliku majapidamise kollektiivsest vormist maal;

---

[17] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 363.

[18] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 214.

2) näitas, et põhiliseks ja peamiseks lüliks kolhooside rajamisel käesoleval etapil on põllumajanduslik artell kui kõige õigem ja talupoegadele arusaadavam vorm, mis annab võimaluse ühendada kolhoosnikute isiklikud huvid nende ühiskondlike huvidega, kohandada kolhoosnikute isiklikud huvid ühiskondlikele huvidele;

3) põhjendas üleminekut kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale üldise kollektiviseerimise alusel;

4) selgitas masina-traktorijaamade kui tugipunktide tähtsuse põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel ning põllumajanduse ja talurahva abistamisel sotsialistliku riigi poolt» [19].

Marksismi-leninismi klassikute õpetused väikekaubamajandusliku talumajanduse ümberkorralduse teedest ja meetoditest suureks sotsialistlikuks kollektiivmajanduseks on kolhoosiõiguse kui nõukogude õiguse eriharu ja iseseisva õppeaine analüüsi ja uurimise lähtealuseks. Kolhoosi ülesehituse meetodid ja põhimõtted leiavad oma väljenduse ja kinnituse kolhoosiõiguse normides.

§ 2. Kolhoosi mõiste ja põhikirjalikud vormid.

1. Kolhoos — see on lühendatud nimetus kollektiivmajandile [20], mis moodustatakse talupoegade vabatahtliku ühinemise teel. Kolhoosliku ülesehitustöö praktikas kujunes mitu talupoegade ühinemisvormi, ent mitte kõiki põllumajanduslikke kollektiive, mis loodi erinevatel aegadel, ei saa arvata kuuluvaiks kolhoosi tüüpi selles tema tähenduses, mis talle omistatakse seadusandluses, kirjanduses ja igapäevases elus. Seepärast on vaja peatuda põhiliste iseloomustavate joonte selgitamisel, mis on omased kolhoosi tüüpi koondistele, ja nende erinevustel kooperatsiooni teistest liikidest.

Kolhoosi-kooperatsioon on eelkõige tootmiskooperatsioon. Selle oma põhitunnuse järgi erineb see neist kooperatiivkoondiste lihtvormidest, mis seadsid oma eesmärgiks põllumajandussaaduste turustamise ja talundite varustamise tööstustoodetega. Need koondised lõid vahetud majandussuhted põllumajanduse ja sotsialistliku tööstuse vahel, kõrvaldades vahendaja ja ülesostja ning harjutasid talu-

---

[19] Jossif Vissarionovitš Stalin (lühike elulugu), RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 114—115.

[20] Venekeelne lühend «колхоз» on tuletatud sõnade «коллективное хозяйство» (kollektiivmajand) esimestest silpidest. (Tõlkija märkus.)

poegi majapidamisele kollektiivvormis. Kuid need ei muutnud veel põllumajanduse tootmisbaasi. Esinedes leninliku kooperatiivplaani esimese järguna, valmistas turustus-varustuskooperatsioon ette ülemineku tootmise koopereerimisele.

2. Üleminekul turustuse ja varustuse koopereerimisest tootmise koopereerimisele, s. o. üleminekul turustus-varustuskooperatsioonilt tootmiskooperatsioonile, kolhoosi-kooperatsioonile esineb vahepealseid astmeid. Nii olid turustus-varustuskooperatsiooni kõrval juba kooperatiivplaani teostamise esimesel etapil laialdaselt levinud talupoegade lihtsaimad tootmiskoondised: masinaühistud, traktoriühistud, maaparandusühistud jt. Nende talupoegade lihtsaimate koondiste erinevus kolhoosi tüüpi koondistest seisneb selles, et nad üldreeglina seadsid endile ülesandeks talumajanduse mingi üksiku haru koopereerimise. Siin ei ühistatud veel koondise liikmete majandeid tervikuna. Neis koondistes kas soetati ühiselt põllutöömasinaid (masinaühistud) või ühendati mingi majandusharu töö (näiteks puhtasordiliste seemnete kasvatamise ühistu, linaühistud). Säärased ühistud ei seadnud endile ülesandeks koondada oma liikmete majandid ühtsesse kollektiivmajandisse. Nende põhiülesanne seisnes ühistu liikmete majapidamiste parendamises. Masinaühistu põhikirja 1. punkt, näiteks, määras järgmiselt selle eesmärgid: «Ühistu eesmärgiks on aidata kaasa oma liikmete majandite korraldamisele ja parendamisele masinate ja töövahendite rakendamise teel tööde juures, mis on seotud põllumajandusliku tootmisega.»

Talupoegade koondiste lihtsaimad vormid etendasid samuti tähtsat osa talupoegade ettevalmistamisel üleminekuks turustuse ja varustuse kooperatsioonilt tootmiskooperatsioonile. Nad näitasid talupoegadele tegelikkuses majapidamise kollektiivvormide kasulikkust ja valmistasid neid ette üleminekuks kooperatsiooni kõrgemale vormile — kolhoosivormile.

3. Sootuks teist koondusliiki kujutab endast kolhoos. Temas juba nimetus ise «kolhoos» — kollektiivmajand — iseloomustab talumajandite koondumist ühtsesse majandusorganisatsiooni. Kui talupoegade lihtsaimad tootmiskoondised (masinaühistud jt.), nagu meie eelpool tähendasime, veel ei puudutanud, õigemini ei muutnud põllumajanduse tootmisbaasi, siis kolhoosi tüüpi koondised muudavad põllumajandusliku tootmise põhielemendid individuaalseist ühistatuiks. Kolhoosi tüüpi koondised seavad endile ülesandeks asendada väiketalundit kollektiivse suurmajandiga — esiteks maakasutamise, teiseks põhiliste tootmisvahendite

koondamise ja kolmandaks ühise organiseeritud, kollektiivse töö rakendamise teel. Sellega kandub majandustegevuse raskuspunkt üksikmajandeilt kolhoosi ühismajandile, see aga tähendab, et muutub põllumajanduse tootmisbaas. Väikeste üksiktalundite asemele astub põllumajanduse uus, sotsialistlik vorm — kolhoosivorm, mis annab võimaluse rakendada põllumajanduses uusimat tehnikat. «Just selles seisabki kolhooside suur tähtsus, et nad on põhibaasiks masinate ja traktorite rakendamisel põllutöös . . .» [21].

4. Kolhoosidel kui talupoegade tootmis-kooperatiivseil koondistel on mitmesuguseid vorme, mida iseloomustab nende liikmete vara ühistamise aste.

Sääraseid vorme on kolm: maa ühisharimise ühistud [22], põllumajanduslik artell ja põllumajanduslik kommuun.

Maa ühisharimise ühistu kujutab endast kolhoosi algvormi, — kolhoosi teistele, kõrgemaile vormidele üleminekuvormi. Maa ühisharimise ühistu iseloomustavaks tunnuseks on see, et ta rajatakse põllumajandusliku tootmise põhielementide veel mitte täielikule ühistamisele, vaid ainult põhiliste põllumajanduslike tööde ühisele tegemisele. Maa ühisharimise ühistu põhikiri ei nõua tootmisvahendite ühistamist, need jäävad ühistu liikmete isiklikuks omandiks; nõutav on üksnes põhiliste põllumajanduslike tööde ühine tegemine põllunduses. Põhiliste põllumajanduslike tööde ühine tegemine viib maa ühisharimise ühistu liikmete maade tegelikule ühendamisele; luuakse ühtne maamassiiv, mis kujunebki kollektiivtöö rakendamise objektiks. Tootmisprotsesside ühistamine loob ka tingimusi ja võimalusi ühistatud tootmisvahendite moodustamiseks ühiskondlike vahendite arvel põllumajandusmasinate soetamise korras ühistu poolt, kuna maa ühisharimise ühistu põhikiri näeb ette komplitseeritud masinate ja teiste tootmisvahendite soetamise võimaluse ühistu tulude arvel.

Maa ühisharimise ühistu omandab seega sotsialistliku ettevõtte jooni, mis lubab pidada teda, kogu tema ebatäiuslikkuse juures, kolhoosiks, mis erineb lihtsaimaist tootmisühistuist, kus iga üksiktalund säilib kogu ulatuses.

Maa ühisharimise ühistud etendasid positiivset osa: nad näitasid talupoegadele nende endi kogemuste varal ühistatud põllunduse eeliseid kol-

---

[21] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 255.

[22] Venekeelne lühend — «ТОЗ» (товарищество по общественной обработке земли). (Tõlkija märkus.)

lektiivse maakasutuse baasil, kergendades sellesamaga üleminekut kõrgemale kolhoosivormile — põllumajanduslikule artellile.

5. Põllumajanduslikus artellis ühistatakse maakasutus, põhilised tootmisriistad ja -vahendid (põllumajanduslik inventar, tööloomad, majapidamishooned jm.) ning töö. Põllumajanduslik artell on uut tüüpi majand, sotsialistlik suurmajand, mis võimaldab kasutada laialdaselt suurmajandi kõiki eeliseid, rakendada uusimat tehnikat, juhtida majapidamist agronoomia saavutuste alusel. Põllumajanduslikule artellile on iseloomustav samuti see, et põllunduse kõrval areneb ka ühisloomakasvatus, luuakse ühiskondlikel alustel abiharud, püstitatakse ühiskondlikel alustel majanduslikke ja kultuurilis-elukondlikke ehitisi jne. Artellis teostatakse sotsialistlikku põhimõtet — töötoodete jagamist ainult töö kvantiteedi ja kvaliteedi järgi.

Artelli ühismajapidamise kõrval on igal kolhoosiperel [23] isiklikuks kasutamiseks hoonete juures väike maatükk [23a] ja isiklikuks omandiks abimajapidamine sellel maatükil (NSV Liidu konstitutsiooni § 7).

Põllumajandusliku artelli põhikiri lähtub sellest, et kolhoosipere põhiliseks elatusallikaks on artelli ühismajand, kuna pere abimajapidamine on vaid kolhoosipere elatumise abiallikaks, mis rahuldab peamiselt kolhoosnikute elukondlikke vajadusi.

Põllumajanduslik artell on kolhoosiliikumise põhiliseks ja ainuõigeks vormiks antud etapil. Ta kooskõlastab õigesti, nagu õpetab seltsimees Stalin, kolhoosnikute isiklikud elukondlikud huvid nende ühiskondlike huvidega, kohandab õnnestunult kolhoosnikute isiklikke elukondlikke huvisid ühiskondlikele huvidele, kergendades seega eilsete üksiktalunike kasvatamist kollektivismi vaimus [24].

6. Põllumajanduslikku kommuuni iseloomustab veelgi kõrgem ühistamise aste. Kommuunis ühistatakse maakasutamine, töö ja kõik tootmisvahendid. Kommuun eeldab samuti tema liikmete elukonna ühistamist.

Põllumajanduslik kommuun on tuleviku asi. Partei XVII kongressil seltsimees Stalin ütles: «Tuleviku kommuun kasvab välja arenenud ning jõukast artellist. Tuleviku põllumajanduslik kommuun tekib siis, kui artelli põldudel ja farmides on vilja, kariloomade, lindude, aedviljade ja igasuguste muude saaduste küllus, kui artellide juurde rajatakse meh-

[23] Eesti NSV konstitutsioonis ja mõnes valitsuse määruses esineb «kolhoosipere» asemel «kolhoositalund» ja «kolhoositalu». (Vastutav toimetaja.)

[23a] Defineeritakse käesolevas tõlkes edaspidi «õue-aiamaana». (Tõlkija märkus.)

[24] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 414.

haniseeritud pesukojad, moodsad köögid-sööklad, leivavabrikud jne., kui kolhoosnik näeb, et tal on kasulikum saada liha ja piima farmist kui pidada oma lehma ja väikeloomi, kui naiskolhoosnik näeb, et tal on kasulikum lõunatada sööklas, tuua leiba leivavabrikust ja saada pestud pesu ühiskondlikust pesukojast, kui endal tegelda nende asjadega. Tuleviku kommuun tekib enam arenenud tehnika ja enam arenenud artelli alusel, saaduste külluse alusel. Millal see tuleb? Muidugi mitte kiiresti. Kuid see tuleb» [25].

Nõukogude võimu esimestel aastatel loodi maa mitmesugustes rajoonides endiste mõisnike mõisade baasil põllumajanduslikke kommuune. Need ühendasid peamiselt kehvikuid ja moonakaid. Paiguti astusid kommuuni sõjaperioodil maal paigustunud linnatöölised. Kommuunid tekkisid arenemata tehnika ja saaduste puuduse baasil, seepärast nad ei saanud kuigi laialdase leviku osaliseks. Kommuuni põhikiri nägi ette kõigi tootmisvahendite ühistamist ega lubanud kodulindude, väikeloomade jms. isiklikku valdust. Sellega kommuunis tema liikmete isiklikke, elukondlikke huvisid mitte ainult ei arvestatud, vaid, nagu ütles seltsimees Stalin, lämmatati väikekodanliku ühevõrdsustamise huvides [26]. See kõik ei loonud eeltingimusi põllumajanduslike kommuunide püsimisele. Tulles vastu põllumajanduslike kommuunide liikmete soovidele, kinnitas NSV Liidu RKN 15. juunil 1933. a. Põllutöö RK määruse [27], millega põllumajanduslike kommuunide liikmeile anti õigus soetada oma isiklikule majapidamisele lehm, väikeloomi ja linde. Sellega kergenes paljude kommuunide üleminek põllumajandusliku artelli põhikirjale.

7. Põllumajanduslik artell on kolhooside valdavaks ja ainuõigeks vormiks antud etapil. Nagu seltsimees Molotov oma lõppsõnas partei XVIII kongressil rõhutas, jääb põllumajanduslik artell kolhoosliku ülesehitustöö põhivormiks veel pikemaks ajavahemikuks. Sellega seletub see, et nõukogude seadusandlus, kõneldes kolhoosidest, mõtleb sellega põllumajanduslikku artelli, mille tüüp-põhikiri, mis võeti vastu teise üleliidulise kolhoosnikute-löökTööliste kongressi poolt ja kinnitati 17. veebruaril 1935. a. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK poolt, ongi kolhoosliku ülesehitustöö põhisätteks. Põhikirja sätete rakendamisel kolhoosikülas tekivad uued ühiskondlikud suhted — kolhoosisuhted, mille iseloomustamisele meie siirdumegi.

---

[25] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 415.

[26] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 414. (Tõlkija märkus.)

[27] LSKK 1933, nr. 38, art. 231.

§ 3. Kolhoosiõiguse aine.

Selleks, et määrata mõne õigusharu ainet, peab selgitama ühiskondlike suhete ringi, mis on antud õigusharu reguleerimisobjektiks.

Kolhoosiõiguse aine määramisel tuleb lähtuda kolhoosisuhete mõistest. Seepärast on vaja määrata kindlaks nii kolhoosisuhete mõiste ise kui ka nende ühiskondlike suhete ring, mida nimetatakse kolhoosisuhteiks.

1. Ühinedes kolhoosi likvideerivad talupojad oma eramajapidamise ning loovad uue ühtse kollektiivmajandi. Muutub nende majandusliku tegevuse tootmisbaas, muutub ka talupoja sotsiaalne loomus: väikesest individuaalomanikust muutub ta kollektiivi liikmeks, osavõtjaks sotsialistlikust majapidamisest. «Meie nõukogude talurahvas,» ütleb seltsimees Stalin, «on oma rõhuvas enamikus kolhoositalurahvas, s. o. ta ei raja oma tööd ja oma omandit mitte individuaalsele tööle ja mahajäänud tehnikale, vaid kollektiivsele tööle ja moodsale tehnikale. Lõpuks ei ole meie talurahva majapidamise aluseks mitte eraomand, vaid kollektiivne omand, mis on tekkinud kollektiivse töö alusel»[28].

Kolhoositalurahva huvid — tootmis- ja jaotusküsimused, varalised ja tööalased suhted — on tihedalt seotud kolhoosiga. Seepärast on kolhoosisuhted eelkõige suhted kolhoosi ja tema liikmete vahel.

Kuid kolhoosi suhteid oma liikmetega ei saa vaadelda lahus suhetest kolhoosi ja riigi vahel. Sotsialistliku majanduse ühe vormina täidavad kolhoosid terve rea üldriiklikke ülesandeid. Sotsialistliku majandussüsteemi osana tegutsevad kolhoosid ühtse rahvamajandusplaani alusel. Võttes osa oma kolhoosi plaani täitmisest võtavad kolhoosiliikmed seega ka osa üldriikliku plaani täitmisest — põllumajanduse arendamise, loomakasvatuse arendamise plaani jne. täitmisest. Kolhoos pole üksnes majapidamise vorm, vaid on talupoegade ühendamise ja sotsialistlikku ülesehitusse kaasatõmbamise vorm. Kolhoosi kaudu talurahvas lülitatakse üldriiklikku ellu, talurahvas muutub sotsialistliku ülesehituse aktiivseks osavõtjaks. Seepärast on kolhoosisuhted suurel määral ka suhted kolhoosi ja riigi vahel.

Kolhoosisuhted hõlmavad kolhoosiküla elu mitmesuguseid külgi. See on ühiskondlike suhete eriline ala, mis on seotud põllumajanduse kollektiviseerimisega.

Kolhoosisuhteid kui ühiskondlike suhete eri ala võidakse jaotada kolme rühma: 1. kolhoosi suhted oma liikmetega, 2. kolhoosi suhted kol-

---

[28] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 452.

hoosiperega, 3. kolhoosi suhted riigiorganitega, kooperatiivkoondistega ja üksikkodanikega (välissuhted).

Need suhted, olles reguleeritud õigusnormidega, muutuvad kolhoosi-õigussuheteks.

2. Kolhooside ja nende liikmete vahel tekib rida vastastikuseid õigusi ja kohustusi vara ühistamise, liikmete töö rakendamise ja artelli asjaajamise puhul. Need suhted on kolhoosisisesed suhted.

a) Astudes kolhoosi liikmeks, on talupoeg kohustatud ühistama tööloomad, põllumajandusliku inventari, seemnevarud ning kõik selle, mis kuulub tema tootmis-põhivahendeisse, mis esineb tema eramajapidamise materiaalse baasina.

Ühistamise õiguslik loomus seisneb selles, et kolhoosi astuja annab vabatahtlikult temale eraomandi alusel kuuluvad tootmisvahendid kolhoosi kui iseseisva õigussubjekti omandiks. Sellega toimub omandiõiguse subjekti vahetumine: vara, mis kuulus üksikisikuile või talunditele, muutub kolhoosiomandiks. Kuid siin ei toimu lihtne ühe õigussubjekti asendumine teise õigussubjektiga. Siin toimub ühtlasi talupoja väikese eraomandi transformeerumisprotsess: ta muutub kolhoosiomandiks — järelikult muutub tema sotsiaalne loomus. Kolhoosiomand on üks sotsialistliku omandi vorme. Talupoegade vara ühistamine nende astumisel kolhoosi on kolhoosiomandi kujunemise algallikaks.

Sotsiaalse loomuse muutumisega muutub ka omandi õiguslik loomus (lähemalt vt. selle kohta VIII peatükis).

Suhted kolhooside ja tema liikmete vahel vara ühistamise puhul on varalised suhted, kusjuures need suhted kannavad permanentset iseloomu — need jäävad kogu ajaks, mil kolhoosnik on kolhoosi liige. Nende suhete ülesandeks on luua materiaalne baas ühiskondlikule tootmisele. Varalised suhted on seotud teiste kolhoosisiseste suhete kogu kompleksiga.

b) Astudes kolhoosi liikmeks on kolhoosnik kohustatud võtma osa isikliku tööga kolhoosi ühismajapidamisest. Kollektiivse töö rakendamise materiaalseks baasiks on kolhoosiomand. Kolhoosiliikmete tööjõu kasutamise puhul tekib kolhoosi ja tema liikmete vahel rida vastastikuseid õigusi ja kohustusi, rida vastastikuseid suhteid, mida võib iseloomustada kolhoosi töö-õigussuhetena. Töö-õigussuhted kolhoosides on kolhoosisiseste õigussuhete tähtsaimaks alaks.

Kolhoosiliikmete töö organiseerimine toimub kolhoosiomandi baasil. Siit tuleneb, et töösuhted, s. o. töö organiseerimisel ja tasustamise korral,

töö reguleerimise õiguslikel vormidel on rida erinevusi, mis on omased kolhoosile kui kooperatiivorganisatsioonile.

Võttes osa ühiskondlikust tootmisest, kolhoosiliikmed, kuna nad on kolhoosi peremehed, ei saa ette kindlaksmääratud tasu oma töö eest, vaid võtavad osa tulude jagamisest vastavalt töö kvantiteedile ja kvaliteedile.

Töö mõõduks kolhoosides on omapärane mõõtühik — normipäev, mille maksumus sõltub kolhoosi tulukusest.

Töösuhted kolhoosides ei hõlma üksnes suhteid kolhoosi ja tema liikmete vahel, vaid ka rea küsimuste alal kolhoosi, kolhoosnikute ja riigi vahelistes suhetes.

Tuleb pidada silmas, et kolhoosid annavad osa tööjõudu organiseeritud korras ka tööstuse jaoks. Meil on seetõttu rida omapäraseid suhteid, mis tekivad neil juhtudel, kui kolhoosnik, kes on suunatud tööle tööstuses, astub töösuhetesse riigiga, säilitades samal ajal kolhoosi liikmeksolemise õiguse.

c) Kolhoosisiseste suhete kolmanda liigi moodustavad õigussuhted, mis on seotud kolhoosi asjaajamisega. Võttes osa kolhoosi asjaajamisest valivad kolhoosiliikmed juhtimisorganid, kinnitavad plaanid, tulude-kulude eelarved, töötavad välja ja kinnitavad töönormid, tööhinded, sisekorra-eeskirjad jne. Iga kolhoosiliige võib olla valitud juhtimisorganitesse (täpsemalt vt. selle kohta VI peatükis). Ühtseks tunnuseks, mis ühendab, vaatamata nende mõningaile erinevustele, kolhoosisiseseid õigussuhteid, kolhoosi ja tema liikmete kõiki vastastikuseid õigusi ja kohustusi, on asjaolu, et nad lõppkokkuvõttes kõik moodustavad kolhoosi liikmeks olemise suhteid. Liikmeksolemise instituut määrab kolhoosi ja tema liikmete vahelised vastastikused suhted ja määrab kindlaks kolhoosi ja tema liikmete vastastikuste õiguste ja kohustuste kogu kompleksi.

3. Kolhoosiõiguslike suhetena ei määrata üksnes kolhoosi õigussuhteid üksikute kolhoosnikutega, vaid ka kolhoosi õigussuhted kolhoosiperega kui iseseisva õigussubjektiga. Nende õigussuhete iseärasus seisneb selles, et nad esinevad suurel määral kolhoosisiseste õigussuhetena ja määratakse kolhoosi liikmeks olemisega. Õigus õue-aiamaale abimajandi pidamiseks, õigus vastavale abile kolhoosi poolt tekib üksikuil peredel ainult seoses nende perede täiskasvanud liikmete astumisega kolhoosi, niisamuti kui kolhoosipere enda tekkimine on seotud kolhoosi liikmeks olemisega ja osavõtuga kolhoosi tootmisest.

Kolhoosipere õiguslik seisund kujuneb kolhoosi suhetest tema üksikute liikmetega ja kolhoosi suhetest kolhoosiperega kui iseseisva õigussubjektiga, kes astub reasse õigussuhetesse mitte üksnes kolhoosiga, vaid ka riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonide ja üksikkodanikega. Peale selle on olemas laialdane ala õigussuhteid, mis tekivad kolhoosiperes endas. Kuid kolhoosipere õiguslikku seisundit, samuti motiive, mille alusel seadusandlus annab temale terve rea soodustusi jne., võib mõista ainult lähtudes kolhoosist, lähtudes sellest, et pere töövõimelised liikmed esinevad kolhoosiliikmetena ja võtavad osa kolhoosi ühismajapidamisest, ja et järelikult kolhoosipere põhiliseks ülalpidamisallikaks on kolhoosi ühismajapidamine. Sellest lähtub seadusandlus, määrates kindlaks maksusoodustusi kolhoosiperele võrreldes üksiktalupoja majandiga. Järelikult kolhoosi õigussuhted kolhoosiperega on kolhoosiõiguslikud suhted ja moodustavad sellega kolhoosiõiguse uurimise aine.

4. Edasi kuulub kolhoosiõiguslike suhete hulka suur ring kolhoosi õigussuhteid riigivõimu- ja riigihaldusorganitega, ühiskondlike organisatsioonidega ja üksikisikutega.

Iseseisva õigussubjektina, juriidilise isikuna astub kolhoos mitmesuguseisse õigussuhteisse riigiorganitega, ühiskondlike organisatsioonidega ja üksikkodanikega. Arusaadav, et mitte kõiki kolhoosi õigussuhteid teiste õigussubjektidega ei saa arvata kolhoosiõigussuhete hulka, mõningad neist kuuluvad tsiviilõiguslike või haldusõiguslike suhete hulka.

Rida kolhoosisuhteid riigiorganite, kooperatiivkoondiste ja üksikkodanikega esineb kolhoosiõiguslike suhetena seepärast, et nad:

a) oma tekkimises on juriidiliselt seotud kolhoosisiseste suhetega, mis tulenevad kolhoosiliikmeks olemisest,

b) reguleeritakse põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga ja seda täiendavate kolhoosiõiguse normidega,

c) kujunevad seal, kus kolhoos astub õigussuhteisse riigiorganitega töötavate talupoegade omapärase koondisena, ühes kõigi temale omaste spetsiifiliste omadustega, kui koondis, mis neis suhteis ei saa olla asendatud mingi teise õigussubjektiga. Kõigil neil juhtudel, mil kolhoos astub õigussuhteisse nagu iga teine juriidiline isik, arvatakse õigussuhted sõltuvalt oma iseloomust teiste õigusharude hulka.

Sotsialistliku majanduse ühe vormina korraldavad kolhoosid oma tootmist ühtse üldriikliku plaani alusel. Põhikiri kohustab artelli majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites riigiorganite

poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu. Selles seoses kolhoosi ja riigiorganite vahel tekib rida vastastikuseid õigusi ja kohustusi. Need õigussuhted on kolhoosiõiguslikud suhted.

Kolhoosiõiguslikud on kolhoosi õigussuhted masina-traktorijaamaga. Masina-traktorijaam on riiklik põllumajanduslik ettevõte, mis osutab kolhoosidele tootmisalaseid teenuseid. Õigussuhted masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel, mis tekivad masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise tüüplepingu ja selle lepingu põhjal sõlmitavate lepingute alusel, on omased ainult kolhoosidele ja masina-traktorijaamadele; teised õigussubjektid ei saa olla nende õigussuhete osalisteks.

Kolhoosiõigussuhete hulka tuleb arvata samuti kolhooside vastastikuseid suhteid põllumajandusorganitega ja kohalike nõukogude täitevkomiteedega, kes juhivad kolhoose. Riigiorganite poolt kolhooside juhtimise õiguslikud vormid ja meetodid erinevad riiklike ettevõtete juhtimise vormidest ja meetodeist. Lühidalt võib öelda, et seda juhtimist teostatakse tüüp-põhikirja põhimõtete alusel (täpsemalt selle kohta vt. IV peatükis).

Teiselt poolt ei ole suhted kolhoosiõiguslikud, kui näiteks rajooni täitevkomitee riigivõimu kohaliku esindajana määrab kindlaks sanitaar-hügieenilised eeskirjad, mis on kohustuslikud kõigile antud rajooni organisatsioonidele ja kodanikele, sealhulgas ka kolhoosidele, kolhoos aga rikub neid eeskirju, mille eest teda trahvitakse. Need suhted ei ole kolhoosiõiguslikud, kuna antud juhul kolhoos esineb nagu iga teinegi juriidiline isik, ning tema suhetes rajooni täitevkomiteega ei ole midagi, mis oleks spetsiifiliselt omane kolhoosisuhetele, mis tulenevad tema tegevusest põllumajandusliku tootmisartellina.

Samuti ei ole kolhoosiõiguslikud suhted kolhoosi ja riiklike ja kooperatiivorganisatsioonide ning üksikkodanike vahel, mis tulenevad ostu-müügiaktidest, tööettevõtte- või teistest tsiviilõiguslikest tehinguist. Kui näiteks kolhoos ostab riiklikelt organisatsioonidelt ehitusmaterjali, tööstuskaupu või müüb kolhoosikaubanduse korras põllumajandussaadusi, siis need suhted kuuluvad loomulikult tsiviilõiguslike suhete hulka ja neid reguleeritakse tsiviilõiguse üldnormidega.

5. Nagu nähtub öeldust, on kolhoosiõigussuhted oma iseloomult väga mitmekesised. Need hõlmavad kolhoosiküla ühiskondlik-õigusliku elu mitmeid alasid (tootmise, jaotamise, töökorralduse jne. küsimusi).

Vaatamata mõningale mitmekesisusele on kolhoosiõigussuhted omavahel lahutamatult seotud ja kujutavad endast ühtse terviku. Siin-

juures on otsustavaks asjaolu, et kõik need suhted on seotud põllumajanduse kollektiviseerimisega ja määratakse kolhooside kui sotsialistliku majandusvormi tegevusega.

Põllumajanduse kollektiviseerimisega seotud ühiskondlike suhete eriline tähtsus ja omapära tingib ka vajaduse nende eraldamiseks ühiskondlike suhete erivaldkonda õigusliku reguleerimise ainena ja teadusliku uurimise objektina, s. o. nende eraldamist eri õigusharu reguleerimise aineks. Selle aluseks on talurahva eriline tee kommunismi poole, mis määratakse leninlik-stalinliku kooperatiivplaaniga.

Sellest on tingitud ka see, et kõige olulisemad, kõige tähtsamad õigusnormid, mis väljendavad kolhoosisuhteid, on antud ühtses seadusandlikus aktis, milleks on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri määrab talupoegade kolhoosidesse ühinemise korra, kolhoosi organisatsioonilise struktuuri, tema seisundi juriidilise isikuna, kolhoosi ja tema liikmete vaheliste vastastikuste suhete süsteemi, samuti ka kolhoosi kohustused riigi vastu. Tüüp-põhikirja normidega on määratud kõik kohustuslikud nõuded, millele peab vastama talupoegade kooperatiivkoondis, et seda võidaks tunnistada kolhoosiks ja talle antaks kõik kolhoosi õigused.

Tüüp-põhikiri on kolhoosiõiguse põhiallikaks.

Arusaadav, et tüüp-põhikiri ei saa ette näha kõiki kolhoosielu küsimusi, selles on väljendatud ainult tähtsamad, kõige olulisemad õigusnormid. Tüüp-põhikirja sätete täienduseks ja arendamiseks antakse rida normatiivseid akte, mida nimetatakse kolhoosialaseks seadusandluseks. Sel moel tekib seadusandluse eriharu — kolhoosialane seadusandlus, mis reguleerib kolhoosiõigussuhteid.

6. Ühiskondlike suhete mitmesugused alad tingivad ka mõningaid erinevusi õigusliku reguleerimise vormides ja meetodites. Kolhoosisuhete iseärasused predestineerivad ka neid suhteid väljendavate õigusnormide teatavat erinevust.

Kolhoosiseadusandluse iseloomustavaks jooneks on asjaolu, et kolhooside tegevust reguleerivaks põhisätteks on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri. Tüüp-põhikirjal on väga omapärane koht meie seadusandluse süsteemis. Ühelt poolt on see põhikiri, mis on välja töötatud ja vastu võetud kolhoosnikute-lööktööliste kongressil partei ja valitsuse juhtide vahetul osavõtul. Sellega väljendavad tüüp-põhikirja nõuded kolhoosimasside tahet, kelle parimad esindajad võtsid osa tüüp-põhikirja väljatöötamisest ja võtsid selle vastu ühel häälel. Teiselt poolt on tüüp-põhikiri

kinnitatud NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK ühise määrusega ning on seaduseks, mis kõikumatult määrab kindlaks kolhooside tekkimise ja tegevuse tingimused. Kolhoosid tuleb luua ja nad peavad töötama tüüppõhikirjas sätestatud alustel.

Kolhoosisuhteid reguleerivate tähtsamate normide *põhikirjalik iseloom* on kolhoosialase seadusandluse üks iseloomustavaid jooni.

Terve rida iseärasusi iseloomustab kolhoosialase seadusandluse teisigi norme, mis on seotud tüüp-põhikirjaga kui kolhoosiõiguse põhiallikaga. Kõik normatiivaktid, mis reguleerivad kolhooslikku ülesehitustööd, lähtuvad vajadusest ühendada riiklikku juhtimist kolhoosimasside laialdase isetegevusega. See leiab oma väljenduse eriti selles, et riik, reguleerides kolhoosisuhteid, rakendab näiteks imperatiivse iseloomuga normide kõrval samuti ka soovitusliku iseloomuga -norme.

Kolhoosialane seadusandlus sisaldab suure hulga norme, mis reguleerivad kolhoosielu mitmesuguseid alasid. Kõik need normid oma kogumis moodustavad *eri õigusharu — kolhoosiõiguse*.

7. Seega iseloomustatakse siis kolhoosiõigust kui iseseisvat õigusharu esiteks õigusliku reguleerimise erilise objekti — kolhoosliku ülesehitustöö — olemasoluga, teiseks erilise õigusharu — kolhoosialase seadusandluse — olemasoluga ja kolmandaks nende suhete reguleerimisvormide ja -meetodite mõningase omapäraga. Põhilisteks normideks on põllumajandusliku artelli tüüpi-põhikirja normid.

Kõik öeldu võimaldab meil formuleerida kolhoosiõiguse järgmise definitsiooni: *kolhoosiõigus on normide kogu (käitumisreeglid), mis on kindlaks määratud ja sanktsioneeritud tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi poolt, väljendavad talupoegade kolhoosidesse ühinemise põhimõtted, korra ja tingimused, reguleerivad kogu kolhoosisiseste suhete süsteemi ja samuti kolhoosi ja riigiorganite vahelisi suhteid*. Nõukogude rahva tahte väljendusena on kolhoosiõigus suunatud «uue ühiskonna ülesehitamisele külas» (*Stalin*) leninlik-stalinliku kooperatiivplaani teostamise korras kommunismi kõrgemale faasile ülemineku eesmärgil.

§ 4. Kolhoosiõiguse põhiprintsiibid.

1. Kolhoosiõiguse põhialuseks, nagu kogu nõukogude õiguselgi, on sotsialismi põhimõtted.

Kolhoosiõiguse aluseks, nagu kogu nõukogude õiguselgi, on ühiskondlik, sotsialistlik omand. Kolhoosis ei ole inimeste klassi, kes oleks tootmisvahendite omanikud, ega inimeste klassi, kel puuduksid need tootmisvahendid. Järelikult kolhoosis ei ole inimese ekspluateerimist inimese poolt.

Kolhoosi tegevust arendatakse ja suunatakse ühtse riikliku plaani alusel.

Kolhoosis on ellu viidud sotsialistlik põhimõte: «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi» (NSV Liidu konstitutsiooni § 12). Ühistoodang, mille kolhoosid saavad kolhoosnikute töö rakendamisest ühiskondlike tootmisvahenditega, jaotatakse pärast riiklike kohustuste ja tootmisvahendite kulutatud osa korvuse mahaarvamist eranditult töö kvantiteedi ja kvaliteedi järgi (täpsemalt vt. selle kohta peatükkides X—XI).

Kolhoosides on täielikult ellu viidud sotsialistlik rahvuste ja meeste ning naiste võrdõiguslikkuse põhimõte. «Artelli liikmeks võivad astuda kõik töötajad, nii naised kui mehed, kes on saanud 16 aastat vanaks» (tüüp-põhikirja p. 7).

Kolhoosiõiguse põhialuseks on kolhoosliku ülesehitustöö marksistlik-leninlikud põhimõtted. Need põhimõtted leiavad oma väljenduse ja kinnituse kolhoosiõiguse normides.

V a b a t a h t l i k k u s e põhimõte on kolhoosiõiguse tähtsamaks põhimõtteks. Eespool meie tõime ära Engelsi ütluse: formuleerides proletariaadi ülesandeid väiketalupoegade suhtes ta õpetas, et nende eratootmist ja eravaldust tuleb muuta seltsinguliseks «mitte vägivaldselt, vaid eeskuju kaasabil ning ühiskondliku abi osutamise teel selleks otstarbeks».

Vabatahtlikkuse põhimõtet rõhutati ka korduvalt Lenini ja Stalini töödes. Lenin kirjutas: «. . . praegu on meie ülesanne — üleminek maa ühisharimisele, üleminek suurele ühismajapidamisele. Kuid nõukogude võimu poolt ei tohi olla mingit sundust; mingi seadus ei sunni selleks. Põllumajanduslik kommuun asutatakse vabatahtlikult, üleminek maa ühisharimisele võib olla ainult vabatahtlik. . .» [29]

«Kolhoose ei tohi rajada vägivallaga», ütles seltsimees Stalin oma artiklis «Peapööritus edusammudest». — «See oleks rumal ja reaktsiooniline. Kollektiviseerimisliikumine peab tuginema talurahva põhimasside aktiivsele toetusele» [30].

---

[29] Ленин, Соч., т. XXIV, lk. 43.

[30] S t a l i n, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 264.

Vabatahtlikkuse põhimõte läbib kõik partei direktiivid ja normatiivaktid, mis reguleerivad kolhoosisuhteid.

Partei XVI kongressi resolutsioonis on eriti rõhutatud, et «kolhoose võidakse rajada üksnes v a b a t a h t l i k k u s e a l u s e l. Igasugune vägivalla või administratiivse sunduse rakendamise katse kehvikute ja keskmikute masside suhtes nende ühendamise eesmärgil kollektiividega on jäme parteiliini rikkumine ja võimu kuritarvitamine» [31].

Vabatahtlikkuse põhimõttest lähtub ka põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri, milles fikseeritakse: «... talupojad ühinevad omal vabal tahtel põllumajanduslikuks artelliks, et ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s. t. ühine majapidamine...» (p. 1). Sellesamaga määratakse ka kolhoosi kui õigussubjekti õiguslik seisund temale omaste iseloomulike joontega.

Vabatahtlikkuse põhimõte määrab ka kolhoosisiseste suhete struktuuri. Kolhoosi liikmeks astumine ja lahkumine kolhoosist on vabatahtlik. See põhimõte predestineerib ka uue, omavalitsusele rajaneva, ühiskondliku distsipliini kindlaksmääramist kolhoosis (täpsemalt vt. selle kohta VI peatükis).

3. Kolhoosimasside laialdase isetegevuse ja kolhoosi juhtimisorganite valitavuse põhimõte tuleneb kolhoosi kui talupoegade vabatahtliku koondise olemusest ja tema juhtimise demokraatlikest alustest. Partei XVI kongressi otsuses rõhutatakse: «Kõrgeima tööjõudluse saavutamiseks vajaliku uue ühiskondliku distsipliini loomine kolhoosides on saavutatav ainult mees- ja naiskolhoosnikute tõeliku isetegevuse ja kollektiivmajapidamise juhtimisest aktiivse osavõtu alusel» [32].

Seda põhimõtet viiakse ellu ja kinnitatakse järjekindlalt kolhoosialases seadusandluses.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjas on fikseeritud, et kõige kõrgemaks juhtimisorganiks on artelliliikmete üldkoosolek, täidesaatvaks organiks on üldkoosolekul valitud juhatus. Põhikiri kindlustab kõigile artelliliikmeile aktiivse osavõtu artelli juhtimisest ja asjaajamisest, võimaluse valida oma juhtimisorganid, teostada sel teel omavalitsust. Sellega luuakse kolhoosi juhtimisorganite tihe side kogu kolhoosnikute massiga ja juhatuse vastutus artelliliikmete ees. See põhimõte on eriti rõhutatud Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määru-

---

31 XVI съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1935, т. II, lk. 1277.
32 XVI съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1935, т. II, lk. 1278.

ses «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks» (täpsemalt selle kohta vt. II ja VI peatükis).

4. Kolhooside organiseerimine ja tegevus toimub riigi vahetul juhtimisel. Kolhooside riiklik juhtimine on obligatoorseks tingimuseks nende arendamisel sotsialistlikul teel. Partei XVI kongressi resolutsioonis öeldakse selle küsimuse kohta järgmist: «Üleminek kollektiivsele maaharimisele võib toimuda, nagu seda korduvalt tähendas Lenin, ainult tingimusel, et kolhoosidele osutatakse laialdast organisatsioonilist, materiaalset ja rahanduslikku abi nõukogude riigi poolt» [33].

Riikliku juhtimise ühendamine kolhoosimasside laialdase isetegevusega on kolhoosiõiguse tähtsaimaks põhimõtteks. See põhimõte on leidnud kinnitust normatiivaktides, mis reguleerivad kolhoosialast seadusandlust.

Riiklikku juhtimist ühendatakse kolhoosimasside isetegevusega mitmesugustes vormides. Kõige iseloomulikumateks ses suhtes on masina-traktorijaamade funktsioonid; nende riiklike ettevõtete kaasabil ehitatakse suurt kollektiivset põllumajandust kõrgel tehnilisel baasil. Siin kooskõlastub kõige täielikumalt kolhoosimasside isetegevus oma kollektiivmajandite ülesehitamisel organisatsioonilise ja tehnilise abiga ning juhtimisega proletaarse riigi poolt.

Riikliku juhtimise ja kolhoosnikute isetegevuse kooskõlastamise põhimõte on leidnud väljendust reas kolhoosiõiguse normides.

5. Ühiskondlike ja isiklike huvide õige kooskõlastamine on sotsialismi tähtsaimaks põhimõtteks. Vestluses inglise kirjaniku H. G. Wells'iga seltsimees Stalin ütles: «... sotsialism ei eita, vaid kooskõlastab isiklikud huvid kollektiivi huvidega. Sotsialism ei saa eemalduda individuaalsetest huvidest. Neid isiklikke huvisid võib kõige täielikumalt rahuldada ainult sotsialistlik ühiskond» [34].

Kolhoosikorra võiduga, suure mehhaniseeritud põllumajanduse organiseerimisega on loodud kõik tingimused kolhoosnikute materiaalsete ja kultuuriliste tarvete laialdaseks rahuldamiseks kolhooside ühismajapidamise baasil. «Kolhoosiperede isiklik majapidamine,» nagu tähendas partei XVIII kongressil sm. Andrejev, «peab üha enam kandma kitsalt abistavat iseloomu» [35]. Ühiskondlike ja isiklike huvide kooskõlastamine kolhoosides tähendab seepärast, et kolhoosniku põhitähelepanu, kogu tema majandus-

---

[33] XVI съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1935, т. II, lk. 1278.
[34] Сталин, Вопросы ленинизма, изд. 10-е, lk. 602.
[35] XVIII съезд ВКП(б), Стенографический отчет, lk. 119.

liku tegevuse ja töö raskuspunkt kandub üle kolhoosile. Artelli ühismajapidamine on artelliliikmete heaolu põhiallikaks. Selle kõrval, nagu eespool tähendatud, lubab põhikiri ühismajapidamise kõrval pidada abimajandit, mille ülesandeks on rahuldada kolhoosnikute elukondlikke vajadusi.

See muidugi ei tähenda, et ühiskondlike ja isiklike huvide õige kooskõlastamine artellis toimub omapäi, libedalt, ilma võitluseta. Eesrindlike kolhoosnikute kõrval on veel mahajäänud kolhoosnikuid, kes ühismajapidamise arvel püüavad pühendada oma peatähelepanu omaenda abimajandile. Ühiskondlike ja isiklike huvide õige kooskõlastamine kolhoosides eeldab kõigepealt kolhooside bolševistlikku juhtimist (selle kohta vt. IV ptk.)

See põhimõte väljendub samuti selles, et iga kolhoosniku tulu vastavalt tema töö kvantiteedile ja kvaliteedile on sõltuvuses kolhoosi kui terviku tulust (täpsemalt selle kohta vt. X—XI peatükis).

Kolhoosnikute isiklike ja ühiskondlike huvide õige kooskõlastamine nõuab tingimuste erinevuste arvestamist mitmesugustes NSV Liidu rajoonides. See nõue on samuti väljendatud tüüp-põhikirjas, mis määrab kindlaks meie maa üksikute rajoonide kolhoosidele, sõltuvalt kohalikest tingimustest, erinevad kolhoosipere õue-aiamaa suurused, samuti erineva arvu loomi, mis on kolhoosipere isiklikuks omandiks (põhikirja p. 2 ja 5).

Kolhoosides tekkivaid suhteid ei tohi vaadelda lahus kolhoosi suhetest riigiga. Kolhoosid kui sotsialistliku majanduse valitsev vorm võtavad enda alla suure ala rahvamajanduse üldsüsteemis. Kolhoosid varustavad tööstuskeskusi ja armeed põllumajandussaadustega (vili, liha jm.), varustavad meie tööstust toorainetega. Majandades oma majandit riigile kuuluval maal, riiklike tootmisvahendite abil (masina-traktorijaamade kaudu), on kolhoosidel ka rida kohustusi riigi vastu. Oma kohustuste täitmine riigi vastu on kolhooside esimeseks kohuseks. Niisiis, ühiskondlike ja isiklike huvide kooskõlastamine kolhoosides tähendab r i i g i, k o l h o o s i d e j a k o l h o o s n i k u t e h u v i d e k o o s k õ l a s t a m i s t. Mida paremini kasutatakse kolhoosis maad, mida paremini organiseeritakse tööd, seda enam tõuseb viljakus, suureneb karja produktiivsus ja riik saab enam saadusi. Viljakuse tõus tähendab ühtlasi kolhoosi ja kolhoosnikute heaolu tugevnemist.

Riigi, kolhoosi ja kolhoosnikute huvide kooskõlastamise põhimõte leiab väljenduse reas kolhoosiõiguse normides, eriti normides, mis määravad kindlaks kolhoosi kohustused riigi vastu. Määrates kindlaks kolhoosi kohustusi riigi vastu viib riik neid ellu säärastes vormides, et stimuleerida

kolhooside ühismajapidamise edasist arenemist ning kolhooside ja kolhoosnikute heaolu kasvu. Eriline tähtsus on ses suhtes 1940. aastast alates kehtestatud põllumajandussaaduste kohustuslike müüginormide arvutamise põhimõttel hektaaride järgi (täpsemalt selle kohta vt. XII peatükis).

§ 5. Kolhoosiõigus teadusliku distsipliinina.

1. Kolhoosiõiguse kui nõukogude õigussüsteemi eriharu aine ja põhimõtete kohta eespool öeldu määrab kolhoosiõiguse kui *teadusliku distsipliini*, kui *õigusteaduse haru* aine, mahu ja sisu.

Sedamööda kuidas arenes kolhooslik ülesehitustöö, kujunesid ka õiguslikud vormid, mis reguleerivad kolhoosliku ülesehitustööga seoses olevaid ühiskondlikke suhteid. Eraldus, nagu meie juba eespool tähendasime, nõukogude seadusandluse eri haru — kolhoosialane seadusandlus, tekkis rida õiguslikke instituute, mis on iseloomustavad kolhoosiõigusele (näiteks kolhoosiomandi instituut, vara ühistamine kolhoosides jt.). Kujunesid ka erilised, kolhoosiõigusele iseloomulikud mõisted ja kategooriad, nagu näiteks normipäev kui mõõtühik ja töö tasustamisühik kolhoosides jt.

Kuivõrd kujunes eriline õigusharu, tekkis loomulikult ka vajadus eraldada erilist teaduslikku distsipliini, mis uuriks ja süstematiseeriks nii õigusnorme kui ka tekkivaid uusi õigussuhteid.

Agraarlaste-marksistide konverentsil (27. detsembril 1929. a.) rõhutas seltsimees Stalin agraarküsimuse uurimise ja teoreetilise läbitöötamise vajalikkust. Tööl, mis avastaks vajaliku selgusega talupoegade olukorra erinevust meil ja Läänes, ütles seltsimees Stalin, «... oleks äärmiselt suur tähtsus mitte ainult meile, nõukogude töötajaile, vaid ka kõigi maade kommunistidele. Sest proletaarsele revolutsioonile kapitalistlikes riikides pole ükskõik, kas seal tuleb proletariaadi võimuletulekuga esimestest päevadest peale ehitada sotsialismi maa natsionaliseerimise baasil või ilma selle baasita» [36].

2. Kolhoosiõigus on nõukogude sotsialistliku õiguse uus haru. Kolhoosiõiguse teoreetilise käsitluse valdkonnas on esialgu tehtud alles esimesi samme. Kolhoosiõigust valgustav õigusteaduslik kirjandus ei ole praegusel momendil rikkalik. On olemas rida artikleid üksikute küsimuste kohta, õpikuid, õppevahendeid jne. Arusaadav, et kolhoosiõiguse küsimuste käsitlemisel esinevad teatud raskused, kuna minevikus selliseid kogemusi

---

[36] *Stalin*, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 248—249.

ei ole. Võib siiski märkida, et käesoleval ajal on juba loodud põhilised eeldused kolhoosiõiguse tähtsamate probleemide käsitlemiseks.

Kolhoosiõiguse küsimusi saab muidugi õigesti käsitella ainult lähtudes marksistlik-leninlikust õpetusest, marksistlik-leninlikust teooriast. Kolhoosiõiguse käsitlemiseks ja uurimiseks on erakordselt tähtsad Lenini ja Stalini tööd, partei kongresside ja ÜK(b)P KK pleenumite otsused ja muud partei direktiivid kolhoosliku ülesehitustöö alal.

Tähtsamad teoreetilised dokumendid kolhoosiõiguse teaduslikuks käsitlemiseks on stalinlik konstitutsioon ja stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri.

3. Kolhoosiõiguse arenemise tõsiseks takistuseks oli asjaolu, et kuni viimase ajani juriidilises kirjanduses paljud ei tunnistanud kolhoosiõigust õigusteaduse eriharuks ja püüdsid tõendada selle teadusliku distsipliini loomise võimatust. Tehti ettepanekuid uurida põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga reguleeritavaid kolhoosiõigussuhteid tsiviilõiguses, tööõiguses, haldusõiguses jne. Selle seisukoha autorid viitavad tavaliselt sellele, et kolhoosiõigussuhted hõlmavad ka varalisi ja tööalaseid suhteid ja seepärast tuleb neid uurida vastavates õigusharudes. Säärane seisukoht on vale ja see segab kolhoosikorra õiguslike probleemide õiget käsitlemist.

Asi ei seisne muidugi selles, et kolhoosiõiguse ja teiste õigusharude vahel on seos, et kolhoosiõiguses esineb instituute, mis on ühised tsiviilõiguse või haldusõiguse instituutidega. Tähtis on see, et ühiskondlikud suhted, mida reguleerib kolhoosiõigus, vaatamata kogu nende mitmekesisusele, kujutavad endist ühtset kompleksi ühiskondlikke suhteid, mis on lahutamatult seotud üksteisega ja esinevad õiguslikku reguleerimise ühtse objektina. Kogu seda ühiskondlike suhete kompleksi reguleerib põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri, mis oma õiguslikult tähtsuselt ja kolhoosisuhete kõikehõlmavalt ulatuselt on seadusandlikuks aktiks, mil on nõukogude koodeksite hulgas täiesti iseseisev seisund — kolhoosliku ülesehitustöö põhiseaduse seisund.

Nõukogude korra tingimustes õigus mitte üksnes ei vormista ja reguleeri, vaid ka organiseerib ühiskondlikke suhteid. «Revolutsiooniline õigus,» ütles seltsimees Kalinin, «läheb enam-vähem juba väljakujunenud majandussuhete järgi, nagu pealisehitus vundamendi juurde ... Olles pealisehituseks juba kujunenud vastastikele majandussuhetele, on õigus omakorda teguriks, mis tõukab ja annab suuna neile vastastikustele suhetele. Kahtlemata tal on omadus nii kinnitada juba tekkinud suhteid kui ka edasi tõugata, esile kutsuda, vähemalt soodustada nende vastastikuste

suhete tekkimist, mille juurde seadusandja teadlikult püüab. Selles seisneb seadusandluse loov jõud»[37]. See seltsimees Kalinini juhatus käib täiel määral ka kolhoosialase seadusandluse kohta. Kolhoosiõiguse normid mitte ainult ei reguleeri ja kinnita, vaid nad ka organiseerivad uusi sotsialistlikke suhteid nõukogude külas.

Kolhoosiõigussuhteid reguleerivate normide kompleksi eraldamine eri õigusharru on kõige õigem abinõu anda õigusele seda organiseerivat jõudu, mis on vajalik niisuguse erandliku tähtsusega ülesande lahendamiseks, nagu seda on põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldus, uue ühiskonna ülesehitus külas.

Nagu õpetab seltsimees Stalin, juhtida — see tähendab ette näha. Selleks aga, et varakult ette näha, mis suunas ja kuidas arenevad uued suhted kolhoosides, on vaja hoolikalt uurida neid kolhoosides tekkivaid suhteid kõigis nende avaldusvormides.

4. Selleks, et täpsustada kolhoosiõiguse kui teadusliku distsipliini mahtu, on vaja kindlaks teha tema seost teiste õigusharudega ja tema piire nendega.

Kolhoosiõiguse seos riigiõigusega väljendub selles, et riigiõiguses on rida instituute, mis on vahetult seotud kolhoosi organiseerimise ja tegevusega, ja nimelt: 1) kodanike õigus ühinemiseks, sealhulgas kolhoosidesse (NSV Liidu konstitutsiooni § 126), 2) kolhoosiomandi kui sotsialistliku omandi ühe vormi kinnitamine, 3) kolhoosiomandi ja kolhoosipere omandi objektide piiristamine, 4) maa kinnistamine kolhoosidele põliseks ja tasuta kasutamiseks.

Need riigiõiguse instituudid moodustavad ühtlasi kolhoosiõiguse kui teadusliku distsipliini kõige täielikuma ja igakülgsema uurimise aine.

Kolhoosiõiguse seos riigi- ja haldusõigusega väljendub selles, et neil nõukogude õiguse harudel on rida ühiseid instituute, mis on seotud kolhooside riikliku juhtimise küsimustega. Kuivõrd aga riigivõimuorganid juhivad kolhoose põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja põhimõtete alusel, uuritakse neid instituute kolhoosiõiguse instituutidena.

Tsiviilõigusega puutub kolhoosiõigus kokku kõige enam kolhoosiomandi ja samuti kolhoosipere isikliku omandi uurimise liinis. Kuid tsiviilõigus uurib kolhoose vaid juriidiliste isikute ühe liigina ja kolhoosiomandit kui sotsialistliku omandi üht vormi. Kolhoosiõiguses aga on kolhoosiomandi instituudil keskne koht.

---

[37] М. Калинин, Статьи и речи, М., Партиздат, 1936, lk. 79—80.

Neid instituute vaadeldakse ja uuritakse kolhoosiõiguses kogu nende mitmekesisuses ning kõigi nende suhete kogumis, mis tekivad kolhoosis põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja normide rakendamise alusel.

5. Suuri kokkupuuteid on kolhoosiõigusel tööõigusega. Tööalastel suhetel on kolhoosisiseste suhete seas keskne koht. Seoses sellega kerkis juriidilises kirjanduses küsimus: kus tuleb uurida kolhoosides tekkivaid tööalaseid õigussuhteid — kas kolhoosiõiguse või tööõiguse kursuses.

Kahtlemata on meie maa tähtsaimaks saavutuseks teiste maailma-ajalooliste sotsialismi võitude kõrval see, et stalinlik konstitutsioon fikseeris ja kinnitas seadusandlikus korras NSV Liidu kodanike õiguse tööle ja määras, et kodanike õigus tööle kindlustatakse sotsialistliku majandussüsteemiga. Kolhoosikorra suurimaks saavutuseks on asjaolu, et kolhoosid realiseerivad kolhoosnikute õiguse tööle ja nende kohustuse töötada kolhoosi ühismajandis. Kas tuleb aga teha järeldus, et töösuhteid kolhoosides peab uurima tööõiguse kursuses? Tööõigussuhete omapära kolhoosides dikteerib vajaduse uurida neid mitte üldise tööõiguse, vaid kolhoosiõiguse aspektis, kuna töösuhted kolhoosides kujutavad endist eelkõige osa kolhoosiõiguslikest suhteist, mis määratakse liikmeksolemisega kolhoosis. Õigus ja kohustus võtta osa isikliku tööga kolhoosi majapidamisest tekib kolhoosnikul seoses tema astumisega kolhoosi liikmeks. Seepärast töö organiseerimise õiguslikud vormid kolhoosides, selle töö reguleerimine erineb oluliselt töö organiseerimise ja reguleerimise õiguslikest vormidest riiklikes ettevõtteis (täpsemalt selle kohta vt. X peatükis).

Kuid asi ei seisne mitte üksnes kolhoosis esinevate töösuhete erinevuses töösuhetest riiklikes ja teistes organisatsioonides. Neid suhteid kui osa kolhoosiõiguslikest suhetest, mida reguleerib põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri, saab mõista ja õigesti analüüsida üksnes kolhoosiõigussuhete uurimisel tervikuna, kuna kolhoosnikud pole mitte üksnes kolhoosi töölised, vaid on ka selle omanikud ja töökorraldus kolhoosis on lahutamatult seotud tulude jaotamise küsimusega kolhoosides, kolhoosnikute osavõtu küsimusega kolhoosi juhtimisest jne. Seepärast tuleb kolhoosis esinevaid töösuhteid kui kolhoosi õigussuhete lahutamatut osa uurida kolhoosiõiguse kursuses.

6. Eriti tihe seos on kolhoosiõiguse ja maaõiguse vahel. See seos seisneb selles, et kolhoosiõigusel ja maaõigusel on ühtne õigusinstituut — kolhoosi maakasutus. Need kaks distsipliini põimuvad maa- ja kolhoosialase seadusandluse ajaloo uurimisel. Asi seisneb sel-

les, et kuni üleminekuni üldisele kollektiviseerimisele reguleeris kolhooside organiseerimist ja tegevust valdavas osas maaseadusandlus. Seepärast vaadeldi õige kaua kolhoosiõigust maaõiguse osana. Üleminek üldisele kollektiviseerimisele ja kollektiivmajandite rajamise rikas praktika esitas õigusteoreetikuile, eeskätt juristidele-agraarlastele rea uusi ülesandeid kolhoosliku ülesehitustööga seoses olevate õigusprobleemide teadusliku käsitlemise alal. Alates 1930—1931. a. võeti maaõiguse kursusesse rida õigusküsimusi kolhoosliku ülesehitustöö alalt. Distsipliini ennast nimetati aga endiselt maaõiguseks.

Kolhooside rajamise edasise arenemise ja kolhoosiõiguse küsimuste teoreetilise käsitluse algusega said need küsimused maaõiguse distsipliinis üha iseseisvama tähtsuse ja seoses sellega sai distsipliin ise nimetuse «maa-kolhoosiõigus».

Sedamööda kuidas ühelt poolt arenes kolhooside rajamine ja laienes kolhoosialane seadusandlus ja teiselt poolt — mitmesuguste maakategooriate õiguslikku seisundit reguleeriv seadusandlus, algas maaõigusliku ja kolhoosiõigusliku temaatika üha suurem eristumine — esialgu veel ühtses maa-kolhoosiõiguse distsipliinis. Nende kahe distsipliini edasise ühendamise otstarbetus muutus silmanähtavaks ning tuldi järeldusele, et on vaja luua kaks iseseisvat distsipliini — maaõigus ja kolhoosiõigus.

Maaõiguse ja kolhoosiõiguse ühendamine ühte distsipliini etendas nende distsipliinide arenemise teatud etapil positiivset osa: ta kontsentreeris teoreetikute tähelepanu nende uute suhete uurimisele, mis tekkisid külas kolhooside rajamise käigus.

§ 6. Kolhoosiõiguse kursuse süsteem.

1. Kolhoosiõigus on iseseisev õigusharu ja iseseisev õppeaine. Kolhoosiõiguse kursuse kui õppeaine süsteem, s. o. kolhoosiõigusteaduse süstemaatiline esitusviis, rajatakse vastavalt põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjale. Arusaadav, et kolhoosiõiguse põhiprobleemide teadusliku käsitluse ülesanne nõuab teatavat kõrvalekaldumist seadusandluse süsteemist. Kolhoosiõiguse kursus taotleb eelkõige teaduslik-õpetuslikke sihte, millest lähtudes ongi üles ehitatud käesoleva õpiku temaatika ja materjali rühmitus.

2. Kursus algab aine ja süsteemi esitusest, s. o. kolhoosiõiguse kui õigusharu ja teadusliku distsipliini aine selgitamisest ja materjali esitamise süsteemist. Seejärel esitatakse seadusandluse arenemise ajalugu.

Siis järgnevad üldiseloomuga peatükid: kolhoosiõiguse allikad ja kolhooside riikliku juhtimise küsimused.

Järgnevad peatükid esitavad kolhoosi kujunemise protsessi, kolhoosi kui õigussubjekti iseärasusi: kolhoosi kui iseseisva õigussubjekti tekkimise kord, õigussuhete süsteem ühelt poolt kolhoosi ja teiselt poolt tema liikmete vahel, juhtimiskord kolhoosides. Seejärel selgitatakse kolhoosi maakasutamisõiguse küsimusi ja kolhooslikku omandiõigust. Pärast kolhoosi kui õigussubjekti iseloomustust tervikuna läheb kursus üle kolhoosi tegevuse iseloomustamisele. Siia kuuluvad: kolhoosi majandusliku tegevuse õiguslikud küsimused, kolhooside ja masina-traktorijaamade vastastikused suhted. Samas antakse õiguslike vormide iseloomustus töökorralduse ja tulude jaotuse alal, samuti kolhoosi kohustuste kohta riigi vastu.

Seega jaguneb kursus kolme põhiosa. Esimeses osas (I—IV peatükk) vaadeldakse kolhoosiõiguse ja -seadusandluse üldküsimusi. Selles osas esitatakse kolhooslikku ülesehitustöö juhtimise ja kolhoosiõigussuhete reguleerimise põhisätted ning vaadeldakse kolhoosialase nõukogude seadusandluse põhilisi etappe.

Teine osa (V—VIII peatükk) vaatleb nende õigusprobleemide ringi, mis puutuvad kolhooside organiseerimise korrasse, tema majanduslikku tegevusse, vastastikustesse suhetesse masina-traktorijaamadega, kolhoosi kohustustesse riigi vastu.

Lõppeks kolmas osa (IX—XIV) peatükk) vaatleb õiguslikke probleeme, mis puutuvad kolhoosisiseste õigussuhete juhtimisse ja reguleerimisse, nagu: töökorraldus, tulude jaotus, töödistsipliin jt.

Kursus lõpeb kolhoosiperega seotud õiguslike küsimuste esitamisega (XV peatükk).

II peatükk.

Kolhoosialase seadusandluse ja kolhoosi põhikirjalike vormide põhietapid.

§ 1. Sissejuhatavad märkused. § 2. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise ajajärgul (oktoober 1917—1918. a.). § 3. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärgul (1918—1920. a.). § 4. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid üleminekuajajärgul rahulikule tööle rahvamajanduse taastamiseks (1921—1925. a.). § 5. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul maa sotsialistliku industrialiseerimise eest (1926—1929. a.). § 6. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul põllumajanduse kollektiviseerimise eest (1930—1934. a.). § 7. Kolhoosialane seadusandlus sotsialistliku ülesehitustöö lõpuleviimise ja stalinliku konstitutsiooni elluviimise ajajärgul. § 8. Kolhoosialane seadusandlus Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja ajajärgul (juuni 1941—1945. a.). § 9. Kolhoosialane seadusandlus sõjajärgsel perioodil.

§ 1. Sissejuhatavad märkused.

1. Põhiliseks eelduseks talupoegade üleminekule väikeselt üksiktalumajapidamiselt suurtesse kollektiivmajandeisse ühinemise teele, kolhooside teele, oli kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamine ja töölisklassi diktatuuri kehtestamine, mille tulemusena oli kindlustatud maa ja suurte tootmisvahendite natsionaliseerimine. «Et asuda kolhooside teele,» ütles seltsimees Stalin, «oli tarvis kõigepealt läbi teha Oktoobrirevolutsioon, kukutada kapitalistid ja mõisnikud, võtta neilt ära maa ja tehased ning rajada uus tööstus.

Oktoobrirevolutsioonist peale algaski asumine uuele teele, kolhooside teele.»[1] 1917. a. oktoobrit tulebki lugeda kolhoosiõiguse tärkamisajaks.

[1] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945. lk. 363.

Kuid talupoegade massiline astumine kolhoosidesse algas tunduvalt hiljem — 1929—1930. a., mil partei ja valitsuse kogu eelnenud töö tulemusena olid loodud kõik selleks vajalikud tingimused.

«Põllumajandusele hulgaliselt masinaid ja traktoreid tootma hakanud sotsialistliku tööstuse kasv; otsustav võitlus kulakluse vastu vilja-kokkuostu hoogtööde ajal 1928. ja 1929. aastail; talupoegi järk-järgult kollektiivsele majapidamisele harjutava põllumajandusliku kooperatsiooni kasv; esimeste kolhooside ja sovhooside head kogemused, — kõik see valmistas ette üleminekut täielikule kollektiviseerimisele, talupoegade kolhoosidesse astumist tervete küladena, rajoonidena, ringkondadena.» [2]

2. Vastavalt sellele tuleb jaotada kolhoosiliikumise arenemist ning järelikult ka kolhoosialase seadusandluse arenemist kui ka kolhoosi põhikirjalike vormide arenemist k a h e k s e t a p i k s: 1) Oktoobrirevolutsioonist kuni üldise kollektiviseerimiseni, 2) üleminekust üldisele kollektiviseerimisele kuni käesoleva ajani.

Kuni üleminekuni üldisele kollektiviseerimisele reguleeriti ühiskondlikke suhteid, mis on seotud talupoegade kaasatõmbamisega kooperatiivkolhooslikku ülesehitustöösse, ühelt poolt maaseadusandlusega ja teiselt poolt seadusandlusega põllumajandusliku kooperatsiooni alal. See seadusandlus määras ka nõukogude võimu esimestel aastatel tekkinud ja järgnevail aastail rajatud kolhooside õigusliku seisundi. Vastavalt määrati ka kolhooside põhikirjalikud vormid.

3. Üleminek üldisele kollektiviseerimisele tähistab kvalitatiivselt uut etappi kolhooside ülesehituse arenemises. Sellekohaselt muutusid kolhoosialase seadusandluse sisu ja vormid, samuti vastastikune suhe kolhooside mitmesuguste põhikirjalike vormide vahel. Kolhoosiliikumise põhiliseks vormiks saab põllumajanduslik artell. Tekib nõukogude seadusandluse eriharu — kolhoosialane seadusandlus. Kolhooside tegevust reguleerivaks põhiliseks seaduseks saab põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri.

4. Sellelt seisukohalt meie esitamegi edaspidi kolhoosialase seadusandluse ja kolhooside põhikirjalike vormide arenemise ajaloo.

Kuid ka iga tähendatud etapi piirides võib märkida üksikuid üksteisest erinevaid perioode.

Kolhoosialase seadusandluse ajalugu ei saa muidugi uurida lahus nõukogude riigi ajaloost tervikuna, lahus nõukogude riigi poliitikast tema arenemise üksikutel perioodidel. Seoses sellega tuleb iga etapi piirides ära märkida üksikuid perioode.

---

[2] UK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 299.

§ 2. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise ajajärgul (oktoober 1917—1918. a.).

1. Esimeseks nõukogude seadusandlikuks aktiks maa ümberkorraldamise alal oli maadekreet, mis võeti vastu II ülevenemaalise nõukogude kongressi poolt 26. oktoobril 1917. aastal. Dekreedile oli juurde lisatud selle koostusosana talurahva üldmandaat maa kohta, mis oli koostatud talurahva 242 kohaliku mandaadi alusel.

Dekreedi ja mandaadi kohaselt maa eraomandus kaotati igaveseks (Mandaadi § 1). Kõik eraomandiks olnud maad — mõisnike, kloostrite, keisrikoja ja keisri isiklikud maad konfiskeeriti, s. t. võõrandati tasuta ja anti üldrahvalikuks omandiks. Need maad läksid oma põhilises massis talupoegade kasutusesse. Dekreedi kohaselt: «... sai talurahvas Sotsialistlikult Oktoobrirevolutsioonilt üle 150 miljoni tiinu uut maad, mis enne oli mõisnike, kodanluse, tsaariperekonna, kloostri ja kirikute valduses.

Talupojad vabanesid iga-aastasest mõisnikele makstavast rendimaksust üldsummas umbes 500 miljoni kuldrubla suuruses.» [3]

Talurahvas vabanes kõigist kammitsaist, kõigest sellest «keskaegsest rämpsust», mis aheldas ja takistas maa tootmisjõudude arenemist.

Maadekreediga loodi «... sotsialismile ülemineku mõttes kõige painduvam maakorraldus.» [4]

2. Maadekreet ja -mandaat tunnistasid talupoegade maakasutamise vormi valiku vabaduse; tunnistati talupoegade õigust ühineda kolhoosidesse ja maa kasutamiseks ühistute vormis. Mandaadi kohaselt kõrgelt arenenud kultuurmajandite maa-alad: aiad, istandused, taimelavad, puukoolid, kasvuhooned jms., ei kuulunud jaotamisele, neist pidi moodustatama näitlikud majandid, mis kuulusid üleandmisele riigi või kogukonna ainukasutusesse (Mandaadi § 3).

Põllutöö Rahvakomissariaadi 4. detsembri 1917. a. juhendi kohaselt «Konfiskeeritud maa jaotamise korra kohta» kuulus maa esmajärjekorras üleandmisele artellidele, maata ja vähese maaga majandeile ja tootmistööühistuile.

19. veebruari 1918. a. seadus kohustas maaorganeid arendama (teiste ülesannete kõrval) maaharimisel kollektiivmajandeid kui töö ja saaduste kokkuhoiu suhtes kasulikumat majapidamisvormi sotsialistlikule majan-

---

[3] ÜK(b)P ajalugu, Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 206—207.

[4] Lenin, Valitud teosed II, lk. 341.

dusele ülemineku eesmärgil (§ 11). Sama seaduse § 20 loetles isikud ja asutised, kes on õigustatud kasutama maad põllumajapidamiseks. See paragrahv tõstis esile kõigepealt põllumajanduslikke kommuune ja põllumajanduslikke ühistuid. Seejuures rõhutati, et maakasutuse korra kindlaksmääramisel tuleb eelistada põllumajanduslikke ühistuid üksikmajanditele.

Niisiis esimesed maasse puutuvad seadusandlikud aktid tõstsid esile kollektiivmajandite õigusliku eelistuse põhimõtte — kollektiivmajandite seadusandliku soodustamise põhimõtte nende parema arendamise ja tugevdamise eesmärgil. See nõukogude seadusandluse suund leidis erilist rõhutamist Lenini poolt. Paljastades Kautsky võltsingut, kes oma brošüüris varjas Saksamaa töölisklassi eest nõukogude maaseadusandluse sisu selles osas, Lenin kirjutas: „Kautsky otse pettis saksa lugejaid, varjates nende eest, et maaseaduses andis nõukogude võim otsesed eelised kommuunidele ja kooperatiividele, asetades need esikohale» [5].

Kollektiivmajandite rajamises oli suur tähtsus VKTK 11. juuni 1918. a. dekreedil «Kehvtalurahva komiteede organiseerimise kohta» [6].

Peale kaasaaitamise toitlustusorganeile vilja ülejääkide äravõtmisel kulakutelt pandi kehvtalurahva komiteedele külakehvikute põldude ühisharimise ja saagi ühiskoristamise organiseerimine. Kehvtalurahva komiteede poolt läbiviidud üritused avaldasid suurt mõju kollektiivmajandite loomisele.

Nende ürituste tulemusena tekkis juba esimesel nõukogude võimu aastal suur hulk kollektiivmajandeid.

3. Niisiis talupoegade ühinemine kolhoosidesse algas juba nõukogude võimu esimestel kuudel. Täielikud andmed kollektiivmajandite tolleaegse hulga ja nende vormide kohta puuduvad. Põllutöö Rahvakomissariaadi aruande andmeil XII ülevenemaalisele nõukogude kongressile, kogu Nõukogude föderatsioonis (ilma Ukrainata) oli 1918. a. algul 250 põllumajanduslikku kommuuni. 1918. a. lõpuks oli Vene NFSV territooriumil juba üle 1500 põllumajandusliku kommuuni ja artelli [7].

Esimesi põllumajanduslikke kommuune organiseerisid kehvikud, moonakad, maal paigustunud linnatöölised, rindesõdurid, osaliselt esimese imperialistliku sõja põgenikud ja üksikud kohaliku intelligentsi esindajad.

---

[5] Lenin, Valitud teosed II, lk. 338.

[6] VSKK 1918, nr. 43, art. 524.

[7] Vt. „Красный архив", 1940, № 4, lk. 123

Kollektiivmajandite juhtiv koosseis koosnes rõhuvas enamikus kommunistidest. Kollektiivmajandid tekkisid enamasti endiste mõisnike mõisade baasil. Selle kõrval loodi neid aga ka talupoegade individuaalkasutuses oleva maa ühendamise teel. Oma liikmeskonna poolest olid need kollektiivmajandid üldreeglina väikesearvulised: neisse kuulus 8—12 peret, üldarvult 50—70 inimest.

4. Esimesed kolhoosid, nagu järgnevailgi aastail rajatud kolhoosid, tekkisid ja arendasid oma tegevust ägeda klassivõitluse tingimustes. Kulaklus nägi kollektiivmajandeis oma surmavaenlast ja tegi kõik temast oleneva, et takistada nende tekkimist ja arenemist. Polnud haruldased juhud, kus kommuunid pidid astuma relvastatud võitlusse kulakutega [8].

Leidsid aset ka kolhooside juhtkonna ja aktivistide vastu suunatud terroristlikud aktid. Kuid klassivõitlus väljendus ka teistes vormides, eriti klassivaenulike elementide katsetes tungida kommuunidesse oma ekspluataatorlike majandite säilitamise eesmärgil. Nii näiteks kuulus Zvenigorodi maakonna Aksinini valla Kozino küla kommuuni «Blagodat» koosseisu mõisnik ja tema sugulased [9].

5. Mis puutub kolhooside põhikirjalikesse vormidesse, siis juba nõukogude võimu olemasolu esimesel aastal olid tuntud säärased vormid, nagu põllumajanduslik kommuun, põllumajanduslik artell ja maa ühisharimise ühistu. Põllumajanduslikke kommuune ja põllumajanduslikke artelle nimetati teisiti maaharimise töökommuunideks ja -artellideks.

Küllaldaselt selget vahetegemist nende kollektiivmajandite vormide vahel kohtadel veel ei olnud. See on ka arusaadav, sest polnud ju veel kollektiivmajandite rajamise kogemusi. Noore nõukogude riigi organid ei saanud samuti veel esitada talupoegadele kollektiivmajandite valmisvormi. Nende rajamine kulges suurel määral masside loomingu alusel. Massid lõid kohtadel majapidamise uusi liike mitmesugustes vormides.

Nõukogude võimu esimesel aastal oli suurim erikaal kommuunidel, nende järel tulid artellid ja lõpuks ühistud. Kommuunide ülekaal seletub sellega, et see kollektiivmajandi vorm oli tol ajavahemikul kõige vastuvõetavam moonakaile, kehvikuile ja maal paigustunud linnatöölistele. Nemad kõik ei omanud üldreeglina oma inventari ja koondusid endiste mõisnike mõisade baasil.

---

[8] „Голос трудового крестьянства“ 2. oktoobrist 1918. a.

[9] Vt. „Красный архив“, 1938, № 4—5, lk. 82.

Kollektiivmajandite esimesed põhikirjad töötati välja koondiste liikmete endi poolt. Mõned põhikirjad avaldati keskhäälekandjais ja need olid eeskujuks uueltrajatavaile kollektiivmajandeile enne tüüp-põhikirjade väljatöötamist Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt. Esimesena avaldati keskhäälekandjais Kljušnikovi kommuuni põhikiri (Vladimiri kubermangu Kovrovi vald). See kommuun loodi 6. veebruaril 1918. a. Tema põhikiri avaldati ajalehes «Bednota» 14. veebruari 1918. a. numbris. Samas ajalehes avaldati 16. juunil 1918. a. Vatskovi tööartelli põhikiri (Arzamassi maakond).

1918. a. juulis, võttes aluseks kohapealseid kogemusi, töötati välja põllumajandusliku töökommuuni tüüp-põhikiri. See põhikiri avaldati ajalehe «Golos trudovogo krestjanstva» [10] lisas. Põllutöö Rahvakomissariaadi 3. augusti 1918. a. juhend andis juhtnööre, kuidas koostada kommuunide põhikirju. Ajakirjanduses avaldatud tüüp-põhikiri avaldas suurt mõju uuelt-tekkivate põllumajanduslike kommuunide põhikirjade koostamisele. Mis puutub aga artellidesse, siis neile oli tüüp-põhikirjaks Vatskovi tööartelli põhikiri kuni põllumajandusliku artelli normaalpõhikirja avaldamiseni Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt 1919. a.

6. Kollektiivmajandite rajamist juhtis Põllutöö Rahvakomissariaat. Põllutöö Rahvakomissariaadi jooksva maapoliitika osakonna juurde moodustatud kommuunide jaoskond kasvas põllumajanduse ühistamise osakonnaks. Kohtadel, maakondade ja kubermangude maaosakondades loodi kommuunide bürood, kellele pandi kollektiivmajandite juhtimine.

Kolhoosisuhete õiguslik reguleerimine toimus normide alusel, mis anti 26. oktoobril 1917. a. maadekreediga ja 19. veebruari 1918. a. seadusega ning samuti rea Põllutöö Rahvakomissariaadi juhenditega, mis anti selle seaduse arendamiseks.

§ 3. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärgul (1918—1920. a.).

1. Nagu juba tähendati, rajati 1918. aastal kollektiivmajandeid proletariaadi ja kehvikute majanditena. Neis koondistes moodustasid põhimassi küla kehvikud ja moonakad, kes tööliskiassi juhtimisel hakkasid looma põllumajanduslikke kommuune ja artelle mõisnikelt konfiskeeritud mõisades. 1919. aastal, pärast ülemineku kesktalupoja neutraliseeri-

[10] „Голос трудового крестьянства“ 21. juulist 1918. a.

mise poliitikalt kindlale liidule temaga, hakkab kolhoosides kasvama keskmike kihistus.

Kollektiivmajandite rajamine toimus avalduse korras ning üldreeglina ilma juriidilise vormistuseta. Töölised, kes reas kohtades vabrikute seismajäämise tõttu olid sunnitud kolima küladesse, ja talupojad-rindemehed, kes tulid tagasi laostatud majandeisse, olid põllumajanduslike kommuunide ja artellide loomise algatajad. Valgekaartlaste okupatsiooni all olnud maakohtades punaarmeelased ja partisanid, hävitanud vaenlase ning jätkates võitlust tema jõukudega, rajasid ja tugevdasid põllumajanduslikke kollektiive.

2. Suure tähtsusega oli kolhoosiliikumise arenemisele sel ajavahemikul RKN-i 2. novembri 1918. a. dekreet «Erifondi moodustamise kohta üritusteks põllumajanduse arendamise alal»[11]. Juhindudes marksistlik-leninlikust õpetusest sotsialistliku põllutöö organiseerimisest ning eriti lähtudes vajalikkusest anda materiaalset ja rahanduslikku abi sotsialistlike ettevõtete loomisele külas, eraldas Rahvakomissaride Nõukogu erifondi ühe miljardi rubla suuruses toetuste ja laenude andmiseks põllumajanduse parendamise üritusteks. Dekreet nägi ette toetuste ja laenude andmist sellest fondist põllumajanduslikele kommuunidele, töö-ühistuile, samuti ka küla-ühinguile või rühmadele tingimusel, et nad lähevad üle individuaalselt põlluharimiselt ja viljakoristamiselt ühisharimisele ja -koristamisele. Seega kodusõja, majandusliku ja rahandusliku laostuse raskemais tingimustes viisid partei ja valitsus kõrvalekaldumatult ellu talurahva materiaalse abistamise põhimõtte tema üleminekul sotsialistlikele majapidamisvormidele.

Tähtsaks etapiks kolhooslikus ülesehitustöös oli I ülevenemaaline maaorganite, kehvtalurahva komiteede ja kommuunide kongress, mis leidis aset 11.—20. detsembril 1918. a. Lenin tegi sel kongressil kolhoosiliikumise esimesi kokkuvõtteid, märkis ära kehvtalupoja tähtsust selles ja esitas perspektiivid kesktalurahva kaasatõmbamiseks sellesse liikumisesse töölisklassi liitlasena.

Põhiliseks seadusandlikuks aktiks, mille baasil arenes kolhoosiliikumine kodusõja ajajärgul, oli 14. veebruaril 1919. a. VKTK poolt vastuvõetud määrustik «Sotsialistlikust maakorraldusest ja abinõudest sotsialistlikule maaharimisele üleminekuks»[12]. Määrustiku 3-ndas paragrahvis oli kollektiivmajandite

---

[11] VSKK 1918, nr. 81, art. 856.

[12] VSKK 1919, nr. 4, art. 43.

ülesanne formuleeritud järgmiselt: «Inimese inimese poolt igasuguse ekspluateerimise lõplikuks hävitamiseks, põllumajanduse korraldamiseks sotsialismi alustel, rakendades kõiki teaduse ja tehnika saavutusi, töötavate masside kasvatamiseks sotsialismi vaimus, samuti proletariaadi ja külakehvikute ühendamiseks nende võitluses kapitaliga — on vajalik üleminek maakasutamise individuaalsetelt vormidelt seltsingulistele vormidele. Suured nõukogude majandid, kommuunid, maa ühisharimine ja teised maa ühiskasutamise liigid on parimad abinõud selle eesmärgi saavutamiseks . . .»

Põllumajanduslikke kommuune ja artelle vaadeldi kui tugipunkte võitluses kulakliku kontrrevolutsiooni vastu. 19. veebruari 1919. a. põllumajandusliku kommuuni normaalpõhikirjas rõhutati, et kommuun peab võitlema kapitalismi vastu «kuni relvastatud vastupanuni mõisnike, kapitalistide, kulakute katseile . . . tagastada oma endine poliitiline ja majanduslik ülemvõim.»

Juba põllumajanduse tootmisliku koopereerimise esimestest sammudest peale järgib nõukogude seadusandlus kõige rangemal kujul kolhoosidesse ühinemise vabatahtlikkuse leninlikku põhimõtet. Põllumajanduslikud kommuunid on töötajate vabatahtlikud koondised; maa ühisharimise ühistud luuakse ühistu liikmete enamiku otsusega (14. veebruari 1919. a. määrustiku paragrahvid 60 ja 96). Seda rõhutavad kategooriliselt partei direktiivid. VK(b)P VIII kongress (märts 1919. a.) märkis oma resolutsioonis suhtumisest kesktalurahvasse: «Ergutades igasuguseid ühistuid, samuti kesktalupoegade põllumajanduslikke kommuune ei tohi nõukogude võimu esindajad lubada vähimatki sundust nende loomisel . . .

Need nõukogude võimu esindajad, kes lubavad enesele kasutada mitte ainult otsest, vaid kas või kaudsetki sundust talupoegade ühendamiseks kommuunidesse, tuleb võtta rangeimale vastutusele ja kõrvaldada töölt külas»[13].

Rangelt järgides vabatahtlikkuse põhimõtet, ei jäänud partei ja valitsus siiski lootma isevoolule, vaid nad rakendasid rea abinõusid, mis aitasid kaasa talupoegade kaasatõmbamisele kollektiivmajapidamistesse. Nende abinõude seas olid tähtsal kohal soodustused maakorralduse, finantseerimise ja toiduainetega varustamise alal.

14. veebruari 1919. a. määrustiku paragrahvides 8, 14 ja 15 oli ette nähtud maade andmine pärast sovhoose esmajärjekorras põllumajanduslikele kommuunidele ja artellidele, maade eraldamine neile seesmisel jao-

[13] ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. I, lk. 316.

tusel esmajärjekorras, samuti kollektiivmajandite liikmete maakasutuse kohustuslik koondamine ühte kohta. Määrustiku rakendamise 11. märtsi 1919. a. juhendi § 48 määras kindlaks, et maade andmisel kommuunidele kindlaksmääratud maatüki norme suurendatakse maaorganite otsusel.

Põllutöö Rahvakomissariaadile pani määrustik kohustuse igati kaasa aidata kollektiivmajandeile nende varustamise teel seemnetega, põllutööriistadega, kariloomadega ja osutada iga liiki agronoomilist ning kultuurilis-tehnilist abi. Määrustiku järgi tuli iga liiki abi osutamisel eelistada neid kolhoose, «kes teostasid põllumajandustöö kõige täielikuma ühistamise ja paistavad silma oma majanduse parema korraldusega».

Sellest põhimõttest pidi juhinduma Põllutöö Rahvakomissariaat ka laenude andmisel miljardilisest fondist, mille loomisest oli juttu eespool.

3. 14. veebruari 1919. a. määrustik tundis kõiki kolme põhikirjalikku kolhoosi vormi — põllumajanduslikku kommuuni, artelli ja maa ühisharimise ühistut. Tuleb siiski märkida, et ta ei piiristanud selgelt kahte viimast vormi.

Määrustik vaatles põllumajanduslikku k o m m u u n i talupoegade vabatahtliku koondisena põllumajandi pidamiseks kommunistliku tootmise ja jaotamise alustel. Määrustiku mõtte kohaselt kujutab iga kommuun endast üldrahvaliku seltsingulise maaharimisorganisatsiooni osa (§ 60), mis tegutseb kooskõlas põllumajandusliku plaaniga, mis on kinnitatud antud rajoonile Põllutöö Rahvakomissariaadi või kubermangu maaosakonna poolt (§ 67). Arusaadavalt allub põllumajanduslik kommuun maaorganite kontrollile. Määrustik nägi samuti ette ka kommuunide koondumise kommuunide rajooniliitude vormis.

Määrustik tegi kommuunidele ülesandeks töötavate üksiktalupoegade kaasatõmbamise sotsialistlikku ülesehitusse. Paragrahv 83 nõudis, et kommuun teeks kultuur-hariduslikku tööd ümberkaudseis asulais, toetaks igati kehvikuid nende võitluses kulakute vastu ja osutaks igakülgset abi naabruses olevaile talupoegadele nende majapidamiste parendamiseks. Sellest rääkis üksikasjaliselt Lenin 1919. a. detsembris põllumajanduslike kommuunide I kongressil. Ta pidas nende kohustuste täitmist kommuunide poolt otsustavalt tähtsaks kommuunide töö hindamisel küla sotsialistliku ümberkorralduse alal. Lenin nägi kommuuni ülesannet selles, et p r a k t i l i s e l t tõestada talupojale artellitöö paremust ja aidata temal astuda sotsialistliku majapidamise teele.

Iga kooperatiivkoondise põhiküsimust — vara ühistamise korra, vormi ja ulatuse küsimust 14. veebruari 1919. a. määrustikus eneses otseselt ei

puudutatud. Kuid see on vaid näilik lünk, mida tolle aja tingimuste kohaselt täitis põllumajanduslike kommuunide kui tootmise ja jaotamise alal kommunismi elluviivate ettevõtete üldiseloomustus. «Tarbimiskommunismi» seisukoht lülitas sisuliselt välja isegi isikliku omandi võimaluse. Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt 3. augustil 1918. a. antud põllumajanduslike kommuunide põhikirjade koostamise juhendi kohaselt «kommunaarid loobusid igasugusest isiklikust omandist» ja andsid ära kommuunile kogu oma vara ja raha. Just selles suunas areneski kommunaaride vara ühistamise küsimus põllumajanduslike tootmiskommuunide normaalpõhikirjas, mis kinnitati Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt 19. veebruaril 1919. a. Ühistamise sellise vormi rakendamise võimalus praktikas hõlbustus sellega, et põllumajanduslikud kommuunid loodi sel ajavahemikul peamiselt moonakate ja kehvikute poolt tootmisvahendite baasil, mis saadi riigi käest mõisnikelt konfiskeeritud mõisade inventari näol.

Määrustik keelas rakendada kommuunis palgalist tööjõudu, lubades erandina palgata ainult eriteadlasi. Jaotuse süsteem oli kommuunis täielikult rajatud «tarbimiskommunismi» põhimõtteile. Kommuuni kogu toodang arvestati vastavate riigiorganite poolt põllumajandusliku toodangu üleriigilise fondi osana. Kommuuni korraldusse jäeti tarbimiseks teatud osa sellest toodangust, vastavalt Toitluse Rahvakomissariaadi poolt kindlaksmääratud tarbimisnormidele. Kogu ülejäänud toodang kuulus üleandmisele Toitluse Rahvakomissariaadile jaotamiseks üleriigilises ulatuses (§ 69). Kõik ülejäänud kommuuni majandist saadud tulud «... tuleb kulutada eranditult majandi parendamisele ja laiendamisele» (§ 70). Niisiis määrustik ei näinud üldse ette mingit kollektiivmajandi tulude jaotamist osavõtjate vahel nende isiklikuks omandiks. Jättes endale põllumajandussaadusi Toitluse Rahvakomissariaadi normide kohaselt, suunas kommuun need «üldkatlasse», millest igaüks sai oma — enamasti võrdse — osa.

19. veebruaril 1919. a. kinnitatud põllumajandusliku kommuuni normaalpõhikirjas leidsid määrustikus kavandatud «tarbimiskommunismi» põhimõtted oma detailse arendamise. Nii kuulutas normaalpõhikiri, et «kommuun võtab igalt oma liikmelt tema jõu ja võimete kohaselt ja annab temale ta eluliste vajaduste järgi». See erakordselt ilukõneline vormel, rääkides «elulistest» vajadustest, näitab selgelt, et põhikirjas pole juttu mitte jaotuse kommunistlikust põhimõttest, vaid kommuuni igale liikmele elatusminimumi kindlustamisest. Meil on siin tegemist põllumajandusliku kommuuni põhikirjaga kõige selgemalt väljendatud

vormis. Tol ajal kommuun «... tekkis arenemata tehnika ja saaduste puuduse alusel», ning just seepärast «praktiseeris võrdsustamist ja arvestas vähe oma liikmete isiklikke heaolulisi huvisid» [14].

4. Peale põllumajanduslike kommuunide, nagu juba tähendatud, tunneb 14. veebruari 1919. a. määrustik maa ühisharimise ühistut ja põllumajanduslikku artelli kui selle ühistu kõrgemat vormi. Maa ühisharimise ühistut, selle mõiste laiemas tähenduses, näeb määrustik seal, kus rakendatakse ühistööd ja tootmisvahendite ühiskasutust kündmisel, külvamisel, saagikoristamisel jne. Töö ühistamine maa ühisharimise ühingus või ühistus avaldub ühistu liikmete kohustuslikus osavõtus maaharimisest vastavalt nende töövõimele.

Tootmisvahendite ühistamise küsimus maa ühisharimise ühingus või ühistus lahendatakse määrustikus kahte moodi, millest olenevalt meie saame kas maa ühisharimise ühistu (ühistamise alam aste) või artelli (ühistamise kõrgem aste). Ühise maaharimise juures kasutab ühistu nii temale endale kuuluvat inventari kui ka ühistu üksikuile liikmeile kuuluvat inventari, mida võidakse selleks otstarbeks rakendada kohustuslikus korras, kui ta ei leia täit ärakasutamist üksikmajandeis. Ent ühistu ei lähe kaugemale üksikute majandite inventari üleandmisest ühiskasutusse (§ 108 ja 109). Üksnes ühistu üleminekul «kõigi põllu- ja heinamaa kõlvikute täielikule ja alatisele ühisharimisele antakse üksikute majapidamiste masinad, tööriistad ja muu inventar ühiskasutusse, arvates need inventarifondi» (§ 109 ja 110). Maa ühisharimise ühistu kui koondise vorm, mis veel ei tunne tootmisvahendite ja -riistade ühistamist, vaid tunneb ainult nende ühiskasutust, muutub seega põllumajanduslikuks artelliks, kus tootmisvahendid ühistatakse. Artelli inventarifond, milles on arvel ühistatud tootmisvahendid, samuti ühistu inventarifond, kuhu kuuluvad ühistu poolt soetatud tootmisvahendid, esineb juba jagamatu fondina ning ühisharimise lõppemisel teda ei või jagada ühistu või artelli liikmete vahel ilma maaorganite sellekohase eriloata. Ühistute likvideerimisel luuakse selle fondi baasil üldreeglina ühiskondlikud laenutuspunktid (§ 118).

Määrustik osutab suurt tähelepanu koondise liikmete isiklikule majandile, mis säilib koondumisel ühistu või artelli vormis. Nähakse ette üksikute majandite teenindamine inventari ja tööloomadega pärast ühistööde lõpetamist.

---

[14] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 414—415.

Majapidamise tulude jaotuse süsteem ühistutes ja artellides erineb mõningal määral süsteemist, mis oli ette nähtud põllumajanduslikele kommuunidele.

Määrustiku paragrahvid 125 ja 126 määravad kindlaks, et maa ühisharimisel saadud saagist varustatakse ühistu kõiki majandeid isikliku tarbimise toiduainetega ja loomasöödaga Toitluse Rahvakomissariaadi normide järgi, kuna saagi ülejäänud osa, pärast ühiskondlike fondide loomist, antakse üle toitlusorganeile. Toiduainete riigile andmisest saadud summad kuulusid jaotamisele ühistu liikmete vahel «ühistu poolt kindlaksmääratavail aluseil», s. t. neid võidi jaotada nii sööjate järgi kui ka tööst osavõtu põhimõttel, nagu seda nägidki ette 1920. a. antud põllumajanduslike artellide põhikirjad.

5. Kollektiivmajandite juhtimine rajati majandusliku isetegevuse ja kolhoosisisese demokraatia põhimõttele. Põllumajandusliku kommuuni asjaajamiseks valiti nõukogu (3—5 isikut), ühistutes aga ühisharimise komiteed. Juhtimine maaorganite poolt avaldus üldkontrollis ja kommuuni majandusala juhataja kinnitamises.

Nagu tähendatud, nägi määrustik ette põllumajanduslike kommuunide koondumist liitudesse ainult rajooni ulatuses. Kuid I ülevenemaalise maaosakondade, kehvtalurahva komiteede ja põllumajanduslike kommuunide kongressi otsuste alusel rajati põllumajanduslike kommuunide ja artellide liidulised koondised maakondlikus, kubermangulises ja ülevenemaalises mastaabis.

6. Missugused on siis kokkuvõtted kolhooslikust ülesehitustööst kodusõja ajajärgul? 1921. a. alguseks oli nõukogude vabariikides (ilma Ukrainata) registreeritud 15 819 kolhoosi. Tuleb siiski meeles pidada, et need kolhoosid olid loodud kõigest kolme aasta jooksul peaaegu täielikul minevikukogemuste puudumisel kooperatiivse koondumise alal. Ei või jätta arvestamata ka seda, et sel ajavahemikul loodi kolhoose nende mehhaniseeritud vahendite puududes, mis teevad silmanähtavaks suurmajapidamise eelised; kolhoose ehitati kodusõja, interventsiooni ja nälja tingimustes, kõige karmimas võitluses kulaklusega, kollektiviseerimise suurima vaenlasega.

Seepärast peab tunnistama, et tööliskiassi võitluse esimesi etappe küla sotsialistliku ümberkorralduse eest kommunistliku partei juhtimisel kroonis hiigeledu. Lenin hindas kõrgelt seda edu, tähendades juba 1919. a. novembris, et «põllumajanduslike kommuunide ja artellide

rajamise liikumine neil kahel aastal oli tohutu»[15]. Kodusõja raskeis tingimustes löödi esimene mõra küla omanduslikku teadvusse, loodi, olgugi alles ebatäiuslikke, sotsialistliku põllumajanduse näidiseid ning leiti võitluspraktikas kolhooside eest põhiliselt õiged kolhoosliku ülesehitustöö põhikirjalikud vormid.

§ 4. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid üleminekuajajärgul rahulikule tööle rahvamajanduse taastamiseks (1921—1925. a.).

1. Sõjakommunismi aegse toiduainetega varustamise süsteemi[16] tühistamine ja asendamine naturaalse toitlustusmaksuga[17] oli uuele majanduspoliitikale[18] ülemineku alguseks. See ülemínek asetab uut moodi ka kolhoosiliikumise ja selle õiguslike vormide küsimuse. Nagu Lenin korduvalt rõhutas, nõudis imperialistliku ja kodusõja poolt lõhutud rahvamajanduse taastamine eelkõige põllumajanduse taastamist. Ülesanne seisnes selles, «... et eelkõige elustada põllumajandus, saada põllumajandusest toorainet, toiduaineid ja käima panna, taastada tööstus, taastada olemasolevad tehased ja vabrikud»[19].

Oma aruandes VK(b)P X kongressile, nagu varemgi aruandes VIII ülevenemaalisele nõukogude kongressile, Lenin märkis, et suure, võimsa tööstuse puudumine ei anna riigile võimalust praktiliselt tõestada sotsialistliku suurpõllumajanduse eeliseid ega võimalda laialdaselt avarduda kolhooslikul ülesehitustööl, mille kindlaks baasiks võib olla üksnes põllumajanduse mehhaniseerimine. Seepärast jääb põllumajanduse põhiliseks tootmisjõuks üksiktalupoeg ning kuni suurtööstuse taastamiseni «... meil tuleb teha tegemist selle väiketootjaga kui niisugusega ...»[20].

Kodusõja perioodil loodud kolhoosid ei saanud muutuda põllumajanduse tõusu põhiliseks hoovaks mitte üksnes oma suhtelise vähesuse tõttu, vaid ka seepärast, et nad ise olid organisatsiooniliselt ja majanduslikult nõrgad ja vajasid tugevdamist. Erilist tähelepanu osutati sel ajavahemikul koopereerimise lihtvormidele, mis olid kutsutud kindlus-

---

15 Ленин, Соч., т. XXIV, lk. 539.
16 Nn. „продразверстка". (Tõlkija märkus.)
17 Venek. lühend „продналог". (Tõlkija märkus.)
18 Nn. „НЭП" —„NEP". (Tõlkija märkus.)
19 ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus. Tallinn, 1946, lk. 276.
20 Ленин, Соч., т. XXVI, lk. 216.

tama lähemas tulevikus kolhoosiliikumise laialdast avardumist sotsialistliku industrialiseerimise baasil. Selle kõrval võttis valitsus vastu otsused, mis pidid tugevdama olemasolevaid kolhoose ja eriti asendama sõjakommunismi eritingimustest tulenevaid vorme kolhoosliku ülesehitustöö ülesandeile ja vajadustele vastavate vormidega uue majanduspoliitika tingimustes.

2. Esmajärgulise tähtsusega abinõud seisnesid *põllumajandusliku kooperatsiooni tugevdamises ja arendamises*. 1921. a. mais pani Rahvakomissaride Nõukogu oma määruses «Suunavate juhtnööride kohta võimuorganeile väike- ja kodutööonduse ja primitiivse põllumajandusliku kooperatsiooni suhtes» [21] ette «rakendada vajalikud abinõud...» põllumajandusliku kooperatsiooni igakülgseks arendamiseks. Samal ajal taastas RKN põllumajandusliku kooperatsiooni eri kooperatiivsüsteemina [22].

VKTK ja RKN-i dekreediga «Põllumajandusliku kooperatsiooni kohta» (1921. a. august) loodi kindel baas põllumajandusliku kooperatsiooni eksisteerimisele uutes tingimustes. Põllumajanduslikke kooperatiivühistuid võidi luua täieliku vabatahtlikkuse alusel, avalduse korras, järgneva registreerimisega nii põllumajanduse tootmislikuks koopereerimiseks kui ka varustamise ja turustamise koopereerimiseks.

IX ülevenemaaline nõukogude kongress (1921. a. detsember) määras oma eriresolutsioonis põllumajandusliku kooperatsiooni kohta selgelt selle koha ja tähtsuse, tähendades, et nõukogude võim «uue majanduspoliitika läbiviimisel teeb põllumajandusliku kooperatsiooni loomise ja arendamise oma põllumajandusliku poliitika üheks põhimomendiks». Kongress pani ette osutada erilist tähelepanu neile kooperatiivkoondistele, kes oma tegevuse aluseks panevad tootmisülesanded. Sellega oli eriti rõhutatud põllumajandusliku kooperatsiooni arendamise eesmärk, mis seisneb tootmiskoopereerimisele ülemineku ettevalmistamises.

3. Hoolitsuse kõrval põllumajandusliku kooperatsiooni arenemise eest rakendati *rida abinõusid olemasolevate kolhooside tugevdamiseks ja nende edasisele kasvule parimate tingimuste tagamiseks*.

Nagu meie juba tähendasime, oli 1921. a. nõukogude vabariikides (ilma Ukrainata) Põllutöö Rahvakomissariaadi andmeil 15 819 kolhoosi, 1922. aastal oli neid kõigest 12 700. See kolhooside arvu vähenemine

[21] VSKK 1921, nr. 47, art. 230.
[22] VSKK 1921, nr. 48, art. 240.

seletub peamiselt asjaoluga, et kodusõjaaegsete kolhooside põhikirjalikud vormid ei olnud kohased uutes tingimustes. Tegelikult ühistute, s. o. lihtsaima vormi kolhooside hulk ei vähenenud, vaid suurenes 2514-lt 3941-le. Kui meie meenutame, et kodusõja ajajärgul loodud põllumajanduslikud kommuunid ja artellid kujutasid endist ettevõtteid, mis andsid riigile kõik ülejäägid pärast tarbimisnormi katmist, et jaotamine toimus neis «tarbimiskommunismi» põhimõtteil, siis muutub arusaadavaks, et uue majanduspoliitika esimese perioodi tingimustes kolhooside tugevdamine ja edasine kasv nõudis nende organisatsioonilis-õiguslike vormide radikaalset muutmist. Maa ühisharimise ühistud osutusid neis tingimustes kõige elujõulisemaks kolhoosivormiks.

Põhilised ülesanded olemasolevate kolhooside tugevdamise ja kolhoosliku ülesehitustöö edasise arenemise kindlustamise alal üleminekul uuele majanduspoliitikale seisnesid kolhoosiliikumise endiste organisatsioonilis-õiguslike vormide muutmises ja kohandamises uute tingimustega.

Esimeseks seadusandlikuks aktiks, mis muutis kolhooside õigusliku seisundi vastavalt uue majanduspoliitika tingimustele, oli VKTK ja RKN-i 17. novembri 1921. a. dekreet «Põllumajanduslike kollektiivide võrdsustamisest üksiktalupoegade majanditega riiklike maksude tasumise suhtes ja põllumajandusliku kooperatsiooni määrustiku laiendamisest põllumajanduslikele kollektiividele» [23]. Dekreedi põhiline mõte seisnes selles, et anda kolhoosidele võimalus kasutada neid suuremaid paremusi, mis anti talurahvale naturaalse toitlustusmaksu sisseseadmisega ja sõjakommunismi aegse toiduainetega varustamise süsteemi tühistamisega. See ülesanne on selgelt formuleeritud dekreedi sissejuhatavas osas «põllumajanduslike kollektiivide (kommuunide, artellide ja maa ühisharimise ühistute) tugevdamise ja arendamise...» ülesandena «...uue majanduspoliitika tingimustes». Dekreet võrdsustas maksude suhtes kolhoosid üksikmajanditega ja andis neile õiguse vabalt käsutada põllumajandussaaduste ülejääke. Kohandanud kolhooside vormid uue majanduspoliitika tingimustega, laiendas dekreet kolhoosidele ka põllumajandusliku kooperatsiooni kohta antud määrustiku 16. augustist 1921. a.

IX ülevenemaaline nõukogude kongress kiitis täielikult heaks otsuse kolhooside lülitamisest põllumajandusliku kooperatsiooni ülesehituse üldvoolu, kuid hoiatas «...üksikute kolhooside anarhilise ülemineku...»

---

[23] VSKK 1921, nr. 76, art. 628.

eest «... üldkooperatiivsele põhikirjale ...». Kolhooside lülitamine põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemi pidi toimuma «... seda tüüpi põllumajandusliku kooperatsiooni organiseeritud lülitamise ...» korras «... üldisesse kooperatiivliitu».

Kõigi nende seadusandlike sätete ülesanne seisnes seega selles, et säilitada terved kolhoosid kui koopereerimise kõrgeimat tootmisvormi ja lülitada neid põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemi. Kolhooside lülitamine põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemi taotles kahte eesmärki, esiteks: kindlustada kolhooside teenindamist varustamise ja turustamise alal, teiseks: suurendada külakehvikute kihi — kolhoosiliikumise eesrindlaste — mõju põllumajanduslikule kooperatsioonile.

4. Edaspidi kolhooside õiguslikku seisundit, peamiselt maakasutamise osas, normeeritakse 22. mai 1922. a. seadusega «Töise maakasutuse kohta»[24] ja 1922. a. Maakoodeksiga. Seades endale põhiülesandeks luua lähimaks etapiks põllumajanduslike tootmisjõudude taastamise õiguslikke tingimusi töise üksiktalundi raames, lõi Maakoodeks samal ajal vajalikud tingimused ka maakasutamisele seltsingulises vormis, kindlustades arenemisvõimalusi põllumajanduse sotsialistlikele vormidele.

1922. a. Maakoodeksis vaadeldakse kolhoose neile kindlaksmääratud erilise maakasutamise korra — «seltsingulise maakasutamiskorra» (§-id 103—111) — seisukohalt, s. t. kolhoosid tunnistatakse maaühingu eriliigiks seltsingulise maakasutamise korraga.

Kolhoosiliikmete seesmised suhted maakasutamise alal võivad olla erinevad, sõltuvalt kolhoosi põhikirjalikust vormist. Näiteks põllumajanduslikus kommuunis, mis eeldab kogu majandi ning järelikult ka maakasutuse ühistamise ülimat astet, ei kuulu kommuuni üksikute liikmete maakasutamisosad üldse määramisele. Kolhoosiliikmete osade kindlaksmääramine ühises maakasutuses oli tähtis ainult arvelduste juures kolhoosi tulude jaotamisel ja koguselise arvestuse puhul üksikute liikmete õiguste määramisel maakasutusele kolhoosi likvideerimise korral (§ 111). Kõne all oleva ajajärgu põllumajanduslikes kommuunides oli valitsevaks ühevõrdsustatud jaotamise põhimõte tarviduste järgi ning kommuunid ise olid rajatud maadele, mis Maakoodeksi terminoloogia kohaselt kuulusid «riigi vahetusse käsutusse», s. t. endiste mõisnike konfiskeeritud maadele, mis ei kuulunud jaotamisele liikmete vahel

[24] VSKK 1922, nr. 36, art. 426.

põllumajandusliku kommuuni likvideerimise korral. Seepärast ei olnud praktilist tähtsust nende liikmete osade kindlaksmääramisel kommuuni ühises maakasutuses; vastupidi, individuaalsete osade kindlaksmääramise puudumine rõhutas kommuuni majanduse ühistamise kõrget astet ja koondise enda stabiilsust.

Teisiti reguleeritakse maakasutuse küsimused põllumajanduslikes artellides ja maa ühisharimise ühistuis. Iga kolhoosiliikme osa kolhoosi majanduslikes kõlvikuis määratakse asutamisotsuses (lepingus), kui muidugi artell või maa ühisharimise ühistu luuakse isiklike maakasutusalade ühendamise teel. Artelli või maa ühiskasutamise ühistu iga liikme osa suuruse määramine kajastus kolhoosi tulu jaotamisel, kuna sel ajajärgul artellide ja eriti maa ühisharimise ühistute põhikirjad määrasid kindlaks ühe võimaliku jaotamispõhimõttena ühistatud maakasutuse suuruse arvesse võtmist.

5. 1923. a. aprillis VK(b)P XII kongress määras, et «... talurahva koopereerimine on terve ajaloolise perioodi jaoks nõukogude riigi tähtsaimaks majanduslikuks ülesandeks...». Kongress juhtis erilist tähelepanu põllumajanduslikele ühistutele, artellidele ja kommuunidele kui koopereerimise neile vormidele, mis antud ajal olid kõige kohasemad talupoegade kehvimate kihtide hõlmamiseks, ja nõudis nende koondiste toetamist eeliskorras. Sellestsamast kõnelevad X ülevenemaalise nõukogude kongressi otsused, tähendades, et «... tootmisabi osutamise eesmärgil talurahvale, eriti selle kehvimaile kihtidele, on vajalik osutada erilist tähelepanu olemasolevate põllumajanduslike kollektiivide tugevdamisele...»

VK(b)P XIII kongress (1924. a. mai) märkis ära mitte ainult kehvtalurahva, vaid ka kesktalupoja kaasatõmbamise vajalikkust põllumajanduslikesse kollektiividesse. Samal ajal kongress hoiatas massilise tootmiskoopereerimise võimaluste ülehindamise eest materiaal-tehnilise baasi puudumisel selleks. «Tõeliselt massilisi edusamme tootmisprotsesside koopereerimise alal praeguste tootmisvahendite juures võidakse saavutada vaid rea aastate möödudes. Just sellepärast kongress hoiatab igasuguse kaalutlematu kiirustamise, liigse reglementatsiooni, igasuguse vormide ja arvude tagaajamise eest, mis sageli võib pidurdada talurahva tõelist koopereerimist» [25]. Kongress nõudis kaasaaitamist ka kõige lihtsamaile kooperatsiooni vormidele, rõhutades vajadust eriti soodustada tootmisprotsesside koopereerimist.

---

[25] ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. I, lk. 602.

Kõigis partei direktiivides ja nõukogude riigi seadustes, nagu nähtub eeltoodud materjalest, rõhutati kõrvalekaldumatult leninliku kooperatiivplaani ühtsust, milles turustamis- ning varustamiskooperatsioon ja tootmiskooperatsioon kujutavad endast ühe ja sama sotsialistliku ülesehitusahela erinevaid lülisid. Nende lülide seotuse põhimõtteile on rajatud ka NSV Liidu KTK ja RKN-i 22. augusti 1924. a. määrus «Põllumajandusliku kooperatsiooni kohta»[26], mis defineeris põllumajanduslikku kooperatiivset koondist koondisena, mille eesmärgiks võivad olla põllumajandusliku tootmise ühine majandamine, oma liikmete majandite varustamine, nende saaduste töötlemine ja turustamine, maaparandus, mehhaniseerimine ja muud põllumajanduse parendamisele suunatud üritused. Määrus «Põllumajandusliku kooperatsiooni kohta» lülitas seega põllumajanduslikud kommuunid, artellid ja maa ühisharimise ühistud põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemi, tõstes samal ajal need tootmiskooperatsiooni vormid kui juhtivad esikohale.

XI ülevenemaaline nõukogude kongress tunnistas vajalikuks asetada põllumajanduslikku tootmiskooperatsiooni eriti soodsaisse tingimustesse, milleks pani ette anda talle erilised maksusoodustused, soodustatud krediiditingimused, laiendada tootlike põllumajanduslike koondiste agronoomilist ja maakorralduslikku teenindamist. 1924. aastal olelesid kolhoosid «... üksikute täppide ja saarekestena ...» üksiktalupoegade väikemajandite mõõtmatus ookeanis. Neil «... ei olnud õigupoolest veel kuigi tõsist tähtsust meie rahvamajanduses»[27]. Kuid nad olid juba põllumajanduse organiseerimise selleks eesrindlikuks vormiks, mis pidi võitma, mille tähtsus, kuigi aeglaselt, siiski kõrvalekaldumatult kasvas ja mille kasvule tuli osutada igakülgset kaasabi. Nõukogude riik suurendab seepärast materiaalset abi kolhoosidele, andes neile esmajärjekorras maksu- ja finantssoodustusi, mille maht lakkamatult suureneb. 1924. a. ühtse põllumajandusmaksu määrustik[28] vähendas maksu ja kohalike vajaduste katteks määratud maksulisandit maa ühisharimist rakendavaile kollektiividele ja kooperatiivmajandeile, kui neid majandatakse ilma palgaliste töölisteta. Seejuures kollektiivmajandeile vähendati maksu 25%, kooperatiivmajandeile — 10% võrra.

---

[26] LSKK 1924, nr. 5, art. 61.
[27] Stalin, Leninismi küsimusi. Tallinn, 1945, lk. 449.
[28] VSKK 1924, nr. 58, art. 570.

RU Raamatukogu

Samal ajal riik annab kolhoosidele uusi ülesandeid, esitab uusi nõudmisi. Kolhoosid peavad õigustama oma tähtsust eesrindlike majanditena, nad peavad tugevnema organisatsiooniliselt ja majanduslikult. See küsimuse esitamine uuelt seisukohalt väljendub kõigepealt VK(b)P XIV konverentsi otsustes (1925. a. aprill), milles rõhutatakse, et «iga liiki kolhooside (ühistute, artellide ja kommuunide) organiseerimine peab kindlustama nende kaubalisust ja rajanema isemajandamise alustele» [29]. Sama mõtet väljendatakse ka VK(b)P KK pleenumi resolutsioonides 1925. a. aprillis. Rääkides kolhoosiliikumise edasise toetamise vajalikkusest, pleenum tähendab: «Partei ja proletaarse riigi toetust tuleb osutada kõigepealt neile kolhoosidele, kes on tõendanud või tõesti võivad tõendada oma majanduslikku elujõulisust» [30].

NSV Liidu III nõukogude kongress (1925. a. mai) lähtub oma otsustes, mis puutuvad kolhooslikku ülesehitustöösse, vajadusest ja võimalikkusest lülitada kolhooslikku ülesehitustöösse mitte üksnes kehvikuid, vaid ka keskmikuid. Seepärast nõuab kongress põllumajanduslikult kooperatsioonilt erilist tähelepanu tootmiskoondiste nende vormide vastu, millesse kõige kergemini ja kiiremini võidakse koopereerida kehvimat ja kesktalurahvast, nagu näiteks masinaühistud, seemnekasvatus-, viljapuhtimis-, maaparandus- jt. ühistud. Tuleb rõhutada, et keskmiku kaasatõmbamise võimalus kolhooslikku ülesehitustöösse ei nõrgenda hetkekski partei ja valitsuse tähelepanu kehvtalurahva koopereerimise ja kollektiviseerimise erilise poliitilise tähtsuse suhtes. Selles mõttes on vajalik ära märkida VK(b)P XIV kongressi otsuseid 1925. a. detsembrist, milles osutatakse tähtsusele, mida omab külakehvikute kolhoosidesse organiseerimine kui üks tähtsamaid faktoreid teiste kulul elada tahtmise psühholoogia igandite väljatõrjumisel kehvikute poolt, kehvtalurahva positsiooni tugevdamisel võitluses kulaklusega ja keskmike koondamisel proletariaadi ümber.

6. Selle perioodi seadusandlus (nagu meie juba nägime Maakoodeksi sätete vaatlemisel kolhooside maakasutamise alal) säilitab samu põhikirjalikke vorme, mis olid kavandatud 1919. a. põhimääruses sotsialistliku maakasutuse kohta. Põhikirjade sisu muutub siiski vastavalt uuele olukorrale, uutele tingimustele ja nõudeile kolhooslikus ülesehitustöös. Põllumajanduslikud kommuunid kaotavad üha enam oma tähtsust; kõige levinumaks kolhoosivormiks

[29] ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. II, lk. 18.
[30] ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. I, lk. 659.

muutub maa ühisharimise ühistu. Vaatleme muudatusi, mis on tehtud sel ajal kolhooside põhikirjades.

1922. aastal annab Vene NFSV Põllutöö Rahvakomissariaadi Kooperatiivosakond välja *põllumajandusliku kommuuni tüüp*-põhikirja. Vara ühistamise, töökorralduse ja jaotuse põhiküsimustes, s. o. kõigis kolhoosisiseste suhete õigusliku reguleerimise otsustavais küsimustes see põhikiri peaaegu ei erine meie poolt varem vaadeldud põllumajandusliku kommuuni põhikirjast, mis kinnitati 19. veebruaril 1919. a.

Uudne on põllumajandusliku kommuuni 1922. a. põhikirjas, võrreldes 1919. a. põhikirjaga, liikmete osamaksude kindlaksmääramine, mida arvutati kaasatoodud vara hindamise järgi ja tagastati liikme lahkumisel, samuti kommuuni likvideerimisel. See lähendab 1922. a. põhikirja põllumajanduslike kooperatiivide põhikirjale. Uudne on selles põhikirjas samuti põllumajandusliku kommuuni kogu vara jaotamise lubamine liikmete vahel kommuuni likvideerimisel. Sellal kui 1919. a. põhikiri kategooriliselt nõudis likvideerimise korral kogu vara, välja arvatud isiklik tarbvara, üleandmist maaorganitele, määrati 1922. a. põhikirja kohaselt pärast likvideerimist järelejääva vara saatus üldkoosoleku poolt. See novell andis kommuuni liikmeile võimaluse üleminekul teistele majapidamisvormidele kasutada kommuuni vara oma äranägemise järgi. Põllumajandusliku kommuuni põhikiri muudeti alles põllumajanduse sotsialistliku rekonstrueerimise perioodil ja siis määrati selles kindlaks kommuuni vara jaotamise kategooriline keeld kommuuni likvideerimisel või liikmete väljaastumisel temast.

7. *Põllumajandusliku artelli põhikirjad* muutuvad uue majanduspoliitika algusest peale märksa radikaalsemalt, kui põllumajanduslike kommuunide põhikirjad: nendes[31] säilivad mõnd aega «sõjakommunismi» korralduse elemendid ainult jaotuse reguleerimises. Need justkui rõhutavad artelli erinevust kommuunist, eriti vara ühistamise korra küsimuses. Näiteks 10. aprillil ja 12. septembril 1922. aastal Ukraina NSV Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt kinnitatud põhikirjad, määrates artelli liikmeks astujate kohustusi, nõuavad sisseastujailt osamaksu tasumist teatud, kõigile ühesuuruses summas (osamaksu võidi tasuda nii rahas kui ka inventari ja varaga). Artelli liikmeks astuja kõigi põhitootmisvahendite ühistamist need põhikirjad ei nõua. Nad kõnelevad ainult liikmeile kuuluvate inventari ja tööloo-

[31] S. t. põllumajanduslike artellide põhikirjades. (Tõlkija märkus.)

made kohustuslikust kasutamisest esmajärjekorras ühistootmise vajadusteks, kusjuures teises järjekorras neid kasutatakse artelliliikmete majandis. Taastamisperioodi algul põllumajanduslike artellide põhikirjad lähendavad seega põllumajanduslikku artelli maa ühisharimise ühistule. Nad rõhutavad aga samas, et artelliliikmete tootmisvahendite kasutamine määratakse kindlaks üldkoosoleku poolt, mis võib — kui selleks on vastavaid eeldusi (näiteks tallid, hooldamisvõimalused) — ühistada põllumajandusliku artelli liikmete tööloomi.

Põhikirja järgi artelli ühisvara ei erine veel osamaksufondist. Jagamatute fondide loomist siin ei eeldata. Seepärast lubavad põhikirjad artelli kogu vara jagamist liikmete vahel tema likvideerimise korral. Kuna üldreeglina põllumajanduslike artellide põhikirjad sel etapil ei näe veel ette kõigi tähtsamate tootmisvahendite ühistamist, vaid nõuavad üksnes osamaksu tasumist, siis nad määravad kindlaks liikmete täiendava vastutuse artelli võlgade eest, osamaksu teatud kordsuses.

Taastamisperioodi aegsed põllumajandusliku artelli põhikirjad annavad artelliliikmeile õiguse pidada oma isiklikku majandit, kuid reservatsiooniga, et isiklikku majandit on lubatud pidada vaid sel määral, kuivõrd see ei kahjusta artelli majapidamist, ja artelli kohustustest vabal ajal. Põllumajandusliku artelli põhikiri, mis kinnitatud Ukraina NSV Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt 10. aprillil 1922. a., taotelles nähtavasti artelli eraldamist kommuunist ja rõhutamist, et artell ei sea endale ülesandeks elukonna ühistamist, sisaldab järgmise iseloomustava sätte: «Oma koduses elus kasutab iga artelliliige täielikku tegevusvabadust, kuivõrd see vabadus ei riku teiste liikmete vabadust ja majanduslikke huve».

Mis puutub majandamise tulemuste jaotamisse, siis taastamisperioodi aegsed põllumajanduslike artellide põhikirjad ei loobu veel täielikult ühevõrdsustamisest, kuigi nad erinevalt põllumajanduslikust kommuunist ei tee sellest ühevõrdsustamisest põhiprintsiipi. Põllumajanduslike artellide põhikirjad lubavad jaotamist töö järgi, sööjate järgi, samuti ka teiste põhimõtete järgi, kui selle kohta tehakse üldkoosoleku otsus. Jaotamise ühevõrdsustamisest hakati põllumajanduslikus artellis loobuma alles järgmisel perioodil, kui juba talurahvale endale ilmnes selle jaotamispõhimõtte majanduslik kahjulikkus ja kui partei ja valitsus andsid selleks otseseid juhtnööre, eriti 16. mai 1927. a. seadusega «Kollektiivmajandite kohta».

8. Sedamööda kuidas kesktalurahvas hakkas astuma kolhoosidesse, suurenes üha, nagu meie juba eelpool tähendasime, maa ühisharimise ühistu põhikirjaliku vormi tähtsus. See põhikirjalik vorm avas tol ajavahemikul kesktalupojale kõige kättesaadavama tee majandi ühistamiseks ja tema tootlikkuse tõstmiseks. Keskmik püüdis tootmisprotsessi ühistamise poole, kuna ta hakkas juba nägema kollektiivmajapidamise eeliseid üksikmajapidamise ees — võimalus soetada ja kasutada keerulisi põllutöömasinaid, rakendada uut, paremat tootmiskorraldust kollektiivis ja tõsta olemasolevate tootmisvahendite kasutamise efektiivsust. Ent samal ajal ta veel ei söandanud ühistada oma inventari. Maa ühisharimise ühistu põhikiri vastas sel perioodil kõige paremini säärase kesktalupoja soovidele.

Põhikiri nägi ette mitte tootmisvahendite ühistamist, vaid ainult nende ühiskasutamist. Tootmisvahendid jäid veel ühistu liikmete eraomandiks. Ent ka ühistu põhikirjale rajatud talupoegade koondises peitus ning leidis alatiselt ka praktilist rakendamist võimalus luua ühistatud tootmisvahendeid põllutöömasinate ja muu inventari soetamise teel ühisressursside arvel. Sellega tugevnes seltsinguline koondis, omandades samal ajal sotsialistliku ettevõtte jooni ning valmistus ette üleminek põllumajanduslikule artellile. Ühistu nõudis miinimumina vaid põllumajanduslike põhitööde ühist sooritamist, ent kollektiivtootmise majanduslikud paremused tõid endaga kaasa nende tööde ringi lakkamatu laienemise, põllumajandusliku töö ühistamise tervenisti.

Tootmisvahendite eraomanduse säilitamise juures maa ühisharimise ühistuis toimus tulude jaotus arvestades ühistu liikme osavõtu suurust ühistu majapidamisest mitte üksnes tööga, vaid ka tootmisvahenditega. Põhikiri toob kolm üheaegselt kehtivat tulude jaotamise kriteeriumi: iga liikme maakasutuse pindala, elus ja eluta inventar ja osavõtt tööga. Niisugune tulude jaotamise ülemineku-segakord sisaldas eneses suurt ohtu, kuna ta lõi pinna ebakolhooslikele kulaklikele koondistele, mis võisid nimeliselt võtta vastu oma ühistuisse kehvikuid ilma inventarita ning anda neile tulude jaotamisel ainult tööjärgse osa. Seepärast seisnes neis tingimustes võitlusülesanne ebakolhoosidega selles, et tulude põhimass jaotataks just töö järgi, milleks oli vajalik kindlustada ühistus juhtiv osa kehvtalurahvale.

Kõik need küsimused lahendati, nagu me näitame allpool, NSV Liidu KTK ja RKN-i 16. märtsi 1927. a. määruses «Kollektiivmajandite kohta».

§ 5. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul riigi sotsialistliku industrialiseerimise eest (1926—1929. a.).

1. Juba 1927. a. lõpuks kujunenud sotsialistliku industrialiseerimispoliitika otsustavad edusammud tegid võimalikuks ning samal ajal täiesti vajalikuks põllumajanduse kollektiviseerimise arendamise. Ehkki selleks ajaks põllumajandus tervikuna oli taastatud ja ületas sõjaeelse taseme, moodustas tema tähtsaima haru — teraviljamajanduse — üldtoodang kõigest 91% sõjaeelsest tasemest, teraviljatoodangu müügiosa aga ainult 37% sõjaeelsest tasemest. Selle juures talumajandite jätkuv tükeldamine lõi teravilja müügiosa edasise langemise ohu. «See oli teraviljamajanduse kriis, millele pidi järgnema karjamajanduse kriis» [32].

Väljapääs sellest olukorrast seisis põllumajanduse üleviimises mehhaniseeritud suurtootmisele, mis on võimeline tõstma mitmekordselt teraviljamajanduse kaubatoodangut. Industrialiseerimise edusammud valmistasid ette võimaluse varustada suurpõllumajandust traktorite ja teiste põllutöömasinatega. «Riigil oli kaks võimalust: kas minna üle kapitalistlikule suurtootmisele, mis oleks tähendanud talurahvahulkade ruineerimist, töölisklassi ja talurahva liidu hukkumist, kulakluse tugevnemist ja sotsialismi lüüasaamist külas, või asuda väiketalude ühendamisele suurteks sotsialistlikeks majapidamisteks, kolhoosideks, mis suudavad kasutada traktoreid ja muid kaasaegseid masinaid teraviljamajanduse ja tema kaubatoodangu kiire tõusu saavutamiseks.

On arusaadav, et bolševike partei ja Nõukogude valitsus said minna ainult teist teed, põllumajanduse kolhoosliku arenemise teed.» [33]

Sellele ainsale, parteile ja Nõukogude valitsusele võimalikule väljapääsule osutas seltsimees Stalin oma aruandekõnes ÜK(b)P XV kongressil. Formuleerides partei ülesandeid põllumajanduse alal sel perioodil, seltsimees Stalin ütles:

«Partei ülesanne on: laiendada talumajanduse haaramist kooperatsiooni ja riigiorganite poolt turustuse ning varustuse liinis ja püstitada järjekordseks praktiliseks ülesandeks meie ülesehitus-

---

[32] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 283.

[33] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 283

töö alal külas laialipillatud talumajandite järkjärgulist üleviimist ühendatud suurmajandite rööpmeile, ühisele, kollektiivsele maaharimisele põllunduse intensiivistamise ja mehhaniseerimise alusel, arvestusega, et niisugune arenemistee on põllumajanduse arenemise tempo kiirendamise ja küla kapitalistlike elementide võitmise tähtsamaks abinõuks»[34].

Kongress tegi otsuse põllumajanduse igakülgse arendamise kohta, kuulutas kollektiviseerimise «partei põhiliseks ülesandeks külas». Ühes sellega andis partei direktiivi «... arendada edasi pealetungi kulaklusele ja rakendada rida uusi abinõusid, mis piiraksid kapitalismi külas ja juhiksid talumajapidamist sotsialismi suunas»[35].

2. Kolhoosiseadusandluse tähtsaimaks aktiks sel perioodil on NSV Liidu KTK ja RKN-i 16. märtsi 1927. a. määrus «Kollektiivmajandite kohta»[36]. Märkides ära kolhoosiliikumise kvalitatiivset ja kvantitatiivset kasvu, loeb 16. märtsi määrus koopereerimise põhilüliks uuel etapil kollektiviseerimise lihtsaimaid vorme (maa ühisharimise ühistud, masinaühistud), s. o. neid vorme, mis sel momendil olid töötava talurahva laiade hulkade teadvusele kõige kättesaadavamad. Vormi valik ise tulenes elust, kogemustest võitluses kolhooside eest. Kui taastamisperioodil leninliku kooperatiivplaani teostamise põhiliseks lüliks oli turustus-varustuskooperatsioon, mis vaid valmistas ette tootmise koopereerimist, siis see seletus tol ajal masinate baasi puudumisega, ilma milleta tootmise koopereerimine massilises ulatuses on üldse võimatu. Kui aga industrialiseerimise edusammude alusel riik paiskas külasse traktoreid ja põllutöömasinaid, kanti tähelepanu keskpunkt üle põllumajandusliku tootmise koopereerimisele. Endastmõistetavalt kasvas vahetpidamatult maa ühisharimise ühistu osatähtsus sotsialistliku rekonstrueerimise perioodil: 1925. aastal ta moodustas 28,9% kolhooside üldarvust, 1927. aastal — 42,3%, 1928. aastal — 59,8% ja 1929. aastal — 60,2%.

Määrus «Kollektiivmajandite kohta» nägi ette rea üritusi kolhooside tugevdamiseks ja talupoegade hõlmamise laiendamiseks nende poolt. Esimeseks ja põhiliseks ülesandeks pidas ta kollektiivmajapidamise suurima efektiivsuse kindlustamist, kolhoositöö tootlikkuse tõstmist. Mää-

---

[34] XV съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1935, т. I, lk. 57.
[35] ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. II, lk. 260.
[36] LSKK 1927, nr. 15, art. 161.

rus juhtis tähelepanu töötasustamise kõlbmatusele ühevõrdsustamise vormis, mida praktiseeriti kolhoosides veel sõjakommunismi ajast saadik, ja nõudis «üleminekut uutele töötasustamisvormidele alustel, mis stimuleeriksid liikmete isiklikku huvi kollektiivmajandi arenemise vastu». Kolhooside kui eesrindlike sotsialistlike majandite osatähtsuse suurendamiseks rõhutati määruses suurema plaanipärasuse vajadust kollektiivmajapidamiste korralduses ja kolhoosiplaanide lülitamise vajadust kohalike maaorganite poolt koostatavaisse põllumajanduse arendamise plaanidesse. Plaanidistsipliini tugenemine ja töökorralduse uued vormid pidid NSV Liidu KTK ja RKN-i määruse mõtte kohaselt suurendama kolhoosimajanduse müügikaubatootvust.

Määrus «Kollektiivmajandite kohta» nõudis kollektiivmajandite seose tugevdamist põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemiga ja kollektiivmajandite majandusliku ja organisatsioonilise teenindamise intensiivistamist tema poolt. Kolhoosid kuulusid põllumajandusliku kooperatsiooni üld- ja eriliitudesse. Arvestades samal ajal, et kolhoosidel on terve rida spetsiifilisi erinevusi põllumajanduslikest kooperatiividest, tunnistas määrus vajalikuks tugevdada kolhooside spetsiaalset juhtimist. Seepärast loodi juba olemasoleva Üleliidulise Kollektiivmajandite Nõukogu kõrval kollektiivmajandite vabariiklikud keskused. Kolhooside organisatsioonilise ja agrokultuurilis-tootmisalaseks teenindamiseks loodi samuti kollektiivmajandite koondisi (sektsioone ja büroosid rajoonides). Need koondised kuulusid vastava rajooni põllumajandusliku kooperatsiooni üldsüsteemi. Seega tekkisid põllumajandusliku kooperatsiooni raames uued kolhoosiliikumise organisatsioonilised keskused.

Järgnev seadusandlus tugevdab kolhooside erikeskuste osa ja tähtsust. Ta paneb kolhooside vabariiklikele keskustele peale organisatsioonilis-plaaniliste funktsioonide ja esinduse samuti operatiiv-majanduslikud funktsioonid. Operatiiv-majanduslikud funktsioonid anti ka kolhooside rühmalistele ja kõrgemalseisvaile koondistele kohtadel [37].

16. märtsi 1927. a. määrus andis kolhoosidele terve rea olulisi soodustusi: neile laiendati kõik kooperatsioonile kindlaksmääratud soodustused; kolhooside maakorraldus pidi teostuma riigi kulul ja kiiresti lõpule viidama; kolhoosidele riigimaadest rendi korras antud maa-alad anti neile töiseks kasutamiseks, kusjuures rendivõlad kustutati; aasta jooksul pidi minema kolhooside tasuta kasutusse ja vabasse käsutusse kogu neile riigiorganite poolt antud vara (inventar, ehitised jm.); määrusega kohus-

[37] LSKK 1929, nr. 40, art. 359.

tati liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogusid tasuta üle andma kolhoosidele kõik kolhooside territooriumidel asuvad tööstus- ja abiettevõtted.

Kolhoosidele antud arvukaid soodustusi püüdis ära kasutada kulaklus, organiseerides ebakolhoose, kus ta püüdis varjata oma ekspluataatorlikku majapidamist. Seepärast nägi 16. märtsi 1927. a. määrus ette rea abinõusid võitluseks ebakolhoosidega, nagu näiteks nende masinaühistute ilmajätmine soodustustest masinate ostmisel, kuhu kuulusid kulakud, lišenetsite [38] väljakihutamine kollektiivmajandite juhtimisorganeist, võitlusabinõud kinniste kolhooside vastu — lähedastest sugulastest koosnevate väärkooperatiivide keelamise teel jm. Üheks selliseks abinõuks oli samuti «metsikute», s. o. kolhooslik-kooperatiivsesse süsteemi mittekuuluvate kolhooside ja põllumajanduskooperatiivide keelamine.

3. Kuni 1927. aastani toimus kolhoosliku ülesehitustöö õiguslik reguleerimine peamiselt maaseadusandluse ja osalt põllumajandusliku kooperatsioonialase seadusandluse raames. Määrus «Kollektiivmajandite kohta» kujutab endast nõukogude seadusandluse eriharu — kolhoosialase seadusandluse — dokumenti. Nagu meie nägime, vaatleb see määrus kolhoose veel põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemis, rõhutades, et kolhoosiliikumise arendamise ülesanded kuuluvad lahendamisele kogu selle süsteemi poolt. Kuid määrus eraldab juba selles süsteemis kolhoosid kui põllumajandusliku kooperatsiooni eriliigi, kui tootmiskooperatsiooni, kui tema eesrindliku, juhtiva vormi, mis etendab eriti tähtsat osa põllumajanduse sotsialistlikus ümberkorralduses.

Seoses sellega toob 3. oktoobril 1927. a. Vene NFSV valitsuse poolt kinnitatud «Põllumajandusliku kooperatsiooni põhimäärus» [39] uusi momente kolhooside õigusliku seisundi määramisesse, võrreldes NSV Liidu KTK ja RKN-i 24. augusti 1924. a. määrusega «Põllumajandusliku kooperatsiooni kohta» [40] (vt. käesoleva peatüki § 4).

3. oktoobri 1927. a. põhimäärus vaatleb kolhoosi põllumajandusliku kooperatiivorganisatsioonina, mille eesmärgiks on «põllumajandi ühine pidamine» ja «põllumajanduslike tööde ühine sooritamine» (§-id 2 ja 21). Järelikult laienevad kolhoosidele veel kõik põllumajanduslikku kooperatsiooni puutuvad sätted — põllumajanduslike kooperatiivide tekkimise,

---

[38] Лишенец — poliitilised õigused kaotanud isik enne stalinliku konstitutsiooni kehtestamist. (Tõlkija märkus.)

[39] VSKK 1927, nr. 109, art. 736.

[40] LSKK 1924, nr. 5, art. 61.

ühendamise ja lahutamise kord, nende likvideerimine, valitsemise korraldamine, liitude moodustamine jt. Kuid maakasutusõiguste suhtes erinevad kolhoosid järsult teistest põllumajanduslikest kooperatiivest. Neile laienevad Maakoodeksi sätted, mis aga, nagu meie allpool näeme, peatselt muudetakse 15. detsembri 1928. a. määrusega «Maakasutuse ja maakorralduse üldalused», mis laiendavad tunduvalt kolhooside kui maakasutajate õigusi.

4. ÜK(b)P KK 20. oktoobri 1927. a. direktiivjuhtnöörides liidulise seaduse väljatöötamise kohta maakorralduse ja -kasutuse alal öeldakse: «Liidulises seaduses peab olema läbi viidud kõigis tema üksikosis süstemaatiliselt ja järjekindlalt kollektiivmajandite — kommuunide, ühistute, artellide jms. erilise kaasaaitamise ja ergutamise põhimõte (majanduslikus, finantsilises, tehnilises ja kultuurilises liinis)». Direktiivid nõudsid, et maaorganeile pandaks otsesed kohustused anda eelistus kolhoosidele eramajandite ees «maakoodeksite kõigis osades ja maakorraldustööde kõigil aladel», pidades kõige rangemalt kinni kollektiviseerimise vabatahtlikkusest.

Nende direktiivide alusel 15. detsembril 1928. a. väljaantud «Maakasutuse ja maakorralduse üldaluse d»[41] muutsid radikaalselt kolhooside õiguslikku seisundit võrreldes nende õigusliku seisundiga 1922. a. Maakoodeksi järgi. Oma uues tähenduses kolhoosid ei mahu enam maaühistu eriliigi mõistesse. Nad esinevad nüüd maaühistu kõrval erilise maakasutajana, seejuures maakasutajana, kellel on terve rida eesõigusi.

Kolhoosidel on eesõigus maasaamisel, kusjuures neil on õigus saada paremaid ja soodsamalt asetsevaid maid (Üldaluste §-id 8, 19 ja 61). Maakorraldust pidi teostatama väljaspool järjekorda nii olemasolevaile kui ka vastloodavaile kollektiivmajandeile. Kolhooside maakorraldustöödega seoses olevad kulud võetakse riigi kanda (Üldaluste §-id 15, 18 ja 20). Maa ühisharimise ühistuis säilitatakse maakorralduse ja maa ümberjagamise puhul maakasutajaile nende käes olev maa isegi siis, kui selle suurus ületab neile jaotusühikute alusel kuuluma pidanud osa (Üldaluste § 31). Liiduvabariikide seadusandluses pidi olema ette nähtud abinõud, mis kõrvaldavad kolhoosi külvikorra rikkumise üksikute liikmete lahkumise korral kolhoosist. Seega luuakse niisiis eeldused maamassiivi edasisele kinnistamisele kolhoosidele ja selle vähendamise vältimisele seoses

[41] LSKK 1928, nr. 69, art. 642.

üksikute liikmete lahkumisega kolhoosist (Üldaluste § 32). Kolhoosidele antakse samuti maksu- ja krediidialaseid soodustusi, neid varustatakse soodustatud korras põllutöömasinate ja teiste põllumajanduslike tootmisvahenditega (väetis, seeme, tõukari jne.). Lõppeks antakse kolhoosidele töiseks kasutamiseks nende poolt riiklikest maavaldustest varem rendile võetud maad. Tasuta kasutusse ja käsutusse antakse kolhoosidele samuti tööstus- ja abiettevõtted, ehitised, inventar jne., mis kolhoosid olid mingisugusel alusel saanud kasutamiseks riigilt.

«Maakasutuse ja maakorralduse üldalustes» kajastuvad põllumajanduse rekonstrueerimise põhialused, mis tulenevad ÜK(b)P XV kongressi otsustest (1927. a. detsember).

5. Põllumajanduse sotsialistliku rekonstrueerimise suhtes oli erakordse tähtsusega kontrrevolutsioonilise trotskistlik-zinovjevliku bloki purustamine partei poolt seltsimees Stalini juhtimisel ja parempoolsete kapitulantide kui kulakliku agentuuri paljastamine. Trotskistid, zinovjevlased, parempoolsed oportunistid, kes hiljem paljastati rahvavaenlastena ja välismaa luure agentidena, osutasid meeletut vastupanu partei poliitika läbiviimisele ja sotsialismi ülesehitusele külas.

Juba eelneval etapil andis partei seltsimees Stalini juhtimisel otsustava vastulöögi rahvavaenlase Buhharini kontrrevolutsioonilistele parempoolseile restauraatorlikele nõudeile loobuda kollektiviseerimisest ja asendada põllumajanduse sotsialistlik rekonstruktsioon «kulakute sissekasvatamisega sotsialismi». Parempoolsed kontrrevolutsionäärid eitasid otseselt kolhooside tähtsust leninliku kooperatiivplaani elluviimisel ning seadsid kahjurlikult kolhoosidele vastu kooperatsiooni. Need ilmselt kulaklikud restauraatorlikud püüdlused purustati ja hävitati.

ÜK(b)P XV kongress paljastas trotskismi nõukogudevastase olemuse ja kihutas välja äraandjad partei ridadest. Kongress tegi selgeks, et trotskistide poolt propageeritavad abinõud partei poliitika suhtes külas on talurahvast lahkulöömise poliitikaks, kulaku abistamise poliitikaks külas, et need abinõud on põhimõtteliselt vastuolus leninliku kooperatiivplaaniga ja viivad sotsialistliku ülesehituse vältimatult läbikukkumisele. Kutsudes üles otsustavale võitlusele kontrrevolutsioonilise trotskismiga, rõhutas kongress, et töölisklass, ületanud restauraatorite ja kapitulantide vastupanu, «... saavutatud töölis-talupoegade bloki tugevnemise alusel, koos kogu kehvikute ja keskmike massiga, võib nüüd

üle minna edasisele, süsteemikindlamale ja järeleandmatumale kulaku ja eraettevõtja piiramisele.» [42]

6. ÜK(b)P XV kongressil andis seltsimees Stalin juhtnööre selle kohta, missugune tähtsus peab olema masina-traktorijaamadel kolhoosiliikumise arenemises. Need juhtnöörid olid mõjukaks tõukeks masina-traktorijaamade rajamisele. 5. juunil 1929. a. annab Töö- ja Kaitsenõukogu määruse «Masina-traktorijaamade organiseerimise kohta» [43]. See määrus paneb aluse masina-traktorijaamade — üldise kollektiviseerimise tähtsaima hoova ning toetuspunktide rajamise laialdasele arenemisele.

Traktoritega ning teiste keerukate põllutöömasinatega varustatud sovhooside ja masina-traktorijaamade laialdane rajamine etendas otsustavat osa talurahva põhimasside pööramises kolhooside suunas. Sovhoosid ja masina-traktorijaamad olid talupoegadele suurpõllumajanduse paremuste elavaks näiteks: «Talupojad käisid hulgakaupa sovhoosides, masina- ja traktorijaamades ja vaatlesid traktorite ja põllutöömasinate tööd, avaldasid oma vaimustust ja võtsid samas vastu otsuse — «minna kolhoosi». Talupojad, kes olid killustatud individuaalseiks väiketaludeks ja pisikohtadeks, kel polnud kuigivõrd kohaseid tööriistu, veojõudu ega võimalust määratu suurte uudismaade üleskündmiseks, kel polnud oma majapidamise parandamise väljavaateid, kes elasid puuduses ja üksikult, jäetud saatuse hooleks, — need talupojad leidsid lõppeks väljapääsu, leidsid tee paremale elujärjele, avastasid selle tee väiketalude ühinemises kollektiivideks, kolhoosideks, leidsid selle tee traktorites, mis suudavad üles künda igasuguse «kõva maa», igasuguse söödi, leidsid selle tee riigi poolt antavas abis masinate, raha, inimeste, nõuannete näol, ja võimaluse kulakute orjusest pääseda, kuna alles äsja Nõukogude valitsus purustas kulakud ja surus nad maha määratu suurte talurahvahulkade rõõmuks.

Sel alusel algas ja hargnes hiljem hulgaline kollektiviseerimisliikumine, tõusis eriti kõrgele 1929. aasta lõpul ja tõi kaasa niisugused enneolematud kolhooside kasvu tempod, mida polnud näinud isegi meie sotsialistlik tööstus» [44].

See oli murranguks kolhoosiliikumise arenemises. Kolhoosiliikumine muutus massiliikumiseks. Uus selles liikumises, nagu tähendas seltsimees Stalin, on see, et «... talupojad lähevad kolhoosidesse mitte enam üksikute gruppidena, nagu see toimus varem, vaid tervete küladena,

---

[42] XV съезд ВКП(б), Стенографический отчет, т. II, lk. 1248—1249.
[43] LSKK 1929, nr. 39, art. 353.
[44] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 293—294.

valdadena, rajoonidena, isegi ringkondadena. Aga mida see tähendab? See tähendab, et kolhoosidesse on astunud kesktalupoeg. Selles on selle põhjaliku murrangu alus põllumajanduse arenemises, mis moodustab Nõukogude võimu tähtsaima saavutuse.» [45]

§ 6. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul põllumajanduse kollektiviseerimise eest (1930—1934. a.).

1. Põllumajanduse sotsialistliku ümberkujunduse uue ajaloolise etapi algust kuulutas ÜK(b)P KK 1929. aasta novembri pleenum. Selle ajaloolise etapi olemus iseloomustub sellega, et «kehvtalupoja kannul läks kolhoosi ka keskmike mass», et kolhoosiliikumine muutus miljonite liikumiseks.

«Üleminek täielikule kollektiviseerimisele toimus talurahva põhihulkade mitte lihtsa rahuliku astumise kujul kolhoosidesse, vaid talupoegade hulgalise võitluse kujul kulakluse vastu. Täielik kollektiviseerimine tähendas kõigi küla piirkonnas asetsevate maade üleminekut kolhoosile, kuid suur osa neist maadest oli kulakute käes. Seepärast talupojad kihutasid kulakud neilt maadelt ära, eksproprieerisid nad, võtsid neilt kariloomad ja masinad ja nõudsid nõukogude võimult kulakute areteerimist ja väljasaatmist.

Seega täielik kollektiviseerimine tähendas kulakluse likvideerimist» [46].

ÜK(b)P ajaloo lühikursus hindab 1929—1930. a. toimunud hiiglaslikku pööret järgmiselt:

«See oli sügavaim revolutsiooniline pööre, hüpe ühiskonna vanast kvalitatiivsest olekust uude kvalitatiivsesse olekusse, mis oma tagajärgedelt võrdub revolutsioonilise pöördega 1917. aasta oktoobris.

Selle revolutsiooni omapärasus seisis selles, et ta viidi läbi ülalt, riigivõimu initsiatiivil, kuna alt teda otseselt toetasid talupoegade miljonilised hulgad, kes võitlesid kulakliku orjaikke vastu ja vaba kolhoosielu eest.

See revolutsioon ühel hoobil lahendas kolm sotsialistliku ehitustöö põhiküsimust:

a) Ta likvideeris meie maal arvukaima ekspluateerijate klassi, kulakute klassi, kapitalismi restaureerimise kantsi.

---

[45] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 239.

[46] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 299.

b) Ta viis meie maa arvukaima töörahvaklassi, talupoegade klassi, kapitalismi tekitava üksikmajapidamise teelt ühiskondliku, kolhoosliku, sotsialistliku majapidamise teele.

c) Ta andis nõukogude võimule sotsialistliku baasi rahvamajanduse kõige laialdasemal ja eluliselt tarvilikul, kuid ka kõige mahajäänumal alal — põllumajanduses.

Seega hävitati sisemaal kapitalismi restauratsiooni viimased allikad ja ühtlasi loodi uued, otsustavad, tarvilikud tingimused sotsialistliku rahvamajanduse ülesehitamiseks» [47].

Üleminekuperioodi ökonoomika probleemid esitati uut moodi ning said oma geniaalse lahenduse seltsimees Stalini poolt agraarlaste-marksistide konverentsil 27. detsembril 1929. a. peetud kõnes «NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest».

Nepi küsimuse uus käsitlus seoses uue arenguetapiga, uus käsitlus viis küsimustes klassidest, kolhoosidest, ühinemisest, ehitustempost, üleminekuaja kui terviku ökonoomikast — kõik see oli sotsialismi eduka ülesehituse tähtsaimaks eeltingimuseks. Seltsimees Stalin näitas, et väiketalumajandus ei muutu isevoolu teel sotsialistlikuks majanduseks ning paljastas «isevoolu» teooria kui «mäda, antimarksistliku, antileninliku».

Seltsimees Stalin paljastas ebateadusliku, kahjurliku väiketalumajapidamise «püsivuse teooria», rõhutades selle «teooria» erilist mõttetust maa natsionaliseerimise juures proletariaadi diktatuuri tingimustes. Seltsimees Stalin näitas edasi, et senine traktorite ja põllutöömasinate piisamatus ei ole takistuseks kollektiviseerimise läbiviimiseks, sest juba talupoegade tootmisvahendite kokkutoomise ja töö ühistamise fakti endaga saavutatakse määratu tootmisefekt.

Samas kõnes seltsimees Stalin põhjendas pööret partei poliitikas, üleminekut kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale üldise kollektiviseerimise alusel.

2. Üleminek üldisele kollektiviseerimisele ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimisele kinnitatakse ÜK(b)P KK 5. jaanuari 1930. a. ajaloolises määruses «Kollektiviseerimise tempost ja riigi abist kolhooslikule ülesehitustööle». ÜK(b)P KK määrus, tõstes esile põllumajandusliku artelli kolhoosiliikumise põhivormina, jaotab NSV Liidu rajoonid kolme rühma ning määrab kindlaks igaühele neist rühmadest orienteerivad tähtajad üldise kollek-

[47] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 300—301.

tiviseerimise põhiliseks lõpuleviimiseks. Samas määruses ÜK(b)P KK näitab abinõud, mis tuleb rakendada põllumajanduse mehhaniseerimiseks, hoiatades ühtaegu, et tuleb anda otsustav vastulöök hobuveojõu alahindamise, hobuste mahasahkerdamise jne. tendentsidele. Eriti tähtis on märkida, et oma 5. jaanuari 1930. a. määruses ÜK(b)P KK «kogu tõsidusega hoiatab parteiorganisatsioone kolhoosiliikumise mistahes «dekreteerimise» eest ülaltpoolt, millest võib tekkida oht, et tegelik sotsialistlik võistlus kolhooside rajamisel asendatakse kollektiviseerimist-mängimisega».

Esimeseks seadusandlikuks aktiks, mis vormistas ja kinnitas ülemineku kulakluse kui klassi likvideerimispoliitikale üldise kollektiviseerimise alusel, oli NSV Liidu KTK ja RKN-i 1. veebruari 1930. a. määrus «Abinõudest põllumajanduse sotsialistliku ümberkorralduse tugevdamiseks üldise kollektiviseerimise rajoonides ja võitluseks kulaklusega.»[48] See ajalooline seadus tühistas üldise kollektiviseerimise rajoonides seadused, mis lubasid teatud tingimustes maa rentimise ja palgalise tööjõu kasutamise üksiktalupoegade majandeis, kuna kehv- ja kesktalupoegade põhimass — kelle huvides need seadused omal ajal anti — oli juba kaasa kistud kolhoosidesse. Edasi, võitluseks kulakute äärmiselt teravaks muutunud vastutegevusega kolhooslikule ülesehitustööle, andis 1. veebruari 1930. a. seadus kraide ja oblastite täitevkomiteedele, samuti ka autonoomsete vabariikide valitsustele õiguse rakendada neis rajoonides kõiki vajalikke abinõusid, kuni kulakute vara täieliku konfiskeerimiseni ja nende väljasaatmiseni üksikute rajoonide, kraide ja oblastite piirest. Kulaklikelt majandeilt konfiskeeritud vara, pärast nende riiklike kohustuste katmist, kuulus üleandmisele kolhooside jagamatusse fondi kolhoosi astuvate kehvtalupoegade ja moonakate osamaksuna.

1. veebruari 1930. a. seadus oli hävitavaks löögiks viimasele kapitalistlikule klassile NSV Liidus. See tagas kulakluse täieliku purustamise ja likvideerimise. Üldise kollektiviseerimise tingimustes ei olnud kulaklusel enam pinda taassünniks. See seadus kindlustas ja kaitses kehv- ja kesktalupoegi, kes olid koondunud kolhoosidesse, kulakute loomaliku kättemaksu ja terrori eest. Ta andis otsustava löögi kulaklikule kolhoosivastasele agitatsioonile, võimaldas kolhoositalurahval keskendada oma jõupingutused majanduslikule ülesehitustööle uutes kolhooslikes vormides ning kindlustas samal ajal kolhooside materiaalse baasi kulakuilt konfiskeeritud vara arvel.

Võitluses kulakliku kollektiviseerimisvastase tegevusega oli suur

[48] LSKK 1930, nr. 9, art. 105.

tähtsus NSV Liidu KTK ja RKN-i 16. jaanuari 1930. a. määrusel «Võitlusabinõudest kariloomade rõövtapmise vastu».[49] See seadus kehtestas kulakute suhtes kriminaalvastutuse kariloomade rõövtapmise eest ja andis samal ajal rajoonide täitevkomiteedele õiguse konfiskeerida neilt kulakuilt kariloomad ja inventari ning võtta neilt ära maakasutusõiguse. Mis puutub kehv- ja kesktalupoegadesse, kes olid sattunud kulakliku agitatsiooni mõju alla ja kes olid tapnud või müünud oma kariloomad, siis keelas 16. jaanuari seadus neid võtta kolhoosidesse; kui nad aga olid juba vastu võetud, siis kuulusid nad väljaheitmisele.

Hoolimata ÜK(b)P KK kategoorilisest hoiatusest 5. jaanuari 1930. a. määruses, mitte lubada kolhoosiliikumise «dekreteerimist» ülaltpoolt ja vältida kollektiviseerimisemängimist, kaasnes reas kohtades kollektiviseerimisega partei ettekirjutuste moonutusi ja rikkumisi. See oli nii parteiorganisatsioonide poolt tehtud vigade kui ka klassivaenlase otsese provokatsioonilise tegevuse tulemuseks. Reas rajoonides ilmnesid talurahva tõsise rahulolematuse ohtlikud tunnused. Oma ajaloolises artiklis «Peapööritus edusammudest», mis avaldati «Pravdas» 2. märtsil 1930. a., astus seltsimees Stalin otsustavalt välja ohtliku ja kahjuliku upsakuse, administreerimise ja tšinovnikliku kolhoosiliikumise dekreteerimise vastu. Seltsimees Stalin näitas ära, et põhivead ja moonutused kolhoosiliikumise juhtimises üksikute kohalike organisatsioonide poolt seisnesid leninlike põhimõtete rikkumises kolhoosiliikumise vabatahtlikkusest ja tingimuste erinevuste mittearvestamises NSV Liidu eri rajoonides, leninismi põhimõtete vastases ülehüppamises veel lõpuleviimata kolhoosiliikumise vormilt — põllumajanduslikult artellilt — põllumajanduslikule kommuunile, mis antud etapil ei võinud olla kollektiviseerimise põhivormiks. «Sm. Stalini artiklil oli ülisuur poliitiline tähtsus. See artikkel aitas parteiorganisatsioonidel oma vigu parandada ning andis tugevaima hoobi nõukogude võimu vaenlastele, kes lootsid, et neil õnnestub moonutuste pinnal talurahvast ässitada nõukogude võimu vastu. Talurahva laialdased hulgad veendusid, et bolševike partei joonel pole midagi ühist kohtadel toimunud tõlplaslike «pahempoolsete» moonutustega. Artikkel rahustas talurahvahulki.»[50].

ÜK(b)P KK 15. märtsi 1930. a. määrus «Võitlusest parteiliini moonutustega kolhoosiliikumises» kutsus otsustavas ja kategoorilises vormis korrale ülbestunud «pahempoolseid» ja tõlplasi. Tähendatud määrus

---

[49] LSKK 1930, nr. 6, art. 66.

[50] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 304.

kohustas parteiorganisatsioone lõpetama vabatahtlikkuse rikkumise kollektiviseerimises, mitte lubama üle viia põllumajanduslikke artelle põllumajanduslike kommuunide põhikirjale ilma kolhooside ringkonnaliitude või oblastite täitevkomiteede sanktsioonita, kõige rangemalt kinni pidama põllumajandusliku artelli põhikirjast, eriti isikute küsimuses, kes on õigustatud astuma artelli. ÜK(b)P KK tegi parteiorganisatsioonidele ülesandeks võtta tarvitusele abinõud kesktalupoegade suhtes aset leidnud moonutuste likvideerimiseks (ebaseaduslik valimisõiguste äravõtmine, kulakuks kuulutamine ja vara äravõtmine jne.), keelata turgude sulgemine ja kirikute sulgemine administratiivkorras. ÜK(b)P KK osutas sellele, et kollektiviseerimise juhtimisel tehtavad moonutused on tihti «... ligipugenud elementide provokatsioonide ...» tulemuseks, et «... praktika, mis viiakse läbi «pahempoolsete» fraaside lipu all, valab tegelikult vett kontrrevolutsionääride veskile ega ole sel midagi ühist meie partei poliitikaga.» [51]

Nõukogudevastase «parempoolse — trotskistliku bloki» protsess 1938. a. märtsis kinnitas täielikult nende osutuste õigsust, paljastades trotskistlik-buhhaarinliku provokaatorite ja salakuulajate jõugu alatut osa kollektiviseerimise õõnestamises.

3. Uus ajalooline etapp kolhoosiliikumises nõudis kolhoosi põhikirja loomist, mis vastas üldise kollektiviseerimise tingimustele ja ülesannetele. Sellise põhikirja väljatöötamise ülesanne püstitati ÜK(b)P KK 5. jaanuari 1930. a. määrusega.

1. märtsil 1930. a. kinnitasid NSV Liidu RKN ja KTK Presiidium Kolhooside Keskvalitsuse poolt väljatöötatud ja NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt heakskiidetud põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja. [52] Põhikiri koostati stalinliku õpetuse alusel põllumajanduslikust artellist kui üldise kollektiviseerimise põhilülist.

Juhindudes isiklike ja ühiskondlike huvide õigest kooskõlastamisest kolhoosides, kohustab põhikiri artelliliikmeid ühistama kõik tööloomad, kogu põllumajandusliku inventari — välja arvatud väikeinventar, mis on vajalik abimajapidamises õueaiamaal, kogu kaubalistootva karja, seemnevarud, söödavarud ja majapidamisehitised ulatuses, mis on vajalikud ühistatud majapidamise jaoks. Samal ajal määrab põhikiri, et ühistamisele ei kuulu artelliliikmete elamuehitised, sead ja lambad rajoonides,

[51] ВКП(б) в резолюциях 1941, ч. II, lk. 662, 663.
[52] LSKK 1930, nr. 24, art. 255.

kus väikeloomakasvatusel ei ole tööstuslikku iseloomu; kodulinnud ning samuti üks lehm ja abimajapidamiseks tarvilik väikeinventar.

Põhikirja kohaselt ühistati põllumaad täielikult, isiklikku kasutusse jäid õueaiamaad (köögiviljaaiad, viljapuuaiad jne.). Õueaiamaa suuruse muutmist lubati ainult artelliliikmete üldkoosoleku kinnitusel. Põhikirja p. 3 määrab, et artelli maamassiiv ei tohi mingil juhul väheneda, eriti artellist lahkuvatele liikmetele maa andmise arvel. Artellist lahkujad võivad saada maad ainult riikliku maafondi vabadest maadest. Sellega rajas põhikiri kindla aluse kolhoosliku maakasutuse püsivusele.

Isiklike ja ühiskondlike huvide kooskõlale on rajatud ka artelli vahendite struktuur. Põhikiri kindlustab eelkõige kolhoosi kui sotsialistliku ettevõtte püsivust, luues jagamatu fondi, kuhu kantakse ¼ kuni ½ artelliliikmete ühistatud vara väärtusest. Jõukamate majandite ühistatud varast kantakse jagamatusse fondi suurem protsent. Kuid seadus teeb samal ajal kolhoosi astumise kergemaks kõhklevale talupojale sellega, et kannab ülejäänud osa vara väärtusest artelli osamaksufondi, kust artellist lahkumisel kolhoosnik võib kätte saada oma osamaksu.

Põllumajandusliku artelli 1930. a. tüüppõhikirjas on fikseeritud sotsialistlik põhimõte töökorralduses ja kolhoosi tulude jagamises vastavalt tööle. Põhikiri keelab üldreeglina tööjõu palkamise, lubades seda vaid eriteadmisi omavate isikute suhtes ning samuti tööde erilise kiireloomulisuse korral. Õige töökorralduse läbiviimiseks kehtestatakse töönormid ja tööhinded, arvestatakse töö kvantiteeti ja kvaliteeti, rakendatakse tükitööd ja ajatöösüsteemi. Artelli tulude jaotamine toimub vastavalt kulutatud töö kvantiteedile ja kvaliteedile.

Seoses kulaklike kontrrevolutsiooniliste püüdlustega õõnestada kolhooslikku majandust, viies sisse kolhoosidesse väikekodanlikku ühevõrdsustamist tulude jaotamise näol sööjate järgi, kinnitasid NSV Liidu KTK ja RKN 25. märtsil 1931. a. NSV Liidu VI nõukogude kongressi otsuste alusel järgmise seletuse «Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 14 ja 15 ellurakendamise kohta»: «Artelli tulude jaotamine oma liikmete vahel toimub mitte hingede järgi, vaid täpses vastavuses kolhoosniku poolt väljatöötatud normipäevade arvuga.» [53]

Artelli ei võetud kulakuid ja isikuid, kellelt oli võetud valimisõigus tollal kehtinud seaduste alusel, samuti ka isikuid, kes õõnestasid kollek-

---

[53] LSKK 1931, nr. 18, art. 165.

tiviseerimist kariloomade röövtapmisega ja inventari või seemnevilja mahasahkerdamisega enne kolhoosi astumist. Keelates kolhoosi astumise isikuile, kellelt oli võetud valimisõigus, lubas põhikiri siiski teha erandit nende perekondade liikmete suhtes, kelle koosseisus oli nõukogudele ustavaid punaseid partisane, punaarmeelasi, punalaevastiklasi, agronoome või külakooliõpetajaid, tingimusel, et viimased võtavad endile vastutuse oma perekonnaliikmete eest.

Põhikiri teeb kõike võimalikku, et kergendada kehvtalupoegadel ja moonakatel kolhoosi astumist. Nagu meie eelpool nägime, kindlustas juba NSV Liidu KTK ja RKN-i 1. veebruari 1930. a. määrus kulakuilt konfiskeeritud vara üleandmise kolhoosidele kehvtalupoegade ja moonakate osamaksuna. Kõrvuti sellega määrab põhikiri moonakaile sisseastumismaksu suuruseks 5 rubla, kehv- ja kesktalupoegadele aga 5—25 rubla, sõltuvalt kolhoosi astuva majandi jõukusest.

Kolhoosi juhtimisse ja asjaajamisse puutuvad põhikirja normid tulenevad leninlik-stalinlikest koopereerimise põhimõtteist. Nad kindlustavad masside aktiivset osavõttu ja initsiatiivi kolhoosi ülesehitustöös ja juhtimises, masside osavõttu ja initsiatiivi, mis on seotud nii isikliku kui ka ühiskondliku huviga sotsialistliku kolhoosliku tootmise vastu. Seepärast on artelli kõrgeimaks juhtimisorganiks üldkoosolek, kelle ainupädevusse kuulub kõigi tähtsamate artelli tegevusse puutuvate küsimuste lahendamine.

Põllumajandusliku artelli tegevuse riiklik juhtimine, mis sel ajajärgul kõigiti tugevneb, toimub samuti kolhoosiliitude kaudu, millesse kuulumine on kolhoosile põhikirja alusel kohustuslik. Kolhoosiliitudele kuulub artelli vahetu juhtimine. Põhikirja kohaselt seondub kolhoos majanduslikult kogu sotsialistliku rahvamajandussüsteemiga, eriti artelli kaubalise toodangu kontraktatsiooni, artelli tootmisvahendite ja tööriistadega varustamise, finantseerimise jne. liinis.

Säärased on põllumajandusliku artelli 1930. a. põhikirja põhisätted. See põhikiri etendas määratu suurt osa kollektiviseerimises. Juba see fakt ise, et kolhoosi põhikiri kinnitati NSV Liidu KTK ja RKN-i määrusega, mis andis põhikirjale liidulise seaduse tähtsuse, näitab, millist tähelepanu osutasid partei ja valitsus põhikirjaga kinnitatud kolhoosliku ülesehitustöö leninlik-stalinlike põhimõtete kõrvalekaldumatule järgimisele. Tüüp-põhikiri muutus võimsaks relvaks võitluses sotsialistliku seaduslikkuse eest kolhooslikus ülesehitustöös. Ta aitas tugevdada põllumajanduslikku artelli kui kolhoosiliikumise põhivormi ja oli tähtsaks võitlusvahendiks moonutuste vastu kolhoosliku ülesehitustöö praktikas.

Tüüppõhikirja määratu suurt tähtsust märkis korduvalt seltsimees Stalin. Ta osutas, et meie partei- ja nõukogude töötajate «... kohustuseks on seda põhikirja põhjalikult uurida ja see täielikult ellu viia.» [54]

4. 1930. a. juunis-juulis võis ÜK(b)P XVI kongress teha juba esimesi kokkuvõtteid üleminekust üldisele kollektiviseerimisele.

Võtnud arvesse üldise kollektiviseerimise kogemusi, XVI kongress määras kolhoosiliikumise ülesanded ja nende elluviimise meetodid sotsialistliku ülesehitustöö järgnevaks etapiks. Kongress formuleeris marksistlik-leninlikud kolhoosiliikumise põhiprintsiibid, millest kõrvalekaldumine on, nagu märgitakse XVI kongressi resolutsioonis, raskeimaks kuriteoks proletariaadi diktatuuri vastu. Seltsimees Stalin iseloomustas XVI kongressi «... kogu rindel arendatud sotsialismi pealetungi, kulakluse kui klassi likvideerimise ja üldise kollektiviseerimise elluviimise ...» [55] kongressina.

ÜK(b)P XVI kongress osutas erilist tähelepanu kolhoosiliikumise organisatsioonilistele küsimustele. Oma resolutsioonides nõudis kongress kolhooslik-kooperatiivse süsteemi — kui täiesti mitterahuldava, üksiktalupoegade teenindamisest irdunud, ent samal ajal kolhooside tootmisalaseks ja organisatoorseks juhtimiseks veel mitte kohanenud süsteemi — kogu organisatsioonilise struktuuri põhjalikku revideerimist. Et mõningais teraviljarajoonides, samuti Ida rahvuslikes rajoonides maa ühisharimise ühistu kui üleminekuvorm artellile säilitas oma tähtsuse, ja et oli säilinud teatud hulk kommuune, pani kongress ette välja töötada ühistu ja kommuuni tüüp-põhikirjad. Määranud nende põhikirjavormide põhiprintsiibid, hoiatas kongress kategooriliselt «... elukonna ajastu ja kahjuliku väiklase ühistamise ...» eest kommuunides.

5. Partei XVI kongressi otsuste täitmiseks ÜK(b)P KK andis 30. juulil 1930. a. määruse «Kolhooslik-kooperatiivse süsteemi reorganiseerimisest.» Selle määruse alusel avaldati 1930. a. augusti NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi, Põllumajanduslike Kooperatiivide Üleliidulise Liidu ja NSV Liidu Kolhooside Keskvalitsuse määrus. [56] Selle määruse kohaselt on kolhoosisüsteemi esimeseks alglüliks kolhoos (põllumajanduslik artell põhivormina, samuti aga ka põllumajanduslik kommuun ja maa ühisharimise ühistu). Iga rajooni kolhoosid koondusid

---

54 Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 266.

55 Сталин, Вопросы ленинизма, изд. 10-е, стр. 410.

56 «Социалистическое земледелие» 29. augustist 1930. a., nr. 201.

kolhooside rajooniliitu, kellel endal otseseid operatiiv-majanduslikke funktsioone ei olnud; neid funktsioone (kaubalis-vahenduslikke, finants- ja krediidifunktsioone) teostasid kohalikud kooperatiivliidud. Kolhooside tootmisplaanid ja -programmid kinnitas kolhooside rajooniliit. Kolhooside rajooniliidud koondusid vahetult kolhooside vabariiklikesse, oblasti- ja krailiitudesse. Viimased ühendas omakorda NSV Liidu Kolhooside Keskvalitsus, kes ühtaegu täitis ka Vene NFSV kolhooside vabariikliku keskuse funktsioone ja juhtis kogu NSV Liidu kolhoosiliikumist organisatsiooniliselt ja tootmisalaselt. NSV Liidu ja Vene NFSV Kolhooside Keskvalitsus seondati põllumajandusliku kooperatsiooni süsteemiga sellega, et Kolhooside Keskvalitsus oli Põllumajanduslike Kooperatiivide Liitude Üleliidulise Liidu liige.

Seoses masina-traktorijaamade arenemise ja nende kindlustumisega kollektiviseerimise organisatsioonilis-majandusliku keskusena likvideeriti 1932. a. kolhooside liidud. Kolhoose juhtisid vahetult sellest ajast peale maaorganid, kes oma töös kolhooside juhtimise alal toetusid masina-traktorijaamadele.

6. Põhilistes teraviljarajoonides oli 1931. a. ühendatud kolhoosidesse juba üle 80% talundite üldarvust. Ka ülejäänud rajoonides oli kolhoosiliikumise edu väga suur: 200 000 kolhoosi ja 4 000 sovhoosi võtsid oma külvide alla juba ⅔ üldisest külvipinnast. Ent kolhooside arvulise kasvuga ei kaasnenud veel nende töökvaliteedi vajalik paranemine, kolhoosikaadri kasv ei jõudnud järele kolhooside kasvule. Kolhooside töös ilmnes rida puudusi, mis olid eriti suured seal, kus endised kulakud ja nende käsilased oskasid pugeda kolhoosidesse mitmesugustele ametikohtadele. Kogu teravusega kerkis päevakorrale kolhooside tugevdamise küsimus nii majanduslikult kui ka organisatsiooniliselt. See küsimus tõsteti üles, nagu meie nägime, juba ÜK(b)P XVI kongressi poolt ning seejärel ka NSV Liidu VI nõukogude kongressil. NSV Liidu VI nõukogude kongressi otsused (1931. a. märts) kolhooslikust ülesehitustööst olid suunatud põhiliselt võitlusele puudustega, mis tolleks ajaks olid ilmnenud kolhoosimajanduse korralduses.

Kolhoosliku ülesehitustöö põhilisteks puudusteks tunnistas NSV Liidu VI nõukogude kongress kolhoosi tulude ebaõiget jaotamist ja halba töökorraldust. Kesk-Volga, Põhja-Kaukaasia ja Siberi kolhoosides leidis aset real juhtudel tulude jaotamine ebasotsialistlikel põhimõtteil, mitte kulutatud töö kvantiteedi alusel, vaid hingede, sööjate järgi. Praktiseeriti väikekodanlikku ühevõrdsustamist, mis hävitas kolhoosnikute isikliku huvi töötada rohkem ja paremini. Kongress paljastas jaotamise sääraste

«põhimõtete» kulakliku tagapõhja ja nõudis otsustavat võitlust selle kahjuliku praktikaga, näidates ära, et kolhoosi tulude jaotamise ainsaks lubatavaks põhimõtteks peab olema: «Kes töötab rohkem ja paremini, see saab rohkem; kes ei tööta, see ei saa midagi.»

Kollektiviseerimise käigu uurimise alusel andis NSV Liidu VI nõukogude kongress juhise viia kollektiviseerimine põhiliselt lõpule esimese viisaastaku lõpuks. Kongress kinnitas masina-traktorijaamade kui üldise kollektiviseerimise toetuspunktide ja põllumajandusliku artelli kui kolhoosiliikumise põhivormi määratut tähtsust, pani ette avardada igakülgselt kolhooside rahanduslikku ja organisatsioonilist abistamist, töötas välja abinõud kolhoosikaadri loomiseks ja tugevdamiseks, ning pöördus kõigi kehv- ja kesk-üksiktalupoegade poole üleskutsega mitte oodata kolhoosi astumisega, et mitte mööda lasta võimalust viivitamata ära kasutada kõiki artell-suurmajapidamise paremusi.

7. Edasiste partei direktiivide ja kolhoosialase seadusandluse sisuks oli peamiselt võitlus kolhooside organisatsioonilis-majandusliku ja poliitilise tugevdamise eest. Märgime siin eelkõige ÜK(b)P KK 2. augusti 1931. a. määruse «Edasise kollektiviseerimise tempost ja kolhooside tugevdamise ülesandeist». Selles määruses selgitati, et mingis rajoonis või oblastis kollektiviseerimise põhiliselt lõpuleviimise mõõdupuuks pole sugugi antud rajooni või oblasti kõigi kehvik- ja keskmikmajandite 100%-line hõlmamine; säärase mõõdupuuks on talundite lülitamine kolhoosi vähemalt 68—70% ulatuses, hõlmates talundite külvipinda vähemalt 75—80% ulatuses. See selgitus etendas määratut osa võitluses «pahempoolsete» kallakutega, kutsus korrale töötajad, kes püüdsid mistahes hinnaga saavutada 100%-list kollektiviseerimist ning rikkusid mõnikord sel eesmärgil kollektiviseerimise vabatahtlikkuse leninlikku põhimõtet. Loetelles oblastid, kus kollektiviseerimist tuli pidada põhiliselt lõpuleviiduks ülaltähendatud tunnuste järgi, ÜK(b)P KK määrus pani ette parteiorganisatsioonidele, eriti neis oblasteis, kus kollektiviseerimine oli põhiliselt lõpule viidud, keskendada oma tähelepanu kolhooside organisatsioonilis-majanduslikule tugevdamisele.

Kolhooside organisatsioonilis-majanduslikule tugevdamisele on samuti pühendatud ÜK(b)P KK 4. veebruari 1932. a. määrus «Järjekordsetest abinõudest kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal», 26. märtsi 1932. a. määrus «Kariloomade kohustuslikust ühistamisest» ja 10. mai 1932. a. määrus «Kolhoosi juhtiva kaadri tugev-

damisest». Neis määrustes ÜK(b)P KK lähtus, nagu varemgi, vajadusest kinnitada kolhoosi valitsevat artellivormi ja igal juhul keelata ülehüppamist sellelt veel mitte kinnistunud vormilt põllumajanduslikule kommuunile. Lehmade ja pudukarja sunduslikku ühistamist üksikutelt kolhoosnikutelt, mida praktiseeriti reas rajoonides, ÜK(b)P KK kvalifitseeris kui partei korduvate juhiste ja põllumajandusliku artelli põhikirja kõige jämedamat rikkumist, kui vaenulikku tegevust. ÜK(b)P KK selgitas, et partei ülesanne seisneb selles, et igal kolhoosnikul oleks oma lehm, pudukari ja linnud, milleks on vaja osutada kolhoosnikutele kaasabi noorloomade ostmisel ja üleskasvatamisel isiklikuks tarbeks (26. märtsi 1932. a. määrus).

Oma 10. mai 1932. a. määrusega keelas ÜK(b)P KK mistahes rajooniorganitel vallandada töölt kolhoosi juhatuse liikmeid. Kolhoosi juhtimise stabiliseerimiseks kinnitab ÜK(b)P KK NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja NSV Liidu Kolhooside Keskvalitsuse määruse põllumajandusliku artelli põhikirja 20-da punkti täiendamise kohta, mis kehtestas korra, et kolhoosi juhatus valitakse üheks aastaks. Ennetähtaegseid ümbervalimisi võidakse lubada vaid kõige erandlikumail juhtumeil, valimiste igakordse kohustusliku kinnitamisega kolhooside krai- liidu poolt. Brigadirid määratakse tähtajaks mitte alla üht aastat ja nende ennetähtaegne vallandamine võib toimuda ainult kolhooside rajooniliidu ja rajooni põllumajandusosakonna loal.

Juba varem, 4. veebruari 1932. a. määruses ÜK(b)P KK määras, et töökorralduse tähtsaimaks lüliks kolhoosides peab kujunema kolhoosnikute alatise koosseisuga brigaad ja andis juhtnööre tükitöö rakendamise meetodite kohta, hoiatades selle ülemääraselt keerukaks tegemise eest. Samas määruses rõhutati uuesti masina-traktorijaamade määratut tähtsust ja vastutust kogu töö eest artelli organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal ning vajadust luua tugev kolhoosiaktiiv.

Kolhooside majanduslik tugevnemine võis teoks saada üksnes kõigi kolhoosnikute küllaldase huvi olemasolul majandamistulemuste vastu. Põllumajandusliku artelli põhikiri lõi selleks vajalikud ajendid.

NSV Liidu KTK ja RKN kinnitasid juba 1930. a. aprillis NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja NSV Liidu Kolhooside Keskvalitsuse seletuse põllumajandusliku artelli põhikirja p. 22. kohta, milles määrati kindlaks teatud normid artelli kaubalise toodangu äraandmise kohta varumisorganeile selliselt, et «kogu ülejäänud brutosaak, nii teraviljakui mitteteraviljarajoonides jääb kolhooside täielikku käsutusse». Parandades linnade varustamist ja soodustades kaubakäibe edasist avardu-

mist linna ja maa vahel, kolhooslik kaubandus samal ajal stimuleerib veel enam kolhoosniku huvi kolhoosi tulude suurenemise vastu ja annab kolhoosnikule kõige laialdasemad võimalused käsutada oma osa neist tuludest. Selles seisnebki NSV Liidu KTK ja ÜK(b)P KK kahe määruse — ja nimelt: 6. mai 1932. a. määruse «Viljavarumisplaani kohta 1932. a. saagist ja kolhooside viljakaubanduse arendamise kohta» ja 10. mai 1932. a. määruse «Loomade varumise plaanist ja kolhooside, kolhoosnikute ning töötavate üksiktalupoegade lihakaubanduse kohta» — tohutu tähtsus kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise suhtes. Sedasama tuleb ütelda NSV Liidu KTK ja RKN-i 20. mai 1932. a. määruse kohta «Kolhooside, kolhoosnikute ja töötavate üksiktalupoegade kaubanduse korralduse kohta ja maksu vähendamise kohta põllumajandussaaduste müügilt». [57]

8. Kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise, nagu kogu meie sotsialistliku majanduse ülesehitustöö suhtes, on tohutu tähtsus seadustel, mis kindlustavad sotsialistlikku revolutsioonilist seaduslikkust ja mis suunavad selle seaduslikkuse teraviku sotsialistliku omandi kaitseks. NSV Liidu KTK ja RKN-i määrus 25. juunist 1932. a. «Revolutsioonilisest seaduslikkusest» [58] rõhutas, et võitlusel sotsialistliku seaduslikkuse eest külas, võitlusel kolhooside ja kolhoosnikute õigusi ja kohustusi reglementeerivatest seadustest rangeima kinnipidamise eest on esmajärguline tähtsus. Määrusel oli tohutu tähtsus kolhoosliku ülesehitustöö kaitsmisel kulakluse ja selle trotskistliku agentuuri vastu.

ÜK(b)P KK ja Keskkontrollkomisjoni 1933. a. jaanuari pleenumil paljastas seltsimees Stalin klassivaenlase uue taktika, kes, olles juba võimetu minema otserünnakule nõukogude võimu vastu, hakkas tegutsema «nurga tagant», süüdates ladusid, lõhkudes masinaid, organiseerides sabotaaži ja kahjurlikkust kolhoosides, minnes isegi karja nakatamiseni katku ja põrnatõvesse. Selle diversioonliku tegevuse eesotsas seisis, nagu see nüüd on kindlaks tehtud, «parempoolne trotskistlik blokk».

Suurimat hädaohtu kujutas endast, nagu osutas seltsimees Stalin, kontrrevolutsiooniliste jõudude poolt organiseeritav sotsialistliku omandi — mis on nõukogude majanduse aluseks, kogu sotsialistliku korra baasiks — massiline riisumine. Seepärast juhtis seltsimees Stalin tähelepanu sellele, et sotsialistliku omandi kaitse peab olema «revolut-

[57] LSKK 1932, nr. 31, art. 190; nr. 33, art. 195; nr. 38, art. 233.
[58] LSKK 1932, nr. 50, art. 298.

sioonilise seaduslikkuse põhiliseks mureks meie ajal». 7. augusti 1932. a. seadus võrdsustas kaitse suhtes kolhoosiomandi riigiomandiga ja kehtestas karistuse kõrgeima määra kolhoosivara riisumise eest. Seadus määras samuti karmid karistused (5—10 aastat vabaduskaotust) kolhoosi laostamisele suunatud tegevuse eest. Need partei ja valitsuse otsustavad abinõud andsid tugeva löögi kulaklusele ja tema agentuurile ning kindlustasid kolhoosidele võimalused edasiseks sotsialistlikuks arenemiseks.

Kulakluse ja kõigi kontrrevolutsiooniliste jõudude äge võitlus kolhoosikorra vastu, taktika muutmine selles võitluses klassivaenlase poolt, tema pugemine kolhoosidesse selleks, et katsetada neid lõhkuda seestpoolt — kõik see tõi teravalt päevakorrale küsimuse kolhooside vajalikust tugevdamisest poliitiliselt. Seltsimees Stalin andis ÜK(b)P KK ja Keskkontrollkomisjoni 1933. a. jaanuari pleenumil üksikasjalise ülevaate klassivõitlusest külas, nõukoguvastaste elementide vastuseisust kolhooslikule ülesehitustööle ja klassivaenlase uuest taktikast. See taktika seisnes kolhoosidesse pugemises, et teostada kahjurlikkust, riisuda kolhoosivara, saboteerida viljavarumist, õõnestada ja laostada töödistsipliini tööarvestuse desorganiseerimise ning tulude ebaõige jaotamise teel jne. Pleenum konstateeris, et on vajalik tugevdada poliitiliselt masina-traktorijaamu ja sovhoose. Masina-traktorijaamad ja sovhoosid võtsid endile kindla positsiooni sotsialistliku põllumajanduse organisaatoritena ja etendasid organisatsioonilis-majanduslikult ülisuurt osa. Kuid nad ei taganud veel vajalikku poliitilist mõju kolhoosnikute laiadele massidele. Selle poliitilise mõju tugevdamiseks ja selleks, et otsustavalt tõkestada klassivaenlase püüdlusi laostada kolhoosikorda, otsustas pleenum luua kõigis masina-traktorijaamades ja sovhoosides poliitilised osakonnad eesotsas masina-traktorijaamade ja sovhooside direktorite asetäitjatega poliitilisel alal. Poliitilised osakonnad pidid «... kindlustama parteilist järelevalvet ja kontrolli kõigil töö- ja elualadel nii masina-traktorijaamades ja sovhoosides enestes kui ka masina-traktorijaamade poolt teenindatavates kolhoosides» (ÜK(b)P KK ja Keskkontrollkomisjoni ühendatud pleenumi 7—12. jaanuari 1933. a. resolutsioon). Pleenum kinnitas masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitiliste osakondade põhimääruse.

Poliitilised osakonnad etendasid ülitähtsat osa kolhooside tugevdamise ja nõukogudevastaste jõudude purustamise alal külas. Seltsimees Stalini initsiatiivil saatis partei masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitilistesse osakondadesse 17 000 töötajat, läbiproovitud ja bolševistlikult karastatud isikut, kes kindlustasid iga kolhoosi konkreetse

juhtimise, lõid tõeliselt bolševistliku tööstiili kolhooslikus ülesehitustöös, oskasid mobiliseerida paljumiljonilise kolhoosirahva massi võitlusele kulaklusega ning põhiliste majandusülesannete lahendamisele. Sellega lahendasid poliitilised osakonnad masina-traktorijaamade juures kolhooside poliitilise tugevdamise ülesande, mille järel nad muudeti tavalisteks parteiorganiteks ÜK(b)P KK 1934. a. novembripleenumi otsusega.

9. NSV Liidu KTK VI koosseisu 3-da istungjärgu 30. jaanuari 1930. a. määrus «Kolhooside tugevdamisest»[59] tõstis esile rea uusi organisatsioonilis-majanduslikke abinõusid, mille elluviimine oli vajalik kolhooside edasiseks tugevdamiseks ja nende töös ilmnenud puuduste likvideerimiseks.

Tähtsaimad neist abinõudest seisnesid kindla töödistsipliini juurutamises kolhoosides, tööarvestuse korraldamises ja kontrolli sisseseadmises kolhoosliku omandi käsutamise üle. Põllumajandusliku artelli põhikirja täiendati KTK 30. jaanuari 1933. a. määrusega, mis andis kolhoosi juhatusele õiguse trahvida kolhoosiliiget tööst keeldumise puhul mõjuva põhjuseta ning teda kolhoosist välja heita korduval töötamast keeldumisel. See põhikirja täiendus andis kolhoosi juhatusele tõhusa vahendi võitluseks töödistsipliini rikkujatega.

Kolhooside tööviljakuse tõstmiseks nõudis NSV Liidu KTK istungjärk mitmesuguste põllumajanduslike tööde näidishinnete kindlaksmääramist normipäevades, arvestades töötajate kvalifikatsiooni, samuti näidis-töönormide väljatöötamist, mis oleksid jõukohased keskmisele kolhoosnikule. See istungjärgu direktiiv viidi ellu NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi 28. veebruari 1933. a. määrusega «Näidis-töönormidest 1933. a.» ja «Mitmesuguste põllumajanduslike tööde hindamisest normipäevades kolhoosides».

Kolhoosliku omandi kaitseks «nurga tagant» tegutsevate kahjurite vastu määras NSV Liidu KTK, et igasugust pettust kolhoosi toodangu ja töö arvestuse alal, samuti kui igasugust sabotaaži ja kahjurlikku suhtumist kolhooslikku tootmisse tuleb võrdsustada kolhoosliku omandi riisumise katsega ning kohaldada neil juhtudel 7. augusti 1932. a. seadust sotsialistliku omandi kaitse kohta. Seoses sellega viidi 1933. a. läbi kolhooside arveametnike, majandusjuhatajate ja laohoidjate ühiskondlik kontroll ja puhastus nende seas.

10. Kolhoosikorra võit, kolhooside poliitiline ja organisatsioonilis-majanduslik tugevnemine lõid kolhoosides uued vormid töösse suhtu-

[59] LSKK 1933, nr. 6, art. 41.

mise alal — sotsialistliku töövõistluse ja lööklus e. 1933. a. veebruaris kutsuti kokku I üleliiduline kolhoosnikute-löökl aste kongress. Esinedes sellel kongressil tõstis seltsimees Stalin üles küsimuse kolhoosliku ülesehitustöö edasise arenemise eeldustest, näidates, et selle arenemise edu sõltub nüüd kolhoosnikutest enestest, kuna Nõukogude riik on andnud kolhoosidele kõik vajaliku kolhooside õitsenguks — maad, masinaid ja traktoreid, finantsabi ja juhtiva kaadri. Pöördudes kongressist osavõtjate poole, ütles seltsimees Stalin, et edasise edu saavutamiseks nõutakse kolhoosnikutelt vaid ühte — «... töötada ausalt, jaotada kolhoosi tulud töö alusel, hoida kolhoosi vara, hoida traktoreid ja masinaid, sisse seada hea hoolitsus hobuste eest, täita teie tööliste ja talupoegade riigi ülesandeid, kindlustada kolhoose ja kolhoosidest välja tõrjuda sinna sissetunginud kulakud ja nende käsilased.» [60] Samal kongressil seltsimees Stalin täiendas kolhooside bolševiseerimise loosungit viimasega orgaaniliselt seotud loosungiga «teha kõik kolhoosnikud jõukateks». Seda loosungit realiseeritakse partei poolt edukalt järgnevail aastail. Seltsimees Stalini esinemine sellel kongressil oli määratu tähtsusega kolhoosikorra edasisel kindlustamisel.

11. 1933. a. kestel antakse rida seadusandlikke akte, mille eesmärgiks oli nii kolhoosliku ülesehitustöö organisatsioonilis te ja majanduslike küsimuste edasine täpsustamine kui ka riikliku abi osutamine kolhoosidele. Nende aktide hulka tuleb arvata NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 14. augusti ja 5. novembri 1933. a. määrused «Abist lehmatutele kolhoosnikutele lehmade soetamiseks». [61] Esimesel üleliidulisel kolhoosnikute-lööklaste kongressil seltsimees Stalin ütles: «Küllap juba meie bolševikud püüame hoolitseda selle eest, et igal kolhoosnikul oleks meil lehm.» [62] NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 14. augusti 1933. a. määruse ning rea järgnevate partei ja valitsuse määruste kohaselt korraldatakse lehmatute kolhoosnikute varustamist lehmvasikatega soodustatud hindadega koos pikaajalise järelmaksuga ja laialdase riikliku finantsabiga.

Rida seadusandlikke akte täpsustab kolhooside tulude jaotamise korda. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 2. augusti 1933. a. määrus «Fondide kujundamise korrast kolhooside vajadusteks ja teravilja jaota-

---

60 Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 367.
61 LSKK 1933, nr. 52, art. 303; nr. 66, art. 395.
62 Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 371.

misest kolhoosnikute vahel normipäevade alusel» ja NSV Liidu RKN-i ning ÜK(b)P KK järgnevad seletused 18. augustist 1933. a. samas küsimuses [63] keelavad nõukogude ja parteiorganitel kujundada kolhoosides mistahes muid fonde peale seemne-, kindlustus- ja loomasöödafondide ning määravad kindlaks nende fondide suuruse. Igasuguseid muid fonde võidakse kujundada üksnes kolhoosi üldkoosoleku otsusel, vähemalt kahe kolmandiku kolhoosnikute osavõtul.

Jätkuks partei ja valitsuse sellele järjekindlale hoolitsusele kolhoosniku eest on NSV Liidu RKN-i 8. septembri 1933. a. määrus «Rahaliste avansside väljaandmisest kolhoosides» [64]. See määrus täiendab juba 1932. a. kehtestatud kolhooside kohustust anda kolhoosnikutele avanssi teraviljakultuurides, kohusega anda väljatöötatud normipäevade arvel samuti ka rahalist avanssi.

Kolhooside tugevnemine põhiliselt artelli vormis rõhutas üha enam põllumajanduslike kommuunide põhikirjaliku vormi elujõuetust antud etapil. NSV Liidu RKN-i 25. ja 27. mai 1934. a. määrustega [65] lubati põllumajanduslikel kommuunidel anda kolhoosnikute isiklikku kasutusse lehmi, vasikaid, pudukarja ning linde $^1/_3$ ulatuses ühistatud karjast riiklike varumishindadega järelmaksu peale. Seega kadus sisuliselt põllumajanduslike kommuunide erinevus põllumajanduslikest artellidest. Oma ettekandes ÜK(b)P XVII kongressil seltsimees Stalin osutas põllumajandusliku kommuuni töö säärase muutuse vältimatusele ja selle muutuse põhjustele.

Samas ettekandes, esitades andmed kollektiviseerimise käigu kohta alates 1929. aastast, konstateeris seltsimees Stalin, et põllumajanduse reorganiseerimise periood on jõudnud lõpule «... on lõppenud juba 1932. aastal», ja «...et kolhoosid on lõplikult ning otsustavalt võitnud» [66]. Kollektiviseerimine muutis küla ilme. Vana, armetu, ennerevolutsiooniaegse küla asemel, kus võimutses kulak, liigkasuvõtja, kaupmees ja urjadnik, astus uus kolhoosiküla, mis on relvastatud uue tehnikaga, varustatud kultuuri- ja sotsiaalasutiste võrguga, küla, kus tuntud inimesteks on traktoristid ja kombainerid, brigadirid ja nais- ning meeslööklased kolhoosipõllult. Kollektiviseerimine hävitab üha enam ja enam vastuolu linna ja maa vahel. Määratu kultuurierinevus nende vahel

---

[63] LSKK 1933, nr. 49, art. 286; nr. 54, art. 315.
[64] LSKK 1933, nr. 58, art. 344.
[65] LSKK 1934, nr. 32, art. 241 ja 242.
[66] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 398.

tasandub. Maa industrialiseerimise ning üldise kollektiviseerimise poliitika ja kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika üldise kollektiviseerimise baasil saavutasid täieliku võidu.

NSV Liit kujunes põhjalikult ümber. «Individuaalse väikepõllupidamise maast muutus ta mehhaniseeritud suurpõllumajanduse maaks» [67].

§ 7. Kolhoosialane seadusandlus sotsialistliku ülesehitustöö lõpuleviimise ja stalinliku konstitutsiooni elluviimise ajajärgul.

1. Ajavahemikul, mis möödus põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja kinnitamisest 1930. aastal, kerkis kolhoosliku ülesehitustöö praktikas rida uusi organisatsioonilisi ja majanduslikke küsimusi, millele 1930. a. tüüp-põhikiri ei andnud vastust. «Vana põhikiri muutus meile kitsaks,» väljendas kujukalt üks delegaate kolhoosnikute-löökläste II kongressil. Neid küsimusi tuli nüüd lahendada uut moodi, kolhoosiliikumise kasvu ning tugevnemise ja eesrindlike kolhooside ning kolhoosnikute-löökläste kogemuste alusel. 11. veebruaril 1935. a. kutsuti kokku II üleliiduline kolhoosnikute-löökläste kongress, mis seltsimees Stalini vahetul juhtimisel töötas välja ja võttis vastu põllumajandusliku artelli uue põhikirja, mis läks ajalukku kolhoosnikute jõuka elu stalinliku põhikirjana. Marksistlik-leninliku teooria alustel üldistas seltsimees Stalini geenius selles põhikirjas kolhoosliku ülesehitustöö eesrindlaste kogemused.

Kongressile eelnes tohutu ettevalmistustöö, seoses paremate kolhooside eraldamisega üksikute kraide, oblastite, vabariikide ja rajoonide järgi ja delegaatide valimisega kongressile.

Kongressil oli esindatud ligikaudu poolteist tuhat parimat kolhoosi. 1143 delegaati olid valitud vahetult eesrindlike kolhooside koosolekuil ja 290 inimest olid NSV Liidu VII nõukogude kongressi delegaatideks.

Delegaadid saabusid kõigist riigi osadest, kõigist oblastitest ja vabariikidest.

Kongressi tööst võtsid osa lihtkolhoosnikud, brigadirid, kolhooside esimehed, loomakasvatusfarmide juhatajad, lülijuhid, traktoristid, traktoribrigaadide brigadirid, kombainerid, montöörid, mehaanikud, motoristid, kolhoosliku loomakasvatuse naistöötajad (lüpsjad, vasikatalitajad, seatalitajad jne.), kolhooside tallimehed ja veomehed, kvaliteedi kind-

[67] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 388.

laksmääramise inspektorid, kolhoosisepad, puusepad, laohoidjad, karjased.

65% delegaatidest olid parteitud kolhoosnikud-aktivistid. Sellest arvust on näha, et II kongressi kokkukutsumise ajaks teostati edukalt partei juhi seltsimees Stalini juhtnööri selle kohta, et parteituid kolhoosnikuid tuleb edutada ja igati kaasa tõmmata aktiivsesse töösse kolhoosikorra tugevdamise alal.

Delegaatide koosseis tagas, et kolhoosi põhikirjas võeti arvesse kogu kohalike majanduslike-elukondlike ja rahvuslike iseärasuste mitmekesisus ning samuti töötingimuste mitmekesisus uutel kolhooslikel kutse- ja erialadel, mis olid kujunenud kolhoosliku majandamise haruderohkusest.

Kongressi koosseis kajastas samuti suurt tööd, mis oli tehtud kolhoosides nais-kolhoosnikute edutamisel juhtivaile kohtadele sotsialistlikus põllumajanduses. Kongressil viibis 442 naisdelegaati ehk 30,8% kõigist kongressist osavõtjaist, mis tähendas tunduvat sammu edasi võrreldes I kongressiga, kus oli kõigest 224 naist ehk 14,8%. Naisbrigadire oli 102, naisi — kolhoosiesimehi — 27.

Kongress demonstreeris näitlikult, missugused organisaatorlikud talendid on meil üles kasvanud kolhoosliku ülesehitustöö käigus, kui rikas on juba kolhoosikord uue inimese — sotsialistliku küla ülesehitaja — suurepärastest eeskujudest. Koos teiste sotsialistliku kolhoositöö meistritega võtsid kongressi tööst osa kolhoosnikud-löökласed, kes olid saavutanud ennenägematuid tootmisrekorde — üleriigilise kuulsusega brigadirid ja lülijuhid, mees- ja naistraktoristid. Siin kohal piisab kasvõi niisuguste nimede nimetamisest nagu Maria Demtšenko, Paša Angelina jt.

Enamik kolhoosnikuid-löökласi, II kongressi delegaate olid aktiivseiks osavõtjaiks mitte üksnes kolhooslikust ülesehitustööst, vaid ka riigivalitsemisest: delegaatide hulgas oli 767 külanõukogude liiget, 18 külanõukogu esimeest, 75 rajoonide täitevkomiteede liiget, 16 oblastite ja kraide täitevkomiteede liiget ja 56 NSV Liidu KTK ja VKTK liiget. Kõik see tingis kongressi delegaatide tõeliselt riikliku suhtumise neile esitatud ülesandesse ning aitas suuresti kaasa välja töötada põllumajanduslikku artelli uut, kolhoosielu igakülgselt haaravat tüüp-põhikirja, mis andis sügavalt läbimõeldud lahenduse kõigi tähtsamate küsimuste alal kolhooslikus ülesehitustöös.

Kongressi poolt moodustatud 167-liikmelise komisjoni töö tulemusena tehti põhikirja esialgses projektis rida erakordselt suure tähtsusega

muudatusi ja täiendusi. Suurem osa neist muudatustest on seotud seltsimees Stalini sõnavõttudega komisjoni koosolekutel. Seltsimees Stalini sõnavõttudes anti ammendav iseloomustus põhikirja tähtsamatele küsimustele, eriti aga põhiküsimusele — kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastamisest nende ühiskondlike huvidega. Seltsimees Stalini ettepanekul jaotati kõik kolhoosid rajoonide järgi nelja rühma ja kavandati iga rühma jaoks eraldi, vastavalt kohalikele tingimustele ja iseärasustele, kolhoosiperede isikliku abimajandi normid ning määrati kõik konkreetsed momendid, mis ühendavad seda isiklikku abimajandit põhilise ühismajandiga.

2. Tähtsamad muudatused ja parandused, mis tehti komisjoni poolt põhikirja esialgse projekti üksikutes osades:

a) Parandus põhikirja 1. punkti juurde. Selle paranduse sisu ja ajalugu seisneb järgmises. Esialgse projekti kohaselt algas punkt 1. järgmiselt: «... asunduste töötavad talupojad ühinevad omal vabal tahtel põllumajanduslikuks artelliks...» Kongressi läbirääkimistel avaldati kartust, et see sõnastus (mis, muide, esitatud osas kordas põllumajandusliku artelli 1930. a. põhikirja p. 1) võiks põhjustada mitme kolhoosi ühendamist ühte külavahelisse hiigelkolhoosi ning seepärast tehti ettepanek asendada sõna «asunduste» sõnaga «küla». Seltsimees Stalin mitte ainult et toetas seda parandust, vaid pani omalt poolt ette sõnale «küla» juurde lisada «staniitsa, huutori, kišlaki, auuli...». Komisjon kinnitas seltsimees Stalini paranduse.[68] Selle paranduse mõte on selge. Konkreetse näite varal seltsimees Stalin näitab, et on vaja arvestada kolhoosliku ülesehitustöö tingimuste mitmekesisust ning eriti võtta arvesse seda, et seda ülesehitustööd tehakse erinevais rahvuslikes rajoonides. Samal ajal seltsimees Stalin õpetas võtta kuulda kolhoosirahva häält, arvestades kõiki konkreetseid ja asjalikke ettepanekuid, mis tulevad kolhoosnikutelt enestelt.

b) Parandused maad käsitava osa juurde (põhikirja projekti p. 2 ja 3). Punkti 2 esialgses tekstis räägiti maa kinnistamisest kolhoosile põliseks kasutamiseks. Komisjon lisas juurde: «... põliseks kasutamiseks, s. o. igaveseks.»

Üks delegaate jutustas, kuidas tehti see täiendus. «Seltsimees Stalin

---

[68] Vt. «Izvestija» 22. veebruarist 1935. a. nr. 47. Delegaadi aruanne.

ütles komisjoni koosolekul otsekoheselt: «Igaveseks kinnitatakse maa, nii tuleb ka kirja panna.» [69]

Parandusi tehti ka põhikirja p. 2 neis lõigetes, kus oli jutt õueaiamaa eraldamisest. Esialgses variandis räägiti kolhoosniku isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa suurusest. «Võis aru saada, et selline maatükk eraldatakse igale hingele,» loeme kongressi teise delegaadi aruandest. «Seltsimees Stalin,» ütleb sama delegaat aruandes, «tegi ettepaneku sõna «kolhoosnik» asemel panna «kolhoosipere» ja lisas juurde: «elamute all olevat maad kaasa arvamata.»[70]

Peale nende paranduste ja täienduste projektis lisas komisjon põhikirja p-le 2 juurde uue suure lõike aktide andmisest kolhoosidele maa põlise kasutamise kohta, samuti täiendas komisjon põhikirja p. 3. lõikega selle kohta, et kolhoosides, kus on suuri loomakasvatusfarme, võib tarviduse korral, kui on piisavalt maad, eraldada teatud maatükke, mis kinnistatakse loomakasvatusfarmile söödakultuuride kasvatamiseks loomakasvatusfarmi karja jaoks.

c) Parandused põhikirja III osa juurde. Põhikirja III ossa võeti tähtis punkt, mis määras isikliku abimajandi suuruse.

Seltsimees Stalin tegi ettepaneku võtta põhikirja põhiteksti sätted kolhoosiperede abimajandite suuruste kohta üksikutes rajoonides mitte märkusena, vaid eripunktina. See annab põhikirjale üleliidulise iseloomu ning iga rajoon võib ennast ära tunda ja saab aru, et tema huve on arvestatud.

Selle seltsimees Stalini näpunäite kohaselt võeti põhikirja p. 5, mis määrab kindlaks isiklike abimajandite konkreetsed suurused vastavalt rajoonide nelja rühma eritingimustele. Mesipuude arv, mis põhikirja esialgses variandis oli piiramatu, määrati kahekümnele, sest muidu ei mahuks kolhoosniku mesila abimajandi raamidesse ning kisuks kolhoosniku kõrvale tööst kolhoosis. Peale selle konkretiseeriti põhikirja III osa p-s 4 ühistamisele kuuluva põllumajandusliku inventari mõistet; isiklikus kasutuses olevat vara käsitlevais lõigetes asendati sõnad «kolhoosnikud» ja «artelliliikmed» (nagu seda tehti ka p-s 2) sõnaga «kolhoosipere». Edasi tehti põhikirjas täiendus veel selle kohta, et kolhoosi hobuseid antakse kolhoosnikutele kasutada tasu eest ning täpsustati seda, mis projektis oli öeldud loomakasvatuse kaubafarmi kohta, osutades võimalusele rajada kolhoosis kas üks sega-loomakasvatuse kauba-

---

[69] «Рабочая Москва» 23. veebruarist 1935. a. nr. 44. Delegaadi aruanne.
[70] «Рабочая Москва» 26. veebruarist 1935. a. nr. 47. Delegaadi aruanne.

farm või mitu spetsiaalset loomakasvatuse kaubafarmi. Niisugused olid komisjoni poolt ettepandud muudatused põhikirja III osa juurde.

d) Parandused põhikirja IV osa juurde. Vastavalt kongressi läbirääkimistel esitatud ettepanekutele tegi komisjon täienduse kolhoosi tarede-laboratooriumide töökõudude ettevalmistamisest. Peale selle rõhutati põhikirja p-s 6 vajadust arvestada kolhooside seisukorda ja iseärasusi plaanide koostamisel üksikute põllumajanduslike tööliikide ja põllumajandusharude järgi; samasse punkti lisati ettekirjutus rajada seal, kus selleks on võimalusi, peale loomakasvatusfarmide ka spetsiaalsed hobusekasvatusfarmid.

e) Parandus põhikirja V osa juurde. Pärast aktiivseid arutlusi kongressil tegi komisjon V osas täienduse, mille kohaselt üksiktalupoegadelt, kes kahe viimase aasta jooksul enne artelli astumist on müünud oma hobused ja kes ei oma seemet, nõutakse sisse hobuse hind ja seeme natuuras mitte kuueaastase järelmaksuga, nagu esialgselt oli ette pandud, vaid kuni kuueaastase järelmaksuga, selleks, et üldkoosolek otsustaks selle küsimuse konkreetselt, vastavalt igale üksikjuhule.

Pärast rea komisjoniliikmete sõnavõttu «... esines seltsimees Stalin ja ütles, et las kolhoos kaalub iga kolhoosniku küsimust üksikult ja arutab tasumise tähtaega.» Nii kirjeldab selle punkti arutlust üks kongressi naisdelegaate.[71]

f) Parandus põhikirja VI osa juurde. VI osas komisjon täpsustas punkti, mis kõneles kolhoosi naturaaltuludest eraldatava loomasöödafondi suurusest: p-s 11 on öeldud, et loomasööt eraldatakse «terve aastatarviduse ulatuses».

g) Parandused põhikirja VII osa juurde. Seltsimees Stalini ettepanekul tehti põhikirja VII osas tähtis täiendus naiskolhoosnikute vabastamise kohta tööst kuuks ajaks enne ja kuuks ajaks pärast sünnitust, säilitades selle kahe kuu kestel ülalpidamiseks poole sellest normipäevade arvust, mis nad keskmiselt teenisid. «Mõned ütlesid, esinedes komisjonis, et seda on palju, kuid seltsimees Stalin jäi kindlalt oma ettepaneku juurde. Naistest on põhikirjas märgitud seltsimees Stalini nõudmisel.»[72]

Asjaolu, et kongressil esitatud nais-kolhoosnikute nõudlused nende töö kergendamise kohta raseduse ja sünnituse ajaks leidsid toetust

---

[71] «Социалистическое земледелие» 25. veebruarist 1935. a., nr. 29.

[72] «Рабочая Москва» 28. veebruarist 1935. a. nr. 47. Delegaadi aruanne.

seltsimees Stalini poolt, kindlustas, et kongressi komisjon võttis üksmeelselt vastu ülaltähendatud täienduse põhikirja 14-da punkti esialgsesse teksti. Selles toetuses väljendus see erandlik tähelepanu elava inimese vastu, see hoolitsus inimeste — sotsialismi ülesehitajate — eest, millest olid tulvil kõik seltsimees Stalini esinemised kongressi komisjonis.

Teine oluline komisjoni poolt tehtud täiendus põhikirja projekti VII osas oli p-i 15 8. lõige, mis näeb ette võimaluse arvata maha kõigi brigaadiliikmete tuludest kuni 10% nende poolt tehtud normipäevade koguarvust juhul, kui brigaad töötas halvasti ja andis kolhoosi keskmisest madalama toodangu.

Põhikirja projekti p. 15 esialgne tekst sisaldas lõike lisa — normipäevade arvutamise kohta brigaadi töötajaile, kes oma hea tööga kindlustasid toodangu üle keskmise taseme, ent selles lõikes ei olnud midagi öeldud normipäevade mahaarvamisest brigaadi halva töö puhul.

Samasse 15-ndasse punkti võttis komisjon ühe kongressist osavõtva naiskolhoosniku ettepanekul sätte juhatuse kohustustest igakuuliselt (mitte aga kord aastas, nagu oli märgitud esialgselt) välja panna artelliliikmete nimekirjad, milles on märgitud nende poolt möödunud kuu jooksul tehtud normipäevade arv.

h) Parandus põhikirja VIII osa juurde. Lõppeks komisjon täiendas põhikirja projekti p-i 20 (VIII osa) lõikega (lit. g) kohustuslikust artelli sisekorra eeskirjade kinnitamisest üldkoosoleku poolt.

Säärased on need tähtsamad muudatused ja täiendused, mis kongressi komisjon pani ette teha põllumajandusliku artelli esialgsesse projekti.

3. Nende komisjoni poolt kongressile esitatud muudatuste ja täiendustega võttis II üleliiduline kolhoosnikute-löökl a s t e kongress ühel häälel vastu põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja.

Kongressi otsuses on selle kohta öeldud:

«1. Heaks kiita komisjoni poolt esitatud «Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri».

2. Tunnistada vajalikuks, et liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogud, samuti rahvuslike oblastite täitevkomiteed viivitamata tõlgiksid «Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja» emakeelde ja levitaksid seda kolhoosnikute seas.

3. Panna ette kõigil põllumajanduslikel artellidel kolme kuu jooksul «Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja» alusel:

a) välja töötada oma artelli põhikiri,

b) arutada ja kinnitada see artelliliikmete üldkoosolekul vähemalt ⅔ liikmete osavõtul,

c) registreerida artelli põhikiri rajooninõukogu täitevkomitees.»

Samal päeval, 17. veebruaril 1935. a. kinnitasid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja.

Seoses maa kinnistamisega kolhoosidele põliseks (igaveseks) kasutamiseks NSV Liidu RKN andis 7. juunil 1935. a. määruse «Riiklike aktide andmisest põllumajanduslikele artellidele maa põlise (igavese) kasutamise kohta»[73]. Viidi läbi määratu maakorraldustöö kolhooslike maakasutuste piiride määramiseks ja täpsustamiseks.

1935. ja järgnevail aastail jätkub kolhooslike maakasutusalade suurendamine arvukate valitsuse määruste alusel maa-alade äralõikamise teel sovhoosidelt, tööliste varustamise osakondadelt ja abimajandeilt. Selle ja rea teiste abinõude tulemusena suurenes kolhooside külvipind 1935. aastast 1940. aastani 104,5-lt miljonilt ha-lt 117,2-le miljonile ha-le.[74]

NSV Liidu RKN-i 27. märtsi 1935. a. määrus «Finantside ja arvepidamise korrastamisest kolhoosides»[75] oli pühendatud vahendite õigele kulutamisele, debitoorse võlgnevuse likvideerimisele ning haldusmajanduskulude piiramisele kolhoosides ja kohalike riigi- ning majandusorganite poolt kolhooside vahendite igasuguse ebaseadusliku käsutamise kõrvaldamisele.

Võitluses põllumajandusliku artelli stalinliku põhikirja vankumatuse eest etendas tähtsat osa NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. detsembri 1935. a. määrus[76] «Kolhooside organisatsioonilis-majanduslikust tugevdamisest ja põllumajanduse tõstmisest mitte-mustmullavööndi oblastites, kraides ja vabariikides». See määrus nõuab põhikirja nende sätete rangeimat täitmist, mis käsitlevad kolhoosnikute väljaheitmist kolhoosist. Ta nõuab kolhoosisisese demokraatia kõrvalekaldumatut järgimist ning hoiatab kohalikke organeid, et selle demokraatia rikkumisega kaasub karm vastutus nagu võimuliialduse eest. Määrus kehtestab kolhooside vahendite range puutumatuse ning nõuab otsustavat võitlust kolhoosnikute üldise, huupi trahvimise vastu.

---

[73] LSKK 1935, nr. 34, art. 300.

[74] «Pravda» 17. veebruarist 1940. a.

[75] LSKK 1935, nr. 16, art. 125.

[76] LSKK 1935, nr. 65, art. 520.

Stalinlikus konstitutsioonis omistatakse kolhoosiõiguse põhiprintsiipidele ja normidele NSV Liidu põhiseaduse tähendus: põllumajandusliku artelli stalinliku põhikirja tähtsamad sätted kinnitatakse konstitutsiooniga.

ÜK(b)P XVIII kongress osutas põllumajandusliku artelli edasise igakülgse organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise ja kolhoosi ühiskondliku omandi kindlustamise vajalikkusele. Kongress andis direktiivi mitte lubada abimajapidamise ja õueaiamaade ebaseaduslikku laiendamist ning üksikutel kolhoosnikutel olevate loomade arvu ebaseaduslikku suurendamist. Kongress nõudis võitluse tugevdamist põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste vastu, võitluse tugevdamist kolhoosidistsipliini ja tööviljakuse tõstmise eest.

Tähtsamateks aktideks, mis anti ÜK(b)P XVIII kongressi direktiivide elluviimiseks, olid NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrus «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu»[77] ja 8. juuli 1939. a. määrus «Abinõudest ühisloomakasvatuse arendamiseks kolhoosides»[78]. Neid määrusi, nagu ka 8. aprillil 1940. a. avaldatud ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i määrust «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas»[79] vaadeldakse õpiku järgnevais peatükkides.

§ 8. Kolhoosialane seadusandlus Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja ajajärgul (juuni 1941—1945. a.).

Kolhoosikord elas üle kõige raskema katsumuse — sõja katsumuse. Kui kogu Isamaasõja kestel meie armee ei tundnud puudust toiduainetest, kui elanikkonda varustati toiduainetega ja tööstust toorainega, siis selles «avaldub kolhoosikorra jõud ja elulisus, kolhoositalurahva patriotism.»[80]

Uutes, keerulistes sõjatingimustes jäi põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kolhoosielu vankumatuks põhiseaduseks.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja 10-ndale aastapäevale pühendatud «Pravda» juhtkirjas märgitakse, et «Sõjatingimustes oli

---

77 LSKK 1939, nr. 34, art. 225. [Vt. samuti broš. «Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 23—30. (Tõlkija märkus.)]

78 LSKK 1939, nr. 42, art. 316.

79 LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

80 Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1946, lk. 96.

kolhoosielu tüüp-põhikiri kolhoosnikutele äraproovitud relvaks võitluses riiklike ülesannete, maa ja rinde nõudmiste täitmise eest.

Põhikirja range järgimine võimaldas tuhandeil ja kümneil tuhandeil kolhoosidel mitte ainult edukalt ületada sõjaraskusi, vaid isegi viia edasi oma majapidamist kõigi raskuste kiuste.»[81]

Sõda tõi muidugi kaasa mõningaid täiendusi ja muudatusi NSV Liidu üksikuid majandusharusid — sealhulgas ka kolhoosisuhteid — reguleerivasse seadusandlusesse. Märgatavad muutused toimusid töösuhete reguleerimises kolhoosides.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määrus «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest» suurendas aastast normipäevade miinimumi, määrates normipäevade hulga, mille kolhoosnikud pidid välja töötama igal põllumajanduslikul perioodil.

«Töövõimelised kolhoosnikud», öeldakse määruses, «kes ilma mõjuva põhjuseta ei töötanud välja kohustuslikku miinimumi normipäevi põllumajanduslike tööperioodide järgi, antakse kohtu alla ning karistatakse rahvakohtu otsusel paranduslike töödega kolhoosis tähtajaga kuni 6 kuuni ühes kuni 25% normipäevade tasu kinnipidamisega kolhoosi kasuks.»

Kolhoosidele tehti ettepanek aasta kestel kohustusliku normipäevade miinimumi mitte väljatöötanud töövõimelisi mees- ja naiskolhoosnikuid lugeda lahkunuks kolhoosist ning võtta neilt ära õueaiamaa.

Sõja-aastate kestel suurenes tunduvalt kolhoosides töötavate isikute arv, kes ei olnud kolhoosi liikmed, kuid said tasu kolhoosnikutega ühistel alustel. Nende isikute hulka kuulus maa läänerajoonidest evakueeritud linna- ja maa-elanikkond, kes mobiliseeriti tööle kolhoosidesse NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määruse alusel «Töövõimeliste linna- ja maaelanike mobiliseerimise korra kohta põllumajanduslikele töödele kolhoosidesse, sovhoosidesse ja masina-traktorijaamadesse.»

Toimusid mõningad muudatused kolhooside kohustustes riigi vastu. 1942. a. juulis võtsid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK vastu määruse «Viljafondi moodustamisest Punaarmeele 1942. a. saagist.» Selle määruse kehtivust laiendati ka järgnevaile sõja-aastaile.

Sõjaaegse seadusandlusega kehtestati mõningad kitsendused loomade müügi ja tapmise alal kolhooside ühiskarjast.

---

[81] «Pravda», 11. veebruarist 1945. a.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK sõja-aegseist loomakasvatuse arendamisele suunatud määrustest on tähtsamad:

1) «Abinõudest noorkarja säilitamiseks ja kariloomade arvu suurendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» — 11. märtsist 1942. a.[82].

2) «Abinõudest kariloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides» — 13. aprillist 1943. a.[83].

3) «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks, nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» — 12. maist 1943. a.[84]

Vaenlase poolt ajutiselt anastatud rajoonides riisusid okupandid kolhoosi varad. Nii tehti kindlaks pärast fašistlike hordide väljakihutamist Ukraina piiridest, et Ukraina kolhoosides oli säilinud ainult 6,3% veiseid, 1,9% sigu, vähem kui ¼ hobuste üldarvust.[85] Ainuüksi Sumski oblastis olid saksa okupandid põletanud ja hävitanud 9000 kolhoosi-ehitist, 36 460 kolhoosnikute hoonet; 96 küla selles oblastis oli pühitud maapinnalt. Oli hävitatud ja veetud Saksamaale 263 258 veist, 162 698 hobust, 425 470 siga, lammast ja kitse ning samuti üle poolteise miljoni kodulinnu.[86]

Üldse oli kolhoosidele tekitatud kahju 181 miljardi rubla eest.[87]

«Meil tuleb,» ütles seltsimees Stalin oma ettekandes 6. novembril 1943. a., «täielikult likvideerida sakslaste võimutsemise tagajärjed saksa okupatsiooni alt vabastatud piirkondades. See on suur üldrahvalik ülesanne. Meie suudame lahendada ja peame lahendama selle raske ülesande lühikese ajaga.»[88]

Selle ülesande lahendamisele tervikuna, sealhulgas kolhoosikorra taastamisele, aitasid suurel määral kaasa NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 21. augusti 1943. a. määrus «Edasilükkamatutest abinõudest majanduse taastamise alal saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonides», ja

---

82 «Pravda», 13. märtsist 1942. a.

83 «Pravda», 14. aprillist 1943. a.

84 «Pravda», 13. maist 1943. a.

85 «Pravda», 30. detsembrist 1944. a.

86 Vt. Sumski oblasti mees- ja naiskolhoosnikute, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate kiri seltsimees Stalinile, «Pravda» 7. maist 1944. a.

87 Vt. Saksa fašistlike röövvallutajate kuritegude kindlakstegemise ja juurdlemise erakorralise riikliku komisjoni teadaanne «Saksa fašistlike röövvallutajate poolt NSV Liidu riiklikele ettevõtteile ja asutistele, kolhoosidele, ühiskondlikele organisatsioonidele ja kodanikele tekitatud materiaalse kahju kohta», «Pravda» 13. septembrist 1945. a. [«Rahva Hääl» 15. septembrist 1945. a. nr. 218 (Tõlkija märkus.).]

88 Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1946, lk. 99.

teised partei ja valitsuse abinõud, mis teostati neis rajoonides kolhooslíku ülesehitustöö alal.

Kolhoosikorra taastamine okupatsiooni alt vabastatud rajoonides oli mõeldamatu ilma põllumajandusliku artelli põhikirja ning seda täiendava seadusandluse rangeima järgimiseta.

Oma ettekandes 6. novembril 1944. a. seltsimees Stalin märkis, et on juba «seljataha jäänud raskeim ajajärk põllumajanduse taastamisel. Pärast Doni ja Kubani viljakate väljade tagasivõtmist ja pärast Ukraina vabastamist on meie põllumajandus kiiresti paranemas rasketest kaotustest.»[89]

Sõja-aastatel tugevnes veel enam kolhoosnikute usk oma kolhoosidesse. Eriti hästi mõistsid kolhoosielu osa, tähtsust ja väärtust vaenuliku okupatsiooni all olnud piirkondade talupojad.

Ja ei ole midagi juhuslikku selles, et näiteks Valge-Venemaal taastati ühe kuu jooksul üle 9000 kolhoosi ja et 11 000 üksiktalundit, mis ei kuulunud kolhoosidesse enne sõda, astusid kolhoosi kohe pärast Valge-Venemaa vabastamist.[90]

8. mail 1945. a. kapituleerusid tingimusteta Saksamaa relvastatud jõud. Isamaasõda lõppes nõukogude rahva maailmaajaloolise tähtsusega võiduga, mille organiseeris suure Stalini geenius; Nõukogude Liit astus rahuliku ülesehitustöö ajajärku.

Neis tingimustes vajas kolhooslik ülesehitustöö täiendavaid õigusnorme kolhoosisuhete reguleerimise alal.

22. juunil 1945. a. võttis NSV Liidu RKN vastu määruse «Abinõudest külvikorra sisseseadmise ja rakendamisele võtmise parendamiseks kolhoosides.»[91]

Sõjaeelseil aastail tehti teatavasti ära suur töö õigete külvikordade sisseseadmise alal. See soodustas põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmist kolhoosipõldudel. Sõjaajal kahanes tunduvalt külvikordade rakendamine ning sisseseatud ja rakendatud külvikordi paljudel juhtudel rikuti. Kolhoosides, kus külvikord puudus või kus seda rikuti, osutusid põllud umbrohtunuks, mis viis viljakuse langemisele. «NSV Liidu RKN,» öeldakse tähendatud määruses, «peab edaspidi täiesti lubamatuks sellist suhtumist külvikordade sisseseadmisse ja rakendamisse kui ühte

---

[89] Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1946, lk. 128.

[90] vt. P. Ponomarenko artikkel «Põllumajanduslikust ja kolhooslikust ülesehitustööst Valge-Venemaal», «Pravda», 30. juulist 1945. a.

[91] LMKK 1945, nr. 4, art. 57.

otsustavasse vahendisse põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmisel.»

NSV Liidu RKN nõudis NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadilt, liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogudelt, kraide, oblastite ja rajoonide täitevkomiteedelt juba 1945. a., et kindlustataks külvikordade sisseseadmise ja rakendamise otsustavat parendamist kolhoosides. Määruses on ette nähtud vastavad konkreetsed abinõud.

Vaadeldaval ajajärgul üksikutes vabariikides antud direktiivseadusandlikest aktidest tuleb eelkõige tähendada Ukraina NSV RKN-i ja Ukraina K(b)P KK määrust: «Kolhoosnikute elamute, kolhoosides tootmisehitiste ja külas kultuurilis-elukondlike hoonete ehitamisest».[92]

See määrus on heaks kiidetud ÜK(b)P KK poolt ja on suure riikliku tähtsusega dokumendiks ning uueks panuseks kolhoosikorra edasisel tugevdamisel.

«Selle määruse peamine mõte seisneb selles, et kolhoosnikute elamutega varustamise vastutus lasub vahetult põllumajanduslikul artellil. On kehtestatud selline kord, et kolhoosnikute elamuid ehitatakse organiseeritult kolhooside jõudude ja vahenditega nende kolhoosnikute arvel, kellele need majad ehitatakse.»[93]

Analoogilised abinõud võeti seejärel tarvitusele Vene NFSV-s, Valge-Vene NSV-s ja Karjala-Soome NSV-s.

§ 9. Kolhoosialane seadusandlus sõjajärgsel perioodil.

Teise maailmasõja lõppemisega maa tervikuna, ning sealhulgas kolhooslik ülesehitustöö, astus uude arenemisjärku, mil oli vajalik kindlustada «saksa okupatsiooni all olnud NSV Liidu piirkondade rahvamajanduse täielikku taastamist, rahvamajanduse sõjajärgset ümberkorraldust ja NSV Liidu kõigi rajoonide edasist arengut, mille tulemusena tuleb tunduvalt ületada NSV Liidu rahvamajanduse sõjaeelne tase» (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusest NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaani 1946—1950. a. koostamisest). Need ülesanded on fikseeritud seaduses NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950. a.[94].

---

92 Avaldatud ajalehes «Правда Украины», 18. maist 1945. a.

93 N. S. Hruštšev, «Meie ülesanded linnade taastamisel ning heakorrastamisel ja ehitustel külades ning kolhoosides», «Pravda» 28. juulist 1945. a.

94 Vt. «Seadus NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946. a. (Tõlkija märkus.)

Kolhooside ühismajapidamise igakülgse tugevdamise ja arendamise eesmärgil seadus viie aasta plaanist kirjutab ette tagada kolhooside ühiskondliku rikkuse — nende tulude, jagamatute fondide, ehitiste, karja, inventari, samuti kindlustus-, seemne- ja loomasöödafondide edasist kasvu.

Erilist tähelepanu osutatakse kolhooside ühismaade ning kolhoosiomandi kaitsele ja põllumajandusliku artelli põhikirja ning kolhoosliku demokraatia — kolhooside juhatuste valitavus, nende aruandlus põllumajandusliku artelli liikmete üldkoosoleku ees — rikkumise mittelubamisele. Seadus kirjutab ette «tõsta kolhoosides tööviljakust töö õige organiseerimise, normipäeva tähtsuse suurendamise ja kindlustamise teel kolhoositulude jaotamisel; tugevdada kolhooside brigaade ja lülisid, rakendades individuaalset ja grupilist tükitööd; laialdaselt teostada kolhoosnikuile lisatasu maksmist põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmise, loomade arvu suurendamise ja nende produktiivsuse tõstmise eest. Tugevdada distsipliini kolhoosides oma kohustuste täitmisel riigile põllumajandussaaduste müügi alal» (põllumajandust käsitleva osa p. 30).

Nende ülesannete lahendamine põllumajanduse alal nõuab seaduslikkuse kõige rangemat järgimist kolhoosides. Kuid faktid, mis on toodud NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määruses «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides»[95] tunnistavad, et paljud kohalike nõukogude ja parteiorganisatsioonide juhtijad mitte üksnes ei pidanud tarvilikku võitlust seaduslikkuse rikkumise vastu kolhoosides, vaid esinesid koguni ise kolhoosliku ülesehitustöö põhialuste rikkujate osas.

Põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumised avaldusid normipäevade ebaõiges kulutamises, kolhooside ühismaade omastamises, kolhoosivara laialitassimises, kuritarvitustes rajooni partei- ja nõukogude töötajate poolt, kolhooside juhtimise ja asjaajamise demokraatlike aluste — kolhooside juhatuste ja esimeeste valitavus, nende aruandekohustus kolhoosnikute üldkoosoleku ees — rikkumises. Kõik taolised kuritarvitused ja seaduslikkuse rikkumised kolhoosides, — öeldakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määruses — on «...sügavalt kahjulikud kolhoosidele ja äärmiselt ohtlikud kogu

[95] Vt. broš. «Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 31—38. (Tõlkija märkus.)

meie maa sotsialistlikule ülesehitustööle» (19. septembri 1946. a. määruse kohta vt. täpsemalt allpool peatükkides VI, X ja XIII).

Ei täitnud oma ametialaseid kohuseid ka mõned rajooni- ja oblastiprokurörid. See väljendus tegevusetuses ametiisikute suhtes, kes sallisid kolhoosi- ja riigivastaseid kuritegusid.[96]

Range kontrolli kehtestamiseks põllumajandusliku artelli põhikirja järgimise üle, kolhooside kaitsmiseks põhikirja rikkumiste vastu ning kolhoosliku ülesehitustöö alaste küsimuste lahendamiseks loodi NSV Liidu Valitsuse juures Kolhooside Nõukogu, kelle ülesanded, õigused, kohustused ja töökord on üksikasjaliselt määratud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud põhimäärusega (täpsemalt vt. IV peatükis).

«Kolhooside Nõukogu näol, kellel on ühtlasi oma esindajad kohtadel, on loodud võimas ning autoriteetne organisatsioon, mis seisab kolhoosikorra tugevdamise huvide valvel.

Pole mingit kahtlust selles, et tänu seltsimees Stalini vahelesegamisele ja abile meie kolhooside tugevdamise üritus on juhitud kindlaisse rööpaisse ja pälvib täielikku edu.»[97]

1947. a. veebruaris toimus ÜK(b)P KK pleenum, millel võeti vastu ajalooline määrus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil».

Pleenumi määruses on näidatud konkreetsed abinõud teravilja ja tehniliste kultuuride toodangu suurendamise, loomakasvatuse arendamise, külvikordade sisseseadmise, heinakülvi laiendamise ja agrotehnika ning irrigatsiooni parendamise alal.

Samas määruses on ette nähtud konkreetsed abinõud masina-traktorijaamade ja sovhooside töö parendamise, põllumajanduse tehnilise varustamise, kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal ning põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste kõrvaldamise alal kolhoosides, põllumajandussaaduste varumise alal ning samuti parteilis-poliitilise töö alastes küsimustes külas.

ÜK(b)P KK veebruaripleenum määras, et «partei tähtsamaks ülesandeks kolhooslikus ülesehitustöös on põllumajandusliku artelli edasine organisatsiooniline ja majanduslik tugevdamine, kolhooside ühisomandi

---

[96] Vt. NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrust «Põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumise faktidest Kuibõševi ja Jaroslavi oblastis ning selles rikkumises süüdiolevate isikute karistamisest» — «Izvestija» 26. septembrist 1946. a. [«Rahva Hääl» 27. septembrist 1946. a. nr. 227. (Tõlkija märkus.)]

[97] A. Ždanov, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 29-as aastapäev, «Московский рабочий», 1946. a. lk. 16—17.

suurendamine. See nõuab visa ja pidevat tööd ning partei- ja nõukogude organite vastutuse tõstmist artelli ühiskondlike tootmisvahendite, töö- ja produktiivsete loomade, seemne-, loomasööda- ja kindlustusfondide ning põllumajandusliku inventari säilitamise ja suurendamise eest, põllumajanduslike abitootmisharude arendamist, majapidamishoonetega varustamist ja artelli jagamatute fondide suurendamist.»[98]

Seadust viie aasta plaanist 1946—1950. a. kolhoosliku ülesehitustöö osas, NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrust, valitsuse poolt kinnitatud Kolhooside Nõukogu põhimäärust, ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenumi määrust «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», nagu rida teisigi partei ja valitsuse tähtsamaid direktiive vaadeldakse üksikasjaliselt järgnevates peatükkides.

---

98 Vt. ÜK(b)P KK veebruaripleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 57. (Tõlkija märkus.)

III PEATÜKK.

Kehtiva kolhoosiõiguse allikad.

§ 1. NSV Liidu konstitutsioon ja liidu- ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonid kolhoosiõiguse allikatena. § 2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja üldiseloomustus. § 3. Tüüp-põhikiri ja jooksev seadusandlus kolhooside alal. § 4. Tüüp-põhikiri ja üksikute kolhooside põhikirjad. § 5. Kolhoosi juhtimisorganite otsus kolhoosiõiguse allikana.

§ 1. NSV Liidu konstitutsioon ja liidu- ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonid kolhoosiõiguse allikatena.

Kolhoosiõiguse, nagu kogu nõukogude õiguse kui terviku õigusallikaks õigust-tekitava teguri mõttes on töölisklassi diktatuur. Töölisklassi tahe kolhoosliku ülesehitustöö valdkonnas saab oma konkreetse väljendi seadustes ja teistes normatiivaktides. Kolhoosiõiguse allikateks juriidilises mõttes on seadused ja Nõukogude riigi vastavate organite poolt seaduse alusel antavad aktid.

Põhiseaduseks, mis moodustab juriidilise baasi kõigi õigussuhete reguleerimiseks NSV Liidus, sealhulgas ka kolhoosiõigussuhete reguleerimiseks, on NSV Liidu konstitutsioon ja liiduvabariikide konstitutsioonid.

Stalinlik konstitutsioon kinnitab kolhoosliku ülesehitustöö põhiprintsiibid ja määrab kindlaks kolhoosiõigussuhete reguleerimise õiguslikud alused. NSV Liidu konstitutsiooni § 5 annab kokkusurutud, kuid ühtaegu ammendava iseloomustuse sotsialistliku omandi nii riiklikule kui ka kooperatiiv-kolhooslikule vormile NSV Liidus. NSV Liidu konstitutsiooni §-s 7 räägitakse spetsiaalselt kolhooside ühiskondlikust, sotsialistlikust omandist, maakasutusest õueaiamaal ja kolhoosipere abimajapidamisest ning teistest õiguslikest instituutidest, mis on seotud kolhoosiõigussuhetega. NSV Liidu konstitutsiooni § 8 kinnitab kolhoosidele nende käes olevad maad tasuta ja tähtajata kasutamiseks, s. o. igaveseks, määrates

sellega kolhoosliku maakasutamise põhiprintsiibid. Samad põhimõtted on kinnitatud kõigi liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonides.

Kuid mitte ainult need, spetsiaalselt antud õigusharusse puutuvad sätted, vaid ka teised Konstitutsiooni sätted on erandliku tähtsusega küsimuste lahendamisel kolhoosliku ülesehitustöö õigusliku korraldamise alal. Nii näiteks Konstitutsiooni säte, mis kõneleb kodanike õigusest ühineda ühiskondlikesse — sealhulgas kooperatiivseisse — organisatsioonidesse, loob aluse sääraste küsimuste lahendamiseks, nagu kolhoosi rajamise õiguse, tema liikmeksolemise küsimus jne.

Määratu suur tähtsus on kolhoosiõiguse suhtes ka sel, et NSV Liidu konstitutsioon, määrates meie ühiskonna klassilise koosseisu, kõneleb kahest sõbralikust klassist — töölistest ja talupoegadest, talurahva juhtimisest töölisklassi poolt, töötajaile meelepärase ja kasuliku ühiskondliku korra kehtestamisest.

NSV Liidu konstitutsioon määrab kindlaks nõukogude ühiskonna kodanike sotsialistliku võrdõiguslikkuse majandusliku, riikliku, kultuuri- ja ühiskondlik-poliitilise elu kõigil aladel. Nõukogude konstitutsiooni kohaselt on töötav talurahvas kõigi konstitutsiooniliste õiguste: kodaniku- ja poliitiliste õiguste kandja; NSV Liidus on talurahvas võrdõiguslik uue, sotsialistliku ühiskonna ülesehitaja. Talurahva õiguslik seisund sotsialistlikus ühiskonnas kujutab endast otsest vastandlikkust töötava talurahva õigusetule olukorrale ennerevolutsiooniaegsel Venemaal ja kapitalistlikes riikides.

Naise täielik võrdõiguslikkus majandusliku, riikliku, kultuuri- ja ühiskondliku elu kõigil aladel, õigus tööle, õigus puhkusele, õigus haridusele, õigus ainelisele kindlustatusele vanaduse, haiguse ja töövõime kaotuse puhul, mis on kinnitatud stalinliku konstitutsiooniga NSV Liidu kõigile kodanikele, leiavad oma kajastuse ka normides, mis reguleerivad kolhoosiõigussuhteid.

§ 2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja üldiseloomustus.

1. Kolhoosiõiguse allikate seas on eriline koht põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjal, mille võttis vastu, nagu juba tähendatud, II üleliiduline kolhoosnikute-löökiaste kongress ja kinnitasid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK 17. veebruaril 1935. a.

Tüüp-põhikirja kõige täielikum ja selgem definitsioon on antud seltsimees Stalini ettekandes kolhoosnikute-löökiaste II kongressi poolt moodustatud põhikirja redaktsiooni-komisjonis. Pöördudes komisjoni liik-

mete poole ütles seltsimees Stalin: «Meie kirjutame teiega seadusi. Aga põhikiri — see on kõrgeim seadus, põhiseadus uue ühiskonna ülesehitamiseks külas.» [1]

Asjaolu, et tüüp-põhikiri on kolhoosielu põhiseaduseks, on eriti rõhutatud ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 19. detsembri 1935. a. määruses. Selles määruses ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN osutavad parteija nõukogude organisatsioonidele, et nad «... suudavad saavutada lähemal ajal kolhooside organisatsioonilis-majanduslikku tugevnemist ainult sel tingimusel, kui stalinlik kolhoosi-põhikiri saab põhilise riikliku seaduse jõu igas kolhoosis mitte formaalselt, vaid tegelikult...» [2]

NSV Liidu konstitutsiooni § 7 otseselt viitab põllumajandusliku artelli põhikirjale kui kolhoosielu põhiseadusele. Juba see fakt ise, et Konstitutsioon viitab põhikirjale, rõhutab viimase erakordset majanduspoliitilist ja õiguslikku tähtsust.

2. Põhikiri sisaldab printsipiaalseid põhisätteid, mis määravad talupoegade kolhoosidesse ühinemise korra, kolhoosi kui juriidilise isiku seisundi, kolhoosisiseste suhete struktuuri, kolhoosi kohustused riigi vastu jne.

Põhikirjas said selgeima väljenduse kolhoosliku ülesehitustöö põhiprintsiibid, mis on ka kolhoosiõiguse juhtivaiks põhimõtteiks (vt. eespool ptk. I).

Põhikirja p. 1, mis määrab artelli eesmärgid ja ülesanded, rõhutab, et artell kujundatakse talupoegade vabatahtliku ühinemise teel. Sellega määratakse ka artelli kui kooperatiivkoondise olemus, mis teda eristab sotsialistliku majanduse teistest vormidest (sovhoosidest).

Põhikirja juhtmõtteks on kolhoosnikute ühiskondlike ja isiklike huvide õige kooskõlastamine, kolhoosnikute isiklike elukondlike huvide kohandamine nende ühiskondlike huvidega.

See mõte saab oma väljenduse reas tüüp-põhikirja normides.

Põhikirja p. 2 kohustab artelli astujaid ühistama maakasutust. «Kaotatakse kõik piirid, mis varem artelliliikmete maid eraldasid, ja kõik põllud liidetakse ühiseks maa-alaks, mis on artelli kollektiivses kasutuses.» Artelli maa-ala kinnistatakse artellile tasuta ja põliseks kasutamiseks, s. o. igaveseks. Sellega luuakse materiaalne baas artelli ühismajandi rajamisele ja majandamisele. Samal ajal põhikirja p. 2 kohustab eral-

1 «Большевик» 1938. a., nr. 10—11, lk. 18.

2 LSKK 1935, nr. 65, art. 520.

dama ühistatud maakõlvikuist iga kolhoosipere kasutusse väikese maatüki õueaiamaaks, mis on kolhoosipere abimajapidamise baasiks.

Põhikirja punktid 4 ja 5 sätestavad vara ühistamise korra artellis, määravad kindlaks, arvestades NSV Liidu üksikute rajoonide iseärasusi, missugused tootmisvahendid kuuluvad ühistamisele ja missugune vara jääb kolhoosipere isiklikku kasutusse.

Kolhoos on suur kollektiivmajand, mille tegevus suunatakse ja määratakse üldriikliku plaaniga. Plaanilisuse idee saab selgeima väljenduse põhikirja p-s 6, mis kohustab artelli «... majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites tööliste-talupoegade valitsuse asutiste poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu».

Kolhoosi ühismajandit majandatakse artelliliikmete isikliku tööga. Põhikiri määrab artelli töökorralduse, artelliliikmete kohustuse võtta osa artelli tööst, töö tasustamise korra jne. (p. 13, 14, 15 ja 16).

Põhikirja p.17 ja 18 näevad ette karistused, mida artell võib rakendada oma liikmete suhtes, kes rikuvad töödistsipliini.

Artelli juhtimise ja asjaajamise kord, juhtimisorganite õigused ja kohustused määratakse põhikirja punktidega 19—25.

Põhikirja norme võib nende poolt reguleeritavate suhete iseloomu järgi jagada järgmisteks rühmadeks: 1) normid, mis sätestavad talupoegade kolhoosidesse ühinemise korra ja põhimõtted, 2) normid, mis määravad artelli kui õigussubjekti organisatsioonilise struktuuri ja õigusliku seisundi, 3) normid, mis reguleerivad artellisiseste suhete kogu süsteemi (töökorraldus, tulude jaotus, kolhoosi juhtimine ja asjaajamine jt.), 4) normid, mis reguleerivad kolhoosi ja kolhoosipere vastastikuseid suhteid, 5) normid, mis määravad kindlaks kolhoosi kohustused riigi vastu, 6) normid, mis sätestavad kolhooside riikliku juhtimise õiguslikke vorme.

Seega tüüp-põhikiri haarab laialdase ala ühiskondlikke suhteid, mis on kolhoosiõiguse kui nõukogude õiguse eriharu aineks. Kõik see annab õiguse tunnistada, et tüüp-põhikiri, kuigi teda sääraselt ei nimetata, on tegelikult kolhoosikoodeks. Igatahes oma tähtsuselt, tema poolt haaratavate õigussuhete mahu poolest võib teda võrdsustada koodeksiga.

3. Tüüp-põhikiri sisaldab kohustuslikke nõudeid, mida peab rahuldama kooperatiiv-koondis selleks, et teda võidaks tunnistada kolhoosiks ja et ta saaks kõik kolhoosi õigused. Kolhoose võidakse rajada ja nad võivad tegutseda ainult tüüp-põhikirjas sisalduvatel alustel.

Nimetus «tüüp-» (resp. «näidis-») rõhutab seda, et põhikiri sisaldab põhimõttelisi alussätteid, mis on k o h u s t u s l i k u d kõigile kolhoosi-

dele. Samal ajal sõna «tüüp-» tähendab seda, et põhikirja ei või automaatselt korrata üksikute kolhooside põhikirjades. Konkreetse kolhoosi põhikiri koostatakse tüüp-põhikirja alusel, kuid ta konkretiseerib tüüp-põhikirja norme, täpsustab neid vastavalt antud kolhoosi tingimustele.

Tüüp-põhikiri on kinnitatud NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P KK ühise määrusega. See annab talle seaduse jõu.

Tüüp-põhikirja normid on kohustuslikud mitte üksnes artellile ja tema liikmeile — nad on kohustuslikud ka riigihaldusorganeile ja riigivõimu kohalikele organeile, ühiskondlikele ja kooperatiiv-organisatsioonidele ning üksikkodanikele.

Kolhooside juhtimisel peavad maaorganid ja kohalikud töörahva saadikute nõukogud rangelt jälgima põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja norme.

Põhikirja normide rikkumine on sotsialistliku seaduslikkuse rikkumine ühes kõigi sellest tulenevate tagajärgedega.

Põllumajandusliku artelli põhikirja kui kolhoosliku ülesehitustöö riikliku põhisätte tähtsus on eriti rõhutatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määruses «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides». Põhikirja rikkumistele vaadatakse selles määruses kui kolhoosivastasele ja riigivastasele tegevusele; selles tegevuses süüdiolevaid isikuid tuleb võtta kohtulikule vastutusele.

4. Tüüp-põhikiri on üleliiduline seadus, tema kehtivus laieneb kogu NSV Liidu territooriumile. Tõsi küll, mitte kõik põhikirja normid ei kehti ühesuguselt kogu NSV Liidu territooriumil. Sellest vaatepunktist võib põhikirja kõiki norme jaotada kahte rühma. Esimese rühma moodustab rõhuv osa norme, mis kehtivad ilma mingisuguste muudatusteta kõigi vabariikide, oblastite ja rajoonide kolhoosides. Need on normid, milles on esitatud kolhoosliku ülesehitustöö põhilised, aluseks olevad küsimused. Siia kuuluvad normid, mis määravad kolhoosi struktuuri, kolhoosi kujundamise korra, liikmeks vastuvõtmise korra, kolhoosi liikmete hulgast väljaheitmise korra, juhtimisorganite struktuuri ning samuti kolhoosi kohustused riigi vastu. Need normid kehtivad kõigis kolhoosides muutmatult, kindlustades sellega ühetaolisust kolhooside rakingus ja kolhoosliku ülesehitustöö põhiprintsiipide elluviimises, põhikirja õiget ning ühesugust mõistmist, tõlgitsemist ja rakendamist kogu Nõukogude Liidu territooriumil.

Kolhoosisuhteid reguleerivate põhisätete ühetaolisus meie maa kogu territooriumil ja nende normide muutmatus on suunatud sellele, et kol-

hooslikus ülesehitustöös ei loodaks kohapeal «Kaluuga seaduslikkust erinevalt Kaasani seaduslikkusest» (Lenin).

Samal ajal tüüp-põhikiri tagab kolhoosliku ülesehitustöö tähtsaima põhimõtte elluviimist — tingimuste mitmekesisuse arvestamist NSV Liidu mitmesugustes rajoonides. Põhikirjas on, nagu juba tähendatud, rida norme, mis kuuluvad edasisele konkretiseerimisele ja täpsustamisele sõltuvalt kohalikest tingimustest. Need on näiteks normid, mis sätestavad kolhoosipere õigust saada väikest maatükki õueaiamaana oma abimajapidamise baasiks, ning normid, mis sätestavad kolhoosipere õigust pidada abimajandit. Põhikirja p. 2 on õueaiamaa osas sõnastatud üldvormis. Ta vaid fikseerib kolhoosipere õigust õueaiamaale ja määrab selle maatüki minimaalse ja maksimaalse suuruse — selleks, et kolhoosiperede õueaiamaa suurused üksikutes kolhoosides määrataks kindlaks sõltuvalt kohalikest tingimustest. Niisamuti on sõnastatud ka põhikirja p. 4 ja 5. Nende sätete edasine konkretiseerimine toimub üksiku, konkreetse kolhoosi põhikirja väljatöötamisel ja vastuvõtmisel.

Tüüp-põhikiri on seltsimees Mikojani tabava väljenduse kohaselt «kolhoosielu tõhusaks konstitutsiooniks».

Põhikirja tähtsus kolhoosikorra tugevdamises on eriti märgitud ÜK(b)P ajaloo lühikursuses: «Külas oli kolhoosisüsteem lõplikult võitnud. Seda soodustasid tugevasti 1935. aasta veebruaris kolhoosnikutelööklaste II kongressil vastuvõetud põllumajanduslikku artelli põhikiri ja kolhooside käes harimisel olevate kõigi maade kinnistamine neile igaveseks kasutamiseks. Kolhoosidesüsteemi tugevnemise tõttu kadusid külast vaesus ja kindlustamatus... Kolhoosid muutusid jõukaks.» [3]

§ 3. Tüüp-põhikiri ja jooksev seadusandlus kolhooside alal.

1. Tüüp-põhikirja põhisätete arendamiseks, täiendamiseks ja täpsustamiseks antakse rida normatiivseid akte, mida nimetatakse kolhoosialasteks seadusteks. Need normatiivsed aktid on põhikirja kõrval kolhoosiõiguse allikaks.

Siia hulka tuleb arvata nii üleliiduline kui ka vabariiklik seadusandlus, mis reguleerib kolhoosielu üksikuid alasid.

[3] ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 334.

Esineb kahesuguseid kolhoosielu üksikuid alasid reguleerivaid norme. Neist ühed puutuvad kolhoosidesse ja reguleerivad suhteid kolhoosides ainult oma teatud osas. Näiteks NSV Liidu Ülemnõukogu 6-da istungjärgu poolt määralise sundkindlustuse kohta vastuvõetud seadusega kehtestatakse määralise sundkindlustamise kord kodanikele, üksikutele organisatsioonidele — sealhulgas ka kolhoosidele ja kolhoosiperedele kuuluvate ehitiste, külviste ja muu vara suhtes. See on üldseadus, ent ta määrab kindlaks teatud kohustused ka kolhoosidele ja kolhoosiperedele. Sääraseid akte ei arvata kolhoosialase seadusandluse hulka.

Teise liigi moodustavad seadusandlikud ja muud normatiivaktid, mille ülesandeks on ainult kolhoosiõigussuhete reguleerimine. Need aktid kuuluvad kolhoosialasesse seadusandlusse.

2. Vastastikune suhe tüüp-põhikirja ja üksikute normatiivaktide vahel — see on suhe koodeksi (mida tegelikult endast kujutab tüüp-põhikiri, hõlmates oma reguleerimisega tervet õigusharu) ja üksikute normatiivaktide vahel, mille ülesandeks on reguleerida ainult ühtesid või teisi kolhoosielu alasid.

Kolhoosielu üksikuid alasid reguleerivad normatiivaktid tavaliselt täpsustavad, konkretiseerivad tüüp-põhikirja vastavaid sätteid. Tüüp-põhikirja p. 6 kohustab näiteks artelli majandama oma majandit plaanipäraselt, võtma täitmisele riiklikud plaanijärgsed ülesanded ning täitma samuti oma kohustused riigi vastu. See üldnorm leiab oma arendamise ja täpsustuse reas normatiivaktides, mis sätestavad kolhoosi tootmise plaanitsemise korda (vt. ptk. IX, § 2), kolhooside riiklike kohustuste arvutamise viisi ja meetodeid jne.

Real juhtudel, mil kolhoosliku ülesehitustöö praktika seda nõuab, üksikud normatiivaktid täiendavad tüüp-põhikirja norme. Näiteks tüüp-põhikirja p. 13 kohaselt sooritatakse kõik tööd artelli majapidamises artelliliikmete isikliku tööga, kuid töömäära, mingi kohustusliku normi näol, põhikiri ei määra. Kolhoosliku ülesehitustöö praktika näitas p. 13 puudulikkust. Seepärast kehtestati NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK ühise määrusega (1939. a.) normipäevade kohustuslik miinimum kolhoosides. Siin on meil tegemist järelikult näitega põhikirja täiendamisest.

3. Eriline tähtsus on ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i (nüüd NSV Liidu Ministrite Nõukogu) ühistel määrustel. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK ühise määrusega kinnitati 1935. a. praegu kehtiv põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri. Järgnevail aastail reguleerisid sääraseid ühised määrused rea kolhoosielu tähtsamaid küsimusi, näiteks NSV

Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrus «Kaitseabinõudest kolhooside ühismaade ärajagamise vastu», NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus 6. aprillist 1940. «Muudatustest põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas» jt. Reas partei ja valitsuse ühistes määrustes antakse plaanilised ülesanded põllumajanduse alal, näidatakse abinõud põllumajanduslike tööde tegemise, loomakasvatuse arendamise, kohustuslike müüginormide täitmise jne. alal.

Ühise määruse juriidilise loomuse määrab asjaolu, et kuna säärane määrus antakse NSV Liidu RKN-i (nüüd Ministrite Nõukogu) poolt, mis on NSV Liidu riigivõimu kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks organiks, siis on sel aktil kõrgeima riigihaldusorgani määruse jõud. Kuivõrd aga ühine määrus antakse ka ÜK(b)P KK poolt, on ta partei direktiiviks. Kõrgeima riigihaldusorgani aktina on ta kohustuslik kõigile riiklikele ja kooperatiivseile organisatsioonidele ning samuti üksikkodanikele, partei direktiivina on ta kohustuslik partei-organisatsioonidele ja üksikuile parteiliikmeile. Partei direktiivina on ta autoriteetseks juhtnööriks kõigile kodanikele, sealhulgas ka kolhoosnikutele. Partei direktiivid, olles partei juhtiva osa konkreetseks väljendiks, annavad suuna nõukogude õiguse kõigile harudele. Kolhoosiõiguse suhtes on neil direktiividel eriline tähtsus, sest küsimus suhtumisest talurahvasse, küsimus talupoegade majandite ümberkorraldamisest sotsialistlikel alustel on meie revolutsiooni tähtsaimaks küsimuseks. Tuleb märkida, et kolhoosikorra arendamises ja tugevdamises etendasid partei direktiivid erakordselt tähtsat osa. Võib osutada ÜK(b)P XVI, XVII ja XVIII kongressi otsustele kolhooslikust ülesehitustööst või säärastele ajaloolise tähtsusega dokumentidele, nagu ÜK(b)P KK 5. jaanuari 1930. a. määrus kollektiviseerimise tempost ja riigi abist kolhooside ülesehitamisel.

ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i ühised määrused annavad tavaliselt suunavaid juhtnööre, mis suunavad kolhooside tööd nende edasise organisatsioonilis-majandusliku tugevnemise teel, arendavad ja konkretiseerivad kolhoosliku ülesehitustöö üldpõhimõtteid vastavalt ülesandeile, mis seisavad ees kolhoosiliikumise igal etapil, paljastavad partei ja valitsuse poliitika moonutusi kolhooslikus ülesehitustöös ja osutavad abinõudele nende moonutuste likvideerimiseks.

4. Kolhoosiõiguse allikaiks on samuti NSV Liidu konstitutsioonis ettenähtud seaduste alusel väljaantavad aktid:

a) NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja liiduvabariikide ülemnõukogude presiidiumide seadlused;

b) NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ministrite nõukogude määrused;

c) kohalike (kraide, oblastite, rajoonide) töörahva saadikute nõukogude ja nende täitevkomiteede otsused;

d) NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi ja liiduvabariikide põllumajanduse ministeeriumide juhendid.

Kõik need aktid antakse NSV Liidu konstitutsiooni kohaselt kehtivate seaduste alusel ja nende täitmiseks igale organile antud võimkonna piirides.

Kolhoosiõiguse allikate hulka kuuluvad samuti «Maakasutuse ja maakorralduse üldalused», mis on vastu võetud NSV Liidu KTK ja RKN-i 15. detsembri 1922. a. määrusega. See üleliiduline seadus reguleerib maaõigussuhteid NSV Liidus. Selle seaduse eriosa, mis käsitleb kollektiivmajandite maakasutust, kehtestas rea omal ajal tähtsaid soodustusi ja eeliseid kolhoosidele, eriti nende maakorralduse osas. Tuleb siiski pidada silmas, et «... üldalused» anti välja üldisele kollektiviseerimisele ülemineku eelõhtul ning on teataval määral juba vananenud.

Käesoleval ajal seisab ees stalinliku konstitutsiooni § 14 kohaselt uue üleliidulise seaduse väljaandmine maakasutuse põhialuste kohta NSV Liidus.

5. Väga tähtsaks kolhoosiõiguse allikaks on masina-traktorijaamade tüüpleping kolhoosidega. Tüüplepingu juriidilist loomust määrab asjaolu, et see on kinnitatud NSV Liidu RKN-i poolt; järelikult — tüüp-leping on normatiivakt.

Tüüp-leping reguleerib masina-traktorijaamade vastastikuseid suhteid kolhoosidega, määrab kolhooside teenindamise korra eesrindliku tehnikaga, mis on tootmisbaasiks põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkorralduseks. Tüüp-leping määrab kindlaks rea põhimõttelisi sätteid, mis määravad masina-traktorijaamade ja kolhooside tegevust riikliku plaani täitmisel külvi, saagikoristamise jne. alal. Seega haarab ta oma reguleerimisega olulise osa kolhoosiõigussuhteid ning esineb selles osas kolhoosiõiguse ühe allikana.

§ 4. Tüüp-põhikiri ja üksikute kolhooside põhikirjad.

1. Üksiku kolhoosi õiguslik seisund määratakse antud kolhoosi põhikirjaga. Põhikiri määrab kolhoosi kui juriidilise isiku seisundi, vastastikuste õiguste ja kohustuste süsteemi kolhoosi ja tema liikmete vahel, kolhoosi kohustused riigi vastu jne.

Vastastikune suhe tüüp-põhikirja ja üksiku kolhoosi põhikirja vahel on suhe üld- ja eriakti vahel. Tüüp-põhikiri on kolhoosisuhteid reguleeriv põhiakt. Tüüp-põhikirja normid on üldnormid, mis on iseloomulikud kõigis kolhoosides kujunevaile õigussuhteile.

Tüüp-põhikirja ja seda täiendavate normatiivaktide alusel töötab iga kolhoos välja ja võtab vastu oma põhikirja — antud kolhoosi põhikirja.

Üksiku, konkreetse kolhoosi põhikirjas saavad oma väljenduse esiteks meie maa kõigile kolhoosidele iseloomulikud üldnormid ja -põhimõtted ja teiseks need erinormid, mis tulenevad kohalike tingimuste iseärasustest.

See tagatakse sellega, et tüüp-põhikirja normid, mis kehtivad ilma mingisuguste muudatusteta Nõukogude Liidu kogu territooriumil, võetakse konkreetsesse kolhoosi põhikirja täiesti muutmatul kujul. Ent tüüp-põhikirjas, nagu meie eespool tähendasime, on rida norme, mis kuuluvad täpsustamisele ja konkretiseerimisele sõltuvalt kohalikest tingimustest. Need on normid, mis reguleerivad vastastikuseid suhteid kolhoosi ja kolhoosipere vahel viimase abimajandi küsimustes, normid, mis määravad piirid ühiskondliku ja isikliku vahel, kolhoosi ühismajandi ja kolhoosipere isikliku abimajandi vahel. Niisugused tüüp-põhikirja normid täpsustatakse ja mõnes osas täiendatakse konkreetse kolhoosi põhikirjas sõltuvalt kohalikest tingimustest. Nii võib näiteks tüüp-põhikirja p. 2 kohaselt kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa suurus kõikuda ¼ hektaarist ½ hektaarini, üksikutes rajoonides aga kuni 1 hektaarini, sõltuvalt kohalikest tingimustest. Üksiku, konkreetse kolhoosi põhikirjas see norm täpsustatakse.

Sedasama tuleb ütelda tüüp-põhikirja p. 4 ja 5 kohta. Neis punktides loetellakse ühistamisele kuuluv vara ja vara, mis jääb kolhoosipere isiklikku kasutusse. See loetelu ei ole ammendav. Tüüp-põhikiri ei saa hõlmata NSV Liidu üksikute piirkondade kõiki erinevusi, üksikute rahvusvabariikide ja rahvusrajoonide kõiki kohalikke iseärasusi. Need üksikute piirkondade iseärasused kajastuvad üksikute kolhooside põhikirjades.

2. Teine üleliiduline kolhoosnikute-löökiaste kongress, kes võttis vastu põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja, otsustas üle viia kõik artellid uuele põhikirjale. Kolhooside abistamiseks anti välja kõigis vabariikides ja oblastites kraide (oblastite) ja vabariiklike organite ühismäärused kolhooside üleviimise kohta uuele põhikirjale. Need, NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja ÜK(b)P KK Põllumajandusosakonna poolt kinnitatud ühismäärused määrasid kindlaks üksiku kolhoosi

konkreetse põhikirja väljatöötamise, arutamise ja vastuvõtmise korra tüüp-põhikirja alusel. Ühised määrused täpsustasid üksikute rajoonide kolhoosidele õueaiamaa suuruse, mis võib olla kolhoosipere isiklikus kasutuses vastavalt kohalikele tingimustele, täpsustasid tüüp-põhikirjas neljale rajoonide rühmale kindlaksmääratud loomade arvu, mis võib olla kolhoosipere isiklikuks omandiks. Nende määrustega konkretiseeriti samuti artelli kohustused tema majandusliku tegevuse alal, mis üldjoontes on määratud tüüp-põhikirja p-s 6 jne.

Toome mõned näited tüüp-põhikirja nendest täpsustustest, mis iseloomustavad üksikute rajoonide kolhooside põhikirju ja kajastavad kohalike tingimuste iseärasusi.

Kasahhi NSV, Baškiiri ANSV ja Tatari ANSV mõnedes oblastites, kus kolhoosnikud tava kohaselt ei kasvata sigu, lubab põllumajandusliku artelli põhikiri kolhoosiperel omada isiklikus kasutuses sigade asemel teatud arvu lambaid ja kitsi. Samad põhikirjad lubavad pidada lehma asemel kumõssi-mära.

Turkmeeni NSV kolhooside põhikirjades on artelli ja juhatuse kohustuste loetelus ette nähtud kohustus korraldada puuvilla õiget ja õigeaegset kastmist, puuvillaseemnete puhastust, võitlust maa soolastumise ja soostumise vastu, siidikukasvatuse ja vaibakudumise arendamist kolhoosnikute seas, kastjate ettevalmistust jne.

Endise Karjala ANSV, nüüdse Karjala-Soome NSV mõningais rajoones lubavad põdrakasvatus-kolhooside põhikirjad pidada kolhoosiperedel isiklikus kasutuses — peale tüüp-põhikirjaga kindlaksmääratud ja Karjala-Soome NSV-le, võrreldes teiste esimesse rühma kuuluvate rajoonidega, täiendavalt suurendatud isikliku loomakasvatusliku abimajandi normide — veel emast põhjapõtra ja sõidu-põhjapõtra (Karjala ANSV RKN-i ja ÜK(b)P Karjala oblastikomitee määrus). Artelli ja juhatuse kohustuste loetelusse võtavad endise Karjala ANSV kolhooside põhikirjad üldreeglina kolhooside osavõtukohustuse riikliku metsatöö ja parvetusplaani täitmisest.

Jakuudi ANSV mõnede rajoonide kolhooside põhikirjades on ette nähtud kolhoosipere õigus omada isiklikus kasutuses peale põtrade veel sõidukoeri (keda tüüp-põhikirja tekstis ei mainita), artelli ja tema juhatuse tegevust iseloomustavate ürituste loetelus aga märgitakse eriti jahinduse ja kalastuse arendamist.

Mõningate Ida, Siberi ja Kaukaasia rahvusrajoonide kolhooside põhikirjad lubavad kolhoosiperedel pidada isiklikus kasutuses niisuguseid loomaliike, mida tüüp-põhikiri ei maini (näiteks mägihärgi — Karatšai

mõningates rajoonides, pühvelhärgi — Aserbaidžanis, tööhärgi — Jakuudi ANSV-s jt.).

Seega võivad mitmesuguste rajoonide kolhooside põhikirjad mõningates oma osades erineda üksteisest abinõude suhtes, mida sätestavad tüüp-põhikirja pp. 2, 5 ja 6. On võimalikud ja isegi vältimatud erinevused kolhooside põhikirjade vahel ühe ja sama rajooni piirides.

Käesoleval ajal toimub tüüp-põhikirja pp. 2 ja 5 konkretiseerimisel vastuvõetud normide muutmine NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsusel. [4]

3. Kui suurelt võivad üksikute kolhooside põhikirjad erineda tüüp-põhikirjast? Kus asub tüüp-põhikirja üksikute normide täpsustamise, konkretiseerimise ja täiendamise piir? Eespool meie juba märkisime, et tüüp-põhikirja võidakse täiendada ainult nendes tema üksikosades, mille täiendamine ja konkretiseerimine on ette nähtud tüüp-põhikirjas endas. Tüüp-põhikirja normide igasuguseid muid muudatusi tuleb vaadelda tüüp-põhikirja rikkumistena. Tüüp-põhikirjaga vastuolus olev kolhoosi põhikiri on kehtetu. Näiteks mõnedes konkreetsetes põhikirjades nähti ette ainult aiamaa minimaalne suurus või tehti teisi kõrvalekaldumisi tüüp-põhikirja sätteist.

4. Kolhoosi põhikiri võetakse vastu ja kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosolekul ja registreeritakse rajooninõukogu täitevkomitees. Põhikirja registreerimine on juriidiline akt. Registreerimisel rajooni täitevkomiteed kontrollivad põhikirja vastavust kehtivale seadusandlusele. Põhikirja registreerides rajooninõukogu täitevkomitee sellega nagu tõendab, et antud põhikiri vastab tüüp-põhikirjale, vastab üldsätteile ja -põhimõtteile, mis said oma väljenduse tüüp-põhikirjas ja seda täiendavais normatiivaktides.

---

[4] Eesti NSV-s on kolhoositalude õueaiamaa suurus ja kolhoositalude isiklikus kasutuses olevad loomade liigid ja arv reguleeritud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 24. veebruarist 1948 nr. 159 «Eesti NSV kolhoositalude õueaiamaa suuruse, kolhoositalude isiklikus kasutuses olevate loomade arvu ja kolhooside ning kolhoosnikute mõningate soodustuste kohta» — ENSV Teataja 1948, 8, 35 (Vt. Lisa, lk. 395).

Selle määrusega soovitatakse kolhoosidele kindlaks määrata iga kolhoositalu isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa (köögiviljaaed, puuviljaaed) suurus (arvestamata hoonete all olevat maad) 0,25 kuni 0,60 hektaarini.

Kolhoositalul on lubatud pidada isiklikus kasutuses 2 lehma, kuni 2 noorveist, 1 emis ühes põrsastega, kui aga kolhoosi juhatus leiab tarviliku olevat, siis 2 emist ühes põrsastega; kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramata arvul kodulinde ja küülikuid ja kuni 20 mesipuud.

Vastutav toimetaja.

5. Praktikas esines juhtumeid, mil üksikud täitevkomiteed ei registreerinud põhikirju, vaid kinnitasid neid (näiteks endise Ivanovo-promõšlennaja oblasti Sudislavski rajooni täitevkomitee). Põhikirjade kinnitamise praktika mõisteti hukka kui kolhoosliku ülesehitustöö põhiprintsiipidega vastuolus olev.

Kolhoos kui talupoegade kooperatiiv-tootmisalane koondis tekib mitte loa, vaid kohustuslikus avalduskorras. Avalduskord tähendab seda, et kolhoos kui vabatahtlik koondis tekib ühiskondliku isetegevuse korras, talupoegade eneste initsiatiivil, kolhooside kohta kehtiva seadusandluse alusel. Teatud talupoegade grupi (asutajate) tahteavaldus rajada põllumajanduslik artell vormistatakse ja kinnitatakse antud artelli põhikirja vastuvõtmisega. See põhikiri esitatakse rajooninõukogu täitevkomiteele registreerimiseks. Rajooninõukogu täitevkomitee peab kontrollima, kas registreerimiseks esitatud põhikiri vastab tüüp-põhikirjale ja teistele kolhoosialastele normatiivaktidele.

Neil juhtumeil, kui täitevkomitee leiab, et registreerimiseks esitatud põhikiri on vastuolus tüüp-põhikirjaga, ta peab selle tagastama kolhoosnikute üldkoosolekule paranduse tegemiseks. Parandatud põhikiri saadetakse uuesti registreerimiseks.

6. Iga üksiku kolhoosi põhikirja juriidilist olemust määrab kaks asjaolu: esiteks see, et ta reprodutseerib tüüp-põhikirja norme ja seda täiendavate normatiivaktide sätteid, ning teiseks see, et registreerituna rajooninõukogu täitevkomitees ta saab tunnustuse riigivõimult. Just registreerimine annabki üksiku kolhoosi põhikirjale juriidilise dokumendi jõu: põhikiri muutub normatiivaktiks ja üheks kolhoosiõiguse allikaist. Seepärast on konkreetses põhikirjas leiduvad normid juriidilisteks normideks ja nende täitmist kindlustatakse riigi sundsanktsioonidega. Seega on üksiku kolhoosi konkreetne põhikiri kolhoosiõiguse üks tähtsamaid allikaid.

§ 5. Kolhoosi juhtimisorganite otsused kolhoosiõiguse allikana.

1. Põhikirja arendamiseks annavad kolhoosi omavalitsusorganid — üldkoosolek ja kolhoosi juhatus — rea norme, mis reguleerivad kolhoosielu üksikuid alasid. Tüüp-põhikirja p. 13 määrab, et tööd artelli majandis sooritatakse artelliliikmete isikliku tööga üldkoosoleku poolt vastuvõetud sisekorra-eeskirjade kohaselt. Sisekorra-eeskirjad arendavad, täpsustavad ja täiendavad põhikirja norme töökorralduse, töödistsipliini, töökaitse ja artelliliikmete isiklike vajaduste teenindamise

korra osas, nad määravad kindlaks ergutusvahendid parema töö eest ning karistusvahendid töödistsipliini rikkujatele jne. Sisekorra-eeskirjad määravad seega kolhoosi kogu siseelu korra. Need töötab välja juhatus ning kinnitab üldkoosolek.

Sisekorra-eeskirjad on normatiivakt. Nendega määratud kord töökorralduse, töödistsipliini jne. alal on kohustuslik antud artelli kõigile liikmeile ja ametiisikuile. Sisekorra-eeskirjades esinevad sätted on juriidilised normid, mille täitmine tagatakse sundsanktsiooniga.

Sisekorra-eeskirjade erinevus teistest normatiivaktidest seisneb selles, et esiteks ei anta sisekorra-eeskirju riigivõimuorganite poolt, vaid kinnitatakse, nagu see on ette nähtud põhikirjas, kolhoosnikute üldkoosoleku poolt, teiseks sisekorra-eeskirjade kui normatiivakti kehtivus piirdub antud kolhoosiga.

Järelikult eri kolhooside sisekorra-eeskirjad erinevad üksteisest oma sisu ja reguleeritavate küsimuste hulga poolest. Sisekorra-eeskirjades leiduvad normid on vahetult kohustuslikud ainult antud kolhoosi piirides.

2. Kolhoosi omavalitsusorganid võtavad vastu ja kinnitavad üksikute tööliikide töönormid ja -hinded normipäevades, kolhoosi tootmisplaani, tööplaanid jne. Üldkoosoleku otsusel neis küsimustes on normatiivne iseloom.

Kinnitades sisekorra-eeskirjad, hinded normipäevades jm., kolhoosi juhtimisorganid kehtestavad seega üldnorme, mis on kohustuslikud kõigile kolhoosiliikmeile ja ametiisikuile. Selle poolest niisugused otsused erinevad üksikute konkreetsete küsimuste alastest otsustest, mil on kolhoosi jooksva tegevusega seotud korralduse iseloom. Üldkoosoleku otsused näiteks summade andmise kohta inventari soetamiseks, ainelise abi osutamiseks kolhoosiliikmeile, brigadiri määramine — lahendavad mingit ühte konkreetset juhtumit, s. t. neil otsustel on ühekordne iseloom ja nad ei loo üldreeglina üldnorme. Sellest, et kolhoosid kehtestavad üldnorme, mis on kohustuslikud kõigile kolhoosiliikmeile, ei saa teha järeldust, et kolhoosidel on niinimetatud «õiguslik autonoomia» ja et kolhoosiõiguses seaduse kõrval esineb õigusallikana õiguslik autonoomia. Kolhoosiõiguse, nagu nõukogude õiguse teistegi õigusharude allikaks on seadused ja teised normatiivaktid, mis antakse riigiorganite poolt.

Kolhoosi omavalitsusorganite poolt neile antud õiguspädevuse piiri des kehtestatavad normid muutuvad juriidilisteks normideks nii seetõttu, et nad on rajatud seadustele, kui ka seetõttu, et nende normide andmise õiguspädevus on antud kolhoosi omavalitsusorganeile seaduse poolt.

IV PEATÜKK.

Kolhooside riikliku juhtimise õiguslik korraldus.

§ 1. Kolhooside riikliku juhtimise üldine iseloomustus. § 2. Kolhooside Nõukogu. § 3. Põllumajandusorganid ja kolhoosid. § 4. Nõukogud ja nende vastastikused suhted kolhoosidega.

§ 1. Kolhooside riikliku juhtimise üldine iseloomustus.

1. Põllumajanduse sotsialistliku rekonstrueerimise põhitingimuseks ja -eelduseks on proletariaadi diktatuur, töölisklassi liit talurahva põhimassidega, kus juhtiv osa kuulub töölisklassile.

«Leninism», ütleb seltsimees Stalin, «pooldab tingimata kindlat liitu talurahva põhimassidega, liitu kesktalupoegadega, kuid mitte igasugust liitu, vaid niisugust liitu kesktalupoegadega, mis tagab töölisklassi juhtiva osa, kindlustab proletariaadi diktatuuri ja hõlbustab klasside hävitamist».[1]

Hüljanud väikeomandile baseeruva majapidamissüsteemi ning ühinenud kolhoosidesse, ehitab talurahvas uut sotsialistlikku elu. Selle tulemusena on meie küla ilme täiesti muutunud. Väikeste üksiktalundite asemel on nüüd suurmajandid, kellele kuulub juhtiv osa põllumajanduslikus tootmises. Kolhoosikorra aluseks on ühiskondlik, sotsialistlik omand, mis asendas üksikmajandite omandi. Kolhoositalurahvas ise on ka põhjalikult muutunud: see on nüüd uut tüüpi talurahvas, mida ajalugu veel pole tundnud — igasugusest ekspluateerimisest vabastatud talurahvas.

Kolhoosikorra võiduga, sotsialistlike vormide ülevõimu kindlustumisega põllumajanduses mitte ainult ei nõrgene, vaid vastupidi tugevneb igakülgselt kolhoositalurahva juhtimine töölisklassi ja Nõukogude riigi poolt.

---

[1] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945. a. lk. 206.

«Paljud arvavad,» ütles sel puhul seltsimees Stalin ÜK(b)P KK ja Keskkontrollkomisjoni ühendatud pleenumil 11. jaanuaril 1933. a., «et niipea kui on saavutatud, ütleme, 70 või 80% kollektiviseerimisest ühes või teises rajoonis, ühes või teises oblastis, siis on sellega juba kõik käes ja me võime lasta asjal minna loomulikku käiku, jätta asja isevoolu hoolde, arvates, et kollektiviseerimine teeb ise oma töö, tõstab ise põllumajandust. Kuid see on raske eksitus, seltsimehed. Tegelikult üleminek kollektiivmajapidamisele kui valitsevale majandamisvormile ei vähenda, vaid suurendab meie hoolt põllumajanduse eest, ei vähenda, vaid suurendab kommunistide juhtivat osa põllumajanduse tõstmisel. Isevool on praegu rohkem kui kunagi ohtlik põllumajanduse arenemisel. Isevool võib praegu kogu asja nurja ajada». [2] Ning edasi: «... partei ei või nüüd juba enam piirduda üksikute põllumajanduse arenemise protsessi vahelesegamise aktidega. Ta peab nüüd kolhooside juhtimise enda kätte võtma, peab enda peale võtma vastutuse töö eest ja peab aitama kolhoosnikutel oma majapidamist edasi viia teaduse ja tehnika saavutuste alusel ... kolhoosikord ei vähenda, vaid suurendab partei ja valitsuse hoolt ja vastutust põllumajanduse arenemise suhtes». [3]

Kolhooside riikliku juhtimise tähtsust rõhutab veel see asjaolu, et kolhoosid, nagu ütles seltsimees Stalin, on majandusliku organisatsiooni sotsialistlikuks vormiks, kuid see on vaid organisatsiooni vorm. «Kõik oleneb sellest, missugust s i s u valatakse sellesse vormi» (S t a l i n). Kogu asi seisneb selles, kes neid juhib. Kolhoosid ei ole kindlustatud selle vastu, et neis teatud tingimuste juures võivad tungida juhtimise juurde igasugused kontrrevolutsioonilised elemendid.

Kolhooside töö sotsialistlik sisu võib olla tagatud ainult neile süstemaatilise ja tõsise abi osutamise tingimustes ja nende juhtimise korral partei ja nõukogude organite poolt. Bolševike partei kui suunav jõud töölisklassi diktatuuri süsteemis teeb määratut tööd kolhooside proletaarse juhtimise organiseerimise alal. Partei pealiin — see on alus kogu tööle kolhoosliku ülesehitustöö ja kolhooside riikliku juhtimise alal.

ÜK(b)P KK veebruaripleenum oma otsuses «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil» rõhutas, et põllumajanduse tõstmise ülesannete täitmiseks on vajalik «parendada põllumajanduse juhtimist partei- ja nõukogude organite, NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi, NSV Liidu Sovhooside Ministeeriumi ja nende kohalike

[2] S t a l i n, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 355.
[3] Samas lk. 356.

organite poolt. Kogu põllumajanduse juhtimine alt kuni üles tuleb tõsta kõrgemale tasemele, mis vastab põllumajanduse ees seisvaile määratu suurtele ülesannetele». [4]

2. Kolhoose juhitakse riiklikult vormides, mis erinevad riigiasutiste ja -ettevõtete juhtimise vormidest.

Reas partei ja valitsuse tähtsamais dokumentides on korduvalt rõhutatud erinevust riigiettevõtete ja kolhooside vahel ning sellest tulenevat lubamatust kohaldada kolhooside juhtimisel meetodeid, mis rakendatakse riigiettevõtete — näiteks sovhooside — juhtimisel.

Kolhooside juhtimise süsteemis saab erilise tähtsuse vajadus «... osata veenda masse partei poliitika õigsuses, üles seada ja läbi viia selliseid loosungeid, mis toovad masse partei positsioonidele ja kergendavad neil partei poliitika õigsuse tunnetamist omaenese kogemuste najal, tõsta masse partei teadlikkuse tasemele ja kindlustada selliselt masside toetus, nende valmisolek otsustavaks võitluseks». [5]

Kolhoosliku ülesehitustöö tähtsaimaks põhimõtteks on riikliku juhtimise kooskõlastamine kolhoosi masside laialdase isetegevusega. Seepärast juhitakse kolhoose bolševistlikult kolhoosliku demokraatia laialdase arendamise baasil.

Kolhoosliku demokraatia olemus seisneb selles, et ta on kõigi kolhoosnikute kaasatõmbamise meetodiks kollektiivmajapidamise juhtimisse.

Kolhoosliku demokratismi põhimõtet kolhooside ülesehitustöös ei saa vastandada kolhoosliku ülesehitustöö riiklikule juhtimisele. Vastupidi, kolhooslik demokraatia kui bolševistliku juhtimise meetod tähendab kolhooside riikliku juhtimise seondamist kolhoosi masside eneste aktiivsuse, isetegevuse ja initsiatiivi kõige laialdasema arendamisega. Kolhoosliku demokraatia arendamise teel toimub kolhoosnikute sotsialistlik ümberkasvatus ja nende tõstmine kolhoosikorra eesrindlaste tasemele. Kolhooslik demokraatia on tähtsaks hoovaks väikeomanikuliste igandite võitmisel kolhoositalurahva seas ning kõigi kolhoosiliikmete muutmisel sotsialistliku ühiskonna teadlikeks ja aktiivseiks töötajaiks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» [6] kvalifitseerib kolhoosliku demokraatia rikku-

[4] ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 5.

[5] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 114.

[6] LMKK 1946, nr. 13, art. 254.

misi partei poliitika kolhoosivastaseks ja riigivastaseks moonutamiseks ning kohustab kohalikke partei ja nõukogude organisatsioone taastama paljudes kolhoosides rikutud demokraatliku korra kolhoosnikute üldkoosolekute kokkukutsumise alal kolhoosi tegevusesse puutuvate küsimuste arutamiseks ja otsustamiseks, taastama kolhooside juhatuste ja esimeeste valimise kolhoosnikute üldkoosolekute poolt, samuti taastama revisjonikomisjonide töö.

3. Kolhoosid on kogu sotsialistliku majandussüsteemi koostisosaks. Nõukogude riik reguleerib nende elu ja tööd, esitades neile kindlaid nõudeid, määrab kindlaks kolhooside kohustused põllumajandussaaduste andmise alal riigile, määrab kolhooside maksualased kohustused, annab kolhoosidele kohustuslikud plaanid põllumajanduslike tööde, loomakasvatuse arendamise jne. alal.

Kõik need riigi nõuded määratakse kindlaks kolhooside kohustusi vahetult määravate otseste ja täpsete direktiividega. Kolhoosi kohustused tähendatud direktiivide täitmise alal on märgitud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p.-s 6: «Artell kohustub majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites tööliste-talupoegade valitsuse asutiste poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu. Artell kohustub täpselt täitma: külvi, kesakünni, vaheltharimise, saagikoristamise, rehepeksu ja sügiskünni plaanid, mis koostatakse kolhooside seisukorda ja iseärasusi arvesse võttes, samuti ka loomakasvatuse arendamise riikliku plaani.»

4. Teistsuguse iseloomuga on partei ja valitsuse otsused, mis reguleerivad kolhoosisiseseid suhteid — küsimusi töökorralduse, töö tasustamise ja tulude jaotamise alal, samuti kolhoosi majanduselu küsimusi. Neil juhtudel partei ja valitsus tavaliselt määravad ainult põhiülesanded, jättes nende ellurakendamise antud kolhoosi konkreetseis tingimustes kolhoosile endale. Juhtnöörid neis küsimustes antakse tavaliselt mitte otsese direktiivi vormis, vaid soovituse (nõuande) korras. Säärast iseloomu kannavad näiteks NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrused (mis on vastu võetud kõigis vabariikides, kraides ja oblastites) kolhoosnikute töö täiendavast tasustamisest põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse tootlikkuse tõstmise eest. Nii öeldakse Ukraina NSV määruses: «Soovitada kolhoosidel alates 1941. aastast anda brigaadide ja lülide kolhoosnikutele täiendavalt üle kindlaksmääratud normipäevatasu natuuras või rahas osa toodangust, mille kogub brigaad või lüli üle plaaniliste ülesannete teravilja-, tehniliste, köögivilja- ja loomasöödakultuuride alal, samuti piimasaagi, kariloomade

üleskasvatamise ning nuumamise ja teiste loomakasvatuse tootlikkuse näitude alal. Arvestades lülide positiivseid töökogemusi suhkrupeedi, puuvilla ja teiste tehniliste kultuuride alal, soovitada kolhoosidel organiseerida kõikjal tootmisbrigaadides lülid ja kinnistada neile kindlad külvialad tehniliste kultuuride, köögivilja, kartuli, hirsi, maisi ja teiste rühvelkultuuride osas, mis nõuavad tunduvat käsitsi töö rakendamist nende kasvatamisel».[7] Edasi antakse määruses töö täiendava tasustamise määrad nii põllunduse kui ka loomakasvatuse alal.

Seega soovitatakse partei ja valitsuse määrusega kolhoosidel rakendada töö täiendava tasustamise põhimõtet ja organiseerida lülid töös tehniliste kultuuride kasvatamise alal.[7-a]

NSV Liidu 21. juuni 1945. a. määrus «Abinõudest külvikordade sisseseadmise ja rakendamise parendamiseks kolhoosides», määrates kindlaks külvikordade sisseseadmise põhiprintsiibid erinevates põllumajanduslikes tsoonides, paneb külvikordade sisseseadmise projektide koostamise (külvikordade põhjendamine, põldude paigutuse plaan, külvikordadele ülemineku plaan jne.) kolhoosi juhatusele agronoomi juhtimisel koos maakorraldaja, zootehniku ja teiste spetsialistidega. Samal ajal pannakse külvikordade sisseseadmise töö organiseerimine ja vahetu juhtimine masina-traktorijaamade poolt teenindatavates kolhoosides masina-traktorijaamadele; kolhoosides aga, mida masina-traktorijaamad ei teeninda, samuti kolhoosi kui terviku suhtes tehakse see töö rajooni põllumajandusosakonna poolt. Külvikordade sisseseadmise projekt, pärast selle kontrollimist rajooni põllumajandusosakonnas, arutatakse läbi kolhoosnikute üldkoosolekul ja kinnitatakse rajooni täitevkomitee poolt tingimata kolhoosi esimehe juuresolekul. Seega on külvikordade sisseseadmise kord samuti üks näiteid riikliku juhtimise kooskõlastamisest kolhoosnikute isetegevusega.

Neil juhtudel, kui teatud ürituste läbiviimine on tingitud kolhooslikust ülesehitustööst kui tervikust või on esile kutsutud vajadusest likvideerida kohtadel aset leidnud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja rikkumisi, partei ja valitsus rakendavad otsese reguleerimise meetodit. Säärane iseloom on suures osas NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrusel «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK mää-

---

[7] LMKK 1946, nr. 2, art. 26.

[7-a] Brigaadide ja lülide õige organiseerimise kohta kolhoosides — vt. ka artiklit «Pravdas» 19. veebruarist 1950 nr. 50 «Против извращений в организации труда в колхозах.»

rusel «Abinõudest põllumajandusliku artelli põlikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides».

Sõjaajal kehtestati NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 15. veebruari 1942. a. seadlusega kolhoosnikute suhtes kriminaalvastutus normipäevade kohustusliku miinimumi täitmata jätmise eest põllumajanduslike tööde perioodide järgi ja NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määrusega «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest» suurendati normipäevade kohustuslikku miinimumi. Kolhoosidele pandi ette määrata, et kolhoosnikuid, kes aasta jooksul pole täitnud normipäevade kohustuslikku miinimumi, tuleb lugeda kolhoosist lahkunuks ning kaotanuks kolhoosniku õigused ja et neilt tuleb ära võtta aiamaa.

Niisiis neil juhtudel, kui määratakse kindlaks kolhooside kohustused riigi vastu, või juhtudel, kui on vaja vastu võtta ühed või teised konkreetsed abinõud, et kindlustada tüüp-põhikirja õiget ellurakendamist, viivad partei ja valitsus need abinõud läbi otsese reguleerimise korras sellekohaste riiklike aktide abil. Muudel juhtudel, kui reguleeritakse kolhoosi siseelu, tema majandustegevust, töökorraldust jne., on meil tegemist pöördumisega soovituslike aktidega kolhooside eneste poole, kes siis juba partei ja valitsuse poolt näidatud ülesannete alusel võtavad vastu sellekohased otsused, mis konkretiseerivad neid ülesandeid vastavalt kohalikele tingimustele ning viivad need otsused ellu.

5. Erilist kolhooside juhtimise meetodit rakendatakse partei ja valitsuse otsustes, mis määravad kindlaks ühtesid või teisi kolhooside kohustusi riigi vastu.

Põllumajandussaaduste varumise poliitika lähtub mitte ainult ülesandest tagada riigile vajalikke produkte, vaid ka kolhoosimajanduse edasise arendamise ja tugevdamise stimuleerimisest. Nii viidi ellu NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määrusega «Abinõudest ühisloomakasvatuse arendamisel kolhoosides»[8] normikohustuste süsteem mitte karja suuruse järgi kolhoosis, vaid kolhoosi kasutuses oleva maa suuruse järgi. See mõjutab mahajäänud kolhoose rajama karjamajandeid ja suurendama oma karja. Sama põhimõte on läbi viidud NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määruses «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas»[9] normikohustuste suhtes teravilja, riisi, kartuli, köögivilja ja mõnede teiste kultuuride alal. Nende

[8] LMKK 1939, nr. 42, art. 316.
[9] LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

normikohustuste väljaarvutamine toimub kolhoosile kinnistatud maa suuruse järgi, mis mõjutab kolhoose kõige paremini ära kasutama kõiki oma maaressursse (külvipinna laiendamine, uudismaa üleskündmine, soode kuivendamine jms.).

6. Ülaltähendatud üldmeetodid kolhooside juhtimises rakendatakse ellu nii eri- kui ka üldorganite süsteemi kaudu, sest — nagu osutas seltsimees Stalin — pärast seda, kui on antud õige poliitiline joon, peab seda joont kinnitama vastavate organisatsiooniliste üritustega.

Organiteks, kellele on pandud partei ja valitsuse ürituste läbiviimine kolhoosliku ülesehitustöö küsimustes ja kes juhivad pidevalt kolhoose, on:

1) Kolhooside Nõukogu NSV Liidu Valitsuse juures;

2) põllumajandusorganite (maaorganite) spetsiaalne süsteem — NSV Liidu Põllumajanduse Ministeerium, liidu- ja autonoomsete vabariikide põllumajanduse ministeeriumid, kraide ja oblastite põllumajandusvalitsused, rajoonide põllumajandusosakonnad;

3) kolhooside juhtimise alal on pandud olulisi funktsioone nõukogude võimu kohalike organite süsteemile (vabariikide ministrite nõukogud, kraide, oblastite ja rajoonide täitevkomiteed).

§ 2. Kolhooside Nõukogu.

1. 19. septembril 1946. a. võtsid NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee vastu ajaloolise määruse: «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides».

Märkinud ära põllumajandusliku artelli põhikirja tõsiste rikkumiste olemasolu, kohustasid NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK põllumajandusorganeid kõrvaldama puudused ja tagama põhikirja range täitmise. Seejuures range kontrolli sisseseadmiseks põllumajandusliku artelli põhikirjast kinnipidamise üle, kolhooside kaitseks põhikirja rikkumise katsete vastu ja samuti kolhoosliku ülesehitustöö küsimuste lahendamiseks loodi NSV Liidu Valitsuse juures Kolhooside Nõukogu.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK hilisema määrusega kinnitati Kolhooside Nõukogu koosseis. Nõukogu moodustati reast kesk- ja oblastiorganite juhtivaist töötajaist ja kolhooside eesrindlikest esi-

meestest. Nõukogu esimeheks määrati seltsimees A. A. Andrejev.[10] NSV Liidu Valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu põhimäärus kinnitati NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt 22. oktoobril 1946. a.[11]

Kolhooside Nõukogule on pandud erakordselt suured volitused kontrolli alal põllumajandusliku artelli põhikirja täitmise üle ja abinõude läbiviimise alal kolhooside tugevdamiseks.

Kolhooside Nõukogu ülesandeisse kuulub:

a) põllumajandusliku artelli põhikirja parendamine kolhoosliku ülesehitustöö alal töötajate ettepanekute alusel;

b) abinõude väljatöötamine kolhooside ühiskondliku (ühistatud) majapidamise süstemaatiliseks laiendamiseks;

c) ergutusvahendite väljatöötamine kolhoosidele, kes ausalt ja korralikult täidavad oma kohustused riigi vastu;

d) kolhooside esindajate kongresside kokkukutsumine tarviduse korral.

Põhimääruse kohaselt Kolhooside Nõukogu peab:

1) Kaitsma kolhooside ühiskondlikku majapidamist ning valvama partei ja valitsuse ürituste teostamise järele kolhooside edasise tugevdamise ja kolhoosnikute heaolu edasise kasvu alal.

2) Kaitsma kolhooside ühiskondlikke maid — kolhoosikorra jõu ja tugevuse põhiallikat — omastamise vastu ja kallalekippumiste vastu eraomanduslike ning saagihimuliste elementide poolt.

3) Kaitsma kolhoose kuritarvituste eest kohalike töötajate poolt, kes tassivad laiali kolhoosiomandit, rakendama abinõusid, mis kindlustaksid ühiskondliku majapidamise ja kolhoosivara puutumatuse.

4) Hoolitsema kolhooside ühiskondliku (ühistatud) majapidamise suurendamise ja kolhooside jagamatute fondide täiendamise ja õige kasutamise eest.

5) Valvama tulude jaotamise järele kolhoosides ranges vastavuses põhikirjaga.

6) Rakendama abinõusid normipäeva tugevdamiseks ja selle tähtsuse tõstmiseks, valvama normipäevade õige kulutamise järele kolhoosides, mitte lubama halduspersonali paisutamist ning tasumist normipäevadega tööde eest, mis pole seotud kolhoosi tootmistööga.

---

[10] Vt. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK määrus «Kolhooside Nõukogu kohta» — LMKK 1946, nr. 13, art. 255.

[11] LMKK 1946, nr. 14, art. 271. (vt. «Rahva Hääl» 23. oktoobrist 1946. a. nr. 249. (Tõlkija märkus)).

7) Igati tugevdama distsipliini kolhoosides, saavutades kõigi kolhoosnikute ausat suhtumist ühiskondlikusse töösse ja kindlaksmääratud normipäevade miinimumi täitmist nende poolt.

Tugevdama kolhoosides riiklikku distsipliini.

8) Aitama kolhoosidel rakendada kõige õigemaid ja eesrindlikumaid meetodeid ühiskondlikus majapidamises, töökorralduses ja töö tasustamises. Valvama selle järele, et kolhoosielu hüviseid ei antaks võltskolhoosnikutele, kes ei tööta kolhoosis või töötavad ainult silmakirjaks, kes pühendavad suurema osa ajast mitte kolhoosi, vaid oma isiklikule majapidamisele.

9) Teostama kontrolli kolhooside demokraatlike juhtimisorganite säilitamise, üldkoosolekute regulaarse kokkukutsumise, samuti kolhooside juhatuste, esimeeste ja revisjonikomisjonide valitavuse ning nende aruandluse üle üldkoosoleku ees, rakendades abinõusid selleks, et tegelikkuses oleks tagatud kolhoosnikute osavõtt kolhoosi juhtimisest.

10) Välja töötama töö, vara ja vahendite arvestamise korra kolhoosides ja jälgima arvestuse ja revisjonitöö olukorda.

11) Pidama kontrolli õigeaegse arveteõiendamise üle kolhoosidele nende poolt hangitavate või müüdavate saaduste eest või nende poolt sooritatud tööde eest.

12) Pidama kontrolli lepinguliste suhete üle kolhooside ja masina-traktorijaamade ning teiste riiklike ettevõtete ja organisatsioonide vahel ning kontrollima nende lepingute ausat täitmist.

13) Kontrollima tööd kolhooside juhtiva kaadri ettevalmistuse ja kvalifikatsiooni tõstmise alal ning töötama välja abinõud selle ala parendamiseks.

Kolhooside Nõukogu teeb oma tööd kohtadel oma esindajate kui keskuse kontrolöride kaudu. Need esindajad on sõltumatud kohalikest võimudest, nad alluvad vahetult Kolhooside Nõukogule ning kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt.

Esindajad on kohustatud teatama Kolhooside Nõukogule nende poolt avastatud rikkumistest põllumajandusliku artelli põhikirja, kolhoosialaste seaduste ning partei ja valitsuse määruste osas, samuti nende poolt rakendatud abinõudest nende rikkumiste kõrvaldamiseks.

Kolhooside Nõukogule on antud suured õigused temale pandud ülesannete täitmiseks. Nii annab Nõukogu ministeeriumidele, ametkondadele ja kohalikele organeile kohustuslikke juhtnööre põllumajandusliku artelli põhikirja ja kolhooslikku ülesehitustöösse puutuvate seaduste alal avastatud rikkumiste viivitamatuks likvideerimiseks.

Kolhooside Nõukogu on õigustatud määrama karistusi ametiisikuile, kes on süüdi põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumises, ning võtma neid kohtulikule vastutusele seadusega määratud korras. Vajaduse korral tõstatab Nõukogu valitsuse ees küsimuse põhikirja rikkumises süüdi olevate isikute ametist tagandamise kohta.

Nõukogu vaatab läbi kolhooside ja kolhoosnikute poolt esitatud kolhoosi ja kolhoosnikute ellu puutuvad küsimused, avaldused ja kaebused ning võtab nende suhtes tarvitusele vajalikud abinõud.

Selle kõrval Nõukogu töötab välja ja esitab NSV Liidu valitsusele läbivaatamiseks seaduseelnõud ja määruste projektid kolhooslikku ülesehitustöösse puutuvais küsimustes. Nõukogul on õigus anda NSV Liidu Ministrite Nõukogu kinnitusel eeskirju ja juhendeid, mis sätestavad kolhooside asjaajamise, töö organiseerimise ja tasustamise ning arvestuse korda ja teisi kolhoosielu reguleerivaid küsimusi.

Kolhooside Nõukogu kohapealseil esindajail on õigus põhikirja ja kolhoosialaste seaduste ning valitsuse määruste rikkumiste avastamisel, samuti kuritarvituste kindlakstegemise korral nõuda kõigilt kohalikelt organeilt ja kolhooside juhatustelt nende rikkumiste või kuritarvituste viivitamatut likvideerimist ja vajaduse korral süüdlaste vastutusele võtmist.

Kolhooside Nõukogu peab seega tegelema kõigi kolhoosielu põhiküsimustega, rakendades abinõusid rangeks põhikirjast kinnipidamiseks, kolhooside tugevdamiseks, kolhoosivara ja kolhoosidele kinnistatud maa kaitseks ärajagamise ja omastamise vastu.

Kuna ei Kolhooside Nõukogule ega tema esindajaile kohtadel pole pandud kolhooside põllumajandusliku tootmise vahetut juhtimist, — kannab tema tegevus põhiliselt kontrollivat ja normatiivset iseloomu. Kolhooside põllumajandusliku tootmise igapäevast juhtimist, pidevat tööd kolhooside tugevdamise ja kolhoosidele kinnitatud plaanide täitmise tagamise alal — põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja kolhoosikarja produktiivsuse tõstmise osas, järjekindlat tööd põllumajanduslike hoogtööde läbiviimise ning kolhooside riiklike kohustuste täitmise alal — teevad spetsiaalsed põllumajandusorganid (maaorganid), kes on vahetult seotud kolhoosidega.

§ 3. Põllumajandusorganid ja kolhoosid.

1. Vastavalt kolhooside kasvule ja tugevnemisele toimusid põllumajandusorganite (maaorganite) süsteemis tunduvad muudatused, mille eesmärgiks oli lähendada põllu-

majandusorganid kolhoosidele ja tugevdada põllumajandusorganite juhtivat osa ning vastutust kolhooslikus ülesehitustöös.

NSV Liidu moodustamisel jäid põllutöö rahvakomissariaadid (ühendamata) vabariiklike rahvakomissariaatidena ainult liidu- ja autonoomsetes vabariikides. NSV Liidu 1924. a. konstitutsiooni kohaselt ei olnud ühtset organit, mis oleks ühendanud põllutöö rahvakomissariaatide tööd Liidu mastaabis. Sovhooside, kolhooside ja masina-traktorijaamade ülesehitust juhtiva üleliidulise rahvakomissariaadi kujundamise küsimus kerkis päevakorrale alles üleminekuga üldisele kollektiviseerimisele. ÜK(b)P KK 1929. a. novembripleenum oma otsuses üleliidulise Põllutöö Rahvakomissariaadi moodustamise kohta tähendas: «Taastamisperiood, mis lahendas peamiselt individuaalse talumajapidamise tõstmise ülesannet, teostati ja on põhiliselt edukalt lõpule viidud üksikute vabariikide jõududega ja nende vabariikide mastaabis... Proletariaadi diktatuuri ees seisvad põllumajanduse tõstmise otsustava kiirendamise ülesanded on vahetult seotud pealetungiga kapitalistlikele elementidele kogu rinde ulatuses ning on teostamatud ilma põllumajanduse sotsialistliku rekonstrueerimiseta ja seetõttu ei saa neid enam lahendada endiste juhtimismeetodite abil.» [12]

Vastavalt sellele otsustas NSV Liidu KTK V koosseisu 2. istungjärk kujundada NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi, [13] kellele pandi muude funktsioonide hulgas põllumajandusliku kooperatsiooni juhtimine (tollal kuulusid kolhoosid põllumajandusliku kooperatsiooni koosseisu). Ühendatud (liidu-vabariikliku) rahvakomissariaadina pidi Põllutöö Rahvakomissariaat juhtima kolhoose liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide põllutöö rahvakomissariaatide ning kraide, oblastite ja rajoonide maaosakondade kaudu.

Oma tegevuse esimesel etapil — põllumajanduse reorganiseerimise perioodil — kuulus NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi kompetentsi kolhooslıku ülesehitustöö kõrval ka riiklike põllumajanduslike ettevõtete — sovhooside — juhtimine. Kolhoose juhtis Põllutöö Rahvakomissariaat kolhooside vabariiklike, krai- ja oblastikoondiste kaudu (kolhooside liidud), kelle eesotsas seisis NSV Liidu Kolhooside Keskvalitsus; masina-traktorijaamade juhtimine toimus aga eriorganisatsiooni — Traktorite Keskvalitsuse kaudu.

Seoses vajadusega keskendada NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissa-

---

12 ВКП(б) в резолюциях, 1936, ч. II. lk, 390.

13 LSKK 1929, nr. 75, art. 718.

riaadi ja põllumajandusorganite kogu süsteemi tegevust peamiselt kolhoosliku ülesehitustöö juhtimisele otsustas NSV Liidu KTK 1. oktoobril 1932. a. eraldada teravilja- ja loomakasvatus-sovhoosid Põllutöö Rahvakomissariaadi süsteemist ning moodustada nende juhtimiseks eriline NSV Liidu Teravilja- ja Loomakasvatus-sovhooside Rahvakomissariaat.[14] Kolhooside Keskvalitsus ja kogu kolhooside liitude süsteem likvideeriti; masina-traktorijaamade juhtimine anti NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja selle kohalike organite kätte. Selle tulemusena hakkasid põllumajandusorganid juhtima kolhoose ilma vahepealse lüli — kolhooside liitude — vahenduseta.

Järgnevalt tehti põllumajandusorganite süsteemis olulisi muudatusi. Loodi kolm ametkonda: põllutöö, tehniliste kultuuride ja loomakasvatuse ministeeriumid, kes juhtisid igaüks omas liinis nii kolhooslikku tootmist kui ka sovhoose, kusjuures kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise ja kolhoosliku maakasutuse juhtimine jäi Põllutööministeeriumile.

Hiljem, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. veebruari 1947. a. seadlusega ühendati need ametkonnad, parallelismi kõrvaldamiseks põllumajanduse juhtimises, ühtsesse liidu-vabariiklikku NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi, kellele pandi kõigi põllumajandusharude arendamise juhtimine. Sovhooside juhtimiseks loodi Sovhooside Ministeerium. Seega toimub käesoleval ajal kogu kolhoosliku ülesehitustöö juhtimine ühtse Põllumajanduse Ministeeriumi süsteemi kaudu. Põllumajanduse Ministeerium juhib ja abistab kolhoose kõigi nende majandusharude arendamisel, juhib üritusi kolhooside organisatsioonilis-majandusliku ning finantsilise tugevdamise alal, teeb maaparandustöid, juhib kogu arvepidamist kolhoosides ning rakendab ellu abinõusid kolhooside elektrifitseerimise alal. Selle kõrval Põllumajanduse Ministeerium juhib melioratsiooni- ja irrigatsioonitöid, peab võitlust põllumajanduslike kultuuride kahjurite ja haiguste vastu ning korraldab veterinaarjärelevalvet. Põllumajanduse Ministeerium teostab samuti üldisi üritusi kolhooside vara ja vahendite kaitse, kolhooside ja kolhoosnikute õiguste kaitse ning põllumajandusliku artelli põhikirja täitmise kindlustamise alal.

2. Iseloomustades kolhoosliku ülesehitustöö juhtimist Põllumajanduse Ministeeriumi poolt, tuleb märkida, et kolhoosid ei ole Põllumajanduse Ministeeriumi ettevõtted, mispärast Ministeeriumi korraldused, mis

[14] LSKK 1932, nr. 71, art. 435.

tehakse kolhoosiellu puutuvate küsimuste kohta, ei anta kolhooside nimele, vaid antakse kohalikele põllumajandusorganitele, kes peavad organiseerima vastavate ürituste elluviimist.

Seoses eelöelduga tegeleb rida NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi aparaadi põhilülisid kolhooside organisatsioonilis-majanduslikku tugevdamisse puutuvate küsimustega. Ministeeriumi kehtiva struktuuri kohaselt on masina-traktorijaamade juhtimine koondatud erilisse Masina-traktorijaamade Peavalitsusse; tootmist ja kogu kolhoositööd juhivad aga üksikute alade peavalitsused, kes juhivad vastavate põllumajanduskultuuride tootmist; tähendatud peavalitsuste koosseisu kuuluvad kolhooside organiseerimise osakonnad, kelle pädevusse kuulub töö kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal vastaval territooriumil. Järelikult ka need peavalitsused tegelevad kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamisega, vaatavad läbi kaebusi, valvavad tüüp-põhikirja täitmise järele jne.

Kolhooside maakasutuse reguleerimine ja maakorraldustööde juhtimine, samuti külvikordade sisseseadmise ja rakendamise organiseerimine kolhoosides toimub Maakorralduse ja Külvikordade Peavalitsuse poolt, kelle organid toimetavad ühtlasi maa registreerimist ja kontrollivad maakasutuse tegelikku suurust ning sissekannete õigsust kolhooside nööritud maaraamatuis.

Kogu töö koondamiseks kolhooside organisatsiooniliste küsimuste alal, kolhoosliku ülesehitustöö organisatsioonilis-õiguslike küsimuste läbitöötamiseks ja tüüp-põhikirja täitmise kontrolliks on NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumis peale selle veel eriline ministeeriumi kolhooside organiseerimise osakond.

3. Analoogilist tööd sooritavad kohtadel, teenindatava territooriumi piires, liidu- ja autonoomsete vabariikide põllumajanduse ministeeriumid, kraide ja oblastite põllumajandusvalitsused ning rajoonide põllumajandusosakonnad.

Juhtides kolhooside kõikide põllumajandusharude arendamist ning kolhooside organisatsioonilis-majanduslikku tugevdamist, on nad ühtlasi organiteks, kes valmistavad ette mitmesuguseid otsuseid vabariikide ministrite nõukogudele, kraide (oblastite) ja rajoonide täitevkomiteedele ning täidavad viimaste poolt antud ülesandeid.

Liidu-vabariiklike ministeeriumide organite kohta kehtivate üldeeskirjade kohaselt on need organid kaksikalluvuses, sest, nagu meie edaspidi näeme, täidavad vabariikide valitsused ja kohalikud täitevkomiteed

ulatuslikke funktsioone kolhoosliku ülesehitustöö juhtimisel. Vabariiklike ja kohalike põllumajandusorganite töö iseloom vastavas piirkonnas on samatüübiline kui NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi osa.

4. Kolhooside juhtimises on suur tähtsus masina-traktorijaamadel, mis on Põllumajanduse Ministeeriumi korralduses.

Riiklike ettevõtetena, mis täidavad lepingute alusel kolhoosidega põllumajanduslikke töid kolhooside põldudel oma masinate ja tööriistadega, masina-traktorijaamad samal ajal ei piirdu üksnes sellega, vaid juhivad ka üritusi kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal.

NSV Liidu RKN-i poolt 13. jaanuaril 1939. a. kinnitatud masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise tüüp-lepingu p. 6 kohaselt kohustub masina-traktorijaam osutama kolhoosile pidevat abi tema organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal kolhoosi agrotehnilise teenindamise, külvikordade sisseseadmise vahetu juhtimise ja kaasabi osutamise teel töökorralduse, tulude jaotamise ning kolhoosikaadri ettevalmistamise töös. Masina-traktorijaamad etendasid kolhoosliku ülesehitustöö ajaloos tähtsamate tugipunktide osa üldisel kollektiviseerimisel ja kulakluse kui klassi likvideerimisel ning säilitavad praegusel ajal pideva, katkematu seose kolhoosidega. [14a]

§ 4. Nõukogud ja nende vastastikused suhted kolhoosidega.

1. Kohalikud töörahva saadikute nõukogud ja nende täitevkomiteed juhivad kolhooside korraldust ning kontrollivad nende tegevust. Kohalikel võimuorganeil lasub vastutus kolhooside organisatsioonilis-majandusliku ja poliitilise seisukorra eest.

Kolhoose juhitakse nõukogude poolt erilistes vormides, mis tagavad kolhooside iseseisvuse ja kolhoosnikute kui kolhoosi peremeeste õigused. Kuid see ei tähenda, et nõukogud võivad omavoliliselt kõrvale hoiduda kolhooside juhtimisest.

Massilise kollektiviseerimise algul 1929—1930. a. tekkis kahjurlik «teooria» külanõukogude likvideerimise ja nende funktsioonide üleandmise kohta kolhooside juhatustele. Mõningail juhtudel tehti isegi katset seda ellu viia. Selle «teooria» nõukogudevastase olemuse paljastasid õigeaegselt partei ja valitsus, kes tunnistasid vajalikuks külanõukogude igakülgset tugevdamist seoses kolhoosliku ülesehitustöö arenemisega. NSV Liidu KTK Presiidiumi 25. jaanuari 1930. a. määruse «Nõukogude

[14a] Vt. 1950. a. kinnitatud leping, lk. . Vastutav toimetaja.

uutest ülesannetest seoses laialdaselt arenenud kollektiviseerimisega külas» märgiti, et kõik katsed likvideerida külanõukogud, nõrgendada või vähendada nende juhtivat osa seoses massilise kollektiviseerimisega on nõukogudevastased ning kajastavad klassivaenlaste meeleolusid, kes püüavad õõnestada proletariaadi diktatuuri. Kollektiivmajandeid ja nende juhtivaid organeid, öeldakse määruses «... ei saa ega tohigi mingil määral vastastada külanõukogudele kui nõukogude riigivõimu ühtse keti lülidele.» [15]

2. Külanõukogude põhiülesandeks on — vastavalt NSV Liidu KTK poolt 3. veebruaril 1930. a. kinnitatud «Põhialustele külanõukogude organiseerimise kohta NSV Liidus» [16] — põllumajanduse sotsialistliku ümberkorralduse juhtimine. Kooskõlas sellega külanõukogud juhivad vahetult kolhoose, abistavad kolhoose nende töös, teenindavad neid, kuulavad ära aruandeid, avaldavad arvamust kolhooside krediiditaotluste kohta jne.

Külanõukogude tähtsaim ülesanne on kolhoosnikute aktiivsuse mobiliseerimine kolhooside tootmisplaanide ja nende riiklike kohustuste täitmiseks, kolhoosipõldude viljakuse tõstmiseks, kolhooside abistamiseks kaadri komplekteerimisel, töödistsipliini tugevdamisel, sotsialistliku töökorralduse korrastamisel kolhoosides.

Üks kolhooside ja külanõukogude ühendusvorme on külanõukogude põllumajanduskomisjonide töö ja samuti rahvasaadikute gruppide organiseerimine kolhoosides. Külanõukogud võtavad osa kolhooside põhikirjade väljatöötamisest ja registreerimisest ning aitavad kolhoose nende põhikirjade ellurakendamisel.

3. Kolhooslikku ülesehitustööd juhivad rajoonis, valvavad ja kontrollivad kõigi asutiste ja organisatsioonide tööd, kes on seotud kolhoosliku ülesehitustööga, rajooni töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed.

Rajooninõukogu täitevkomitee kinnitab iga-aastased rajooni põllumajandusplaanid. Seejuures NSV Liidu RKN-i 27. jaanuari 1938. a. määrus «Põllumajanduslike tööde riikliku plaani kohta 1938. a.» [17] rõhutab, et plaanide viimisel kolhoosideni on lubamatu administreerida ja hoolimatult suhtuda kolhoosnikute ettepanekuisse, näpunäiteisse ning nõudmistesse.

---

15 LSKK 1930, nr. 7, art. 85.
16 LSKK 1930, nr. 16, art.172.
17 LMKK 1938, nr. 2, art. 5.

Plaanide kinnitamisel peavad rajooni täitevkomitee koosolekust osa võtma kolhooside esimehed.

Rajooninõukogu täitevkomitee kinnitab samuti kolhooside poolt vastuvõetud külvikorrad (külvikorra projekti koostamisest osavõtnud kolhoosi esimehe, agronoomi ja maakorraldaja kohustuslikul osavõtul).

Rajooninõukogu täitevkomitee erifunktsioonide hulka kolhooside suhtes kuulub:

a) kolhooside põhikirjade ja kõigi nende järgnevate muudatuste registreerimine;

b) riiklike aktide andmine kolhoosidele maa põlise kasutamise kohta;

c) kaebuste läbivaatamine kolhoosidest väljaheitmise asjus;

d) kolhooside revisjonikomisjonide koosseisude kinnitamine;

e) kolhooside eelarvete läbivaatamine (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. aprilli 1938. a. määrus «Tulude ebaõigest jaotamisest kolhoosides»);[18]

f) plaanide kinnitamine põllumajandustööde alal;

g) aastaaruannete, töönormide ja normipäevajärgsete tööhinnete läbivaatamine;

h) külvikordade kinnitamine;

i) kolhooside vaidluste lahendamine maade asjus.

4. Kraide (oblastite) täitevkomiteed ja liiduning autonoomsete vabariikide ministrite nõukogud, juhtides kogu tööd alamalseisvates nõukogudes, kontrollivad samuti nende tegevust kolhoosliku ülesehitustöö alal.

Pärast põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja kinnitamist kohalike nõukogude täitevkomiteed ja vabariikide rahvakomissaride nõukogud võtsid vastu, nagu eelpool juba märgiti (vt. ptk. III), koos ÜK(b)P krai- (oblasti-) komiteedega ja liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteedega määrused põhikirja ellurakendamise kohta antud vabariigis, krais või oblastis.

Tuleb samuti märkida, et küsimused maa-alade äravõtmise kohta kolhoosidelt riiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusiks otsustab NSV Liidu Ministrite Nõukogu kraide (oblastite) töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede ja vabariikide ministrite nõukogude esilduste alusel.

5. Kohalike nõukogude ja kolhooside vaheliste vastastikuste suhete valdkonnas kerkib esile küsimus kohalike nõukogude ja nende täitevkomiteede võimupädevusest kolhooside ametiisikute suhtes. Kohtadel tekib

---

[18] LMKK 1938, nr. 18, art. 116.

sageli küsimus — kas rajooni täitevkomitee võib distsiplinaarselt karistada kolhoosi esimeest või mõnd teist kolhoosi ametiisikut ebarahuldava töö eest.

Tüüp-põhikirja p. 17 loetleb karistused, millega võidakse karistada kolhoosiliikmeid ebaperemeheliku ja hooletu suhtumise eest ühisvarasse, mõjuva põhjuseta tööle mitteilmumise, halva töö ning muude töödistsipliini ja põhikirja rikkumiste eest — märkides, et neid karistusi võib määrata kolhoosi juhatus. Põhikirja p. 18 kõneleb kohtu alla andmisest kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi varastamise ja kahjurliku suhtumise eest artelli varasse ja karjasse ning masina-traktorijaama masinaisse.

Lähtudes sellest tuleb tunnistada, et üleastumiste korral, mis ei sisalda kriminaalkuriteo tunnuseid, vastutavad kolhooside ametiisikud ainult kolhoosi ees tüüp-põhikirja p. 17 korras. Peale selle tuleb silmas pidada, et distsiplinaarkaristusi käsitleva üldseadusandluse kohaselt võidakse sääraseid karistusi määrata ainult riigiaparaadi ametiisikute suhtes, kes alluvad ühele või teisele organile. Kolhooside juhtijad aga ei ole riigiaparaadi teenistuses, vaid seisavad ühiskondliku, kooperatiivse organisatsiooni eesotsas. Seepärast, lähtudes neist kaalutlustest, nõukogude organid — sealhulgas ka rajoonide täitevkomiteed — ei saa määrata distsiplinaarkaristusi kolhooside ametiisikuile.

Kohalikud nõukogud ja nende täitevkomiteed võivad muidugi kolhoosi üldkoosolekul tõstatada küsimuse kolhoosi õiget juhtimist mitte taganud esimehe tagandamisest või brigadiri vallandamisest, kes pole kindlustanud temale usaldatud majandusharu juhtimist jne., ning anda üle uurimisorganeile materjalid nende ametiisikute kuritegeliku tegevuse kohta. Kuid nõukogu ise vahetult pole õigustatud tagandama kolhoosi ametiisikuid. Neid võib töölt vabastada üksnes kolhoosiliikmete üldkoosolek.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrusega «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» on keelatud «range vastutuselevõtmise ähvardusel partei rajoonikomiteedel, rajooninõukogudel ja põllumajandusorganitel määrata või tagandada kolhooside esimehi mööda minnes kolhoosnikute üldkoosolekuist.» See nõue on üks kolhoosliku demokraatia aluseid.

6. Kolhooside organisatsioonilis-majanduslikus tugevdamises on suur tähtsus prokuratuuri tööl, kes on järelevalveorganiks revolutsioonilise

seaduslikkuse kõrvalekaldumatu järgimise üle kolhooslikus ülesehitustöös.

Prokuratuuri tähtsamaiks ülesandeiks kolhoosliku ülesehitustöö valdkonnas on võitlus tüüp-põhikirja rikkumiste vastu, kolhooside ja kolhoosnikute õiguste ning kolhoosliku demokraatia kaitse. NSV Liidu KTK ja RKN-i 25. juuni 1932. a. määrus „Revolutsioonilisest seaduslikkusest» juhtis nõukogude võimu kõigi kohalike organite ja prokuratuuri tähelepanu sellele, et revolutsioonilise seaduslikkuse järgimine kolhooside ja kogu kolhoosnikute massi suhtes on eriti tähtis ülesanne tingimustes, kus enamik töötavaid talupoegi on ühinenud kolhoosidesse. Määrus pani ette «kõrvalekaldumatult võtta rangele vastutusele kõik ametiisikud, kes on süüdi kolhoosliku ülesehitustöö põhialuste rikkumises: a) kolhooside juhatuste ja teiste organite valitavuse rikkumises, b) kolhooside vara, rahaliste vahendite ja kolhooside kasutusse antud maade omavolilises käsutamises, c) lubamatute käsutamismeetodite rakendamises kolhooside suhtes (eriti omavolilises kolhooside ümberkorraldamises, nende suurendamises jm.).»

V PEATÜKK.

Kolhoosi kujundamine. Liikmeksolemine kolhoosis.

§ 1. Kolhoosi kujundamine. § 2. Kolhoosiliikmeks vastuvõtmise tingimused ja kord. § 3. Kolhoosiliikmete põhikirjalised õigused ja kohustused. § 4. Kolhoosis liikmeksolemise lõppemise kord ja tingimused.

§ 1. Kolhoosi kujundamine.

1. Iga uue põllumajandusliku artelli kujundamine toimub töötavate talupoegade eneste poolt, kes võtavad vastu vabatahtliku otsuse oma väikeste eramajandite ühendamise ja nende muutmise kohta suureks sotsialistlikuks põllumajanduslikuks kollektiivettevõtteks, säilitades perele vaid väikese abimajapidamise õueaiamaal.

Organisatsiooniliselt algab uue kolhoosi kujundamine initsiatiivgrupi loomisega asutajaist, kes soovivad ühineda kolhoosi.

Initsiatiivgrupi organisaatoreiks võivad olla nii talupojad-asutajad ise kui ka partei ja nõukogude töötajad, eesrindlikud külakooliõpetajad ja agronoomid, kes teevad selgitustööd ning teevad kindlaks isikud, kes soovivad astuda kolhoosi.

Asutajate minimaalse arvu küsimus, kes on õigustatud kujundama kolhoosi, lahendati kolhoosliku ülesehitustöö mitmesugustel etappidel erinevalt.

Põllumajandusliku kooperatsiooni põhimääruses, mis kinnitati VKTK ja Vene NFSV RKN-i määrusega 3. oktoobrist 1927. a.,[1] ei võinud asutajate arv olla alla viie. Seejuures seati tingimuseks, et kui asutajate seas on mitu ühe pere liiget, siis arvatakse neist asutajate hulka igal üksikjuhtumil vaid üks isik.

Üleminekuga üldisele kollektiviseerimisele, mil kolhoosidesse hakkasid astuma mitte üksikud talupoegade rühmad, vaid terved külad, suurendati

[1] VSKK 1927, nr. 109, art. 736.

asutajate minimaalset arvu. Kolhooside Keskvalitsuse ringkirjas «Kolhooside organisatsioonilisest vormistamisest», märgiti, et kolhoosi asutajate arv ei tohi olla alla viieteistkümne.

Kolhoosi asutajad töötavad välja artelli põhikirja kooskõlas põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga, arutavad seejärel põhikirja läbi ning võtavad selle vastu.

Kolhoosi põhikirja väljatöötamise, arutamise ja vastuvõtmise kord on tähendatud II üleliidulise kolhoosnikute-löökiaste kongressi otsuses (vt. eespool ptk. II, § 7). Kongressi otsust täiendati oblastite (kraide) nõukogude ja parteiorganisatsioonide ühisotsustega «Abinõudest põhikirjade väljatöötamise, arutamise ja vastuvõtmise alal kolhooside poolt,» mis kiideti heaks NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja ÜK(b)P KK Põllumajandusosakonna poolt (täpsemalt sellest vt. eespool ptk. III).

Nende normatiivaktide kohaselt teeb kolhoosi põhikirja loomine läbi kolm etappi:

esiteks — kolhoosi põhikirja väljatöötamine olemasolevate liikmete poolt kooskõlas põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga; teiseks — põhikirja arutamine ja vastuvõtmine olemasolevate kolhoosiliikmete üldkoosoleku poolt; kolmandaks — põhikirja registreerimine rajooni täitevkomitees.

Uute kolhooside kujundamisel täidavad üldkoosoleku osa kolhoosi asutajad.

Kolhoosi põhikiri töötatakse välja, arutatakse läbi ja kinnitatakse kolhoosiliikmete eneste poolt, kui on tegemist juba olemasoleva artelli põhikirja vastuvõtmisega, ning asutajate poolt, kui luuakse uus kolhoos. Oblastite (kraide) partei- ja nõukogude organite otsustega kohustati partei rajoonikomiteesid ja rajoonide täitevkomiteesid komandeerima põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja hästi tundvaid esindajaid kolhoosnikute üldkoosolekute abistamiseks põhikirja väljatöötamisel.

Põhikirja arutamine ja kinnitamine peab toimuma liikmete kvalifitseeritud enamiku osavõtul — mitte alla kahe kolmandiku kolhoosnikute üldarvust.

Kinnitatud põhikirjale kirjutavad alla esimees ja juhatuse liikmed.

Sel juhul, kui kolhoos ei lähe üle vanalt põhikirjalt uuele, nagu see leidis aset 1935. a., vaid organiseeritakse uuelt, ei ole veel ei esimeest ega teisi juhatuse liikmeid. Sel juhul peavad põhikirjale muidugi alla kirjutama asutajad. Seejärel saadetakse põhikiri koos üldkoosoleku protokolliga rajooni täitevkomiteesse registreerimiseks.

Põhikiri registreeritakse «Rajooni raamatus kolhooside põhikirjade registreerimiseks». Põhikirja tekstil tehakse registreerimismärge rajooni täitevkomitee esimehe ja rajooni põllumajandusosakonna juhataja allkirjadega.

Registreeritud põhikirja üks eksemplar antakse kolhoosi juhatusele, teine lisatakse juurde «Rajooni raamatule kolhooside põhikirjade registreerimiseks».

Juriidilise isiku õigused saab kolhoos põhikirja registreerimise momendist alates.

2. Seoses põllumajandusliku artelli uue põhikirja väljatöötamise ja vastuvõtmisega II üleliidulise kolhoosnikute-löökiaste kongressi poolt 1935. aastal läksid kõik tollal olemasolnud kolhoosid (neid oli üle 240 tuhande) kongressi otsuse kohaselt üle uuele põhikirjale.

Arusaadav, et üleminek uuele põhikirjale, mis hõlmas kolhoosnikute paljumiljonilist massi, oli tähtsaimaks majandus-poliitiliseks ürituseks.

Oblastite (kraide) partei- ja nõukogude organite otsustega täpsustati, vastavalt kohalikele tingimustele, õueaiamaa suurust ja loomade arvu, mis võib olla kolhoosipere isiklikus kasutuses.

Kolhoosidel soovitati organiseerida kolhoosnikute laialdast tutvustamist põhikirja projektiga ning koguda kolhoosnikute ettepanekuid põhikirja alal.

Põhikirja registreerimiseks esitamise tähtpäevaks määrati kolm päeva pärast põhikirja vastuvõtmist üldkoosoleku poolt. Rajooni täitevkomitee oli kohustatud registreerima põhikirja 10—15 päeva jooksul.

Nii viidi läbi suur töö kõigi kolhooside ülemineku alal uuele põhikirjale.

§ 2. Kolhoosiliikmeks vastuvõtmise tingimused ja kord.

1. Kodanike õigus ühineda kooperatiivorganisatsioonidesse on märgitud NSV Liidu konstitutsioonis (§ 126).

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri rõhutab, et artelli võivad astuda kõik töötajad, nii naised kui mehed (p. 7). Seega iga NSV Liidu kodanik, kellelt pole kohtuotsusega ära võetud valimisõigust ning kes võtab endale need kohustused, mis tüüp-põhikiri paneb kolhoosiliikmeile, võib astuda kolhoosiliikmeks sõltumata rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest. Õiguste kitsendusega kaob ka õigus astuda kolhoosi ning olla kolhoosiliikmeks.

Et kolhoosiliikmeiks võivad olla ainult töötajad, siis põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri tegi selle vastuvõtmise momendil vajaliku osutuse selle kohta, et kulakuid artelli ei võeta.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 7 kohaselt ei võeta artelli vastu kulakuid ega isikuid, kellelt on võetud valimisõigused. Erand lubatakse teha õigused kaotanud isikute nendele lastele, kes rea aastate kestel on tegelnud ühiskondlikult kasuliku tööga ning on töötanud kohusetundlikult, samuti nendele endistele kulakutele ja nende perekonnaliikmeile, kes nõukogude- ja kolhoosivastaste väljaastumiste eest väljasaadetuina uues asukohas 3 aasta jooksul oma ausa töö ja nõukogude võimu ürituste toetamisega on näidanud, et nad on ennast parandanud.

Tüüp-põhikiri määrab samuti algvanuse, mis annab õiguse astuda kolhoosi. Erinevalt liiduvabariikide tsiviilkoodeksitest, mis loevad kodanikke teovõimelisteks täies ulatuses alles nende täisealiseks saamisega tsiviilõiguslikus mõttes (18 a.), lubab tüüp-põhikirja p. 7 võtta vastu artelliliikmeiks töötavaid kodanikke, kes on saanud 16 aastat vanaks.

Kolhoosi astumisega kaasub kõigi perele kuuluvate põhiliste tootmisvahendite ja maaoseme ühistamine. Seepärast saab olla a i n u l t ü h e k o l h o o s i liikmeks. Kuid liikmeksolemine kolhoosis ei takista olemast tarbijate- või mõnd teist liiki kooperatsiooni liikmeks.

Õigus olla kolhoosi liikmeks tähendab ainult v õ i m e t olla kolhoosiõigussuhete subjektiks. Selleks aga, et see võimalus realiseeruks, peab toimuma terve rida juriidilisi fakte.

Kõigepealt peab töötaja, kes soovib astuda kolhoosi, esitama kolhoosi juhatusele selle kohta vastava kirjaliku või suulise avalduse.

Liikmeksolemine kolhoosis on isiklik õigus, seepärast peab artelli astumise avaldus olema individuaalne. See tähendab seda, et üksiktalundi pere astumisel kolhoosi selle pere iga liige, kes on vanuselt õigustatud olema kolhoosiliikmeks ja soovib astuda kolhoosi, võetakse vastu eraldi.

Järgmiseks juriidiliseks faktiks, mis on vajalik kolhoosis liikmeksolemise tekkimiseks, on kolhoosi otsus avalduse esitaja vastuvõtmise kohta artelliliikmeks.

Tüüp-põhikirja p. 7. alusel võtab kolhoosiliikmeks vastu artelliliikmete üldkoosolek, kes kinnitab juhatuse poolt esitatud uute liikmete nimekirjad. Ei kolhoosi esimees üksi ega juhatus tervikuna ole õigustatud võtma vastu artelli uusi liikmeid ilma artelli üldkoosoleku sellekohase otsuseta. Kolhoosi juhatus on kohustatud hoolikalt kontrollima uut liiget enne tema vastuvõtmise küsimuse esitamist üldkoosolekule arutamiseks

ja kinnitamiseks. Kolhooside Keskvalitsus ja NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat kohustasid 1930. a. eriringkirjaga, mis käsitles uute liikmete vastuvõtmist põllumajanduslikesse artellidesse, kolhooside juhatusi läbi vaatama kümnepäevase tähtaja jooksul kolhoosi astuda soovijate isikute avaldused. Juhatus on kohustatud kolhoosi astuvatele uutele liikmetele selgitama põllumajandusliku artelli põhikirja.

Tekib küsimus, kas saab kaevata üldkoosoleku otsuse peale kolhoosiliikmeks vastuvõtmisest keeldumise kohta. Tüüp-põhikiri ei anna sellele küsimusele vastust. Ent praktikas, juhul kui keeldumist motiveeritakse kaalutlustega, mis on vastuolus põhikirja printsiipidega, esitab asjaomane isik keeldumisotsuse peale kaebuse rajooninõukogu täitevkomiteele kui riigiorganile, kes teostab rea küsimuste alal järelevalvet kolhooside otsuste seaduspärasuse üle.

Kaebuse põhjendatuse korral rajooninõukogu täitevkomitee ei saa siiski kolhoosile ette kirjutada võtta vastu ühte või teist isikut, ta võib vaid artelliliikmete üldkoosolekul uuesti tõstatada selle isiku artelliliikmeks vastuvõtmise küsimuse, keda keelduti vastu võtmast.

2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri paneb kolhoosi astujaile rea varalise iseloomuga kohustusi, mille täitmine peab eelnema uue liikme osavõtule ühistööst kolhoosi ühiskondlikus majapidamises.

Tekib küsimus, mis momendist peale algab liikmeksolemine kolhoosis: kas antud isiku vastuvõtmisest üldkoosoleku poolt kolhoosiliikmete koosseisu või alles pärast seda, kui vastuvõetu täidab põhikirjaga temale pandud varalised sisseastumiskohustused. Pole kahtlust, et liikmeksolemine kolhoosis algab hetkest, mil antud isik võeti vastu kolhoosi. Kuid järgnevad varalised sisseastumiskohustused on tingimatuks eelduseks kolhoosi nõusolekule vastuvõtmise kohta. Seepärast juhul, kui vastuvõetu pärast tema vastuvõtmist kolhoosi keeldub ühistamast oma põhilist tootmisvara või täitmast teisi sisseastumiskohustusi, loetakse teda sisseastumiskohustusi mittetäitnuks ning tema kolhoosiliikmeks vastuvõtmine ise tuleb tunnistada mittetoimunuks.

Kolhoosnikute varalisteks kohustusteks artelli astumisel on: 1) sisseastumismaksu tasumine; 2) tootmisvara ühistamine põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 4 kohaselt; 3) maakasutuse ühendamine.

a) Kolhoos kuulub nende kooperatiivettevõtete enamiku hulka, kes oma liikmeilt nõuavad väikeste tagastamatute sisseastumismaksude tasumist. Nii peavad tüüp-põhikirja p. 9 kohaselt «Artelli astujad ... maksma

rahalist sisseastumismaksu 20—40 rubla ulatuses iga pere kohta, olenevalt nende majapidamise jõukusest».

b) Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 4 kohaselt «ühistatakse kõik tööloomad, põllumajanduslik inventar (adrad, külvimasinad, äkked, rehepeksu- ja niidumasinad), seemnetagavarad, loomasööt ühiskarja ülalpidamiseks tarvilikus ulatuses, artelli majapidamiseks vajalikud majapidamishooned ja kõik põllumajandussaaduste ümbertöötamise ettevõtted.»

Tüüp-põhikirja p. 10 kohaselt veerand kuni pool ühistatud vara väärtusest kantakse artelli jagamatusse fondi, kusjuures jõukamate majapidamiste suhtes rakendatakse kõrgemat protsenti vara kandmisel jagamatusse kapitali. Ülejäänud osa varast arvatakse artelliliikme osamaksuks.

Vara ühistamine teenib neid spetsiifilisi eesmärke, mida taotleb kolhooslik kooperatsioon. Tänu vara ühistamisele saavutatakse kõigepealt vajalikud eeldused suurte põllumajanduslike üksuste loomiseks; teiseks — tänu osamaksu limiteerimisele olemasoleva vara näol loodi võimalus astuda kolhoosi kõige kehvemail talumajapidamistel ja moonakail. Põllumajandusliku artelli 1935. a. tüüp-põhikiri näeb ette võimaluse võtta vastu kolhoosi ka neid üksiktalupoegi, kes kahe viimase aasta jooksul enne artelli astumist on müünud oma hobused ja kel ei ole seemet, kui nad kohustuvad tasuma oma tuludest hobuse hinna ja seemne natuuras kuni kuueaastase järelmaksuga.[2] Ning lõpuks kolmandaks, niisugune liikmemaksude võtmise viis teeb võimatuks individuaaltalundi pidamise ühise kolhoosimajapidamise kõrval.

Tuleb rõhutada, et kogu kolhoosi ühistatud vara, sõltumata tema arvamisest jagamatusse või osamaksufondi, läheb kolhoosi kui iseseisva juriidilise isiku täielikku ning võõrandamatusse omandisse. See vara muutub seega sotsialistlikuks omandiks ega kuulu tagastamisele. Osamaksufondis ei ole kolhoosiliikmeile kuuluvaid osi. Kooperatsioonist lahkuval liikmel on vaid kohustuslikult täidetav nõudeõigus osamaksu tagastamisele rahas.

c) Et kolhoos on sotsialistlik ettevõte, siis astumine tema liikmeks eeldab mitte ainult vara ühistamist, vaid ka ühtse maamassiivi loomist, millel peab toimuma kolhoosnikute ühistöö. Õiguslikult seisukohalt

[2] Praktikas esines üksikjuhtumeid, kus uutelt liikmetelt, kes enne artelli astumist üldse ei tegelnud põllumajandusega, nõuti, et nad annaksid kolhoosile seemet ja tasuksid hobuse hinna. See nõudmine rikub tüüp-põhikirja. Kolhoosid ei või nõuda uuelt liikmelt, kes varem pole põllumajandusega tegelnud, neid ühistamisele kuuluvaid tootmisvahendeid, mida temal ei saanud olla.

seisneb vahe tootmisvara ühistamise ja maakasutuse vahel selles, et esimesel juhul toimub omandiõiguse üleminek, kuna teisel juhul leiab aset vaid riigimaa kasutamisõiguse üleminek üksiktalundilt kolhoosile.

Pealegi kujuneb ühistatava vara suhtes kooperatiiv-kolhooslik sotsialistlik omandiõigus vara ühistamise fakti enesega, kuna kolhoosliku maakasutusõiguse tekkimiseks on nõutav peale maaosemete ühendamist talupoegade poolt veel nende maade järgnev kinnistamine kolhoosile põliseks ja tasuta kasutamiseks.

3. Kolhoosnikute poolt artelli astumisel täidetavate varaliste kohustuste süsteemi konstruktsioon põrkab kokku esimesel pilgul silmatorkava vastuoluga.

Liikmeksolemine kolhoosis, nagu igasuguses teiseski kooperatiivorganisatsioonis, on rangelt isiklik. Ent kohustused vara ühistamise, osamaksude tasumise ning maakasutuse ühendamise alal täidetakse mitte iga üksiku kolhoosi astuva isiku, vaid kolhoosipere kui terviku poolt.

See näiv vastuolu individuaalse liikmeksolemise põhimõtte ja varalise osamaksu tasumise korra vahel tekib sellest, et kolhoosi astuva talupere liikmed on omavahel seotud ühisõigustega tootmisvarale, mis kuulub ühistamisele, ja maa ühiskasutusega (Vene NFSV maakoodeksi §-id 65, 67).

Küsimus leiab oma ainuvõimaliku lahenduse selles, et liikmeksolemist ennast määratakse kõigi 16 a. vanaks saanud talupere liikmete isikliku, individuaalse õigusena, kuna varalised kohustused, mis kaasuvad liikmeksolemisega, täidetakse kogu pere kui terviku poolt. Juhul, kui talupere liikmete vahel tekib lahkarvamusi kolhoosi astumise küsimuses, siis peab enne kolhoosi astumist toimuma talundi jaotus, nii et lõppude lõpuks kolhoosi astuvad siiski ühe vastkujundatud talupere kõik täisealised liikmed kogu oma tootmisvaraga.

4. Et varalised sisseastumiskohustused kolhoosi vastu täidetakse kogu pere kui terviku poolt, siis kolhoosipere uued liikmed, kes ei ole toonud perre ühistamisele kuuluvat vara, on vabad neist kohustustest. Abiellumise tõttu või mõnel muul põhjusel kolhoosiperre juurde tulnud liikme suhtes, kes soovib ühtlasi astuda kolhoosi, piisab sellest, et ta esitab kolhoosile avalduse ja võetakse vastu artelliliikmete üldkoosoleku poolt. Kolhoosis ei või olla materiaalseid takistusi kolhoosipere liikmete mistahes arvu artelli koosseisu astumiseks.

§ 3. Kolhoosnikute põhikirjalised õigused ja kohustused.

1. Kolhoosnikute põhikirjaliste õiguste ja kohustuste all tuleb mõista kolhoosnikute neid õigusi ja kohustusi kolhoosi suhtes, mis tekivad kolhoosis liikmeksolemise tõttu ning on tunnustatud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga ja seda täiendava nõukogude seadusandlusega.

Kolhoosnikute põhikirjalisi õigusi ja kohustusi tuleb eristada teistest õigustest ja kohustustest, mis võivad tekkida kolhoosnikutel, kui nad esinevad mitte kolhoosiliikmetena, vaid näiteks sõjaväelist kohustust täitvate Nõukogude Liidu kodanikena või perekonnaisadena, kes on kohustatud ülal pidama oma lapsi, jne.

Ei saa tunnistada põhikirjalisteks neid õigusi ja kohustusi, mis, kuigi tekivad kolhoosis liikmeksolemise tõttu, pole suunatud vastastikuste suhete loomisele kolhoosnikute ja kolhoosi vahel. Pole näiteks kahtlust, et õigus soodustustele põllumajandussaaduste normikohustuste alal antakse kolhoosiperedele kolhoosnikute liikmeksolemise tõttu artellis, kuid varumisorganite suhtes see õigus ei esine kolhoosnikute liikmeõigusena.

Kolhoosnikute ühtede või teiste õiguste ja kohustuste tunnistamiseks põhikirjalisteks on nõutav kahe tunnuse olemasolu:
1) et need õigused ja kohustused looksid kolhoosnikute vastastikuseid suhteid just nimelt kolhoosiga ja 2) et kolhoosnikute õigused ja kohustused kolhoosi suhtes baseeruksid liikmeksolemisel kolhoosis, mitte aga mingisugustel teistel alustel.

2. Kolhoosnikute põhikirjalised õigused võivad olla nii varatud kui ka varalised. Kolhoosnikute varatuks põhikirjaliseks õiguseks on näiteks õigus võtta osa kolhoosi juhtimisest. Kolhoosnikute varalise põhikirjalise õiguse näitena toome õiguse võtta osa kolhoosi tulude jaotusest.

Vastavalt sellele, et liikmeksolemise õigus kolhoosis on rangelt isikliku iseloomuga, on kolhoosnikute õigused ja kohustused, mis tulenevad liikmeksolemisest — nii varatud kui ka varalised — nende isiklikeks õigusteks ja kohustusteks. See tähendab, et kolhoosiliige ei saa anda edasi kellelegi oma õigust tööle kolhoosis, õigust saada abi kolhoosilt vanaks jäämisel või töövõimetuse korral jne., ega saa samuti panna kohustuste täitmist, mis tal on kolhoosi suhtes, teisele isikule.

3. Põhikirjalised õigused ja kohustused tekivad kolhoosi astumise momendist ning kestavad kol-

hoosis liikmeksolemise lõppemise momendini. Nende õiguste ja kohustuste teostamine aga jätkub üksikjuhtudel ka pärast liikmeksolemise lõppemist kolhoosis.

Muidugi lõpevad liikmeksolemise lakkamisega kõik endise kolhoosniku varatud suhted kolhoosiga, näiteks nende osavõtt kolhoosi juhtimisest. Mis puutub aga kolhoosist lahkunud isikute põhikirjalistesse varalistesse õigustesse, siis tuleb tunnistada, et kuigi need õigused ei saa tekkida pärast kolhoosist lahkumist, siis liikmeksolemise ajal kolhoosi suhtes tekkinud varaliste õiguste realiseerimine on siiski võimalik lahkunute poolt. Nii tehakse näiteks lõpparve kolhoosist lahkunuga osamaksu tagastamise alal üldreeglina majandusaasta lõpul (tüüp-põhikirja p. 10) — järelikult isikuga, kes ei ole enam kolhoosiliige.

Kolhoosist lahkunute varalistel õigustel ja kohustustel, mis tekkisid liikmeksolemise tõttu kolhoosis, kaovad pärast isiku lahkumist kolhoosist need iseloomulikud jooned, mis on omased põhilistele õigustele ja kohustustele — eriti nende edasiandmatus. Sellest järeldub võimalus pärida tasu väljatöötatud normipäevade eest pärast kolhoosniku surma.

Kolhoosist lahkunute varalised õigused ja kohustused kolhoosi suhtes kujutavad endast lõppkokkuvõttes arveteõiendust võlgnevuse alal, mis tekkis ühel või mõlemal poolel vastastikuste varaliste suhete tulemusena kolhoosnikute liikmeksolemise ajal ja selle alusel. On endastmõistetav, et neid arveldusi reguleeritakse mitte ainult tüüp-põhikirja normidega, vaid ka Tsiviilkoodeksiga.

4. Kolhoosnikute põhikirjalised õigused ja kohustused on sätestatud tüüp-põhikirjas ja viimast täiendavais seadusandlikes aktides. Seepärast keegi — kaasa arvatud kolhoosnikute üldkoosolek — ei saa vähendada kolhoosniku isiklikke põhikirjalisi õigusi, näiteks keelata kolhoosnikul võtta osa kolhoosi juhtimisest, tulude jaotamisest jms.

5. Kolhoosiliikmetel on võrdsed varatud õigused: kolhoosnikute sugu, vanus, varaline seis ega ametikoht ei saa mõjutada nende varatute õiguste mahtu. Üldkoosolekul on kolhoosi esimehel, nagu igal tavaliselgi kolhoosnikul vaid üks hääl.

Kolhoosiõigus ei tunne ei liikmekandidaadi instituuti ega vahetegu täieõiguslike ja vaegõiguslike liikmete vahel.

Mis puutub aga kolhoosnikute varalistesse õigustesse ja kohustustesse, siis nende maht võib olla erinev sõltuvalt reast asjaoludest. Nii on näiteks naistel õigus põhikirjalisele puhkusele. Kohustus töötada kolhoosis võib oma mahult muutuda sõltu-

valt sellest, kas isik on ealt ja tervislikult sèisundilt täiesti töövõimeline või mitte.

Eriti tuleb märkida, et ühistatud vara suurus ei mõjuta liikme varaliste õiguste mahtu.

Kolhoosiliikmete põhikirjalised õigused ja kohustused on omavahel lahutamatult seotud.

Õigus tööle kolhoosis eeldab kohustust töötada kolhoosi ühismajapidamises; õigus võtta osa kolhoosi juhtimisest on samal ajal ka kolhoosiliikmete kohustus jne.

6. Kolhoosiliikmete põhikirjalised õigused hõlmavad kolhoosi kogu tegevussfääri.

Kolhoosi vahekorrad kolhoosnikutega seoses tööprotsessiga, samuti vara ühistamise küsimuste ning kolhoosi majapidamise juhtimise alal, kujunevad ühel ja samal alusel — kolhoosis liikmeksolemise alusel. Seepärast on kõik kolhoosnikute põhikirjalised õigused ja kohustused omavahel orgaaniliselt seotud ning moodustavad kolhoosiõigussuhete ühtse kompleksi.

a) Kolhoosniku põhiõiguseks ja -kohustuseks on tema õigus ja kohustus võtta isikliku tööga osa kolhoosi töödest.

b) Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri annab kolhoosnikule õiguse teatud osale kolhoosnikute vahel jaotatavast kolhoosi saagist ja tuludest. Selle osa suurus tehakse kindlaks sõltuvalt töö kvaliteedist ja kvantiteedist, mida on kulutanud iga kolhoosnik kolhoosi tootmistegevuses ja kollektiivmajandi teenindamisel.

c) Tüüp-põhikiri annab igale kolhoosiliikmele võrdse õiguse osavõtuks kolhoosi juhtimisest. Ainult kolhoosnikud ise on õigustatud tüüp-põhikirja alusel lahendama ühismajapidamise juhtimise korraldusse puutuvaid küsimusi ning volitama ajama kolhoosi asju nende poolt selleks valitud kolhoosiliikmeid. Kolhoosnikud võtavad osa kõigi küsimuste arutamisest ja otsustamisest, mis seisavad artelli üldkoosoleku ees, nad on õigustatud valima ning olla valitud kolhoosi juhtimis- ja kontrollorganisse (juhatus, revisjonikomisjon). Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri ei tee vahet õiguse vahel valida ja õiguse vahel olla valitud kolhoosi juhtimisorganeisse, teiste sõnadega — ta ei erista aktiivset valimisõigust passiivsest juhtimisorganite valimisel kolhoosides.

Kolhoosi juhtimisorganitesse on võimalik valida alla 18 a. vanuseid isikuid, kuid nad ei või kolhoosi nimel sõlmida tehinguid ega saa sooritada teisi juriidilisi toiminguid, mis nõuavad tsiviilõiguslikku täisealisust.

d) Võttes osa artelli asjaajamisest, teostab kolhoosnik sellega ühtlasi

oma õigust võtta osa kolhoosi omandi käsutamisest. Ainult kolhoosnikud nende üldkoosoleku näol ja nende poolt volitatud isikud võivad kooskõlas kehtiva seadusandlusega käsutada kolhoosile kuuluvaid tootmisvahendeid, kolhoosimajandi toodangut ja rahalisi vahendeid.

e) Kolhoosnik viib ellu kolhoosis NSV Liidu kodanikele stalinliku konstitutsiooniga kinnitatud õiguse puhkusele, ainelisele kindlustatusele vanaduse, haiguse ja töövõime kaotuse puhul. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri ei reguleeri kolhoosnikutele puhkuse ja puhkepäevade andmise korda. See kord määratakse kindlaks igas kolhoosis sisekorra-eeskirjadega, mille töötab välja ja kinnitab kolhoosiliikmete üldkoosolek. Õigus kindlustatusele vanaduse ja töövõime ajutise kaotuse puhul on ette nähtud tüüp-põhikirja p.-s 11. Kolhoosis luuakse selleks otstarbeks kolhoosiliikmete üldkoosoleku otsusel erifond, mis eraldatakse artelli naturaaltulude jaotamisel.

f) Naiskolhoosnikutele kehtestab tüüp-põhikiri õiguse saada puhkust enne ja pärast sünnitust üldsummas kaheks kuuks (niinimetatud põhikirjaline puhkus), säilitades neile ülalpidamise pooles ulatuses nende poolt keskmiselt väljatöötatud normipäevade arvust.

g) Kolhoosipere liikmena on kolhoosnikul õigus pidada abimajapidamist selleks otstarbeks kolhoosiperele eraldatud õueaiamaal.

Realiseerides oma põhikirjalist õigust kasutada õueaiamaad ja rajada endale sellel abimajapidamine, on kolhoosnik kohustatud rangelt jälgima tüüp-põhikirja nõudeid isikliku abimajandi suuruse ja selle pidamise korra alal.

Samal ajal põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri ja järgnevad seadusandlikud aktid kohustavad põllumajanduslikku artelli rakendama rea abinõusid kolhoosiperede abimajandite abistamiseks: artell peab rakendama abinõusid kolhoosiperede lehmatuse likvideerimiseks, elamute ehitamiseks kolhoosnikutele, nende varustamiseks heinamaadega (pärast riiklike heinamüügi kohustuste täitmist ja ühiskondlike loomasöödafondide kujundamist).

Kolhoosnikute õigus pidada abimajandit erineb väga oluliselt teistest põhikirjalistest õigustest. See erinevus avaldub selles, et seda õigust realiseeritakse mitte iga kolhoosiliikme poolt vahetult, vaid kolhoosipere koosseisus. Abimajandi pidamine loob seega kolhoosil vahekorrad üheaegselt kolhoosnikuga ja kolhoosiperega. See asjaolu, et kolhoosnikute abimajapidamine on rajatud kolhoosipere ühisele isiklikule omandile, põhjustab seda, et kolhoosid reas küsimustes loovad suhted mitte ainult iga kolhoosnikuga üksikult, vaid ka kolhoosiperega tervikuna.

7. Pidevalt kolhoosis töötava kolhoosnikute põhimassi kõrval esineb ajutiselt eemalviibivaid kolhoosiliikmeid. Nende hulka kuuluvad artelliliikmed, kes on:

a) kutsutud Nõukogude armee tegevteenistusse;

b) teadmata äraolijad;

c) läinud ulgtööle töölepingu korras kolhoosi juhatuse nõusolekul või töödele mobiliseerimise korras;

d) saadetud kolhoosi poolt kursustele või mitmesugustesse põllumajandusliku masskaadri ettevalmistamise koolidesse.

Täiesti arusaadav, et säärastel põhjustel eemalviibijad ei saa täita oma põhikirjalisi kohustusi. Kuid neile säilitatakse täielikult liikmeksolemise õigus kolhoosis ning järelikult õigus tulla tagasi kolhoositööle nende äraolekuaja möödumisel.

Eriti tuleb märkida Nõukogude armeesse kutsutud isikute õigust kätte saada tulu normipäevade järgi, olenemata selle tulu kättesaamiseks kehtestatud aastase aegumistähtaja möödumisest. Nende isikute võlgade kinnipidamine nende perekonnaliikmete tuludest, mida sageli praktiseeritakse kolhoosides, on seadusvastane ning on vastuolus põhikirjaliste õiguste ja kohustuste isikliku iseloomuga.

8. Põhiline ring kolhoosnikute õigusi ja kohustusi kolhoosi suhtes on põhikirjalise iseloomuga. Ent sellest veel ei järeldu, et kolhoos ei või astuda oma liikmetega lepingulistesse vahekordadesse, mis on taolised kõrvaliste isikutega sõlmitavatega. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. märtsi 1942. a.[3] määrus «Abinõudest noorkarja säilitamiseks ja kariloomade arvu suurendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» näeb otseselt ette kontraheerimislepingu veiste noorkarja alal, mis on soetatud kolhoosnikutelt, töölistelt ja teenistujailt kolhooside loomakasvatusfarmide jaoks. Tuleb siiski rangelt eristada artelliliikmete ja kolhoosi vastastikuste suhete süsteemi juhtudel, kus need suhted tekivad liikmeksolemise alusel, neist juhtudest, kus kolhoosnikute vahekorrad kolhoosiga baseeruvad lepinguil.

9. Noorukid, kolhoosnikute perekonnaliikmed, on õigustatud ja kohustatud osa võtma kolhoosi ühistööst. See nende õigus on ette määratud kolhoosipere ühisomandi struktuuriga, sest sisseastumisel kolhoosi ühistatakse kogu pere põhiline tootmisvara — järelikult ka see osa, mis kuulub alaealistele.

[3] «Pravda» 13. märtsist 1942.

Eriti ilmekalt väljendus noorukite-kolhoosnikute perekonnaliikmete õigusliku seisundi iseärasus Suure Isamaasõja ajal. Nii kandis varem noorukite töö kolhoosi ühismajapidamise vaikides lubatava abistamise ja samuti kolhoosipere abistamise iseloomu. Normipäevade kohustuslik miinimum, mis kehtestati juba 1939. a., noorukitele ei laienenud. Vastavalt oma abistavale iseloomule noorukite tööd kolhoosis ei vaadeldudki iseseisva kohustuse täitmisena noorukite poolt, vaid nende poolt väljatöötatud normipäevad kanti tööraamatusse ühele vanemaist või kellelegi kolhoosipere liikmeist.

Isamaasõja tingimustes tõusis noorukite töö osatähtsus kõigis rahvamajandusharudes, esmajärjekorras aga kolhoosides. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)KK 13. aprilli 1942. a. määrus «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest»[4] kehtestas noorukitele — kolhoosnikute 12—16-aasta vanustele perekonnaliikmeile — kohustusliku normipäevade arvu mitte alla 50-ne normipäeva. Noorukite iseseisev kohustus töötada kolhoosis väljendus sama määrusega kehtestatud eeskirjas, mille kohaselt noorukeile antakse eri tööraamatud ning arvestatakse eraldi väljatöötatud normipäevad.[5]

Seadusandlus ei räägi mingisugustest muudest noorukite õigustest ja kohustustest, ent mõningad neist tulenevad asjaolemusest endast. Nii on endastmõistetav, et noorukite tööd mitte ainult ei arvestata normipäevades, vaid ka tasustatakse normipäevade alusel. Praktikas esineb sageli juhtumeid, kus 14—15-aastasi noorukeid määratakse vanemaiks tallimeesteks, lülivanemaiks, mille tulemusena nad osutuvad mitte ainult lülitatuks tööfunktsioonide täitmisesse, vaid ka kolhoosi juhtimise kohustustesse. Töö kolhoosis eeldab vajadust «hoida kolhoosi vara». Noorukite kaasatõmbamine kolhooside töösse toob loomulikult endaga kaasa ka selle kohustuse panemise neile.

Kuid noorukite õigused ja kohustused kolhoosi suhtes ei ühti muidugi kaugeltki kolhoosiliikmete õiguste ja kohustustega. Nii on noorukite kohustus töötada kolhoosides ette nähtud vähemas ulatuses võrreldes kolhoosiliikmete vastavate kohustustega. Tsiviilõiguslikku vastutust ei saa laiendada täies ulatuses kolhoositööle rakendatud noorukite suhtes. Nagu teada, Vene NFSV tsiviilkoodeksi § 9 ja vastavad paragrahvid

---

[4] LMKK 1942, nr. 4. art. 61.

[5] Samasugune kord noorukite kohta on kehtestatud ka Eesti NSV-s ENSV Ministrite Nõukogu määrusega 16. juulist 1948 nr. 668 — § 48. (Vt. Lisa, lk. 51.) Vastutav toimetaja.

teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksites näevad ette alaealiste vastutuse kahjude eest, mis nad on tekitanud oma tegudega teistele isikutele, alles alates 14-aastasest vanusest. Seejuures vastutavad neil juhtudel alaealiste kõrval samuti nende vanemad ja eestkostjad (TsK § 405). Kolhoosnikute alaealiste 12—14-aastaste laste eest aga kannavad vastutust ainult nende seaduslikud esindajad. Juhul, kui alaealine tekitas kahju selle tõttu, et teda saadeti temale ülejõu käivale tööle, tõusetub küsimus vastutuse panemisest kolhoosi ametiisikuile, kes on süüdi alaealiste ebaõiges töölerakendamises.

Lõpuks on olemas rida kolhoosnikute õigusi ja kohustusi, mis üldse ei laiene noorukitele. Alla 16-aastased noorukid ei saa valida kolhoosi juhtimisorganeid, nad ei saa nõuda kolhoosipere valduse jaotamist ega saa järelikult esitada kolhoosile taotlust neile iseseisva õueaiamaa andmise kohta jne.

Noorukite — kolhoosnikute perekonnaliikmete — õigused ja kohustused kolhoosi suhtes kujutavad endast seega isepärast õigusinstituuti. Nad erinevad kolhoosnikute eneste õigustest ja kohustustest. Ent noorukite suhteid kolhoosiga ei saa mingil juhul samastada töölepingulise vahekorraga. Juba oma lähtealuselt ja tüübilt see instituut baseerub kolhoosipere täisealiste liikmete liikmeksolemisel kolhoosis.

10. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja kohaselt peab põhikirjaliste kohustuste täitmata jätmisega kaasuma mõjustusabinõude rakendamine artelliliikme suhtes, kes on põhikirjalise distsipliini rikkujaks.

Tüüp-põhikirja p. 17 näeb ette kolhoosi juhatuse õiguse määrata kolhoosnikutele karistusi ebaperemeheliku ja hooletu suhtumise eest ühiskondlikku varasse, halva töö eest, samuti töödistsipliini ja põhikirja muude rikkumiste eest; samas punktis antakse ka karistuste loetelu.

Juhatus võib kohustada süüdlasi ümber tegema halvasti tehtud tööd, ilma et selle ümbertegemise eest arvestatakse normipäevi, teha süüdlastele hoiatusi, avaldada noomitusi ja laitusi üldkoosolekul, määrata trahvi kuni 5 normipäeva suuruses, paigutada madalamale tööle, eemaldada ajutiselt töölt. Neil juhtumeil, kui tarvituselevõetud abinõud osutuvad mõjutuks, tõstatab juhatus üldkoosoleku ees parandamatute liikmete artellist väljaheitmise küsimuse.

Tüüp-põhikirja p. 17 antud karistuste loetelu on ammendav, s. t. kolhoosi juhatus ei ole õigustatud rakendama karistusi, mis pole ette nähtud põhikirjas.

Tüüp-põhikirjas on ette nähtud edasikaebamise kord üldkoosoleku otsuse peale artellist väljaheitmise kohta: tüüp-põhikirja p. 8 kohaselt võib artelliliige üldkoosoleku väljaheitmisotsuse peale kaevata rajooni täitevkomiteesse; küsimuse otsustab lõplikult rajooninõukogu täitevkomitee artelli esimehe ja kaebaja juuresolekul. Mis aga puutub juhatuse poolt kolhoosnikutele määratavaisse karistustesse, siis — kuna juhatus allub üldkoosolekule — võib kolhoosnik, kellele on määratud karistus tüüp-põhikirja p. 17 rikkumisega, esitada üldkoosolekule kaebus juhatuse otsuse peale.

Kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi riisumist ning kahjurlikku suhtumist artelli varasse ja karjasse ning masina-traktorijaama masinaisse «loeb artell kolhoosi ühise ettevõtte reetmiseks ja rahvavaenlaste abistamiseks», s. o. kuritegudeks, mille eest tuleb karistada kriminaalkorras töölis-talupoegade riigi seaduste täie valjusega (tüüp-põhikirja p. 18).

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määruse kohaselt «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest» [6] tuleb töövõimelisi mees- ja naiskolhoosnikuid, kes aasta jooksul ei ole täitnud normipäevade kohustuslikku miinimumi, lugeda kolhoosist lahkunuks ning kaotanuks kolhoosniku õigused ja neilt tuleb ära võtta õueaiamaa.

Kolhoosnikute vastutus põhikirjaliste kohustuste rikkumise eest nende poolt kannab rangelt isiklikku iseloomu. Kolhoos pole õigustatud määrama mingeid karistusi põhikirja rikkuja perekonnaliikmeile, kui nemad ise, kuuludes kolhoosi, ei ole millegagi rikkunud kolhoosnikute põhikirjalisi kohustusi.

Isikud, kes töötavad kolhoosis palgalisel alusel (spetsialistid, hooaja- või ehitustöölised), kannavad tsiviilõiguslikku vastutust kahjude eest, mis nad oma tegudega on tekitanud kolhoosile töö ajal, Tööseaduste koodeksi ja viimast täiendava eriseadusandluse kohaselt.

11. Üksvahe oli vaidlusküsimuseks, kas võivad kolhoosnikud, vastutades kolhoosi varale tekitatud kahju eest põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 17 korras, samal ajal kanda tsiviilõiguslikku vastutust. See küsimus sai viimaste aastate jooksul nii praktikas kui ka teoorias jaatava vastuse. NSV Liidu Ülemkohtu pleenumi 14. augusti 1942. a. määruse kohaselt «põllumajandusliku artelli põhikirja § 17 korras karistuse kohaldamine kolhoosnikutele ebamajan-

[6] LMKK 1942, nr. 4, art. 61.

dusliku ja hooletu suhtumise eest ühiskondlikku varasse ei vabasta kolhoosnikut ainelisest vastutusest VNFSV TsK § 403 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksile vastavate paragrahvide korras kahju eest, mis on tekitatud kolhoosi varandusele ebaõigete toimingutega või hooletusega töös.» [7]

Juriidilises kirjanduses [8] avaldati arvamust, et tuleb eristada alused, millest tuleneb kahjutasumisnõue: Vene NFSV TsK § 403 korras peavad kolhoosnikud vastutama ainult õigusrikkumise (delikti) korral.

Kui aga kahju tekitati kolhoosniku poolt oma liikmekohustuste ebakohase täitmisega, siis tuleb vastutus kindlaks määrata seadusandlike eriaktide alusel, nende puudumisel aga üldeeskirjade alusel vastutusest kohustuste järgi (TsK §-id 115—119).

Kolhoosnikut, kes vastutab tekitatud kahju eest üldeeskirjade korras kohustuste kohta, tuleb vabastada vastutusest kahjude eest, kui ta tõendab, et võimatus täita oma kohustusi kolhoosi suhtes oli tingitud asjaolust, mida ta ei saanud ära hoida, või mis oli tekkinud kolhoosi enda süü tagajärjel mistahes võimalikus vormis (Vene NFSV TsK § 118).

Erijuhiste seast küsimuse alal kolhoosnikute tsiviilõiguslikust vastutusest nende poolt kolhoosi varale tekitatud kahju eest tuleb eelkõige osutada üksikuile määrustele, mis käsitlevad kolhoosidele tekitatud kahju loomade lohaka talitamise tagajärjel.

Nii soovitab NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 5. aprilli 1945. a. määrus «Riiklikust plaanist loomakasvatuse arendamiseks kolhoosides ja sovhoosides 1945. a.» [9] pidada kolhoosidel üldkoosoleku otsusel kinni 5—10% väljatöötatud normipäevade üldarvust kolhoosnikutelt, kelle lohaka suhtumise tõttu on aset leidnud hobuste kurnatus, traumaatilised vigastused ning märade nurisünnitused. Tekib küsimus — millega on siin tegemist: kas distsiplinaarkaristusega või tekitatud kahju katmisega.

Esitatud näites määrab kinnipidamise normipäevadest mitte kolhoosi juhatus, kelle funktsioonidesse üldreeglina kuulub karistamine distsiplinaarkorras, vaid kolhoosiliikmete üldkoosolek; pealegi võib karistuse määr ületada põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p.-s 17 ettenähtud karistusmäära normipäevades. Sellest järeldub, et antud kinnipidamist ei

---

[7] Vt. «VNFSV Tsiviilkoodeks», RK «Ilukirjandus ja Kunst», Tallinn, 1945, lk. 128—129. (Tõlkija märkus.)

[8] Vt. Д. М. Ченкин, „Возмещение убытков" в работе Д. М. Ченкина, В. И. Серебровского, Ч. К. Москаленко. Судебная практика по гражданским делам в период войны, стр. 9.

[9] «Pravda» 6. aprillist 1945. a.

saa vaadelda tavalise distsiplinaarkaristusena, mille kõrval on lubatav ka materiaalse kahju katmine; kinnipidamise iseloom ning tema küllaltki olulise tähtsusega suuruse võimalikkus kõnelevad sellest, et siin on koondatud ühte akti distsiplinaarkaristus ja kolhoosi varale tekitatud kahju katmine. Seejuures toimub kahjutasu suuruse kindlaksmääramine väga omapärases vormis, mis siiski ei luba teiskordse katmise nõudmist tsiviilõigusliku hagi korras.

Ülaltoodud, üldkoosoleku otsusele tuginev kahjutasu sissenõudmise kord kolhoosi hobuse vigastamise eest rajas lihtsama tee kahju katmiseks, kui seda on kohtulik asjaarutamine.

Praktikas ja teoorias kerkib küsimus, kas kolhoosnikutelt, kes on tekitanud kahju kolhoosi varale, kuulub sissenõudmisele ainult otsene kahju või ka saamata jäänud tulu.

Kui näiteks on vaieldamatu, et kolhoosnikult, kes on süüdi ühe või teise põllumajandusliku tööriista rikkumises, võib sisse nõuda parandus-kulud, s. o. otsese kahju, siis on vägagi kahtlane, et samalt kolhoosnikult võib sisse nõuda saamata jäänud tulu, mis oli tingitud sellest, et tööriista rikkumine mõjutas üldkokkuvõttes kolhoosi majandusliku tegevuse tulemusi.

Kolhooside poolt oma liikmete vastu esitatavate hagide läbivaatamisel, seoses viimaste poolt kolhoosi varale tekitatud kahjudega, kerkib kaetava kahju suuruse arvutamise küsimus. Eespool mainitud NSV Liidu Ülemkohtu pleenumi juhise kohaselt «tasumisele kuuluvate kahjude suuruse kindlaksmääramisel peab kohus arvesse võtma mitte ainult tekitatud kahju, vaid ka selle konkreetse olukorra, milles kahju tekitati, ja kolhoosniku ainelise seisukorra». Seejuures, nagu näitab praktika, mitte alati ei arvestatud viimast NSV Liidu Ülemkohtu juhist; kohtud nõudsid kolhoosi juhatuste avalduste alusel tihtipeale sisse kahjud, lähtudes turuhindadest, täiesti arvestamata kolhoosniku reaalseid võimalusi katta neid kahjusid, ning kontrollimata hageja nõudmisi. Teiselt poolt olid veel sagedamad juhud, kus tekitatud kahju arvutati välja lähtudes hindadest, mis tegelikult kahju ei katnud.

Võitluseks nende vigadega antud liiki kohtuasjade otsustes ning kolhoosnikute vastutuse suurendamiseks kolhoosi vara säilitamise eest fikseerisid üksikud valitsuse määrused kahjutasu suurused kolhoosi hobustele ja kariloomadele tekitatud kahjude eest. Nii näiteks NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks, nende hooldamise ja toitmise parandamiseks kolhoosides ja sov-

hoosides»[10] paneb kolhoosi juhatustele ette esitada hobuste lõppemises süüdi olevate isikute vastu hagid kahjutasu nõudmiseks hobuse kolmekordse maksumuse ulatuses varumishindade järgi. NSV Liidu RKN-i 9. jaanuari 1944. a. määrusega — «Isikute materiaalsest vastutusest, kes on süüdi kolhoosidele kuuluvate kariloomade hukkumises või varguses» — laiendati tähendatud normi veiste, sigade, lammaste ja kitsede hukkumise juhtudele, kelle maksumust kahju arvutamisel tuleb hinnata piirkokkuostuhindade järgi viiekordses suuruses. Tähendatud määrus märgib, et õigusrikkumise iseloomust sõltub ka kahjutasu suurus. Nii peavad isikud, kes on süüdi karilooma varguses, katma selle maksumuse mitte riiklike, vaid turuhindade järgi.

NSV Liidu RKN-i 9. jaanuari 1944. a. määrus rõhutab, et kahjutasu sissenõudmine kariloomade hukkumise eest toimub sõltumata süüdlaste vastutusele võtmisest kriminaalkorras.

§ 4. Kolhoosis liikmeksolemise lõppemise kord ja tingimused.

1. Kolhoosis liikmeksolemise lõppemiseks võib olla terve rida aluseid. Siia kuuluvad lahkumine kolhoosist, üleminek ühest kolhoosist teise, ümberasumine, väljaheitmine kolhoosist, kolhoosiliikme surm.

Kolhoosis liikmeksolemise lõppemisega ükskõik mis alusel lõpevad endise kolhoosniku kõik isiklikud vastastikused suhted kolhoosiga.

Mis puutub aga kolhoosiliikmete varalistesse õigustesse ja kohustustesse, mis tekkisid veel nende liikmeksolemise ajal kolhoosis, siis nende tagajärjed on erinevad sõltuvalt liikmeksolemise lõppemise alustest.

2. Üleminek põllumajandusest rahvamajanduse teistesse harudesse on üks tähtsamaid kolhoosist lahkumise põhjusi. Seltsimees Stalin märkis ÜK(b)P XVIII kongressil et «... tehnika küllus kolhoosides vabastab osa töölisi maal...»[11]

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab kolhoosi mõne ta liikme lahkumise korral tegema temaga lõpparve (põhikirja p. 10).

Kolhoosist lahkujal on kõigepealt õigus väljatöötatud normipäevade alusel saadaolevale osale kolhoosi tuludest ja saagist. Mis puutub kolhoosi astumisel tehtud sissemaksudesse, siis vastavalt eespool öeldule ei kuulu tagastamisele ei sisseastumismaks ega ühistatud vara. Kolhoosist

[10] «Pravda» 13. maist 1943.
[11] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 515.

lahkuv isik võib ainult rahas kätte saada ühistatud vara selle osa, mis kanti tema osamaksuks. Sellega välditakse kollektiivse majandi normaalse tegevuse lõhkumist. Tsiviilõiguse üldsätetest tuleneb, et juhul, kui lahkujal on võlgnevus kolhoosile rahas või natuuras, siis reguleeritakse lõpparve tegemisel kolhoosi ja kolhoosniku vastastikused ühesisulised nõudmised tasaarvestuse korras. Lõpparve lahkujaga tehakse üldreeglina pärast majandusaasta lõppu.

Kõik vaided vastastikuste arvelduste alal lahkujate ja kolhoosi vahel lahendab rahvakohus.

Kolhoosist lahkujal on õigus nõuda lõpparve tegemist temaga väljatöötatud normipäevade järgi rahas ja natuuras ühe aasta jooksul, arvates hetkest, mil kolhoos pidi temaga tegema lõpparve.[12] Osamaksu tagastamist võib kolhoosist lahkunu nõuda kolme aasta jooksul, kusjuures seda tähtaega arvestatakse selle majandusaasta lõppemise hetkest, millal kolhoosnik lahkus kolhoosist (Vene NFSV TsK § 44 ja teiste vabariikide tsiviilkoodeksite vastavad paragrahvid).

Maaküsimus lahendatakse kolhoosist lahkumise puhul ranges vastavuses kolhoosile riikliku aktiga põliseks kasutamiseks kinnistatud maamassiivi puutumatuse põhimõttele. Põllumajandusliku artelli ühtne maamassiiv ei tohi mingil juhul väheneda (tüüp-põhikirja p. 3). Põllumajanduslikust artellist lahkunu ei või saada maad põllumajandusliku tegevuse tarvis kolhoosi ühtsest maamassiivist. Artellist lahkujale võidakse anda maad ainult riikliku maafondi vabadest maadest.

3. Kolhoosist lahkumise erijuhuks on kolhoosniku üleminek ühest kolhoosist teise.

Seadusandlus reglementeerib spetsiaalselt kolhoosnikute üleminekut ühest kolhoosist teise ümberasumise korras rajoonidest, kus on maapuudus ning suur töökäte ülejääk, rajoonidesse, kus on maaküllus, kuid annab end tunda töökäte puudus.

NSV Liidu RKN-i poolt 14. septembril 1939. a. kinnitatud ajutine juhend põllumajanduslike ümberasujate värbamise, valiku ja suunamise korra kohta vähese maaga rajoonidest NSV Liidu neisse rajoonidesse, kus on maaküllus, ning ümberasujate vastuvõtmise korra kohta uutes asumiskohtades[13] märgib, et säärane ümberasumine toimub vabatahtlikkuse alusel. Seejuures, erandina tüüp-põhikirja p. 10, antakse eri-

---

12 NSV Liidu KTK ja RKN-i 26. juuli 1937. a. määrus — LSKK 1937, nr. 47, art. 191.

13 LMKK 1939, nr. 52, art. 444.

tähtajad lõpparvete tegemiseks kolhoosnikutega, kes lahkuvad kolhoosist, et asuda ümber teistesse kolhoosidesse, mis asuvad rajoonides, kus on maaküllus. Tähendatud juhendi § 16 kohaselt hiljemalt kümme päeva enne kolhoosnikute-ümberasujate väljasõitu uude asukohta teevad kolhoosid nendega lõpparved väljatöötatud normipäevade järgi kolhoosi eelarves ettenähtud suuruses. Mis puutub osamaksudesse, siis viimased kuuluvad ülekandmisele kolhoosnikute vana asukoha kolhoosidest nende uue asukoha kolhoosidesse.

Suured ümberasustamised toimusid sõjaajal ning jätkuvad praegusel ajal Kesk-Aasia liiduvabariikides niisutatavate maa-alade asustamiseks ja põllumajanduse edasiseks tõstmiseks. Nii kuulus NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 21. aprilli 1940. a. määruse [14] kohaselt ajavahemikul 1940—1945. a. Turkmeeni NSV-s ümberasustamisele kolhoosnikute majapidamisi Krasnovodski ja Ašhabadi oblastist Amu-Darja niisutatavatesse rajoonidesse. See ümberasustamine ei kujutanud endast tervete kolhooside üleviimist uutesse paikkondadesse, vaid seisnes ümberasujate lahkumises kolhoosidest, kus on töökäte ülejääk, ja nende üleminekus olemasolevatesse, suurte maa-aladega kolhoosidesse või uute kolhooside kujundamises. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus sätestas, et ümberasumine kolhoosidest peab toimuma ümberasumiseks nõusoleku avaldanud majapidamiste (rühmade) organiseeritud eraldamise teel kolhooside eneste poolt. Kolhooside poolt ümberasumiseks ettepandavaid kolhoosnikuid tuli valida tootmistunnuse järgi (niitjad, kõplajad, adramehed, kastjad jt.), komplekteerides neid tootmisbrigaadidesse.

Kolhoosid, kes eraldavad osa majapidamisi ümberasumiseks, annavad ümberasujaile üle nende osale langevad põhitootmisvahendid, naturaalfondide ja kapitalimahutuste vahendid (sealhulgas jagamatud ja teised fondid). [15]

Seejuures järgneb ümberasujaile mitte see konkreetne vara, mille nad ühistasid, vaid see, mis tehnilistest kaalutlustest lähtudes on vajalik ümberasumisel.

---

[14] LMKK 1940, nr. 10, art. 253.

[15] Analoogiline lõpparvete tegemise ja varade üleandmise kord kolhoosilt kolhoosile kehtestati kolhoosnikute vabariigi-sisese ümberasustamise puhul Usbeki ja Tadžiki NSV-s (vt. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 22. detsembri 1939. a. määrust «Abinõudest puuvillakasvatuse edasiseks tõstmiseks Usbekistanis» ja 28. veebruari 1940. a. määrus «Abinõudest põllumajanduse ning eriti egiptuse sortide puuvilla kasvatamise edasiseks tõstmiseks Tadžiki NSV-s»).

4. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri lubab rakendada väljaheitmist kolhoosist ainult parandamatute kolhoosnikute suhtes ning alles pärast seda, kui kõik mõjustusvahendid, mis põhikirjas on ette nähtud kolhoosi põhikirja ja kolhoosi distsipliini rikkujate suhtes, olid artelli poolt tarvitusele võetud, aga ei andnud tarvilikke tulemusi.

Kolhoosnikute väljaheitmise õigus artellist on antud tüüp-põhikirjaga ainult üldkoosolekule. Ei esimees ega juhatus ole õigustatud otsustama kolhoosist väljaheitmise küsimust. Väljaheitmise küsimuse otsustamiseks nõuab tüüp-põhikirja p. 8, et üldkoosolekust võtaks osa vähemalt $^2/_3$ artelliliikmete üldarvust, kusjuures protokollis peab olema tingimata märgitud koosolekust osavõtnud kolhoosnikute arv ja väljaheitmise poolt hääletanute arv.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. aprilli 1938. a. määrus «Kolhoosnikute väljaheitmise keelamise kohta kolhoosidest»[16] keelas ära: a) puhastuste läbiviimise kolhoosides mistahes ettekäändel, b) kolhoosnikute perekonnaliikmete väljaheitmise kolhoosist põhjusel, et üks perekonnaliikmeid on läinud ajutisele või alalisele tööle riigiettevõttesse ning c) väljaheitmise kolhoosist sisekorra-eeskirjade rikkumise eest.

Mainitud määruses on tähendatud, et «väljaheitmine kolhoosidest perekondlike sidemete põhimõttel on täielikus vastuolus põllumajandusliku artelli põhikirjaga».

Väljaheitmine kolhoosist võib toimuda ainult väljaheidetava isikliku süü puhul ning ainult pärast seda, kui on ära kasutatud kõik tüüp-põhikirja p. 17 ettenähtud hoiatus-kasvatusliku iseloomuga abinõud.

19. aprilli 1938. a. määrus kehtestas kindla korra, mille kohaselt üldkoosoleku otsus kolhoosist väljaheitmise kohta ei jõustu enne selle kinnitamist rajooninõukogu täitevkomitee poolt, kuigi asjaomane isik ei olegi edasi kaevanud selle otsuse peale.

Juhul, kui kolhoosiliige on välja heidetud ebaseaduslikult, tekib küsimus kolhoosi ametiisikute vastutusest, kes on süüdi selles ebaseaduslikus väljaheitmises. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. aprilli 1938. a. määruse kohaselt tuleb ebaseaduslikus väljaheitmises süüdiolevad isikud võtta kriminaalvastutusele nagu ametialase kuriteo eest.

5. Kui kolhoosniku liikmeksolemine lõppes surma tõttu, siis kerkib päevakorrale kolhoosniku liikmeksolemisega seoses olevate varaliste õiguste pärimise küsimus. Kolhoo-

---

16 LSKK 1938, nr. 18, art. 115.

sis liikmeksolemisega seotud isiklikud õigused ei lähe teatavasti edasi pärimise teel.

Mis puutub surnu poolt kättesaamata jäänud tasusse normipäevade järgi, siis sellele kui pere üksikute liikmete iseseisvale tulule laieneb pärimise üldkord. Vene NFSV Ülemkohtu Presiidiumi 3. märtsi 1932. a. määruse (prot. nr. 7) kohaselt «tehtud normipäevade eest makstav tasu tuleb lugeda kolhoosniku isiklikuks varaks, millele ei või rakendamisele tulla talundi ühisvara käsitlevad Maakoodeksi eeskirjad. Kolhoosniku surma korral ei lähe tema poolt kolhoosist saamata jäänud normipäevade tasu selle talundi vara ühisfondi, kus kadunu oli liikmeks, vaid Tsiviilkoodeksi pärimiseeskirjade järgi isikute kätte, kes osutuvad kadunu pärijaiks».[17]

6. Kolhooside vähemaks jagamisel või ühteliitmisel ei toimu ei liikmete väljaastumist ega nende uuesti sisseastumist. Ühteliitmisel ja jagamisel ei esine liikmeksolemise lõppemist ühtedes organisatsioonides ega sisseastumist teistesse organisatsioonidesse. Kolhoosiliikmed kas kogu tervikus või teatud hulgas (jagunemisel) lähevad üle uutesse organisatsioonidesse. Toimub see, mida nimetatakse ühe organisatsiooni liikmete universaalseks siirmiseks teise organisatsiooni. Liikmeksolemise vabatahtlikkuse põhimõtet siin siiski ei rikuta, kuna kolhoosi ühteliitmine või vähemaks jagamine ise toimub kolhoosiliikmete üldkoosoleku tahtel. Kolhooside vähemaks jagamisel nende vara jaotatakse uueltloodavate ühikute vahel mitte sõltuvalt selle vara endisest kuuluvusest ühele või teisele kolhoosiperele, vaid lähtudes üldmajanduslikest kaalutlustest, niisamuti nagu see toimub osa kolhoosi ümberasumise korral. Rida juriidilisi küsimusi tekib arvelduste puhul normipäevade järgi juhul, kui vähemaks jagamine või ühteliitmine toimus enne majandusaasta lõppu ja kui järelikult tuleb erinevalt ja tingimuslikult hinnata normipäevi, mis olid välja töötatud enne ja pärast vähemaks jagamist või liitmist.

7. Neil täiesti erandlikel juhtudel, kus kolhoos likvideeritakse, tehakse tema liikmetega lõpparved normipäevade järgi ja osamaksude osas sõltumata sellest, kas majandusaasta on lõppenud või mitte. Olukordi, mis tingivad üksikjuhtudel vajaduse likvideerida kolhoosi ning liikmeksolemise lõppemise korda sel puhul, käsitleb NSV Liidu RKN-i 5. mai 1940. a. määrus «Ümberasustamise kohta Rõbinski ja Uglitši veekogude

[17] Vt. «VNFSV Tsiviilkoodeks», Tallinn, 1945, lk. 137. (Tõlkija märkus.)

(reservuaaride) üleujutusrajoonidest».[18] Selle määruse kohaselt (§ 5) kolhoosid, mis kuulusid likvideerimisele seoses kolhoosnikute ümberasustamisega teistesse paikkondadesse, olid kohustatud enne likvideerimist täitma täielikult oma kohustused riigi vastu ning katma neile antud laenud. Likvideeritava kolhoosi kõigi kolhoosnikute ümberasumise korral linnadesse antakse selle kolhoosi jagamatu fondi ühistatud vara teistele kolhoosidele oblasti täitevkomitee otsusel.

[18] LMKK 1940, nr. 15, art. 366.

VI PEATÜKK.

Juhtimisorganid kolhoosides, nende õigused ja kohustused.

§ 1. Juhtimise korralduse alused kolhoosides. § 2. Kolhoosiliikmete üldkoosolek. § 3. Kolhoosi juhatus ja esimees. § 4. Kolhoosi revisjonikomisjon. § 5. Ametiisikud kolhoosis.

§ 1. Juhtimise korralduse alused kolhoosides.

1. Kolhooside organiseerimise ja ülesehitustöö üks tähtsamaid põhimõtteid on kolhoosliku demokraatia printsiip. Kolhoosid kui töötavate talupoegade vabatahtlikud koondised ehitatakse üles kolhoosnikute kogu massi kõige aktiivsemal osavõtul. Kolhooside ülesehituse praktika kujundas rea meetodeid, mille kaasabil kolhoosnikute kogu mass tõmmatakse kaasa osavõttu kollektiivmajapidamise juhtimisest.

Kolhoosiliikmete üldkoosoleku poolt kolhoosi kõrgeima juhtimisorgani funktsioonide teostamine, tootmisnõupidamised, kolhoosi täitevorganite tööd kontrollivad revisjonikomisjonid ning laialdase kolhoosnikute aktiivi loomine nende komisjonide ümber, kolhoosnikute eneste poolt korraldatavad inspektsioonid põllumajanduslike tööde kvaliteedi alal, tähtsamateks põllumajanduslikeks töödeks kolhoosi valmisoleku kontrollimise brigaadid, sotsialistlik võistlus, lööklus ja sotsialistlike põldude stahhaanovlaste liikumine — kõik see on näitajaks kolhoosi masside osavõtust kolhoosi majapidamise juhtimisest.

Kolhooslikku demokraatiat iseloomustab rida põhialuseid, millele rajatakse kolhooside juhtimine.

Artelli juhtimise korralduse tähtsaimaks põhimõtteks on kolhoosi juhtimisorganite valitavus. Juhtimisorganite valimise õigus, samuti õigus olla valitud on kõigil kolhoosiliikmeil, sõltumata soost, east, kolhoosis olemise staažist jms. Tuleb vaid märkida, et kolhoosi juhtimisorganeisse valitud isikud, kes ei ole veel saanud 18-aastaseks ja kes

seepärast ei oma täit tsiviilõiguslikku teovõimet, ei saa sooritada tehinguid kolhoosi nimel kolmandate isikutega.

Kolhoosidel ei ole õigust valida kolhoosi juhtimisorganeisse isikuid, kes ei ole kolhoosiliikmed.

Teine põhimõte, mis iseloomustab kolhooside demokraatlikku alust, on kolhoosi esimehe ja juhatuse aruandekohustus neid valinud üldkoosolekule. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri nõuab kolhoosi juhatuse regulaarset aruandmist üldkoosolekule, kes on kolhoosi peremeheks. Artelliliikmete üldkoosolek on õigustatud nõudma kolhoosi ametiisikuilt regulaarset aruandmist nende tööst kolhoosi organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal, sellest, kuidas täidetakse tema otsuseid, sellest, kuidas valitud juhtijad täidavad oma valijate tahet.

Lõpuks kolhooside demokraatiat iseloomustab kolhoosiliikmete üldkoosoleku õigus vahetada kolhoosi juhatust ja kolhoosi esimeest ka enne volituste tähtaja lõppu juhul, kui valitud juhtijad ei õigusta kolhoosnikute poolt neile osutatud usaldust ning täidavad halvasti üldkoosoleku otsuseid igapäevases töös kolhoosi juhtimise alal. Kolhoosliku demokraatia igakülgne arendamine ja tugevdamine peab seonduma sotsialistliku suhtumisega töösse ning kolhoosiliikmete tugeva töödistsipliiniga. Kolhoosnikute kogu massi poolt üldkoosolekul vastuvõetavaid otsuseid ning nende otsuste täitmiseks antavaid juhatuse ettekirjutusi peab iga kolhoosiliige täitma täpselt ning tingimusteta. Valides ametiisikuid ning pannes neile majapidamise juhtimise funktsioonid, on kolhoosnikud kohustatud täpselt täitma oma esindajate juhtnööre. Range distsipliin ei kõrvalda, vaid vastupidi, eeldab kolhoosimasside isetegevuse laialdast arendamist, laialdast kriitikat ja enesekriitikat.

Kolhoosliku demokraatia juurutamisel on suur tähtsus kolhoosi haldusala töötajate vahekordade õigel kujundamisel kolhoosi lihtliikmetega. Kolhoosi juhtijad on kohustatud looma pideva elava kontakti kolhoosnikutega, ära kasutama nende kogemusi, oskama otstarbekalt jaotada ning kasutada kolhoosnikuid brigaadides ja lülides, lähtudes iga artelliliikme vilumusest ja kalduvustest, ning saavutama sel teel maksimaalse efekti nende tööst kolhoosi tootmises. Juhtimise eriti tähtsaks ülesandeks on naiskolhoosnikute edutamine juhtivaile kohtadele kolhoosis, tarvilike tingimuste loomine nende kaasatõmbamiseks kolhoosi tootmisesse.

Seltsimees Stalini poolt ÜK(b)P XVII kongressil antud juhtnöörid täitmise kontrolli tähtsuse kohta on olulised mitte üksnes riikliku

haldusaparaadi töö õigel korraldusel, vaid ka kolhooside juhtimisaparaadi töös.

2. Kolhoosi o r g a n i d juhivad kolhoosi majapidamist, samuti loovad kontakti kolhoosi ja tema liikmete vahel.

Kolhoosi organite struktuur vastab täielikult kolhoosnikute kaasatõmbamise ülesandele aktiivsesse osavõttu kolhoosi majapidamise juhtimisest. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja normid, mis käsitlevad kolhoosi organite struktuuri, tuuakse ära iga artelli konkreetses põhikirjas.

Kolhoosi juhtimise struktuur on lihtne ja seepärast arusaadav igale kolhoosnikule.

Artelli kõrgeimaks juhtimisorganiks on artelliliikmete üldkoosolek.

Artelli juhatus ja esimees, kes on ühtlasi ka juhatuse esimeheks, valitakse artelliliikmete üldkoosoleku poolt ja nad alluvad ning annavad aru artelliliikmete üldkoosolekule. Artelli juhatuse ja esimehe tegevust kontrollib revisjonikomisjon, kelle valib samuti artelliliikmete üldkoosolek.

Artelli tegevuse kõigi põhiküsimuste otsustamine on antud artelliliikmete üldkoosolekule. Artelli juhatuse ja esimehe otsuste peale võib alati kaevata kolhoosnikute üldkoosolekule.

Kolhoosi juhtimise demokraatlike aluste täpne täitmine on kolhoosliku ülesehitustöö seaduseks. Terves reas partei ja valitsuse direktiivides on korduvalt rõhutatud kolhoosliku demokraatia rikkumise lubamatust. NSV Liidu KTK ja RKN-i 25. juuli 1932. a. määruses «Revolutsioonilisest seaduslikkusest»[1] pannakse ette nõukogude võimu kohalikele organeile, samuti prokuratuuriorganeile võtta rangele vastutusele kõik ametiisikud, kes on süüdi juhatuse ja teiste kolhoosi organite valitavuse põhimõtte rikkumises. Kolhooside juhtimise demokraatlike aluste tõsised rikkumised on märgitud NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määruses «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides».[2]

Need rikkumised avaldusid järgmises. Paljudes kolhoosides lakati kokku kutsumast kolhoosnikute üldkoosolekuid ja seega kolhoosnikud osutusid eemaldatuks o s a v õ t u s t kolhoosi asjaajamisest. Tegelikult lahendasid kõiki põllumajanduslike artellide küsimusi — sealhulgas tulude jaotamine, majandusplaanid, kõigi materiaalsete vahendite käsutamine — ainuüksi kolhoosi juhatus või esimees. Kolhooside juhatused ja esimehed

[1] LSKK 1932, nr. 50, art. 298.
[2] LMKK 1946, nr. 13, art. 254.

ei täitnud oma tähtsaimat kohustust — regulaarselt anda aru oma tegevusest kolhoosnikute üldkoosolekule. Rikuti kolhooside juhtimisorganite valitavuse põhimõtet. Paljudes kolhoosides ei kutsutud mitme aasta jooksul kokku kolhoosnikute üldkoosolekuid kolhoosi juhatuse, esimehe ja revisjonikomisjoni valimiseks. Põhikirjas ettenähtud juhtimisorganite valimise tähtaegadest ei peetud kinni. Seejuures, nagu märgivad Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK, «asi on läinud isegi sellise häbematuseni, et kolhooside esimehed määratakse ja tagandatakse rajoonide partei- ja nõukogude organisatsioonide poolt — ilma kolhoosnikute teadmata». Need moonutused viisid selleni, et kolhooside esimehed lakkasid tundmast vastutust kolhoosnikute ees, osutusid neist sõltumatus olukorras, kaotasid seose kolhoosnikutega, mis tõsiselt kajastus kolhooside seisukorral.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK panid ette:

«Taastada paljudes kolhoosides rikutud demokraatlik, põhikirjas ettenähtud kord kolhoosnikute üldkoosolekute kokkukutsumise kohta kolhoosiküsimuste arutamiseks ja otsustamiseks, kolhooside juhatuste ja esimeeste valimine üldkoosolekute poolt, kolhooside juhatuste ja esimeeste aruandlus kolhoosnikute ees ja revisjonikomisjonide töö. Keelata range vastutuselevõtmise ähvardusel partei rajoonikomiteedel, rajooninõukogudel ja maaorganitel määrata või tagandada kolhooside esimehi mööda minnes kolhoosnikute üldkoosolekuist». [3]

§ 2. Kolhoosiliikmete üldkoosolek.

1. Nagu eespool tähendatud, kõrgeimaks artelli juhtimisorganiks on tema liikmete üldkoosolek (tüüppõhikirja p. 20).

Kolhoosiliikmete üldkoosoleku tähtsus juhtimise õiges korralduses on märgitud reas kehtiva kolhoosialase seadusandluse aktides. Nii kohustas NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. detsembri 1935. a. määrus «Kolhooside organisatsioonilis-majanduslikust tugevdamisest ja põllumajanduse tõstmisest mittemustamulla vööndi oblastites, kraides ja vabariikides» [4] kraide, oblastite ja vabariikide kohalikke partei- ja nõukogude orga-

---

[3] Vt. «Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri» RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 37.

[4] LSKK 1935, nr. 65, art. 520.

neid mittemustamulla vööndis «... kindlustama kolhoosnikute üldkoosolekute regulaarse kokkukutsumise ja kõigi tähtsamate kolhoosimajanduse küsimuste arutamise neil koosolekuil».

Paljud kolhoosid võtsid oma sisekorra-eeskirjadesse eripunktid, mis kohustavad juhatust aegsasti plaanima üldkoosolekute tööd ning võtma tarvitusele abinõud kolhoosnikute õigeaegse ja täieliku ilmumise kindlustamiseks. Nii kohustavad Tšuvaši ANSV Budjonnõi nimelise kolhoosi sisekorra-eeskirjad kõiki kolhoosiliikmeid ilmuma koosolekule määratud ajaks ning võtma aktiivselt osa päevakorras seisvate küsimuste otsustamisest. Samad sisekorra-eeskirjad kohustavad kolhoosi juhatust kindlaks määrama koosolekute graafikut kolm kuud ette, mitte rikkuma koosolekute kokkukutsumise tähtaegu, kolm päeva enne koosolekut teatama sellest kolhoosnikutele, tegema neile teatavaks päevakorda võetud küsimused, ning valmistama ette ruumid koosolekuks.

Üksikjuhtudel kolhooside juhatused kaldusid ebaseaduslikule teele, määrates tralive koosolekuile õigeaegselt mitteilmuvaile liikmeile. Näiteks Leningradi oblasti Palkini rajooni Pogranitšnõi külanõukogu kolhoosis «Bojevik» võttis juhatus vastu järgmise otsuse: «Kes kaua ei tule koosolekule ja tuleb hüüda (st. kutsuda — Autor) veelkord, siis sellel maha kanda esimest korda 0,05 normipäeva, teisel korral — 0,1 ja kolmandal korral 0,15 normipäeva selle kasuks, kes hüüab». Säärased administratiivse mõjutamise vahendid on täiesti ebaõiged ning ebaseaduslikud. Kolhoosnikute kogu massi elavat osavõttu üldkoosolekute tööst võivad saavutada ainult need kolhoosid, kes suudavad tõsta kultuurilis-kasvatusliku töö nõutavale kõrgusele ja äratada kõigi kolhoosnikute huvi artelli kõrgeima juhtimisorgani töö vastu. Üldkoosoleku kutsub kokku kolhoosi juhatus või selle esimees. Üksikjuhtudel võidakse üldkoosolekut kokku kutsuda esimehe poolt artelliliikmete ja samuti kohalike nõukogude ja parteiorganite nõudmisel.

Tüüp-põhikiri ei määra koosoleku presiidiumi kujundamise korda, seepärast võib üldkoosolek omal soovil koosoleku juhtimise teha ülesandeks juhatusele või valida presiidium koosolekust osavõtvate kolhoosiliikmete hulgast.

2. Artelliliikmete üldkoosoleku kompetentsi kuuluvate küsimuste loetelu, mis on antud tüüp-põhikirja p. 20 ja seda punkti täiendavas seadusandluses, ei ole kaugeltki ammendav. See loetelu tähendab vaid seda, et loeteldud küsimuste alal on üldkoosoleku otsus kohustuslik neile otsustele seadusliku jõu andmiseks.

Tüüp-põhikirja p. 20 kohaselt üldkoosolek v a l i b artelli esimehe, juhatuse ja revisjonikomisjoni. Neid isikuid võib kõrvaldada töölt ainult neid valinud artelliliikmete üldkoosolek, välja arvatud juhud, mil neid tuleb töölt kõrvaldada uurimisorganite nõudmisel seoses nende kuritegeliku tegevusega.

Järgmine küsimus, mis kuulub üldkoosoleku ainupädevusse, on u u t e l i i k m e t e v a s t u v õ t m i n e k o l h o o s i ja ilmselt parandamatute põhikirja rikkujate, kolhoosi töö desorganiseerijate v ä l j a h e i t m i n e k o l h o o s i s t. Üksikjuhtudel võib konstateerida selle üldkoosoleku õiguse rikkumist kolhooside esimeeste ja juhatuste poolt; viimased katsuvad mõnikord asendada endaga põllumajandusliku artelli kõrgeimat juhtimisorganit.

Kolhoos teostab plaanimajandust. Seepärast on loomulik, et just üldkoosolek kolhoosi kõrgeima organina k i n n i t a b a r t e l l i a a s t a t o o t m i s p l a a n i, f i n a n t s p l a a n i j a k a p i t a a l e h i t u s e p l a a n i.

Kõrgeima juhtimisorganina kolhoosi üldkoosolek k ä s u t a b k o l h o o s i o m a n d i t. Ta kinnitab kolhoosi tulude-kulude eelarve ja mitmesuguste fondide suurused, mis igal aastal eraldatakse kolhoosi saagist ja tuludest kollektiivmajandi mitmesuguste vajaduste katmiseks vastavalt tüüp-põhikirja punktidele 11 ja 12.

On teada juhtumeid, kus üldkoosoleku õigust käsutada kolhoosi omandit ning eriti kolhoosi toodangut rikuti rajoonide partei- ja nõukogude töötajate poolt. Nii nõudis näiteks 1943. a. Jaroslavi oblasti Sussaninski rajooni maaosakonna juhataja Kuznetsov kolhooside esimeestelt kord ühte, kord teist kolhoosi toodet rajoonikeskuse organisatsioonide jaoks. Seoses sääraste faktide avastamisega andis NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat käskkirja 2. augustist 1943. a. nr. 331, millega tagandas Kuznetsovi töölt, otsustas võtta teda kriminaalvastutusele ja osutas, et «kogu toodangut, mis jääb kolhoosil pärast riiklike kohustuste täitmist, võidakse kulutada üksnes kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt».

Analoogilised faktid on märgitud NSV Liidu Riigikontrolli Rahvakomissariaadi käskkirjades seoses kontrolliga, mis tehti 1945. a. Tatari ANSV ja Tambovi oblasti kolhoosides.[5]

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus osutab sellele, et ikka veel leiab aset juhtumeid, kus tassitakse

[5] „Социалистическое земледелие" 20. septembrist 1945. a.

laiali kolhoosi vara rajooni töötajate poolt, kes sunnivad kolhooside juhatusi ja esimehi andma neile kolhooside saadusi tasuta või madala tasu eest. Määrus paneb ette kolhoosi omandi riisumises ja ebaseaduslikus käsutamises süüdiolevad isikud tagandada ametikohtadelt ning anda nad kohtu alla kui kolhoosikorra vaenlased.

Edasi üldkoosolek kehtestab sisekorra-eeskirjad ning kinnitab töönormid ja tööhinded normipäevades. Üldkoosolek määrab kindlaks normipäeva maksumuse, s. t. kinnitab saaduste ja raha koguse, mis kuulub väljaandmisele iga normipäeva eest, mis on arvesse võetud töö eest kolhoosi tootmistöös.

Arvestades seda osa, mida etendab kollektiivse majapidamise tugevdamises masina-traktorijaamade töö kolhoosipõldudel, paneb tüüp-põhikiri kolhoosi ja masina-traktorijaama vahel sõlmitava lepingu kinnitamise üldkoosolekule.

Tüüp-põhikiri annab üldkoosolekule õiguse kinnitada juhatuse aastaaruanne tema töö kohta, samuti juhatuse aruanded tähtsamate põllumajanduslike hoogtööde osas. Tüüp-põhikirja p. 20 kohustab üldkoosolekut enne aastaaruande kinnitamist ära kuulama revisjonikomisjoni arvamuse.

3. Kolhoosialase seadusandluse arenemine läheb kolhoosiliikmete üldkoosoleku kompetentsi avardamise teed. Pärast tüüp-põhikirja kinnitamist 1935. a. vastuvõetud seadusandlikud aktid määrasid kindlaks, et kontraheerimislepingud, mis kolhoosid sõlmivad varumisorganisatsioonidega, kinnitatakse artelliliikmete üldkoosoleku poolt. Niisamuti kinnitab üldkoosolek kolhooside poolt metsavarumisorganisatsioonidega sõlmitavad lepingud vastavalt NSV Liidu RKN-i 16. veebruari 1937. a. määrusele «Metsavarumisorganisatsioonide vastastikustest suhetest kolhoosidega».[6] Vastavalt NSV Liidu KTK ja RKN-i 3. märtsi 1936. a. määrusele «Maaelanikkonna osavõtust tööga maanteede ehitusest ja parandusest»[7] kolhoosiliikmete üldkoosolek otsustab küsimuse alatiste brigaadide organiseerimise kohta teede ehitus- ja parandustööde tegemiseks.

Üldkoosoleku pädevust kollektiivmajandi vahendite käsutamisse puutuvais küsimustes suurendas tunduvalt NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. aprilli 1938. a. määrus «Tulude ebaõigest jaotamisest kolhoosides».[8]

---

[6] LSKK 1937, nr. 15, art. 46.
[7] LSKK 1936, nr. 11, art. 88.
[8] LMKK 1938, nr. 18, art. 116.

See määrus tugevdas üldkoosoleku kontrolli juhatuse tegevuse üle eelarvega kolhoosi tootmisvajadusteks assigneeritud vahendite kulutamise alal. Sama määruse kohaselt ei või juhatus ilma üldkoosoleku sanktsioonita saada krediite Riigipanga ja Põllumajanduspanga osakondadest. Sama määrus kehtestas korra, mille järgi küsimus palgalise tööjõu värbamise kohta kolhoosi kuulub ainult artelliliikmete üldkoosoleku kompetentsi.

Tähtsamaid küsimusi kolhoosi maakasutuse alal ei saa samuti otsustada ilma üldkoosoleku sanktsioonita. Üldkoosolekute poolt arutati läbi projektid kolhooside maakorralduse alal, mis viidi läbi seoses maa põlise kasutamise aktide andmisega kolhoosidele; käesoleval ajal arutatakse maakorralduse projekte vastloodavais kolhoosides. Kolhooside vähemaks jagamise ja väikeste kolhooside ühteliitmise küsimused võidakse otsustada samuti ainult üldkoosolekute poolt.[9] Külvikordade kindlaksmääramise küsimused kolhoosides peab — vastavalt NSV Liidu RKN-i 21. juuni 1945. a. määrusele «Abinõudest külvikorra sisseseadmise ja rakendamise parendamiseks kolhoosides»[10] — tingimata läbi vaatama kolhoosnikute üldkoosolek; uusi külvikordi ei saa kolhoosis sisse seada ilma üldkoosolekul arutamata.

Täiesti arusaadav, et üldkoosolek kui kõrgeim juhtimisorgan võib võtta enda arutada iga kolhoosiellu puutuvat küsimust.

Kolhoosid kasutavad üldkoosolekuid mitte ainult jooksvate majandusküsimuste lahendamiseks, vaid ka poliitiliste küsimuste arutamiseks, põllumajandusalase seadusandlusega tutvumiseks jne.

4. Üldkoosoleku otsustada antud küsimuste ringi laiaulatuslikkus tingib üldkoosolekute regulaarset kokkukutsumist. Nende kokkukutsumine üks — kaks korda aastas, nagu praktiseeritakse mõningais kolhoosides, on ebanormaalseks nähtuseks ja see näitab kolhoosliku demokraatia põhimõtete nõrka teostamist.

Tüüp-põhikirja p. 19 rõhutab, et üldkoosolek juhib artelli asju: juhtimine aga nõuab üldkoosoleku süstemaatilist tööd. Andmed üldkoosolekute töö kohta terves reas eesrindlikes kolhoosides näitavad, et üldkoosolekud kutsutakse kokku umbes üks — kaks korda kuus.

5. Tüüp-põhikirja p. 20 tunnistab üldkoosoleku otsusevõimeliseks, kui sellest võtab osa mitte alla poole kolhoosiliikmeist. Kolhoosi juhatuse ja esimehe valimisel, artelli koosseisust välja-

9 Vt. NSV Liidu KTK ja RKN-i 3. septembri 1932. a. määrus «Kolhooside püsiva maakasutuse loomisest» (LSKK 1932, nr. 66, art. 388).

10 LMKK 1945, nr. 4, art. 57.

heitmisel ning mitmesuguste, kolhoosi naturaal- ja rahalistest tuludest eraldatavate fondide suuruse küsimuse otsustamisel on nõutav, et üldkoosolekust võtaks osa mitte vähem kui kaks kolmandikku kolhoosiliikmete üldarvust. Artelliliikmete koosoleku teiskordsel kokkukutsumisel on koosoleku otsusevõimeliseks tunnistamiseks nõutav sama kvoorum, mis esmakordselgi koosolekul.

Üldkoosoleku otsused võetakse vastu koosolekust osavõtvate kolhoosnikute häälteenamusega. Kvalifitseeritud häälteenamust tüüp-põhikiri ei nõua. Kuid teised seadusandlikud aktid kolhooslikü ülesehitustöö alal kehtestavad mõningate küsimuste otsustamiseks kvalifitseeritud enamuse. Nii lubab NSV Liidu KTK ja RKN-i 3. septembri 1932. a. määrus «Kolhooside püsiva maakasutuse loomisest» kolhooside piiride muutmist, kolhooside ühteliitmist ja vähemaks jagamist ainult siis, kui selle muudatusega on nõus vähemalt kolm neljandikku kolhoosiliikmeist.

§ 3. Kolhoosi juhatus ja esimees.

1. Alaliselt tegevaks täitevorganiks kolhoosis on juhatus. Nagu meie juba märkisime, valitakse juhatus üldkoosoleku poolt vähemalt ⅔ kolhoosiliikmete osavõtul. Nimetades juhatust põllumajandusliku artelli täitevorganiks, tüüp-põhikirja p. 21 paneb juhatusele kolhoosi asjaajamise juhtimise, s. o. kolhoosi igapäevase juhtimise ning kolhoosi tootmise juhtimise.

Juhatuse töö on väga mitmekesine. Juhatus täidab kõiki kolhoosnikute üldkoosoleku otsuseid. Juhatusele on antud rida volitusi ja õigusi, mis tulenevad tema seisundist ja osast kolhoosi juhtimise korralduses. Siia tuleb eelkõige arvata tüüp-põhikirja punktides 23 ja 24 ettenähtud juhatuse õigus määrata kolhoosi ametiisikuid — põllundus- ja loomakasvatusbrigaadide brigadire, erialaste brigaadide brigadire, kolhoosi üksikute majandusharude juhatajaid, arveala töötajaid, lülivanemaid ja teisi haldusalatöötajaid ning teenindavat personali (majandusjuhatajat, laohoidjaid, vanemaid tallimehi, valvureid jne.). Kuna juhatus määrab ametiisikuid ametisse, on ta ka õigustatud vallandama neid, kui nad ei tule toime neile pandud ülesannetega. Juhatus võib määrata ametiisikuid nii juhatusliikmete seast kui ka ülejäänud kolhoosnikute hulgast. Vastavail juhtudel, pidades kinni tüüp-põhikirja p. 13 nõudeist ja üldkoosoleku loal võib juhatus palgata tööle spetsialiste (raamatupidajaid, agronoome, arveametnikke jne.), kui niisuguseid spetsialiste ei ole kolhoosiliikmete seas.

Kehtiv seadusandlus arvab juhatuse funktsioonide hulka kolhoosi rahaliste vahendite ja vara haldamise tüüp-põhikirjas ettenähtud ulatuses. Juhatus käsutab kolhoosi jooksvaid kontosid Riigipangas ja Põllumajanduspangas; NSV Liidu RKN-i 27. märtsi 1935. a. määruses «Kolhooside finantside ja arvestuse korrastamisest» [11] on eriti fikseeritud, et keegi peale juhatuse ei või välja võtta raha kolhoosi jooksvalt kontolt.

Juhatus on kohustatud kinni pidama üldkoosoleku poolt kinnitatud tulude-kulude eelarvest. Kolhoosi summasid võib juhatus kulutada ainult eelarves ettenähtud artiklite kohaselt. Põhikiri keelab juhatusel üle kanda omavoliliselt summasid kulude eelarve ühest artiklist teise. Kui olukord nõuab säärast ümberpaigutust, siis võib juhatus seda teha tüüp-põhikirja p. 12 kohaselt ainult üldkoosoleku loal.

Juhatusele on pandud vastutavad ülesanded kolhoosi tootmise plaanimise ja kolhoosi tootmisplaani täitmise operatiiv-majandusliku juhtimise alal. Operatiivselt juhtides tootmisplaani realiseerimist, on juhatus kohustatud õigeaegselt tarvitusele võtma abinõud korratuste kõrvaldamiseks kollektiivmajapidamise üksikutel aladel ja üksikutes harudes, vältima töölünki majapidamise üksikuis lülides ning osutama õigeaegset abi kolhoosi mahajäävaile tootmisaladele.

Juhatus määrab kindlaks alaliste tootmisbrigaadide ja kolhoosi lülide koosseisud, töötab välja ja esitab üldkoosolekule kinnitamiseks töönormid ja tükitööhinded normipäevades, kontrollib pidevalt alaliste brigaadide tööd, jälgib töödistsipliini seisukorda, määrab tüüp-põhikirja p.-s 17 ettenähtud distsiplinaarkaristusi kolhoosi distsipliini ja sisekorra-eeskirjade rikkujaile. Juhatus organiseerib sotsialistlikku võistlust brigaadide vahel.

Juhatus peab tööarvestust kolhoosi tootmises, peab arvel kolhoosi ressursse, kolhoosi naturaalseid ja rahalisi kohustusi normikohustuste ja rahaliste maksete alal, arvestab kolhoosi tootmisalaseid ja kultuurilisi vajadusi, mille rahuldamine kindlustab kollektiivmajandi vajalikku arenemist ja tugevnemist. Juhatus on kohustatud täitma kõiki valitsuse poolt kindlaksmääratud eeskirju kolhoosi rahaliste ja materiaalsete väärtuste arvestuse alal.

Juhatus annab tüüp-põhikirja p. 16 alusel kolhoosnikutele avansse rahas ja natuuras vastavalt nende poolt väljatöötatud normipäevade hulgale, realiseerib üldkoosoleku otsused naturaal- ja rahaliste fondide moodustamise kohta artelli saagist ja rahalistest tuludest tüüp-põhikirja p. 11 ja 12 kohaselt ning jaotab saagi ja rahalised tulud kolhoosnikute vahel

---

[11] LSKK 1935, nr. 16, art. 125.

üldkoosoleku otsuse alusel põllumajanduslike saaduste ja raha hulga kohta, mis kuulub väljaandmisele ühe normipäeva eest.

NSV Liidu RKN-i määruse kohaselt «Abinõudest külvikordade sisseseadmise ja rakendamise parandamiseks kolhoosides»[12] töötab juhatus koos kolhoosi aktiiviga välja agronoomi ja teiste põllumajanduse eriteadlaste juhtimisel projekti külvikorra sisseseadmiseks kolhoosis.

Juhatus on kohustatud valvama selle järele, et peetaks kinni kolhoosiperede aiamaa suurusest, mis on kindlaks määratud tüüp-põhikirja p.-s 2 ja NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määruses «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu».

Juhatus annab süstemaatiliselt aru üldkoosolekule tehtud tööst ning kannab tema ees vastutust kogu oma tegevuse eest.

2. Juhatuse kujundamise ja tema tegevuse korra sätestab tüüp-põhikiri alljärgnevalt.

Juhatus valitakse 5—9-liikmelisena sõltuvalt kolhoosi suurusest ja tema majapidamise keerukusest. Tüüp-põhikiri ei sea tingimuseks juhatusliikmete vabastamist tootmistööst; see küsimus lahendatakse samuti olenevalt kollektiivmajapidamise suurusest ning sellest, missuguse töö kolhoosi juhtimise alal juhatus paneb ühele või teisele oma liikmeist. Juhatuse volituste tähtaeg on tüüp-põhikirja p.-ga 21 määratud kahele aastale.

Kolhoosi juhatus kutsutakse kokku mitte harvem kui kaks korda kuus. Juhatuse liikmed jaotavad endi vahel kollektiivmajapidamise üksikute harude juhtimise kohustused, kuid vaatamata sellele kohustuste jaotamisele vastutab kogu juhatus tervikuna kollektiivmajapidamise seisukorra eest.

3. Kolhoosi esimees on ühtlasi kolhoosi juhatuse esimees. Selline ühendamine soodustab tihedamat kontakti üldkoosoleku ja juhatuse tegevuse vahel. Kolhoosi esimees (juhatuse esimees) valitakse samaks ajaks (2 aastaks) kui teisedki juhatuse liikmed.

Artelli esimees valitakse artelli ja selle brigaadide pidevaks juhtimiseks, samuti selleks, et iga päev kontrollida juhatuse otsuste täitmist. Esimees seisab juhatuse kollektiivse tegevuse eesotsas. Peale selle on esimehele seadusega pandud eriülesanded, näiteks kohustus alla kirjutada rahalistele dokumentidele. Juhtides kolhoosi üldiselt, sõlmib esimees kolhoosi nimel lepinguid, kirjutab alla rahalistele dokumentidele, käsutab kolhoosi vahendeid põhikirja ja üldkoosoleku raames, juhib krediitide saa-

[12] LMKK 1945, nr. 4, art. 57.

mist kolhoosile ja nende õiget kasutamist, valvab üldkoosoleku ja juhatuse otsuste täitmise järele, juhib kolhoosi tootmisplaani, tulude-kulude eelarve ja aastaaruande koostamist, jälgib tulude-kulude eelarve täitmist ning kolhoosi poolt masina-traktorijaamaga ja teiste organisatsioonidega sõlmitud lepingute täitmist, juhib brigaadide tootmistegevust ja kontrollib pidevalt nende tööd, valib kaadri juhtivale tööle kolhoosis, loob vajalikud töötingimused traktoristidele ja muule mehhaniseerimiskaadrile, kes töötavad masina-traktorijaamade masinail, kindlustab kolhoosnikute poliitilise ja kultuurilise taseme tõstmist ja nende elukondlike tingimuste parandamist.

Esimees annab üldkoosolekule aru nii omaenda kui ka juhatuse töö alal.

Praktikas esinevad kolhoosi esimeeste suhtes kahesugused põhikirja rikkumised.

Ajakirjanduses on toodud arvukaid juhtumeid hooletust suhtumisest kolhoosi kaadrisse, kus ilma küllaldaste põhjusteta vahetati sagedasti kolhoosi esimehi. Sellest rääkis seltsimees Andrejev ÜK(b)P XVIII kongressil. «... tuleb teha lõpp kergele suhtumisele masina-traktorijaamade, kolhooside ja sovhooside juhtivasse kaadrisse ning sovhooside ja masina-traktorijaamade direktorite, kolhooside esimeeste ja brigadiride sagedase vahetamise praktikale ning aidata tõsiselt kolhoose juhtiva kaadri valikul ja selle poliitilisel kasvatamisel». [13]

Eesrindlike kolhooside praktika näitab, kui suur tähtsus on kolhoosi esimeeste kaadri püsivusel kollektiivmajandite tugevdamisel. Seal, kus kohalikud organid osutavad abi kolhoosi esimeestele nende töös ja kus esimehed töötavad vahetamatult rea aastate kestel, kulgeb kolhooside organisatsioonilis-majanduslik ja poliitiline tugevdamine kiiremini ja edukamalt.

Kuid esineb ka teistsuguseid tüüp-põhikirja moonutusi. Paljudes kolhoosides ei peeta kinni põhikirjas ettenähtud tähtaegadest kolhooside juhatuste ja esimeeste ümbervalimiseks. Nagu on märgitud NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määruses, paljudes kolhoosides ei kutsuta mitme aasta jooksul kokku üldkoosolekuid juhtimisorganite ümbervalimiseks. Kolhooside esimehed ei anna aru üldkoosolekule, kaotavad sideme kolhoosimassiga jne.

Arusaadav, et hästi töötavad kolhooside esimehed, kes on ära teeni-

---

[13] XVIII съезд ВКП(б), Стенографический отчет, lk. 120.

nud usalduse, valitakse uuesti üldkoosoleku poolt, kuna halvad töötajad eemaldatakse juhtivalt töölt.

Tuleb eriti rõhutada, et mida enam kolhoosnikute üldkoosolek kasutab oma kontrollimisõigust, mida enam ta kasutab oma õigust ennetähtaegselt ära kutsuda usaldust mitteärateeninud juhtijaid, seda enam mitte üksnes tugevneb kolhooslik demokraatia, vaid luuakse ka eeltingimused püsiva kolhoosikaadri kujundamisele.

Tüüp-põhikirja p. 22 näeb ette artelli esimehe asetäitja valimise, kelle kandidatuuri esitab esimees.

Esimehe asetäitja funktsioonid ja kohustuste jaotus tema ja esimehe vahel määratakse kindlaks viimase poolt, kusjuures asetäitja allub oma töös esimehe juhtnööridele.

4. Tüüp-põhikiri määrab, et artelli juhatus kannab vastutust üldkoosoleku ees artelli töö eest tervikuna. Arusaadav, et sama vastutus lasub ka artelli esimehel, kes, olles ühtaegu juhatuse esimeheks, vastutab esmajärjekorras juhatuse töö eest. Artelli juhatuse ja esimehe (juhatuse esimehe) ebarahuldava töö puhul võib üldkoosolek neid ümber valida enne volituste tähtaja lõppu. Kui juhatuse liikmed või esimees sooritasid oma tegevuses kriminaalse õigusrikkumise (näiteks kolhoosivara riisumine) või distsiplinaarse üleastumise, millega kaasus kahju kolhoosivarale, siis sõltumata kriminaal- või distsiplinaarvastutusest võib kolhoos esitada nende vastu tsiviilõigusliku nõude tekitatud kahju katmiseks.

Kolhoosi juhatus ja selle esimees vastutavad riigi ees kolhoosi kohustuste õigeaegse ja täieliku täitmise eest riiklike normikohustuste ja tulumaksu tasumise alal ning samuti naturaaltasude alal masina-traktorijaama tööde eest.

Artelli juhatus ja esimees on artelli esindajaiks samuti tsiviilõiguslikes suhetes. Seepärast kolhoos vastutab oma varaga tehingute eest, mis on sõlmitud kolhoosi juhatuse või esimehe poolt nende kompetentsi piires. Kolhoos vastutab samuti tema organite poolt tekitatud kahjude eest, kui need organid toimivad kolhoosi volitusel.

Kolhoos võib vabaneda varalisest vastutusest oma organite tegevuse eest, kui viimased sooritasid tehingu oma isiklikes huvides või ületasid põhikirjaga või üldkoosoleku poolt neile antud õigused.

5. Oma ametikohustuste täitmisega seoses oleva kuriteo sooritamise korral esimees ja juhatuse liikmed kui ametiisikud võetakse kriminaalvastutusele nagu ametialase kuriteo eest. Seadusandluses ja kohtuprakti-

kas ei ole veel kujunenud üldine kriteerium kriminaalõigusliku vastutuse jaotamiseks kolhoosi juhatuse ja tema esimehe vahel kolhoosi riiklike kohustuste kuritahtliku täitmata jätmise eest. Selles küsimuses on vaid üksikuid juhtnööre. Nii tuleb näiteks normikohustuse kuritahtliku täitmata jätmise eest või naturaaltasu kuritahtliku andmata jätmisel masina-traktorijaamale tema töö eest võtta vastutusele kogu juhatus. Kuid kolhoosi maakasutusõiguse rikkumise eest ja heinamaa väljarentimise eest kolhoosi põldudel, aasadel ja metsades tuleb vastutusele võtta kolhoosi esimees (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määruse «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» § 6).

Tüüp-põhikirja p.-s 17 ettenähtud üleastumiste eest vastutavad esimees ja juhatuse liikmed üldkoosoleku ees, kes on õigustatud määrama neile selles punktis ettenähtud karistusi.

1937. aastal avaldati ajakirja «Sotsialistitšeskaja zakonnost» veergudel arvamust, et kolhoosi esimeest võidakse kas anda kohtu alla, kui ta sooritab kriminaalkuriteo, või tagandada töölt üldkoosoleku poolt, kui ta sooritab üleastumise või ei vasta oma ülesandeile. Mis aga puutub tüüp-põhikirja p.-sse 17, siis ei tule — selle seisukoha autori arvates — seda punkti kohaldada esimehe suhtes tema autoriteedi huvides.[14]

See arvamus ei leia kinnitust tüüp-põhikirjas. Kolhoosi esimees on eelkõige kolhoosiliige, kellele nagu teistelegi liikmeile üldkoosolek paneb teatud töö kollektiivmajapidamises. Kolhoosiliikmena ta vastutab kollektiivmajandi kõrgeima juhtimisorgani, s. o. üldkoosoleku ees, ning viimane on õigustatud rakendama tema kui oma liikme suhtes tüüp-põhikirja p.-s 17 ettenähtud ühiskondlikke mõjustusvahendeid.

§ 4. Kolhoosi revisjonikomisjon.

Revisjonikomisjonil on eriline koht kolhoosi juhtimisorganite töös. Ta valitakse üldkoosolekul kaheks aastaks kolhoosiliikmete seast, kusjuures erinevalt kolhoosi teistest organitest revisjonikomisjoni koosseis kinnitatakse rajooninõukogu täitevkomitee poolt. Revisjonikomisjoni ülesanded seisnevad mitte kollektiivmajapidamise operatiivses juhtimises, vaid kolhoosi juhatuse ja kõigi ametiisikute finants- ja majandustegevuse kontrollimises. Revisjonikomisjon on ühiskondliku kontrolli organ kolhoosis.

---

[14] „Социалистическая законность", 1937, № 6, lk. 89.

Tüüp-põhikirja p. 25 kohaselt on revisjonikomisjon kohustatud kontrollima, kas kõik kolhoosi rahalised ja naturaalsed laekumused on kantud artelli sissetulekuks, kas summade kulutamisel peetakse kinni põhikirjas ettenähtud korrast, kas kolhoosi vara hoitakse küllalt hoolikalt, kas ei esine kolhoosis riisumisi ja raiskamisi, kuidas kolhoos täidab oma kohustusi riigi vastu, kuidas ta tasub oma võlgu ja kuidas ta nõuab sisse võlgu artelli võlglastelt.

Määrates revisjonikomisjoni kohustuste ringi märgib tüüp-põhikiri eriti tema kohustust hoolikalt kontrollida kõiki kolhoosi arveldusi kolhoosnikutega, välja selgitada kolhoosnikute tüssamise, normipäevade väljamaksmise hilinemise juhtumid ning muud kolhoosnikute huvide rikkumise juhtumid.

Revisjonikomisjon revideerib kolhoosi juhatuse tegevust neli korda aastas. Revisjonide tulemuste kohta koostatakse eri-aktid, mis esitatakse üldkoosolekule läbivaatamiseks. Revisjonikomisjon kontrollib juhatuse aastaaruannet ja esitab üldkoosolekule oma seisukoha selle kohta.

NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi häidisjuhend 11. veebruarist 1940. a. kolhooside revisjonikomisjonide töö kohta soovitab kolhoosidel valida revisjonikomisjonid 3—5 liikme koosseisus sõltuvalt artelli suurusest. Juhend märgib, et revisjonikomisjoni liikmeiks ei või olla kolhoosi esimees ega juhatuse liikmed ja nende lähedased sugulased, samuti kolhoosi ametiisikud — laekur, laohoidja, arveametnik, üksikute majandusharude või abiettevõtete juhatajad.

Revideerides juhatuse majanduslik-finantsilist tegevust kontrollib revisjonikomisjon eelkõige tulude-kulude eelarve täitmist.

Revisjonikomisjoni liikmed võtavad osa juhatuse koosolekuist nõuandva hääleõigusega, nad võivad nõuda kolhoosi ametiisikuilt kõiki revisjoni tegemiseks vajalikke raamatuid, dokumente ja materjale.

Tüüp-põhikiri ei anna revisjonikomisjonile mingeid haldusõigusi. Seepärast komisjon ei saa end segada kolhoosi juhatuse ja ametiisikute operatiivtegevusse ning tegutseb ainult juhatuse vahendusel, kellele ta esitab oma ettepanekud tema poolt juhtimisorganite töös avastatud puuduste kõrvaldamiseks. Neil juhtudel, kui kolhoosi juhatus takistab revisjoni tegemist või ei täida revisjonikomisjoni ettepanekuid, on viimane õigustatud nõudma, et juhatus kutsuks kokku artelli liikmete erakorralise üldkoosoleku.

Revisjoni ajaks vabastatakse revisjonikomisjoni liikmed oma tavalisest tööst kolhoosis. Kolhoosi revisjonikomisjoni töö kohta antud näi-

disjuhendi kohaselt võidakse üldkoosoleku otsusel revisjonikomisjoni liikmeile revisjonile kulutatud aja eest arvutada normipäevi sama koosoleku poolt kindlaksmääratud määral.

§ 5. Kolhoosi ametiisikud.

1. Kohtupraktikas on käesoleval ajal juhindavaks kolhoosi ametiisiku definitsioon, mis on antud NSV Liidu Ülemkohtu 50-da pleenumi määruses. See määrus fikseerib, et kolhoosi ametiisikute hulka tuleb arvata töötajad, kes täidavad haldus-majanduslikke funktsioone (esimees, juhatuse liikmed, revisjonikomisjoni liikmed, arveametnikud, majandusjuhatajad, laohoidjad jt.), ning samuti need töötajad, kes täidavad vastutav-korraldavaid funktsioone kollektiivmajapidamise teatud harus, nagu brigadirid, vanemad lambakarjused, vanemad tallimehed, farmide ja kolhoosi majapidamise üksikute harude juhatajad.

Ametiisikud võivad kolhoosis olla nii valitavad (esimees), kui ka määratavad (brigadir).

2. Kolhoosi määratavate ametiisikute seas tuleb eelkõige nimetada alalise tootmisbrigaadi brigadiri. Brigadiri määrab juhatus kolhoosnikute seast vähemalt kaheks aastaks. See tähtaeg on kehtestatud tüüp-põhikirja p. 23 kolhoosi juhtivate töötajate kaadri tugevdamiseks ja võitluseks kaadri voolavuse vastu. Brigadir täidab operatiivtööd kolhoosi juhatuse ülesandel. Tema koostab brigaadi tootmistöö plaani, organiseerib kolhoosnikute tööleilmumist, kontrollib nende lahkumist töölt, hoiab ülal töödistsipliini, valmistab ette töökohad traktoribrigaadile, lülidele ja kolhoosnikutele, valib välja lülivanemad, komplekteerib lülid, korraldab traktoribrigaadi teenindamist, jälgib agrotehniliste eeskirjade täitmist, võtab vastu töö kolhoosnikutelt, võtab osa tööde vastuvõtmisest kolhoosi poolt masina-traktorijaama traktoribrigaadilt, arvestab brigaadi liikmete tööd ning märgib iga kolhoosniku poolt väljatöötatud normipäevad nende tööraamatuisse. Töödistsipliini rikkumise puhul brigaadi liikmete poolt teatab brigadir sellest juhatusele tüüppõhikirjas ettenähtud karistuste määramiseks süüdlastele. Brigadir organiseerib lülide ja üksikute kolhoosnikute sotsialistlikku võistlust, korraldab tootmisnõupidamisi brigaadides kogemuste vahetamiseks ja parimate kolhoosnikute tootmisalaste saavutuste üldiseks arutamiseks.

Tsiviilõiguslik vastutus kolhoosiomandi rikkumise eest pannakse kolhoosnikule, kes on vahetult süüdi selles rikkumises; kuid ka brigadir, kes on kohustatud valvama brigaadile kinnistatud kolhoosivara säili-

tamise järele, kannab samuti artelli ees materiaalset vastutust selle vara eest.

3. Lülivanem annab oma lüli liikmeile töökäsundeid, valvab töödistsipliini järele lülis, vastutab lülile kinnistatud vara eest, kuid erinevalt brigadirist tema võtab ise osa tootmisprotsessist, kusjuures see tootmistöö on tema tegevuse põhisisuks.

4. Arvepidamiseks ja kolhoosivara arvestamiseks on igas kolhoosis arveametnik, vajaduse korral aga raamatupidaja.

Kolhoosi arveametnik määratakse kolhoosi juhatuse poolt artelli liikmete seast. Juhul, kui kolhoosis pole liikmeid, kes oleksid kõlblikud arveametniku kohale, lubab tüüp-põhikiri palgata arveala töötajaid väljastpoolt.

Kolhoosi arveametniku põhitegevus seisneb õigeaegses ja õiges arvepidamises ja arvestamises ettenähtud vormide kohaselt. NSV Liidu RKN-i 31. jaanuari 1939. a. määrusega «Arvestusest ja arvepidamisest kolhoosides» [15] kinnitati kolhoosidele sõltuvalt nende suurusest ja nende rahalise aastatulu kogusest erinevad arvepidamise süsteemid ühes vastavate raamatute ja algdokumentide loeteluga ning vormidega iga süsteemi jaoks. See loetelu on kohustuslik igale kolhoosile ja igale kolhoosi arveala töötajale. Kolhoosi arveametnikule on pandud tõsised kohustused kolhoosnikute tööarvestuse ning samuti kolhoosnikute poolt väljatöötatud normipäevade alusel neil saada oleva tulu arvestamise alal.

Õigest ja õigeaegsest arvestusest sõltub õige ning õigeaegne naturaal- ja rahaliste tulude jaotamine.

Kolhoosi arveametnik allub kolhoosi esimehele ja juhatusele, kuid kirjutades alla koos esimehega kõigile rahalistele kuludokumentidele, arveametnik on kohustatud valvama selle järele, et kõik kulud oleksid seaduspärased. Kui kolhoosi arveametnik saab kolhoosi esimehelt korralduse vormistada raha või muu vara ebaseaduslikku kulutust, on ta kohustatud juhtima kolhoosi esimehe tähelepanu tema tegevuse seadusvastasusele; vajaduse korral aga on arveametnik kohustatud teatama neist toiminguist revisjonikomisjonile ja prokuratuuriorganeile.

5. Kolhoosi majapidamise mitmesuguste harude kasv ning kultuuri-lis-elukondliku ehitustöö arenemine tingivad vajaduse eraldada kolhoosis veel terve rida juhtivaid töötajaid — kolhoosi loomakasvatusfarmide, põllumajanduse üksikute abiharude

[15] LMKK 1939, nr. 11, art. 74.

ning kultuurilis-elukondlike asutiste juhtimiseks. Need töötajad nimetab kolhoosi juhatus nii juhatusliikmete kui ka teiste kolhoosiliikmete seast. Nende kohustuste ring määratakse kolhoosi juhatuse poolt igal üksikjuhtumil.

Valitsus ja partei on hoiatanud korduvalt kolhoosi haldusala töötajate arvu ülemäärase suurendamise eest kolhoosis.

Juba NSV Liidu KTK VI koosseisu kolmas istungjärk kohustas oma 30. jaanuari 1933. a. määrusega NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaati kehtestama kolhoosides piirnormid kulutustele halduse vajadusteks ja rakendama otsustavad abinõud lisakulude vähendamiseks,[16] ÜK(b)P Keskkontrollkomisjoni Presiidiumi ja Töölis-talupoegade Inspektsiooni Rahvakomissariaadi kolleegiumi otsustega 7. ja 14. septembrist 1933. a.[17] määrati kindlaks, et normipäevade arv, mida võidakse kulutada teenindavale ja halduspersonalile kolhoosides, ei tohi ületada 8% normipäevade koguarvust, mis on arvutatud kolhoosiliikmeile töö eest.

NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi 26. jaanuari 1934. a. määrus «Kolhoosides koosseisude kindlaksmääramise ja vahendite kulutamise korra kohta halduse vajadusteks» soovitas väiksemates kolhoosides panna kolhooside esimeestele kolhoosi brigadiride ülesannete täitmise ning arvutada neile lisaks normipäevadele, mis neil on õigus saada brigadiridena, teatud täiendav normipäevade hulk töö eest kolhoosi juhtimise alal, samuti soovitas tähendatud määrus anda kolhoosi arvepidamine üksikute kolhoosnikute kätte, kes seda tööd teevad tootmistööst vabal ajal.

Partei ja valitsus võitlevad järjekindlalt kogu kolhoosliku ülesehitustöö ajaloo kestel ülemääraste kulude vastu haldusaparaadi ülalpidamiseks kolhoosides. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» konstateerib uuesti taoliste liialduste ulatuslikku levimist. Määruses märgitakse, et taolise, mitte millegagi põhjendatud administratiiv- ja juhtivpersonali koosseisude ülemäärase paisutamise tagajärjel on paljudes kolhoosides tekkinud olukordi, «et töövõimelisi kolhoosnikuid ei piisa tööks põllul ja farmides, sellal kui teenistujaskond kubiseb inimestest, kes ei tee midagi ja kes saavad suuremat tasu kui tootmistöödel.»[18] Sääraseid inimesi,

---

[16] LSKK 1933, nr. 6, art. 41.

[17] „Бюллетень финансового и хозяйственного законодательства", 1933, nr. 27 ja 28.

[18] Vt. «Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 31. (Tõlkija märkus.)

kes varjavad end tarbetuil ja väljamõeldud kohtadel, iseloomustatakse määruses kui «omakasupüüdjaid ja muidusööjaid, kes tootmistööst hoiduvad kõrvale, kulutavad kolhooside sääste ja elavad nende kolhoosnikute töö arvel, kes töötavad põllul või hoolitsevad karja eest».[19]

Kohalikud ajalehed illustreerisid seda olukorda rea ilmekate näidetega. Nii teatas «Krasnaja Baškirija», et Bakalinski rajooni kolhoosis «Kõzõl Tšišma» administratiiv-, juhtiv ja teenindav personal koosneb 63-st inimesest, kellele on arvutatud 35238 normipäeva, mis moodustab 33,6% normipäevade üldarvust.[20]

Leningradi oblasti väikeses kolhoosis «Krasnõi Majak», kus on üldse 31 peret, on 14 ametikohta, mis on seotud majapidamise juhtimise ja teenindamisega. 9000-st normipäevast läks tähendatud isikute ülalpidamiseks ligi 2000 normipäeva.[21]

19. septembri 1946. a. määrus kohustas «kahe kuu kestel kontrollima kõigis kolhoosides ja vähendama suureks paisutatud administratiiv- ning teenindava personali koosseise ning normipäevade kulutamist nendele tasumaksmiseks ja viia haldus-majanduskulud kooskõlla põllumajandusliku artelli põhikirjaga».[22]

---

[19] Vt. «Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri» RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 31—32. (Tõlkija märkus.)

[20] „Красная Башкирия", 1. oktoobrist 1946. a.

[21] „Ленинградская Правда", 28. septembrist 1946. a.

[22] Eesti NSV-s on selle küsimuse kohta antud ENSV Ministrite Nõukogu määrus 27. oktoobrist 1948. a. nr. 1007 «Administratiiv- ja teenindava personali koosseisude vähendamise kohta kolhoosides ja neile töötasu maksmiseks normipäevade kulutamisest». Vastutav toimetaja.

VII peatükk.

Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õigus, kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise õigus.

§ 1. Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õiguse üldiseloomustus. § 2. Kolhoosliku maakasutamise õiguse objekt. § 3. Kolhooside kui maakasutajate õigused ja kohustused. § 4. Kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise õigus. § 5. Kolhoosliku maakasutamise taastamine saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonides.

§ 1. Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õiguse üldiseloomustus.

1. Sotsialistliku kolhoosliku maakasutamise õigus on kolhoosiõiguse üks tähtsamaid instituute. Kolhoosid kui talupoegade vabatahtlikud koondised rajatakse Nõukogude riigile kuuluval maal, mis on stalinliku konstitutsiooni kohaselt riigi omand, s. o. kogu rahva vara.

Riiklikul maaomandil on erakordne tähtsus kolhoosikorra kujundamiseks ja tugevdamiseks. Maa natsionaliseerimise tähtsust kolhooside organiseerimise, arendamise ja tugevdamise töös on korduvalt rõhutatud Lenini ja Stalini poolt. Lenin osutas korduvalt, et maa natsionaliseerimine andis töölisriigile kõige avaramad võimalused üleminekuks sotsialismile põllumajanduses ja et riikliku maaomandi kehtestamisega meil «. . . on loodud sotsialismile ülemineku mõttes kõige painduvam maakorraldus».[1] Seltsimees Stalin ütles agraarlaste-marksistide konverentsil 27. detsembril 1929. a.: «Ja just seepärast, et meil ei ole maaeraomandust, ei ole meil ka seda talupoja orjalikku kiindumust maasse, mis on olemas läänes. Ja see asjaolu peab tingimata kergendama väiketalumajapidamise üleminekut kolhooside teele.»[2]

---

1 Lenin, Valitud teosed, II, Tallinn, lk. 341.

2 Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 247.

Maa kujutab endast kolhooside kogu majandusliku tegevuse aluse. Kas on kõne all põllumajandusliku tootmise (põllunduse, loomakasvatuse ja abiharude) arendamine või kolhooside ühiskondlike ehitiste ehitamine — ikka on kolhoosidel vaja maad, maad kui tähtsaimat tootmisvahendit, kui tähtsaimat töö eeltingimust või kui majandustegevuse operatsioonilist baasi. ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 27. mai 1939. a. määruses «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» rõhutatakse eriti, et kolhooside ühiskondlik maa on kolhooside ühiskondliku majapidamise aluseks ja «kolhoosikorra jõu ja kindluse põhiallikaks.»[3]

Kolhoosi õigus maale — see on maa kasutamise õigus, mis tuleneb riigi sotsialistlikust maaomandist. Kolhoosliku maakasutamise sotsialistlik iseloom teeb võimatuks kasutada maad vahendina inimese ekspluateerimiseks inimese poolt. Maa antakse kolhooside kasutusse sotsialistlikuks põllumajanduslikuks tootmiseks ja selle arendamiseks. Kolhoosi astudes muutuvad töötavad talupojad osavõtjaiks sotsialistlikust suurmajapidamisest ning vabanevad alatiseks väikemaapidamise perspektiivitusest ja kulakute orjamisest.

2. Sotsialistliku kolhoosliku maakasutamise õiguse subjektiks on kolhoos — üldreeglina põllumajandusliku artelli vormis.

Kehtiva seadusandluse kohaselt esinevad maakasutajatena mitte ainult põllumajanduslikud artellid, vaid ka maa ühisharimise ühistud, põllumajanduslikud kommuunid, põllumajanduslikud tööndusartellid (tööndusKolhoosid), kaluriartellid jt. töötajate kooperatiivorganisatsioonid. Mainitud liiki kolhoosilis-kooperatiivsete organisatsioonide maakasutamist reguleeritakse seadusandlike eriaktidega ja valitsuse erimäärustega. Vaadeldes käesolevas peatükis kolhoosliku maakasutamise instituuti, lähtume me põllumajandusliku artelli maakasutusest.

3. Põllumajandusliku artelli sotsialistlik maakasutamise õigus, paralleelselt sellega, et ta tuletub riiklikust maaomandist, iseloomustub rea spetsiifiliste joontega.

Kõigepealt antakse maa põllumajanduslikule artellile põliseks kasutamiseks, s. o. igaveseks. Põllumajandusliku tootmise kolhooslike vormide arenemise esimestest päevadest peale riik, andes kolhoosidele maad, kehtestas kolhoosliku maakasutamise õiguse tähtajatuse. Põllumajandusliku artelli 1935. a. tüüppõhikiri määras kindlaks,

[3] LMKK 1939, nr. 34, art. 235.

et maa antakse kolhoosidele tähtajatult mitte ainult kasutamisõiguse kehtivuse tähtaja puudumise mõttes — vaid ka igaveseks. Sellega kehtiv kolhoosialane seadusandlus rõhutab kolhoosi maakasutamise õiguse erilist püsivust; ilma selle püsivuseta on mõeldamatu organiseerida plaanipärast põllumajanduslikku tootmist agronoomia saavutuste ja põllumajandusliku tehnika baasil.

Kolhoosidele antava sotsialistliku maakasutamise õiguse järgmiseks iseloomustavaks jooneks on selle t a s u t u s.

Kolhooside käes olevad maad kinnistatakse neile mitte ainult põliseks (igaveseks), vaid ka t a s u t a kasutamiseks. Kolhoosid, rajades riigi maal kõrge kaubatoodanguga põllumajanduslikku tootmist, on vabastatud oma vahendite kulutamisest maa soetamiseks. See loob määratuid täiendavaid võimalusi põllumajanduse arenemiseks, kergendab kolhoosidel ära kasutada kõiki maid, mis on neile kinnistatud igaveseks kasutamiseks. Maakasutamise tasutus ja tähtajatus võimaldavad kolhoosidel rakendada plaanipäraselt oma vahendeid ja oma liikmete tööd kasutamata seisvate maa-alade ülesharimiseks ning lülitada seega põllumajanduslikku käibesse seni kasutamata maid, teha mitmesuguseid melioratsioonitöid, mis võimaldavad laiendada kolhooside kasulikku maa-ala ning kindlustada sellega kollektiivse põllumajandusliku tootmise toodangu edasist kasvu.

Veel iseloomustab kolhooslikku maakasutamist k o l h o o s i m a a d e p u u t u m a t u s j a v ä h e n d a m a t u s. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 2 rõhutab, et kolhooside maad ei või vähendada, vaid võib ainult suurendada. Seepärast on kategooriliselt keelatud anda kolhoosist lahkunud liikmeile maad artelli maade arvel. Sellega loob kehtiv seadusandlus kolhoosidele veelgi suurema kindluse nende maakasutamise õiguse kindluse ja püsivuse suhtes.

Ainult erijuhtudel, kui kolhoosile kinnistatud maa osutub tarvilikuks riikliku või ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks (näiteks riikliku tähtsusega kasulike maapõuevarade avastamise korral kolhoosi territooriumil), võidakse seda ära võtta — kuid ainult igakordsel NSV Liidu Ministrite Nõukogu eriloal. Niisugune maa äravõtmine kompenseeritakse kolhoosile teise maa andmise teel, tekitatud varalised kahjud aga korvatakse.

Sõja tingimustes (1942. a.) lubati anda kolhoosi poolt töö- või veojõu piisamatuse tõttu mittekasutatavaid maa-alasid teistele kolhoosidele või tööstusettevõtteile. Säärane üleandmine toimus oblastite (kraide)

võimuorganite otsuste alusel, tingimusel, et see kolhoos, kellele oli kinnistatud maa-ala, oli sellega nõus.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrusega tühistati NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 7. aprilli 1942. a. määruse p. 2, mille kohaselt liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogud, kraide ja oblastite töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed — vabade linnamaade ja riikliku maafondi maade puudumise korral — olid õigustatud lubama tööstusettevõtteil, asutistel, organisatsioonidel ja sõjaväeosadel teostada ajutiselt, sõjaajal, külve kolhooside kasutamata maadel, kolhooside nõusolekul. 19. septembri 1946. a. määruse kohaselt pidid need maad olema tagastatud 15. novembriks 1946. a.

§ 2. Kolhoosliku maakasutamise õiguse objekt.

1. Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õiguse objektiks on kolhooside ühtne maamassiiv. Kolhoosi ühtse maamassiivi all mõistetakse kõiki neid maid, mis on kinnistatud kolhoosile tasuta ja põliseks s. o. igaveseks kasutamiseks.

Kolhoosi ühtne maamassiiv kujundatakse mitmest allikast. Eelkõige on selle kujunemise allikaks töötavate talupoegade individuaalkasutuses olevate maade ühistamine enne talupoegade astumist kolhoosi. Nagu juba tähendatud, on iga töötav talupoeg, astudes kolhoosi, kohustatud ühistama maa, mis selleks hetkeks oli tema töises kasutuses. Kõik piirid, mis varem eraldasid üksiktalupoegade majandeid, kaotatakse kolhoosi kujundamisel ja kõik maaosemed «liidetakse ühtseks maamassiiviks, mis on artelli kollektiivses kasutuses» (tüüp-põhikirja p. 2). Ühistades maa kolhoosi astumisel, loobuvad töötavad talupojad sellega vabatahtlikult üksiktalundi majandamisest ning muutuvad osavõtjaiks suurest ühiskondlikust tootmisest, mille organiseerib kolhoos ühistatud maa-alal.

Tüüp-põhikirja p. 2. kohaselt kõik maad, mis on üksiktalupoja kasutuses — sealhulgas ka õueaiamaa — kuulub ühistamisele talupoja astumisel kolhoosi. Niisiis 1935. a. tüüp-põhikirja kohaselt kuulub kolhoosi ühtse maamassiivi koosseisu nii ühistatud põllumaa kui ka kolhoosnikute ühistatud õueaiamaad.

Ühtse maamassiivi hulka kantakse veel maad, mis kolhoosid saavad teistest allikatest. Siia kuuluvad peamiselt maade juurdelõiked kolhoosidele, mis antakse ühtse riikliku maafondi teistest osadest. Neid maid

annab riik kolhoosidele üle vastavate riigi organite eriaktide alusel — näit. valitsuse erimääruste alusel. Nii anti kolhoosidele üle ja kanti ühtsesse maamassiivi maad, mis olid enne kulakute kasutuses, kelle majandid likvideeriti NSV Liidu KTK ja RKN-i 1. veebruari 1930. a. määruse kohaselt. Peale selle läksid kolhooside maamassiivi koosseisu riikliku maavaru vabad maad ning riiklike põllumajanduslike ettevõtete poolt kasutamata maa-alad.

1935., 1936. ja järgnevail aastail NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu kinnitas liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogude ja (kraide) oblastite täitevkomiteede otsused maade äralõikamise kohta sovhoosidelt, tööliste varustamise osakondadelt ja teistelt mitmesugustele organisatsioonidele kuuluvailt majandeilt ning kolhooside maade suurendamise kohta nende arvel.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määruse «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» kohaselt anti kolhoosidele üle ja arvati kolhooside ühtse maamassiivi koosseisu üksiktalundeilt äravõetud liigsed maad pärast maakasutusnormide kindlaksmääramist üksiktalundeile. Kolhooside ühtse maamassiivi koosseisu arvati niisamuti õueaiamaade liigosad, mis ületasid norme, mis on seadusega kindlaks määratud maal elunevate tööliste ja teenistujate tarvis, ning maa-alad riiklikust maavarust, mis olid külanõukogude valduses.

Säärased on kolhoosi ühtse maamassiivi kujundamise põhiallikad.

2. Rajooni töörahva saadikute nõukogude täitevkomitee annab igale artellile riikliku akti maa põlise (igavese) kasutamise kohta, millega määratakse artelli kasutuses olevą maa suurus ja täpsed piirid. Riiklik akt, kinnistades kolhoosile maa põliseks kasutamiseks, vormistab kolhoosi maakasutamise õiguse ning tõendab samal ajal seda õigust.

Üldise kollektiviseerimise esimestel aastatel esines arvukaid juhtumeid, kus kohalikud võimuorganid rikkusid kolhooside maakasutamise õigust: tegid äralõikeid kolhooside kasutuses olevate maade küljest teiste kolhooside ja nõukogude majandite kasuks, eraldasid maid kolhoosidelt seoses üksikute kolhoosnikute lahkumisega kolhoosist, muutsid piire kolhooside vahel jms. Pärast üldise kollektiviseerimise põhilist lõpetamist meie maa suurimates põllumajandusrajoonides (Põhja-Kaukaasia, Alam-Volga, metsastepi ala, Ukraina jne.) oli kolhooside organisatsioonilis-majanduslikuks tugevdamiseks vaja eelkõige kinnistada kolhooslik maakasutus. 3. septembri 1932. a. eriseadusega «Kolhooside püsiva maakasu-

tuse loomisest»[4] keelati maa-alade muutmine kolhooside vahel ja kolhoosidevaheliste piiride omavoliline muutmine kohalike võimuorganite poolt, samuti kolhooside ühteliitmine ja vähemaks jagamine kolhooside nõusolekuta. Stalinlik põllumajandusliku artelli põhikiri, kohustades rajooninõukogude täitevkomiteesid välja andma kolhoosidele riiklikud aktid maa põlise (igavese) kasutamise kohta, astus sellega uue sammu kolhooside maakasutamise õiguse juriidiliseks kinnitamiseks.

Kolhoosidele riiklike aktide väljaandmisele eelnes suur töö kolhoosidevahelise maakorralduse ja kolhoosimaade välispiiride korrastamise alal. NSV Liidu RKN-i 7. juuli 1935. a. määruse kohaselt «Riiklike aktide andmisest põllumajanduslikele artellidele maa põlise (igavese) kasutamise kohta»[5] alustati 1935. a. suvel kolhooside maamassiivide välist korraldamist. Tuvastati kolhooside kasutuses olevate maade suurus, määrati kindlaks püsivad maakasutuse piirid üksikute kolhooside, samuti ka kolhooside ja sovhooside vahel, kõrvaldati igasugused puudused maakasutuses — üleribasus, ulgmaisus, vahelekiilutus, lapimaisus jms., mis takistasid kolhoose täielikult ära kasutada neile kinnistatud maid. Ja alles pärast nende abinõude rakendamist koostati kolhoosi maakasutuse plaan, mis paigutati riiklikku akti maa põlise (igavese) kasutamise kohta. See akt anti kolhoosidele üle kolhoosnikute üldkoosolekul rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimehe või liikme poolt.

Maamassiivi kolhoosidele kinnistamise eesmärgiks ei ole üksnes tagada kolhooside maadele täpseid piire ja suurust — kolhoosidele riiklike aktide andmine maa põlise (igavese) kasutamise kohta on samal ajal üks abinõusid kolhooside maamassiivi puutumatuse kindlustamiseks. Vastavalt ülalpool mainitud tüüp-põhikirja p. 2, riiklik akt maa igavese kasutamise kohta, kajastades tarbe korral uute maade lisamist kolhoosi ühtsesse maamassiivi, ei näe üldse ette maade äralõikamise võimalust kolhoosilt teiste maakasutajate kasuks — teiste sõnadega, ta ei näe ette kolhoosi maade mingit vähendamist. Säärane vähendamine võib toimuda erandina ainult NSV Liidu valitsuse eriotsuse alusel.

3. Kolhoosi maamassiivi põhiline jaotus toimub sõltuvalt maamassiivi koostisosade kasutamise iseloomust. Arvesse võttes seda, et maa on kolhoosi ühiskondliku majapidamise põhialuseks ning tunnistades samal ajal, et põllumajandusliku artelli liikmeil, osavõtu kõrval kolhoosi ühiskondlikust tootmisest, on õigus pidada väikest abimajapidamist õueaiamaal, jaotab kehtiv seadusandlus kolhoosi maamassiivi kahte koos-

[4] LSKK 1932, nr. 66, art. 388.
[5] LSKK 1935, nr. 34, art. 300.

omavolitsemine toimus sageli kolhooside juhatuste, külanõukogude ja rajooninõukogude esimeeste mahitusel ja tekitas määratut kahju kolhooside ühiskondlikule majapidamisele, sest see ergutas üksikuid ahnitsevaid elemente haarama enesele kolhooside ühiskondlikke maid. Korra loomise eesmärgil kolhooslikus maakasutuses NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK oma 19. septembri 1946. a. määrusega kohustasid liiduvabariikide, kraide ja oblastite partei- ja nõukogude organisatsioonide juhte taastama täiel määral ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 27. mai 1939. a. määruse «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» kehtivuse. Kolhoosidele kinnistatud maamassiivid tuli kontrollida looduses iga kolhoosi osas; ühiskondlike maade olemasolu ning õueaiamaade suurus tuli võrrelda sissekannetega nööritud maaraamatus; seadusvastaselt omastatud kolhooside maad võeti ära nii kolhoosnikutelt kui ka organisatsioonidelt ja asutistelt ning tagastati kolhoosidele. Seal, kus kolhoosimaade dokumentatsioon (riiklikud aktid maa põlise kasutamise kohta, nöörraamatud jne.) oli kadunud — tuli see taastada.

1. jaanuariks 1947. a. mõõdeti 198 000 kolhoosi ühiskondlikud maad ja õueaiamaad. Selle mõõtmise tulemusena tehti kindlaks 2 255 000 kolhoosimaade omastamise juhtu ning tagastati kolhoosidele 4,7 miljonit hektaari ühiskondlikku maad, sealhulgas mitmesugustelt organisatsioonidelt ja asutistelt 4 miljonit hektaari, kolhoosnikutelt 521 000 hektaari ning teistelt isikutelt — 177 000 hektaari. [8]

Nõukogude, partei- ja maa-organite töötajad, samuti ka kolhooside esimehed, kes lubavad maade omastamist ja nende seadusvastast käsutamist, kuuluvad tagandamisele oma kohtadelt ja kohtu alla andmisele kui seaduserikkujad ja kolhoosikorra vaenlased.

5. Kolhoosi ühiskondlikud maad jagunevad omakorda mitmesugusteks kõlvikuteks, sõltuvalt nende majanduslikust ülesandest. Eraldatakse künnikõlvikud, mida kasutatakse mitmesuguste põllumajanduslike kultuuride viljelemiseks, maad ühiskondliku karjakasvatuse arendamise tarvis (aasad, heinamaad, koplid, karjamaad), ühiskondlike ehitiste all olevad maad, uudismaad, samuti ülesharimata maakõlvikud, mis kolhoosi poolt järkjärgult üles haritakse ja lülitakse sel moel põllumajanduslikku käibesse. Iga ülaltähendatud kõlviku kasutamiseks määratakse kindlaks eri kord,

[8] Vt. A. Andrejev, «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil«, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1948, lk. 33.

mis iseloomustab kolhoosi õiguspädevust nende kasutamise alal. Tuleb eriti rõhutada, et künnikõlvikuid, aasasid ja heinamaid võivad kolhoosid kasutada ainult ühiskondlikel alustel. Mis puutub aga koplitesse ja karjamaadesse, siis võib kolhoos tüüp-põhikirja p. 6. alusel lubada nende kasutamist ka kolhoosiliikmeile, kellel on isiklikuks omandiks produktiivkari tüüp-põhikirja p. 5. ettenähtud normide piires.

6. Kolhooside ühtne maamassiiv ei koosne mitte ainult maakõlvikuist vaid teatavas osas ka vee- ja metsaaladest. Kolhoosidele kinnistatud maade koosseisu kuuluvad väiksemad veekogud, millel on kohaliku tööonduse tähtsus (tiigid, järved jms.). Samuti anti kolhoosidele täiendavalt kaunis suured kohaliku tähtsusega metsaalad. Neis metsades on kolhoosidel õigus mitte ainult puude raiumiseks, vaid ka metsa majandamiseks.

Vetekaitsevööndi metsade suhtes, mis on kinnistatud kolhoosidele, kehtib kord, mille kohaselt need «jäävad kolhooside kasutusse ilma õigusteta muuta neid teist liiki kõlvikuiks, s. o. ilma raieõiguseta», kuid õigusega kasutada puitu eritingimuste kohaselt, mis on kehtestatud vetekaitsevööndi keeluriba suhtes, s. o. kitsendusega iga-aastase raiumise alal (vt. NSV Liidu RKN-i 5. mai 1937. a. määrus «Kolhoosidele põliseks kasutamiseks antud metsadest, mis asuvad vetekaitsevööndi keeluribas»). [9]

Puidu ülestöötamise eest metsades, mis on kinnistatud kolhoosidele ega kuulu riikliku või kohaliku tähtsusega metsade koosseisu, kolhoosid ei maksa kännuraha, s. t. nad kasutavad puitu tasuta. [10]

7. Aktiga kinnistatavate maade põlise (igavese) ja tasuta kasutamise õiguse kõrval antakse kolhoosidele vastavatel juhtudel õigus kolhoosi ühtse maamassiivi koosseisu mittekuuluvate maa-alade pikaajaliseks kasutamiseks. Kolhoosidel lubatakse niita heina ja karjatada loomi sovhooside maadel, mida ei kasutata sovhoosi enda majapidamiseks (NSV Liidu RKN-i 29. mai 1934. a. määrus «Aasade ja karjamaade kasutamisest» [11]). Kol-

[9] LSKK 1937, nr. 34, art. 138.

[10] Kolhooside metsade kohta Eesti NSV-s on antud ENSV Ministrite Nõukogu määrus 10. juunist 1948. a. nr. 562 «Kolhooside metsade kasutamise, korrastamise ning nende majandamise parandamise kohta». Määrusega on kinnitatud ka Põhimäärus kolhooside metsade kohta. ENSV Teataja 1948, 21, 136. Vt. lisa, lk. 151. Vastutav toimetaja.

[11] LSKK 1934, nr. 32, art. 239.

hoosidele antakse esmajärjekorras samuti iga liiki «kõrvalkasutuse» õigus metsafondi maa-alal (heinaniitmine, loomade karjatamine, künnikõlvikud).

Kolhoosid kasutavad neid maid nagu põhilistki maamassiivi tasuta. Kuid erinevalt kolhoosidele riikliku aktiga põliseks kasutamiseks kinnistatud maade kasutamisest on see maakasutus tähtajalise iseloomuga. Tähendatud maade kolhooside poolt kasutamise õiguse vormistamine on samuti teistsugune: kasutamise õigus vormistatakse eraldamisaktiga ja real juhtudel kahepoolsete lepingutega.

Kasahhi, Kirgiisi, Turkmeenia, Usbeki, Tadžiki ja Aserbaidžani NSV ja Vene NFSV rea oblastite territooriumil rakendatakse loomade rändkarjatamise meetodit. Rändkarjatamist organiseerivaile kolhoosidele kinnistatakse karjamaakõlvikud mitte vähem kui 10-aastaseks tähtajaks.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusega «Abinõudest karuloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides»[12] on lubatud rändkarjanduse organiseerimise rajoonides oblastite täitevkomiteedel «üle anda nii oma kui ka naaberoblastite ja vabariikide kolhoosidele, kes rändkarjatavad loomi, ajutiseks kasutamiseks kuni 10 aastaks kasutamata hooajalisi karjamaid ja heinamaakõlvikuid, mis asetsevad riikliku maafondi aladel».

Ainuüksi Kazahstanis kinnistati 1945. a. sügiseks kolhooside loomade rändkarjatamise organiseerimiseks üle 17,5 miljoni hektaari maad riiklikust fondist.[13].

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks, nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides»[14] kohustas NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaati, oblastite ja kraide täitevkomiteesid ning vabariikide rahvakomissaride nõukogusid kohtades, kus organiseeritakse karjaviisilist hobusekasvatust, jaotama ja kinnistama kolhoosidele 1. juuliks 1943. a. karjamaa-alad tähtajaks mitte alla 10 aasta.

Seega kasutavad kolhoosid, kes organiseerivad karjaviisilist hobusekasvatust, samuti suuri maa-alasid, mis neile antakse tähtajalise kasutusõiguse alusel.

---

[12] «Pravda» 14. aprillist 1943. a.

[13] Vt. N. Undassõnovi artikkel «Mida õpetavad rändkarjanduse kogemused Kazahstanis» — «Pravda» 16. novembrist 1945. a.

[14] «Pravda» 13. maist 1943. a.

§ 3. Kolhooside kui maakasutajate õigused ja kohustused.

1. Maa kinnistatakse kolhoosile kollektiivse põllumajanduse viljelemiseks. Kolhoos on õigustatud kasutama maad mitte üksnes põllumajanduslikuks ülestöötamiseks, vaid ka kopliteks, samuti teedevõrgu alla, mis teenindab majandisiseseid vajadusi, karjateede alla jne., põllumajandust teenindavate majapidamis- ja ühiskondlike ehitiste tarvis (tüüp-põhikirja p. 6 lit. h), laagrihoonete püstitamiseks põldudel ja kolhoosnikute kultuuriliselukondlike vajaduste rahuldamiseks (tüüp-põhikirja p. 6 lit. j), ning kodutöönduslike abitööndusteарendamiseks vastavalt rajooni tingimustele (tüüp-põhikirja p. 6 lit. g).

Põllumajanduslikule artellile kinnistatud maad ei tohi kasutada teisteks, mittepõllumajanduslikeks otstarveteks, näiteks palgalise tööjõuga tööstuslike või kaubanduslike ettevõtete rajamiseks, väljaüüritavate suvilate ehitamiseks jne. Selline maa kasutamine oleks otseses vastuolus kolhoosile kinnistatud maa ülesandega ja kolhoosi õigusvõimega, nagu see on määratud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjas (vt. tüüp-põhikirja p-id 1 ja 6). Kolhoosidel on keelatud ammutada neile kinnistatud maast tulusid maa säärase ekspluateerimise teel, kus maad ei kasutata tootmisjõuna või kasutatakse rakendamata kolhoosnikute tööjõudu. Ei või näiteks anda rendile karjamaid ja teisi põllumajanduslikke kõlvikuid teistele juriidilistele või füüsilistele isikutele.

2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab kolhoosi kasutama temale kinnistatud maid kõige efektiivsemalt.

Kolhoos on kohustatud maksimaalselt tõstma põllumajanduslikku tootlikkust rea agrotehniliste abinõude rakendamise teel. Tüüp-põhikiri loetleb eriti kolhoosi konkreetseid kohustusi ses suhtes põllumajandusliku tootmise riiklike plaanide täitmise, külvikordade sisseseadmise, põldude väetamise, agromelioratsiooni jt. aladel. Tüüp-põhikirja p. 6 kohaselt artelli juhatus ja kõik artelliliikmed on kohustatud:

«a) tõstma kolhoosipõldude viljakust õige külvikorra sisseseadmise ja sellest kinnipidamisega, sügavkünni teostamisega, umbrohu hävitamisega, hea kesa- ja sügiskünniga ning selle laiendamisega, tehniliste kultuuride õigeaegse ja hoolika vaheltharimisega, puuvillataimede õigeaegse muldamisega, maa väetamisega loomakasvatuse kaubamajandeist kui ka kolhoosiperedest saadava sõnnikuga ja mineraalväetistega, põllumajanduslike kahjurite tõrjega, saagi õigeaegse, hoolika ja kadudeta korista-

misega, niisutusseadmete hoidmise ja puhastamisega, metsakaitsega, põldude kaitseks metsaribade istutamisega ja range kinnipidamisega kohalike põllumajandusorganite poolt maksmapandud agrotehnilistest reeglitest;

b) valima külviks kõige parema seemne ja selle igasugusest prügist puhastama, hoidma seda hoolsalt varguste ja riknemiste eest, säilitama seda puhtais ja tuulutatavais ruumides, laiendama sordivilja külvipinda;

f) ... parandama heina- ja karjamaad...»

Kolhoosidele pandavate ülesannete täpne reglementeerimine viljakuse süstemaatilise tõstmise alal antakse spetsiaalseis seadussätteis ning agronoomilistes eeskirjades. Nende täitmist kontrollivad kohalikud maaorganid.

3. Tüüp-põhikirja nõuete kohaselt jaotatakse külvipind kohustuslikult külvikorralisteks põldudeks kooskõlas kinnitatud külvikorraga. Õigete külvikordade sisseseadmine on väga olulise tähtsusega kolhoosidele kinnistatud maade efektiivseks kasutamiseks. Partei XVIII kongress osutas suurt tähelepanu külvikordade küsimusele ning tunnistas, et kolmandal viisaastakul on vajalik «juurutada kolhoosides ja sovhoosides õiged külvikorrad heintaimede külvamise ja mustkesa rakendamisega, mis tagab pinnase viljakandvuse paranemist ja viljakuse tõusu ning püsiva söödabaasi loomist kasvava loomakasvatuse tarvis.» [15]

Selle direktiivi täitmiseks kinnitas NSV Liidu RKN 21. veebruaril 1940. a. määruse «Õigete külvikordade sisseseadmisest Ukraina NSV kolhoosides ja sovhoosides». [16]

Selle määruse kohaselt seal, kus loomakasvatusfarmid ei ole tagatud looduslike söödakõlvikutega, peavad olema ette nähtud nii põldude kui ka loomasööda külvikorrad. Külvikordade sisseseadmisel peab igas kolhoosis eraldatama maa-alad ühiskondlike viljapuuaedade tarvis. Pärast külvikorra vastuvõtmist artelliliikmete üldkoosoleku poolt ja kinnitamist rajooni täitevkomitee poolt on tegelikult rakendatud külvikordade muutmine lubatud ainult autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogude ja oblastite täitevkomiteede loal Ukraina NSV RKN-i järgneva sanktsiooniga.

Need sätted laiendati hiljem reale kraidele ja oblastitele Siberis ja Kasahhi NSV-s ning teistele NSV Liidu rajoonidele.

Isamaasõja ajal kahanes tunduvalt külvikordade sisseseadmine ning varem sisseseatud külvikorrad osutusid sageli rikutuks.

---

15 Vt. Резолюции XVIII съезда ВКП(б) 1939, lk. 21.

16 LMKK 1940, nr. 5, art. 149.

NSV Liidu RKN-i 21. juuni 1945. a. määruses «Abinõudest külvikorra sisseseadmise ja rakendamise parendamiseks kolhoosides» [17] märgiti ära ebarahuldavat olukorda külvikordade sisseseadmises ja rakendamises. See seletub, nagu öeldakse määruses, «peamiselt sellega, et paljudes rajoonides kohalikud nõukogude ja maa-organid on unustanud külvikordade tähtsuse ning jätnud hooletusse selle ürituse ega kanna vajalikku hoolt mitmeaastaste heinte külvide suurendamise eest kolhoosides, kesapõldude õigeaegse üleskündmise ja ülesharimise eest, põllumajanduslike kultuuride külvide paigutuse põhireeglitest kinnipidamise eest ja eelmiste külvide õige kasutamise eest. Veel enam, kohalikud organid rikkusid sageli ise külvikordi külvialade ebaõige planeerimisega üksikutele rajoonidele ja kolhoosidele». NSV Liidu RKN kohustas NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaati (nüüd Põllumajanduse Ministeerium), liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogusid, kraide ja oblastite täitevkomiteesid taastama rikutud külvikorrad kooskõlas valitsuse poolt kindlaksmääratud plaaniga, ning seal, kus külvikorrad ei olnud sisse seatud, need sisse seadma.

Rajooni vanemate maakorraldajate ja agronoomide poolt kantakse kolhoosides iga aasta eriraamatuisse külvide paigutus ja kultuuride viljakus külvikorralistel põldudel eelnenud aastal, samuti jooksva aasta külvid, koostades vastavad skemaatilised joonised. Alates 1945. aastast on igas rajooni põllumajandusosakonnas sisse seatud kolhoosides kindlaksmääratud külvikordade registreerimine viimaste sissekandmise teel külvikordade registreerimise raamatusse, mida peab osakonna peaagronoom. Kontroll raamatute pidamise õigsuse, samuti taastatavate ja sisseseatavate külvikordade õigsuse üle oblastis, krais ja vabariigis on pandud vastavalt oblastite (kraide) põllumajandusosakondade peaagronoomidele ja vabariikide põllumajandusministritele.

Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950 kirjutab ette kõigis kolhoosides ja sovhoosides taastada ja lõpule viia õigete külvikordade taastamine ja sisseseadmine, rakendades neis põlluheina kasvatamist, laialdaselt kasutades segaheinte — liblikõieliste (eriti ristiku ja lutserni) — ja mitmeaastaste kõrsheinte külve, samuti õigeaegselt ülesküntud ja hästi ülesharitud kesapõlde. [18]

---

[17] LMKK 1945, nr. 4, art. 57.

[18] Vt. NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaan 1946—1950, p. 25. (Tõlkija märkus.)

4. Kolhoosi külvikorralistel põldudel kinnistatakse igale põllutööbrigaadile üksikud maa-alad kogu külvikorra ajaks. Kolhooside varustamiseks kõrgesordiliste seemnetega eraldatakse iga teraviljakultuuri tarvis erilised seemnepõllud sääraste sortide aretamiseks, mis on kõige paremini rakendatavad antud kolhoosi tingimustes.

ÜK(b)P KK veebruaripleenum kohustas NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi, kohalikke partei- ja nõukogude organeid kindlustama viljakuse tõstmise seemnepõldudel, organiseerima korraliku hoolitsemise kolhooside seemnepõldude eest sääraselt, et kolhoosid edaspidi kataksid oma seemnevajaduse täielikult kolhooside seemnepõldude arvel, taotlemata riiklikku laenu.[19]

1947. a. augustis võtsid NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK vastu erimääruse «Kolhooside varustamisest oma seemnega».[20] See määrus kohustab kolhoose varustama endid täielikul määral seemnega kevad- ja sügiskülviks seemnepõldude arvel, võttes arvesse külvipindade laiendamist.

Tüüp-põhikiri näeb ette, et kolhoosides, kus on suuri loomakasvatusfarme ning piisavalt kolhoosidele kinnistatud maad, tuleb eraldada teatud maatükke, mis kinnistatakse loomakasvatusfarmidele ja kasutatakse viimaste poolt söödabaasina kolhoosi ühiskondliku karja tarvis.

NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK oma määruses «Abinõudest kariloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides»[21] soovitasid kolhoosidel «eraldada loomakasvatusfarmide läheduses 3—5 hektaari maad juurviljade ja kartuli külvamiseks sigade jaoks, selliselt, et neid maa-alasid hariksid loomakasvatus-brigaadid, kinnistades külvipindalad üksikuile töötajaile.»

Püsivate ja kõrgemate viljasaakide saamiseks põuastes rajoonides peab istutatama kolhoosi maa-aladel põldude kaitseks metsaribad.

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum loeb tõsiseks puuduseks isikliku vastutuse puudumist maa kasutamisel kolhoosides, mis avaldub selles, et põllutööbrigaadidele ei kinnistata järjekindlalt alalisi maatükke külvikorralistel põldudel, mis takistab viljakuse tõstmist.

Pleenum tunnistas vajalikuks, et kolhoosid likvideeriksid lühima aja

---

19 Vt. «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», Tallinn, 1947, lk. 36. (Tõlkija märkus.)

20 «Pravda» 8. augustist 1947. a.

21 «Pravda» 14. aprillist 1943. a.

jooksul selle puuduse ja kinnistaksid põllutööbrigaadidele alalised maatükid külvikorralistel põldudel.[22]

5. Kolhoosid on kohustatud ära kasutama neile kinnistatud maad täielikult, piirdumata juba ülestöötatud maade harimisega.

Tüüp-põhikirja (p. 6) kohaselt on artell kohustatud «laiendama külvipinda kogu artelli käsutuses oleva maa ärakasutamisega, jäätmaade parandamise ja ülesharimisega, uudismaaharimisega», «laiendama loomasööda toodangut». Külvipindade süstemaatiline laiendamine ülesharimata maade arvel on väga vastutusrikas ülesanne, mis on ette nähtud nii põllumajanduslike tööde iga-aastastes riiklikes plaanides kui ka maarikastes rajoonides põllumajanduse arendamise kohta antud erimäärustes.[23]

Sedamööda, kuidas kolhoosid tugevnevad majanduslikult, muutub kolhooside poolt põllumajanduses veel ärakasutamata maade ülesharimise ülesanne iga-aastase teraviljatoodangu tõstmise huvides üha aktuaalsemaks.

Kolhoosidel on kõik võimalused uute maade ülesharimiseks neile kinnistatud maamassiivi piires. Seltsimees Stalin ütles oma ettekandes agraarlaste-marksistide konverentsil 27. detsembril 1929. a.:

«Kollektiviseerimisliikumise tähtsus kõigis selle faasides — nii selle algelises faasis kui ka arenenumas faasis, kui ta on varustatud traktoritega — seisab selles, et talupojad saavad nüüd võimaluse üles harida jäät- ja uudismaad. Selles on külvipinna määratu suurenemise saladus talupoegade siirdumisel kollektiivsele tööle. Selles on üks kolhooside üleoleku põhialuseid individuaal-talumajapidamisega võrreldes».[24]

Isegi 1942. aasta erakordselt raskeis tingimustes «viisid kolhoosid ja sovhoosid edukalt läbi tali- ja suviviljade külvi ja suurendasid tunduvalt

---

[22] Vt. ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 54—55.

[23] Vt. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 20. aprilli 1940. a. määrused «Teraviljamajanduse edasisest tõstmisest NSV Liidu idarajoonide kolhoosides ja sovhoosides» (LMKK 1940, nr. 10, art. 251); «Riiklikust plaanist põllumajanduse arendamiseks 1943. a.» («Izvestija» 19. märtsist 1943. a. nr. 65); «Riiklikust plaanist põllumajanduse arendamiseks 1944. a.» («Pravda» 15. märtsist 1944. a.) «Riiklikust plaanist põllumajanduse arendamiseks 1945. a.» («Pravda» 24. veebruarist 1945. a.).

[24] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 250.

põhiliste toidukultuuride — teravilja, kartuli, köögivilja ja suhkrupeedi — külve. 1942. a. rajati Idas uudselt suured suhkrupeedi, mahorka jt. tehniliste kultuuride tootmisbaasid» (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Riiklikust plaanist põllumajanduse arendamiseks 1943. a.»).[25]

Kasahhi NSV kolhoosid suurendasid 1943. a. külvipinda, võrreldes 1940. aastaga 415 000 hektaari võrra.[26]

Turkmeeni NSV-s suurenes 1943. a. teraviljakultuuride külvipind, võrreldes 1940. aastaga, 74% võrra. (Kiri seltsimees Stalinile Turkmeeni NSV põllumajanduse eesrindlaste vabariiklikult kongressilt.)[27]

Ent sõda ei möödunud niisama. Sõda avaldas erilist mõju nende rajoonide põllumajandusele, mis olid saksa okupatsiooni all. «Kahanes külvipind, alanes külvide viljakus, vähenes kariloomade arv ja nende produktiivsus, mõnevõrra nõrgenesid kaadrid, kolhoosidesse jäi vähem inimesi, vähem tehnilisi vahendeid sovhoosidesse ja masina-traktorijaamadesse, endise okupeeritud territooriumi tsoonis sai põllumajandus suure laastamise osaliseks. Seepärast on põllumajandusküsimused nüüd, pärast üleminekut rahulikule ülesehitustööle, partei tähtsaimate küsimustena esile kerkinud.»[28]

Oma kohustuste mittetäitmine kolhoosi poolt temale kinnistatud maa kasutamisel toob kaasa rea tagajärgi. Et põllumajanduslikke normikohustusi võetakse kogu territooriumi pealt, mis on kinnistatud kolhoosile, mitte aga tegeliku külvi pindalalt, siis haritava pinna kahanemine suurendab normikohustuste relatiivset määra brutosaagi suhtes.

6. Olulise tähtsusega on kolhooside kui maakasutajate kohustused põllumajandussaaduste riigile andmise alal kohustuslike müüginormide, kontraheerimislepingute jm. korras.

Kolhoosidele kinnistatud maade kõige efektiivsema kasutamise eesmärgil kolhooside poolt muudeti ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 6. aprilli 1940. a. määrusega «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas»[29] tolle ajani kehtinud varumissüsteemi, eelkõige kolhooside kohustuslike müüginormide suuruse arvutussüsteemi.

---

25 «Izvestija» 19. märtsist 1943. a.

26 Vt. deputaat N. Undassõnovi kõnet NSV Liidu Ülemnõukogu I. koosseisu X istungjärgul, «Pravda» 13. veebruarist 1944. a.

27 Vt. «Pravda» 31. märtsist 1944. a.

28 A. Andrejev, «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 5.

29 LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

Tähtsaimate ja kõige enam levinenud põllumajandussaaduste osas kehtestati igale kolhoosile määratavate normikohustuste arvutamise süsteem hektaaride järgi, sõltuvalt igale kolhoosile kinnistatud maa suurusest, arvestamata kariloomade tegelikku arvu loomakasvatussaaduste (liha, villa jne.) suhtes, ning põllusaaduste kohustuslike müüginormide osas — arvestamata kinnitatud külviplaane kultuuride alal (teravili, kartul, riis, päevalille seemned).

Kolhooside kohustuslike riiklike müüginormide arvutamismeetodit hektaaride järgi laiendati ka niisugustele objektidele, mis varem varuti kontraktatsioonikorras: köögiviljadele, õlitaimekultuuride seemneile, heinaseemneile ja mõningaile teistele kultuuridele.

Täpsemalt käsitellakse kolhooside kohustuste täitmist riigi vastu põllumajandussaaduste müüginormi osas edaspidi, XII peatükis.

7. Esmajärguline tähtsus on kolhooside kui maakasutajate õigusel veeressurssidele kolhoosidele kinnistatud maa-alade piires.

Kolhoosidel kui maakasutajail on õigus (mida meie seadusandlus omistab igale maakasutajale) kasutada oma majandisisesteks vajadusteks nii maapealset vett (maamassiivi piires) kui ka maa-alust ja kaldaäärset vett vesivarustuse (kaevud jms.), loomade jootmise, kalakasvatuse, maa niisutamise jm. tarvis.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri näeb ette kalakasvatust põllumajanduse kõrvalharuna. Kolhoosid on kohustatud «Korras hoidma ja puhastama olemasolevaid tiike, rajama uusi tiike ja organiseerima neis kalakasvatust» (tüüp-põhikirja p. 6 lit g).

Enne Isamaasõda moodustas Ukraina NSV-s tegelikult kasutatavate kalakasvatus-tiikide üldpind ligi 63 000 hektaari. Ukraina NSV vabastamise ajaks fašistliku okupatsiooni alt jäi kõigest 7080 kasutuskõlblikku tiiki üldpinnaga 26 118 hektaari. Ukraina RKN-i 14. märtsi 1945. a. määrusega «Tiigikalamajanduse taastamisest Ukraina NSV kolhoosides ja kalahaudejaamade organiseerimisest» on ette nähtud tõsta 1. jaanuariks 1948. a. kultiveeritud tiikide üldpinda Ukraina NSV kolhoosides 61 838 hektaarile. [30]

Kolhooside kui maakasutajate kompetentsi kuulub samuti tammide ehitamine orgudes ja nõgudes, kasutades paisusid mitte ainult kalakasvatuseks, vaid ka veskite, väikeste hüdroelektrijaamade jõuallikana, samuti kunstlikuks põldude niisutamiseks jne. Üks ülesandeid põllumajanduslike

[30] „Правда Украины" 18. märtsist 1945. a.

tööde mehhaniseerimise alal, mille esitas kolmanda viisaastaku plaan, seisnes selles, et «laialdaselt arendada kolhoosi hüdro-elektrijaamade, tuulejaamade ja kohalikul toorainel töötavate gaasigeneraatormootoriga elektrijaamade ehitamist».[30-a] Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950 kirjutab ette: «Kindlustada kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside elektrifitseerimise edasiarendamist. Arendada väikeste hüdrojaamade ehitamist küladeş ning rajoonides, kus veejõud puudub, soojus-elektrijaamade ehitamist lokomobiil- ja gaasigeneraatormootoritega kohaliku kütteaine baasil.»[31] Kolhoosid hakkavad üksteise järel ehitama väikesi hüdroelektrijaamu, samuti soojus-elektrijaamu oma majandite teenindamiseks.

8. Kolhoosid osutavad üha enam tähelepanu põllumajanduslike maa-alade k u n s t l i k u l e n i i s u t u s e l e (irrigatsioonile), millel on määratu tähtsus pinnase viljakuse tõstmisel põuastes rajoonides.

Kolhoosid ühinevad ja lähevad riigi kaasabil üle väikestelt majandisisestelt irrigatsiooni-võrkudelt sääraste hiiglaslike ehitiste ehitamiseks nagu 270 km pikkune Suur-Fergana kanal, mis võeti ekspluateerimisele 1940. a. See stahhaanovliku töö suurepärane eeskuju, mille andsid Uzbekistani, Kirgiisia ja Tadžikistani kolhoosnikud, leidis rohket järeltegu reas teiste rajoonide kolhoosides. Irrigatsiooni-ehitiste ehituse ulatuslik plaan võeti vastu NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrustega abinõude kohta puuvillakasvatuse edasiseks tõstmiseks Kesk-Aasia vabariikides — Uzbekistanis, Tadžikistanis, Turkmeenias ja Kazahstanis.[32]

Vastavalt kolhooside ja kolhoosnikute, samuti vabariiklike juhtivate organisatsioonide initsiatiivile nägid need määrused ette 5—6 aasta jooksul niisutatavate maade külvipinna laiendamist Usbeki NSV-s 430 000 hektaari, Tadžiki NSV-s 113 700 hektaari, Turkmeeni NSV-s 30 300 hektaari ja Kasahhi NSV-s 425 500 hektaari võrra.

Kolhoosi töö maa niisutuse alal kesk-Aasias ja maa teistes rajoonides ei katkenud ka sõja-aastail. Hoolimata sõja raskustest edenes see töö hoogsalt.

Kuid niisutatavate maa-alade ebaõige kasutamise tagajärjel reas rajoonides, iseäranis Usbeki NSV-s, langes välja põllumajanduslikust käibest tunduv osa niisutatavaid maid. ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum andis direktiivi tagada kõigis puuvilla kasvatavais vabariikides ole-

---

30-a XVIII съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1939, стр. 657.

31 Seadus NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946-1950, RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946, lk. 26-27.

32 LMKK 1940, nr. 1, art. 2; nr. 4, art. 120; nr. 10, art. 253; nr. 11, art. 270.

masolevate niisutatavate maade õiget ja täielikku ärakasutamist, mitte lubades nende soolastumist ja soostumist; taastada 1947—1948. a. kõik sööti jäetud niisutatavad maad, eriti Usbeki, Tadžiki, Turkmeenia, Kirgiisia, Kasahhi NSV-s.

Et tagada igal aastal (eriti põua-aastail) kindlustus-põldude olemasolu kartuli, köögivilja ja teiste kultuuride kõrgete saakide saamiseks, tegid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK ülesandeks Saraatovi, Kuibõševi, Stalingradi ja Tškalovi oblasti kolhoosidele ja sovhoosidele, kus puuduvad niisutatavad maa-alad, «rajada oma jõududega lähima kahe-kolme aasta jooksul veekogud paisude ehitamise teel nõgudes, väikestes jõgedes ja ojades, samuti vanade tiikide puhastamise teel ning organiseerida, kasutades neid veekogusid, igas kolhoosis ja sovhoosis 5—15 hektaari suurused kastetavad maa-alad kartuli, köögivilja ja teiste kultuuride külvideks» (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Riiklikust plaanist põllumajanduse arendamiseks 1944. a.»). [33]

Sama määrus nägi ette veekogude ehitamise plaani 1944. aastaks Saraatovi oblastis — 400-s kolhoosis, Stalingradi oblastis — 350-s kolhoosis, Tškalovi oblastis — 380-s kolhoosis ja Kuibõševi oblastis — 200-s kolhoosis.

Põuarajoone niisutatakse laiaulatuslikult ka sõjajärgsel perioodil.

Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950 kirjutab ette veemajanduse süsteemide taastamise ja nende edasise arendamise eesmärgil tagada viisaastaku vältel niisutatavate maa-alade juurdekasvu 656 000 hektaari võrra ja kuivendatavate maa-alade juurdekasvu 615 000 hektaari võrra. Seepärast omandab üha suuremat tähtsust maa- ja veekasutuse õiguslik reglementatsioon nende vastastikuses seonduses.

Üksikute põuarajoonide irrigatsiooni kohta antud eriseaduste kõrval anti 1938. a. ametkondlikus korras kogu NSV Liidu territooriumi kohta täpsed «Eeskirjad NSV Liidu irrigatsiooni- (niisutus-) süsteemide tehnilise ekspluateerimise kohta» (mis on kinnitatud NSV Liidu Põllutöö RK poolt 4. septembril 1938).

Vabariiklikest seadusandlikest aktidest on märkimisväärsed: «Seadus põllumajanduslikust veekasutusest Usbeki Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis» 24. märtsist 1941. a., Kirgiisi NSV RKN-i poolt 23. septembril 1941. a. kinnitatud «Põhimäärus kolhooside miraabide [34] kohta», Kir-

[33] «Pravda» 15. märtsist 1944. a.

[34] Miraab — (usbeki päritoluga sõna) niisutusvee jaotaja. (Tõlkija märkus.)

giisi NSV RKN-i poolt 24. jaanuaril 1942. a. kinnitatud «Määrustik põllumajandusliku veekasutuse, irrigatsiooni-melioratsioonifondide kaitse ja arendamise kohta Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis», samuti Kasahhi NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus «Põllumajanduslikust veekasutusest Kasahhi NSV-s.»

9. Põllumajandusliku tähtsusega veed on veemajanduse organite korralduses ja juhtimisel. Kõigil kolhoosidel, mis asuvad niisutus-põlluharimise rajoonides, on õigus saada vett irrigatsiooni-kanalitest ja -seadmeist kastmiseks ja teisteks vajadusteks; seda õigust ei saa kolhoosidelt ära võtta.

Kolhooside kui ka teiste veekasutajate varustamine veega toimub plaani korras.

Veemajanduse organite korraldused põllumajandusliku veekasutuse ja veejaotuse plaanide täitmise alal on kohustuslikud kõigile kolhoosidele-veekasutajaile.

Veemajanduse organid teatavad igale kolhoosile hiljemalt 10 päeva enne kastmise algust veekasutuse plaanid, tehes teatavaks antava vee koguse, veeandmise aja ja koha. Kolhoosiperede ja kolhoosi territooriumil elunevate isikute õueaiamaade tarvis minev vesi võetakse antud kolhoosile antava vee üldkoguse hulka.

Kastmiseks minevat vett on kolhoos kohustatud vastu võtma teadaandes märgitud kohtades ja kindlaksmääratud aegadel. Kolhoos kui veekasutaja on kohustatud veemajanduse organite näpunäidete kohaselt ja nende kontrolli all seadma tarvitamiskõlblikku seisukorda kõik tema kasutuses olevad kastmisseadmed ning kogu niisutus- ning äravooluvõrgu nende remontimise ja puhastamise teel. Nende tööde tähtajad määratakse kindlaks veemajanduse organite poolt. Kolhoose võidakse rakendada tasuta tööle rajoonidevahelise ja kolhoosidevahelise tähtsusega niisutus- ja kuivendusvõrgu puhastamiseks uhetitest ja taimestikust ning remondiks, samuti lihtsamate hüdrotehniliste seadmete remondiks, mis vajavad ainult kohalike materjalide ja kvalifitseerimatu tööjõu rakendamist.

Samas korras rakendatakse kolhoos sellistele töödele, nagu kaitsevallide remont, reguleerimine vee kogumisel, võitlus stiihiliste nähtustega, kohalike materjalide juurdevedu, samuti puude istutamine kaldakaitseribadele kolhoosi majandi piires.

Vett jaotavad kolhoosiperede ja teiste veekasutajate vahel, kes elunevad kolhooside territooriumil, kolhooside juhatused ja kinnitavad seda

kolhoosnikute üldkoosolekud. See küsimus otsustatakse kolhoosnikute üldkoosolekul asjaomaste veekasutajate osavõtul.

Turkmeeni NSV RKN-i ja Turkmeenia K(b)P KK 21. juuli 1939. a. määrus «Võitlusabinõudest kastmisvee piiramise vastu kolhoosides» [35] pani ette kehtestada säärane veekasutamise kord, kus kastmisvesi juhitakse esmajärjekorras kolhoosi maadele ja ühistatud külvidele ning teises järjekorras kolhoosnikute õueaiamaadele ja üksiktalundite külvidele. Turkmeeni NSV Põllutöö Rahvakomissariaadile tehti ülesandeks kindlaks määrata tähtajad ning normid vee andmiseks kolhoosnikute ja üksiktalupoegade õueaiamaadele ning selgitada kolhoosnikutele ja üksiktalupoegadele, et «vee riisumisele kolhoosnikute ja üksiktalupoegade õueaiamaade kastmiseks vaadeldakse kehtiva veekasutamiskorra rikkumisena ning süüdlased selles kuuluvad vastutusele võtmisele kohtukorras».

Kolhoos peab saadud vett kasutama määratud otstarbeks. «Põllumajandusliku veekasutamise plaani kohaselt saadud vee üleandmine teistele veekasutajaile ning igasugused muud veekasutajate vahelised kokkulepped, mis on suunatud veemajanduse organite poolt kindlaksmääratud veejaotuse korra muutmisele, samuti põllumajanduslikeks eesmärkideks antud vee kasutamine teisteks otstarveteks on keelatud.» [36]

Veemajanduse juhtimiseks antud kolhoosi piires valitakse kolhoosnikute üldkoosolekul ja kinnitatakse rajoonitäitevkomitee poolt miraab.

Vastavalt «Põhimäärusele kolhooside miraabide kohta» (punkt 4), mis kinnitati Kirgiisi NSV RKN-i poolt 23. septembril 1941. a., «Kolhoosi miraab jälgib ja juhib kolhoosi veemajandust, kolhooside kanalite ja veemajanduslike seadmete ehitust, kõigi kolhoosi kuuluvate kolhoosisiseste kanalite, sildade ja ülesõidukohtade remonti ja korrashoidu, jaotab kolhoosidele antavat kastmisvett ning valvab selle kasutamise järele brigaadide ja kolhoosnikute poolt». Miraab vastutab vee õige jaotuse ja kasutamise eest kolhoosi poolt.

Kolhoos kui veekasutaja on kohustatud kastmisel kasutama vett kogu ööpäeva kestel, s. o. nii päeva- kui ka öö-ajal. Kolhoos on kohustatud rakendama kõikjal kastmistehnika ratsionaalseid võtteid, pihustamata vett väikesteks vooludeks kanaleid mööda. Samuti on kolhoos kohustatud kinni pidama brigaadide ja lülide plaanilisest järjestusest, rangelt kooskõlastama kastmist põllumajandusliku maaharimisega.

---

[35] «Туркменская Искра» 21. juulist 1939. a.

[36] Закон о сельскохозяйственном водопользовании в Узбекской ССР, от 24 марта 1941 г. ст. 7, Госиздат Узбекской ССР, Ташкент, 1941.

10. Kolhooside kui maakasutajate õiguse suhtes maapõuevaradele teeb seadusandlus ranget vahet ühelt poolt — õiguse vahel kaevandada niinimetatud üldlevinud maapõuevarasid ning toota turvast, ja teiselt poolt — õiguse vahel kaevandada maake.

Mis puutub üldlevinud maapõuevaradesse (savi, liiv, kruus, kriit jms.), siis kolhoosidel nagu teistelgi maakasutajail on õigus neid toota, nagu ütleb seadus «lahtisel viisil ... oma majanduse vajadusteks» (NSV Liidu 1927. a. Mäeseaduse § 87). Praktikas etendavad niisugused üldlevinud maapõuevarad tähtsat osa kolhooside majanduses kohalike ehitusmaterjalidena.

Täiesti teisiti on lahendatud kolhooside poolt sooritatavate mäetööndustööde küsimus väärismaakide kaevandamise alal, mis peituvad sügaval maa all ja mille kaevandamiseks on vajalik šahtide ehitamine. Ei põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjas ega teistes seadussätteis ole ette nähtud kolhooside (samuti teiste maakasutajate) õigust tegelda mäetööndusega neile antud maa-aladel. Maa pealispinna kasutamise õigus ei laiene maapõuevaradele (peale üldlevinute). Maapõuevarade kaevandamiseks on vajalik riigi eriluba. Kui kolhoosid töötavate talupoegade koondisena, mille eesmärgiks on rajada ühine majapidamine oma liikmete organiseeritud tööga, hakkaksid tegelema mäetööndusega, irduksid nad vaid oma vahetuist ülesandeist.

Kuid maagirikastes rajoonides (Donbassis jm.) paljud kolhoosid tegelesid mõni aasta tagasi nende maakide kaevandamisega, viies oma tegevuse raskuspunkti koguni üle põllumajandusest sellele, nende ülesannetele ja eesmärkidele täiesti võõrale alale.

NSV Liidu RKN-i 23. oktoobri 1938. a. määrusega «Põllumajandusliku tootmisega mitte seoses olevate tööstusettevõtete ebaseaduslikust rajamisest kolhooside juures» [37] pandi ette viivitamata lõpetada kolhoosides maapõuevarade kaevandamine, likvideerida ettevõtted, mis pole seotud põllumajandusliku tootmisega ning kus rakendatakse ulatuslikult palgalist tööjõudu ja anda need ettevõtted üle rajooni täitevkomiteede määramisel kohalikele riigi- ja kooperatiivettevõtteile.

Mis puutub turba tootmisesse, siis seda lubati kolhoosidel oma vajaduste rahuldamiseks: turba kasutamiseks kolhoosi majapidamises küttena, alusturbana kolhoosi karja jaoks, kolhoosi põldude väetamiseks, ehitusmaterjalina jne. Turba tootmist reguleeritakse põhiliselt Vene NFSV Majandusnõukogu 25. mai 1932. a. määrusega «Turbalademete töötlemi-

[37] «Pravda» 23. oktoobrist 1938. a

sest maaelanikkonna, samuti linnade, töölis- ja suvitusalevite elanike poolt» [38] ning selle arendamiseks antud ametkondlike juhenditega.

Vastavalt Vene NFSV Põllutöö RK 7. oktoobri 1937. a. käskkirjale «Kolhooside poolt turbalademete töötlemise vormistamisest» [39] kuulub turba lõikamine kolhoosi majapidamise vajadusteks kolhoosile kinnistatud maa-alal vormistamisele rajooni maaosakonna (nüüd rajooni põllumajandusosakonna) poolt antavate «Kohustuslike tingimuste» korras, kusjuures turba eest, mida lõigatakse maaosakonna poolt kinnistatud turbaraba ekspluateerimisplaanis ettenähtud koguses, kolhoos riigile tasu ei maksa. Peale selle lubatakse kolhoosi majapidamise vajaduste rahuldamiseks kolhoosidel lõigata turvast turbarabades, mis neile antakse ajutiselt metsafondi maadest (üleriigilise ja kohaliku tähtsusega metsades) jm. Turbalõikus vormistatakse neil juhtudel «loatähtedega», mida annab samuti rajooni põllumajandusosakond; turbalõikus toimub turbaraba ekspluateerimise plaani kohaselt osalt tasuta (turba tootmisel väetuseks, alusturbaks ja ehituste tarvis), osalt tasu eest (turba lõikamisel kütteks).

Sääraste maapõuevarade nagu liiv, šavi jne. tootmine kolhoosile kinnistatud maa-alade piirides võib toimuda kolhooside ja nende liikmete poolt takistamata ilma loatähtedeta. [40]

11. Kolhoosid pole õigustatud edasi andma mitte kellelegi, kaasa arvatud ka kolhoosiliikmed, oma õigust kasutada maad, välja arvatud seaduses täpselt fikseeritud juhud.

NSV Liidu maaseadusandluse üldsätete kohaselt ei või kolhoosid anda rendile neile kinnistatud maatükke, sest põllumajandusliku tähtsusega maade renditamine on NSV Liidus üldse keelatud. Kolhooside juhtijad, kes lubavad kolhoosimaade renditamist individuaalseks kasutamiseks kolhoosnikuile ja isikuile, kes ei ole kolhoosiliikmed, kuuluvad väljaheitmisele kolhoosidest ja kohtu alla andmisele. Kolhoosimaade eraldamine kolhoosiperedele individuaalseks kasutamiseks toimub ainult õueaiamaafondist. Mõningail juhtudel lubatakse anda õueaiamaad ka isikuile, kes ei ole kolhoosiliikmed. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 28. juuli 1939. a. mää-

---

[38] VSKK 1932, nr. 49, art. 215.

[39] Сборник приказов и распоряжений НКЗ РСФСР 1937 г. № 15, lk. 3.

[40] Punkt 3 juhendist üldlevinud kohaliku tähtsusega maapõuevarade leiukohtade eraldamise korra kohta, mis kinnitatud Vene NFSV RKN-i määrusega 16. oktoobril 1944. a. (VMKK 1944, nr. 10, art. 56).

rusega [41] lubati kolhoosidel anda õueaiamaafondist töölistele ja teenistujaile, agronoomidele, õpetajaile ja teistele maaintelligentsi esindajaile, kes elunevad kolhoosi territooriumil, õueaiamaad kuni 0,15 ha suuruses, arvates sinna hulka ehitiste all oleva maa. Nüüd on agronoomidele, zootehnikuile, loomaarstidele ja maakorraldajaile, kes töötavad põllumajapidamises ning elunevad maakohtades, kindlaks määratud õueaiamaa suuruseks 0,25 ha, arvates sinna hulka ehitiste all oleva maa. Sama norm kehtib masina-traktorijaamade mehaanikuile antava õueaiamaa suuruse kohta. [42]

Mõnel määral teistsugune kord kehtib nende kolhoosimaade suhtes, mida kasutatakse kolhooside ühiskarja karjatamiseks. Kolhoosid võivad, nagu eespool juba märgiti, anda tüüp-põhikirja p. 6 kohaselt oma liikmeile õiguse karjatada neile kuuluvaid isiklikke loomi kolhoosi karjamaadel; niisamuti võidakse anda kolhoosi karjamaade kasutamise õigust ka mitte-kolhoosiliikmeile (kolhoosi territooriumil elunevaile töölistele ja teenistujaile ning maa-intelligentsi esindajaile) sel juhul, kui nad ei saa karjatamiskohti ühtse riikliku maafondi teistel maa-aladel.

Vastavalt üldkehtivaile sätteile põllumajandusliku tähtsusega maade renditamise lubamatuse kohta ei või kolhoosid võtta mingit renditasu ei oma liikmeilt ega mitte-kolhoosiliikmeilt kolhooside karjamaade kasutamise eest. Kuid see ei võta kolhoosidelt õigust nõuda isiklikus omanduses olevate loomade valdajailt, et nad võtaksid osa kolhooside poolt tehtavate kulude kandmisest karjamaade korraldamiseks ja ülalpidamiseks (kaevude ja aedade ehitamine jne.)

12. Maa äravõtmine kolhoosilt võib toimuda üksnes NSV Liidu valitsuse eriotsuse alusel ning seejuures ainult sel juhul, kui see on tarvilik riiklikeks vajadusteks. Maa äravõtmist kolhoosidelt reguleeritakse NSV Liidu RKN-i 2. juuni 1938. a. [43] määrusega ja NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrusega. Riik kui maaomanik võib selle võtta kolhoosilt tööstusettevõtete ehitamiseks, riigikaitselise tähtsusega objektide püstitamiseks, masina-traktorijaamade asutamiseks, riikliku transpordi vajadusteks jne. Säärane maa äravõtmine on lubatav ainult sel juhul, kui ühe või

---

[41] LMKK 1939, nr. 47, art. 362.

[42] Samasugune kord kehtib ka Eesti NSV-s vastavalt ENSV Ministrite Nõukogu määrusele 23. maist 1949. a. nr. 371 «Maal elavate tööliste, teenistujate, maaõpetajate, agronoomide ja teiste kolhoosiliikmeks mitteolevate isikute õue-aiamaast» — ENSV Teataja 1949, 14, 102; vt. lisa, lk. 29. (Vastutav toimetaja.)

[43] LMKK 1938, nr. 27, art. 177.

teise objekti püstitamiseks ei ole võimalust ära kasutada maa-alasid, mis ei ole kolhoosi kasutuses. Maa äravõtmiseks kolhoosilt on vajalik viimase nõusolek. Maa äravõtmise küsimuste lõplik otsustamine kuulub NSV Liidu Ministrite Nõukogu pädevusse, kes arutab seda küsimust liiduvabariikide ministrite nõukogude või kraide (oblastite) töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede taotlusel. Äravõetud maade asemel antakse kolhoosile teine maa. Taotluses maa äravõtmise kohta peab olema näidatud, mis korras kavatsetakse kompenseerida kolhoosi maaga temalt äravõetud maa eest.

Asutis või ettevõte, kelle kasuks toimub maa äravõtmine, on kohustatud korvama kolhoosile ehitiste üleviimisega seoses olevad kulud ning tasuma kompensatsiooni kolhoosi töiste kulutuste eest, mis kasutamata jäid kolhoosi poolt mahajäetavale maale.

Eespool oli juba tähendatud, et maakasutamise õiguste igasugune loovutamine rendi alusel on lubamatu. Ometi rikutakse mõnikord seda seaduse nõuet praktikas. Kohtu- ja prokuratuuriorganid on kohustatud pidama kõige rangemat võitlust kolhoosimaa seadusvastase kasutamise vastu. Isikud, kes on süüdi maa natsionaliseerimist käsitlevate seaduste rikkumises, tuleb võtta rangele kohtulikule vastutusele.

§ 4. Kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise õigus.

1. Põllumajanduslikes artellides on kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise õigus õiguslikuks instituudiks, mis täiendab põhilist instituuti — kolhooslikku ühiskondlikku maakasutamist.

Tüüp-põhikirja kohaselt (p. 2) «põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlvulisest ühistatud maast antakse iga kolhoosipere isiklikuks kasutamiseks hoonete juures väike maatükk aiamaaks (köögivilja- ja viljapuuaed)». See säte leiab kinnitust stalinlikus konstitutsioonis (§ 7).

2. Kolhoosiküla õueaiamaa sotsiaal-majanduslikus määrangus on leidnud aset põhjalik muutus võrreldes endise ajaga — s. o. võrreldes õueaiamaa määranguga üksiktalupoegade majapidamises.

Üksiktalupoja majandis (nii kogukondliku kui ka individuaalse maakasutuse juures) etendas õueaiamaa talupoja väikemajandi majandusliku keskuse osa: siia koondati kogu elus ja eluta inventar maaharimiseks, kõik töö- ja produktiivsed loomad, kõik põllumajanduslikud tootmisriistad ja -vahendid, siin asus rehi ja rehealune jm. Kuni üldise kollektiviseerimiseni, põllumajandusliku väiketootmise tingimustes, olid õueaiamaa-

tükid samasugused individuaalse maakasutuse ja individuaalse väikemajandi maa-alad nagu põllumaagi.

Kolhoosikorra tingimustes erineb kolhoosipere õueaiamaa oma kasutamise iseloomu poolest teistest kolhoosi maadest: kolhoosi ühismaadel rajatakse suur kolhoosi ühismajand, kuna õueaiamaal peetakse üksiku kolhoosipere väikest täiendavat abimajandit. Kolhoosipere õueaiamaa lakkas olemast küla majanduselu keskuseks, sest põhiline majapidamine muutus ühiskondlikuks.

3. Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus, nagu kõik maakasutamise õigused NSV Liidus, tuletub riiklikust maaomandist. Ühtaegu tuletub ta liikmeksolemisest kolhoosis ja kolhooslikust ühiskondlikust maakasutamise õigusest. Seda tuletatust — teiste sõnadega kolhoosipere poolt õueaiamaa kasutamise õiguse sekundaarset iseloomu, rõhutatakse üha enam kehtivas seadusandluses.

Kolhoosipere maakasutamise õiguse tuletuslikkus liikmeksolemisest kolhoosis ja kolhooslikust ühiskondlikust maakasutamise õigusest väljendub esiteks selles, et tüüp-põhikiri tunnustab õueaiamaa kasutamise õigust ainult sel kolhoosiperel, kus täisealised liikmed esinevad antud kolhoosi liikmetena, ning teiseks — selles, et kolhoosipere saab õueaiamaad mitte vahetult riigilt, vaid vastavalt kolhoosilt, kolhoosile kinnistatud ühtsest maamassiivist. Seejuures kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus on lahutamatult seotud kolhoosipere töövõimeliste liikmete pideva, aktiivse osavõtuga kolhoosi ühismajapidamisest; see osavõtt on õueaiamaa kasutamise õiguse eeltingimuseks. Kontrolli selle üle, kas kolhoosipered realiseerivad oma õueaiamaa kasutamise õigust vastavuses õueaiamaade sihtmääranguga, peetakse samal ajal mitte ainult kohalike riigiorganite (külanõukogud, rajoonide täitevkomiteed, rajoonide põllumajandusosakonnad), vaid ka vahetult kohapeal — antud kolhoosi poolt.

4. Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õiguse tekkimine ja lõppemine on seotud liikmeksolemisega kolhoosis.

Uuel kolhoosiperel tekib õueaiamaa kasutamise õigus vastava maatüki eraldamisega kolhoosi poolt oma õueaiamaafondist.

See kehtib nende juhtude kohta, mil kolhoosi astuvad uued liikmed, kes moodustavad uue kolhoosipere, näiteks ümberasumise korral uude asumiskohta, niinimetatud juurdeasundamise puhul.

Vastavalt ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 27. mai 1939. a. määrusele «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» (§ 16) säilitatakse kolhoosides elavate ja kolhoosidesse kuuluvate tööliste

ja teenistujate perekondadele õueaiamaa normidega ettenähtud ulatuses ainult sel juhul, kui mainitud perekondade töövõimelised liikmed töötavad kolhoosis, täites kindlaksmääratud normipäevade miinimumi.

Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus lõpeb:

a) kui kolhoosipere koosneb näilikest kolhoosnikest, kes on ammugi irdunud kolhoosielust ning on tegelikult lahkunud kolhoosi teenistusest;

b) kui kolhoosi kuuluvad töövõimelised kolhoosipere liikmed ei täida neile kindlaksmääratud normipäevade miinimumi;

c) kui kolhoosnikud annavad õueaiamaa rendile või annavad ta edasi teistele isikutele.

Õueaiamaa kasutamise õigus lõpeb antud kolhoosis kolhoosipere ümberasumise puhul, näiteks vabariigisisese ümberasustamise juures uutele niisutusaladele Kesk-Aasias.

Lõpuks võib õueaiamaa kasutamise õigus lõppeda kõigi kolhoosipere liikmete surma korral, s. o. vaibevaraks muutumisel. Ka sel juhul läheb kolhoosipere õueaiamaa tagasi kolhoosi õueaiamaafondi.

5. Õueaiamaa peab olema «väike», nagu ütleb stalinlik konstitutsioon (§ 7). Partei ja valitsus omistavad suurt tähtsust kolhoosiperede õueaiamaa suuruse normeerimisele.

Põllumajandusliku artelli 1930. a. tüüp-põhikirjas ei olnud veel kindlaks määratud kindlat suurust kolhoosipere õueaiamaale. Seda enam puudus see põllumajandusliku artelli eelmistes tüüp-põhikirjades enne üldise kollektiviseerimise perioodi. Anti ainult juhtnööre, et seal, kus see on mõõdapääsematu, muudetakse õueaiamaa suurused artelli juhatuse otsusel ja üldkoosoleku kinnitusel. 1935. a. tüüp-põhikiri normeerib juba täpselt õueaiamaa suurust.

Kogemused on näidanud, et kolhoosiperede õueaiamaa kindla suuruse kehtestamine on äärmiselt vajalik. See võimaldab tunduvalt vaos hoida üksikute kolhoosnikute püüdlust väljuda põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga kindlaksmääratud abimajapidamise raamest — ning tagab ühtlasi kolhoosiperele õueaiamaa saamist kindla miinimumi piires.

1935. a. tüüp-põhikirja kohaselt (p. 2) «Kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva aiamaa suurus (elamute all olevat maad kaasa arvamata) võib ulatuda ¼ hektaarist kuni ½ hektaarini, üksikutes rajoonides aga kuni 1 hektaarini, olenevalt oblasti ja rajooni tingimustest».[44] Normi hulka ei

[44] NSV Liidu RKN-i 15. oktoobri 1939. a. määrusega «Maa ühisharimise ühistute liikmete õueaiamaa suurusest» (LMKK 1939, nr. 55, art. 527) laiendati põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga kolhoosiperede suhtes kehtestatud õueaiamaa normid ka maa ühisharimise ühistuisse kuuluvaile kolhoosiperedele.

arvata elamute all olevat maad; majandushoonete all olev maa aga võetakse õueaiamaa suuruse kindlakstegemisel arvesse. Viljapuuaia olemasolu õueaiamaal ei anna kolhoosiperele õigust saada täiendavalt maad.

Kolhoosiperede isiklikku kasutusse antava õueaiamaa suurus üksikutes vabariikides, kraides ja oblastites määrati kindlaks (1935. a.) eespool mainitud oblastite (kraide) ja vabariikide nõukogude ja parteiorganisatsioonide ühismäärustega «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja väljatöötamiseks, arutamiseks ja vastuvõtmiseks kolhooside poolt».[45]

Õueaiamaa normid, mis on kindlaks määratud ühele või teisele rajoonile oblastite (kraide) täitevkomiteede ja vabariikide rahvakomissaride nõukogude poolt, võetakse kolhoosnikute üldkoosolekute otsuste alusel vastava kolhoosi põhikirja.

Kui õueaiamaa suurus teatud rajoonis on kindlaks määratud näiteks 0,25 kuni 0,5 hektaarini, siis see tähendab, et igal kolhoosiperel selles rajoonis on õigus nende normide piirides säilitada endale varem nende isiklikus kasutuses olnud maatükki, kui see maa on asustatud punktis, mitte aga külvikorralistel põldudel, nagu see võib esineda ulgtalude süsteemi juures — ega riku kolhoosi ühiskondlike maade ühtsust. Neil kolhoosiperedel, kelle õueaiamaa suurus ületas antud rajoonile kehtestatud ülemmäära, lõigati ära liigsed maad.

Ühe ja sama kolhoosi piires võivad kolhoosiperede õueaiamaa suurused olla erinevad, kuid nad peavad tingimata mahtuma antud rajoonile kindlaksmääratud normide raamesse.

6. Praktikas rikuti sageli tüüp-põhikirjaga kolhoosiperedele kehtestatud õueaiamaa suuruse norme. Esines ka sääraseid tüüp-põhikirja moonutusi, kus kolhoosiperede kasutusse jäeti maatükid, mis asusid keset kolhoosi ühiskondlikke maid.

ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i 27. mai 1939. a. määruses «Kaitseabinõudest ühiskondlike maade ärajagamise vastu»[46] oli ette nähtud rida konkreetseid abinõusid kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise alal (punkt 7 lit. a, b ja c), eelkõige aga,

---

[45] Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 24. veebruarist 1948 nr. 159 «Eesti NSV kolhoositalude õue-aiamaa suuruse, kolhoositalude isiklikus kasutuses olevate loomade arvu ja kolhooside ning kolhoosnikute mõningate soodustuste kohta» (ENSV Teataja 1948, 8, 35) soovitati Eesti NSV kolhoosidele kindlaks määrata iga kolhoositalu isiklikus kasutuses oleva õue-aiamaa (köögiviljaaed, puuviljaaed) suurus (arvestamata eluhoonete all olevat maad) 0,25 kuni 0,60 hektaarini. Vt. Lisa lk. 28. (Vastutav toimetaja.)

[46] LMKK 1939, nr. 34, art. 235.

asetleidnud moonutuste likvideerimise alal. Need abinõud teostati aastail 1939—1940.

Esiteks võeti kolhoosiperedelt ära kõik õueaiamaade liigosad (mis ületasid tüüp-põhikirja p-s 2 ettenähtud normid) ning kanti kolhooside ühiskondlike maade hulka.

Teiseks võeti ära samuti kõik kolhoosiperede isiklikus kasutuses olevad maad, mis asusid kolhoosi põldudel lahus hoonetest (muruplatsid, köögiviljaaiad, meloni- või arbuusiväljad jne.) ning liideti kolhoosi ühiskondlike maadega, kusjuures neil juhtudel, kui pärast sellist äralõikamist kolhoosiperele jäi isiklikuks kasutamiseks vähem õueaiamaad, kui põhikirja normidega ette nähtud, pidi kolhoos sellisele perele puudujääva osa maad andma õueaiamaafondist (p. 7 lit. b).

Kolmandaks likvideeriti hoonetest lahus ühiskondlikel kolhoosipõldudel asetsevad kolhoosnikute õueaiamaad.

Ulgtaludes elunevad kolhoosipered asustati ühte kohta, varustati nende uues asukohas uue õueaiamaaga vastavalt tüüp-põhikirja normidele. Abinõudel ulgtalude koondamiseks oli suur majandus-poliitiline tähtsus. Elu näitas, et ulgtalud olid suurimaks takistuseks kolhooside ühiskondliku tootmise — ühiskondliku põllunduse ning veel enam ühiskondliku loomakasvatuse arenemisel. Samal ajal süvenes kolhoosnikute elunedes laialipillatult, ulgtaludes vähemteadlike kolhoosnikute seas püüdlus suurendada oma isiklikku majapidamist ühiskondliku majapidamise arvel, mis ei võinud jätta avaldamata pidurdavat mõju sotsialistliku põllumajanduse arenemisele.

Eespool märgiti juba, et ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN-i poolt 27. mai 1939. a. määrus «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» unustati reas kohtades ning kolhooside ühiskondlike maade omastamine oli uuesti võtnud massilise iseloomu. See ühiskondliku maa omastamine toimus ka kolhoosiperede õueaiamaade seadusvastase suurendamise teel. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrusega nähti ette vajalikud abinõud kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise korrastamiseks.

7. Kolhoosipere õigus kasutada õueaiamaad tähendab põhiliselt järgmist: kolhoosiperele antud õueaiamaa on määratud köögivilja- ja viljapuuaiaks (põhikirja p. 2) — kartulite ja köögivilja, marjapõõsaste, viljapuude jms. istutamiseks. Õueaiamaa kasutamine teraviljakultuuride külvide alla kujutab endast teatavat kõrvalekaldumist õueaiamaa määrangupärasest kasutamisest ega soodustata seda seepärast.

Kolhoosipered, kellel on teraviljakultuuride külve õueaiamaal, peavad tasuma kohustuslikke teraviljanorme tegeliku külvipinna pealt.[47]

Kogu viljasaak, mis kolhoosipere poolt saadakse õueaiamaalt, on kolhoosipere isiklik omand.

Andmed õueaiamaade kasutamise kohta kolhoosiperede poolt näitavad, et kolhoosnikud ei osuta küllaldast tähelepanu väikeste viljapuuaedade rajamisele nende kasutusse antud õueaiamaal. 1939. a. andmeil oli üleliiduliselt kõigest 18% kolhoosiperedest viljapuid oma aiamaadel. Üksikutes kraides ja oblastites puudusid kolhoosiperede õueaiamaadel viljapuuaiad pea täielikult. Nii oli näiteks Jaroslavi oblastis ainult 7,7% ning Tškalovi oblastis kõigest 0,4% kolhoosiperedest viljapuuaedu õueaiamaal.[48]

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 21. veebruari 1940. a. määrus «Viljapuude istutamisest majade ümber kolhoosiperede, samuti maal elunevate tööliste ja teenistujate õueaiamaadel»[49] konstateeris, et aiapidamine õueaiamaal maakohtades on ebarahuldavas olukorras ning kiitis heaks Moskva, Leningradi ja teiste oblastite kolhoosnikute ja kohalike nõukogude ning parteiorganisatsioonide initsiatiivi õueaiamaadel viljapuude istutamise organiseerimise alal. «Viljapuude istutamine majade ümber,» öeldakse selles määruses, «haljastab kolhoositalud ja asulad, laiendab sadade tuhandete hektaaride võrra viljapuuaedade pindala, suurendab värskete ja kuivatatud puuviljade tootmist, suurendab kolhoosiperede tulukust.» Määruses (§ 2) soovitatakse kolhoosnikutel, maal elunevatel töölistel ja teenistujatel istutada aiamaale 15—20 viljapuud (õuna-, kirsipuid jt.). Samas määruses on ette nähtud ulatuslik plaan riigivõimuorganite kaasabist individuaalsele puuviljakasvatamise arendamisele õueaiamaal (antud klimaatilistele tingimustele kõige enam kohanenud ja kiiresti viljakandmisikka jõudvate viljapuu-sortide valik, puukoolide võrgu laiendamine, krediidi organiseerimine jm.).

Mis puutub õueaiamaa hoonestamisesse, siis kolhoosipere on õigustatud ehitama sellele väikesi abimajapidamist teenindavaid ehitisi. Neil juhtudel, kui kolhoosipere kasutab õueaiamaad ebaratsionaalselt, jätab maa hooletusse või kasutab õueaiamaad määranguvastaselt, on kolhoosi

---

[47] Vt. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. aprilli 1940. a. määruse «Teravilja ja riisi kohustuslikust müügist riigile kolhooside ja üksikmajandite poolt» p. 6 (LMKK 1940, nr. 9, art. 236).

[48] Vt. «Pravda» 30. detsembrist 1939. a.

[49] LMKK 1940, nr. 5, art. 147.

juhatus õigustatud ning kohustatud nõudma kolhoosiperelt, et maad kasutataks ranges vastavuses põllumajandusliku artelli põhikirjaga. Selle järele peab valvama ka külanõukogu.

Külanõukogude kohta antud põhimääruses, mis kinnitati Vene NFSV KTK poolt 1. jaanuaril 1931. aastal, on külanõukogude pädevuses otseselt ette nähtud, et külanõukogu «jälgib maa ning kõlvikute õiget ja otstarbekat kasutamist nii kollektiiv- kui ka üksikmajandite poolt.» [50]

8. Õueaiamaad tuleb kasutada abimajandi rajamiseks ühiskondliku majapidamise kõrval vahetult selle kolhoosipere poolt, kellele õueaiamaa on antud.

Kolhoosipere kui õueaiamaa kasutaja ei ole õigustatud oma äranägemisel loovutama kellelegi õueaiamaad.

27. mai 1939. a. määrusega kehtestati eriti range vastutus kasutamisõiguse loovutamise eest: «Kolhoosnikud, kes annavad õueaiamaa rendile või annavad selle kasutamiseks edasi teistele isikutele, kuuluvad kolhoosist väljaheitmisele ja aiamaast ilmajätmisele» (p. 5). On keelatud igasugune viljapuuaedade, viinamarjaväljade, lilleaedade, s. o. istutiste ostmüük koos maaga, koos osaga õueaiamaast. Säärased tehingud on riikliku maaomandiõiguse tõsisteks rikkumisteks ning kuuluvad rangele jälitamisele seaduse poolt.

On lubatud vaid üksikute noorte puude ja marjapõõsaste müük istikutena, pottides jne.

Suur praktiline tähtsus on vastastikusel suhtel õiguse vahel kasutada õueaiamaad ja õiguse vahel käsutada ehitisi (nende võõrandamise õigus), mis kuuluvad kolhoosiperele isikliku omandiõiguse alusel.

Et kolhoosiperede õueaiamaad, nagu eespool juba tähendatud, kuuluvad kolhoosi ühtsesse maamassiivi, moodustades erilise õueaiamaafondi, siis kolhoosipere õigus käsutada ehitisi kui isiklikku omandit, ei tähenda veel, et neil on õigus käsutada õueaiamaad, s. o. õigus üle anda viimast ehitise ostjale oma äranägemisel. Õiguse abimajapidamiseks kõlblikule õueaiamaale saab kolhoosnik selle tõttu, et ta on kolhoosi liige. Õigus kolhoosipere õueaiamaale ei või seepärast tekkida ehitiste ostumüügiaktidest, ka siis, kui ostu-müügi tehingu sooritanud isikud on kolhoosiliikmed.

Nagu teisedki maakasutajad, nii kannab ka kolhoosipere teatud kohustusi riigi vastu — mõningate põllumajandussaaduste normikohustuste (kartul jm.), samuti põllumajandusmaksu alal.

---

[50] VSKK 1931, nr. 11, art. 142.

§ 5. Kolhoosliku maakasutamise taastamine saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonides.

Isamaasõja algperioodil okupeerisid saksa fašistlikud anastajad rea meie maa rajoone. Neil territooriumel püüdsid sakslased kehtestada oma «uut korda», sealhulgas ka põllumajanduse alal. Ajutiselt okupeeritud territooriumel anastasid sakslased maa-alad, mis Nõukogude riik oli andnud kolhoosidele igaveseks ja tasuta kasutamiseks. Kolhooside ja üksiktalupoegade maad anti «saksa halduse põllumajandusosakonnale», kes neid maid suvaliselt käsutas. Saksa fašistlikud okupandid likvideerisid kolhoosid ja asutasid nende asemele «kogukondlikud majandid», mille eesotsas olid saksa «valitsejad». «Kogukondlike majandite» rajamise eesmärgiks oli sundida talupoegi ühistööle, et saada põllumajandussaadusi Saksamaale saatmiseks.

Teistes okupeeritud paikkondades kujundasid okupandid mõisnike valdusi, asustasid sinna saksa mõisnikke ja teisi hitlerlikke «koloniste». Talupojad küüditati vägivaldselt Saksamaale sundtööle. [51]

Sel määral kuidas Nõukogude armee vabastas hitlerlaste poolt okupeeritud rajoonid, ennistati neis nõukogude kord, taastati kolhoosid ja nende õigus igavesele ja tasuta maakasutamisele.

Rahvamajanduse taastamises okupatsiooni alt vabastatud rajoonides, sealhulgas kolhoosliku majanduse taastamises etendas väga tähtsat osa NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 21. augusti 1943. a. määrus «Edasilükkamatutest abinõudest majanduse taastamise alal saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonides.» [52]

Sakslaste võimutsemise ajal oli rikutud kolhoosside maakorraldus, hävitatud külvikorrad. Paljudes kolhoosides olid hävitatud või kadunud riiklikud aktid maa põlise kasutamise kohta, kolhooside nööritud maaraamatud, samuti olid kadunud või hävitatud riiklikud maaraamatud maade registreerimiseks, mis olid sisse seatud rajoonide täitevkomiteede maaosakondades vastavalt NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrusele «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu».

---

[51] Vt. Välisasjade rahvakomissari seltsimees V. M. Molotovi noot 27. aprillist 1942. a. «Saksa fašistlike anastajate koletislikest kuritegudest, metsikustest ja vägivallast okupeeritud nõukogude rajoonides ja Saksa valitsuse ning väejuhatuse vastutavusest nende roimade eest». [Vt. «Nõukogude Liidu välispoliitika Isamaasõja ajal», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 172—204. (Tõlkija märkus.)]

[52] «Izvestija» 22. augustist 1943. a.

Kolhooside välispiiride taastamine, kolhooside ühiskondlikku kasutusse kuuluvate maa-alade ja kolhoosiperede õueaiamaa vaheliste piiride ennistamine, s. o. kolhoosi kogu maamassiivi taastamine vastavalt riiklikele aktidele maa põlise kasutamise kohta oli üks esmajärjekordsemaid abinõusid kolhoosikorra taastamisel vabastatud rajoonides.

Nende abinõude hulka kuulus samuti kolhoosiperede õueaiamaade kindlaksmääramine vastavalt tüüp-põhikirjaga kehtestatud normidele. Külvikultuuride õige paigutuse taastamine selliselt, et võimalikult lühikese ajaga oleks võimalik üle minna õigetele külvikordadele, mis olid hävitatud saksa anastajate poolt, oli samuti esmajärjekordseks ülesandeks kolhoosikorra taastamisel tervikuna, sealhulgas ka kolhoosliku maakasutuse taastamisel.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus nõudis kogu kolhooside maa sissekannete dokumentatsiooni taastamist 15. novembriks 1946. a. (aktid, nöörraamatud jne.). See nõue puutub eriti saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonidesse.

VIII peatükk.

Kolhooslik omandiõigus.

§ 1. Kolhoosliku omandiõiguse sotsialistlik olemus. § 2. Kolhoosliku omandi tekkimise allikad. § 3. Kolhoosliku omandiõiguse subjektid. § 4. Kolhoosliku omandiõiguse objektid. § 5. Kolhoosliku omandiõiguse sisu. § 6. Kolhooside üksikute fondide õiguslik struktuur. § 7. Kolhoosliku omandi kaitse.

§ 1. Kolhoosliku omandiõiguse sotsialistlik olemus.

1. Ühinedes kolhoosi kujundavad üksiktalupojad riigi kaasabil, neile kuuluvate tootmisvahendite ja töö ühistamise teel, suure ühiskondliku majandi. Vastselt loodud kollektiivmajand on oma olemuselt printsipiaalselt erinev endistest eramajanditest, mis kuulusid kolhoosi astunud üksiktalupoegadele. Selle majandi aluseks, mis on rajatud kogu rahva vara hulka kuuluvale maale, ei ole enam individuaalne väikeomand, vaid ühiskondlik, tootmisvahendite ja tööriistade sotsialistlik omand.

NSV Liidu konstitutsiooni § 5 sätestab, et kolhooslik omand on üks sotsialistliku omandi vorme. Seda rõhutab ka NSV Liidu konstitutsiooni § 7, milles öeldakse, et kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondlikud ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavad saadused, samuti ka nende ühiskondlikud ehitised moodustavad kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondliku, sotsialistliku omandi. Kolhoosliku omandi sotsialistlik olemus on tingitud nii tootmissuhete iseloomust kolhoosis kui ka nõukogude korra kogu süsteemist.

a) Kolhoosliku omandi sotsialistlikku olemust määrab asjaolu, et kolhoosides ei ole inimeste jaotust klassiks, kel on tootmisvahendid, ja klassiks, kellel need tootmisvahendid puuduvad. Põllumajanduslikus artellis on ühistatud põhilised tootmisvahendid, niisamuti maakasutus ja töö. Kolhooslik omand teeb võimatuks võõra tööjõu ekspluateerimise.

Juriidilises ja majandusteaduslikus kirjanduses liikusid üksvahe mitmesugused antimarksistlikud «teooriakesed», mis eitasid kolhoosliku omandi sotsialistlikku olemust. Kolhoose vaadeldi majanduslike eraettevõtetena ning kolhooslik-kooperatiivset omandit peeti rühmaomandiks, s. o. eraomandi eriliigiks.

Paljastades ühte sääraseist väiteist ütles seltsimees Stalin agraarlaste-marksistide konverentsil 1929. a.: «Kolhoosid kui majapidamise tüüp on üks sotsialistliku majanduse vorme. Selles ei saa olla mingit kahtlust... Mis määratleb majapidamise tüübi? Ilmselt inimeste suhted tootmisprotsessis. Mille muuga siis võib määratleda majapidamise tüüpi? Kuid kas kolhoosis on klass inimesi, kes on tootmisvahendite omanikud, ja klass inimesi, kel puuduvad need tootmisvahendid? Kas siis kolhoosis on ekspluateerijate klass ja ekspluateeritavate klass? Kas kolhoos ei ole põhiliste tootmisriistade kollektiviseerimine maapinnal, mis kuulub pealegi riigile? Mis põhjust on väita, et kolhoosid kui majapidamise tüüp ei esinda üht sotsialistliku majanduse vormi?»[1]

b) Kolhoosliku omandi olemus on tingitud nõukogude korra kogu süsteemist: tootmise sotsialistlikest suhteist NSV Liidus ning kolhooside riiklik-poliitilisest juhtimisest töölisklassi poolt. «Meil olemasoleva korra juures,» kirjutas Lenin, «erinevad kooperatiivsed ettevõtted erakapitalistlikest ettevõtetest kui kollektiivsed ettevõtted, kuid ei erine sotsialistlikest ettevõtteist, kui nad on rajatud maapinnal ja tootmisvahenditega, mis kuuluvad riigile, s. o. töölisklassile».[2]

Nõukogude sotsialistliku korra tingimustes kujunevad ja arenevad omandisuhted kolhoosides sotsialistliku riigi suunitleva mõjutuse all. Kolhoosid kujundatakse ja nad viljelevad suurt ühiskondlikku põllumajanduslikku tootmist plaanipäraselt, riiklike plaaniliste ülesannete alusel, riigi poolt neile antavate suurte tootmisvahendite abil, maapinnal, mis kujundab riigi omandit, s. o. kogu rahva vara. Kolhoosid, ütleb seltsimees Stalin, «... moodustavad meie tingimustes sotsialistliku ülesehitustöö baasi ja kolde maal...»[3].

2. Kolhoosi ühiskondlik, sotsialistlik omand on selleks aluseks, millele on rajatud suur kollektiivne tootmine, milles rakendatakse kõige uuemat tehnikat ning mis kulgeb kooskõlas üldriikliku plaaniga. Ühiskondliku, sotsialistliku omandi baasil teostatakse kolhoosides sotsialist-

[1] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 252—253.
[2] Lenin, Valitud Teosed II, Tallinn, 1946, lk. 686.
[3] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 253.

likku põhimõtet: «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi». Tulude jaotus toimub kolhoosides ainult vastavalt töö kvantiteedile ja kvaliteedile, mitte aga üksikute kolhoosiliikmete poolt ühistatud vara koguse järgi. Ühiskondlik, sotsialistlik omand kolhoosides loob piiramatuid võimalusi kolhoosnikute laialdaste masside materiaalse heaolu paranemiseks ja nende kultuurilise taseme tõusuks. Seepärast on kolhooslikus ülesehitustöös tähtsaimaks ülesandeks ühiskondliku, sotsialistliku omandi igakülgne kindlustamine. Nagu rõhutatakse ÜK(b)P XVIII kongressi otsuses, «ülesanded kolhoosliku ülesehitustöö alal seisnevad põllumajandusliku artelli edasises igakülgses organisatsioonilis-majanduslikus tugevdamises, kolhoosi ühiskondliku omandi arendamises ja kindlustamises, kolhooside loomakasvatusfarmide, ühiskondlike ehitiste, ühiskondlike kindlustusfondide ja teiste kolhoosiomandi liikide arendamises, mis on aluseks põllumajanduse ja kolhoositalurahva materiaalse ning kultuurilise elutaseme edasisele tõusule» [4].

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum rõhutas eriti, et partei peaülesandeks kolhooslikus ülesehitustöös on põllumajandusliku artelli edasine organisatsioonilis-majanduslik tugevdamine, kolhooside ühiskondliku omandi suurendamine.

3. Kolhoosliku omandi kui ühiskondliku, sotsialistliku omandi ühe vormi mõistet tuleb eristada kaasomandi mõistest. Kaasomandiõigusele, mis on ette nähtud Vene NFSV tsiviilkoodeksi §-ides 61—65 (ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavates §-ides), on teatavasti iseloomulik mitme subjekti omandiõiguse olemasolu ühe ja sama vara kohta, üldreeglina selle vara mõttelisele osale. Kolhoosi omand on kolhoosi enda ühiskondlik omand. See ei ole kolhoosnikute rühmaomand. Kolhoosiliikmeil ei ole osa-omandit artelli vara hulgas. Kolhoosliku omandi subjektiks on kolhoos tervikuna kui iseseisev õigussubjekt. Kolhoosi omandit haldavad ja käsutavad ainult kolhoosi organid põhikirjaga kehtestatud korras.

4. Kolhooslik omand on üks tootmisriistade ja -vahendite sotsialistliku omandi vorme. Selles avaldub kolhoosliku omandi põhiline ühtimine riikliku omandiga. Samal ajal on nende kahe sotsialistliku omandivormi vahel rida erinevusi, mis tulenevad kolhooside kui kooperatiivettevõtete erinevusest riigiettevõtteist. Riigiettevõtted on järjekindlalt sotsialistlikku tüüpi ettevõtted, nad on riigi omandiks, s. o. kogu rahva vara. Riigiomandi ainsaks õigussubjektiks on riik. Põllumajanduslik artell on

[4] XVIII Съезд ВКП(б), Стенографический отчет, lk. 666.

sotsialistlik majand; artelli kui kooperatiivse tootmiskoondise omand, tema varad ja artelliliikmete poolt ühistatud põhilised tootmisvahendid kuuluvad artellile endale. Kolhoosliku omandi õigussubjektideks on üksikud kolhoosid.

Riigiomand, nagu see on rõhutatud NSV Liidu konstitutsiooni §-s 5, on kogu rahva vara. Seepärast riigiomand kujutab endast ühtset fondi: riigiomandit iseloomustavaks põhimomendiks on tema ühtsus. Kolhoosi omand aga ei kujuta endast ühtset fondi, sest selle omandi õigussubjektideks on üksikud kolhoosid.

Kolhooslik omand erineb riiklikust ka oma algtekkimise viisi poolest. Riiklik sotsialistlik omand tekkis kapitalistidele ja mõisnikele kuulunud tootmisvahendite natsionaliseerimise ja konfiskeerimise tulemusena. Kolhoosi omand kujunes selle tulemusena, et töötavad talupojad ühistasid vabatahtlikult oma tootmisvahendid, kusjuures Nõukogude riik osutas neile laialdast organisatsioonilist, materiaalset ja finantsilist abi.

Riiklike ettevõtete kui järjekindlalt sotsialistlikku tüüpi ettevõtete toodang läheb tervenisti sotsialistliku riigi käsutusse; kolhooside toodang, pärast nende poolt oma kohustuste täitmist riigi vastu, kuulub kolhoosidele ja seda käsutab kolhoos oma õigusvõimsete organite kaudu.

Erinevused riikliku ja kolhoosliku omandi vahel tulenevad seni veel säilinud erinevustest töölisklassi ja kolhoositalurahva vahel.

Seltsimees Molotov ütles selle küsimuse kohta nõukogude VIII erakorralisel üleliidulisel kongressil: «Nii üks kui teine kahest NSV Liidus olemasolevast klassist ehitab sotsialismi, kuulub sotsialistliku majanduse süsteemi. Kuid asudes ühes ühises sotsialistlikus majanduses, on töölisklass seotud oma tööga riikliku sotsialistliku omandiga (kogu rahva varaga), kolhoositalurahvas aga — kolhooslik-kooperatiivse omandiga, mis kuulub üksikuile kolhoosidele ja kolhooslik-kooperatiivseile koondistele. See seos sotsialistliku omandi erivormidega määrabki esmajärjekorras erinevuse nende klasside seisundis. Seesama määrab ka nende edasise arenemisteede teatud erinevuse.» [5]

Eespoolmainitud kolhoosliku omandi eritunnused määravad selle omandi õigusliku režiimi.

Kolhoosi omandi üleminek ühelt kolhoosilt teisele või kolhoosilt riiklikule organisatsioonile toimub nendevahelise vabatahtliku kokkuleppe alusel. Vara üleminek toimub tasu eest, kuna sel juhul toimub vara ümberjaotus eri omanike vahel.

---

[5] Молотов, Конституция социализма, Партиздат, 1936, lk. 32—33.

Et kolhoosliku omandiõiguse subjektiks on üksikud kolhoosid, siis kuulub kolhoosi vara käsutamise õigus ainult selleks volitatud kolhoosi juhtimisorganeile.

Erinevuse kolhoosliku ja riikliku omandi vahel määrab ka varaliste vastastikuste suhete omapära kolhoosi ja tema liikmete vahel. Kolhoosiliikmed ei saa teatavasti oma töö eest ette kindlaksmääratud tasu, vaid võtavad osa tulude jaotamisest (vt. allpool ptk. X).

Kolhooslik ülesehitustöö, oma arenemise artellilises järgus, eeldab kolhoosi ühistatud omandi kõrval veel ka kolhoosipere isiklikku omandit abi-tootmisvahendeile. Järelikult omandisuhted põllumajanduslikus artellis eeldavad õige vahekorra kindlaksmääramist kolhoosi ühiskondliku omandi ja kolhoosipere isikliku omandi vahel, niisuguse vahekorra kindlaksmääramist, mis tagaks juhtiva osa kolhoosi ühiskondlikule omandile.

§ 2. Kolhoosliku omandi tekkimise allikad.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjas ja kehtivas kolhoosialases seadusandluses on ette nähtud järgmised kolhoosliku omandi tekkimise allikad:

1) üksiktalupoegade vara ühistamine nende astumisel kolhoosi;

2) kolhoosiliikmete sisseastumismaksud;

3) riigi poolt kolhoosidele üleantav vara ja igasugune muu finantsilis-materiaalne abi riigi poolt;

4) kolhooslik tootmine ja kolhoosi majandisisene akumulatsioon.

1. V a r a ü h i s t a m i n e. Üksiktalupoegade vara ühistamine nende astumisel kolhoosi on kolhoosliku omandi tekkimise algallikaks. Seepärast tuleb eelkõige peatuda ühistamise mõistel enesel. Ühistamise õiguslik olemus seisneb selles, et see on üksiktalupoegade vabatahtlik akt, millega nad loobuvad tootmisriistade ja -vahendite eraomandiõigusest, mille tulemusena eraomand muutub ühiskondlikuks, sotsialistlikuks omandiks. Üksiktalupoegadele kuuluvate tootmisvahendite ühistamine nende astumisel kolhoosi on kõrvuti maakasutuse ja töö ühistamisega põllumajandusliku artelli kui kooperatiivse tootmiskoondise iseloomustavaks tunnuseks. Kolhoosi astumisel ühistatud tootmisvahendid on edaspidi kollektiivse töö rakendamise objektiks.

Vara ühistamine kolhoosides kujutab endast mitte üksnes samaaegset akti vara üleandmise kohta kolhoosile uue liikme sisseastumisel temasse, vaid on samal ajal kolhooside ühiskondliku vara ja kolhoosnikute isikliku vara piiristamise väljendiks. Seepärast vara, mis kuulub

põhikirja kohaselt ühistamisele, ei või olla kolhoosipere isikliku omandi objektiks. Nii ei või näiteks kolhoosiliikmed, kes kolhoosi astumisel ühistasid oma hobused, enam soetada hobuseid isiklikuks omandiks. Ühistamisele kuuluva vara soetamine isiklikuks omandiks kolhoosniku või kolhoosipere poolt on jämedaks põhikirja rikkumiseks; säärane vara kuulub ühistamisele hoolimata sellest, et kolhoosi astumisel taoline vara juba ühistati.

2. Sisseastumismaks. Tüüp-põhikirja punkt 9 kohaselt «artelli astujad peavad maksma rahalist sisseastumismaksu 20—40 rubla ulatuses iga pere kohta, olenevalt nende majapidamise jõukusest. Sisseastumismaksud kantakse artelli jagamatusse fondi». Sisseastumismaks ei kuulu tagastamisele kolhoosnikuile mingil juhul, sealhulgas ka nende väljaastumise või väljaheitmise korral kolhoosist.

3. Kolhoosliku omandi kujunemise tähtsaimaks allikaks on riigi aineliis-finantsiline abi. Lenin rõhutas korduvalt riikliku abi tähtsust kolhoosikorra tekkimises ja arenemises. «Iga ühiskondlik kord tekib ainult teatava klassi rahanduslikul toetusel»[6].

Viies ellu Lenini seda õpetust, osutab meie riik kolhoosidele igapidist abi. Nii anti Vene NFSV KTK ja RKN-i 22. augusti 1927. a. määrusega[7] kolhoosidele üle ehitised, maaparanduslikud seadmed, põllumajanduslik inventar ja muu majanduslik sisseseade, mida kolhoosid kasutasid tegelikult või rendi alusel ning mis olid seotud kolhoosidele üleantava maaga. Sama määrusega anti kolhoosidele üle nende maade piires asetsevad riiklikele asutistele ja ettevõtteile kuuluvad ehitised ja seadmed. See vara anti kolhoosidele üle tasuta kasutamiseks ning kanti protsendita ja tähtajata laenu näol kolhoosi põhikapitali.

1929. a. andsid Vene NFSV KTK ja RKN kolhoosidele üle rea ettevõtteid põllumajandussaaduste toortöötlemise alal: jahu- ja tanguveskid kuni nelja paari veskikivi või -valtsiga, mille ööpäevane toodanguvõime ei ületa 200 tsentnerit, õliveskid, mille ööpäevane läbilaskevõime ei ületa 40 tsentnerit päevalille- ja 50 tsentnerit lina- ja kanepiseemneid, samuti rea teisi ettevõtteid.[8]

1930. a. anti kolhoosidele üle kulaklikelt majapidamistelt konfiskeeritud vara (NSV Liidu KTK ja RKN-i 1. veebruari 1930. a. määrus «Abi-

---

[6] Lenin, Valitud teosed II, lk. 684, Tallinn, 1946.
[7] VSKK 1927, nr. 92, art. 605.
[8] VSKK 1929, nr. 77, art. 753.

nõudest põllumajanduse sotsialistliku ümberkorralduse kindlustamiseks üldise kollektiviseerimise rajoonides ning võitluseks kulaklusega».[9]

Vara, mis anti üle kolhoosidele alatiseks kasutamiseks nii mainitud seaduste kui ka kohalike täitevkomiteede, külanõukogude, ANSV-de KTK-de ja RKN-ide otsuste, samuti kohtu-, rahandus- jt. organite otsuste alusel, kinnistati 10. novembri 1932. a. seadusega lõplikult kolhooside omandiks.

Vastavalt Vene NFSV RKN-i 26. oktoobri 1932. a. määrusele «Järelevalvetute ja hulkuvate kariloomade kohta»[10] võivad miilitsaorganid anda kolhoosidele üle ajutiseks ülalpidamiseks järelevalvetuid ja hulkuvaid kariloomi. Kui teatud aja jooksul (töö- ja suurte sarvloomade, samuti nende noorloomade suhtes — 7 kuud, puduloomade ja nende noorloomade suhtes — 2 kuud) tähendatud kariloomade omanikke ei leita, lähevad loomad selle kolhoosi omandiks, kelle ajutisel ülalpidamisel nad on.

Riik osutas ja osutab alati kolhoosidele ainelist ja finantsilist abi igasuguste riiklike eelarveliste assigneeringute ja eriti soodustatud tingimustega pikaajaliste laenude näol. Nii võimaldati kolhoosidel, neile maade üleandmise puhul sovhoosidelt, tööliste varustamise osakondadelt ning mitmesuguste organisatsioonide abimajandeilt, osta kõiki neil maadel asuvaid ehitisi ja viimastega seotud muid varasid. Nende ehitiste ostmiseks andis Põllumajanduspank kolhoosidele krediiti 85% ulatuses müüdavate ehitiste ja vara hinnast 4—6-aastase tähtajaga 3%-ga aastas.

4. Käesoleval ajal on kolhoosliku omandi tekkimise ja arenemise põhiallikaks *majandisisene akumulatsioon*, mis on kolhoosiliikmete töö tulemuseks ühiskondlikus kolhooslikus majapidamises. Kolhooside ühiskondlik majapidamine areneb laiendatud taastootmise baasil. Kasvavad ühiskondlikud ettevõtted, ehitised, tugevneb kolhooslik ühisomand. Seoses sellega peab eristama kolhoosliku omandi tekkimise algallikat — põhiliselt vara ühistamist — kolhoosliku omandi edasise kasvu allikast — kolhoosi ühiskondlikust tootmisest. Kolhoosiliikmete kollektiivne töö ühiskondlikus tootmises on põhiliseks ja tähtsaimaks allikaks kolhoosliku omandi edasises suurendamises.

---

[9] LSKK 1930, nr. 9, art. 105.

[10] VSKK 1932, nr. 83, art. 352.

§ 3. Kolhoosliku omandiõiguse subjektid.

1. Kolhoosliku omandiõiguse subjektideks on, nagu meie eespool tähendasime, kolhoosid. Kolhoosliku omandi kasutamise, valdamise ja käsutamise õigus kuulub ainult kolhoosidele nende juhtimisorganite näol. See seisukoht on eriti rõhutatud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjas ja terves reas seadusandlikes eriaktides. Igasugust omavolilist kolhoosiomandi käsutamist ükskõik kelle poolt vaatleb meie seadusandlus stalinliku konstitutsiooni ja põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja jämeda rikkumisena -- kriminaalkuriteona.

NSV Liidu KTK ja RKN-i 25. juuni 1932. a. määrusega „Revolutsioonilisest seaduslikkusest» kohustati kohalikke võimuorganeid ja prokuratuuri kõrvalekaldumatult võtma rangele vastutusele kõik ametiisikud, kes on süüdi kolhooside omandiõiguse rikkumises. Sama seisukohta rõhutab ka Vene NFSV KTK ja RKN-i 10. novembri 1932. a. määrus «Kolhooside vara, nende toodangu ja rahaliste vahendite omavolilise käsutamise keelamisest», mis keelab kohalikel võimuorganeil, samuti kõigil riiklikel organeil ja ühiskondlikel (sealhulgas kooperatiivseil) organisatsioonidel: 1) käsutada või ära võtta kolhoosidele kuuluvat vara, 2) käsutada kolhoosi rahalisi vahendeid, tööloomi ja toodangut; 3) kohustada kolhoose eraldama rahalisi ja naturaalseid fonde vajadusteks, mis ei ole ette nähtud kolhoosi põhikirjaga ning valitsuse erimäärustega.[11]

1935. aastal NSV Liidu RKN keelas oma 27. märtsi määrusega [12] maha kanda rahalisi summasid kolhooside jooksvailt kontodelt Riigipangas ja Põllumajanduspangas ükskõik kelle poolt antavate käsundite alusel, peale kolhoosi juhatuste käsundite. Sama määrusega keelati Riigipanga ja Põllumajanduspanga osakondadel ja hoiukassadel kategooriliselt maha kanda mistahes summasid kolhooside jooksvatelt kontodelt maksete alal kolhoosnikutele.

2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja jäme rikkumine kolhoosliku omandi käsutamise alal paljastati NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrusega «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumise likvideerimiseks kolhoosides.»[13] Mõned

---

[11] VSKK 1932, nr. 85, art. 373.
[12] LSKK 1935, nr. 16, art. 125.
[13] LMKK 1946, nr. 13, art. 254.

nõukogude ning parteitöötajad ja rajoonide maaosakondade töötajad käsutasid seadusvastaselt kolhooside varasid, sundisid kolhooside juhatusi ja esimehi andma neile tasuta või madala tasu eest kolhoosidele kuuluvaid loomi ja saadusi. Niisugused faktid avastati Voroneži, Kuibõševi, Irkutski, Poltaava jt. oblastites. Nagu teatas «Pravda» oma 15. novembri 1946. a. numbris, avastati põhikirja massilisi rikkumisi Jaroslavi oblasti Nekouzski rajoonis. 1944—1946. aastate jooksul oli 44-s kolhoosis seadusvastaselt, ilma kolhoosnikute nõusolekuta, madalate hindadega või koguni tasuta ära võetud 18 hobust, 40 lehma, 42 pead väikesi sarvloomi, ligi 9500 liitrit piima, üle 3,5 tsentneri liha, üle 4 tonni teravilja, pea niisama palju kartuleid, palju heina ja teisi põllumajandussaadusi.[14] Voroneži oblasti Hohholski rajoonis sai rida rajooni juhtivaid töötajaid seadusvastaselt kolhoosist lehmi ja vasikaid.[15] Kolhoosi vahendite seadusvastane kulutamine avastati ka Tambovi oblasti Mitšurini rajoonis: rajooni täitevkomitee esimees ja rajooni maaosakonna juhataja käsutasid seadusvastaselt kolhoosi vara. 1944. aastal kogusid rajooni täitevkomitee ja rajooni maaosakond kolhoosidelt 25 300 rubla põllumajanduse eesrindlaste premeerimiseks; 1945. a. koguti kolhoosidelt 7000 rubla masinaosade soetamiseks masina-traktorijaamadele.[16]

Analoogilisi fakte avastati ka teistes rajoonides.

Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK mõistsid hukka need toimingud kui seadusvastased ja riigivastased ning määrasid rea vahendeid nende likvideerimiseks. Kõiki kohalikke organeid kohustati kindlaks tegema kõiki põhikirja rikkumise fakte, tagastama kolhoosidele neilt seadusvastaselt äravõetud vara — süüdlasi aga seadusvastastes toiminguis võtma kriminaalvastutusele. Nõukogude ja parteiorganite töötajaid, samuti kolhoosi esimehi tuleb kolhoosliku omandi seadusvastase käsutamise eest vallandada nende ametikohtadelt ja võtta kriminaalvastutusele kui seaduse rikkujaid ja kolhoosikorra vaenlasi. Kriminaalvastutuse ähvardusel keelati rajooni- ja teistel organisatsioonidel nõuda kolhoosidelt teravilja, produkte ja raha mitmesuguste organisatsioonide vajadusteks, kongresside, nõupidamiste, pidustuste korraldamiseks, samuti rajooni ehitustööde finantseerimiseks.

3. Lähtudes sellest, et kolhoosliku omandiõiguse subjektideks on üksikud kolhoosid, rajatakse varalised suhtlused kolhooside vahel vaba-

[14] «Pravda» 15. novembrist 1946. a.

[15] «Pravda» 15. detsembrist 1946. a.

[16] «Социалистическое земледелие» 6. oktoobrist 1945. a.

tahtlikele kokkuleppeile. Need vastastikused suhted kujutavad endast kas vara tasulist võõrandamist või vara üleandmist ajutiseks kasutamiseks või jällegi mitmesuguseid vastastikuse abistamise vorme. Arusaadavalt kannavad need vastastikused abistamised rangelt vabatahtlikku iseloomu.

§ 4. Kolhoosliku omandiõiguse objektid.

1. Kolhoosliku omandi objektide ringi määrab kolhoosi kui talupoegade seltsingliku tootmiskoondise olemus, mille ülesandeks on suure ühiskondliku majandi pidamine kaasaegse tehnika saavutuste baasil. Neis tingimustes luuakse kõik võimalused kõrge tööviljakuse saavutamiseks ja kolhoosnikute materiaalsete ning kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks.

Kolhooslik omand nagu riigiomandki on t o o t m i s r i i s t a d e j a -v a h e n d i t e s o t s i a l i s t l i k o m a n d, mis on kindlustunud kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomandi kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena (NSV Liidu konstitutsiooni § 4).

Kolhoosi omandiks ei saa olla need objektid, mille suhtes on kehtestatud riikliku omandi ainuõigus. Siia kuuluvad: maa, maapõuevarad, metsad, veed, üldkasutatavad raudteed ja nende veerev koosseis ning teised NSV Liidu konstitutsiooni §-s 6 ettenähtud objektid. Seepärast põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri, kinnistades kolhoosidele nende maad põliseks kasutamiseks, rõhutab, et maa on riigi omand.

NSV Liidu konstitutsiooni § 7 kohaselt on kooperatiiv-kolhooslikuks omandiks kolhooside ühiskondlikud ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside poolt toodetavad saadused, samuti ka nende ühiskondlikud ehitised.

Ühiskondlikud ettevõtted kolhoosides on eelkõige põllumajanduslikku tüüpi ettevõtted. Selle kõrval võib kolhoosidel olla ettevõtteid, mis on seotud põllumajandusega, ettevõtteid põllumajandussaaduste töötlemise alal: jahu-, tanguveskid, meiereid jt. Omandiobjektide hulgas võib kolhoosidel olla ettevõtteid ehitusmaterjalide tootmise alal (tellise-, katusekivitehased jt.).

Kolhoosliku omandi objektide seas on suur koht transpordivahenditel nagu hobutranspordil ja autodel.

Mis puutub ühiskondlikesse ehitistesse, siis need esinevad kahesugusel kujul: tootmiseks vajalike majandusehitistena ja mitmesuguste kultuurilis-elukondlike ehitistena.

Meie tähendasime juba eespool, et kolhoosid pole mitte ainult majapidamise vormiks, vaid ka talupoegade sotsialistliku ühiskonna töötajateks ümberkasvatamise vormiks. Seepärast kolhoosid ehitavad ühiskondlike ehitiste (lehma-, sea-, lambalautade, mesilate, veise-, sea- ning linnufarmide ruumide, puurkaevude ja autogaraažide) kõrval ruume klubide, lugemistarede, lastesõimede ja saunade tarvis, seavad sisse raadiosõlmi ning kolhoosnikute majadesse raadiopunkte ja organiseerivad sööklaid; rida kolhoose ehitab maju kolhoosnikutele.

Meie poolt esitatud kolhoosliku omandi ring ei ole muidugi ammendav: kolhoosid võivad soetada ka igasugust muud vara, mis ei ole eraldatud tsiviilkäibest ning mis on kolhoosidele vajalik tüüp-põhikirja p-des 1 ja 6 ettenähtud ülesannete täitmiseks ja eesmärkide teostamiseks.

Kolhoosliku omandi objektideks ei või olla tööstusettevõtted, mis ei ole seotud põllumajandusega.

2. Kolhoosliku omandi objektide seas hakkavad esinema üha arvukamalt väikesed elektrijaamad. Kolhoosi elektrijaam ei valgusta ainult kolhoosi territooriumi ja kolhoosnikute maju, vaid annab elektrienergiat ka teravilja sortimiseks, puidu saagimiseks jm.

Nii näiteks elektrifitseeriti Sverdlovski oblastis 1945. a. jooksul 1007 kolhoosi ja 38 masina-traktorijaama, ehitati ja võeti ekspluatatsiooni 118 küla hüdroelektrijaama ja 238 soojus-elektrijaama kohalikul kütusel. Kõigi jaamade koguvõimsus moodustas 8700 kilovatti. Kolhoosides ja masina-traktorijaamades seati sisse üle 87 000 valgustuspunkti, elektervalgustuse said 66 000 kolhoosimaja, 1185 külakooli, 434 haiglat ja ambulatooriumi, 615 klubi ja kultuurhariduslikku asutist, 3895 kolhooside karjamajandit. Kolhooside elektrifitseerimisele kulutati ligi 60 miljonit rubla. [17]

Jaroslavi oblastis ehitati ainuüksi 1946. a. 32 hüdroelektrijaama ja 87 soojuselektrijaama üldvõimsusega 3500 kilovatti — 1200 kilovati võrra rohkem, kui oli ette nähtud plaanis. Elektrifitseeriti 190 kolhoosi ja 13 masina-traktorijaama. Elektervalgustuse said 9370 kolhoosniku maja, 58 laste-asutist, 59 klubi ja lugemistaret, paljud koolid ja haiglad. [18]

Ukraina külades ehitati 1946. a. üheteistkümne kuu jooksul 690 elektrijaama, elektrifitseeriti 935 kolhoosi; üldse taastati ja ehitati

---

17 «Pravda» 18. aprillist 1946. a.

18 «Pravda» 23. detsembrist 1946. a.

Ukraina NSV-s pärast sakslaste väljakihutamist 1897 elektrijaama. Elektrifitseeriti 209 kolhoosi võrra rohkem, kui oli elektrifitseeritud enne sõda. Elektrienergiat said 363 masina-traktorijaama, 176 sovhoosi ja 70 masina-traktoritöökoda ja -remonditehast.

Tekkisid elektrijaamad ka Ukraina lääneoblastites. Esimese hüdroelektrijaama Tšernovitski oblastis ehitas Storožinetski rajooni kolhoos «Bolševik». [19]

Kolhoosides ehitatakse kolmesuguseid elektrijaamu: 1) elektriseadmed, mis teenindavad üksikuid kolhoose ning töötavad antud kolhoosi ressursside ja töö arvel; 2) kolhoosidevahelised elektrijaamad, mis teenindavad mitut kolhoosi — neid jaamu ehitatakse mitme kolhoosi ressursside arvel; 3) üksikute kolhooside elektriseadmed või kolhoosidevahelised elektrijaamad, mis annavad osa elektrienergiat riiklikele ettevõtteile; nende elektrijaamade ehitamisest võtavad osa kolhoosid oma töö ja ressurssidega ning riigiettevõtted oma ressurssidega proportsionaalselt nende osavõtule elektrienergia kasutamisest.

Vastavalt sellele määratakse kindlaks ka omandiõigus nendele elektriseadmeile. Elektrijaamad, mis on ehitatud üksiku kolhoosi töö ja ressursside arvel, on antud kolhoosi omand. Kolhoosidevahelised elektrijaamad on nende kolhooside kaasomandiks, kelle ressursside arvel need ehitati; üksikute kolhooside bilanssides arvestatakse neid elektriseadmeid vastavalt iga kolhoosi osavõtule elektrijaamade ehitamise kuludest.

Neil juhtudel on meil tegemist mitme kolhoosi kaasomandi ühe liigiga.

Elektrijaama haldamine toimub jaama kaasomanike kokkuleppe alusel.

Põllumajanduslike elektriseadmete ehituse ja ekspluateerimise organisatsiooniliseks ja tehniliseks juhtimiseks kutsuti Põllumajanduse Ministeeriumi süsteemis ellu Põllumajanduse Elektrifitseerimise Peavalitsus.

§ 5. Kolhoosliku omandiõiguse sisu.

1. Üksikud kolhoosid kui kolhoosliku omandiõiguse subjektid valdavad, kasutavad ja käsutavad kolhooslikku omandit. Selle õiguse teostamine on allutatud põhiülesandele — ühiskondliku majapidamise igakülgsele arendamisele, mille eesmärgiks on muuta kolhoosid bolševistlikeks ning kõik kolhoosnikud jõukaiks. See

[19] «Pravda» 30. detsembrist 1946. a.

määrabki kolhoosliku omandiõiguse sisu. Kolhoosi ette seatud ülesanded täidab kolhoos iseseisva majandusliku ühikuna temale kui töötavate talupoegade vabatahtlikule koondisele omistatud õiguste ja temale pandud kohustuste alusel.

Milles see avaldub? Kõigepealt selles, et ühtse riikliku plaani alusel teostatava kolhoosliku tootmise organiseerimine toimub antud kolhoosi raames. Igal artellil kui kindlal majandusühikul on täielik varaline iseseisvus. Kolhoos, täitnud oma kohustused riigi vastu, käsutab — järgides tüüp-põhikirja nõudeid — tema poolt toodetud toodangut oma äranägemise järgi, s. o. iseseisvalt; tüüp-põhikirja nõuete kohaselt käsutab kolhoos ka temale kuuluvaid tootmisvahendeid. Nii võib kolhoos müüa osa oma tootmisvahendeid, kuivõrd see vastab tema majanduslikele huvidele, võib realiseerida osa oma põllumajanduslikust inventarist, võib uuendada inventari, samuti osa oma ühiskondlikust karjast, hobustest jne. Arusaadav, et kolhoosi vara realiseerimine peab vastama kolhoosi tootmisplaanile.

Oma majandusliku tegevuse protsessis peab kolhoos tagama mitte ainult oma tootmisvahendite uuendamist, vaid ka ühiskondlike rikkuste laiendatud taastootmist.

Üksikute kolhooside varalisest iseseisvusest tuleneb ka kindlaksmääratud ning meie seadusandluse poolt rangelt läbiviidav tasulisuse põhimõte kolhoosliku vara ülemineku puhul riiklikele ja kooperatiivseile organisatsioonidele, samuti ühelt kolhoosilt teisele. Reeglikohaselt võib see vara üleminek toimuda ainult vabatahtliku kokkuleppe alusel.

Varaline iseseisvus eeldab samuti kolhooside iseseisvat varalist vastutust oma kohustuste suhtes. Iga kolhoos vastutab ise oma kohustuste eest temale kuuluva varaga.

2. Seadusandlus tagab kolhoosliku omandi püsivuse, loob eeltingimused kolhoosliku omandi arenemiseks ning peab otsustavat võitlust igasuguste katsete vastu omastada kolhoosidele kuuluvaid vahendeid. Vaadeldes kolhoosi sotsialistliku majanduse ühe vormina ning tunnistades seoses sellega vajalikuks luua tingimused kolhoosi häirevabale tegevusele, meie seadusandlus ei luba pöörata krediitide sissenõudmist suurele osale kolhooslikust varast, mis on vajalik kolhoosi normaalseks tootmistegevuseks. Kehtiva seadusandluse kohaselt ei või sissenõuet pöörata kolhoosi järgmisele varale:

1) kolhoosi käsitööndusliikele ettevõtteile;
2) kapitaalehituse, seemne- ja kindlustusfondile;

3) toorainele ja kütusele, mis on vajalik kolhoosi ettevõtete tegevuseks kolme kuu jooksul;

4) kolhoosi elamutele ja majandusehitistele;

5) põllumajanduslikule elus- ja eluta inventarile koguses, mis on vajalik tootmisplaani täitmiseks kolhoosi poolt;

6) koristamata saagile;

7) seemneile koguses, mis on vajalik kohalike normide järgi külvideks jooksval põllumajandusaastal, loomakasvatus-kolhoosides aga — kariloomadele koguses, mis on vajalik tootmisplaani täitmiseks;

8) loomasöödale, seaduses ettenähtud normide ulatuses iga looma kohta kuni uue söödasaagi koristamiseni;

9) kolhoosil saadaolevaile kindlustuskorvustele kohustusliku kindlustuse alal.[20]

Peale selle on NSV Liidu RKN-i 27. märtsi 1935. a. määrusega sätestatud, et kolhoosi jooksvalt kontolt võib maha kirjutada sundkorras mitte üle 70% summadest, mis on kontol mahakirjutamise päevaks; kui sellest summast ei piisa võla katmiseks, võib järgnevaid mahakirjutamisi teha samuti vaid 70% ulatuses järgnevaist laekumistest kolhoosi jooksvale kontole. Seega on 30% kolhoosi jooksval kontol olevaid rahalisi vahendeid broneeritud sissenõudmise vastu.

§ 6. Kolhooside üksikute fondide õiguslik struktuur.

Oma õiguslikult režiimilt ei kujuta kolhoosi vara ja vahendid endast ühtlikku massi. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri näeb ette kolhoosis rea üksikute fondide kujundamist, millel on kindel majanduslik määrang ning oma eriline õiguslik režiim. Tähtsaimad neist on jagamatu ja osamaksufond.

1. Jagamatu fondi õiguslikku režiimi ja selle erinevust osamaksufondist iseloomustab eelkõige ta jagamatus, nagu see nähtub juba ta nimetusest endast. Vara ja rahalised vahendid ei kuulu tagastamisele üksikuile liikmeile nende lahkumisel kolhoosist. Põhikirja kohaselt saab artelli koosseisust lahkuv liige tema poolt tehtud töö eest tasu rahas või natuuras ning osamaksu ainult rahas.

Jagamatu fond ei kuulu mingil tingimusel jagamisele artelliliikmete vahel. Neil juhtudel, kui kolhoosil tuleb realiseerida mingit vara, mis kuulub jagamatusse fondi,

[20] LSKK 1932, nr. 69, art. 410-b; VSKK 1933, nr. 16, art. 53; VSKK 1934, nr. 39, art. 242.

näiteks selle vara kõlbmatuks muutumisel või mittevajalikuks osutumisel — ei kanta selle vara müügist saadud summat kolhoosi rahalistesse tuludesse ja see ei kuulu mingil juhul jagamisele kolhoosiliikmete vahel. See raha tuleb kanda jagamatusse fondi teise vara soetamiseks.

Jagamatu fond ei kuulu jaotamisele ka neil juhtudel, kui mingisuguste eriti tähtsate üldriiklike asjaolude tõttu ollakse sunnitud likvideerima antud kolhoosi. Näiteks Moskva-Volga kanali ehitamisel tuli ümber paigutada teise kohta mõned kolhoosid, kelle maad võeti ära kanali vajadusteks. Ka neil juhtudel ei jaotata jagamatut fondi kolhoosiliikmete vahel, vaid suunatakse teise kolhoosi. Tüüp-põhikirja p-st 12 nähtub, et jagamatusse fondi eraldatavad vahendid lähevad kulutuste tegemiseks põllutööriistade ja kariloomade ostmiseks, ehitusmaterjalide eest tasumiseks, tasu maksmiseks töölistele, kes on palgatud ühiskondlike ehitiste ehitustöödele jne. Teiste sõnadega — jagamatu fondi vahendid lähevad kolhoosi põhiliste tootmisvahendite täiendamiseks. Järelikult jagamatul fondil on k o l h o o s i p õ h i f o n d i t ä h e n d u s. Seda kinnitab ka see asjaolu, et kulud kolhoosi jooksvaks tootmiseks ning jooksvateks vajadusteks tehakse kolhooside teiste eraldiste ja tulude arvel (vt. tüüp-põhikirja p. 12 lit. b). Nagu juba tähendatud, ei saa kolhoosi jagamatule fondile pöörata sissenõuet kolhoosi võlgade katteks. Need jagamatu fondi õigusliku režiimi iseärasused on tingitud sellest, et ta on põhifondiks, mis tagab kolhoosi ühiskondliku majapidamise püsivust.

Jagamatu fondi erilise tähenduse määrab ka selle kujundamisallikate rohkus. Erinevalt osamaksufondist on jagamatu fondi kujunemise allikaiks: esiteks — kolhoosiliikmete sisseastumismaksud, teiseks — osa ($^1/_4$ kuni $^1/_2$) artelliliikmete ühistatud vara maksumusest, kolmandaks — kõik need materiaalsed väärtused, mis riik annab üle kolhoosidele, neljandaks — majandisisene akumulatsioon, viiendaks — igasugused teised varade laekumised kolhoosides (pärimise teel, preemiad jt.). Tüüp-põhikiri näeb ette rea erifondide moodustamist (seemne-, loomasöödafond, täpsemalt vt. ptk. XI). Kõik need fondid kuuluvad samuti jagamatu fondi hulka.

2. O s a m a k s u f o n d. Erinevalt jagamatust fondist on osamaksufondil ainult üks tekkimisallikas — artelliliikmete osamaks, mille hulka arvatakse $^1/_2$ kuni $^3/_4$ ühistatud vara maksumusest, kusjuures osamaksufondi arvamise suurem protsent on tüüp-põhikirja kohaselt ette nähtud vähema jõukusega majandeile. Kõigi osamaksude summa moodustabki

kolhoosi osamaksufondi. Teisi osamaksufondi kujundamise allikaid tüüppõhikiri ette ei näe.

Õeldust ei järgne siiski, et osamaksufond moodustab mitte kolhoosi kui terviku, vaid tema üksikute liikmete omandi, ning et kolhoosi igale liikmele kuulub selle fondi teatud osa. Nagu jagamatu fond nii ka osamaksufond kujutab endast kolhoosi ühiskondlikku omandit ning sellele laieneb täielikult kolhoosliku omandi õiguslik režiim.

Artelli koosseisust lahkuvail liikmeil on õigus saada osamaksu ainult rahas. Sel õigusel ei ole mitte asiõiguslik, vaid võlaõiguslik iseloom, s. t. artelliliikmel ei ole mingit osa kolhoosi omandis, tal on ainult õigus saada tagasi osamaksu rahas. Õigus saada tagasi osamaksu sõltub teatud tingimuse saabumisest, ja nimelt: liikmes-suhete lõppemine seoses lahkumisega kolhoosist. Seni kui liikmes-suhted artelli ja tema üksikute liikmete vahel säilivad, on osamaksufond artelli omandiks ning üksikute liikmete osamaksule ei saa pöörata sissenõuet kolmandate isikute poolt. Kuid sellest hetkest, mil isik lakkab olemast kolhoosiliige, võib endise kolhoosniku kreeditor Tsiviilkoodeksi sätete kohaselt pöörata sissenõuet osamaksu-summadele, mis on saada lahkunud kolhoosnikul.

Artelliliikmeil pole õigust edasi anda oma osamaksu teistele isikutele, sest liikmeksolemine kolhoosis kannab rangelt isiklikku iseloomu.

Teiste fondide moodustamise korda ja määranguid vaatleme edaspidi XI peatükis.

§ 7. Kolhoosliku omandi kaitse.

1. NSV Liidu konstitutsiooni § 131 paneb igale NSV Liidu kodanikule kohustuse hoida ja tugevdada ühiskondlikku sotsialistlikku omandit kui nõukogude korra püha ja puutumatut alust, kui kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kogu töörahva jõuka ja kultuurse elu allikat.

ÜK(b)P KK ja Keskkontrollkomisjoni ühendatud pleenumil 7. jaanuaril 1933. a. seltsimees Stalin ütles: «Kui kapitalistid kuulutasid eraomandi pühaks ja puutumatuks, taotledes omal ajal kapitalistliku korra kindlustamist, siis meie, kommunistid, peame seda enam kuulutama ühiskondliku omandi pühaks ja puutumatuks, et kindlustada seega uusi, sotsialistlikke majandusvorme kõigil tootmise ja kaubanduse aladel.» [21]

[21] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 348.

See seltsimees Stalini osutus kehtib täiel määral ka kolhoosliku omandi kui ühiskondliku, sotsialistliku omandi ühe vormi suhtes. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab kõiki artelliliikmeid rangelt hoidma oma kolhooslikku omandit ja riiklikke masinaid, mis töötavad kolhoosi põldudel (p. 17). Põhikiri rõhutab eriti, et igasugust kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi riisumist ja kahjurlikku suhtumist artelli varasse ja karjasse ning masina-traktorijaama masinaisse loeb artell kolhoosi ühise ettevõtte reetmiseks ja rahvavaenlaste abistamiseks. Isikud, kes on süüdi säärases kuritegelikus kolhoosikorra põhialuste õõnestamises, antakse artelli poolt kohtu alla, et neid karistada töölis-talupoegade riigi seaduste täie valjusega (p. 18).

Kolhooslikku omandit kaitstakse nii tsiviilõiguslike kui ka kriminaalõiguslike kaitsemeetoditega.

2. Kolhoosliku omandi tsiviilõigusliku kaitse meetodid. Kolhooslikku omandiõigust kaitstakse vindikatsioonilise [22] hagiga Vene NFSV tsiviilkoodeksi § 59 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate paragrahvide kohaselt. Kolhoosid võivad nõuda oma vara igalt pahausklikult valdajalt, samuti need tulud, mis pahausklik valdaja sai või võis saada selle vara kasutamise ajal.

Mis puutub kolhooside õigusesse vindikatsioonilisele hagile isikute suhtes, kes omandasid kolhoosi vara heas usus mitte vahetult kolhoosiltomanikult, siis kolhooside see õigus, erinevalt riiklike ettevõtete ja asutiste õigusest piiramatule vindikatsioonile (vt. Vene NFSV TsK § 60), on piiratud; see tähendab, et kolhoosidel on õigus nõuda neile omandiõiguse alusel kuuluvat vara kolmandalt heausklikult omandajalt ainult sel juhul, kui vara on kolhoosilt riisutud või on tema poolt kaotatud.

Teiseks erinevuseks kolhooside õiguses vindikatsioonilisele hagile võrreldes riiklike asutiste ja ettevõtete vastava õigusega on see, et kolhoosidele laiendatakse vindikatsiooni juures hagi aegumine, sellal kui riiklike asutiste ja ettevõtete hagide suhtes riigi vara väljanõudmise alal hagi aegumist ei kohaldata. (Vene NFSV Ülemkohtu pleenumi otsus 29. juunist 1925. a.)

Peab tunnistama, et kehtiv seadusandlus vajab edaspidist täpsustamist kolhooside õiguse osas oma vara vindikatsiooniks.

Kuivõrd kolhooside tootmine baseerub ühiskondlikul, sotsialistlikul

---

[22] Vindikatsioon — on omaniku hagi asja väljanõudmiseks võõrast seadusvastasest valdusest. Termin «vindikatsioon» on tuletatud Rooma õiguses esinevast teesist: *«ubi rem meam invenio, ibi eam vindico»*. (Tõlkija märkus.)

omandil, peab neile olema antud õigus välja nõuda igalt omandajalt kolhoosile kuuluvat vara, mis on temalt ebaseaduslikult võõrandatud mistahes viisil.

Suure Isamaasõja tingimustes, seoses kolhoosikarjade evakueerimise ja reevakueerimisega, esines juhtumeid, kus karja-ajajad võõrandasid kariloomi. Rahvakohtutesse saabus kolhooside hagisid neilt ebaseaduslikult võõrandatud kariloomade tagastamiseks. NSV Liidu Ülemkohus andis seletuse, et kolhooside hagide otsustamisel — neilt ebaseaduslikult võõrandatud kariloomade tagastamise asjas, peavad kohtud lähtuma sellest, et nende loomade müüki sääraste tehingute sooritamiseks mittevolitatud karja-ajajate kui ka teiste selleks mittevolitatud isikute poolt tuleb vaadelda kariloomade riisumisena. Et kariloomade müük evakuatsiooni tingimustes toimus olukorras, kus oli võimatu heauskne eksimine karja-ajajate õiguse suhtes müüa loomi, siis üldreeglina loomade ostjaid ei saa tunnistada heausklikeks omandajaiks. Seepärast tuleb nende suhtes rakendada Vene NFSV TsK §-e 59 ja 60 (ning teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavaid paragrahve), s. t. hagid nende kariloomade äravõtmise kohta omandajailt, mis viimastele võõrandati, tuleb rahuldada, kusjuures arveldused kostjatega nende poolt saadud tulude ning loomade ülalpidamiseks tehtud vajalike kulutuste alal tuleb teha nagu pahausklike omandajatega. Äravõtmisele ei kuulu sovhooside ja kolhooside kariloomad ainult sel juhul, kui loomade müük teel tunnistatakse õiguspäraseks. Ülemkohus tunnistas õiguspäraseks kariloomade müügi, kui see oli tingitud hädavajalikkusest — loomade omaniku huvide kaitsmise eesmärgil (loomade müük, kes pole suutelised minema sihtkohta jms.).

3. Kolhoosliku omandi kaitsmisel on oluline tähtsus nende hagide õigel läbivaatamisel, mis esitatakse kolhooside poolt oma liikmete vastu, kes tekitasid kahju kolhooslikule omandile oma hoolimatu suhtumisega töösse (selle kohta vt. eespool ptk. V).

4. Kolhoosliku omandi kriminaalõigusliku kaitse meetodid. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. juuli 1947. a. seadlusega «Kriminaalvastutusest riikliku ja ühiskondliku vara riisumise eest» on sätestatud, et kolhoosi vara varguse, omastamise, raiskamise või muu riisumise eest karistatakse parandusliku töölaagriga tähtajaga viiest kuni kaheksa aastani koos vara konfiskeerimisega või ilma selleta. Kolhoosi vara riisumise eest, mis toime pandud korduvalt või organiseeritult rühma (jõugu) poolt või suureulatuslikult — karistatakse

paranduslіku töölaagriga tähtajaga kaheksast kuni kahekümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

Kindlalt teadaolevast valmistusel olevast või toimepandud kolhoosivara riisumisest võimuorganeile mitteteatamise eest karistatakse vabaduskaotusega tähtajaga kahest kuni kolme aastani või asumisele saatmisega viiest kuni seitsme aastani.

Kriminaalkoodeks näeb eriti ette kariloomade röövtapmist ja tahtlikku vigastamist, samuti teiste isikute kihutamist neile tegudele kollektiviseerimise õõnestamise eesmärgil. Selle kuriteo eest karistatakse vabaduskaotusega kuni kahe aastani ühes väljasaatmisega antud maakohast või ilma selleta (Vene NFSV KrK § 79 [1]). Kolhoosile kuuluvate hobuste ebaseadusliku tapmise eest (ilma veterinaarjärelevalve organite loata), samuti hobuste tahtliku vigastamise eest karistatakse süüdlasi paranduslike töödega tähtajaga kuni üks aasta (Vene NFSV KrK § 79 [3] lõige 2). [23]

Traktorite ja põllutöömasinate rikkumise ja lõhkumise eest, kui see rikkumine või lõhkumine on tingitud kuritegelik-hooletust suhtumisest varasse, karistatakse süüdlasi paranduslike töödega kuni kuue kuuni. Kui seda kuritegu pandi toime korduvalt või see tekitas suurt kahju, määratakse karistuseks vabaduskaotus tähtajaga kuni kolm aastat (Vene NFSV KrK § 79 [2]).

Rangelt karistatakse süüdlasi kolhoosile kuuluvate hobuste, eriti aga tiinete märade, kuritegelikult-hooletus kohtlemises. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK oma 12. mai 1943. a. määruses «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks ning nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» kohustasid NSV Liidu prokuröri võtma kriminaalvastutusele isikud, kes on süüdi hobuste kuritegelikult-hooletus kohtlemises, millega kaasus hobuse hukkumine või ta töövõime kaotus. Kolhooside esimehed, sovhooside direktorid, farmide juhatajad, tootmisbrigaadide brigadirid ja hobutranspordi juhatajad kuuluvad kriminaalvastutusele võtmisele, kui nad ei anna kohtu alla isikuid, kes on süüdi hobuse lõppemises.

---

[23] Kui hobuse tapmine või tahtlik vigastamine on toime pandud kulakute või eraülesostjate poolt, siis kohaldatakse Vene NFSV KrK § 79 [3] lõiget 1 karistuse määraga vabaduskaotus kuni kahe aastani ühes väljasaatmisega või ilma selleta. (Tõlkija märkus.)

IX peatükk.

Kolhoosi majandusliku tegevuse õiguslik reguleerimine.

§ 1. Põllumajandusliku artelli õigusvõime. § 2. Kolhoosi majapidamise plaanimise õiguslikud vormid. § 3. Kolhoosi õigused ja kohustused kollektiivmajandi üksikute harude korraldamisel. § 4. Kolhoosi õigused ja kohustused abiettevõtete rajamise alal. § 5. Kolhooside krediidi- ja arveldussuhted. § 6. Kolhooside varaliste vaidluste läbivaatamise kord.

§ 1. Põllumajandusliku artelli õigusvõime.

1. Põllumajandusliku artelli õigusvõime määramisel tuleb lähtuda sellest, et kolhoos on töötavate talupoegade kooperatiivne tootmiskoondis. Põllumajandusliku artelli kui vabatahtliku tootmiskoondise ülesandeks on rajada ühiskondlike tootmisvahendite baasil kollektiivne põllumajapidamine ning pidada seda kolhoosnikute ühise organiseeritud tööga. See põllumajandusliku artelli põhiline tootmisülesanne määrab nii artelli ja ta liikmete vastastikused suhted kui ka tema vastastikused suhted riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonide ja üksikisikutega.

Kuivõrd antud juhul on jutt talupoegade tootmisalasest koondumisest põllumajanduslikku artelli, on arusaadav, et põllumajanduslik tootmine on põhihoovaks, mille ümber kontsentreerub kolhoosi kogu tegevus. Artelli põllumajandusliku tootmise suunamine sõltub üksikute rajoonide tingimustest ning määratakse riiklike plaaniliste ülesannetega ning kolhooside põhikirjadega. Tootmistegevuse kõrval antakse kolhoosidele laialdased võimalused osavõtuks nõukogude kaubandusest — turustada oma põllumajandussaadusi turgudel, väljakutel, raudteejaamades, sadamates jne. Kauplemine teiste organisatsioonide või isikute saadustega kolhoosidel pole lubatud (vt. NSV Liidu KTK ja RKN-i 20. mai 1932. a. määrus).[1]

Kolhoosid on sotsialistliku majandussüsteemi lahutamatuks osaks;

[1] LSKK 1932, nr. 38, art. 233.

nende tegevus toimub ühtse rahvamajandusplaani alusel ning kulgeb tihedas seoses riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonidega.

Kolhoosid täidavad neile pandud ülesandeid masina-traktorijaamade vahetul juhtimisel ja kaasabil; kolhoosid on tihedalt seotud rea teiste majandusorganisatsioonidega, kes neid teenindavad (põllumajanduslikud katse- ning aretusjaamad, veterinaarasutised jt.). Kolhoosid on oma töös pidevalt seotud ka sovhoosidega, saades neilt real juhtudel tootmisalast abi ja osutades omakorda abi sovhoosidele. Täites oma põhilist ülesannet — põllumajanduse arendamist kollektiivsel, sotsialistlikul alusel, täites riigi plaanilisi ülesandeid põllumajandusliku tootmise alal, võtavad kolhoosid aktiivselt osa rea teiste ülesannete sooritamisest rahvamajandusplaani täitmisel. Kolhoosid võtavad näiteks osa metsavarumisest, paisude ehitamisest, kanalite kaevamisest põldude niisutamiseks, uute teede rajamisest jne. Tuntud on Usbeki kolhooside ja kolhoosnikute osa Stalini nimelise Suur-Fergana kanali ehitamises.

Kuid kolhoosi ei saa vaadelda üksnes majandava subjektina. Proletariaadi diktatuuri tingimustes on koopereerimine endiste väikeomanike sotsialistliku ümberkujundamise üks vorme, ta on koopereerunud masside sotsialistliku ümberkasvatuse üheks vormiks. Talupoegade vabatahtlik tootmiskoondis — mida endast kujutab põllumajanduslik artell — on baasiks, millel toimub talupoja enda sotsialistlik ümberkujundamine, ümberkasvatamine, tema psühholoogia ümberkujundamine. Kolhoosiliikmeil on nii varalised kui ka mittevaralised õigused ja kohustused ning nad lülitatakse kooperatiiv-vormi kaudu sotsialistlikku ülesehitustöösse. Seepärast kohustab põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kolhoose tegema kultuurilis-kasvatuslikku tööd oma liikmete seas, tõstma nende töökvalifikatsiooni ning kultuurilist taset. Seoses sellega tehakse kolhoosides suurt tööd raamatute ja ajalehtede levitamise alal, asutatakse klubisid, raamatukogusid, lugemistaresid, raadiosõlmi ja kinosid, kolhoosid avavad saunu ja juuksuriärisid, püstitavad põldudel kultuurselt sisustatud laagrihooneid, seavad korda külatänavaid, istutavad nende veerde mitmesuguseid puid, eriti aga viljapuid, osutavad kolhoosnikuile kaasabi nende elamute korrastamisel ja kaunistamisel (tüüp-põhikirja p. 6).

Oma tootmisülesannete, samuti majanduslike ja kultuuriliste ülesannete täitmiseks astuvad kolhoosid mitmesugustesse tsiviilõiguslikesse vahekordadesse riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonidega ning üksikkodanikega.

2. Seoses sellega omistab kehtiv seadusandlus kolhoosidele juriidilise isiku õigused. Iga kolhoosi õigusvõime määratakse tema põhikirjaga, mis, nagu eespool juba märgiti, töötatakse välja põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja alusel. Arvates põhikirja registreerimise hetkest loetakse kolhoos tekkinuks ning saab juriidilise isiku õigused.

Enne põhikirja registreerimist kindlaksmääratud korras pole kolhoos õigustatud saama akti maa kinnistamise kohta põliseks kasutamiseks ega saa nõuda kolhoosidele antavaid soodustusi ja krediite või avada kontosid pangas ning esineda kontrahendina tsiviilkäibes.

Kolhoosi kui juriidilise isiku suhtes rakendatakse meie seadusandluses kehtestatud põhimõtet erilise varalise õigusvõime kohta. Igasuguse juriidilise isiku majandusliku tegevuse iseloomu ja sisu, samuti tema õigusvõime mahu määrab eesmärk, mille pärast juriidiline isik tekkis ning eksisteerib. Juriidilise isikuna on kolhoosil õigus kooskõlas tema põhikirjas määratud eesmärkide ja ülesannetega soetada ning võõrandada vara, võtta endale kohustusi, hageda ja kosta kohtus. Igasugused tehingud ja lepingud, mis väljuvad põhikirjaga kindlaksmääratud ülesannete raamest, tuleb lugeda kehtetuiks. Nii keelati NSV Liidu RKN-i erimäärusega 22. oktoobrist 1938. a. põllumajanduslikel artellidel asutada tööstusettevõtteid, mis pole seotud põllumajandusliku tootmisega, kuna kolhooside põhiliseks ülesandeks on põllumajandusliku tootmise organiseerimine. Põhikirjavastasteks tuleb lugeda ka need tehingud ja lepingud, mille järgi kolhoos võtab endale kohustuse täita funktsioone, mis temale pole omased (näiteks kaupade ekspedeerimine ja hoid), või võtab endale teist liiki kooperatsiooni funktsioone, eriti maa-tarbijate-ühistu funktsioone laiatarbekaupade kaubanduse organiseerimise alal.

§ 2. Kolhoosi majapidamise plaanimise õiguslikud vormid.

1. Põllumajandusliku artelli kui suure kollektiivse majandi tegevus kulgeb plaani alusel. Sotsialistlik plaan on võimsaks vahendiks rahvamajanduse kõigi harude, sealhulgas ka kollektiivse põllumajanduse, arenemises. Kolhoosliku tootmise plaanimise tähtsust rõhutas korduvalt seltsimees Stalin. Oma kõnes «Tööst maal» ütles seltsimees Stalin: «Kolhoos on suurmajapidamine. Kuid suurmajapidamist ei saa pidada ilma plaanita. Suurmajapidamist põllunduses, mis hõlmab sadu, mõnikord ka tuhandeid talundeid, võib pidada ainult plaanipärase juhtimise korras. Ilma selleta peab ta hukkuma ja kokku varisema.» [2]

[2] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 356.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 6 rõhutab, et «artell kohustub majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites töölis-talupoegade valitsuse asutiste poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu. Artell kohustab täpselt täitma: külvi, kesakünni, vaheltharimise, saagikoristamise, rehepeksu ja sügiskünni plaanid, mis koostatakse kolhooside seisukorda ja iseärasusi arvesse võttes, samuti ka loomakasvatuse arendamise riiklikku plaani.»

Tüüp-põhikirja p. 6 määrab seega kindlaks kaks momenti: 1) artell kohustub majandama oma majandit plaani järgi ja 2) see plaan baseerub riikliku ülesande täpsel täitmisel. Seepärast tuleb kolhoosi majapidamise plaanimise küsimuses eristada plaanilist ülesannet, mille saab kolhoos riigilt, kolhoosi tootmisplaanist, mis koostatakse kolhoosi enda poolt riikliku plaanilise ülesande alusel.

2. Põllumajanduslike tööde plaanide õigeaegsel viimisel iga kolhoosini on suur tähtsus. Kuid, nagu märkis ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum, tõsiseks puuduseks põllumajanduslikus juhtimises on operatiivsuse puudumine ning hilinemine põllumajanduslike tööde ettevalmistamises ja läbiviimises. Pleenum määras, et valitsuse poolt koos rahvamajandusplaaniga kinnitatud põllumajanduse aastaplaanid tuleb oblastitele, kraidele ja vabariikidele teatavaks teha hiljemalt vastava aasta 1. jaanuariks.

Pleenum tunnistas vajalikuks taastada alates 1947. aastast tähtsamate teraviljakultuuride alal külviplaanide plaanimise korra, mis näeb ette kolhoosidele iga üksiku teraviljakultuuri alal külviplaani kätteandmise.

Ühiskondliku loomakasvatuse arendamise riiklik plaan määratakse kindlaks vastavuses NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määrusega.[3] Selle määruse kohaselt määratakse loomakasvatuse arendamise riiklik plaan iga kolhoosi tarvis vastavalt temale kinnistatud maa suurusega.[4]

3. Riikliku plaanilise ülesande alusel töötab iga kolhoos välja oma tootmisplaani. Abiks kolhoosidele töötas NSV Liidu Põllutöö RK välja

---

[3] LMKK 1939, nr. 42, art. 316.

[4] Eesti NSV-s on kolhooside loomakasvatusplaan kindlaks määratud ENSV Ministrite Nõukogu määrusega 13. juunist 1949. a. nr. 423 «Eesti NSV kolhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) täitmise abinõudest» (ENSV Teataja 1949, 16, 109) — vt. Lisa, lk. 474. Vastutav toimetaja.

tootmisplaani näidis-vormi, mille kinnitasid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK 4. märtsil 1934. a.[5]

Selles näidis-vormis nähakse ette kolhoosi plaanimise järgmised alajaotused: 1) suviviljakultuuride külv, 2) taliviljakultuuride külv ja sügiskünd, 3) viljakoristamine ja -peks, 4) töö masina-traktorijaama jõududega, 5) põllutöömasinate ja -riistade remont ning soetamine, 6) kolhoosnikute organiseerimine brigaadidesse ning veojõu kinnistamine brigaadidele, 7) abinõud viljakuse tõstmiseks, 8) külvide paigutus ning maaparandus, 9) loomakasvatuse arendamine, 10) kolhoosi käsitöönduslike ettevõtete töö, 11) ehitustöö kolhoosis.

Tootmisplaani projekti koostab artelli juhatus artelliliikmete aktiivsel osavõtul ning kinnitab üldkoosolek. Juhatus on kohustatud enne plaani kinnitamist üldkoosoleku poolt andma selle arutuseks üksikuile brigaadidele, kolhoosi aktiivile jne.

Tootmisplaan on kolhoosi tegevuse aluseks terveks aastaks. Temal on ka suur õiguslik tähtsus. Riiklik plaaniline ülesanne on kohustuslik kolhoosile, nagu see on fikseeritud tüüp-põhikirja 6-das punktis. Kooskõlas selle ülesandega koostatud tootmisplaan paneb kolhoosile kohustuse täpselt ja täielikult täita seda ülesannet, võidelda selle kõrvalekaldumata elluviimise eest. Tootmisplaan loob kindlad õigused ja kohustused juhatusele, kes juhib artelli kogu tegevust tootmisplaani alusel. Ka üksikuile kolhoosnikuile loob tootmisplaan kindlad õigused ja kohustused, näidates ära igaühele neist tema töö mahu ja koha ning paneb ühtaegu temale kindlad kohustused kolhoosi tootmisplaani kui terviku täitmisel.

4. Kolhoosi tootmisplaani kõrval koostatakse kolhoosi tulude-kulude eelarve, mis on kolhoosi finantsplaaniks.

Põhikiri kohustab kolhoosi juhatust koostama aasta-eelarve, milles on arvestatud ning hõlmatakse nii artelli tulude laekumist kogu aasta jooksul kui ka vahendite kulutamist samal ajavahemikul. Eelarve kinnitatakse kolhoosi üldkoosoleku poolt ning esitatakse rajooni nõukogu täitevkomiteele kinnitamiseks. Täitevkomitees vaadatakse eelarve läbi kolhoosi esimehe ja revisjonikomisjoni juuresolekul. Juhatus on õigustatud kulutama summasid ainult eelarves ettenähtud artiklite järgi. Summade omavoliline ümberpaigutamine juhatuse poolt ühest artiklist teise on keelatud; sääraseks ümberpaigutamiseks on juhatus kohustatud taotlema luba kolhoosiliikmete üldkoosolekult.

---

[5] LSKK 1934, nr. 14, art. 97.

Olemasoleva näidisvormi kohaselt peab kolhoos tulude-kulude eelarves ette nägema järgmised alajaotused:

tulude osas: 1) rahaliste vahendite jääk; 2) loodetavad tulud, mis omakorda jagunevad: a) tulud põhilisest põllumajandusest (kõigist selle harudest); b) tulud abiettevõtetest, c) kõrvaltulud; 3) laenud; 4) debitoorse võlgnevuse tagastumine;

kulude osas: 1) kolhoosi kohustused riigi vastu (rahalises väljendis); 2) tulude jaotamine normipäevade järgi; 3) tootmiskulud; 4) haldus-majanduskulud; 5) eraldamised jagamatusse fondi; 6) eraldamised erifondidesse; 7) laenatud vahendite tagastamine.

Erijaona eraldatakse alaeelarve kapitalimahutuste alal.

Seega peab tulude-kulude eelarve hõlmama kolhoosi kõiki üritusi; ta plaanib nii kolhoosi omad kui ka laenatud vahendid.

Kolhoosi rahaliste vahendite õigel plaanimisel on erakordne tähtsus kolhoosi kui sotsialistliku majandusvormi suhtes: see ei luba summade ülemäärast kulutamist halduskuludeks, näeb ette eraldised jagamatusse fondi, kulutused tootmisvajadusteks, kindlustades sellega sotsialistlikku akumulatsiooni kolhoosides ning kolhoosnikutele jõuka elu.

Üldkoosoleku poolt kinnitatud kulude aasta-eelarvest võib juhatus enne viljasaagi seisukorra selgumist kulutada kolhoosi tootmisvajadusteks mitte üle 70%; ülejäänud 30% jääb reservi ning kulutatakse alles pärast viljasaagi seisukorra lõplikku selgumist, kusjuures selle 30% kulutamiseks on nõutav kolhoosnikute üldkoosoleku otsus. Sellega loob põhikiri kindla tagatise selleks puhuks, kui mingi stiihilise õnnetuse või mõne teise ettenähtamatu olukorra tõttu majandusaasta tulemused osutuvad artellile ebasoodsaks.

Kolhoosi tulude-kulude eelarve õiguslik tähendus seisneb selles, et ta esiteks määrab kindlaks kindlad raamid vahendite kulutamiseks üksikute artiklite järgi, teiseks määrab juhatuse tegevuse raamid, kolmandaks on kohustusliku iseloomuga üksikuile kolhoosnikuile ja neljandaks loob kindlad tingimused, mis on kohustuslikud kolmandaile isikuile, kellega kolhoos astub tsiviilõiguslikesse tehinguisse.

Osutades erilist tähtsust kolhooside majandusliku tegevuse plaanimise õigele korraldusele, rõhutavad partei ja valitsus reas määrustes masina-traktorijaamade, kohalike maaorganite ja Riigipanga osakondade kohustust osutada igakülgset abi kolhoosidele tootmisplaanide ning tulude-kulude eelarvete koostamisel nende poolt.

§ 3. Kolhoosi õigused ja kohustused kollektiivmajandi üksikute harude korraldamisel.

1. Kolhoosi õigused ja kohustused oma majapidamise üksikute harude organiseerimisel on määratud põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja p-s 6.

Rõhuva enamiku kolhooside majapidamise põhiharuks on põllundus, õigemini — taimekasvatus, mis hõlmab teraviljakultuuride, tehniliste kultuuride, köögivilja jm. kasvatamist.

Põhikiri kohustab artelli täielikult ära kasutama kogu tema käsutuses oleva maa, tõstma põldude viljakust, kinni pidama õigetest külvikordadest, täitma kõiki agrotehnika nõudeid.

Viljakuse tõstmise ülesanne on rõhutatud ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenumi otsuses. Pleenum kohustas partei ja nõukogude organeid tagama kesamaa õigeaegse üleskündmise ja harimise talivilja jaoks, idarajoonides aga suvinisu jaoks, suvivilja külvama sügisel ülesküntud põllule, likvideerima madalkünni ning viisaastaku lõpuks taastama täielikult ja sisse seadma õiged külvikorrad (täpsemalt selle kohta vt. ptk. VII).

Üksikute kolhooside majapidamise suunamise küsimus lahendatakse sõltuvalt kohalikest tingimustest. Tavaliselt mõni kindel haru või kultuur on domineeriv antud rajooni kolhooslikus majanduses. Nii on Ukrainas enamiku rajoonide peaharuks teraviljakultuurid ja suhkrupeet, Usbeki ja Turkmeenia vabariikides — puuvill, jne.

2. Kõrvuti põllundusega on kolhoosliku tootmise tähtsaimaks haruks loomakasvatus. Põhikiri kohustab kolhoose rajama loomakasvatusfarme, suurendama karja ja parendama loomade tõugu ning tõstma nende produktiivsust.

Ühiskondliku loomakasvatuse organiseerimise kord kolhoosides reguleeritakse NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määrusega «Abinõudest ühiskondliku loomakasvatuse arendamiseks kolhoosides».[6] Selle määrusega NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK tunnistasid soovitavaks ja otstarbekohaseks, et igas kolhoosis oleks kolm loomakasvatusfarmi: üks veise-, teine lamba- ja kolmas seafarm.[7] Igal kolhoosil peab olema vähemalt kaks karjamajandit: veisefarm ja lamba- või sea-

[6] LSKK 1939, nr. 42, art. 316.

[7] Käesoleval ajal on kolhoosidele ette nähtud 4 loomakasvatusfarmi: veise-, sea-, lamba- ja linnufarm. Samuti on kolhoosidel soovitatud organiseerida karusloomade kasvatust. Vt. allmärkust lk. 224 ja määrust karusloomade kasvatamise organiseerimise kohta — lk. 420. Vastutav toimetaja.

farm. Sama määrus kehtestas ka kindla kariloomade miinimumi, mis peab olema igal farmil. Kolhoosidele, kel on kolm loomakasvatusfarmi kariloomade miinimumiga, mis on kindlaks määratud 8. juuli 1939. a. määrusega, vähendatakse riiklikku lihamüüginormi 10% võrra.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK sama määrus kehtestas rea abinõusid söödabaasi korraldamise alal kolhoosides, mis tagaksid loomakasvatuse arenemist.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määrus etendas tähtsat osa ühiskondliku loomakasvatuse arendamiseks kolhoosides.

Isamaasõda kajastus suuresti loomakasvatuse olukorral, mis nõudis rida täiendavaid abinõusid kariloomade arvu suurendamiseks kolhoosides ning loomade produktiivsuse tõstmiseks.

1942. a. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK võtsid vastu erimääruse «Abinõudest noorkarja säilitamiseks ja kariloomade arvu suurendamiseks kolhoosides ja sovhoosides»,[8] millega kohustati partei- ja nõukogude organeid «tingimusteta saavutama tunduvat kariloomade arvu suurenemist noorkarja täieliku säilitamise teel kolhoosides ja sovhoosides ning samuti kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate isiklikus kasutuses oleva noorkarja täieliku säilitamise teel.»

Noorkarja täielikuks säilitamiseks kolhoosides ja sovhoosides ning samuti kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate isiklikus kasutuses oleva noorkarja täielikuks säilitamiseks kohustati kolhoose mitte tapma ega müüma noorloomi vanuses kuni ühe aastani, välja arvatud ilmsed praakloomad, mis on kindlaks tehtud rajooni veterinaar-zootehnilise töötaja poolt.

Kariloomade pillamise lõpetamiseks kolhoosides ja sovhoosides NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK määrasid, et täiskasvanud kariloomade tapmine ja müük sõjaajal võib toimuda, välja arvatud sundtapmine, ainult rajooni maaosakonna loal.

NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK osutasid erilist tähelepanu loomasööda vajaliku koguse kogumise küsimusele ning looduslike söödakõlvikute maksimaalsele ärakasutamisele rändkarjatamise laialdase organiseerimise teel suve- ja talveperioodil. Rändkarjakasvatuse organiseerimiseks tuleb ära kasutada looduslikud söödakõlvikud Kasahhi, Kirgiisi, Turkmeenia, Usbeki, Tadžiki, Azerbaidžani NSV-s, Altai, Krasnojarski ja Stavropoli krais. Karjatamiskõlvikud kinnistatakse kolhoosidele, kes organiseerivad rändkarjakasvatust, tähtajaks mitte alla 10 aasta.

---

[8] «Pravda» 13. märtsist 1942. a.

Kolhoosid on vabastatud põllumajandussaaduste normikohustustest kogu territooriumi pealt, mis neile on ajutiselt kinnistatud riigifondi maadest ja mida kasutatakse rändkarjakasvatamiseks.

Veterinaar- ja zootehnika alal töötajate ergutamiseks on kindlaks määratud nende premeerimise süsteem loomakasvatuse arendamise plaani täitmise eest.

Rajooninõukogude täitevkomiteedele on antud õigus määrata kolhoosidele ja nende juhtijaile rahatrahve kariloomade eest hoolitsemise eeskirjade rikkumise ning loomakasvatuse arendamise riikliku plaani mittetäitmise puhul kuni 1000 rubla ulatuses kolhoosi kohta ja kuni 100 rublani kolhoosi üksikuile juhtijaile, kes on kohustatud tasuma selle rahatrahvi oma isiklikest summadest.

Sama määrus kehtestas ergutamise abinõud kolhoosnikuile, kes hästi töötavad loomakasvatusfarmides (preemiad, töö täiendav tasustamine). Kolhoosnikute, samuti tööliste ja teenistujate töö stimuleerimiseks noorkarja kasvatamise alal on kehtestatud rida soodustusi kohustuslike lihanormide alal.

Kolhooside erilist tähelepanu juhiti tööhärgade kasvatamisele. Kolhoosidel soovitati kõiki tõuloomadeks mitte määratud härgmullikaid säilitada tööhärgade kasvatamiseks.

3. Suured ülesanded loomakasvatuse taastamiseks on esitatud partei- ja nõukogude organisatsioonidele saksa fašistliku okupatsiooni alt vabastatud rajoonides. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK kohustasid nõukogude, partei- ja maaorganeid taastama vabastatud rajoonides kolhooside ja sovhooside loomakasvatusfarmid ning rakendama abinõud kariloomade arvu suurendamiseks noorkarja täieliku säilitamise ja üleskasvatamise teel, noorloomade juurdesoetamise teel kontraktatsiooni ja ostu korras ning samuti kolhoosidele ja sovhoosidele kuuluvate nende kariloomade tagastamise teel, mis kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate poolt päästeti saksa fašistlike anastajate röövimise eest.

Saksa fašistliku okupatsiooni alt vabastatud oblastite, kraide ja vabariikide kolhoosidele eraldati Põllumajanduspanga kaudu pikaajaline krediit kariloomade ostuks kolhooside loomakasvatusfarmide komplekteerimise tarvis.

Oblastite (kraide) täitevkomiteedel, liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogudel lubati vabastatud rajoonides eraldada kolhoosidele, kes said kannatada sõjategevuse tagajärjel, raielanke puidu hankimiseks karjamajanduslike ehitiste püstitamiseks.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1943. a. määrus «Abinõudest kariloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides» [9] osutab ürituste kõrval ühiskondliku loomakasvatuse arendamiseks tõsist tähelepanu kolhoosnikute isiklikus kasutuses olevate kariloomade arvu suurendamise küsimusele. Nõukogude täitevkomiteedele pandi kohustus organiseerida riiklik ja ühiskondlik abi kolhoosnikutele — esmajärjekorras Nõukogude armee sõjaväelaste perekondadele, kel puuduvad kariloomad — lammaste ja sigade soetamiseks ostu teel.

Omistades suurt tähtsust individuaalses kasutuses oleva karja arendamisele ja suurendamisele, kohustasid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK partei- ja nõukogude organeid ning kolhooside juhatusi osutama igakülgset abi kolhoosnikutele, töölistele ja teenistujatele kore- ja mahlakate söötade varumisel neile kuuluvate kariloomade tarvis.

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum tunnistas tõsiseks puuduseks loomakasvatuse arenemises seda, et paljudes kolhoosides on olemas väikefarme väikese lehmade arvuga, mis ei taga loomakasvatussaaduste küllaldase hulga tootmist riiklike kohustuste täitmiseks ja nende saaduste väljaandmiseks kolhoosnikutele normipäevade eest. Pleenum kohustas partei-, nõukogude ja põllumajanduslikke organeid kindlustama 1947 ja 1948. a. jooksul müügipiimafarmide organiseerimise kõigis kolhoosides ning 1950. a. lõpuks saavutama, et kõigil kolhoosidel oleksid farmid mitte vähema arvu emasloomadega, kui seaduses on ette nähtud.

4. Põhikiri kohustab rajama loomakasvatusfarmide kõrval ka hobusekasvatusfarme. Võttes arvesse, et sõda tekitas hobusekasvatusele tõsist kahju, NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK võtsid vastu 12. mail 1943. a. määruse «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks ning nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides.» [10] Kolhoosides, kus on 10 ja enam tõumära, tuleb organiseerida tõuhobuste kasvatamise farmid. Kolhoosides, kus puuduvad hobusekasvatuse farmid, tuleb organiseerida noorhobuste kasvatamise brigaadid.

Kehtiva korra muutmiseks määrati, et rahalised vahendid, mis kolhoosid saavad hobuste müügist, kantakse juhul, kui nad täidavad hobusekasvatuse riikliku plaani, kolhoosi rahaliste tulude hulka ning jaotatakse üldalustel.

Rajoonide täitevkomiteedel, külanõukogudel ja teistel organisatsiooni-

---

[9] «Pravda» 14. aprillist 1943. a.

[10] «Pravda» 13. maist 1943. a.

del on keelatud rakendada administratiivkorras kolhooside veoloomi mingisuguste tööde sooritamiseks. Veokohustustest ja teeparandustöödest on vabastatud hobused, kes on kantud riiklikesse, oblastite ja rajoonide tõuraamatuisse, samuti tiined märad, kelle kohta on olemas kaitsetunnistus. Määrati kindlaks töö täiendav tasustamine hobuste säilitamise ja üleskasvatamise eest.

5. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab kolhoose kõrvuti põllunduse ja loomakasvatusega, mis on põllumajanduse põhiharudeks, arendama ka ülejäänud põllumajanduslikke tootmisharusid vastavalt kohalikele looduslikele tingimustele. Vastavalt sellele kolhoosid arendavad ühiskondlikku linnukasvatust, aiandust ja viinamarjakasvatust, köögiviljakasvatust jne.

Põllumajanduse kõigi harude arendamine on vajalikuks eeltingimuseks kolhoosnikute heaolu tõstmiseks ja oma riiklike kohustuste täitmiseks kolhoosi poolt. Üksvahe oli kolhooside arenemises märgata liigset spetsialiseerumist ning ühekülgsust. Nii ei osutanud kolhoosid, kus põhialaks olid teraviljakultuurid, küllaldast tähelepanu loomakasvatuse, köögiviljakultuuride jne. arendamisele. Kolhooside majapidamise ühekülgne arenemine ei vasta kolhooside eneste huvidele ega ka riigi vajadustele. Seepärast rõhutavad partei ja valitsus reas oma direktiivides eriti vajadust arendada põllumajanduse kõiki harusid kompleksselt. Seda kompleksset arendamist stimuleeritakse põllumajandussaaduste kohustuslike normide uue arvutusmeetodiga, mis kehtestati 1940. aastal (vt. XII ptk.).

§ 4. Kolhoosi õigused ja kohustused abiettevõtete rajamise alal.

1. Kolhooside õigused ja kohustused abiettevõtete rajamise alal on määratud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga (p. 6 lit. g) ning rea valitsuse määrustega. Tüüp-põhikiri kohustab artelli arendama kodutööndust vastavalt rajooni tingimustele, korras hoidma ja puhastama olemasolevaid tiike, rajama uusi ja organiseerima neis kalakasvatust.

Oma iseloomu järgi võib kolhoosi abiettevõtteid jaotada järgmisteks rühmadeks:

1) Tootmisettevõtted põllumajandussaaduste toortöötlemise alal (veskid, meiereid, tangu-, kruubiveskid jm.). Need põllumajandusega vahetult seotud ettevõtted on loomulikuks täienduseks põllumajandusele.

2) Tootmisettevõtted ehitusmaterjalide valmistamiseks kohalikust toorainest, ettevõtted põllumajandusliku väikeinventari valmistamiseks

(veokid, rakmed jne.), samuti külaelanikkonna elukondlike tarbeesemete valmistamiseks. Kuigi need ettevõtted ei ole vahetult seotud põllumajandusega, on need artelli põllumajandusliku tegevuse abiharuks. Nende eesmärgiks on elanikkonna vajaduste rahuldamine kohaliku tooraine ja kolhoosnikute töö ärakasutamise teel.

3) Kalakasvatuse organiseerimine on samuti artelli tegevuse kõrvalharuks. Kalakasvatuse organiseerimisega on seotud suuremad kolhooside ülesanded — kolhooside veekogude rajamine. Kolhooside veekogusid võidakse kasutada mitte ainult kalakasvatuse organiseerimiseks, vaid ka teisteks eesmärkideks: põldude ja köögiviljaaedade kastmiseks, karjaloomade jootmiseks, vesilindude kasvatamiseks, elektrijaamade rajamiseks, elektrienergiaga töötavate veskite ehitamiseks jne. Peale selle on vesi vajalik ka kolhoosnikute kultuurilis-elukondlike vajaduste tarvis, ta loob võimalused taimede arendamiseks. Seepärast omistab kolhooslik ühiskond suurt tähtsust kolhooside veekogude rajamisele.

4) Väikeste hüdroelektrijaamade ehitamine, kohalike jõgede ja koskede ärakasutamine kolhooside ja kolhoosnikute kultuuriliste ja elukondlike vajaduste teenindamiseks.

2. Abiettevõtted rajatakse kolhooside ja kolhoosnikute vajaduste rahuldamiseks, kuid teatud tingimustes need ettevõtted võivad kujuneda kohaliku elanikkonna laiatarbeesemetega varustamise täiendavaks allikaks ning muutuda järelikult kolhoosi täiendavaks tuluallikaks. Nii rajavad kolhoosid real juhtudel tellisetehaseid ja teisi ettevõtteid, mis rahuldavad mitte üksnes kolhoosi enda vajadusi, vaid annavad ka toodangut, millest osa realiseeritakse turul.

Tekib küsimus, milline on kolhooside majandusliku tegevuse piir sääraste abiettevõtete rajamisel.

Selle küsimuse õigeks lahendamiseks tuleb lähtuda sellest, et põllumajandusliku artelli põhitegevus on põllumajandusliku tootmise organiseerimine oma liikmete töö baasil. Abiettevõtteid võidakse järelikult rajada ainult nende abiksolemise piires. Abiettevõtted peavad vastama järgmisele kolmele tingimusele:

1) Kolhoosi poolt rajatud abiettevõtted peavad olema kas põllumajandusega seotud või esinema täiendavatena põllumajandusele. See seisukoht leidis kinnitust NSV Liidu RKN-i erijuhises. Nagu juba eespool märgiti, tunnistas RKN oma 22. oktoobri 1938. a. määrusega [11], et kolhooside poolt tööstusettevõtete asutamine, mis pole seotud põllumajandusega, on vastuolus põllumajandusliku artelli põhikirjaga ning pani ette

[11] «Izvestija» 23. oktoobrist 1938. a.

likvideerida kolhoosides põllumajandusega mitteseotud tööstusettevõtted, sest nende asutamine on põhikirja otseseks rikkumiseks.

2) Teiseks kohustuslikuks tingimuseks abiettevõtete rajamiseks kolhoosis on see, et neid ettevõtteid tuleb majandada kasutades kolhoosnikute tööjõudu. Abiettevõtete rajamist artellis palgalise tööjõu kasutamisega tuleb lugeda vastuolus olevaks artelli eesmärkide ja ülesannetega ning kolhoosi tüüp-põhikirjaga.

3) Kolmas kohustuslik tingimus: oma iseloomult ja mahult need ettevõtted ei tohi väljuda artelli põhimajapidamisele — põllumajandusele — abiksolemise raamest. Seepärast neis rajoonides, kus kohaliku elanikkonna põhilise iseloomuga tegevuseks on tööndus, kusjuures põllumajandus on kõrvalharuks, kujunesid segatüüpi majandid — tööndusko lhoosid. Tööndusko lhoosid kuuluvad nagu tööndusartellidki tööndusliku kooperatsiooni süsteemi. Kõigil ülejäänud juhtudel, s. o. kui tööndusel on põllumajanduse suhtes abiharu iseloom, tööndus arvatakse artelli majapidamise koosseisu, kusjuures artell võib eraldada osa kolhoosnikuid, kes on tegevad abitööndu se mingil alal, iseseisvasse brigaadi.

Artelli abiettevõtete õiguslikku seisundit iseloomustab see, et need ei ole eraldatud varalises mõttes. Need moodustavad osa artelli majapidamisest. Abiettevõtete vara on artelli ühiskondlik omand; neid juhib kolhoosi juhatus. Kolhoos võib muidugi anda üksikuile ettevõtteile teatud operatiiv-majandusliku iseseisvuse, viia nad üle isemajandamisele, kuid seda iseseisvust teostatakse kolhoosi ühtse tootmisplaani piires kolhoosi juhatuse kontrolli all.

§ 5. Kolhooside krediidi- ja arveldussuhted.

1. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab kolhoose hoidma oma vabad rahalised vahendid jooksval kontol pangas või hoiukassas. Riigipank võtab endale mitte ainult kolhoosi vahendite hoidmise, vaid ka kolhoosi laialdase teenindamise ülesande tema arveldussuhetes teiste organisatsioonide ja üksikisikutega.

Arveldussuhete aluseks Riigipanga osakonna ja kolhooside vahel on nende vahel sõlmitav leping. Selle lepingu järgi võtab Riigipank endale kohustuse avada kolhoosile jooksva konto, kanda sellele kontole kolhoosilt laekuvad summad (üldreeglina nende laekumise päeval), võtta vastu kolhoosilt tähtajalisi hoiu-

seid tähtajaks mitte alla kolme kuud, anda kolhoosile tema jooksvalt kontolt sularaha tema esimesel nõudmisel. Raha eest, mis hoitakse jooksval kontol Riigipangas, arvutatakse kolhoosile intressi 3,5% aastas. Peale selle kohustub pank täitma kolhoosi arvelduskäsundeid tema jooksval kontol olevate vahendite väljamaksmise alal asutistele ja organisatsioonidele, raha ülekandmise, maksude ja kindlustusmaksete tasumise jne. alal, osutama kolhoosile abi võlgade sissenõudmisel võlglastelt asutistelt ja organisatsioonidelt, abistama kolhoosi revisjonikomisjoni oma ülesannete täitmisel, selgitades temale kolhoosi finantstegevuse kontrollimise korda ja viisi. Pank kohustub saatma kolhoosile süstemaatiliselt väljakirjutisi tema jooksva konto seisust.

Summade mahakandmine kolhoosi jooksvalt kontolt toimub ainult kolhoosi enda käsundi alusel, kusjuures mahakandmise käsk on kehtiv ainult kolhoosi esimehe (või tema asetäitja) ja arveametniku allkirja olemasolul. Kolhoosi jooksvalt kontolt summade mahakandmist sundkorras võidakse teha ainult seaduses ettenähtud juhtudel.

Kolhoos omalt poolt kohustub hoidma kõik oma vabad vahendid jooksval kontol pangas. Kolhoosi kassas võidakse hoida raha ainult minimaalses summas. Kolhoos kohustub sooritama kõiki oma arveldusi organisatsioonidega Riigipanga kaudu, teatades viimasele kolhoosil asutistelt ja organisatsioonidelt saada olevatest summadest, mis pole laekunud tähtajaks. Kolhoos ei saa anda pangale käske summade mahakandmiseks oma jooksvalt kontolt kolhoosnikutel tasuda olevate maksete katteks, sest sääraseid korraldusi pank ei täida.

Seega lepingu alusel Riigipangaga viimane mitte ainult ei teeninda kolhoosi finantsilises suhtes, vaid osutab kolhoosile ka vajalikku abi. Kolhoosi töösse juurutatakse sellesamaga rahaliste vahendite plaanimise ja mitmesuguste organisatsioonide ning asutistega arvelduste sooritamise sotsialistlikud meetodid. Teiselt poolt pank akumuleerib kolhoosi vahendid, lülitades need meie maa finantsmajanduse üldsüsteemi. Osutades kolhoosile abi tema finantsmajanduse organiseerimises, kontrollib pank ühtaegu summade õiget ning põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja nõuete kohast kulutamist kolhoosi poolt.

2. Kolhooside tootmisalane krediteerimine ja krediidiplaanide koostamine on pandud Põllumajanduspangale ja selle süsteemile. NSV Liidu RKN oma 22. septembri 1935. a. määruses «Põllumajanduspanga tööst» [12] mõistis

[12] LSKK 1935, nr. 53, lk. 434.

hukka väära praktika, mis avaldus krediitide mehaanilises ja ühevõrdsustavas jaotamises rajoonide ja kolhooside vahel ning kohustas Põllumajanduspanka andma krediite välja ainult kolhooside endi nõudeavalduste alusel, arvestades laenaja majanduslikku ja finantsilist olukorda. Seejuures antakse kolhoosile krediiti ainult sel juhul, kui krediteeritavad üritused on ette nähtud kolhoosi tootmisplaanis ja tulude-kulude eelarves.

Põllumajanduspanga ja kolhoosi vahelised krediidisuhted baseeruvad lepingul. Üldreeglina sõlmib pank kolhoosiga ühe lepingu kõigi panga poolt jooksval aastal krediteeritavate ürituste alal. Kolhoosile krediidi andmise põhitingimuseks on kolhoosi enda osavõtt omade vahenditega krediteeritavaist üritustest; selle osavõtu ulatus ja vorm määratakse kindlaks lepingu sõlmimisel. Eristatakse pikaajalisi ja lühiajalisi laene ning ühekordseid väljamakseid (näiteks põllumajandusliku elus- ja eluta inventari ühekordseks ostuks).

Kuna Põllumajanduspank krediteerib vaid kolhoosi kapitaalehitust, siis on panga suhtlused kolhoosiga lahutamatult seotud vahendite hoidmise ja kulutamise korraga kolhoosi rahaliste vahendite jagamatust fondist. Eespool meie juba märkisime, et kolhoosid hoiavad kõik oma vabad vahendid, mis on määratud operatiivtegevuseks, jooksval kontol Riigipangas. Teistsugune kord kehtib jagamatu fondi hulka kuuluva raha hoidmise ja kulutamise suhtes. Kolhoosi jagamatu fond on põhiliselt määratud kapitalimahutusteks ning hoitakse Põllumajanduspangas erikontol — kolhoosi jagamatute fondide kontol. Põllumajanduspanga suhteid kolhoosiga jagamatu fondi hoidmise ja kulutamise osas reguleeritakse erilise nendevahelise lepinguga. Selle lepingu järgi võtab pank endale kohustuse hoida jagamatute fondide erikontol summad, mis on määratud kapitaalkulutusteks, anda takistamatult välja kolhoosile tema nõudmisel pangas olevaid jagamatu fondi vahendeid ning sooritama kolhoosi ülesandel arveldusi hankijatega, tööde täitjatega ja teiste organisatsioonidega, kes teenindavad kolhoosi kapitaalehitust. Iga mahakandmine kolhoosi jagamatute fondide kontolt võib toimuda ainult kirjaliku korralduse alusel, millele on alla kirjutanud kolhoosi esimees (või ta asetäitja) ning arveametnik. Hoiustelt Põllumajanduspangas arvutatakse kolhoosile intressi 3,5% aastas.

Kolhoos omalt poolt kohustab hoidma Põllumajanduspanga osakondades oma jagamatute fondide kontol kõik summad, mis on määratud kapitalimahutusteks. Nende summade hulka kuuluvad: a) eraldised rahalistest tuludest jagamatutesse fondidesse; b) kolhoosiliikmete sisseastumismaksud; c) vara müügist saadavad summad; d) Riikliku Kindlustuse

poolt väljamakstavad korvused hukkunud vara eest; e) muud jagamatutesse fondidesse kantavad rahalised laekumised. Edasi kohustub kolhoos kulutama kapitalimahutusteks määratud summasid ainult kooskõlas tulude-kulude eelarvega, mille on kinnitanud kolhoosnikute üldkoosolek. Peale kapitaalkulutuste võivad need summad minna ka pikaajaliste põllumajanduslike laenude katmiseks. Lepingus nähakse ette kolhoosi õigus vajaduse korral ajutiselt laenata vahendeid jagamatute fondide kontolt majanduskulude tarvis, mis pole seotud kapitalimahutustega, tingimusel, et laenatud summa tagastatakse jagamatute fondide kontole tähtaegadel, mis igakordselt määratakse kindlaks kokkuleppel kolhoosi juhatuse ja Põllumajanduspanga osakonna vahel.

Teenindades kolhoosi kõigi finantsoperatsioonide alal, mis on seotud tema kapitaalehitusega, kontrollib Põllumajanduspank ühtaegu kolhoosi kapitaalehituse tarvis määratud summade kulutamist. Peale selle osutab Põllumajanduspank kolhoosidele igakülgset abi nende finantside korrastamiseks, kolhoosliku finantsdistsipliini tugevdamiseks, aidates muuhulgas kolhoosidel selgitada nende debitoorset võlgnevust ning sisse nõuda viimast jne.

Üksikutes rajoonides — seal, kus puuduvad Põllumajanduspanga osakonnad, täidab Põllumajanduspanga funktsioone viimase ülesandel Riigipanga osakond. Sel juhul Riigipanga osakond sõlmib kolhoosiga ühe üldlepingu — nii tema käibevahendite hoidmiseks jooksval kontol kui ka kapitaalkulutusteks määratud vahendite hoidmiseks jagamatute fondide erikontol.

§ 6. Kolhooside varaliste vaidluste läbivaatamise kord.

1. Kolhooside varalisi vaidlusi võib jaotada järgmisteks kategooriateks:

a) varalised vaidlused kolhooside vahel;

b) kolhooside varalised vaidlused mitmesuguste organisatsioonidega (sealhulgas masina-traktorijaamadega);

c) kolhooside varalised vaidlused kolhoosnikutega;

d) kolhooside varalised vaidlused üksikisikutega (mittekolhoosiliikmetega).

Neis küsimustes tekkivate tsiviilasjade iseärasus seisneb selles, et kui asjatoimetuses kasvõi ühekski pooleks on kolhoos, siis tuleb asjaarutusel

sageli kooskõlastada tsiviilõiguse üldsätted põllumajandusliku artelli põhikirja ja kolhoosialase seadusandluse teiste aktide nõuetega.

Varemalt vaadati läbi varalised vaidlused kolhooside vahel, samuti kolhooside ja igasuguste organisatsioonide vahel sõltuvalt hagi summast rahvakohtus või riiklikus arbitraažis. Käesoleval ajal vastavalt NSV Liidu KTK ja RKN-i 27. augusti 1937. a. määrusele [13] toimub kolhoosi kõigi tsiviilasjade läbivaatamine, sõltumata hagi summast, rahvakohtus. Sõltumata sellest, kas kolhoos vaidluses mõne organisatsiooniga esineb hageja või kostjana, toimub asjaarutus kolhoosi asukohajärgses kohtuasutises. Kui mõlemad pooled on kolhoosid, arutatakse asja kostja asukoha järgi.

Säärane kolhooside kohtuasjade arutamine lähendab kohtud kolhoosidele ning annab võimaluse kindlalt läbi viia revolutsioonilist seaduslikkust ning võtta arvesse kolhoosielu kõiki konkreetseid tingimusi. Neis asjus on kehtestatud alandatud riigilõivumäär — 1% hagi summast.

Kolhoosidesse puutuvate asjade kohtulik arutamine saab seda suurema tähtsuse, et võlgade sissenõudmine kolhoosidelt riigimaksude, kohustuslike kindlustusmaksete, normikohustuste ja rahatrahvide alal toimub üksnes kohtulikus korras (NSV Liidu KTK ja RKN-i 11. aprilli 1937. a. määrus). [14]

Kohtukorras nõutakse kolhoosidelt sisse ka nende poolt õigeaegselt tasumata jäetud naturaaltasu masina-traktorijaama töö eest (NSV Liidu RKN-i 14. augusti 1937. a. määrus). [15]

2. Kolhooside ja nende liikmete vaheliste vaidluste läbivaatamisel on vaja täpselt kindlaks teha, kas vaidlus kuulub läbivaatamisele kohtukorras või tuleb seda lahendada kolhoosi üldkoosoleku ja vastavate organite poolt, kes juhivad kolhooslikku ülesehitustööd.

Nii kuuluvad kolhooside juhatuste ja üldkoosolekute pädevusse, kes tegutsevad nõukogude ning eriti maaorganite järelevalve all, küsimused majapidamise ning töö organiseerimise alal kolhoosis, tööjaotuse alal kolhoosnikute vahel, töönormide kindlaksmääramise alal mitmesuguste põllumajanduslike tööde tarvis ja tööhinnete kindlaksmääramise alal normipäevades, sisekorra-eeskirjade rikkumise eest määratavate karistuste määramise korra ja nende karistuste suuruse alal. Seepärast kohus

---

[13] LSKK 1937, nr. 57, art. 240.
[14] LSKK 1937, nr. 30, art. 120.
[15] LSKK 1937, nr. 54, art. 230.

ei saa näiteks võtta arutusele asjatoimetusi ühe või teise töö hindamise kohta normipäevades, kolhoosniku määramise kohta ühele või teisele tööle või trahvide suuruse kohta normipäevades, mis määrati kolhoosnikule tüüp-põhikirja p. 17 korras.

Kohus ei saa samuti võtta arutamisele kolhoosnikute kaebusi kolhoosist väljaheitmise või kolhoosi mittevastuvõtmise kohta, need küsimused lahendatakse tüüp-põhikirja alusel artellide üldkoosolekute ning rajooninõukogude täitevkomiteede poolt (vt. eespool ptk. V).

Ent kohus võib võtta oma menetlusse kolhoosnikute hagid neil juhtudel, kui kolhoosi üldkoosolek on juba teinud otsuse kolhoosniku töötasu suuruse kohta, kuid juhatus miskipärast ei maksa kolhoosnikule üldse või maksab mitte terves koguses temal normipäevade järgi saada olevat tasu. See kehtib ka kolhoosist lahkunud liikmete suhtes, tingimusel, et mõlemal juhul on kinni peetud aegumise tähtajast.

Vaadates läbi kõne all olevasse kategooriasse kuuluvaid asjatoimetusi, s. o. hagisid kolhooside vastu tasumaksmise kohta normipäevade järgi, kohus ei loo järelikult kolhoosnikule mingisugust õigust — ta võtab oma kaitse alla kolhoosniku rikutud õiguse, mis oli tunnistatud kolhoosnikul olemasolevaks juba kolhoosi tulu jaotamisel.

NSV Liidu Ülemkohus rõhutas oma direktiivses juhtnööris, et vaadates läbi kolhoosnikute hagisid tasude alal normipäevade järgi, peavad kohtul olema tõendid hageja poolt väljatöötatud normipäevade arvu kohta ning normipäevade naturaalse ja rahalise tasumise suuruse kohta antud kolhoosis.

Neil juhtudel, kui hagejal on raske esitada kohtule dokumente väljatöötatud ja tasustamata jäänud normipäevade kohta, peab kohus ise nõudma need andmed kolhoosist. Rahuldades kolhoosniku hagi normipäevade tasustamise alal peab kohus sisse nõudma kolhoosilt normipäevade nii rahalise kui ka naturaaltasu, kusjuures kohtuotsuses peab olema täpselt ära näidatud, missuguseid nimelt saadusi ja kui suures koguses tuleb välja anda hagejale normipäevade arvel.

Normipäevade alaste vaidluste suhtes on kehtestatud lühendatud aegumistähtaeg — üks aasta, arvates kolhoosi tulude tegeliku jaotamise momendist (vt. NSV Liidu KTK ja RKN-i 26. juuni 1937. a. määrus).[16] Ent siiski juhul, kui tehakse kindlaks, et hageja laskis mööduda hagemistähtaja vabandatavail põhjustel, võidakse vastavalt NSV Liidu Ülem-

[16] LSKK 1937, nr. 47, art. 191.

kohtu seletusele normipäevade tasu alast hagi võtta arutamisele. Teiste vaidluste alal kehtivad üldtsiviilõigusliku hagiaegumise normid.

Määrates kindlaks normipäevade üldtasu, annavad kolhoosid mõnikord välja üksikuile kolhoosnikuile teisi saadusi kui ülejäänud artelliliikmeile või asendavad saadusi rahaga. Säärased vaidlused, mis esinevad eriti sageli traktoristide suhtes, vaadatakse läbi kohtu poolt.

Nagu meie edaspidi näeme (vt. ptk-id X ja XIV), on traktoristide töö tasustamine pandud masina-traktorijaamadele ja neile kolhoosidele, kelle põldudel traktoristid töötavad. Seoses sellega tekkis küsimus — kelle vastu peab traktorist suunama oma hagi, kui temale ei tasuta normipäevade järgi: kas masina-traktorijaama või kolhoosi vastu?

NSV Liidu Ülemkohtu pleenum andis 14. augustil 1942. a. selles küsimuses järgmise juhtnööri. Hagi esitamise korral traktoristi poolt masina-traktorijaama vastu rahalise ja naturaaltasu sissenõudmiseks normipäevade järgi või säärase hagi esitamise korral kolhoosi vastu on kohus kohustatud kaasa tõmbama osavõtule asjatoimetusest vastavalt masina-traktorijaama või kolhoosi ning otsustama hagi masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise tüüp-lepingu eeskirjade kohaselt, s. o. sisse nõudma masina-traktorijaamalt tasu rahalise osa normipäeva garanteeritud miinimumi ulatuses, kolhoosilt aga sisse nõudma normipäeva naturaaltasu ning raha selles ulatuses, mis traktoristil on saada üle garanteeritud miinimumi.

Kohtulikule arutamisele kuuluvad samuti kolhoosnikute vara (näiteks elumaja, isiklikus kasutuses oleva karja, põllumajandusliku väikeinventari) seadusvastase äravõtmise juhud, olgugi ühistamise sildi all. Siinjuures tuleb tähendada, et kohtud ei tohi piirduda üksnes sisulise asjaarutamisega. Kui kohus leiab selle juures põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja või kolhoosialase seadusandluse mõne teise akti rikkumist, on ta kohustatud sellest teatama vastavaile organisatsioonidele tarvilike abinõude rakendamiseks.

Kohtukorras vaadatakse läbi samuti kolhoosnikute vaidlused kolhoosidega korvuste alal kehavigastuste puhul, mis saadud töö juures kolhoosis. Kohtupraktikas esines juhtumeid, kus rahvakohtud mõistsid kolhoosnikutele välja kehavigastuste puhul korvusi normipäevades. NSV Liidu Ülemkohus osutas, et korvused kolhoosiliikmeile kehavigas-

tuste puhul tuleb välja mõista mitte normipäevades, vaid teatud perioodiliste naturaal- või rahaliste maksete näol.[17]

Kolhoosnikute hagid arvelduste kohta normipäevade järgi ning summade sissenõudmise kohta ülalpidamiseks on vabastatud kohtulõivust.

Justiitsorganite — kohtu ja prokuratuuri — funktsioonid kolhoosi ja kolhoosnikute suhtes ei piirdu ülaltähendatud toimingutega. Nad peavad samuti selgitama kolhoosnikutele tüüp-põhikirja sisu, nende põhikirjalikke õigusi, osutama neile juriidilist abi, algatama omal initsiatiivil asjatoimetusi põhikirja ning teiste kolhoosialast ülesehitustööd reguleerivate seadusandlike aktide rikkumiste kohta jne.

[17] Сборник действующих постановлений Пленума и директивных писем Верховного суда СССР 1924—1944 гг., Юриздат, 1946, lk. 170.

X peatükk.

Töö organiseerimise ja tasustamise õiguslikud vormid kolhoosides.

§ 1. Uldeeskirjad. § 2. Brigaadide ja lülide organiseerimine ning tööarvestus. § 3. Sisekorra-eeskirjad ja töödistsipliin kolhoosides. § 4. Kolhoosiliikmete töö tasustamise õiguslikud vormid. § 5. Töö täiendava tasustamise süsteem. § 6. Töö täiendava tasustamise erisüsteemid. § 7. Kolhoosiliikmete materiaalne kindlustus töövõime kaotamise puhul. § 8. Ulgtööl käimine kolhoosidest. § 9. Tööalaste vaidluste kolhoosides läbivaatamise kord.

§ 1. Üldeeskirjad.

1. Artelliliikmete töö ühistamine kõrvuti põhiliste tootmisvahendite ühistamisega on iseloomustavaks tunnuseks kolhoosile kui põllumajanduslikule tootmis-kooperatiivsele koondisele.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 1 määrab, et töötavad talupojad ühinevad vabatahtlikult «et ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s. t. ühine majapidamine».

Põllumajandusliku artelli liikmete kollektiivse töörakendamise materiaalseks baasiks on tootmisriistade ja -vahendite kolhooslik omand ühenduses riikliku omandiga (maa, suured põllutöömasinad jne.). Põllumajanduse tehniline varustus muudab töö kolhoosides industriaaltöö üheks erikujuks. Varustatud uusima tehnikaga (masina-traktorijaamade kaudu), kasutavad kolhoosid kõige täiuslikumaid töövahendeid. Rakendades kolhoosides uusi tootmisviise, kolhoosnikud — eilsed üksiktalunikud — kujundavad endid ümber. Kolhoosikord, ütleb seltsimees Stalin, muutis ümber talurahva, muutis ta uueks talurahvaks, missugust veel pole tundnud ajalugu.

2. Töökorraldus rajatakse kolhoosis põhimõttele — «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi.»

See NSV Liidu konstitutsiooniga kinnitatud sotsialismi põhimõte on ühiseks lähtealuseks töökorralduses nii riiklikes ettevõtteis kui ka kolhoosides. Töö korraldamisel kolhoosides kasutatakse ära sotsialistliku tööstuse ja riiklike põllumajanduslike ettevõtete (sovhooside) kogemusi. Selles avaldub järjekindlalt sotsialistlikku tüüpi ettevõtete juhtiv osa kolhoosiküla suhtes. ÜK(b)P XVII kongressil seltsimees Stalin ütles: «Kaob vastuolu linna ja maa vahel. Talupoegade silmis lakkab linn olemast nende ekspluatatsiooni keskuseks. Järjest tugevamaks muutuvad majandusliku ja kultuurilise koostöö niidid linna ja maa vahel. Maa saab nüüd linnalt ja tema tööstuselt abi — traktorite, põllutöömasinate, autode, inimeste ja ressursside näol. Ja ka maal endal on nüüd oma tööstus masina-traktorijaamade, remonditöökodade, kolhooside igasuguste tööstusettevõtete, väikeste elektrijaamade jms. näol. Kultuuriline kuristik linna ja maa vahel on kadumas.»[1]

Tööjõud kasutatakse kolhoosides ära plaanipäraselt. Töö plaanimine on kolhoosi tootmise plaanimise üheks osaks. Kolhoosides rakendatakse töökorralduse sotsialistlikke vorme: lööklus, sotsialistlik võistlus, stahhaanovlikud töömeetodid, ergutuslikud töötasustamise meetodid, isiklik vastutus ülesandeks tehtud töö eest jt.

Riiklike ettevõtete töökorraldusalaste kogemuste ärakasutamine kolhooside poolt ei kujuta endast arusaadavalt nende vormide mehaanilist ülekandmist kolhoosidesse. Kolhoosi kui põllumajandusliku tootmiskooperatiivse koondise erinevus riiklikust ettevõttest kutsub esile olulise erinevuse nii töökorralduse vormides kui ka töö õigusliku reguleerimise meetodite alal kolhoosides.

3. Kolhoosile kui talupoegade kooperatiivsele koondisele on iseloomulik see, et tema tootmistegevus toimub tema liikmete isikliku töö rakendamise teel. «Kõik tööd artelli majapidamises tehakse artelli liikmete isikliku tööga» (põhikirja p. 13). Tööle on lubatud palgata ainult isikuid, kel on eriteadmisi ja eriettevalmistust (spetsialistid), samuti ka ehitustöölisi. Ainult erandina, siis kui kiireid töid ei jõuta artelliliikmete olemasoleva tööjõuga selle täielikul rakendamisel nõutavaks tähtajaks täita, lubab põhikiri palgata ajutisi töölisi.

Nagu eespool märgitud, oli Isamaasõja tingimustes lubatud kasutada kolhoosides mittekolhoosiliikmete tööjõudu tunduvalt laiemas ulatuses, kui see leidis aset enne sõda. Kolhoosides rakendati tööle: linnade ja maakohtade töövõimeline elanikkond vastavalt NSV Liidu RKN-i ja

[1] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 405.

ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määrusele «Töövõimeliste linna- ja maaelanike mobiliseerimise korra kohta põllutöödele kolhoosides, sovhoosides ja masina-traktorijaamades»[2], vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud territooriumidelt evakueeritud elanikkond, Isamaasõja invaliidid neile tööandmise korras. Kõiki neid isikuid, sõltumata sellest, mis alustel nad kolhoosis töötasid, võrrutati kolhoosiliikmetega töötasustamise ning nende tööalaste suhete reguleerimise osas kolhoosis. Neile arvutati töö eest normipäevi, neile laienesid sisekorra-eeskirjad, nende suhtes rakendati sisekorra-eeskirjades ettenähtud karistusi töödistsipliini rikkumise eest jne.

Tööleping tööjõu kolhoosi värbamise vormina ei leidnud kuigi laia rakendamist.

4. Töösuhete tekkimise aluseks kolhoosis pole mitte tööleping, vaid liikmeksolemine. Liikmeksolemine kolhoosis kohustab artelliliiget võtma osa isikliku tööga artelli ühismajapidamisest.

Töö kvantiteedi ja kvaliteedi mõõtühikuks kolhoosides on normipäev. Iga artelliliige peab välja töötama mitte vähem normipäevi, kui on kindlaks määratud antud rajooni kolhooside kohustusliku normipäevade miinimumiga.

Kohustuslikuks miinimumiks on: puuvillarajoonides — 150 normipäeva, mittemustmullavööndis ja kõrgmäe teravilja- ning loomakasvatusrajoonides — 100 normipäeva, kõigis ülejäänud NSV Liidu rajoonides — 120 normipäeva aastas.

Põllumajanduslike tööde (kaasa arvatud ka loomatalitus) täitmise kergendamiseks kõigil perioodidel määrati kindlaks, et normipäevade kohustuslikust miinimumist iga mees- ja naiskolhoosnik peab välja töötama teatud hulga normipäevi üksikute perioodide järgi: a) puuvillarajooni kolhoosides — kuni 15. maini mitte alla 30 normipäeva, 15. maist kuni 1. septembrini — 45 normipäeva, 1. septembrist kuni 1. novembrini — 45 normipäeva, ülejäänud normipäevad võib välja töötada pärast 1. novembrit; b) mittemustmullavööndi ja kõrgmäe teravilja- ning loomakasvatusrajoonide kolhoosides — kuni 1. juunini mitte alla 25 normipäeva, 1. juunist kuni 1. augustini — 25 normipäeva, 1. augustist kuni 1. oktoobrini — 35 normipäeva, ülejäänud normipäevad võib välja töötada pärast 1. oktoobrit; c) NSV Liidu kõigi ülejäänud rajoonide kolhoosides — kuni 15. juunini mitte alla 30 normipäeva, 15. juunist kuni 15. augustini —

[2] LMKK 1942, nr. 4, art. 60.

30 normipäeva, 15. augustist kuni 15. oktoobrini — 40 normipäeva, ülejäänud normipäevad võib välja töötada pärast 15. oktoobrit. Oblastite täitevkomiteedele on antud õigus 20% piires tõsta või alandada üksikuile rajoonidele normipäevade hulka, mis kuulub väljatöötamisele põllumajanduslike tööde perioodidel.

Noorukeile — 12—16-aastastele kolhoosiliikmete perekonnaliikmetele on kohustuslike normipäevade miinimum kindlaks määratud 50 normipäeva suuruses aastas, jaotamata perioodide järgi. Kolhoose kohustati välja andma noorukeile tööraamatud ning arvestama nende poolt väljatöötatud normipäevad eraldi.[3]

Arusaadav, et normipäevade kohustuslik miinimum, nagu nähtub juba nimetusest endast, on vaid minimaalne nõue, mis esitatakse kolhoosnikule. Kohustusliku miinimumi täitmine ei vabasta kolhoosnikut kohustusest võtta osa kolhoosi töödest.

Kolhoosnikud töötavad majandis, mille liikmeiks nad ise on, nemad pole järelikult mitte ainult kolhoosi töötajad, vaid ka selle peremehed. Kolhoosnikud korraldavad ise oma tööd, oma tootmist; kolhoosi töö reguleerimine toimub kolhoosisisese juhtimise aktide alusel. Töösuhted kolhoosides on seepärast lahutamatult seotud kolhooside ühiskondlike suhete kogu süsteemiga. Seepärast kolhoosiõigus õigusharuna, mis reguleerib kolhoosisuhteid — sealhulgas ka kolhooslikke töö-õigussuhteid — ei hõlma ainult varaliste suhete kogukompleksi kolhoosis, vaid ka töö reguleerimisse, töö ja tootmise korraldusse puutuvaid küsimusi.

Kuna kolhoosnikud pole mitte ainult kolhoosi töötajad, vaid ka selle peremehed, siis nad ei saa oma töö eest ette kindlaksmääratud töötasu, vaid võtavad osa tulude jaotamisest vastavalt oma töö kvantiteedile ja kvaliteedile. Iga kolhoosniku osavõtu suuruse kolhoosi tuludest määrab tema poolt väljatöötatud normipäevade hulk.

---

[3] Eesti NSV-s on igale töövõimelisele kolhoosnikule määratud kohustuslikuks miinimumiks aastas 120 normipäeva, täites põllumajanduslike tööde hooaja järgi: kuni 15. juunini — 30 normipäeva, 15. juunist kuni 15. augustini — 35 normipäeva, 15. augustist kuni 15. oktoobrini — 45 normipäeva; ülejäänud normipäevi võib välja töötada pärast 15. oktoobrit.

Kolhoosnikute alaealistele perekonnaliikmetele 12 kuni 16 aasta vanuses on kohustuslikuks normipäevade miinimumiks määratud vähemalt 50 normipäeva aastas. Kolhoosidele on ette pandud välja anda alaealistele tööraamatud ja alaealiste poolt väljatöötatud normipäevad arvestada eraldi (ENSV Ministrite Nõukogu määrus 16. juulist 1948 nr. 668) — vt. Lisa lk. 401. Vastutav toimetaja.

Töösuhteid kolhoosides, nagu teisigi kolhooslikke õigussuhteid reguleeritakse põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja ja seda täiendavate normatiivaktidega, samuti ka artelli üldkoosoleku poolt kinnitatud sisekorra-eeskirjadega.

§ 2. Brigaadide ja lülide organiseerimine ning tööarvestus.

1. Põhiliseks tootmisüksuseks kolhoosis on tootmisbrigaad.

Brigaadid organiseeritakse tootmistunnuse alusel, kolhoosi majapidamise üksikute harude järgi. Reeglikohaselt luuakse põllutöö- ja loomakasvatusbrigaadid. Kolhoosides, kus on arenenud köögiviljakasvatus või puuviljakasvatus, luuakse köögiviljakasvatus- ja puuviljakasvatusbrigaadid.

Üldisele kollektiviseerimisele ülemineku esimestel aastatel praktiseeriti reas kolhoosides põllumajanduslike tööde läbiviimist ajutiste brigaadide organiseerimise teel ühe mingisuguse töö sooritamiseks või ainult üheks tööhooajaks. Üksikuis kolhoosides kujundati brigaade juhusliku tunnuse alusel — brigaadidesse koondati lähestikku elunevad pered nn. «pere-brigaadid». Säärane töökorraldus lõi isikliku vastutuse puudumise maatüki ja põllutööriistade kasutamises ega loonud kolhoosnikute vajalikku huvitatust töö tulemuste vastu.

Nende puuduste kõrvaldamiseks ÜK(b)P KK 4. veebruari 1932. a. määrus «Järjekordsetest abinõudest kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal»[4] soovitas kolhoosidel organiseerida brigaadid alalise koosseisuga selleks, et säärased brigaadid sooritaksid põhilisi põllumajanduslikke töid üldreeglina teatud kindlal maatükil kogu aasta kestel. See juhtnöör saigi brigaadide kujundamise aluseks kolhoosides.

2. Brigaad luuakse alaliselt tegutseva tootmisüksusena.

Põllumajanduses ei sõltu töö lõplik tulemus arusaadavalt mitte ainult üksikuist töödest, vaid terve põllumajandusaasta kestel tehtavate tööde kogukompleksist (künd, külv, lõikus jne.). Veel enam, rida abinõusid pinnase ettevalmistamise alal on vaja läbi viia mitte ühe, vaid mitme aasta jooksul. Seepärast vastavalt tüüp-põhikirja nõuetele (p. 14) moodustatakse põllutööbrigaad vähemalt ühe külvikorra kestuseks. Igale põllutööbrigaadile kinnistab artelli juhatus eri aktiga alatise maatüki,

[4] «Izvestija» 6. veebruarist 1932. a.

kogu vajaliku inventari, tööloomad ja majandushooned. See likvideerib isikliku vastutuse puudumise maa kasutamises (vt. ptk. VII), loob isikliku vastutuse kätteantud töö eest, samuti põllumajandusliku inventari kasutamise eest.

Säärane tootmisbrigaadide korraldus annab võimaluse individualiseerida teatud rühma kolhoosnikute tööd brigaadile eraldatud maatükil ning luua artelliliikmete vahetu huvitatuse nende töö tulemuste suhtes.

Loomakasvatusbrigaad kujundatakse üldjoontes samadel alustel nagu põllutööbrigaadki. Loomakasvatusbrigaadid moodustatakse tähtajaks mitte alla kolme aastat. Igale loomakasvatusbrigaadile kinnistab artelli juhatus kariloomad, loomade talitamiseks vajaliku inventari, veojõu ja loomakasvatusehitised. Samadel alustel kujundatakse juurviljakasvatuse jt. brigaadid.[5]

Brigaadi juhib brigadir, kes määratakse artelli juhatuse poolt tähtajaks mitte alla kahte aastat. Brigadir juhib brigaadi ainujuhtimise põhimõttel. Tema jaotab töö artelliliikmete vahel sisekorra-eeskirjade kohaselt ja arvestab tööd. Brigadir vastutab brigaadile kinnistatud vara eest.

3. Brigaadis moodustatakse lülid, s. o. eraldatakse väikesed alatised kolhoosnikute rühmad, kellele kinnistatakse maatükid või üksikud kultuurid.

ÜK(b)P XVIII kongressil seltsimees Molotov, üldistades eesrindlike kolhooside kogemusi lülide organiseerimise alal, ütles: «Tööviljakuse tõstmises ja põllumajanduse tõusus etendas juba suurt osa lülide moodustamine kolhoosides. Senini on lülide organiseerimine levinud väikeses osas kolhoosides. See üritus on aga end õigustanud kogemuste varal ja nõuab laialdast levikut kolhoosides».[6]

Kongress tunnistas vajalikuks rakendada laialdaselt lülitist töökorraldust kolhoosides.

Lülitise töökorralduse eelised seisnevad selles, et ta võimaldab veelgi enam individualiseerida tööd ning luua sellega töö lõpp-tulemuste vahetut sõltuvust töö kvaliteedist. Lülitine töökorraldus võimaldab hinnata iga kolhoosniku tööd lähtudes saadud viljasaagist. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK oma 31. detsembri 1940. a. määruses, kehtestades töö täiendava tasustamise süsteemi, rõhutasid vajadust üle minna lülitisele

---

5 Eesti NSV-s on brigaadide ja lülide kujundamise ja töö arvestamise kord ette nähtud ENSV Ministrite Nõukogu määruses 16. juulist 1948 nr. 668 — vt. Lisa lk. 401. Vastutav toimetaja.

6 XVIII съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1939, lk. 299.

töökorraldusele. Lülitise organisatsiooni juures õnnestus eesrindlikel kolhoosidel saavutada rekordilisi viljasaake ja rekordiliselt kõrget loomade produktiivsust.

Lülide organiseerimise korda üksikuis kolhoosides reguleeritakse sisekorra-eeskirjadega. Tavaliselt moodustatakse lüli artelli juhatuse otsusega brigadiri esildusel. Lüli töötab reeglikohaselt temale kinnistatud maatükil. Brigaadi liikmete üleviimist ühest lülist teise üldreeglina ei lubata. Erandjuhtumeil võib säärane üleviimine toimuda artelli esimehe korraldusel või juhatuse otsusel.

Lüli eesotsas on lülivanem. Lülivanem juhib lüli ning võtab ühtlasi kõrvuti teiste lüliliikmetega osa tootmistööst. Töö lüli liikmete vahel jaotab lülivanem ülesannete alusel, mis ta saab brigadirilt. Lüli poolt tehtud töö võtab vastu brigadir.

Arvestades eesrindlike kolhooside massilisi kogemusi lülide töö organiseerimise alal, ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum tunnistas vajalikuks luua brigaadides lülid, kinnistades neile rühvel-, tehnilisi ja köögiviljakultuure ning seemnepõlde ja seal, kus võimalik, ka teraviljakultuure.[7]

4. Kolhooside töökorralduses on eriline koht traktori- ja teebrigaadidel (traktoribrigaadide organiseerimise korra kohta vt. ptk. XIV).

NSV Liidu KTK ja RKN-i 3. märtsi 1936. a. määrus «Maaelanikkonna töisest osavõtust maanteede ehitusest ja parandusest»[8] määras kindlaks, et kolhoosnikud ja üksiktalupojad — mehed vanuses 18 kuni 45 aastani ja naised 18 kuni 40 aastani kohustatakse osa võtma teetöödest. See osavõtt väljendub selles, et iga töövõimeline kolhoosnik peab töötama tasuta kuus päeva aastas teetöödel teedeorganite plaanide ja töökäskude kohaselt. Kolhoose rakendatakse samuti töisele osavõtule teetöödest: nemad annavad tasuta kuueks päevaks aastas teedeorganite käsutusse elusa veojõu, transpordivahendid, tööriistad ja inventari koos neid teenindavate kolhoosnikutega, kelle tööd selle juures arvestatakse töise osavõtuna teede-ehitusest. KTK ja RKN tunnistasid, et kolhoosidele ja riigile on kasulikum, kui tee-töid teeksid mitte kõik kolhoosnikud, vaid et kolhoosid eraldaksid alalised brigaadid, kes töötaksid kolhoosi eest ja kellede töö arvatakse antud kolhoosi liikmete teetöödest osavõtu üldplaani. Seetõttu organiseeritakse kolhoosides artelliliikmete üldkoos-

[7] Vt. Pleenumi otsus VIII jagu p. 3. (Tõlkija märkus.)
[8] LSKK 1936, nr. 11, art. 88.

oleku otsusel teetööde tegemiseks teebrigaadid. Brigadir määratakse artelli juhatuse poolt. Brigaad täidab teedeorganite töökäskude alusel kõik kolhoosiliikmeile langevad tööd.

Teebrigaadi kujundamisel läheb kohustus, teha tööd teedeorganite töökäskude alusel, üksikutelt artelliliikmetelt üle artellile kui iseseisvale õigussubjektile tervikuna. Neil juhtudel kannab artell ka materiaalset vastutust teede-organite ees teetööde õigeaegse ja nõuetekohase täitmise eest.[9]

5. Tööd arvestatakse kolhoosis vahetult brigaadis ja lülis. Brigaadis arvestab tööd, nagu mainitud, brigadir. Iga päev töö lõppedes teeb brigadir kindlaks brigaadi, lüli ja iga üksiku kolhoosniku poolt tehtud töö kvantiteedi ja kvaliteedi. Tööarvestuse vormid on kindlaks määratud NSV Liidu RKN-i 31. jaanuari 1939. a. määrusega.[10] Igale kolhoosnikule antakse välja kolhoosniku tööraamat. Sellesse raamatusse kannab brigadir sisse tööhulga, mille täitis antud artelliliige, ning normipäevade arvu, mis temale arvutatakse selle töö eest. Sissekanne tehakse pärast töö lõpetamist, kuid mitte harvem kui kord nädalas. Artelli juhatus on kohustatud igakuuliselt välja panema nähtavale kohale artelliliikmete nimekirja, milles on märgitud iga kolhoosniku poolt möödunud kuu jooksul väljatöötatud normipäevade arv. Aasta lõpul, hiljemalt kaks nädalat enne üldkoosolekut, kus tulevad arutusele aasta töötulemused, pannakse välja iga kolhoosniku töö aastakokkuvõte, mis on õigeks tunnistatud brigadiri, arveametniku ja artelli esimehe poolt. Kaebused normipäevade ebaõige sissekandmise kohta vaatavad läbi kolhoosi juhtimisorganid (juhatus, üldkoosolek). Nende kaebuste läbivaatamise korda reguleeritakse tavaliselt sisekorra-eeskirjadega.

§ 3. Sisekorra-eeskirjad ja töödistsipliin kolhoosides.

1. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab artelliliikmeid «hoolega hoidma oma kolhooslikku omandit ja kolhoosi põldudel töötavaid riigi masinaid, töötama ausalt, alluma põhikirja nõuetele ja üldkoosoleku ning juhatuse otsustele, järgima sisekorra-eeskirju, korralikult tegema juhatuse ja brigadiri poolt neile määratud tööd, korralikult

[9] Vt. NSV Liidu Ülemkohtu pleenumi 12. juuni 1941. a. määrus nr. 23(8)u, „Сборник действующих постановлений Пленума и директивных писем Верховного суда СССР 1924—1944 гг.", Юриздат, 1946, lk. 171.

[10] LMKK 1939, nr. 11, art. 74. (Vt. ka ENSV Ministrite Nõukogu määrus 16. juulist 1948 nr. 668 — Lisa, lk. 401. Vastutav toimetaja.)

täitma neile antud ühiskondlikke kohustusi ja rangelt kinni pidama töödistsipliinist» (p. 17).

Suur tähtsus töödistsipliini tugevdamiseks kolhoosis on sisekorra-eeskirjadel. Sisekorra-eeskirjad on normatiivakt, mis kehtestatakse üldkoosoleku poolt. Sisekorra-eeskirjade eesmärgiks on töödistsipliini tugevdamise, õige töökorralduse, tööaja täieliku ja ratsionaalse ärakasutamise, tööviljakuse ja saagi tõstmise tagamine.

Kolhooside sisekorra-eeskirjad on oma sisult ning hõlmatavate küsimuste ringilt tunduvalt avaramad kui riigiettevõtetes tarvitusel olevad sisekorra-eeskirjad. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 13 kohaselt teevad kõiki töid artelli majapidamises artelliliikmed «üldkoosoleku poolt vastuvõetud sisekorra-eeskirjade kohaselt.»

Rea kolhooside poolt vastuvõetud sisekorra-eeskirjad konkretiseerivad artelliliikmete töökohustusi, rõhutavad artelliliikmete kohustust täita põhikirja nõudeid kolhoosipere abimajapidamise normide ja suuruse osas, kirjeldavad üksikasjaliselt töö ja tootmise korraldamise korda (brigaadide ja lülide kujundamine, kolhoosnikute jaotamine brigaadide ning lülide vahel jne.), määravad kindlaks töö organiseerimise korra (töö algus, töövaheajad hommiku- ja lõunasöögiks, töö lõpp), määravad kindlaks karjatalitamise reeglid, karistuste ja ergutuste määrad, põllumajandusliku artelli vara kasutamise korra, kolhoosnikute isiklike vajaduste teenindamise korra, töökaitse abinõud, soodustused rasedatele naistele ning lõpuks — reguleerivad kolhoosi juhatuse tööd.

Üksikutes vabariikides, kraides ja oblastites on kolhooside abistamiseks välja töötatud ja avaldatud sisekorra-näidiseeskirjad. Neis näidiseeskirjades on arvesse võetud kolhoosliku ülesehitustöö kogemused. Need eeskirjad ongi kõige tüüpilisemad meie maa kolhooside valdavale enamikule.[11] Üksikutes kolhoosides võivad muidugi esineda ühed või teised kõrvalekaldumised näidiseeskirjadest, kuid kõigi kolhooside sisekorra-eeskirjadele on iseloomulik see, et need ei piirdu kolhoosiliikmete töökohustuste reguleerimisega, nagu see esineb riiklikes ettevõtteis, vaid hõlmavad samuti rea teisi küsimusi kolhooslikus ülesehitustöös — selle arenemise artelli-staadiumis, määravad kindlaks õige suhte kolhoosi ühiskondliku majapidamise ja kolhoosipere abimajapidamise

[11] Vt. «Справочник председателя колхоза», Сельхозгиз, 1945 r., lk. 196, samuti Valge-Vene NSV Ministrite Nõukogu 1. septembri 1946. a. määrus — Valge-Vene MKK 1946, nr. 8, art. 80.

vahel, sätestavad kolhoosnikute isiklike vajaduste teenindamise korra jne.

2. Kolhoosnikute-lööklaste esimesel kongressil seltsimees Stalin ütles: «... teil on kõik olemas selleks, et arendada kolhooside organiseerimist ja saavutada täielik vabanemine vanadest köidikutest.

Teilt nõutakse ainult ühte — töötada ausalt, jaotada kolhoosi tulud töö alusel, hoida kolhoosi vara...»[12]

Töödistsipliinist kinnipidamist kolhoosides tagatakse nii veenmis- kui ka sunni-abinõudega.

Arendades igati kolhoosimasside isetegevust, tõmmates neid kaasa artelli majapidamise juhtimisse, arendades massilist poliitilist tööd, juurutab artelli juhatus sellega kolhoosides uut töödistsipliini, sotsialistlikku suhtumist töösse ja tootmisvahendeisse. Selle kõrval rakendatakse töödistsipliini rikkujate suhtes ka mõjutusvahendeid.

Töödistsipliini rikkujateks loetakse sisekorra-näidiseeskirjade kohaselt kolhoosnikud, kes täidavad lohakalt ja hooletult neile usaldatud tööd, hilinevad vabandava põhjuseta tööle, lahkuvad omavoliliselt töölt enne kindlaksmääratud aega, ei ilmu tööle vabandava põhjuseta, lähevad brigadiri loata üle teisele tööle, keelduvad täitmast brigadiri, kolhoosi esimehe, majandi juhataja või lülivanema korraldusi jms.

Töödistsipliini rikkujate suhtes rakendatakse järgmisi karistusvahendeid: hoiatus, noomitus, laitus põllumajandusliku artelli liikmete üldkoosolekul, trahv kuni viie normipäeva suuruses, paigutamine madalamale tööle, ajutine kõrvaldamine töölt jt.

Neil juhtudel, kui kõik artelli poolt tarvituselevõetud kasvatus- ja karistusabinõud ei anna tulemusi, esitab juhatus artelli parandamatute liikmete suhtes üldkoosolekule otsustamiseks nende artellist väljaheitmise küsimuse (põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 17).

Need karistusvahendid on distsiplinaarse iseloomuga, mis kohaldatakse kolhooside poolt oma valitavate organite võimuga töödistsipliini rikkujate suhtes, s. o. isikute suhtes, kes rikuvad põhikirja ja sisekorraeeskirjade nõudeid. Selle kõrval, nagu eespool tähendatud, NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1942. a. määrus «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest» näeb ette kriminaalvastutuse normipäevade kohustusliku miinimumi põhjuseta väljatöötamata jätmise eest põllumajanduslike tööde perioodide järgi. Töövõimeline kolhoosnik, kes vabandava põhjuseta pole välja töötanud normi-

[12] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 367.

päevade miinimumi põllumajanduslike tööde perioodide järgi, antakse kohtu alla ning karistatakse rahvakohtu otsusel paranduslike töödega kolhoosis tähtajaga kuni 6 kuud koos kuni 25% kinnipidamisega normipäeva tasust kolhoosi kasuks.

Distsiplinaarkaristuste rakendamine kolhoosnikute suhtes ei kõrvalda võimalust kolhoosniku vastutusele võtmiseks tsiviilõiguslikus korras ebaperemeheliku ja lohaka suhtumise eest kolhoosi varasse, millega kaasus materiaalne kahju (vt. ptk. V).

3. Rakendades mõjutusvahendeid töödistsipliini rikkujate suhtes, kolhoosid samal ajal määravad ergutusi hästi töötavaile artelliliikmeile. Sisekorra-eeskirjades on tavaliselt ette nähtud järgmised ergutusvahendid: kolhoosi juhatus märgib ära oma otsustes kolhoosi parimaid liikmeid ja nende silmapaistvaid saavutusi, avaldab tänu ennastsalgava töö ja kõrgete töönäitude eest; süstemaatiliste eeskujulike töönäitude eest juhatus kannab brigaadi või lüli punasele tahvlile, annab neile kolhoosi rändpunalipu, annab eesrindlike brigaadide ja lülide liikmeile ainelisi preemiaid natuuras või rahas, aitab parimail stahhaanovlastel saada tuusikuid puhkekodudesse ja sanatooriumidesse, parendab nende korteriolusid jms. Juhatuse või üldkoosoleku poolt kolhoosiliikmeile määratud ergutused kannab kolhoosi juhatus kolhoosi auraamatusse, ära tähendades: millal, kes, kelle poolt, millega ning mille eest on saanud ergutuse. Kolhoosi auraamatusse kantakse samuti kõik kolhoosiliikmete autasustamised kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt.[13]

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 29. märtsi 1947. a. seadlusega sätestati, et kõrgete nisu-, rukki-, maisi-, suhkrupeedi ja puuvillasaakide saamise eest omistatakse mees- ja naiskolhoosnikutele, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajaile sotsialistliku töö kangelase aunimetus ja neid autasustatakse Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega.[14]

---

[13] Vt. «Справочник председателя колхоза», Сельхозгиз, 1945 г. lk. 201.

[14] Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 13. detsembrist 1948 nr. 1147 võeti Eesti NSV-s kohaldamiseks ja täitmiseks NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 15. novembrist 1948 nr. 4258 «Kolhoosnikute, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate esitamise korra kohta Sotsialistliku Töö Kangelase nimetuse andmiseks ja nende autasustamiseks NSV Liidu ordenitega ja medalitega põllumajanduskultuuride kõrgete saakide saamise eest» — ENSV Teataja 1948, 30, 203. Samuti võeti Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 21. märtsist 1949 nr. 168 täitmiseks NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus 3. märtsist 1949 nr. 915 «Sotsialistliku töö kangelaste — põllumajanduse eesrindlaste autasustamiseks teise kuldmedaliga «Sirp ja Vasar»». Vastutav toimetaja.

Seadluse organiseeriv jõud seisneb selles, et ta võimaldab anda võistlusele kõrgete saakide eest tõeliselt massilise, tõeliselt üldrahvaliku iseloomu. Seadlusega kindlaksmääratud näidud on kättesaadavad kolhoosipõllu töötajate laiadele hulkadele.

§ 4. Kolhoosiliikmete töö tasustamise õiguslikud vormid.

Töö mõõtühikuks kolhoosis on n o r m i p ä e v.

Normipäev kui töö mõõt kolhoosides on täiesti uudne kategooria, mille lõi kolhoosliku ülesehitustöö praktika.

Juba põllumajandusliku artelli 1930. a. tüüp-põhikirjas rõhutati vajadust sisse seada töö kvantiteedi ja kvaliteedi arvestust, kindlaks määrata töönormid ja -hinded üksikute tööliikide järgi. Kuid tollal põhikiri veel ei andnud vastust küsimusele, mis vormides võidakse arvestada artelliliikmete tööd ning missugused peavad olema töö tasustamise vormid.

Üksvahe praktiseerisid kolhoosid kohtadel kulutatud töö arvutamist rahaüksustes (rublad, kopikad). Kolhoosnikud võtsid seda meetodit kindla palga kindlaksmääramisena. Seepärast nad esitasid nõudmise neile välja anda kõik arvutatud summad ning teha viivitamata lõpparved, sõltumata artelli majandusliku tegevuse tulemustest. Kolhoosnikutele arvutati tihti säärased summad, mis ei vastanud artelli majanduslikele võimalustele. Vajalike käibesummade puudumine viis selleni, et kolhoosid ei olnud suutelised katma kolhoosnikutele arvutatud summasid. See põhjustas tööst keeldumisi, põhjendamatuid pretensioone jne.

Nõukogude VI kongress (märts 1931) andis järgmise juhtnööri: «Kolhoosi tulude jaotamine põhimõttel — kes töötab rohkem ja paremini, see saab rohkem, kes ei tööta, see ei saa midagi, — peab saama reegliks kõigile kolhoosnikutele ja kolhoosidele. Vastavalt sellele peab põhilistel põllumajanduslikel töödel: künni-, külvi-, kitkumis-, viljakoristus- ja viljapeksutööde alal leidma massilist rakendamist normipäevades hinnatav tükitöö.» [15]

Kolhooside abistamiseks töötas Põllutöö RK 1933. aastal välja näidistöönormid ja näidis-tööhinded normipäevades. Nende normide alusel töötatakse igas kolhoosis välja, arvestades kohalikke tingimusi, töö-

[15] LSKK 1931, nr. 17, art. 161.

normid ja tööhinded normipäevades, mis kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt.

Hinnete kindlaksmääramiseks tööühikute järgi jaotatakse kõik tööd 7-sse rühma. Kõige kergem töö hinnatakse selles astmestikus 0,5 normipäeva suuruseks päevatöö eest, kõige keerulisem töö aga 2 normipäeva suuruseks. 7-dasse rühma kuuluvad tööd, mis nõuavad suurimat kvalifikatsiooni, näiteks masinisti töö isesiduja, motoristi töö hobu-mootorpritsijal, mahaviskaja töö liht-viljalõikusmasinal jt.; 1-sse rühma kuuluvad kolhoosnikud, kes on tegevad majandisisestel kvalifikatsiooni mittenõudvail töödel (valvurid, koristajad jt.). Põhilised põllutööd hinnatakse kõrgemate rühmade järgi, abitööd — madalamate järgi. [16]

Seega normipäev võimaldab teha vahet kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata töö vahel, raskema ja kergema töö vahel. Iga kolhoosniku töö, kes töötab ühiskondlikus tootmises, saab teatud kvantitatiivse ja kvalitatiivse iseloomustuse, sest olenemata üksikute tööde mitmekujulisusest väljenduvad nad kõik samas mõõtühikus. Sellega kindlustatakse kolhoosides tõeline majanduslik võrdsus kõigile osavõtjaile kolhoosi tootmisest, eriti naistele. Üksikmajapidamise tingimustes naine, täites suurt tööd, jäi majanduslikult mitte-võrdõiguslikuks. Normipäev likvideeris selle olukorra täielikult ning, nagu rõhutas seltsimees Stalin naiskolhoosnikute peedipõldude lööklaste vastuvõtul, «normipäevade abil vabastas kolhoos naise ning tegi ta iseseisvaks.« [17]

Olles töö kvantiteedi ja kvaliteedi mõõtühikuks ei kujuta normipäev endast siiski kõigi kolhooside tarvis ette kindlaksmääratud suurust: normipäeva maksumus sõltub antud kolhoosi tulukusest.

Artelli poolt saadavast lõikusest ja loomakasvatuse saadustest artell, vastavalt tüüp-põhikirja p.-le 11, täidab esmajärjekorras oma kohustused riigi vastu, moodustab ühiskondlikud fondid, mis on vajalikud kolhoosi tootmisalaste ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks ning töövõimetute abistamiseks. Kogu ülejäänud toodang jaotatakse artelliliikmete vahel normipäevade järgi (täpsemalt vt. allpool ptk. XII).

2. Kõik põllumajanduslikud tööd artellis tehakse tükitöö alusel (tüüp-põhikirja p. 15).

Kolhoosides rakendatakse individuaalset ja väikerühmalist tükitööd.

[16] Eesti NSV-s on näidistöönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades kinnitatud ENSV Ministrite Nõukogu määrusega 16. juulist 1948 nr. 668 — vt. Lisa lk. 401. Vastutav toimetaja.

[17] Ленин и Сталин, Сборник произведений к изучению истории ВКП(б). 1936 г., т. III, lk. 642.

Väikerühmalist tükitööd rakendatakse neil juhtudel, kui iga kolhoosniku tööd üksikult ei saa arvestada — näiteks teravilja puhastamisel masinatega.

Individuaalne tükitöö tähendab seda, et arvestatakse tööhulka, mille on teinud iga kolhoosnik üksikult, mille kohaselt temale arvutataksegi normipäevad. Sel tükitöö vormil on see paremus, et ta likvideerib isikliku vastutuse puudumise üksikute kolhoosnikute töös. Seepärast rakendatakse individuaalset tükitööd kõigil otsustava tähtsusega põllumajandustöödel. Kuid individuaalset tükitööd ei ole võimalik rakendada kõigil tööaladel. Seepärast rakendatakse individuaalse tükitöö kõrval väikerühmalist tükitööd.

3. ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum tunnistas vajalikuks kõrvaldada puudused kolhoosnikute töö organiseerimises ja tasustamises, mis pidurdavad tööviljakuse edasist tõusu ja ühiskondliku majapidamise tugevnemist kolhoosides.

Need puudused avalduvad:

a) ühevõrdsustamise esinemises normipäevade arvutamisel ja tulude jaotamisel sõltumata brigaadide ja lülide töö tulemustest, mille tagajärjel ausad ja hästi töötavad kolhoosnikud satuvad ebasoodsasse olukorda, võrreldes kasuahnete ja kohusetundetute elementidega kolhoosnikute hulgas; b) vananenud, liiga madalate töönormide kehtimises kolhoosides, mis viib normipäevade raiskamisele ja vajaliku korra puudumisele normipäevade kulutamises; c) individuaalse ja väikerühmalise tükitöö mitteküllaldases rakendamises põllu- ja teistel töödel.

Nende puuduste kõrvaldamiseks pleenum otsustas «... pidada tarvilikuks lähemal ajal läbi viia töönormide ja -hinnete revideerimine normipäevades, kindlustades seejuures kõrgema töötasu tähtsamail töödel ja tasu vähendamise teise järgu tähtsusega tööde juures.

Normipäevade säästlikumaks ja õigemaks kulutamiseks soovitada kolhoosidel planeerida aasta alguses normipäevade kulu tööde jaoks üksikute harude ja põllukultuuride järgi, seades sisse range kontrolli normipäevade õige arvutuse üle vastavalt tehtud tööle ja brigaadide ning lülide normipäevade kulutamise plaanidele.

Tulud jaotada kolhoosides arvestades brigaadi poolt kogutud saaki ja brigaadides — arvestades lülide poolt kogutud saaki, selleks, et brigaadide ja lülide kolhoosnikud, kes on saanud suuremad saagid, saaksid vastavalt ka kõrgemat tasu, ja väikese saagi saanud brigaadide ja lülide kolhoosnikud saaksid oma töö eest väiksemat tasu.»

Pleenum tegi ülesandeks NSV Liidu Valitsuse juures asuvale Kolhooside Nõukogule ja NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile vastavalt nendele põhijuhtnööridele ja üksikute vabariikide, kraide ning oblastite kogemusi arvesse võttes välja töötada ja esitada NSV Liidu Ministrite Nõukogule ning ÜK(b)P Keskkomiteele ettepanekud töö organiseerimise ja tasustamise, töönormide tõstmise ja normipäevade arvutamise alal korra loomise kohta kolhoosides. [18]

4. Üldreeglina arvutatakse normipäevi ainult töö eest kolhoosi ühiskondlikus majapidamises. Normipäevade arvutamine isikuile, kes ei tööta vahetult kolhoosis, on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja jäme rikkumine.

Nagu märgib ära NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus, esines reas oblastites ja rajoonides põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja tõsiseid rikkumisi ka normipäevade kulutamise osas. Põhikirja rikkumised selles osas seisnesid järgmises:

1) paljudes kolhoosides olid tugevasti suureks paisutatud halduse ja teenindava personali koosseisud, mille tagajärjel neis kolhoosides olid ülemäära suured normipäevade ja rahaliste vahendite kulutused haldusvalitsemiskuludeks;

2) paljudes kolhoosides peeti kohalike võimuorganite nõudmisel ülal normipäevade arvel isikuid, kes ei töötanud kolhoosis ega omanud mingisuguseid suhteid kolhoosi tootmisega, nagu külanõukogude korrapidajaid, valvureid ja käskjalgu, tuletõrjemeeskondade ülemaid, mitmesuguseid külanõukogude ja rajooni-organisatsioonide koosseisuväliseid töötajaid;

3) paljudes kolhoosides peeti ülal normipäevade arvel juuksureid, kingseppi, rätsepaid ja teisi töötajaid, kes teenindasid kolhoosnikute isiklikke vajadusi ja kellele seetõttu kolhoosnikud ise peaksid tasuma;

4) normipäevi arvutati samuti tööde eest, mida täideti mitmesugustele küla- ja rajooniorganisatsioonidele, nagu näiteks hoonete ehitus ja remont, puude varumine jt.

Ajalehed teatasid, et niisugused faktid avastati Vinnitsa, Jaroslavi, Kuibõševi, Voroneži ja reas teistes oblastites. Vinnitsa oblastis arvutati oblastinõukogu täitevkomitee korraldusel normipäevi juuksureile, kingseppadele ja teistele töötajaile, kes teenindavad kolhoosnikute isiklikke

[18] Vt. ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 55.

elukondlikke vajadusi. Jaroslavi oblasti Kurbski rajoonis rakendati kolhoosnikuid iga liiki töödele, mil polnud midagi ühist kolhoosidega ja nende tööde eest arvutati neile rajooni töötajate ja külanõukogu esimeeste korralduste kohaselt normipäevi kolhoosi arvel.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK mõistsid hukka selle praktika ja panid ette teha lõpp normipäevade omastamisele ja kolhooside tulude ebaõigele jaotamisele, kaotada tasumaksmine normipäevades isikuile, kel ei ole tegemist kolhoosidega, ja keelata kohalikel nõukogude ning parteiorganeil nõuda kolhoosidelt normipäevadena tasumaksmist tööde eest, mil ei ole midagi ühist kolhoosidega.

Põhikiri ei näe ette normipäevade arvutamist artelliliikmeile, kes on vabastatud tööst kolhoosis haiguse puhul või teistel põhjustel (õppimine kursustel, minek ulgtööle jne.). Ainus erand on lubatud naiskolhoosnikute suhtes, kes on vabastatud töölt raseduse puhul: rasedad naiskolhoosnikud vabastatakse töödest kuuks ajaks enne ja kuuks ajaks pärast sünnitust, säilitades neile nende kahe kuu kestel ülalpidamise pooles suuruses sellest normipäevade arvust, mis nad keskmiselt teenisid.

5. Töö tasustamise erikord on kehtestatud kolhoosi esimeeste suhtes. Kolhoosi esimees on kogu kolhoosi majapidamise juht. Esimehe kogemustest ja oskusest, tema huvitatusest kolhoosi eduka tegevuse vastu sõltub suurel määral kolhoosi kui terviku ja tema üksikute harude töö edukus. Tuleb pidada meeles, et erinevalt teistest kolhoosnikutest annab esimees kogu oma tööaja kolhoosile terve aasta jooksul.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 21. aprilli 1940. a. määrus «Tasumaksmisest kolhoosi esimeestele NSV Liidu idarajoonides»[19] kehtestas järgmise tasumaksmise korra kolhoosi esimeestele NSV Liidu idarajoonides (seda korda on käesoleval ajal laiendatud ka teiste NSV Liidu rajoonide kolhooside esimeestele).[20]

Kolhoosi esimeeste töö tasustamine toimub osalt normipäevade, osalt rahalise juurdemakse näol. Tasu suurus sõltub külvipinnast (kaasa arvatud köögivilja-aiad, puuvilja- ja marjaaiad) ning kolhoosi rahalisest tulust. Esimehele arvutatakse 45—90 normipäeva kuus sõltuvalt kolhoosi külvipinnast. Peale selle saab ta rahalist juurdemaksu 24—400

---

[19] LMKK 1940, nr. 11, art. 271.

[20] Eesti NSV-s on kolhooside esimeestele töötasu maksmise kord ette nähtud ENSV Ministrite Nõukogu määruses 16. juulist 1948, nr. 668. Samas määruses on ette nähtud ka töö täiendav tasustamine. Vt. Lisa, lk. 401. Vastutav toimetaja.

rubla kuus sõltuvalt kolhoosi rahalise tulu üldsummast. Rahalise juurdemaksu väljamaksmine toimub igakuuliselt 70%-lise avansi näol juurdemaksust, mis määratakse kindlaks lähtudes kolhoosi rahalisest tulust eelnenud aastal. Lõplik arveldus tehakse majandusaasta lõpul pärast aastaaruande kinnitamist kolhoosnikute üldkoosoleku poolt ning kolhoosi aastaaruande läbivaatamist rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt. Peale selle arvutatakse kolhoosi esimehele täiendavalt normipäevi tööstaaži eest kolhoosis järgmises suuruses: esimehele, kes töötab kolhoosis kolmandat aastat, arvutatakse täiendavalt normipäevi 5% ulatuses kindlaksmääratud kuutasust normipäevades; neljandat aastat kolhoosis töötavale esimehele suurendatakse täiendavate normipäevade arv 10%-le, viis ja enam aastat töötavale — 15%-le. Peale selle saab esimees täiendavat tasu põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja kariloomade produktiivsuse tõstmise eest (vt. käesoleva peatüki § 5).

6. Teetööde brigaadis töötavate kolhoosiliikmete töö tasustamine toimub normipäevade arvutamise teel vastavalt kolhoosi üldkoosoleku poolt kinnitatud töönormidele. Seejuures kuus päeva aastas need kolhoosnikud täidavad seda kohustust iseenda eest, kuna ülejäänud aja eest arvutatakse neile normipäevi nende kolhoosiliikmete arvel, kes on vabastatud vahetust töisest osavõtust teedeehitusest.

§ 5. Töö täiendava tasustamise süsteem. [21]

1. Kõrvuti töö tasustamisega normipäevade järgi seati alates 1941. a. kolhoosides sisse töö täiendav tasustamine põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest.

Kolhoosliku ülesehitustöö praktika näitas, et tulude jaotamine ainult väljatöötatud normipäevade järgi, arvestamata brigaadi või lüli poolt saadud viljasaaki ning saavutatud produktiivsust loomakasvatuses, lõi mõningaid ühevõrdsustuse elemente ega stimuleerinud küllaldaselt võitlust kõrge tööviljakuse eest. Asi seisneb selles, et normipäev iseendast ei arvesta täielikult töö lõpp-tulemusi. Ta arvestab töö kogust, töö kvalifikatsiooni ja töö keerulisust, kuid ei kajasta ega saagi kajastada töö kvalitatiivset külge tema lõpp-tulemuste seisukohalt.

[21] Vt. eelmine allmärkus. Vastutav toimetaja.

On ju teada, kui määratu suur tähtsus on mitmesuguste põllumajanduslike tööde täitmise tähtaegadel kõrgete viljasaakide saamiseks. Varajane külv, õigeaegne hoolitsus külvide eest, õigeaegne võitlus mitmesuguste kultuuride põllumajanduslike kahjuritega, viljakoristus lühikese ajaga jne. — kõik see aitab kaasa viljakuse suurele tõusule. Seepärast — kui jutt on töö kvaliteedist põllumajanduses, tuleb võtta arvesse ka täidetavate tööde tähtajalisust. Peale selle on viljakuse tõstmiseks tähtis mitte ainult kinnipidamine agrotehnilistest tähtaegadest, vaid ka teiste agrotehnika ja zootehnika nõuete täitmine (lume kinnipidamine, niiskuse säilitamine jt.). Seejuures aga hinnatakse kolhoosnikute tööd normipäevade arvutamisel sõltumata tööde täitmise ajast. Olenemata sellest, kunas üks või teine töö sooritati, arvutatakse kolhoosnikule normipäevi.

Töö kvaliteedi täielikuks arvestamiseks põllumajanduses ei piisa ainult ühe üksiku töö näitude arvestamisest. Üksiku töö kvalitatiivsed näidud tervel real juhtudel ei tingi veel töö lõpptulemust, mis tuvastatakse viljasaagi suuruse või loomakasvatuse produktiivsuse abil. Võib näiteks hästi teostada kevadkündi ja -külvi, kui aga külvijärgsed tööd sooritatakse halvasti, siis see kajastub muidugi negatiivselt saagil. Võib hästi läbi viia kõik põllumajanduslikud tööd, kui aga halvasti organiseerida viljasaagi koristamist — näiteks kaod saagikoristuse ja viljapeksu juures — siis viib see nullini kogu aasta töö tulemused.

Järelikult — kolhoosi töö tulemused määratakse lõppkokkuvõttes kolhoosi poolt kogutud viljasaagi või loomakasvatusest saadud produktsiooni suuruse abil.

Määrates kindlaks kõigile artelliliikmeile võrdse koguse saadusi ja raha ühe normipäeva eest, jaotasid kolhoosid majandusaasta tulemused (pärast oma kohustuste täitmist riigi vastu ning ühiskondlike fondide moodustamist) ainult väljatöötatud normipäevade hulga järgi, arvestamata brigaadi või lüli poolt kogutud saagi suurust või saavutatud taset loomakasvatuse produktiivsuses. Selle tagajärjel eesrindlikud, ausalt töötavad kolhoosnikud, kes said kõrgeid saake teravilja, tehniliste ja teiste põllumajanduslike kultuuride alal, samuti kolhoosnikud, kes saavutasid kõrgeid näite loomakasvatuse produktiivsuse alal, sattusid ebasoodsaisse tingimustesse võrreldes kolhoosnikutega, kes töötasid halvasti ning said madalaid viljasaake. Sageli kujunes olukord selliseks, et kolhoosnikute töö, kes kuulusid brigaadidesse ja lülidesse, kus põllutööd tehti õigeaegselt ja kõrgekvaliteediliselt ning saadi seetõttu kõr-

geid viljasaake, tasustati võrdselt nende kolhoosnikute tööga, kes kuulusid sama kolhoosi teistesse brigaadidesse ja lülidesse, kus saadi vähemad viljasaagid.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määruses «Kolhoosnikute töö täiendavast tasustamisest põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest Ukraina NSV-s» [22] tuuakse järgmine näide: Vinnitsa oblasti Komsomoli rajooni kolhoosis «Vtoraja Pjatiletka» kogus S. Voitjuki lüli 2,5 hektaari suuruselt suhkrupeedipõllult 136 tsentnerit suhkrupeete hektaarilt töökulutuse juures 370 normipäeva, kuna aga A. Skripniku lüli kogus sama suurelt põllult 211,5 tsentnerit hektaarilt töökulutuse juures 350 normipäeva. Normipäevade võrdse tasustamise tõttu sai Skripniku lüli — kes saavutas 56% võrra kõrgema viljasaagi — raha, teravilja ja teisi saadusi vähem kui Voitjuki lüli.

2. Selleks, et kolhoosnikute töö tasustamist viia rangesse vastavusse töö kvaliteediga ning suurendada kolhoosnikute materiaalset huvi põllumajandusliku toodangu kõigi liikide kasvu vastu, soovitasid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK kolhoosidel alates 1941. aastast anda brigaadide ja lülide kolhoosnikutele täiendavalt, üle kindlaksmääratud normipäevatasu, natuuras või rahas osa toodangust, mille toodab brigaad või lüli üle plaaniliste ülesannete teravilja-, tehniliste, köögivilja-, puuvilja-, marja- ja söödakultuuride alal ning samuti üle plaaniliste ülesannete loomakasvatuse alal. Sellega kehtestati uus põhimõte töö tasustamise alal kolhoosides. Tulu osa, mille saavad kolhoosnikud töö eest kolhoosi tootmises, tehakse sõltuvaks mitte ainult arvutatud normipäevade arvust, vaid samuti ka kolhoosnikute poolt kogutud viljasaagi suurusest, ergutades neid kolhoosnikuid, kes ületavad plaane.

Selle põhimõtte rakendamine praktikas oleneb konkreetseist kohalikest tingimustest. Vastavalt põllumajanduse suunamisele üksikute vabariikide, kraide ja oblastite kolhoosides kehtestatakse kolhoosnikute töö täiendav tasustamine nende kultuuride ja loomakasvatusliikide alal, mis on kõige enam levinud antud krais, oblastis või vabariigis. Erinevad ergutusvormid määratakse kindlaks ka sõltuvalt üksikute kultuuride kasvatamise raskusest mitmesugustes rajoonides. Nii rakendatakse Ukraina NSV-s kolhoosnikute ergutamist plaani ületamise eest tera-

[22] LMKK 1941, nr. 2, art. 26.

vilja- ja õlitaimekultuuride, suhkrupeedi, puuvilla, lina ja kanepi, kartuli, köögivilja ja söödakultuuride alal; Gruusia NSV-s on ette nähtud töö täiendav tasustamine sääraste kultuuride alal nagu tsitrused, viinamarjad, tee, tungipuu, lufa, bambus jms.

Kohalikest tingimustest sõltub ka täiendava tasu määr. Nii saavad Ukraina NSV kolhoosnikud, kes ületavad teraviljakultuuride saagi plaani, peale kindlaksmääratud normipäevatasu veel $^1/_4$ teraviljast, mille brigaad on kogunud üleplaaniliselt; Armeenia NSV ja Stalingradi oblasti kolhoosnikud — $^1/_3$, Karjala-Soome NSV kolhoosnikud — kuni $^1/_2$. Valge-Vene NSV-s saavad kolhoosnikud, kes kuuluvad brigaadidesse, mis ületasid kartulisaagi plaani tervel brigaadile kinnistatud külvipinnal — $^1/_5$ üleplaaniliselt kogutud saagist; Tškalovi oblastis on kartuli osas kindlaks määratud täiendav tasumäär $^1/_4$ suuruses üleplaanilisest saagist.

Loomakasvatusfarmides töötavate kolhoosnikute töö täiendav tasustamine toimub natuuras sõltuvalt nende poolt saavutatud tulemustest kariloomade säilitamise ning nende produktiivsuse tõstmise alal. Nii saab näiteks loomatalitaja, kes teenindab vähemalt 10 lehma ja õhvikut, elusalt sündinud vasikate eest kõigilt temale kinnistatud lehmadelt ja õhvikutelt ning kõigi nende vasikate üleandmise puhul vasikatalitajale ühe 4-kuise lambatalle või 2-kuise põrsa. Karjatalitajad, kes talitavad 4-kuisi kuni 1 aasta vanuseid noorloomi, saavad karja täieliku säilitamise eest, kui nad teenindavad vähemalt 40-pealist karja, ühe kuni 1-aastase vasika; neile kinnistatud karja säilitamise korral 97% ulatuses — antakse neile üks 3-kuine lambatall jne.

3. Täiendava tasu saamiseks töö eest viljasaagi plaani ning loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamise puhul on kohustuslikuks eeltingimuseks kohustusliku normipäevade miinimumi täitmine kolhoosnikute poolt.

Töö täiendava tasu jaotamine brigaadis toimub proportsionaalselt iga kolhoosniku poolt väljatöötatud normipäevade hulgale: lülides — lülile kinnistatud kultuuri järgi, brigaadis — töötulemuste järgi teravilja- ja teiste mitterühvelkultuuride alal.

Teises korras toimub töö täiendava tasu arvutamine põllutööbrigaadide brigadiridele, kolhooside esimeestele, põllundus-eriteadlastele ja agrotehnikuile.

Viljasaagi plaani ületamise eest teravilja- ning teiste mitterühvelkultuuride alal, mis on kinnistatud brigaadile, saab brigadir töö täiendavat tasu $1^1/_2$-kordses suuruses keskmisest täiendavast tasust, mille

saavad selle brigaadi kolhoosnikud. Peale selle saab brigadir täiendavat tasu samuti viljasaagi plaani ületamise eest lüli poolt tehniliste ja teiste rühvelkultuuride alal, sealhulgas ka nende kultuuride alal, mille osas vähemalt pooled lülid ületasid neile kindlaksmääratud viljasaagi. Neil juhtudel, kui vähemalt pooled lülid brigaadis ületasid neile kindlaksmääratud viljasaagi, arvutatakse brigadiri täiendava tasu suurust järgmises korras: täiendava tasu kogusumma, mille saavad kolhoosnikud, kes kuuluvad viljasaagi plaani ületanud lülidesse, jagatakse brigaadi kolhoosnikute arvuga, kes kuuluvad lülidesse, millele on kinnistatud tehniliste ja teiste rühvelkultuuride külvi alad — sel teel saadud keskmine kujutabki endast brigadiri täiendavat tasu. [23]

Kolhoosi esimeeste töö täiendav tasustamine põllumajanduslike kultuuride ja loomakasvatuse toodangu plaanide ületamise eest kolhoosi poolt toimub normipäevade arvutamise ja rahalise juurdemaksu väljamaksmise teel. Täiendavalt juurdearvutatavate normipäevade hulk ja rahalise juurdemaksu suurus arvutatakse protsentides vastavalt plaani ületamisele. Nii arvutatakse näiteks kolhoosi esimehele plaani ületamise puhul kõigi teraviljakultuuride alal kuni 10% täiendavalt 25% [24] normipäevi, rahaline juurdemaks jms.

Mis puutub kolhoosi põllumajandus-eriteadlastesse ja agrotehnikutesse, siis nemad saavad täiendavat tasu põllumajanduslike kultuuride viljakuse plaanide ületamise eest 70% ulatuses tasust, mis on ette nähtud kolhoosi esimehele samade saavutuste puhul.

4. Töö täiendav tasu, mille kolhoosnikud on õigustatud saama natuuras ja rahas viljasaagi plaani, samuti ka loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise ülesande ületamise eest, antakse kätte pärast riiklike kohustuste täitmist kolhoosi poolt ning ühiskondlike fondide moodustamist kolhoosis, s. o. üheaegselt tulude jaotamisega kolhoosis.

Mis puutub kiirestiriknevaisse toiduaineisse (piim, aedvili jt.), siis neid antakse välja kogu aasta kestel avansi korras kolhoosi juhatuse poolt kindlaksmääratud tähtaegadel, sõltuvalt riiklike kohustuste täitmisest.

---

[23] Eesti NSV-s on brigadiridele, farmide juhatajaile, loomakasvatuse juhatajaile ja arveametnikele (raamatupidajaile) töötasu maksmise kord ette nähtud ENSV Ministrite Nõukogu määruses 16. juulist 1948 nr. 668 — vt. Lisa lk. 401. Vastutav toimetaja.

[24] Originaalis on viga — peab olema 15% normipäevi. Vastutav toimetaja.

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum märkis oma otsuses «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil»: — «Pidades lubamatuks, et täiendava tasustamise seadust ei rakendata veel kõigis kolhoosides, samuti seda, et paljudel juhtudel ei maksta kolhoosnikutele õigeaegselt välja täiendavat tasu, mis neil on saada viljasaagi ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamise eest, sisse seada range kontroll kolhoosnikuil saadaoleva täiendava tasu õigeaegse väljamaksmise üle.»

§ 6. Töö täiendava tasustamise erisüsteemid.

1. Kõrvuti töö täiendava tasustamise üldsüsteemiga põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest rakendatakse alates 1941. aastast laialdaselt ergutamist töö täiendava tasustamise näol kolhoosliku töö ja põllumajandusliku toodangu üksikute liikide alal.

Töö täiendava tasustamise erisüsteemi üheks liigiks on *täiendav tasu töö edukate tulemuste eest, mis väljendusid teatud näitude saavutamises või ületamises.*

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. jaanuari 1942. a. ja 17. juuli 1943. a. määruste [25] kohaselt saavad kolhoosnikud, kes täidavad ning ületavad lina ja kanepi toortöötlemise ja sortimise töönormi, iga 10 kilogrammi töödeldud ja riigile äraantud linakiudude eest 2 kg teravilja ja 2 rubla raha. Kogu kiudaine koguse pealt, mis riikliku kokkuostu korras on antud riigile üleplaaniliselt, antakse kolhoosnikutele täiendavalt 40% kolhoosi poolt saadud premiaal-lisatasudest.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. märtsi 1942. a. määrus «Abinõudest noorkarja säilitamiseks ja kariloomade arvu suurendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» [26] soovitas kolhoosidel täiendavalt juurde arvutada artelli üldkoosoleku otsusel neile kolhoosnikutele, kes on eraldatud kastreeritud mullikate ja härgade talitajaks, 15 kuni 25 rubla iga härja eest, keda nad on välja õpetanud töötama rakmeis.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 12. mai 1943. a. määrus «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks ning nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» [27] soovitas kolhoosidel

---

25 LMKK 1942, nr. 1, art. 1, «Izvestija» 17. juulist 1943. a.

26 «Pravda» 13. märtsist 1942. a.

27 «Pravda» 13. maist 1943. a.

välja anda kolhoosnikutele peale kindlaksmääratud normipäevatasu täiendavalt lisatasu kõigi hobuste säilitamise ning üleskasvatamise puhul. Samas määruses olid ette nähtud täiendava tasu määrad ning üksikud näidud, mis annavad õiguse saada mainitud täiendavat tasu. Näiteks noorloomade eest hoolitsevaile tallimeestele antakse — temale kinnistatud kõigi varssade säilitamise ja üleskasvatamise eest aasta jooksul — 10 kg teravilja iga varsa kohta; noorloomade täieliku säilitamise eest pärast nende eemaldamist emasloomade juurest saavad kõik hobustekarja brigaadiliikmed aasta lõpul iga säilitatud varsa eest 4 kg teravilja. Kolhoosi juhatuse otsusel võidakse teravilja asendada teiste põllumajandussaadustega vastavate asendusekvivalentide kohaselt.

2. Kõrvuti ergutamisega edukate töötulemuste puhul rakendatakse kolhoosides ulatuslikult ergutusi täiendava tasu näol ka põllumajanduslike tööde tähtaegse sooritamise eest. Näitena täiendavast tasust tööde tähtaegse sooritamise eest võiks tuua NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 17. juuli 1943. a. määruses «Viljasaagi koristamisest ja põllumajandussaaduste varumisest 1943. aastal»[28] ettenähtud nende kolhoosnikute töö täiendav tasustamine, kes töötavad suhkrupeedi koristamisel ja puhastamisel. Suhkrupeedi kiireima koristamise ja peedi kuhjadesse panemise ergutamiseks soovitati kolhoosidel anda kolhoosnikutele 40 g suhkrut iga tsentneri koristatud ning puhastatud peedi eest, suurtesse kuhjadesse laotud suhkrupeedi iga tsentneri eest aga anda veel täiendavalt 20 g.

Täiendavat tasu saavad samuti kolhoosnikud, kes töötavad kolhoosi veoloomadega. Kolhoosidel on lubatud töönormide täitmise korral arvutada kolhoosnikutele normipäevi künni-, äestus- ja külvitööde eest esimese 6 päeva jooksul kahekordses ning 5 järgneva päeva jooksul — poolteisekordses suuruses.

Real juhtudel rakendatakse täiendavat tasu eriti raskete töötingimuste puhul. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. märtsi 1942. a. määrus soovitas kolhoosidel täiendavalt arvutada kolhoosnikutele, kes talitavad loomi ja hobuseid rändkarjamail, 50% üle kindlaksmääratud tasu.

Samuti rakendatakse täiendavat tasu lisatööde täitmise eest peale põhitöö. Säärase täiendava tasumise näitena võib tuua kindlaksmääratud korda, mille kohaselt karjamajandeis töötavaile kolhoosnikutele arvutatakse 3—4 normipäeva iga tonni kasvatatud

[28] «Izvestija» 17. juulist 1943. a.

juurvilja eest (peale tasu loomatalituse eest). Üleplaanilise viljasaagi puhul saavad need kolhoosnikud veel lisaks ⅓ üleplaaniliselt kogutud saagist.

L ü l i v a n e m töötab võrdselt kõigi lülisse kuuluvate kolhoosnikutega ning juhib ühtaegu lüli. Rida NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusi soovitas arvutada juurde lülivanematele lüli juhtimise eest igakuuliselt 2—3% kõigi lüli liikmete poolt väljatöötatud normipäevade üldarvust.

3. Nagu öeldust nähtub, kehtib kolhoosides käesoleval ajal kaks töö tasustamise süsteemi: põhiline ja täiendav. Täiendav tasustamine toimub p l a a n i ü l e t a m i s e e e s t.

Täiendava tasu iseloomustavad põhijooned seisnevad järgmises: 1) töö täiendav tasustamine määratakse kindlaks viljakuse plaani ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamise eest, 2) ta väljendub üleplaanilise toodangu teatud osa kätteandmises natuuras (või rahas), 3) õigus saada täiendavat tasu on kolhoosnikuil, kes on täitnud normipäevade miinimumi.

Töö täiendav tasustamine kujutab endast töö tasustamise premiaalsüsteemi ühte vormi. Tema ülesandeks on stimuleerida kolhoosliku töö eesrindlasi võitluses viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõusu eest. See premeerimisvorm ei sõltu kolhoosi juhtimisorganite äranägemisest, vaid on tingitud seadusest ning premeerimine järgneb kindlate näitude saavutamisel.

Eespooltoodud töö täiendava tasustamise süsteem ei kõrvalda põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 15 rakendamist, mis näeb ette lisatasu arvutamise 10% tehtud normipäevade üldarvust paremate töötulemuste eest ja halva töö puhul mahaarvamise kuni 10% tehtud normipäevade üldarvust.[29] Et kohtadel tõusetus küsimus tüüp-põhikirja p. 15 rakendamise kohta seoses NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrustega kolhoosnikute töö täiendava tasustamise kohta, andis NSV Liidu

---

[29] Siin on originaali tekstis ebatäpsus. Põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri näeb ette, et kui põllutööbrigaad hea töö tagajärjel saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest saagist suurema saagi või kui loomakasvatusbrigaad parema töö tulemusena saavutab lehmade suurema piimatoodangu ja kariloomade suurema lihavuse ning säilitab täielikult noorkarja, siis kõigile säärase brigaadi liikmeile arvestab artelli juhatus lisatasu kuni 10% nende kõigi poolt tehtud normipäevade arvust, brigaadi väljapaistvatele lööktöölistele kuni 15% ulatuses ja karjamajandi juhatajale kuni 20%. Vt. ka ENSV Ministrite Nõukogu määrus 16. juulist 1948 nr. 668 — Lisa lk. 401. Vastutav toimetaja.

Põllutöö Rahvakomissariaat oma 20. juuni 1945. a. käskkirjas järgmise juhtnööri: «Selgitada kolhoosi juhatustele, et kõrvuti töö täiendava tasustamise kohta antud seaduse elluviimisega nad on kohustatud rakendama põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja p. 15 normipäevade juurdevõi mahaarvamise osas sõltuvalt töö tulemustest».

§ 7. Materiaalne kindlustus kolhoosiliikmete töövõime kaotuse puhul.

1. Materiaalset kindlustust töövõime kaotuse puhul kolhoosiliikmed teostavad ühiskondliku vastastikuse abi alusel.

Seda abi osutatakse kolhoosiliikmeile kahel teel: 1) kolhoosides asutatakse kolhoosnikute ühiskondlikud vastastikuse abistamise kassad, mis seavad oma ülesandeks ühiskondliku vastastikuse abistamise korras osutada abi oma liikmeile neil juhtudel, kui viimased mitmesuguseil põhjusil ei saa osa võtta ühiskondlikust tootmisest ning vajavad säärast abi; 2) tulude jaotamisel luuakse üldkoosoleku otsusel fond invaliidide, raukade, ajutiselt töövõimetute ja punaarmeelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks, samuti lastesõimede ja orbude ülalpidamiseks. Need fondid luuakse kokku suuruses, mis ei ületa 2% üldtoodangust.

2. Ühiskondliku vastastikuse abistamise kassad rajatakse vabatahtlikkuse alusel kolhoosiliikmete üldkoosoleku otsusel, mis on vastu võetud vähemalt ⅔ koosolekust osavõtjate häälteenamusega. Üldreeglina asutatakse kassa iga kolhoosi juures, kui aga külanõukogu territooriumil asub mitu kolhoosi, siis nende kolhooside delegaatide otsusel võidakse kujundada ühendatud kassa.

Ühiskondliku vastastikuse abistamise kassa kujutab endast iseseisvat organisatsiooni, iseseisvat õigussubjekti. Tal on oma põhikiri, mis koostatakse Vene NFSV RKN-i poolt 28. juunil 1931. a. kinnitatud vastastikuse abistamise kassa tüüp-põhikirja alusel.[30] Põhikiri kuulub registreerimisele sotsiaalkindlustuse rajooni-inspektori juures, viimase puudumisel aga — rajooni täitevkomitees. Registreerimise hetkest on kassal juriidilise isiku õigused. Tal on pitsat, millel on tähendatud kassa nimi. Iseseisva õigussubjektina vastutab kassa oma kohustuste eest kogu oma varaga. Kassa ei kanna mingit vastutust kolhoosi võlgade ja kohustuste eest; teiselt poolt ei vastuta kolhoos kassa võlgade ja kohustuste eest.

Kassa ainelised vahendid koosnevad tema liikmete sisseastumismaksudest ning samuti iga-aastastest liikmemaksudest, mille

[30] VSKK 1931, nr. 34, art. 287.

suuruse määrab kassaliikmete üldkoosolek protsentides tulusummast. Peale selle laekuvad kassa vahenditesse eraldised kolhoosi ühiskondlikest fondidest artelli üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud suuruses. Kassa vahendeid täiendatakse veel summade arvel, mis temale üle antakse sotsiaalkindlustuse organite poolt, samuti peremeheta, vaibe- ja kohtu- ning administratiivkorras konfiskeeritud vara arvel, trahvi- ning teiste summade arvel, mis nõutakse sisse küla ühiskondlike kohtute otsuste alusel, ja teiste laekumiste arvel.

Kassa teenindab oma liikmeid neil juhtudel, kui nad ühel või teisel põhjusel ei saa osa võtta tootmistööst ning vajavad ühiskondlikku abi. Vastavalt NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja Vene NFSV Sotsiaalkindlustuse RK ühisjuhtnöörile 9. jaanuarist 1936. a.[31] neis kolhoosides, kus on loodud vastastikuse abistamise kassad, antakse neile üle osa fonde, mis on eraldatud tüüp-põhikirja p. 11 lit. c korras. Neil juhtudel osutab kolhoosiliikmeile ja nende perekondadele abi kassa, teenindades antud kolhoosi kõiki liikmeid ja viimaste perekonnaliikmeid.

Neis kolhoosides, kus ei ole asutatud vastastikuse abistamise kassat, teeb kolhoosi juhatus artelli üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud korra kohaselt kogu töö kolhoosi liikmete kindlustamise alal töövõime kaotuse puhul.

Kassaliikmete õigused ja kohustused reguleeritakse kassa põhikirjaga. Kassaliikmed on kohustatud õigeaegselt tasuma oma liikmemaksud ja eraldised, katma nende poolt võetud laenusummad, täitma kassaliikmete üldkoosoleku poolt neile pandud ühiskondlikud kohustused ja ülesanded, ülal hoidma ühiskondlikku distsipliini ning järgima põhikirja nõudeid. Liikmete suhtes, kes ei tasu õigeaegselt oma kohustusi või tekitavad oma tegevusega kahju kassa huvidele, võib kassa juhatus rakendada ühiskondlikke mõjutusvahendeid, jättes neid teatud ajaks ilma igasugusest või mõnd liiki abi saamise õigusest. Kassaliikme suhtes, kes kuritahtlikult keeldub maksmast, võetakse küsimus arutusele artelliliikmete üldkoosolekul, kelle otsusel mittemaksja võlg võidakse katta summade arvel, mis tal on saada kolhoosilt.

Vastastikuse abistamise kassa on kolhoosiliikmete ühiskondlikuks organisatsiooniks. Kassa peab oma tegevusega kaasa aitama töödistsipliini ja tööviljakuse tõusule. Seepärast kassa, vastavalt oma põhikirjale,

---

31 „Бюллетень финансового и хозяйственного законодательства“ 1936 г., nr. 7 lk. 39.

ei osuta abi neile liikmeile, kes süstemaatiliselt rikuvad töödistsipliini kolhoosis, suhtuvad hooletult kolhoosi varasse jne.

3. Kohustus osutada abi sõjaväelaste puudustkannatavaile perekonnaliikmeile lasub kolhoosi juhatusel ning toimub tüüp-põhikirja p. 11 lit. c korras eraldatud fondist. Seepärast annab kolhoos kassale üle tavaliselt vaid osa sellest fondist. Ülejäänud osa jääb kolhoosi käsutusse ning läheb punaarmeelaste perekondade abistamiseks ning samuti lastesõimede ja orbude ülalpidamiseks.

Isamaasõja tingimustes oli hoolitsusel sõjaväelaste perekondade eest eriline tähtsus. NSV Liidu Põllutöö RK kohustas oma 3. veebruari 1943. a. käskkirjaga [32] kolhooside juhatusi suurendama materiaalset abi sõjaväelaste perekondadele ülaltähendatud fondidest ning samuti vastastikuse abistamise kassade arvel.

§ 8. Ulgtööl käimine kolhoosidest.

1. Vana ennerevolutsiooniaegse küla üks iseloomulikke nähtusi oli «üleliigse» külaelanikkonna massiline siirdumine linnadesse ja teistesse rajoonidesse otsima tööd. Kirjanduses kutsutakse seda nähtust ulgtöölkäimiseks.

Kapitalismi tingimustes on ulgtöölkäimine talurahva diferentseerumise ja proletariseerumise tulemuseks. Oma töös «Kapitalismi arenemine Venemaal» kirjutas Lenin «... jõukas talurahvas ühendab kaubalist ja kapitalistlikku põllutööd ... kaubanduslik-tööstuslike ettevõtetega, sellal kui kehvtalurahvas ühendab oma tööjõu müügi («ulgtöö-teenistus») tähtsusetu suurusega külvidega, s. o. muutub moonakaks ja päeviliseks maaosemega» [33].

Tööpuudus, viletsus, näljahirm sundisid talupoega lahkuma külast, otsima tööd ning suurendama sellesamaga linnades töötatööliste armeed — seda kapitalistliku tootmisviisi vältimatut kaaslast.

Seltsimees Stalin ütleb: «... küla oli talle (talupojale — A. R.) võõrasemaks, ja ta oli valmis põgenema sealt kas või põrgu põhja, et aga saada mingit tööd.» [34]

Nõukogude korra tingimustes muutus radikaalselt töötava talupoja seisukord, muutusid ka talupoja tööstusse lülitamise tingimused. Maa

---

[32] Vt. „Справочник по государственному обеспечению и бытовому устройству семей военнослужащих", Юриздат, 1943, lk. 80.

[33] Ленин, Соч., т. III, lk. 82.

[34] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 293.

industrialiseerimine ja talupoegade ühinemine kolhoosidesse hävitas meie maal täielikult tööpuuduse. On hävitatud alus, mis viis talurahva diferentseerumisele ja vaesumisele. «... Talupoeg,» ütleb seltsimees Stalin, «hakkas·külasse paigale jääma ja meil ei ole enam «maamehe põgenemist maalt linna» ning tööjõu isevoolu.» [35]

Uutmoodi tõusis üles küsimus tööjõu värbamisest maalt tööstuse, transpordi ja ehitustöö tarvis. Tööstuse ja rahvamajanduse teiste harude vajadust tööjõu järgi rahuldatakse mitte isevoolu teel, vaid tööliste organiseeritud värbamisega kolhoosidest kokkuleppel kolhooside ja kolhoosnikutega. Seega ei ole ulgtööl meie ajal midagi ühist ulgtööga ennerevolutsiooniaegsel Venemaal.

2. Ulgtöö meie ajal on õiguslik vorm tööjõu organiseeritud värbamiseks kolhoosides tööstuse, transpordi ja rahvamajanduse teiste harude tarvis lepingute alusel kolhoosidega ning kolhoosnikutega.

Ulgtöö iseloomustavaks jooneks meie ajal on esiteks see, et kolhoosid ise eraldavad osa oma kolhoosnikuid tööle väljaspool kolhoosi (tööstuses, metsatööl jm.). Järelikult teatud osa tööjõu eraldamine tööle väljaspool kolhoosi on kolhoosi tööjõu plaanimise osaks. Põllumajanduse küllastamine kaasaegse tehnikaga, töö mehhaniseerimine võimaldab kolhoosidel jaotada oma tööjõudu sääraselt, et osa temast vabaneb töö jaoks väljaspool kolhoosi. Meieaegse ulgtöö teiseks iseloomustavaks jooneks on asjaolu, et kolhoosnik läheb tööle väljapoole kolhoosi ajutiselt. Ta ei katkesta sidemeid kolhoosiga; kolhoosnikul-ulgtöölisel säilib liikmeksolemise õigus; töö ajaks väljaspool kolhoosi kolhoosnik vabastatakse normipäevade kohustusliku miinimumi täitmisest, saab rea soodustusi jne. Seega kujuneb kolhooside ja kolhoosnikute-ulgtööliste vahel rida vastastikuseid õigusi ja kohustusi, mida tuleb arvata kolhoosiõiguslike suhete valdkonda.

3. Ulgtöö-alaste õigussuhete tekkimise aluseks on leping vastava organisatsiooni ja kolhoosi üksikute liikmete vahel. Majandusorganisatsioonide lepingud kolhoosiliikmetega töö alal väljaspool kolhoosi sõlmitakse tavaliselt NSV Liidu RKN-i juures asuva Majandusnõukogu poolt kinnitatud tüüplepingute alusel. Juba 1938. a. kinnitas Majandusnõukogu rea tüüp-lepinguid

---

[35] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 293.

üksikute rahvamajandusharude alal (ehitus, turbalõikus, metsatöö), mille alusel sõlmitaksegi töölepingud kolhoosiliikmetega.[36]

NSV Liidu RKN-i 17. märtsi 1933. a. määruse[37] kohaselt loetakse ulgtöölisteks ainult neid kolhoosnikuid, kes läksid tööle tööstusesse majandusorganisatsiooniga sõlmitud spetsiaalse lepingu alusel, mis on registreeritud kolhoosi juhatuses. Ainult neile antakse soodustusi, mis on seaduses ette nähtud kolhoosnikutele-ulgtöölistele. Neid artelliliikmeid, kes läksid tööle väljapoole kolhoosi ilma juhatuse nõusolekuta, ei loeta ulgtöölisteks. Nende minekut tööle väljapoole kolhoosi vaadeldakse kolhoosliku distsipliini rikkumisena ühes kõigi sellest tulenevate tagajärgedega. Tähendatud NSV Liidu RKN-i määrus kohustas kolhooside juhatusi andma kolhoosnikute-ulgtööliste perekonnaliikmeile tööd kolhoosis võrdseil alustel teiste kolhoosiliikmetega.

Erilisi soodustusi saavad kolhoosnikud-ulgtöölised, kes töötavad söe- ja turbatööstuses. Nende ulgtööliste perekonnaliikmeile peab antama tööd kolhoosis kogu aasta kestel eesõigustatult teiste kolhoosnikute ees, neile peab antama vajalik inventar oma õueaiamaa harimiseks ning osutatama muid teenuseid.

NSV Liidu RKN keelas rajooni täitevkomiteedel ja külanõukogudel takistada kolhoosnikuid minemast ulgtööle söe- ja turbatööstusse nende võlgade tõttu rahaliste kohustuste alal (kultuurmaks, kindlustus jne.). Kolhoosi juhatustel on keelatud ära kutsuda kolhoosiliikmeid töölt enne lepingu tähtaja lõppu.

Mõnel määral teisiti reguleeritakse kolhoosnikute-ulgtööliste tööd, kes töötavad metsatöödel. Metsavarumis-organisatsioonid sõlmivad töölepingud vahetult üksikute kolhoosnikutega ning astuvad ühtaegu lepingulisesse vahekorda kolhoosiga, mille alusel viimane annab töödeks hobused ja inventari. Kolhoosnikute-ulgtööliste töötamise puhul metsavarumisel kolhoosi hobustega ja kolhoosile kuuluva inventariga läheb 50% töötasust kolhoosile, kuna 50% läheb kolhoosnikule-ulgtöölisele. Progressiivset lisatasu töönormide ületamise eest jaotatakse järgmiselt: 60% antakse veomehele ja 40% kolhoosile (vt. NSV Liidu RKN-i 16. veebruari 1937. a. määrus).[38]

---

[36] LMKK 1938, nr. 52, art. 298.

[37] LMKK 1933, nr. 21, art. 116.

[38] LSKK 1937, nr. 15, art. 46. (Eesti NSV suhtes vt. ENSV Ministrite Nõukogu määrus 31. XII 1948 nr. 1195 metsavarumisorganisatsioonide lepingulistest vahekordadest kolhoosidega ja kolhoosnikutega. Vastutav toimetaja.)

4. Kõiki õigussuhteid kolhoosniku-ulgtööline ja majandusorganisatsiooni vahel töö alal reguleeritakse tööleppinguga, mis sõlmitakse antud rahvamajandusharu tarvis valitsuse poolt kinnitatud tüüplepingu alusel. Kuna kolhoosnik-ulgtööline astub majandusorganisatsiooniga tööõigussuhteisse, siis temale laienevad tööseadusandluse normid, s. o. temale omistatakse kõik töölise õigused ning ta kannab samuti vastutust, mis on ette nähtud tööõiguse normidega. Muuhulgas kolhoosnikutele-ulgtöölistele laieneb NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 26. juuni 1940. a. seadlus [39], s. t. kolhoosnikud kannavad selle seadlusega kindlaksmääratud vastutust töölt puudumise ja töölt omavolilise lahkumise eest enne lepingu tähtaja möödumist. NSV Liidu RKN selgitas oma 12. juuli 1940. a. määruses, [40] et kolhoosnikute-ulgtööliste osas, kes töötavad tähtajaliste töölepingute alusel, võib töösuhete pikendamine, pärast lepingu tähtaja möödumist, toimuda üksnes kolhoosniku sellekohasel nõusolekul. Kolhoosi juhatustel on keelatud ära kutsuda kolhoosnikuid, kes soovivad jätkata tööd tööstusettevõtteis, pärast lepingu tähtaja möödumist.

5. Vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 2. oktoobri 1940. a. seadlusele «Riiklikest tööjõureservidest NSV Liidus» [41] värvatakse laialdaselt kolhoosinoorsugu tööstus-, raudtee- ning vabrikukoolidesse tööstusele, transpordile ja teistele rahvamajandusharudele vajaliku kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamiseks. Neisse koolidesse võib kolhoosi noorsugu astuda nii isiklike avalduste alusel kui ka kutsekorras. Mainitud seadluse § 8 kohustab kolhooside esimehi iga aasta eraldama kutse (mobilisatsiooni) korras kaks 14—15-aastast noormeest tööstus- ja raudteekoolidesse ja 16—17-aastast noormeest vabrikukoolidesse iga 100 kolhoosiliikme kohta, arvestades mehi ja naisi vanuses 14—55 aastat. See abinõu, mille eesmärgiks on ette valmistada riigile vajalikke tööjõureserve, organiseerib suurel määral ka kolhoosiküla tööjõu ettevalmistamist ja kaasatõmbamist tööstusesse ja transporti.

§ 9. Tööalaste vaidluste läbivaatamise kord kolhoosis.

1. Oma tööalaste õiguste ja kohustuste teostamisel kolhoosiliikmete poolt võivad tekkida üksikute kolhoosnikute ja kolhoosi vahel viimase

---

[39] Vt. «Tööseadusandlus», RK «Teaduslik Kirjandus», 1949, lk. 6—7. Vastutav toimetaja.

[40] LMKK 1940, nr. 18, art. 440.

[41] «Izvestija» 3. oktoobrist 1940. a.

ametiisikute (lülivanema, brigadiri, juhatuse esimehe) näol vaidlused, mida tuleb iseloomustada tööalaste vaidlustena.

Tuleb märkida, et terve rida vaidlusi, mis tavaliselt tekivad riiklikes ettevõtteis ühelt poolt tööliste ja teenistujate ning teiselt poolt administratsiooni vahel, ei teki ega saagi tekkida kolhoosides, mis on tingitud kolhoosi kui talupoegade kooperatiivse tootmiskoondise iseloomust. Kolhoosides ei saa tekkida kolhoosiliikmete ja kolhoosi ametiisikute vahelisi vaidlusi, mis on seotud tööle võtmisega või töölt vallandamisega, töötingimuste kindlaksmääramisega jne., sest need küsimused otsustavad kolhoosnikud ise üldkoosoleku näol.

Tööalased vaidlused võivad tekkida ja tekivad neil juhtudel, kui kolhoosi üksikud ametiisikud rikuvad töökorralduse korda, mis on kindlaks määratud põhikirjaga ja sisekorra-eeskirjadega, või kui üksikud kolhoosnikud rikuvad töödistsipliini ega täida oma kohustust töötada ausalt.

2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri määrab, et tööd artelliliikmete vahel jaotab vahetult brigadir. Brigadir on kohustatud kõige paremini ära kasutama oma brigaadi iga kolhoosnikut, lubamata töö jaotamisel mingit onupoja- või perekonnapoliitikat ja rangelt arvestama igaühe tööoskust, kogemusi ja füüsilist jõudu. Brigadir peab kergendama tööd rasedail ja imetavail naistel ning kinni pidama viimastele sel alal ettenähtud tööalastest soodustustest.

Neil juhtudel, kui brigadir kasutab vääralt töötajat, kohaldab ebaõigesti töönorme või antud kolhoosis kehtestatud tööhinnet, *võib kolhoosnik brigadiri tegevuse peale esitada kaebuse kolhoosi juhatusele*. See vaidlus tuleb läbivaatamisele kolhoosi juhtimisorganis (juhatuses, üldkoosolekul). Need vaidlused ei saa olla kohtuliku arutamise aineks, sest — nagu juba eespool tähendatud — töönormide kindlaksmääramine, tööde hindamine normipäevades, samuti normipäevade järgi väljaandmisele kuuluvate saaduste ja raha jaotamine on põhikirja alusel antud kolhoosi juhtimisorganite kompetentsi. Kohus ei saa ennast segada kolhoosi majandisisestesse suhetesse, kontrollida brigadiri ja kolhoosi teiste ametiisikute tegevust. Samuti ei allu kohtulikule arutusele ka vaidlused üksikute kolhoosiliikmete töölt eemaldamise alal seoses nende väljaheitmisega artellist. Need vaidlused on tüüp-põhikirja kohaselt antud rajooni täitevkomitee pädevusse.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. aprilli 1938. a. määrus «Kolhoosnikute väljaheitmise keelamise kohta kolhoosidest»[41] määras kind-

[41] LMKK 1938, nr. 18, art. 115.

laks, et kolhoosiliikmete üldkoosoleku otsus kolhoosniku väljaheitmise kohta kolhoosist ei astu jõusse ning kolhoosnik säilitab kõik kolhoosiliikme õigused kuni selle otsuse lõpliku läbivaatamiseni rajooni täitevkomitee poolt. NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat selgitas, et kuni artelliliikme väljaheitmise põhjendatuse küsimuse läbivaatamiseni rajooni täitevkomitee poolt peab kolhoosnikul võimaldatama teha tööd kolhoosis üldistel alustel.

Seega tööalased vaidlused kolhoosides vaadatakse läbi mitte kohtuorganite, vaid kolhoosi juhtimisorganite poolt ning üksikjuhtudel rajooninõukogu täitevkomitee poolt. Kohtukorras võidakse läbi vaadata ainult kolhoosnikute hagid kolhoosi vastu seoses ebaõigete arveldustega normipäevade järgi (vt. ptk. IX), samuti artelliliikmete hagid artelli vastu sunnitud töölt puudumise puhul neil juhtudel, kui teda ülaltähendatud määruse vastaselt kõrvaldati töölt artellis vahetult pärast üldkoosoleku otsust tema väljaheitmise kohta, kusjuures hiljem aga rajooni täitevkomitee otsusega väljaheitmine tunnistati ebaõigeks.

XI peatükk.

Kolhooside tulude jaotamise õiguslikud vormid.

§ 1. Üldeeskirjad. § 2. Esmajärjekordsete riiklike kohustuste täitmine kolhooside poolt. § 3. Kolhoosisiseste vajaduste rahuldamine tulude jaotamise protsessis. § 4. Tulude jaotamine kolhoosnikute vahel normipäevade järgi. § 5. Avansi andmine kolhoosnikutele.

§ 1. Üldeeskirjad.

1. Kogu ühiskondliku toodangu jaotamise alused sotsialistlikus ühiskonnas olid formuleeritud Marxi töödes. Oma «Gotha programmi kriitikas» Marx tähendab, et ühiskondlikust kogutoodangust, mis moodustab kollektiivse töö tulu, eraldatakse esmajärjekorras osa, mis läheb kulutatud tootmisvahendite taastamiseks, selle järel osa, mis läheb laiendatud taastootmise kindlustamiseks ja reserv- ning kindlustusfondide loomiseks. Need mahaarvamised ühiskondlikust kogutoodangust on majanduslikuks vajalikkuseks. Järgmine osa kogutoodangust läheb tootmisesse mittepuutuva halduse üldkuludeks, ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks (koolid, sanitaarasutised jm.), fondide loomiseks töövõimetute tarvis ning alles pärast seda ülejääv osa ühiskondlikust kogutoodangust jaotatakse ühiskonna liikmete vahel nende töö kohaselt.

Neid tulude jaotamise põhimõtteid sotsialistlikus ühiskonnas teostatakse ka tulude jaotamisel kolhoosides. Seega ei saa tulude jaotamist kolhoosides samastada tulude jaotamisega kolhoosnikute vahel normipäevade järgi. Esimene on laiem mõiste. Õige tulude jaotamine kolhoosides eeldab esmajärjekorras kolhooside kohustuste täitmist riigi vastu, siis kolhoosisiseste fondide loomist ja täiendamist põhikirjas ettenähtud korras ning kogu ülejäänud toodangu ja raha jaotamist kolhoosnikute vahel normipäevade järgi.

2. Sotsialistlik tootmisviis kolhoosides määrab ka tulude jaotamise sotsialistliku iseloomu. Teadusliku kommunismi rajajad osutasid korduvalt, et tulude jaotamine sõltub tootmisviisist. Engels kirjutas «Anti-Dühringis»: «Sõltuvalt tootmise ja vahetuse liigist ja viisist teatud ajaloolises ühiskonnas ning viimase eksisteerimise ajaloolistest tingimustest kujuneb ka toodangu jaotamise liik ja viis ise.» [1] Sama mõte on rõhutatud Marxi juures «Gotha programmi kriitikas»: «Igasugune tarbimisvahendite jaotamine on alati vaid tootmistingimuste eneste jaotamise tulemuseks.» [2]

Kui tootmisviis on kapitalistlik, siis ka tulude jaotamine jääb samasuguseks. Vastupidi — kui tootmisviis on sotsialistlik, siis peab ka tulude jaotamine olema samuti sotsialistlik.

Kuid, nagu ütleb Engels oma samas töös: «... jaotus ei ole tootmise ja vahetuse lihtsaks passiivseks tulemuseks; tema, omakorda, mõjustab tagasi tootmist ja vahetust.» [3]

Need Marxi ja Engelsi osutused kohandatult kolhoosidega tähendavad, et võitlus tulude jaotamise sotsialistliku põhimõtte vankumatuse eest põllumajanduslikus artellis on ühtaegu võitluseks kolhooside edasise tugevdamise ja arenemise eest.

Kolhoosid, kujutades endast sotsialistlikke ettevõtteid, kuuluvad orgaaniliselt NSV Liidu ühtsesse sotsialistlikku rahvamajanduse süsteemi. See kolhoosliku süsteemi ühtsus kogu rahvamajanduse sotsialistliku süsteemiga määrab ka tulude jaotamise põhimõtete ühtsuse kolhoosides ja riigiettevõtteis. Tulude jaotamine kolhoosides toimub samadel alustel, mis määravad jaotust ka riigiettevõtteis.

Ent siiski tulude jaotamise põhimõtete ühtsuse juures riigiettevõtteis ja kolhoosides esineb viimaste juures iseärasusi, mis tulenevad sotsialistliku omandi kahe vormi — riikliku ja kooperatiiv-kolhoosliku omandi — erinevusest NSV Liidus. Seetõttu, et kolhooslik omand ei ole kogu rahva vara, laekub üldrahvalikku akumulatsiooni- ja tarbimisfondi ainult osa kolhoosi tulust (kolhooside poolt riiklike normikohustuste näol äraantav toodang ja teised kohustuslikud laekumised). Pärast seda, kui kolhoos on täitnud oma kohustused riigi vastu, jääb kogu ülejäänud osa aasta jooksul saadud naturaal- ja rahatuludest kolhoosi täielikku käsutusse ning kasutatakse tema poolt kolhoosi ühiskondlike vajaduste

---

1 Маркс и Энгельс, соч., т. XIV, lk. 150.
2 Маркс и Энгельс, соч., т. XV, lk. 276.
3 Маркс и Энгельс, соч., т. XIV, lk. 151. (Meie sõrendus — A. R.)

ja kolhoosnikute isiklike tarvete rahuldamiseks vastavalt põllumajanduslikku artelli tüüp-põhikirja p-dele 11 ja 12.

Nagu juba tähendatud, kolhoosiliikmed on kolhoosi peremeesteks ning võtavad vahetult osa kolhoosi tulude jaotamisest. Tulude jaotamise iseärasuseks kolhoosides on samuti see, et normipäevade kui töö erilise mõõtühiku tasumine kolhoosides toimub segavormis — natuuras ja rahas.

Nagu juba tähendatud, tulude jaotamine kolhoosnikute vahel ei sõltu nende poolt kolhoosi astumise puhul ühistatud vara kogusest. Iga kolhoosiliige võtab osa kolhoosi tulude jaotamisest ainult vastavalt kulutatud töö kvantiteedile ja kvaliteedile, mitte aga ühistatud vara suurusele. Seega töö mõõdupuu on ühtaegu ka kolhoosiliikme töise tulu suurust määravaks mõõdupuuks. See tuleneb sellest, et kolhoosid kujutavad endast sotsialistlikku majapidamisvormi.

On üldiselt teada, et põllumajanduslikus artellis on põhilised tootmisvahendid ühistatud ning moodustavad kolhoosi ühiskondliku vara ja tootmine ise on rajatud riiklikule maale. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri kohustab artelli saadavast viljasaagist ja rahalistest tuludest täitma esmajärjekorras oma kohustused riigi vastu. Pärast oma kohustuste täitmist riigi vastu kujundab artell vajalikud fondid kolhoosi tootmisalaste ja kultuurilis-elukondlike vajaduste rahuldamiseks ning selle järel jaotab tulude ülejääva osa kolhoosnikute vahel normipäevade järgi.

Seega kolhoosi tulude jaotamise juures tuleb rangelt järgida põhikirja ettekirjutusi, mis sätestavad ühiskondliku töö tulemuste jaotamise korda ning õiget vahekorda selle vahel, mis peab minema ühiskondlike fondide kujundamiseks, ja selle vahel, mis kuulub jaotamisele normipäevade järgi, kohustusliku eeltingimusega, et esmajärjekorras täidetakse kohustused riigi vastu. Teiste sõnadega, kolhoosi tulude jaotamisel tuleb lähtuda riigi, kolhoosi ja kolhoosnikute huvide õigest kooskõlastamisest.

§ 2. Esmajärjekordsete riiklike kohustuste täitmine kolhooside poolt.

1. Vastavalt tüüp-põhikirja nõudeile täidab kolhoos tema poolt saadavast viljasaagist ja loomakasvatuse toodangust esmajärjekorras oma kohustused riigi vastu normikohustuse ja seemnelaenude alal, õiendab arveid natuuras masina-traktorijaama tööde eest ning

sest vanusest ja tõuvarsad, alates 6-kuusest vanusest ning samuti kalapüügi-laevad.[6]

Kolhoosid on kohustatud tasuma igal aastal määralise sundkindlustuse maksed järgmistel tähtaegadel: 40% maksest 15. septembriks, 30% 1. novembriks ja 30% 1. detsembriks.

NSV Liidu Rahandusministeerium on õigustatud kehtestama üksikutele paikkondadele teised tähtajad kindlustusmaksete tasumiseks. Kolhooside poolt tähtajaks tasumata kindlustusmaksed loetakse kolhoosi maksuvõlaks. Kindlustusmaksete alaselt võlalt võetakse iga viitpäeva eest viivist 0,05% suuruses.

Kindlustusmaksete tasumata jätmise korral kolhoosi poolt nõutakse need sisse kohtukorras.

Riigi poolt kolhoosidele antav r a h a l i n e l a e n on üks neid materiaalse abi vorme, mis sotsialistlik riik osutab kolhoosidele. Kolhooside krediteerimise põhiliseks viisiks on pikaajaline tootmiskrediteerimine, mida teeb Põllumajanduspank.

Riigilt võetud rahalised laenud pikaajalise tootmiskrediteerimise korras, samuti teised riigilt saadud laenud on kolhoos kohustatud tasuma kindlaksmääratud tähtaegadel.

§ 3. Kolhoosisiseste vajaduste rahuldamine tulude jaotamise protsessis.

1. Pärast oma kohustuste täitmist riigi vastu peab artell — majanduslikus suhtes iseseisva organisatsioonina — oma viljasaagist ja tuludest: esiteks — kindlustama edasist laiendatud taastootmist, teiseks — kujundama vajalikud fondid oma liikmete kultuurilis-elukondlike vajaduste rahuldamiseks.

Tüüp-põhikiri näeb ette k a h t l i i k i f o n d i d e k u j u n d a m i s t: tootmise iseloomuga fondid, s. o. mille ülesandeks on kindlustada kolhooside tootmist (jagamatu seemnefond, jagamatu loomasöödafond, samuti kindlustus-seemnefond ja kindlustus-loomasöödafond jt.) — ja mittetootmise iseloomuga fondid (invaliidide abistamise fond, kultuurfond jt.). Peale selle näeb põhikiri ette viljasaagi teatud osa eraldamist müügiks riigile või turul.

2. Siirdume üksikute fondide kujundamise korra vaatlemisele.

---

[6] Vt. Стенографический отчет 6-й сессии Верховного совета СССР, lk. 520.

a) Tüüp-põhikirja p. 11 kohustab kolhoose moodustama seemnefondid, mis kindlustavad täielikult nende seemnetarviduse terveks aastaks. Selle juures on kolhoos õigustatud seemnepõldudelt kogutud vilja eraldama fondi enne oma kohustuste täitmist riigi vastu, sest seemnepõldude vilja võib kasutada ainult määratud otstarbeks: seemne kvaliteet mõjustab suurel määral viljasaagi saatust.

Ent kolhoosid ei saa ise suvaliselt määrata kindlaks seemnepõldude suurust. Seemnepõldude suurus määratakse kindlaks — sõltuvalt antud kultuuri üld-külvipinnast — NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK määrustega viljasaagi koristamise ja põllumajandussaaduste varumise kohta antud aastal.

Sel juhul, kui seemnepõllult kogutud teraviljast mingil põhjusel ei piisa kolhoosi vajaduste rahuldamiseks, on kolhoos kohustatud katma puudujääva osa kolhoosi teraviljaressurssidest, mis jäid pärast kolhoosi esmajärjekordsete riiklike kohustuste täitmist normikohustuste alal.

Mis puutub aga kindlustus-seemnefondi, siis seda ei saa moodustada kolhoosi seemnepõldudelt saadud teravilja arvel enne riiklike normikohustuste täitmist.

Põhikirja kohaselt on kolhoos kohustatud moodustama kindlustus-seemnefondi neist teraviljaressurssidest, mis kolhoosil jäävad pärast oma kohustuste täitmist riigi vastu normikohustuste alal. Kindlustus-seemnefond moodustatakse kolhoosides 10—15% ulatuses aastasest seemnetarvidusest (põuastes rajoonides — 20%).

Kindlustus-seemnefond kuulub iga-aastasele uuendamisele.

Kolhoos peab eraldama seemneks parima sordivilja. Tüüp-põhikirja p. 6 lit. b kohaselt on juhatus ja kõik põllumajandusliku artelli liikmed kohustatud: «valima külviks kõige parema seemne ja selle igasugusest prügist puhastama, hoidma seda hoolsalt varguse ja riknemise eest, säilitama seda puhtais ja tuulutatavais ruumides, laiendama sordivilja külvipinda».

b) Seemnefondi kõrval moodustab kolhoos veel söödafondid — põhi- ja kindlustusfondi. Kolhoosi ühiskondlikule loomakasvatusele on võimatu anda laialdast hoogu ilma vastava söödabaasita. Kolhoosi söödafond peab olema tingimata piisav kasvava ühiskondliku karja täielikuks varustamiseks.

Teraviljasaadusi (jõusööta) võib kolhoos kanda söödafondi ainult pärast seda, kui ta nende saaduste osas on täitnud oma kohustused riigi vastu.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusega «Abinõudest hobuste arvu suurendamiseks ning nende hooldamise ja toitmise parendamiseks kolhoosides ja sovhoosides» [7] on kolhooside juhatustele tehtud ülesandeks «kõigile hobustele täies tarviduse ulatuses varuda head heina eeskätt külviheintest NSV Liidu RKN-i 29. mai 1941. a. määrusega kinnitatud normide järgi, seda heina hoida eraldi. Peale selle pärast kohustuslike normide täitmist riigile, naturaaltasu õiendamist masina-traktorijaama töö eest ning seemnefondide moodustamist varuda salve vajalik hulk söödateravilja tööhobuste ja noorloomade toitmiseks. Keelata ära hobuste toitmiseks määratud söödateravilja kulutamine teistele kariloomadele.»

Sööda kindlustusfond on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga ette nähtud 10—15% suuruses aastasest tarvidusest. Sööda kindlustusfond kuulub samuti iga-aastasele uuendamisele.

c) ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN oma 1. augusti 1940. a. määruses «Põllumajandussaaduste koristamisest ja varumisest» tunnistasid vajalikuks kujundada juba 1940. a. saagist t o i d u a i n e t e k i n d l u s t u s f o n d. Selle fondi suuruseks määrati 2% toidukultuuride üldsaagist.

Seemne, sööda ja toiduainete kindlustusfondid moodustatakse kolhoosides selle eesmärgiga, et omada vajalikku reservi viljaikalduse ja teiste stiihiliste õnnetuste puhuks.

Kindlustusfondid on puutumatud ning neid võidakse kulutada ainult nende erakorraliste juhtude puhul, milleks need on ette nähtud.

3. Tüüp-põhikirja ning seda täiendavate määruste nõudeid kolhoosisiseste fondide loomise vajaduse kohta vastavas suuruses ei täideta veel kõikide kolhooside poolt. Sõjaeelsest praktikast on teada, et mõned kolhoosid andsid normipäevade arvel välja ülemäära suuri teraviljahulki ning taotlesid seejärel riigilt seemne-, toiduainete- ja teisi laene. Säärastele ülalpeetavate meeleoludele tuleb teha otsustav lõpp. Juba oma 1. augusti 1940. a. määruses «Põllumajandussaaduste koristamisest ja varumisest» tunnistasid ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN «ebaõigeks, kui kolhoosides pärast oma kohustuste täitmist riigi vastu jaotatakse kogu teravili ja tunduv osa sööta normipäevade järgi, mille tulemusena kolhoos jääb ilma igasuguste varudeta seemne, toiduainete ja sööda kindlustusfondide näol viljaikalduse puhuks järgneval aastal.» [8] Samas

[7] «Pravda» 13. maist 1943. a.

[8] LMKK 1940, nr. 20, art. 483

määruses ÜK(b)P KK ja NSV Liidu RKN kohustasid kolhoose «kindlustama kogutud viljasaagi õiget kasutamist selliselt, et pärast kõigi riiklike kohustuste täitmist kolhoosi poolt ning seemne varumist salve kolhoosides moodustatakse viljaikalduse puhuks seemne-, toiduainete ja söödakindlustusfondid».

4. Peale loeteldud fondide on kolhoos, nagu eespool juba tähendati, kohustatud tüüp-põhikirja p. 11 lit. c kohaselt moodustama fondi invaliidide, raukade, ajutiselt töövõime kaotanute ja punaarmeelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks ning lastesõimede ja orbude ülalpidamiseks — kõik kokku mitte üle 2% ulatuses üldtoodangust. Sellesse fondi eraldatakse osa viljasaagist ja loomakasvatuse saadustest. Tarbe korral on kolhoos õigustatud välja vahetama tema poolt sellesse fondi eraldatud saadusi teiste, kolhoosis puuduvate, kuid fondi poolt teenindatavaile isikuile vajalike saaduste vastu.

Kolhoos, kus on vähe teravilja, võib NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi 13. augusti 1937. a. seletuse kohaselt, mis on kinnitatud NSV Liidu RKN-i poolt, kujundada üldkoosoleku otsusel fondi puudustkannatajate ja töövõimetute abistamiseks «... kolhoosi rahaliste tulude arvel, mis kolhoos saab puuvilla, tubaka ja teiste saaduste müügist riigile. See fond ei tohi ületada 2% kolhoosi üldtoodangust.» [9]

Puudustkannatajate ja töövõimetute abistamise fondi, nagu kõigi teistegi kolhoosi fondide käsutamise õigus kuulub ainult kolhoosi üldkoosolekule. Üksvahe püüdsid kohalikud sotsiaalkindlustusorganid lülitada selle fondi oma mõjusfääri. NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi ja Vene NFSV Sotsiaalkindlustuse Rahvakomissariaadi 10. jaanuari 1936. a. ühismäärusega [10] tehti lõpp neile püüdlustele. Selle fondi ainsaks käsutajaks on kolhoos.

«... Ei Sotsiaalkindlustuse Rahvakomissariaadi organid, ei maaorganid ega kohalikud nõukogud ole õigustatud, mööda minnes kolhoosi üldkoosolekust (millest peab osa võtma mitte alla ⅔ kolhoosiliikmeist), kindlaks määrama nende fondide suurust, nende määrangut ning kulutamise korda.»

Kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel võib osa fondi üle anda kolhoosi

---

[9] LSKK 1937, nr. 54, art. 232.

[10] „Бюллетень финансового и хозяйственного законодательства", 1936 г., № 7, lk. 39.

ühiskondlikule vastastikuse abistamise kassale (vastastikuse abistamise kassade kohta vt. lähemalt eespool ptk. X).

5. Tüüp-põhikirja p. 11 lit. d kohaselt kolhoos eraldab tema poolt saadavast viljasaagist ja loomakasvatuse saadustest «... artelliliikmete üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud koguses osa saadusi müümiseks riigile või turul».

Partei ja valitsus viisid läbi rea üritusi, mis stimuleerivad organiseeritud teraviljamüüki riigile kolhooside poolt. Tööstuskaupade vastumüügi kõrval on kehtestatud preemiad nisu müügi eest riigile suurtes kogustes.[11]

Teravilja riiklik kokkuost sai tohutu tähtsuse Isamaasõja aastatel. Talupojad, kes seltsimees Stalini hinnangu järgi: «... näitasid Isamaasõja ajal talurahva ajaloos enneolematult kõrget arusaamist üldrahvalikest huvidest» [12], tulid laialdaselt vastu oma riigile ka sellel alal. Nii müüsid Usbeki NSV kolhoosid 1943. aastal, pärast oma kohustuste täielikku täitmist riigi vastu, riikliku kokkuostu korras 1 700 000 puuda teravilja, Kurski oblasti kolhoosid ja kolhoosnikud müüsid riigile 400 000 puuda teravilja, Armeenia kolhoosid ja kolhoosnikud müüsid riigile riikliku kokkuostu korras üle 400 000 puuda teravilja ja 300 000 puuda kartuleid jne.

Teravilja riiklikul kokkuostul on esmajärjekordne tähtsus ka sõjajärgses rahulikus ülesehitustöös.

6. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Abinõudest karilloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides» [12a] soovitab soetada noorloomi kolhooside loomakasvatusfarmide tarvis kontraktatsiooni korras ning paneb ette tasuda iga noorlooma eest, kes on ära antud kolhoosile loomakasvatusfarmide komplekteerimiseks, järgmises korras: kõigepealt tuleb tasuda looma hind riiklike kokkuostuhindade järgi; siis, pärast riiklike teravilja-normikohustuste täitmist kolhoosi poolt, soovitatakse üldkoosoleku otsuse alusel anda äraantud vasika eluskaalu iga kilogrammi eest üks kilogramm teravilja või 10 kilogrammi koresööta ümberarvestatult heinale või võtta enda peale iga üle 6-e kuu vanuse äraantud vasika eest lihanormikohustuse täitmine ulatuses, mis ei ületa aastase normikohustuse suurust ühe kolhoosipere kohta.

---

[11] Vt. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. veebruari 1936. a. määrus «Nisu tootmise stimuleerimisest ning nisu tootvate kolhooside tulukuse tõstmisest» (LSKK 1936, nr. 9, art. 71).

[12] Stalin, «Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast», Tallinn, 1946, lk. 96.

[12-a] «Pravda» 14. aprillist 1943.

Kokkuostetud noorloomade ostuks minev raha võetakse jagamatust fondist. Lihanormide täitmine kolhoosnikute eest, kes on andnud noorloomad kolhoosile, samuti täiendav tasumine noorloomade eest tingib spetsiaalsete naturaalfondide loomist nende väljaminekute katmiseks.

7. Tüüp-põhikirja p. 12 kohaselt moodustatakse kolme liiki *rahalisi fonde* ja nimelt: 1) fond kolhoosi tootmisvajaduste rahuldamiseks; 2) fond kolhoosi haldus-majanduskulude katmiseks; 3) fond kaadri ettevalmistamiseks ning kolhoosnikute kultuurilis-elukondlike vajaduste rahuldamiseks.

Oma rahalistest tuludest põllumajanduslik artell teeb *kulutusi jooksvateks tootmisvajadusteks*. Siia kuuluvad kulud: 1) majandusehitiste, põllutöömasinate ja inventari remondiks; 2) seemnete ja istikute, samuti sööda, mineraalväetise ja põllumajanduslike kahjurite tõrjevahendite ostmiseks; 3) karja ravimiseks; 4) põletus- ja määrdeainete, toorainete ning materjalide ostmiseks kolhooside ettevõtete tarvis ja väikeinventari soetamiseks; 5) tasu maksmiseks üksikute tööliikide eest (kolhoosi teravilja transportimise eest masina-traktorijaama autodega varumispunkti jms.); 6) kolhoosi tootmistöös tegevatele eriteadlastele palga maksmiseks.

Kolhoosi tootmisvajaduste katteks minevate eraldiste suurus ei ole piiratud mingi kindla protsendiga kolhoosi rahalistest tuludest, vaid määratakse kindlaks eelarvega. Kuid seoses sellega, et kolhoosi rahaliste tulude suurus selgub majandusaasta lõpul, on kehtestatud järgmine summade kulutamise kord tootmisvajadusteks: kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kinnitatud aasta kulude eelarves kolhoosi tootmisvajadusteks määratud summadest võib juhatus enne saagi väljavaadete lõplikku selgumist kulutada mitte üle 70%; ülejäänud 30% jääb varuks ja kulutatakse alles pärast saagi väljavaadete lõplikku selgumist ning pärast kolhoosnikute üldkoosoleku otsust. [13]

Seega artelli tootmisvajaduste katmine tehakse sõltuvaks lõppeks otseselt kolhoosi kogu tööst ja selle lõpptulemustest.

Mõned kolhoosid, rikkudes eelarvedistsipliini, teevad ehitiste ja põllutöömasinate jooksva remondi sildi all nende kapitaalremonti ning kannavad need kulutused jooksvate tootmiskulude arvele. Kapitaalremonti tuleb teha ainult jagamatu fondi arvel.

---

[13] Põhikirja p. 12 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 4. detsembri 1938. a. määruse redaktsioonis (LMKK 1938, nr. 55, art. 306).

8. Tüüp-põhikirja p. 12 lit c kohaselt eraldatakse kolhoosi rahalistest tuludest haldus-majanduskuludeks mitte üle 2%.

Haldus-majanduslikeks vajadusteks eraldatavad summad on ette nähtud järgmiste kulude katmiseks: kantselei-, posti-telegraafi kulud, kolhoosi juhtimisega seotud komandeeringute kulud, juhatuse ruumi küte, valgustus ja selle sisseseade väikeremont; ajalehtede, ajakirjade tellimine, käsiraamatute soetamine juhatuse jaoks; arveametniku palk, kui ta ei ole kolhoosiliige ning töötab palgalisena jt. Summade kulutamine haldus-majanduslikeks vajadusteks suuremas ulatuses kui 2% kolhoosi rahalisest üldtulust on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja jäme rikkumine.

9. Kultuurfondi eraldatava summa suurus määratakse kindlaks artelli üldkoosoleku poolt. Kolhoosi kultuurfond on ette nähtud kolhoosikaadri (brigadiride, loomakasvatusfarmide juhatajate jne.) ettevalmistamiseks, lastesõimede asutamiseks, raadioaparaatide soetamiseks. Kultuurfondi arvel ei tohi püstitada ehitisi kolhoosi kultuurilis-elukondlike asutiste tarvis. Nende ehitiste püstitamine kultuurfondi arvel kujutaks endast eraldiste suurendamist jagamatusse fondi, mida näeb ette tüüp-põhikirja p. 12 lit e. Ehitiste püstitamine kultuurilis-elukondlike asutiste tarvis peab toimuma jagamatu fondi arvel. Kultuurfondi arvel toimub vaid sisustise soetamine neile asutistele.

10. Jaotades rahalisi tulusid, teeb artell eraldamist oma jagamatusse fondi. Tüüp-põhikirja p. 12 lit. e näeb ette iga-aastast eraldamist kolhoosi rahalisest aastatulust jagamatu fondi täiendamiseks. Igal aastal jagamatusse fondi eraldatavad summad on ette nähtud kulutuste tegemiseks põllutööriistade ja kariloomade ostmiseks, ehitusmaterjalide eest tasumiseks ja palkadeks töölistele, kes on väljastpoolt ehitustöödele palgatud. Jagamatusse fondi eraldatakse iga aasta teraviljarajoonides 12—15%, karjakasvatuse ja tehniliste kultuuride rajoonides 15—20% rahaliste tulude üldsummast. Mis puutub uutesse rajoonidesse, mis liitusid NSV Liiduga 1939—1940. a., siis nende rajoonide kolhooside jaoks oleks tähendatud eraldamisprotsent mõningal määral liiga kõrge, sest nende rajoonide kolhoosid on veel väga noored ega ole jõudnud tugevneda organisatsioonilis-majanduslikust küljest. Seepärast on nende jaoks kindlaks määratud madalam jagamatusse fondi eraldamise protsent. Nii määrati näiteks NSV Liidu RKN-i 12. novembri 1940. a. määrusega «Eraldamiste kohta jagamatute fondide täiendamiseks Ukraina

NSV lääneoblastite kolhoosides,»[14] et Volõõnia, Lvovi, Drogobõtši, Rovno, Stanislavi, Ternopoli ja teistes oblastites need eraldamised peavad toimuma suuruses mitte alla 7 ja mitte üle 10% kolhoosi rahalisest aastatulust.[15]

Jagamatu rahalise fondi kujundamisel, nagu kõigil teistelgi juhtumeil, tuleb lähtuda vajadusest õigesti kooskõlastada kolhoosnikute ühiskondlikud ja isiklikud huvid. (Jagamatute fondide õiguslikust seisundist vt. lähemalt eespool — VIII peatükis.)

11. Eraldamised kolhoosi fondidesse tehakse kolhoosnikute üldkoosoleku otsuste alusel, mis tehakse kooskõlas põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja nõuetega.

Kolhoosnikute üldkoosoleku otsused, mis ei vasta põhikirja nõuetele (näiteks kui üldkoosolek põhikirjavastaselt otsustab jaotada raha ja saadused kolhoosnikute vahel enne kolhoosi ühiskondlike vajaduste rahuldamist või ei moodusta kõiki fonde vajalikus suuruses jt.), kuuluvad seistamisele ja tühistamisele. Kolhoosnikute üldkoosolekute seadusvastaste otsuste kehtivuse võib seistada külanõukogu, aga neid tühistada võib rajooni täitevkomitee.

Kolhooside ühiskondliku majapidamise igakülgse tugevdamise ja arendamise eesmärgil NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaani 1946—1950 seadus kirjutab ette kindlustada kolhooside ühiskondliku vara — nende tulu, jagamatute fondide, ehitiste, karja, inventari, samuti kindlustus-, seemne- ja söödafondide edasist kasvu.

§ 4. Tulude jaotamine kolhoosnikute vahel normipäeva järgi.

1. Iga kolhoosnik saab oma töö eest täielikus kooskõlas sotsialismi põhiprintsiibiga: «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi». Seda põhimõtet teostatakse kolhoosides tulude jaotamise teel kolhoosnikute vahel normipäevade järgi.

Üldise kollektiviseerimise algperioodil jaotati paljudes kolhoosides tulud mitte vastavalt kulutatud töö kvaliteedile ja kvantiteedile, vaid sõõjate järgi. Endastmõistetav, et kolhoosi tulude säärane jaotamine ei stimuleerinud kolhoosnikute huvitatust tööviljakuse tõstmise vastu

[14] LMKK 1940, nr. 30, art. 738.

[15] EK(b)P KK III pleenumi otsusega 2. juunist 1949 on jagamatusse fondi eraldamiste protsent kindlaks määratud 15—20% suuruses. Vastutav toimetaja.

ega soodustanud töödistsipliini tugevnemist, oli risti vastu ühiskondlike ja kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastamise põhimõttele ning kajastus seepärast täiesti negatiivselt kollektiivse majapidamise arenemises.

Marksism-leninism õpetab, et sotsialism võib areneda edukalt ainult range kontrolli ja arvestuse olemasolul töö- ja tarbimismäära üle. Marksism tunnistab võrdsust sotsialismi juures ekspluataatorlike klasside hävitamise ja inimese inimese poolt ekspluateerimise kaotamise mõttes. Engels kirjutas «Anti-Dühringis», et «... reaalne sisu proletariaadi nõudmises võrdsusele viib välja nõudele h ä v i t a d a k l a s s i d. Igasugune nõudmine, mis läheb sellest kaugemale, viib möödapääsematult absurdsusele.» [16]

Oma töös «Riik ja revolutsioon» Lenin, arendades Marxi poolt «Gotha programmi kriitikas» avaldatud mõtteid võrdsuse küsimustest, osutab, et ainuüksi tootmisvahendite üleminek kogu ühiskonna ühisomandiks veel «... e i k õ r v a l d a ... jaotamispuudusi...» [17] Marksismi klassikud ei mõelnudki kunagi tulude ühevõrdsustatud jaotamisest sotsialismi tingimustes; vastupidi, nad piitsutasid kõige otsustavamalt ühevõrdsustuslikke tendentse kui väikekodanlikke ja reaktsioonilisi. Võrdsus marksistlikus arusaamises ei tähenda ühevõrdsustamist tulude jaotamisel.

«Võrdsuse all,» ütles seltsimees Stalin ÜK(b)P XVII kongressil, «ei mõista marksism mitte võrdsustamist isiklike vajaduste ja heaolu alal, vaid klasside kaotamist, s. o. a) kõigi töötajate võrdset vabastamist ekspluateerimisest pärast seda, kui kapitalistid on kukutatud ja eksproprieeritud, b) kõigi suhtes võrdset eraomanduse kaotamist tootmisvahenditele pärast seda, kui need on üle antud kogu ühiskonna valdusse, c) kõigi jaoks võrdset kohustust töötada oma võimete järgi ja kõigi töötajate jaoks võrdset õigust saada selle eest oma töö järgi (s o t s i a l i s t l i k ühiskond), d) kõigi võrdset kohustust töötada oma võimete järgi ja kõigi töötajate võrdset õigust saada selle eest oma vajaduste järgi (k o m m u n i s t l i k ühiskond). Seejuures lähtub marksism sellest, et inimeste maitsed ja vajadused ei ole ega saa olla ühesugused ning võrdsed kvaliteedilt või kvantiteedilt ei sotsialismi ajajärgul ega kommunismi ajajärgul.

See on marksistlik arusaamine võrdsusest.

---

16 Маркс и Энгельс, Соч., т. XIV, lk. 107.

17 L e n i n, Valitud teosed II, lk. 159, Tallinn, 1946.

Mitte mingisugust muud võrdsust ei ole marksism tunnustanud ega tunnusta.» [18]

2. Kolhoosnikute töö tasustamise sotsialistlik põhimõte on formuleeritud stalinlikus põllumajandusliku artelli põhikirjas. Põhikirja p. 15 ütleb, et «artelli tulude jaotamine liikmete vahel toimub eranditult artelli iga liikme poolt tehtud normipäevade arvu järgi». Seega põhikiri ei näe ette tulude jaotamise võimalust mitte töö järgi. Põhikiri on võimsaks relvaks võitluses tükitöö õige rakendamise eest kolhoosides ja kolhoosi tulude õige jaotamise eest töö järgi.

Jaotamisele kolhoosnikute vahel kuulub kogu viljasaak ja loomakasvatuse toodang ning samuti kõik rahasummad, mis jäävad üle pärast riiklike kohustuste täitmist kolhoosi poolt ning kolhoosisiseste fondide loomist vastavalt tüüp-põhikirja nõuetele.

Nagu eespool juba tähendatud, seati kolhoosides sisse alates 1941. a. kolhoosnikute töö täiendav tasustamine põllumajanduslike kultuuride kõrgete saakide ja loomakasvatuse kõrge produktiivsuse eest. Seepärast enne, kui asuda jaotama ühele normipäevale langevat toodangut, on vaja eraldada toodangu osa, mis läheb täiendavaks tasuks brigaadidele ja lülidele, kes saavutasid kõrgemaid saake põllumajanduslike kultuuride alal või kõrgemat produktiivsust loomakasvatuses, ning alles pärast seda määrata kindlaks toodangu hulk, mis langeb ühele normipäevale.

Kui näiteks kolhoosis kulutati aasta jooksul 50 000 normipäeva ning kolhoosnikute vahel tuleb jaotada 180 tonni teravilja, millest 30 tonni kuulub jaotamisele täiendava töötasu näol, siis tuleb ühe normipäeva eest väljaandmisele kuuluva teravilja hulga kindlakstegemisel jagada mitte 180, vaid 150 tonni teravilja 50 000 normipäevaga. Igale normipäevale langeb 3 kilogrammi. Peale selle tuleb kolhoosnikute vahel, kes kuuluvad brigaadidesse ja lülidesse, kus saavutati kõrgem viljasaak või kõrgem produktiivsus loomakasvatuses, jaotada täiendavalt 30 tonni teravilja nende brigaadide ja lülide kolhoosnikute poolt väljatöötatud normipäevade järgi.

See jaotus ei tohi toimuda ühevõrdsustatult kõigi lülide ja brigaadide vahel, kel on õigus saada täiendavat tasu. Kõrgeid viljasaake saavutanud brigaadide suhtes on vajalik võtta arvesse üleplaanilise viljasaagi suurust, mille saavutas iga lüli või brigaad tervikuna. Kui näiteks brigaad kulutas aasta jooksul 20 000 normipäeva ning saavutas nii kõrge viljasaagi, et seaduse järgi tema liikmete vahel tuleb jaotada 20 tonni

[18] Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 416.

vilja, siis iga selle brigaadi liige saab täiendavalt 1 kg vilja iga väljatöötatud normipäeva eest, s. t. kokku 4 kilogrammi iga normipäeva kohta. Kui teine brigaad kulutas samuti 20 000 normipäeva, kuid kogus väiksema viljasaagi kui esimene brigaad ning tema liikmeile kuulub väljaandmisele täiendava tasu korras 10 tonni vilja, siis selle brigaadi iga liige saab täiendavalt 0,5 kilogrammi normipäeva eest, s. t. kokku 3,5 kilogrammi normipäeva kohta.

Tarbe korral viiakse diferentseerimine läbi ka lülides ning neil juhtumeil, kui töö iseloom seda lubab — nagu näiteks vasikate kasvatamine karjamajandeis — diferentseeritakse iga üksiku kolhoosniku töö sõltuvalt tema töö lõpptulemustest.

«Kolhoosnikutele viljakuse tõstmise ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamise eest lisatöötasu sisseseadmine on tõstnud mõnevõrra kolhoosnikute huvi, kuid ei ole lahendanud põhiülesannet: likvideerida ühevõrdsustamine põhitöötasus ja normipäevade jaotamisel.» [19]

Pleenum pani ette «tulude jaotamist teostada kolhoosides arvestades brigaadi poolt kogutud saaki ja brigaadides arvestades lülide poolt kogutud saaki, et brigaadide ja lülide kolhoosnikud, kes on saanud suuremad saagid, saaksid vastavalt ka kõrgemat tasu, ja väikese saagi saanud brigaadide ja lülide kolhoosnikud saaksid oma töö eest väiksemat tasu.» [20]

Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950. a. näeb ette naturaal- ja rahalise tasu suurenemist kolhoosnikutele normipäeva eest tööviljakuse tõusu alusel kolhoosides, põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmise ja loomakasvatuse produktiivsuse suurendamise alusel, võrreldes 1940. aastaga.

Seega ülesanne seisneb normipäeva osa kindlustamises ja tõstmises kolhoosi tulude jaotamisel.

Selleks on vaja peale tähendatud abinõude esmajärjekorras teha lõpp normipäevade omastamise praktikale kolhoosides ja kolhooside tulude ebaõigele jaotamisele, nagu seda nõuab NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus «Abinõudest põllumajandusliku ärtelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides».

---

[19] A. A. Andrejev, «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 36.

[20] ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 55.

3. Mõnevõrra teisiti toimub kolhoosnikute-traktoristide töö tasustamine. Normipäevajärgset naturaaltasu saavad traktoristid võrdselt kõigi teiste kolhoosnikutega, toiduvilja osas aga mitte alla kindlaksmääratud garanteeritud miinimumi. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise tüüp-lepingu p. 15 kohaselt on kolhoos kohustatud välja andma ja toimetama koju traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele ja nende abidele masina-traktorijaama poolt väljaantud teatiste alusel normipäevade kohta, mis nende poolt on välja töötatud antud kolhoosis, kõik saadused, mis jaotatakse kolhoosnikutele normipäevade järgi, suuruses, mis on kindlaks määratud antud kolhoosis normipäeva kohta. Rahatasu 2 rubla 50 kop. suuruses normipäeva kohta saavad traktoristid tüüplepingu p. 3 kohaselt masina-traktorijaamalt. Kui kolhoosis antakse ühe normipäeva eest rahas rohkem kui 2 rubla 50 kop. (mis, nagu juba mainitud, kujutab endast traktoristile väljamakstavat garanteeritud miinimumi), siis saab traktorist juurdemakse kolhoosilt. Garanteeritud miinimumi maksab masina-traktorijaam välja igakuuliselt. (Täpsemalt vt. ptk. XIV.)

Linnalähedastel köögi- ja puuviljakasvatuse kolhoosidel, samuti Taga-Kaukaasia, Krimmi ja teiste oblastite, kraide ning vabariikide kolhoosidel, kus kasvatatakse erikultuure, on lubatud välja anda traktoribrigaadi traktoristidele, brigadiridele ja nende abidele teravilja garanteeritud miinimumi asemel raha 2 rubla 50 kopikat normipäeva kohta.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. märtsi 1939. a. määrusega «Traktoristide töönormidest ja nende töö tasustamisest masina-traktorijaamades» kehtestati mõnevõrra teistsugune tasumaksmise kord traktoribrigaadide traktoristidele, brigadiridele ja nende abidele, kes töötavad puuvillakasvatuse kolhoosides. Usbeki, Tadžiki, Turkmeeni ja Kirgiisi NSV-s, samuti Kasahhi NSV Lõuna-Kasahhi oblastis makstakse traktoristidele á 5 rubla normipäeva eest, Aserbaidžani, Armeenia ja Gruusia NSV-s aga — á 7 rubla.

«Peale selle saavad traktoristid, traktoribrigaadi brigadirid ja nende abid kolhooside käest väljatöötatud normipäevade eest kõiki saadusi võrdselt kõigi kolhoosnikutega ning samuti vahe masina-traktorijaama poolt tasutava garanteeritud rahalise tasu ja normipäeva tegeliku rahalise maksumuse vahel, kui viimane osutub suuremaks garanteeritud miinimumist.» [21]

[21] LMKK 1939, nr. 17, art. 116.

Masina-traktorijaamade traktoristide ja külgehaagitavatel põllutöömasinatel töötavate kolhoosnikute ergutamise eesmärgil põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmiseks soovitatakse NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 9. mai 1942. a. määrusega kolhoosidel sisse seada alates 1942. aastast tähendatud töötajate kategooriatele lisatasu maksmine natuuras ja rahas seadusega ettenähtud suuruses.[22]

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenumi otsuses on ette nähtud mõned muudatused traktoristide töö tasustamises.

Nii antakse alates 1947. aastast traktoristile, brigadirile, brigadiri abile ja arvestajale-tankijale garanteeritud miinimum kolme kilogrammi teravilja ulatuses ühe normipäeva eest, tingimusel, et täidetakse kindlaksmääratud viljakuse plaan kolhooside põldudel, mida on harinud antud traktoribrigaad. Kindlaksmääratud viljakuse plaani mittetäitmisel antakse garanteeritud miinimumina kaks kilogrammi teravilja. Kolhoosidel soovitatakse anda täiendavat tasu üle plaani saadud viljasaagi eest traktoristidele ja teistele eespool tähendatud töötajaile vastavalt normipäevade arvule, mis nad on välja töötanud nende poolt haritud põldudel, võrdselt põllutööbrigaadi või -lüli kolhoosnikutega. Masina-traktorijaamade direktoreid kohustatakse mitte maksma traktoristidele preemiaid põletusaine kokkuhoiu eest juhul, kui kolhoos on saanud plaanis ettenähtud saagist madalama viljasaagi ja traktoribrigaad pole täitnud traktoritööde plaani ega teeninud tasu natuuras määral, mis on plaanis ette nähtud.[23]

§ 5. Avansi andmine kolhoosnikutele.

1. Nagu juba eespool tähendatud, tehakse kolhoosnikutega lõpparveldus nende poolt väljatöötatud normipäevade järgi majandusaasta lõpul. Säärase töö maksustamise süsteemi juures on avansi andmisel natuuras ja rahas eriti suur tähtsus. Avansi andmine on tulude jaotamise osaks kolhoosnikute vahel.

Avansi andmine natuuras toimub mitte ainult teravilja, vaid ka teiste põllumajandussaaduste näol. Kolhoosnikutele avansi andmine natuuras nagu rahaski peab toimuma ranges vastavuses normipäevade arvuga, mille iga kolhoosnik on välja töötanud. Koristustööde ajaks ja kuni normikohustuste täitmiseni toimub teravilja, päevalille-

---

[22] LMKK 1942, nr. 5, art. 73.

[23] Vt. «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», Tallinn. 1947, lk. 41. (Tõlkija märkus.)

seemne, kartuli ja köögivilja eraldamine kolhoosnikutele avansi andmiseks ja kolhoosi majandisisesteks vajadusteks suuruses, mis määratakse kindlaks iga aasta antavate määrustega saagi koristamise ja põllumajandussaaduste varumise kohta antud aastal.

Nii oli näiteks NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusega «Viljasaagi koristamisest ja põllumajandussaaduste varumisest 1945. a.» määratud eraldamise suuruseks tähendatud otstarbeks teravilja osas — 15%, riisi osas — 10%, päevalilleseemne osas — 5%, kartuli ja köögivilja osas — 15% nende kultuuride tegelikult äraantud kogusest riiklikesse varumispunktidesse. Sama määruse nõude kohaselt tuli «sisse seada range kontroll avansside andmiseks ja kolhoosi majandisisesteks vajadusteks kindlaksmääratud eraldamisnormide järgimise üle, tõkestades nende igasugust rikkumist suurendamise suunas ning võtta süüdlased vastutusele nagu toiduvilja pillamise eest». [24]

2. Rahalisi avansse antakse kolhoosnikule aasta jooksul suuruses, mis ei ületa 50% temal töö eest kolhoosis saada olevast summast. Tüüp-põhikirja p. 16 kohaselt tehnilisi kultuure kasvatavais kolhoosides avansside andmist ei seata sõltuvaks toodangu riigile äraandmise lõpetamisest, vaid antakse toodangu äraandmise määral — mitte harvem kui kord nädalas 60% ulatuses sellest rahasummast, mis kolhoos sai äraantud toodangu eest.

[24] LMKK 1945, nr. 6, art. 77.

XII peatükk.

Kolhooside kohustused põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal.

§ 1. Üldmärkused. § 2. Kolhoosi kohustuse tekkimine põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal. § 3. Kolhooside põllumajandussaaduste riiklike müüginormide arvutamise kord. § 4. Kolhoosi kohustuste täitmine riigi vastu põllumajandussaaduste müüginormide alal. § 5. Kolhoosi varaline vastutus kohustuste täitmata jätmise puhul müüginormide alal.

§ 1. Üldmärkused.

1. Põllumajandussaaduste kohustuslikud müüginormid on käesoleval ajal põllumajandussaaduste varumise põhiliseks abinõuks. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. jaanuari 1933. a. määrus [1] tühistas tollal kehtinud lepingulise (kontraktatsioonilise) süsteemi teraviljakultuuride varumises ning kehtestas kolhooside (samuti ka üksikmajandite) jaoks kindlad kohustused teravilja riigile äraandmise (müügi) alal kindlaksmääratud riiklike hindade alusel. Kolhoosi kohustustel vilja riigile äraandmise alal on maksu jõud.

Selle määrusega kehtestati teravilja varumise alal uus süsteem, mis hiljem laiendati ka teistele põllumajandussaadustele.

Kuni 1933. aastani toimus kõigi põllumajandussaaduste varumine kontraheerimislepingute korras. (Täpsemalt selle kohta vt. ptk. XIII.) See süsteem etendas omal ajal positiivset osa. Ent kolhoosikaubanduse laialdase arenemisega lakkas see stimuleerimast kolhoosimajanduse arenemist. Kohustuslike müüginormide süsteem lähtub sellest, et riik määrab kolhoosidele ette ära kindla normi nende poolt toodetavate saaduste äraandmiseks (müügiks) riigile. Kogu ülejääk, s. t. kogu viljasaak, pärast kohustuste täitmist riigi vastu, läheb täielikult kolhoosi käsutusse.

[1] LSKK 1933, nr. 4, art. 25.

Kohustusliku müüginormide süsteem esiteks — kindlustab riigi huvid: riik määrab ette kindlad normid, mis ta saab kolhoosidelt kohustusliku müügi korras. Teiseks — ta kindlustab kolhooside ja kolhoosnikute huvid. Kohustuslikud müüginormid fikseerivad ette ära kindlad normid saaduste äraandmiseks riigile. Viljasaagi suurus ei muuda norme. Järelikult mida kõrgem on viljasaak, mida suurem on kolhoosi toodang, seda rohkem jääb kolhoosile saadusi kolhoosi ja kolhoosnikute vajaduste rahuldamiseks.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 19. jaanuari 1933. a. määrus keelab kohalikel võimuorganeil ja varumisorganisatsioonidel teha vastuplaane ning panna täiendavaid kohustusi teravilja äraandmiseks riigile üle kindlaksmääratud kohustuslike müüginormide. Erandid sellest eeskirjast on lubatud ainult erandjuhtudel ning üksnes NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruse alusel.

2. Oma juriidiliselt loomult kohustuslikud müüginormid kujutavad endast väga keerukat kolhoosiõiguse instituuti.

Kohustuslike müüginormide eesmärgiks on kolhooside poolt toodetavatest saadustest teatud kindla osa riigile äraandmine (müümine). Kuid suhted riigiorganite ja kolhoosi vahel sel alal ei teki lepingu järgi, vaid seaduse alusel. Seadus määrab kindlaks kolhoosi kohustuse ära anda (müüa) riigile osa oma toodangust üldriiklike vajaduste rahuldamiseks. Neil kohustustel on maksu jõud, kuid nad ei kujuta endast maksu. Maks eeldab, et teatud õigussubjektid — juriidilised ja füüsilised isikud — annavad riigile mingi koguse varalisi hüvesid üldriiklike kulude katmiseks ilma vastavat ekvivalenti vastu saamata. Oma toodangust teatud osa äraandmine riigile on kolhoosidele kohustuslik seaduse alusel, niisamuti kui maksu maksmise kohustus tekib seaduse alusel, ning selles osas on müüginormidel maksu jõud. Kuid kolhoos annab selle osa oma toodangust riigile kindla tasu eest ning selles osas kohustuslikud müüginormid erinevad maksust.

Põllumajanduslik toodang, mis varutakse kohustuslike müüginormide korras, läheb tööstuse, elanikkonna ja armee vajaduste rahuldamiseks põllumajandussaaduste järele.

Õigussuhted kolhooside ja varumisorganisatsioonide vahel osa toodangu äraandmise (müügi) alal tekivad küll seaduse jõul, kuid kannavad kahepoolset iseloomu: kolhoos on kohustatud ära andma osa toodangut, kuna varumisorganisatsioon on kohustatud selle vastu võtma ning tasuma selle maksumuse riiklike hindade järgi. Kohustuslikud

müüginormid tuleb seepärast arvata nende õigusinstituutide hulka, mille toimel leiab aset omandiõiguse üleminek. Antud juhul toimub teatud osa põllumajandussaaduse omandiõiguse üleminek kolhoosilt riigile.

3. Kohustuslike müüginormide instituudis võis eristada kahte momenti: esiteks — kolhoosi kohustus ära anda (müüa) osa oma saadusi riigile (kohustus tekib seaduse jõul) ning teiseks — õigussuhted, mis tekivad kolhoosi ja varumisorganisatsiooni vahel selle kohustuse realiseerimisel, s. o. osa toodangu juba vahetu müük ehk äraandmine varumisorganeile ning viimaste kohustus võtta vastu seda toodangut ja tasuda selle maksumus.

Kolhoosi kohustusi ära anda (müüa) teatud osa oma toodangust riigile, nagu juba mainitud, ei vormistata lepingutega kolhoosi ja varumisorganisatsioonide vahel. Üksiku kolhoosi vahetu kohustus ära anda osa oma toodangust tekib haldusõigusliku akti tulemusena. Kehtiva seaduse alusel NSV Liidu Varumisministeeriumi organid esitavad kolhoosile osa toodangu äraandmiseks dokumendi, mis kujutab endast selle riigihaldusorgani haldusõiguslikku korraldust, kes on selle korralduse andmiseks volitatud seadusega.

Kohustuslike müüginormide täitmata jätmise puhul kolhoosi poolt nõutakse see sisse kohtukorras. Ent kohustusliku müüginormi suurus ei kuulu kohtulikule arutamisele, vaid on NSV Liidu Varumisministeeriumi pädevuses.

Kõik eelöeldu näitab, et haldusõiguslikud elemendid on kohustuslike müüginormide instituudis prevaleerivad, mis aga endastmõistetavalt ei kõrvalda tsiviilõiguslike elementide olemasolu selles.

Kuna kohustuslike müüginormide instituut tunduvalt määrab kolhoosi tegevuse iseloomu ning kolhoosi suhtlusi riigiorganitega, tuleb seda vaadelda kolhoosiõiguse instituudina.

§ 2. Kolhoosi kohustuste tekkimine põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal.

1. Partei ja valitsuse poolt põllumajandussaaduste riiklike kohustuslike müüginormide alal antud määruste kohaselt antakse igale kolhoosile kohustus. Organiks, kelle ülesandeisse kuulub kohustuste kätteandmine kolhoosidele põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal ning kontroll nende täitmise üle, on — nagu ees-

pool juba mainitud — NSV Liidu Varumisministeerium. Neid funktsioone täidab Ministeerium kohtadel oma volinike kaudu.

Kohustuse kätteandmise hetke loetakse kolhoosi konkreetse kohustuse tekkimise momendiks teravilja, riisi, kartuli, liha, piima, villa ja teiste põllumajandussaaduste müüginormide alal. Kohustus antakse NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivoliniku poolt kolhoosi esimehele allkirja vastu.

Kolhoosile antavas kohustuses märgitakse kolhoosi, külanõukogu, rajooni ja oblasti nimetus ning kolhoosile kinnistatud maa-ala, mis on võetud arvesse kohustuslike müüginormide arvutamisel. Edasi näidatakse kohustuses, missugused saadused, kui suures koguses ning millistel tähtaegadel kuuluvad äraandmisele riigile.

Seega kohustuse kätteandmise hetkest kolhoosile tekib temal konkreetselt väljendatud kohustus ära anda osa toodangut kindlaksmääratud tähtaegadel riigile, s. t. tekib kohustus anda üle kolhoosi poolt kasvatatud ja tema omandiks olevast saagist teatud osa riigi omandisse varumishindade järgi selleks, et rahuldada üldrahvalikke vajadusi.

2. Pärast kirjaliku kohustuse kättesaamist on kolhoos kohustatud ära andma riigile saadusi kohustusdokumendis tähendatud koguses ja tähtaegadel. Kolhoosi ebaõige kohustamise puhul täita ühtesid või teisi riiklikke müüginorme, samuti normikohustuste valesti arvutamise korral on kolhoosil õigus esitada kaebusi seaduses ettenähtud korras. Kaebused kolhoosile ebaõigete kohustuste määramise peale müüginormide alal võidakse esitada NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivolinikule kümne päeva jooksul, arvates kohustuse kätteandmisest. Rajoonivoliniku otsuse peale võidakse kaevata rajooni täitevkomiteele samuti kümne päeva jooksul, arvates rajoonivoliniku otsuse saamisest. Kui rajooni täitevkomitee leiab, et kaebus on põhjendatud, siis ta saadab oma otsuse NSV Liidu Varumisministeeriumi oblasti (krai või vabariigi) volinikule, kelle otsus on lõplik.

§ 3. Kolhooside põllumajandussaaduste müüginormide arvutamise kord.

1. Kuni 1940. aastani arvutati kolhooside riiklikud müüginormid teravilja ja riisi alal vastavalt nende kultuuride külviplaanidele, liha müüginormid — kariloomade arvu järgi, piima müüginormid — lehmade arvu järgi jne.

Säärase müüginormide arvutamise korra puudused on märgitud NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 6. aprilli 1940. a. määruses «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas.» [2]

Tolle ajani kehtinud korra põhiliseks puuduseks — kolhooside poolt teravilja, riisi, päevalilleseemne ja kartuli kohustusliku müügi alal riigile — oli asjaolu, et müüginormide suurused, mida arvutati vastavalt nende kultuuride külviplaanidele, ei kujutanud endast püsivat baasi normikohustuste arvutamiseks, kutsusid esile kolhooside püüdlust taotella vähemaid külviplaane, ergutasid nende kultuuride külvipindade vähendamist ega stimuleerinud uute maa-alade ülesharimist uudismaade üleskündmise, soode kuivendamise ning võsastike väljajuurimise teel.

Eespooltähendatud määrusega ning samuti NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. aprilli 1940. a. määrusega «Teravilja ja riisi kohustusliku müügi kohta riigile kolhooside ja üksikmajandite poolt» [3] kehtestati uus kord kohustuslike müüginormide arvutamiseks. Alates 1940. a. lõikusest kolhoosid on kohustatud täitma teravilja ja riisi müüginorme neile kinnistatud künnimaa iga hektaari pealt kindlaksmääratud normide kohaselt. See uus kord kehtestati, nagu see on märgitud määruses, «selleks, et suurendada kolhooside huvi ühiskondlike teraviljakülvide edasise laiendamise, viljakuse tõstmise, kündmiskõlbliku maa täieliku ülesharimise ning samuti õigete külvikordade sisseseadmise vastu. . .»

Külvipinna hulka, mille järgi arvutatakse kolhoosi teravilja ja riisi riiklikke müüginorme, arvatakse ka köögiviljaaiad ning samuti uued maa-alad, mis kuuluvad ülesharimisele riikliku plaani kohaselt (uudismaade üleskündmine, soode kuivendamine ja võsastikkude väljajuurimine), teisel aastal pärast nende ülesharimist.

Külvipinnast, mille järgi arvutatakse teravilja ja riisi riiklikud kohustuslikud müüginormid, jäetakse välja põllud, mis on kultuuride all, mille varumine toimub teises korras. Viimaste hulka kuuluvad maa-alad, mis on puuvilla, suhkrupeedi, kautšukitaimede, ravitaimede ja mõningate teiste kultuuride külvide all. [4]

---

2 LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

3 LMKK 1940, nr. 9, art. 236.

4 Eesti NSV kolhooside kohta teravilja müüginormide alal vt. ENSV Ministrite Nõukogu määrus 13. aprillist 1948 nr. 366 riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt — ENSV Teataja 1948, 16, 93. Vt. Lisa, lk. 455. Vastutav toimetaja.

Rajoonidejärgsed kohustuslikud aastanormid teravilja ja riisi müügi alal riigile kolhooside poolt määrati kindlaks liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogude, kraide ja oblastite täitevkomiteede, ÜK(b)P oblasti- ja kraikomiteede ning liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede poolt vastavalt antud oblastile, kraile või vabariigile kindlaksmääratud teravilja ja riisi kohustuslikele müügi-normidele.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 11. aprilli 1940. a. määrus luges võimalikuks «müüginormide kindlaksmääramisel rajoonide tarvis lubada kõrvalekaldumisi üles- ja allapoole antud oblastile, kraile või vabariigile kindlaksmääratud normist, kuid selliselt, et kokkuvõttes oleks peetud kinni oblastile, kraile või vabariigile kui tervikule kindlaksmääratud kohustuslikest normidest teravilja ja riisi müügi alal riigile kolhooside poolt». Selle määruse kohaselt kuulusid rajoonidejärgsed aastanormid teravilja ja riisi müügi kohta riigile kolhooside poolt, mis olid kinnitatud seadusega kindlaksmääratud korras, kohaldamisele eranditult kõigi kolhooside suhtes antud rajoonis.

1947. a. veebruaris toimunud ÜK(b)P KK pleenum märkis ära oma otsuses «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil,» et põllumajandussaaduste varumise poliitika, mis võeti vastu 1940. a., on end täiesti õigustanud.

Seepärast «ainult kolhoosikorra vastased, kes ei saa aru, milline progressiivne tähtsus põllumajandusele on seadusel, mille kohaselt kohustuslikke müüginorme arvutatakse igalt põlluhektaarilt, mis on kinnistatud kolhoosidele, ja kes unustavad sõja läbi kolhooside ühiskondlikule majandusele tehtud kahju kogu tõsiduse, võivad kiskuda parteid tagasi põllumajanduse arendamise huvidele mittevastavana tühistatud külvipindadest sõltuvate müüginormide poliitika juurde.» [5]

Teravilja kohustusliku müügi alal riigile ühtse normi kohaldamise asemel samasse haldusrajooni kuuluvate kolhooside suhtes tekkis sõjajärgsel perioodil vajadus rakendada antud rajoonis mitut normi kolhooside rühmade järgi. See võimaldab tarbe korral reguleerida kolhooside normikohustuste suurust, arvestades kolhooside poolt neile kinnistatud maade ülesharimist. Vastavalt sellele rajoonides, kus on maarikkad kolhoosid, kes ei ole maad üles harinud töökäte puudusel, teravilja kohustuslikke müüginorme vähendatakse, kuna aga rajoonides, kus kolhoosid

[5] Vt. ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1947, lk. 58.

on maa üles harinud ning kus piisab töökätest, kõrgendatakse teravilja kohustuslikke müüginorme.

Säärane painduv süsteem säilitab täielikult varumisalase seaduse jõu ja loob väljapääsu maarikkaile kolhoosidele ning lahendab seega ammendavalt küsimuse seaduse rakendamise raskustest sõjajärgseis tingimustes.

Oblastite ja kraide täitevkomiteedel ning vabariikide ministrite nõukogudel on keelatud ümber paigutada kolhoose ühest rühmast teise ilma NSV Liidu Ministrite Nõukogu loata.

Kohalikel võimu- ja varumisorganeil on kategooriliselt keelatud panna kolhoosidele kohustusi teravilja riiklike müüginormide alal, mis ületavad hektaaridejärgseid norme.

Teravilja kohustuslikud müüginormid riigile avaldatakse rajooni ajalehtedes nimeliselt iga kolhoosi kohta.

Kolhoosidele, keda ei teeninda masina-traktorijaam, suurendatakse teravilja ja riisi kohustuslikke müüginorme 25% võrra, võrreldes antud rajooni kolhoosidega, keda teenindavad masina-traktorijaamad.

Teravilja müüginormid peavad kolhoosid täitma alates pekstud vilja esimestest partiidest. Nad peavad täitma oma kohustused teravilja ja kõigi teiste kultuuride müüginormide alal seaduses ettenähtud tähtaegadel. Kolhoosid on kohustatud ära andma riigile kohustuslike müüginormide katteks täiesti heakvaliteedilist toodangut.

Kartulite kohustuslik müük riigile kolhooside poolt toimub NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 16. aprilli 1940. a. määruse alusel «Kartulite kohustuslikust müügist riigile kolhooside, kolhoosnikute ja üksikmajandite poolt». [6]

Kartuli kohustuslike müüginormide arvutamine toimub samas korras kui teravilja ja riisi kohustuslike müüginormidegi arvutamine. Erinevus seisneb selles, et paikkondades, mis asuvad linnade ja tööstuskeskuste lähedal, samuti kartulitöötlemise ettevõtete jaama-, sadama- ning vabrikulähedaste tsoonide juures määratakse kõrgemad kartulimüügi normid. Vastupidi rajoonides, kust kartuli transport tarbimiskohta on raskendatud, vabastatakse kolhoosid osaliselt või täielikult kartuli kohustuslikest müüginormidest. Vastavalt sellele on teravilja ja riisi rajoonidejärgsete kohustuslike müüginormide arvutamisel ette nähtud nende normide vastav kõrgendamine või alandamine rajoonidele, mis said kõrgendatud või alandatud normid kartuli müügi alal riigile.

---

[6] LMKK 1940, nr. 9, art. 237.

Vastavalt NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusele «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas» võtsid NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK 9. mail 1940. aastal vastu määruse «Köögivilja kohustuslikust müügist riigile kolhooside poolt».[7] Selle määrusega tühistati varem kehtinud köögivilja varumise kord kontraheerimis- ja majanduslepingute korras ning asendati uue korraga, mille kohaselt köögiviljad varutakse kolhoosidelt alates 1940. aastast kohustuslike müüginormide korras. Nende müüginormide suurus arvutatakse samuti sõltuvalt kolhoosile kinnistatud põlluhektaaride arvust.

Köögivilja müüginormide suurendamine või vähendamine üksikute rajoonide kolhoosidele, samuti kolhooside täielik vabastamine köögivilja müüginormidest kaugel maasügavuses asuvais rajoonides toimub samadel alustel nagu kartuli müüginormidegi puhul. Need muudatused normikohustustes on lubatud tingimusel, et kokkuvõttes peetaks kinni oblastile, kraile või vabariigile kui tervikule kindlaksmääratud köögivilja müüginormidest.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 9. mai 1940. a. määruse kohaselt on tarvis teravilja, riisi, kartuli ja õlitaimede-seemnete kohustuslike müüginormide kindlaksmääramisel kõrgendada või alandada neid norme rajoonidele ja kolhoosidele, kellele anti kõrgendatud või alandatud müüginormid köögivilja osas.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 17. mai 1940. a. määrus «Õlitaimekultuuride seemnete kohustuslikust müügist riigile kolhooside ja üksikmajandite poolt» [8] tühistas varem kehtinud korra, mille kohaselt kolhooside kohustuslikud müüginormid päevalilleseemne osas arvutati selle kultuuri külviplaani järgi. Sama määrusega tühistati sooja-, riitsinuspuu-, sinepi-, käharlina-, rapsi- ja seesamiseemnete varumine kontraktatsiooni korras. Alates 1940. aastast arvutatakse tähendatud kultuuride müüginormid igalt kolhoosile kinnistatud põlluhektaarilt. Arvutamiskord on samasugune kui teravilja ja riisi müüginormidelgi. Ka siin on lubatud normide vähendamine ja suurendamine. Üksikud rajoonid ja kolhoosid on täielikult vabastatud müüginormidest nende õlitaimekultuuride osas, mida antud rajoonis või kolhoosis ei kasvatata. Selle juures on siiski nõutav, et kokkuvõttes peetaks kinni oblastile, kraile, vabariigile või üksikule rajoonile kindlaksmääratud kohustuslikest müüginormidest tähendatud kultuuride alal.

---

[7] LMKK 1940, nr. 14, art. 322.
[8] LMKK 1940, nr. 14, art. 324.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1940. a. määrus «Heina kohustuslikust müügist riigile kolhooside poolt»,[9] muutis ära heina varumise kontraktatsiooni korras ning kehtestas korra, mille järgi alates 1940. aastast kolhoose kohustatakse andma riigile heina kohustusliku müügi korras igalt neile kinnistatud põlluhektaarilt. Müüginormi arvutamise kord on sama mis teravilja kohustuslike müüginormidegi puhul.[10]

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 4. aprilli 1942. a. määrusega «Tubaka ja mahorka kohustuslikust müügist riigile kolhooside, kolhoosiperede ja üksikmajandite poolt» [11] tühistati varem kehtinud tubaka ja mahorka varumise kord kontraheerimislepingute järgi ning kehtestati alates 1942. aastast kohustuslikud müüginormid nende kultuuride alal. Kolhoosid on kohustatud neile kindlaksmääratud riiklike plaanide kohaselt andma riigile tubakat ja mahorkat seaduses ettenähtud tähtaegadel.

2. Loomakasvatussaaduste kohustuslikud müüginormid arvutati kuni 1940. aastani sõltuvalt kolhooside ühiskondlikes loomakasvatusfarmides olevate kariloomade arvust. See viis selleni, et kolhoosid, kel oli arendatud ühiskondlik kari ja kes suurendasid seda aastast aastasse, pidid riigile andma kohustuslike müüginormide korras üha suurema koguse piima, liha ja villa, sellal kui kolhoosid, kel olid nõrgalt arenenud karjamajandid ning kes ei tahtnud neid organiseerida, olid soodustatud olukorras.

Pärast NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määruse «Abinõudest ühiskondliku loomakasvatuse arendamiseks kolhoosides» [12] andmist arvutatakse kolhooside lihamüüginorme kolhoosile kinnistatud maapinna (põllupinna, kaasa arvatud puuvilja- ja köögiviljaaiad, niidud

---

[9] LMKK 1940, nr. 15, art. 359.

[10] Siin on originaali tekstis ebatäpsus. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määruses 27. maist 1940 kolhooside poolt riigile heina kohustusliku müügi kohta on öeldud, et alates 1940. aastast rakendatakse kolhoosidele kohustuslikke heinamüügi-norme igalt kolhoosile kinnitatud põllumaa, samuti kuivade ja üleujutatud niitude hektaarilt.

Eesti NSV-s kehtestati alates 1949. a. saagist Eesti NSV kolhoosidele riigile heinamüügi kohustus igalt kolhoosile kinnitatud põllu- ja heinamaa hektaarilt, sõltumata heinakülvide all tegelikult olevaist pindaladest — ENSV Ministrite Nõukogu määrus 14. juunist 1949 nr. 440 (ENSV Teataja 1949, 18, 118). Vt. Lisa lk. 466. Vastutav toimetaja.

[11] LMKK 1942, nr. 3, art. 43.

[12] LMKK 1939, nr. 42, art. 316.

ja karjamaad) igalt hektaarilt. Erinevatele oblastitele, kraidele ja vabariikidele on kehtestatud erinevad lihamüügi keskmised aastanormid. Kogu Nõukogude Liit on rühmitatud 8 ossa. On kehtestatud järgmised lihamüüginormid eluskaalu kilogrammides, lähtudes keskmisest lihavusest: esimene rühm — 4,5 kilogrammi igalt kolhoosile kinnistatud maapinna hektaarilt; teine rühm — 4 kilogrammi; kolmas — 3,5 kilogrammi; neljas — 3 kilogrammi; viies — 2,5 kilogrammi; kuues — 2 kilogrammi, seitsmes — 1 kilogramm ja kaheksas — 0,5 kilogrammi.[13]

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 30. jaanuari 1940. a. määrus «Villa kohustuslikust müügist riigile»[14] kehtestas ka villa alal hektaaridejärgse müüginormide arvutamise korra.[15]

Ukraina NSV põllumajanduse eesrindlaste vabariiklikul nõupidamisel 8. veebruaril 1940. a. iseloomustas sm. Hruštšev seda määrust järgmiselt: «See seadus on selle poolest hea, et suurendab nende kolhooside tulukust, kes arendavad enda juures loomakasvatust, ning sunnib kolhoose, kus puudub lambakasvatus, kasvatama lambaid. See on õiglane, tõeliselt stalinlik seadus, mis asetab õiglasse olukorda kolhoosnikud ja kolhoosid.[16]

Määrusega «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas»[17] on samuti tühistatud vana kord kohustuslike piima- müüginormide[18] arvutamise alal lehmade arvu järgi ja lambapiimajuustu (brõnza) varumise kord. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK tunnistasid vajalikuks alates 1941. aastast «kehtestada kolhoosidele kohustuslikud riiklikud lambapiimajuustu (brõnza) müüginormid ja määrata piima ja brõnza müüginormide arvutamine igalt maapinna hek-

---

[13] Eesti NSV kohta vt. ENSV Ministrite Nõukogu määrus 13. aprillist 1948 nr. 367 riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt (ENSV Teataja 1948, 16, 94) Vt. Lisa, lk. 459. Vastutav toimetaja.

[14] LMKK 1940, nr. 3, art. 82.

[15] Eesti NSV kolhoosidele on kinnitatud aastanorm villa kohustuslikuks müügiks riigile 40 grammi poolkarevilla igalt kolhoosile kinnistatud maapinna hektaarilt (põllumaa, sealhulgas õue- ja aiamaa, heina- ja karjamaa) — ENSV Ministrite Nõukogu määrus 13. maist 1949 nr. 331 (ENSV Teataja 1949, 14, 100) Vt. Lisa lk. 469. Vastutav toimetaja.

[16] Н. С. Хрущев, Итоги 1939 сельскохозяйственного года и задачи на 1940 г. Госполитиздат, 1940, lk. 39.

[17] LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

[18] Eesti NSV kolhooside piimamüüginormide kohta vt. eespool allmärkus 13. Vastutav toimetaja.

taarilt (põllumaa, kaasa arvatud puuvilja- ja köögiviljaaiad ning niidud ja karjamaad), mis on kinnistatud kolhoosidele».

Sama määrusega kehtestati munade müüginormid, mis arvutatakse kolhoosile kinnistatud maapinna igalt hektaarilt. Kolhoosidel on lubatud pärast oma kohustuste täitmist munade müügi alal riigile anda mune kolhoosnikute eest viimaste kohustuste arvel munamüügi alal riigile, vabastades sellega kolhoosnikuid osaliselt või täielikult munamüüginormide täitmisest.[19]

Alates 1940. aastast kehtestati kolhoosidele kohustuslikud müüginormid toornahkade alal. Toornahkade kohustuslike müüginormide arvutamine toimub samuti kolhoosile kinnistatud maapinna järgi. Toornahkade müüginorme arvutatakse suurte sarvloomade nahkades ja vastava kaaluga seanahkades (vastnülitult), samuti ka iga tõugu lammaste ja kitsede vastava suurusega nahkades.

Eranditult kõigile kolhoosidele on kindlaks määratud kohustuslik miinimum armee jaoks kõlblike kõrgeväärtuslike hobuste aretamise ja kasvatamise alal. Kohustuslik miinimum määratakse kindlaks kooskõlas kolhoosile kinnistatud maapinna suurusega. «See on kõige õiglasem ja õigem lahendus. Kui kellelgi puudub hobune, siis meie sunnime teda ostma hea varsakese päritoluga heast emasloomast, las kasvatab üles, sõidab ise ja annab seejärel riigile, — see on kasulik nii riiklikult seisukohalt kui ka kolhoosi seisukohalt.»[20]

3. Kõigi põllumajandussaaduste kohustuslike müüginormide arvutamise hektaarijärgsed määrad on kindlad. Kohalikel võimuorganeil ja varumisorganisatsioonidel on keelatud panna kolhoosidele kohustusi, mis ületavad neile kindlaksmääratud hektaarijärgseid norme.

---

[19] Siin on originaali tekstis ebatäpsus NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 7. aprilli 1940. a. määruses «Muudatustest põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas» (LMKK 1940, nr. 9, art. 235) on alates 1941. a. sisse seatud munade kohustuslik müüginorm kolhoosidele .....normide järgi, mis arvestatakse kolhoosidele igalt põllumaa hektaarilt (põllumaa, sealhulgas puu- ja köögiviljaaiad, niidud ja karjamaad).

Eesti NSV suhtes on kinnitatud munade kohustusliku müügi aastanorm 10 muna kolhoosile kinnistatud põllu iga hektaari kohta, kaasa arvates puu- ja juurviljaaiad — ENSV Ministrite Nõukogu määrus 13. maist 1949, nr. 333. (ENSV Teataja 1949, 14, 99.) Vt. Lisa lk. 467. Vastutav toimetaja.

[20] Н. С. Хрущев, Об изменениях в политике заготовок и закупок сельскохозяйственных продуктов, „Pravda“ 8. maist 1940. a.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Muudatused põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu poliitikas» tähistas uut etappi kolhoosliku ülesehitustöö arenemises. Nende partei ja valitsuse poolt läbiviidavate ürituste ajalooline tähtsus seisneb selles, et nad andsid võimsa tõuke kolhooside eneste kui ka nende ühiskondliku sotsialistliku omandi edasisele arenemisele ja tugevnemisele, et nad — nende õige ellurakendamise puhul — tagavad saaduste külluse, ilma milleta on mõeldamatu üleminek kommunismile.

Põllumajandussaaduste varumise ja kokkuostu uus süsteem, mis töötati välja seltsimees Stalini vahetul juhtimisel ning isiklikul osavõtul «... etendab,» nagu ütles sm. Hruštšev Kiievi parteiaktiivi koosolekul 16. aprillil 1940. a., «suurt osa tähtsaima ajaloolise ülesande lahendamisel niisuguse toiduainete ja laiatarbekaupade külluse loomiseks, mis võimaldab üle minna sotsialistliku ühiskonna printsiibilt kommunistliku ühiskonna printsiibile.» [21]

§ 4. Kolhooside kohustuste täitmine riigi vastu põllumajandussaaduste müüginormide alal.

1. Kolhooside poolt riiklike kohustuslike müüginormide katteks antavad saadused peavad vastama kindlaksmääratud tingimustele (konditsioonidele). Juhul, kui kohustuslike müüginormide katteks antav teravili on prügisem ja suurema niiskusega kui lubatud, siis selle teravilja kaalust tehakse mahaarvamine, mille suurus võrdub liigse prügisuse ja niiskuse kaaluga [22]. Müüginormide katteks antava teravilja eest tasub varumispunkt kindlaksmääratud riiklike hindade järgi, kohaldades refaktsiooni (hinnaalandamist) madalamakvaliteedilise teravilja puhul. Lihamüüginormide katteks äraantavad loomad ja linnud ei tohi olla alla keskmist rammusust. Kariloomade ja teiste loomakasvatussaaduste eest, mis lähevad müüginormide katteks, tasutakse kindlaksmääratud riiklike hindade alusel.

Praktikas on esinenud juhtumeid, kus kohalikud varumisorganid suhtusid vastutustundetult arveldustesse kolhoosidega, kus kolhoosidele ei makstud välja neil saada olevaid summasid normikohustuste katteks

---

[21] Н. С. Хрущев, Об изменениях в политике заготовок и закупок сельскохозяйственных продуктов, „Pravda“ 8. maist 1940. a.

[22] On keelatud võtta vastu teravilja, mille niiskus ületab juhendis ettenähtud maksimumi. (Tõlkija märkus.)

äraantud saaduste eest. Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK kohustasid oma 19. septembri 1946. a. määrusega «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» liiduvabariikide partei- ja nõukogude organisatsioonide juhte, samuti krai- ja oblasti-organisatsioonide juhte looma vajaliku korra mitmesuguste organisatsioonide arvete õiendamises kolhoosidega, likvideerima 3-kuise tähtaja jooksul kogu võlgnevuse kolhoosidele mitmesuguste organisatsioonide ja asutiste poolt ning edaspidiseks kehtestama korra õigeaegses ja ausas arvete õiendamises kolhoosidele nende saaduste eest ja nende poolt sooritatud töö eest.

Kohustuslike müüginormide täitmine peab toimuma kolhooside poolt mitte hiljem tähtaegadest, mis on ära tähendatud kohustuses. Konkreetsed tähtajad kohustuse täitmiseks määratakse kindlaks sõltuvalt rajoonilistest tingimustest. Oma kohustused teraviljakultuuride alal peavad kolhoosid täitma alates pekstud vilja esimestest partiidest, kusjuures kolhooside poolt riigile äraantava teravilja, õlitaimekultuuride ja kartuli esimestest partiidest kaetakse esmajärjekorras kolhoosidele riigi poolt antud laenud, samuti kolhoosi eelmise aasta võlad normikohustuste alal ja töötasu alal masina-traktorijaamade töö eest.

Järgnevalt arvatakse kolhooside poolt varumispunktidesse äraantavad teravili, õlitaimekultuurid ja kartulid kohustusliku müügi arvele ja naturaaltasuks masina-traktorijaamade tööde eest «nende müüginormide alal, mis on märgitud kolhooside saatekirjades, kusjuures naturaaltasu katteks arvestatakse mitte vähem, kui on osa, mis vastab naturaaltasule antud rajoonile kindlaksmääratud riikliku varumisplaani järgi.» [23]

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum tunnistas ebaõigeks ja vähendatuks olemasolevad ekvivalendid nisu ja rukki asendamiseks kaera, odra ja hirsiga. Pleenum tunnistas vajalikuks tõsta ekvivalente nisu ja rukki asendamiseks kaera, odra ja hirsiga neil juhtudel, kui NSV Liidu Valitsus lubab erandina säärast asendamist. Ühtede õlitaimekultuuride asendamine teistega on lubatud sel tingimusel, et peetakse kinni kindlaksmääratud asendusekvivalendist. Mis aga puutub lihamüüginormidesse, siis nende täitmine toimub kõigi looma- ja linnuliikidega. Teatud piires on lubatav ühe loomaliigi asendamine teistega kindlaksmääratud ekvivalendi järgi. Samuti lubatakse üht liiki köögivilja asendamist teist liiki köögiviljaga seaduses lubatud piires vastava ekvivalendi järgi.

---

23 LMKK 1945, nr. 6, art. 77.

Müüginormide katteks minevad põllumajanduslike kultuuride ja loomakasvatuse saadused peavad kolhoosid oma vahenditega toimetama kohustuses tähendatud varumispunkti.

2. Kolhoosikord kannatas välja raskeima katsumuse — see on sõja katsumuse. Hoolimata sõjaaja raskustest andis nõukogude talurahvas riigile toiduaineid armee ja linnade tarvis, tooraineid tööstusele, osutas ennastsalgavat abi punaarmeele. Nii täitsid näiteks Armeenia kolhoosid 1943. aastal teravilja-müüginormid 100,5% ulatuses ja andsid punaarmee toiduviljafondi 100% ettenähtud kogusest; täitsid kartuli müügiplaani 107% ulatuses, lihamüügiplaani — 100,7%, piimamüügiplaani — 100,5%, lambapiima-juustu (brõnza) müügiplaani 100,5%, siidikute müügiplaani — 100,7% ulatuses.[24]

Kõiges selles avaldus meie kolhoosikorra jõud ja elulisus.

Sõjaaja tingimused ei saanud ühel või teisel määral jääda kajastumata kolhooside riiklike kohustuste täitmise viisil. Siinkohal piisab tähendamast, et Kaubanduse Rahvakomissariaadil ja Tsentrosojuzil (NSV Liidu ja VNFSV Tarbijate Kooperatiivide Keskliidul) lubati võtta vastu kolhoosidelt kartuli müüginormide katteks kartuleid ja köögivilja kuivatatult (NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Viljasaagi koristamisest ja põllumajandussaaduste varumisest 1943. aastal»[25]).

§ 5. Kolhoosi varaline vastutus kohustuste täitmata jätmise puhul müüginormide alal.

1. Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950. a. nõuab edasist distsipliini tugevdamist kolhoosides oma kohustuste täitmisel riigile põllumajandussaaduste müügi alal.[26]

Kolhoosi poolt täitmata jäetud müüginormid nõutakse sisse kohtu teel. Avalduse põhjendatuse korral kohus annab sanktsiooni kolhoosilt saaduste äravõtmise kohta ning kindlustab sellega kolhoosile pandud kohustuse täitmist sundkorras.

NSV Liidu KTK ja RKN-i 11. aprilli 1937. a. määrusega[27] tühistati

---

24 «Pravda» 10. märtsist 1944. a.

25 «Izvestija» 18. juulist 1943. a.

26 Vt. Заседание Верховного Совета (первая сессия), Стенографический отчет, lk. 389. [Samuti «Seadus NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950», Tallinn 1946, lk. 28. (Tõlk.)]

27 LSKK 1937, nr. 30, art. 120.

kord, mille kohaselt kolhooside vara äravõtmine võlgade katteks maksude, määralise kindlustuse, kohustuslike müüginormide ja trahvide alal toimus maksundusorganite, varumisorganite, külanõukogude ja rajooni täitevkomiteede administratiivkorraldustega. Selle asemel kehtestati kord, mille kohaselt kolhoosidelt võetakse ära vara ülaltähendatud riigivõlgade katteks ainuüksi rahvakohtu otsuse põhjal.

Varumisministeeriumi kohapealsed töötajad on kohustatud pöörduma rahvakohtusse otsuse saamiseks vara äravõtmise kohta võla katteks, vastavail juhtudel aga ka rahatrahvi määramiseks.

2. Asja kohtusse andmise kord on kindlaks määratud 11. aprilli 1937. a. määruse § 3 ja teiste selle määruse alusel antud direktiivaktidega. Asjatoimetused kolhooside poolt oma kohustuste täitmata jätmise alal sääraste saaduste osas nagu teravili, riis, kartul, köögivili ja piim, algatatakse rahvakohtus oblasti, krai või vabariigi (kus puudub oblastiline jaotus) prokuröri poolt NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivoliniku esilduse alusel. Asjatoimetused kolhooside poolt nende kohustuste täitmata jätmise alal ülejäänud põllumajandussaaduste müüginormide osas (liha, toornahad, vill, õlitaimekultuuride seemned, pikakiuline lina, kanep, hein, lambapiimajuust (brõnza) jne.) võtavad kohtud oma toimetusse NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivoliniku kirjaliku avalduse alusel.

Enne asja kohtusse andmist hoiatab NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivolinik korratut kolhoosi. Kui kolhoos 10 päeva jooksul pärast hoiatust ikkagi ei täida oma kohustusi, selgitab rajoonivolinik selle mittetäitmise põhjuse. Neil juhtumeil, kui tuvastatakse sihilik kohustuste täitmata jätmine kolhoosi poolt teravilja, riisi, kartuli, köögivilja ja piima müüginormide alal, esitab rajoonivolinik materjali säärase kolhoosi kohta oblasti (krai, vabariigi) prokurörile kolhoosi juhatuse kohtulikule vastutusele võtmiseks, kolhoosile rahatrahvi määramiseks äraandmata jäänud saaduste maksumuse suuruses (riiklikes kokkuostuhindades) ja vastavate saaduste sissenõudmiseks natuuras võlgnevuse katteks.

Dokumentatsioon, mis peab olema lisatud rajoonivoliniku avaldusele, on tähendatud NSV Liidu Kohtu RK 1. veebruari 1945. a. juhendi «Asjatoimetuste läbivaatamise korra kohta kohtute poolt võlgade sissenõudmise puhul kohustuslike müüginormide, maksude, määralise sundkindlustuse, endamaksustamise ja tähtajaks tasumata rahatrahvide alal» §-s 16.

Kohus ei otsusta küsimust normikohustuse suuruse kohta ega lahenda teisi normikohustusega seoses olevaid küsimusi, vaid teeb ainult otsuse vara äravõtmise kohta võla katteks ning vastavail juhtudel kolhoosile trahvi määramise kohta. Sellest ei järeldu siiski, et kohus ei pea tungima nende küsimuste sisusse. Vastupidi, vaadates läbi mainitud kategooriasse kuuluvaid kohtuasju, peab kohus kontrollima ka asja sisu. Kui kohus tuvastab, et kolhoosile on müüginormi kohustus määratud ebaõigelt, keeldub ta rahuldamast sissenõudja poolt temale esitatud avaldust. Kui kohus kolhoosi poolt temale esitatud tõendite varal või enda algatusel tuvastab, et kohustuslike müüginormide määr on arvutatud ebaõigelt, peatab ta asjatoimetuse ning saadab asjaomase materjali NSV Liidu Varumisministeeriumi rajoonivolinikule kontrollimiseks. Rajoonivoliniku mittenõustumise korral kohtuotsusega võib asjatoimetust kohtus uuendada tingimusel, et sissenõudmise avalduse kinnitab NSV Liidu Varumisministeeriumi oblasti- (krai-, vabariiklik) volinik (vt. mainitud Kohtu RK 1. veebruari 1945. a. juhendi p. 18).

Teinud kindlaks, et kolhoosi poolt täitmata jäetud normikohustus oli temale määratud seaduspäraselt ning õigesti arvutatud, teeb kohus otsuse sisse nõuda kolhoosilt võlg natuuras ning kohtukulud 3 kuni 10 rubla. Kui asi puutub teravilja-, riisi-, kartuli-, köögivilja- ja piimamüügikohustustesse, siis määratakse kolhoosile ka rahatrahv tähtajaks andmata jäänud saaduste maksumuse suuruses riiklike kokkuostuhindade järgi.

Kohtuotsus viiakse täide pärast seda, kui kolhoos kümnepäevase tähtaja jooksul pärast kohtuotsuse kuulutamist ei tasu võlga natuuras ega maksa ära kohtu poolt määratud trahvi.

Müüginormide kuritahtliku täitmata jätmise avastamisel teeb kohus — peale võla sissenõudmise otsuse natuuras — määruse asjatoimetuse üleandmise kohta prokurörile uurimiseks ning süüdlaste kriminaalvastutusele võtmiseks.

Võlgnevuse natuuras sissenõudmise osas viiakse kohtuotsus täide Varumisministeeriumi organite poolt, rahatrahvide sissenõudmise osas aga — rajooni rahandusosakondade poolt.[28]

---

[28] Kohustuslike müüginormide täitmata jätmise eest määratavate rahatrahvide ja tähtajaks äraandmata jäänud põllumajandussaaduste turuväärtuse sissenõudmine on NSV Liidu Ministrite Nõukogu 2. augusti 1948. a. määrusega nr. 2910 eraldatud rahandusorganite pädevusest ja viidud varumisorganite funktsioonidesse.

Vt. ENSV Ministrite Nõukogu määrus 13. oktoobrist 1948 nr. 966. Vastutav toimetaja.

Nagu juba eespool tähendatud, NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. aprilli 1943. a. määrus «Abinõudest kariloomade arvu suurendamiseks ja nende produktiivsuse tõstmiseks kolhoosides ja sovhoosides» soovitab kolhoosidel omandada kolhoosnikutelt noorkariloomi karjamajandite komplekteerimiseks. See määrus annab kolhoosile õiguse iga äraantud 6-kuise vasika eest (peale tasu tema eest riiklike kokkuostuhindade järgi) võtta enda peale kohustuse täitmine lihamüügi alal ulatuses, mis ei ületa kolhoosiperele kindlaksmääratud aastast müüginormi.

Kuna kolhoos sellise lepinguga võtab endale kohustuse täita riigile liha-müüginormi kolhoosipere eest, siis selle kohustuse täitmata jätmise korral on lõppeks vastutav riigi ees mitte kolhoosipere, vaid kolhoos.

Vaatamata sääraste lepingute olemasolule, määrasid üksikud kohtud kolhoosiperedele rahatrahve võlgnevuse eest lihamüüginormide alal, mis tekkis selle tulemusena, et kolhoos ei täitnud endale võetud kohustust. NSV Liidu Ülemkohtu pleenum oma 1. detsembri 1944. a. määrusega tunnistas sellise praktika ebaõigeks ja andis kohtutele juhtnööri, et neil juhtudel tuleb võtta kaasvastutajaks kolhoos. Sel juhul, kui kohus tuvastab, et kolhoos sai kontraheerimislepingu alusel kolhoosiperelt 6-kuise või vanema vasika, kuid ei täitnud lepingu alusel endale võetud kohustust lihamüüginormi täitmise alal kolhoosipere eest, peab ta keelduma määramast trahvi kolhoosiperele ning nõudma sisse kolhoosilt võlgnevuse suuruses, mis on ette nähtud kontraheerimislepingus veiste noorloomade soetamiseks, kuid mitte üle normi, mis on kindlaks määratud kolhoosiperele.

XIII peatükk.

Kontraheerimisleping.

§ 1. Kontraktatsiooni mõiste ja selle majanduspoliitiline tähtsus. § 2. Poolte kohustused. § 3. Arvelduste kord. § 4. Poolte vastutus.

§ 1. Kontraktatsiooni mõiste ja selle majanduspoliitiline tähtsus.

1. Kontraktatsiooniks nimetatakse süsteemi, mille kohaselt varutakse saadusi (peamiselt põllumajandussaadusi) eellepingute alusel, mis sõlmitakse riigiorganite või riiklike ettevõtete ja nende saaduste tootjate vahel.

Kontraheerimislepingu järgi kolhoos (kolhoosnik, üksiktalupoeg) kohustub ära andma lepingus ettenähtud koguses teatud liiki ja teatud headusega põllumajandussaadusi, mis ta peab tootma oma majandis. Omalt poolt kontraheeriv organisatsioon (kontrahent-varuja) kohustub vastu võtma saadused ja tasuma nende maksumuse, osutades ühtlasi kolhoosile materiaal-tehnilist abi lepingu täitmisel.

Kontraheerimislepingu iseloomustavaks omapärasuseks on see, et ta hõlmab nii kolhoosi saaduste tootmise kui ka nende turustamise sfääri.

Tootmise sfääri reguleeritakse lepinguga selles suhtes, et kolhoos kohustub külvama teatud maatükile teatud kultuuri, kusjuures lepingus fikseeritakse täpselt nende agrotehniliste abinõude loetelu (kitkumine, kastmine jms.), mida ta on kohustatud teostama viljakuse tõstmiseks. Suhkrupeedi ja puuvilla kontraheerimise puhul näeb leping ette töö organiseerimise korra kolhoosis ning paremini töötavate lülide ja üksikute kolhoosnikute materiaalse ergutamise viisid. Kontraheeriv organisatsioon omalt poolt võtab endale kohustuse osutada kolhoosile materiaal-tehnilist abi: ta annab üldreeglina lepingu sõlmimisel kolhoosile avanssi, kohustub varustama kolhoosi sordiseemnega, osutama temale agronoomilist abi, organiseerima spetsiaalset konsultatsiooni jne.

Turustamise sfääri hõlmatakse lepingus kolhoosi kohustusega ära anda (müüa) tema poolt kasvatatud saadused varumisorganisatsioonile kohe pärast lõikust.

Seega on kontraktatsioon ühelt poolt eriliseks põllumajandussaaduste varumise meetodiks ja teiselt poolt — põllumajanduse arendamise plaanipärase organisatsioonilise mõjustamise meetodiks.

2. Kontraheerimislepingud etendasid suurt osa põllumajanduse arendamise plaanipärase ja organisatsioonilise mõjustusabinõuna riigi poolt nõukogude sotsialistlikul teel.

Sõlmides kontraheerimislepinguid nii üksikute talunditega kui ka talupoegade koondistega osutas nõukogude riik talurahvale abi viljasaagi tõstmises, agrotehniliste ürituste juurutamises, tootmise ratsionaliseerimises jne. Luues vahetu seose sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse vahel, surudes välja vaheltkaupleja, spekulandi ja vabastades seega talurahvahulgad kulaklikust orjusest, aitas riik kaasa talurahva üleminekule kollektiviseerimise teele.

Kontraktatsioon etendas seega väga tähtsat osa leninliku kooperatiivplaani elluviimises.

Vestluses välismaiste töölisdelegatsioonidega 5. novembril 1927. a. seltsimees Stalin osutas, et üks tähtsamaid üritusi põllumajanduse kollektiviseerimise teostamises tol ajal oli hõlmata «... talurahvahulki riiklike planeerivate ja reguleerivate organite poolt nii talumajandussaaduste turustamise poolest kui ka talurahva varustamise poolest meie tööstuse tarvilike toodetega.» [1] Näitena tõi seltsimees Stalin kujunenud suhted suhkru- ja tekstiiltööstuse ning suhkrupeedi ja puuvilla tootjate vahel.

Juba tol ajal määrati mainitud liiki toorainete tootmist plaanilises korras «... kindlate eellepingutega ühelt poolt suhkru- ja tekstiilsündikaatide ja teiselt poolt kümnete tuhandete talundite vahel suhkrupeedi- ja puuvillakasvatuse kooperatsiooni näol.» [2]

Sõlmides lepingud kooperatiivorganisatsioonidega teatud koguse suhkrupeedi ja puuvilla tootmiseks ja talurahva varustamiseks seemnega, põllutöömasinatega, laenudega jne., riik sellesamaga suunas põl-

---

[1] И. Сталин, Вопросы ленинизма, изд. 9-е, lk. 305.

[2] Samas lk. 306.

lumajanduse arenemist kollektiviseerimise poole. See vahekordade süsteem oli kasulik nii sotsialistlikule tööstusele kui ka talumajandusele, sest et kooperatsioon seondas talumajandust tööstusega ilma vahendajateta.

Kolhoosikorra võiduga ning vahetu tootmisalase koostöö kujunemisega linna ja maa vahel kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside süsteemi kaudu muutus ka kontraktatsiooni kui põllumajandussaaduste varumise erilise meetodi ning põllumajanduse arenemise peamise organisatsioonilise mõjustuse meetodi osa ja tähtsus.

3. Kuni 1932. aastani varuti kontraktatsiooni korras kõik põllumajandussaadused (teraviljakultuurid, liha- ja piimasaadused, kartul, köögivili jne.). Alates 1932. aastast rakendati kontraktatsiooni kui varumise meetodit ainult tehniliste kultuuride, seemnete, köögivilja ja heina põhiliikide suhtes. NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 6. aprilli 1940. a. määrus[3] tühistas köögivilja, õlitaimekultuuride seemnete, heinaseemnete ja samuti heina kontraheerimise süsteemi, säilitades seda üksnes põhiliste tehniliste kultuuride osas. Loomakasvatuse alal kontraheerib riik ainult tõukarja noorloomi. Kõigi muude põllumajandussaaduste varumine toimub käesoleval ajal kohustuslike müüginormide, riikliku kokkuostu ja detsentraliseeritud varumise korras.[4]

Tehniliste kultuuride põhiliigid (puuvill, suhkrupeet jne.) on tooraine baasiks reale sotsialistliku tööstuse harudele. Ühelt poolt nende tööstusharude ja teiselt poolt nende saaduste tootjate vahel on loodud vahetud lepingulised suhted. Nii astuvad suhkruvabrikud lepingulistesse suhetesse suhkrupeedi kasvatajatega, puuvillavabrikud aga puuvilla kasvatajatega jne. Sellega neil tööstusharudel avaneb võimalus vahetult mõjustada neile vajaliku tehnilise tooraine tootmist, korraldada seda tootmist kohandatult oma tarvidustega, abistades ühtaegu kolhoose nende organisatsioonilis-majanduslikus tugevdamises.

Antud etapil kontraheerivate organisatsioonide poolt kolhoosidele osutatava abi vorm ja maht erineb tunduvalt selle abi vormist ja mahust, mida need organisatsioonid osutasid üksikuile talundeile ja talupoegade lihtsamaile kooperatiivkoondistele. Varem, siis kui kontraheeriv organisatsioon astus lepingulistesse vahekordadesse üksikute talunditega või

[3] LMKK 1940, nr. 9, art. 235.

[4] Eesti NSV-s kontraheeritakse käesoleval ajal lina ja suhkrupeeti. Lina kontraheerib ETKVL oma kohalike kooperatiivide kaudu; suhkrupeeti kontraheerib Eesti NSV Suhkrupeedi Baas. Vastutav toimetaja.

talupoegade lihtsaimate koondistega, seisnes üks kontraktatsiooni ülesandeid kaasaaitamises talundite üleminekuks kollektiviseerimise teele. Käesoleval ajal kontraheerivad organisatsioonid astuvad lepingulistesse vahekordadesse peamiselt kolhooside ja kolhoosnikutega. Kolhoosid aga, saades materiaal-tehnilist abi peamiselt masina-traktorijaamade kaudu, ei vaja kontraheeriva organisatsiooni abi nende varustamise osas põllutöömasinate ja teiste tootmisvahenditega.

Vaatamata kontraheerivate organisatsioonide poolt kolhoosidele osutatava materiaal-tehnilise abi vormide muutumisele, võtavad kontraheerivad organisatsioonid ka nüüd endile kohustusi abi osutamise alal kolhoosile, kellega nad astuvad lepingulistesse vahekordadesse. Asjaolu, et kontraheerimislepinguis esinevad tingimused, mis näevad ette materiaal-tehnilise abi osutamist kontraheerivate organisatsioonide poolt, on endiselt nende lepingute üheks omapäraks.

4. Kontraheerimislepingu erilised majanduspoliitilised ülesanded määravad ka selle juriidilise loomuse.

Kontraheerimislepingu subjektideks on üldreeglina ühelt poolt riik varumisorganite (Puuvillavarumiskeskuse jt.) või üksikute tööstusettevõtete (suhkru-, puuvillavabrikute jt.) näol ja teiselt poolt kolhoosid ning samuti üksikud kolhoosnikud ja üksiktalupojad. Erandina võib tähendada juhtumeid, kus kontraheeriva organisatsioonina esineb kolhoos — näiteks vasikate kontraheerimisel kolhoosnikutelt.

Kontraheerimislepingu objektina esinevad käesoleval ajal peamiselt tehniliste kultuuride põhiliigid. Valitsuse määrustega määratakse täpselt kindlaks kontraheerimislepingute objektid. Aasta algul valitsus määrab kindlaks kontraktatsiooni plaani ja näitab ära, missugused kultuurid kuuluvad kontraheerimisele. Kontraktatsiooni plaan tehakse teatavaks igale kolhoosile ja see on kontraheerimislepingu aluseks.

Kontraheerimislepingu iseloomustavaks omapärasuseks on asjaolu, et sellesse lepingusse võetakse kohustusliku tingimusena peale tavaliste kohustuste (kogus, kvaliteet, tähtaeg, hind) rida eritingimusi, mis tulenevad kontraktatsiooni ülesandest — näiteks kohustus rakendada rida agrotehnilisi abinõusid, mis kindlustavad kõrge viljasaagi jne.

NSV Liidu KTK ja RKN-i 21. septembri 1935. a. määrus [5] omistas kontraheerimislepinguile põhiliste tehniliste kultuuride alal seaduse jõu: kontraheerimislepinguil, mis on «... sõlmitud varumisorganisatsi-

[5] LSKK 1935, nr. 51, art. 422.

oonide poolt kolhooside, kolhoosnikute ja üksiktalunditega kooskõlas NSV Liidu valitsuse määrustega ja NSV Liidu RKN-i juures asuva Põllumajandussaaduste Varumise Komitee juhenditega, on seaduse jõud ning need on kohustuslikud täpseks ja tingimusteta täitmiseks nii kolhoosidele, kolhoosnikutele ja üksiktalundeile kui ka varumisorganisatsioonidele».

Seaduse jõu omistamine kontraheerimislepingule toob kaasa rea õiguslikke tagajärgi: a) kontraheerimislepingu põhitingimused, mis on kindlaks määratud valitsuse poolt ja ära toodud tüüplepingus, on kohustuslikud nii oma saadusi kontraheerivaile majandeile kui ka kontraheerivaile organisatsioonidele; b) lepingu tingimuste muutmine poolte kokkuleppel pole lubatud; c) kontraheerimislepingu täitmata jätmist ülaltähendatud kultuuride alal vaadeldakse seaduse rikkumisena ning see toob endaga kaasa peale materiaalse vastutuse ka kriminaalvastutuse.

Kontraheerimislepingud sõlmitakse üldreeglina tüüplepingute põhjal, mis on kinnitatud saaduste iga üksiku liigi tarvis Põllumajanduse Ministeeriumi poolt koos ministeeriumiga, kes varub ühtesid või teisi saadusi (Toiduainetetööstuse Ministeerium, Varumisministeerium jt.). Lepingutes määratakse kindlad tähtajad kontraheeritavate saaduste üleandmiseks. Kuid kolhoosile on antud õigus anda saadusi ka enne tähtaega.

Kontraheerimisleping peab olema läbi arutatud ja kinnitatud kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Mõlemad pooled kirjutavad alla lepingu kahele eksemplarile, millest üks säilitatakse kolhoosis ning teine kontraheeriva organisatsiooni juures, kusjuures kontraheerimislepingule peab olema juurde lisatud kolhoosiliikmete üldkoosoleku protokoll. See protokoll on lepingu lahutamatuks osaks.

5. Kirjanduses on katsetatud arvata kontraheerimislepingut tsiviilõiguse lepingu üheks liigiks — töö-ettevõttelepinguks, eelmüügilepinguks.

Ei saa muidugi eitada, et kontraktatsioon mõningate välistunnuste poolest sarnaneb tsiviilõiguses tuntud lepingutega, — eriti võib märgata kontraheerimislepingu teatud sarnasust ostu-müügilepinguga ja töö-ettevõttelepinguga.

Ostu-müügilepinguga on kontraheerimislepingus ühine see, et viimase lõppeesmärgiks on teatud varalise hüve omandiõiguse üleminek. Kuid kontraheerimisleping erineb ostu-müügilepingust eelkõige selle poolest, et kontraheerimislepingu oluliseks osaks on tootmisprotsess (külv, kitkumine, viljakoristus), tootva majandi kohustus kül-

vata, üles kasvatada, koristada ning alles viljasaagi tulemused ära anda (müüa) teisele poolele — kontraheerivale organisatsioonile.

Selles osas läheneb kontraheerimisleping töö-ettevõttelepingule. Nagu töö-ettevõttelepingugi puhul, kohustub tootev majand täitma teatud töö ja selle tulemuse üle andma tellijale. Kuid see on vaid väline sarnasus. Töö-ettevõttelepingu puhul on tellija üldreeglina huvitatud valmisasja saamisest, mis ongi lepingu objektiks. Tootmisprotsess, nagu töö-ettevõtja majapidamise organisatsioongi, tellijat tavaliselt ei huvita. Töö-ettevõttelepingus ettenähtud tööde sooritamine ei ole lepingu objektiks, vaid üksnes selle täitmise viisiks. Tellija õigus kontrollida töö kvaliteeti selle täitmise käigus ning anda juhtnööre töö-ettevõtjale ei muuda pooltevaheliste suhete sisu. Hoopis teisiti kujundatakse pooltevahelised suhted kontraheerimislepingu puhul. Kontraheerivad organisatsioonid ei piirista oma ülesandeid valmistoodangu saamisega. Tööprotsessi korraldus, üksikute tööde sooritamise kord (külv, kitkumine, viljakoristus) reglementeeritakse täpselt kontraheerimislepingus ja nende eesmärgiks pole mitte ainult viljasaagi tulemuste saamine, vaid ka tootva majandi arenemise plaanilis-organisatsiooniline mõjustamine kindlas suunas. Seepärast reglementeeritakse kontraheerimislepingus täpselt ka säärased küsimused, nagu töökorraldus kontraheeritud saaduste kasvatuse alal — kui leping sõlmitakse kolhoosiga, ning talupoegade ühinemise kord, nende kaasatõmbamine sotsialistlikku ülesehitustöösse kooperatsiooni kaudu — kui kontraheerimisleping sõlmitakse üksiktalunditega.

Reguleerides lepinguga tootmistegevuse küsimusi, osutab kontraheeriv organisatsioon omalt poolt vastaspoolele materiaalset ja tehnilist abi, mis peab soodustama lepingu täitmist. Nii annab kontraheeriv organisatsioon üldreeglina kontraheerimislepingu põhjal avansse, varustab talundeid põllutööriistadega, osutab real juhtudel agronoomilist abi jne. Järelikult kontraheerivad organisatsioonid ei seisa eemal tootva majandi tootmistegevusest, nagu tellija töö-ettevõttelepingu puhul. Siin esineb mõningaid koostöö elemente. Seepärast kontraheerimisleping osutuski põllumajanduse arendamise plaanilise mõjustamise tähtsaimaks vahendiks nõukogude riigi poolt.

Eriline õiguslik olukord tekib poolte vahel lepingu puhul noorkariloomade kontraheerimiseks, mis sõlmitakse kolhooside poolt kolhoosnikute, üksiktalupoegade, tööliste ja teenistujatega. Selle lepingu iseärasus võrreldes teiste kontraheerimislepingutega seisneb selles, et kolhoos kui kontraheeriv organisatsioon ei võta endale mingisuguseid kohustusi

tootmisalase abi osutamiseks isikuile, kes annavad kolhoosile kariloomi. Sellegipoolest vaadeldakse kolhoosi lepingut kolhoosnikute, üksiktalupoegade, tööliste ja teenistujatega kariloomade kolhoosile andmise alal, kuigi mõningal määral tingimuslikult, kontraheerimislepinguna seepärast, et noorkariloomade andjad sõlmivad noorloomade üleskasvatamise peale ette lepingu.

Pole siiski mingit kahtlust, et noorkariloomade kontraheerimisleping seisab lähemal ostu-müügilepingule kui tavalised kontraheerimislepingud riiklike varumisorganisatsioonide ja põllumajandussaaduste tootjate vahel. Nii tekib NSV Liidu Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi otsuse kohaselt[6] kolhoosi omandiõigus kontraheeritud noorloomadele kui individuaalselt kindlaksmääratud esemele lepingu sõlmimise momendil, mitte aga karilooma üleandmise hetkel; teiste kontraheerimislepingute puhul on taoline olukord kohaldamatu, kuna kontraheeritavaid objekte lepingu sõlmimise hetkel üldreeglina pole olemas.

Kõik see annab aluse tulla järeldusele, et kontraheerimisleping, evides ühiseid tunnuseid ostu-müügi- ja töö-ettevõttelepinguga, erineb siiski oluliselt neist lepinguist. See on eri liiki leping. Tsiviilkoodeks ei tunne säärast liiki lepingut. Suhted nende lepingute alal reguleeritakse erimäärustega. Selle lepingu vorm kujunes ja kinnistus sotsialistliku ülesehitustöö protsessis miljoniliste töötava talurahvahulkade kogemuste najal.

§ 2. Poolte kohustused.

1. Nagu nähtub eelöeldust, võtavad tootvad majandid endile kontraktatsiooniga tavaliselt järgmised kohustused: a) külvata teatud hulga hektaaridele teatud kultuuri; b) ära anda kindlalt määratud tähtajaks kontraheeritud saadused; c) viia läbi rida agrotehnilisi abinõusid viljakuse tõstmiseks.

Kontraheeritud saaduste kogus määratakse kindlaks plaaniga, mis tehakse teatavaks igale kolhoosile, kolhoosnikule ja üksikmajandile. See kogus määratakse tavaliselt külvipinna suuruse ja külvipinna ühikult äraandmisele kuuluva normiga. Juhul, kui kontraheeritud saaduste saak ületab lepingus ettenähtud normi, peab tootja kontraheerivale organisatsioonile ära andma kogu saagi, kaasa arvatud osa, mis on üle lepingus ettenähtud koguse (äraandmisele ei kuulu vaid see saagi osa, mida

[6] NSVL Ülemkohtu praktika 1944. a., vihud I (VII) — VI (XII), lk. 20, Tallinn, 1946.

kolhoos on kohustatud andma masina-traktorijaamale naturaaltasu näol töö eest).

Äraantavate saaduste kvaliteet määratakse kas kindlaksmääratud standardiga või eritingimustega.

Puuvilla kontraheerimise tüüplepingus on ette nähtud kolhoosi kohustused mitte müüa puuvilla kellelegi, välja arvatud Puuvillavarumiskeskus, mitte ümber töötada puuvilla mingisugusteks toodeteks, mitte teha arveldusi puuvillaga natuuras, välja arvatud arveldused masina-traktorijaamaga. Mõnede lepingute alusel võtab tootev majand endale täiendavaid kohustusi — näiteks kontraktatsiooni objektide kogumine ja üleandmine sortide järgi vastavalt standardidele jne.

Tootja võtab endale kohustuse saavutada kõrget saaki. Selleks, nagu eespool juba mainiti, ta kohustub sooritama rea tootmisprotsesse (agrotehnilisi üritusi), mis tagavad kõrge viljakuse.

Mõningail juhtudel nähakse ette kolhooside kohustused töökorralduse alal, suhtluste alal kolhoosnikutega jne. Suhkruvabrikute ja kolhooside vahel sõlmitavas tüüplepingus suhkrupeedi kontraheerimiseks on ette nähtud kolhoosi kohustus jaotada peedi külvi- ja üleandmise plaan kolhoosi brigaadide vahel, määrates igale brigaadile kindlad ülesanded; jaotada peedi kogu külvipind brigaadides lülide vahel ning kinnistada lülidele maatükid suhkrupeedi külvi, kasvatamise ja koristuse ajaks. Samuti määratakse kindlaks kolhoosi üksikute lülide ja üksikute kolhoosnikute premeerimise kord hea töö eest.

Reas lepingutes määratakse kindlaks kolhooside poolt kontraheeritud kultuurilt saadud tulude jaotamise kord. Nii kohustub kolhoos näiteks suhkrupeedi kontraheerimisel jaotama osa rahalisest avansist kolhoosnikute vahel, kes töötavad peedi kasvatamise alal, mitte vähemas ulatuses kui 50 kopikat iga väljatöötatud normipäeva eest.

Üldreeglina võtavad kontraheerivad organisatsioonid endile järgmised kohustused: a) välja anda tootvaile majandeile avanss; b) võtta vastu kontraheeritud saadused ja tasuda nende eest vastavalt lepingu tingimustele; c) plaani ületamise puhul tootja poolt võtta vastu üleplaaniline saak ning tasuda selle eest kõrgendatud hinda; võtta vastu kõrgema kvaliteediga kontraheeritud saadused, tasudes nende eest kõrgemat hinda (premiaal-tasu parema kvaliteedi eest); d) võtta vastu kontraheeritud saadused nende üleandmise korral tootja poolt enne tähtaega.

Peale selle võtavad kontraheerivad organisatsioonid endile veel rea täiendavaid kohustusi materiaal-tehnilise abi osutamise alal tootvaile

majandeile — näiteks tagada neile soodustatud võimalusi osta kontraheeritud toorainest toodetavaid tarbeaineid. Kontraheerivad organisatsioonid kohustavad samuti premeerima kolhooside esimehi ja brigadire plaani ületamise puhul.

Mõnede lepingute järgi kohustuvad kontraheerivad organisatsioonid varustama tootvaid majandeid seemnetega, mineraalväetisega, varustama neid taaraga kontraheeritud saaduste üleandmiseks jne.

2. Enamikus tüüplepinguis on ette nähtud tootjate kohustus üle anda kontraheeritud saadused varuja lattu või vastuvõtupunkti. Neil juhtudel kuulub kontraheerimislepingute täitmise arvestamine põhivaruja kohustuste hulka.

Kontraheeritud saaduste üleandmisel koostatakse vastuvõtu-üleandeakt, millele kirjutavad alla mõlema poole esindajad. See vastuvõtu-üleandeakt on põhidokumendiks lepingu täitmise arvestamiseks ning arvete õiendamiseks.

Suhkrupeedi kontraheerimise tüüplepingus nähakse eriti ette tootja kohustus üle anda vastuvõtupunkti ainult kindlaksmääratud kvaliteediga peeti. Kindlaksmääratud headuses äraantud peetide tervest kogusest tehakse 2%-line mahaarvamine peetide külge jäänud mulla arvel.

Suhkruvabrik omalt poolt kohustub kindlustama suhkrupeedi pidevat vastuvõttu, seades selleks üles vastuvõtupunkti niipalju auto- ja koormakaalusid, et oleks tagatud suhkrupeedi vahetpidamatu vastuvõtmine.

§ 3. Arvelduste kord.

Kontraheeritavate saaduste jaoks kehtestab valitsus kindlad hinnad.

Erinevalt teistest lepingutest lubavad kontraheerimislepingud, nagu eespool tähendatud, varumisorganisatsioonidel anda avansse tootvaile majandeile. Need avansid antakse välja valitsuse poolt kindlaksmääratud plaanide alusel üksikute kultuuride kontraktatsiooni avansseerimiseks. Määratakse mitu tähtaega avansside väljaandmiseks. Need tähtajad on eri kultuuridele erinevad.

Lõpparveldus toimub vahetult pärast kontraheeritud saaduste äraandmist. Mitteõigeaegne tasumine kontraheeritud saaduste eest toob kaasa peale materiaalse vastutuse ka kriminaalvastutuse.

Arveldused kolhoosidega toimuvad neil saada olevate summade ülekandmise teel nende jooksvale kontole Riigipanga rajooniosakonnas.

Kontraheerimislepingute alaste arvelduste süsteem on kujundatud selliselt, et virgutada kolhoosnikuid võitlusele viljakuse tõstmise eest. Kontraheerimislepingute osas põhiliste tehniliste kultuuride alal on ette nähtud täiendavad tasud lisaks kindlatele hindadele. Preemiad ja täiendavad tasud antakse brigaadidele, lülidele ja üksikuile kolhoosnikuile sõltuvalt nende töönäitudest. Sellega loob kontraheerimisleping kolhoosi brigaadide ja üksikute kolhoosnikute vahetu huvi puuvilla, suhkrupeedi jne. tootmise, koristamise ja üleandmise parima organiseerimise vastu.

§ 4. Poolte vastutus.

NSV Liidu KTK ja ÜK(b)P KK 21. septembri 1935. a. määrus[7] näeb ette poolte materiaal- ja kriminaalvastutuse lepingu rikkumise puhul põllumajandussaaduste (puuvilla, suhkrupeedi, kanepi ja riitsinusepuu seemnete) kontraktatsiooni alal.

Neil juhtudel, kui kolhoos (kolhoosnik) ei täida kontraheerimislepingut, nõutakse temalt sisse vaieldamatus korras natuuras aastase kohustuse täitmata jäänud osa. Sissenõudmine toimub kohtu kaudu erimenetluse korras, mis on kindlaks määratud NSV Liidu KTK ja RKN-i 11. aprilli 1937. a. määrusega.[8] Peale selle võetakse kolhoosi esimees ja juhatuse liikmed kriminaalvastutusele kui ametiisikud, kes suhtuvad lohakalt neile seadusega pandud ametikohustustesse (Vene NFSV KrK §-id 111 ja 112 ning teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavad paragrahvid).

Kontraheerimislepingu objektide hävimise puhul stiihiliste õnnetuste tagajärjel võivad kohalikud võimuorganid esitada taotluse NSV Liidu Ministrite Nõukogule kannatanud rajooni kolhooside vabastamiseks nende kohustuste täitmisest riiklike varumisorganisatsioonide vastu.

Neil juhtudel, kui kontraheerimislepingut ei täideta üksikmajandi poolt, nõutakse aastase kohustuse täitmata jäänud osa sisse vaieldamatus korras. Peale selle võetakse selle majandi esindaja kriminaalvastutusele Vene NFSV KrK § 61 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate §-ide alusel kui riiklike kohustuste ja ülesannete täit-

[7] LSKK 1935, nr. 51, art. 422.
[8] LSKK 1937, nr. 30, art. 120.

mata jätmise eest. Kontraheerimislepingus üksikmajanditega on ette nähtud ka leppetrahv, mis samuti nõutakse sisse vaieldamatus korras. Seejuures on NSV Liidu KTK ja RKN-i 21. septembri 1935. a. määruses reservatsioon, et üksikmajandile määratav rahatrahv koos lepingus ettenähtud leppetrahviga ei tohi ületada kontraktatsioonikohustuse täitmata jäänud osa viiekordset maksumust turuhindade järgi.

XIV peatükk.

Masina-traktorijaam ja tema lepingulised suhtlused kolhoosidega.

§ 1. Masina-traktorijaama kui riikliku organisatsiooni õiguslik seisund. § 2. Traktoripargi kasutamise organiseerimise õiguslikud vormid. § 3. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete arenemine. § 4. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise tüüplepingu juriidiline tähtsus. § 5. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise lepingu subjektid, objekt ja sisu. § 6. Lepingute sõlmimise kord masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel ning lepingu sõlmimise kampaania korraldus. § 7. Lepingu täitmine. § 8. Poolte vastutus masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise lepingu alal.

§ 1. Masina-traktorijaama kui riikliku organisatsiooni õiguslik seisund.

1. NSV Liidu konstitutsiooni § 6 vaatleb masina-traktorijaamu (kõrvuti sovhoosidega) suurte riiklike põllumajanduslike ettevõtetena.

Masina-traktorijaamade abil kujundab riik põllumajandusele uue tootmistehnilise baasi, juurutab kolhoosidesse uusimat põllumajandusliku tootmise tehnikat. Samal ajal on masina-traktorijaam kollektiivse majapidamise organiseerimise ja kolhooside poliitilise juhtimise tähtsamaid hoobasid. Masina-traktorijaamad on seltsimees Molotovi väljenduse kohaselt «põhilisteks riiklikeks organisatsioonideks maal, mis nõukogude võim muutis oma võimsaks hoovaks kolhoosliku ülesehitustöö tõstmiseks». [1]

Masina-traktorijaam ja kolhoos on vastastikku seotud organisatsioonid. Kolhoos saab uusimat tehnikat masina-traktorijaama kaudu. Tänu masina-traktorijaamadele on kolhoosidel võimalus rakendada oma majandis suurimaid tootmisvahendeid (traktoreid, kombaine). Masina-traktorijaamade traktoritel töötavad kolhoosnikud ise. Vastastikune seos ei tähenda siiski nende organisatsioonide ühtesulamise võimalust.

---

[1] «Pravda» 24. veebruarist 1938. a.

Masina-traktorijaam on riiklik ettevõte. Kogu masina-traktorijaama vara on riigi omand (kogu rahva vara), kolhoos aga on talupoegade vabatahtlik koondis: tema vara kui sotsialistlik ühiskondlik omand kuulub antud koondisele.

Astudes lepingulistesse suhetesse masina-traktorijaamaga ei kaota kolhoos oma varalist ja organisatsioonilist iseseisvust. Masina-traktorijaam ei saa käsutada kolhoosi vara; temale pole samuti antud mingeid halduslikke õigusi kolhoosi suhtes. Kõik vaidlused masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel, mis tekivad nende lepinguliste suhete alusel, lahendatakse rahvakohtu poolt.

2. Masina-traktorijaam on järjekindlalt sotsialistlikku tüüpi ettevõte. Masina-traktorijaama käsutuses on traktoripark, kombainid ja rida teisi keerulisi põllutöömasinaid. Keeruliste põllutöömasinate kõrval on masina-traktorijaama käsutuses samuti lihtsad viljakoristus-masinad, nagu lihtsad viljaniidumasinad seadmega lõigatud vilja mahaviskamiseks ja ilma selleta ning vihusidujad-masinad. Masina-traktorijaamal on agronoomide, mehaanikute jt. eriteadlaste määrkond. Kuid erinevalt sovhoosidest ei ole masina-traktorijaamal oma põllumajanduslikku tootmist, ei ole oma maamassiivi ega külve jne. Põllutöömasinad, eriteadlaste määrkond, s. t. kõik, mida omab masina-traktorijaam, on ette nähtud ainult kolhooside teenindamiseks ja nende juhtimiseks.

Puht-välised tunnused andsid põhjust mõningail «teoreetikuil» võrrelda masina-traktorijaama tööettevõtte-organisatsiooniga ning teha siit järeldus, et masina-traktorijaama leping kolhoosiga kujutab endast tööettevõttelepingut. Tehti katseid arvata lepingut masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel varakasutuslepingute hulka. See on kahtlemata ebaõige ja on igasuguste vaenulike teooriate kajastuseks juriidilises kirjanduses, teooriate, mis eitasid masina-traktorijaamade järjekindlat sotsialistlikku loomust ja nende organiseerivat osa kolhooside riiklikus juhtimises.

Masina-traktorijaam ei ole tööettevõtte-organisatsioon. Ta ei võta enesele tööde tegemist kolhoosis ilma kolhoosi enda osavõtuta neist töödest. Teiselt poolt ei saa kolhoosi samuti võrrelda töötellijaga, kes annab töö üle tööettevõtjale, jäädes ise kõrvale.

Masina-traktorijaam täidab kolhoosile osa töid, mis on ette nähtud viimase tootmisplaanis, kusjuures kõik põllutööd, sealhulgas ka tööd masina-traktorijaamale kuuluvatel traktoritel, sooritavad kolhoosnikud

ise. Ülejäänud tööd täidab kolhoos ise oma tootmisvahenditega ja oma veojõuga.

Siit ei tohi siiski järeldada, et masina-traktorijaam annab oma masinad kolhoosile ajutiseks kasutamiseks, nagu seda tegid laenutuspunktid. Masina-traktorijaam teeb ise tööd kolhoosile kolhoosnikute abiga. Ta valmistab ette traktoriste tema poolt teenindatavate kolhooside liikmete seast ja hoolitseb nende kvalifikatsiooni tõstmise eest. Tööde ajal on traktoristid masina-traktorijaama vahetu juhtimise all. Traktoribrigaadi brigadir on masina-traktorijaama esindajaks. Masina-traktorijaam vastutab traktoristide tegevuse eest tööde ajal.

Öeldust nähtub, et oma iseloomult ja loomuselt pole masina-traktorijaamal midagi ühist tööettevõtte-organisatsiooniga. Masina-traktorijaam on e r i t ü ü p i organisatsioon.

Masina-traktorijaama loomuse ja tähtsuse täpne määratlus on antud ÜK(b)P KK 29. detsembri 1930. a. määruses «Traktorikeskuse tootmisprogrammist 1931. aastaks». Selles määruses on öeldud, et «... masina-traktorijaama näol on välja selgitatud ja ära proovitud massiliste kogemuste najal kollektiivse suurmajapidamise organiseerimise vorm Nõukogude riigi poolt kõrge tehnika baasil, — suurmajapidamise, kus kolhoosirahvahulkade isetegevus oma kollektiivmajandite ülesehitamisel kõige täielikumalt ühendatakse proletaarse riigi organisatsioonilise ja tehnilise abiga ning juhtimisega tema poolt». [2]

Need ÜK(b)P KK osundid on lähtealuseks masina-traktorijaama kui riikliku ettevõtte varaõigusliku seisundi ja masina-traktorijaama ning kolhoosi vaheliste suhtluste analüüsimisel.

3. Masina-traktorijaamad kuuluvad e e l a r v e k o r r a s f i n a n t s e e r i t a v a t e e t t e v õ t e t e k a t e g o o r i a s s e. Masina-traktorijaama tulud ja kulud on täielikult võetud riigieelarvesse.

Masina-traktorijaamade finantseerimine toimub kvartalite kaupa vastavalt aasta-tootmisplaani täitmisele. Riigipanga osakond finantseerib masina-traktorijaama avansi andmise korras eelolevaks kvartaliks. Iga kvartali möödudes, hiljemalt 15 päeva jooksul, on masina-traktorijaam kohustatud esitama Riigipanga osakonnale aruande kvartali tootmisfinantsplaani täitmise kohta. Sõltuvalt plaani täitmisest toimubki masina-traktorijaama finantseerimine. Neil juhtudel, kui masina-traktorijaam ületab plaani jooksvas kvartalis, finantseerib Riigipank teda täiendavalt enamtehtud tööde arvel; kui aga masina-traktorijaam ei täida kvartali-

[2] «Izvestija» 30. detsembrist 1930. a.

plaani, võtab Riigipank arvesse vahendite ülekulutuse võrreldes tegelikult täidetud töödega ning v ä h e n d a b vastavalt ülekulutatud summa võrra järjekordset kvartali avanssi. Lõpparveldus tehakse IV kvartalis.

See avansseerimise kord kehtestati alates 1938—1939. aastast. Kuni tolle ajani olid masina-traktorijaamad isemajandamisel. Masina-traktorijaamade ülalpidamise kulud kaeti nende poolt tehtud tööde eest kolhoosidelt saadava naturaal- ja rahalise tasu arvel. Peale selle said masina-traktorijaamad eelarvelisi assigneeringuid põllumajanduse arendamise fondist ja omi käibevahendeid liidueelarvest. Riigipank krediteeris masina-traktorijaamu ka selles osas, mida kattis naturaal- ja rahaline tasu, mida masina-traktorijaamad said kolhoosidelt viimastele tehtud tööde eest. Sel moel kujunes hulk allikaid masina-traktorijaamade finantseerimiseks, mis tegi keeruliseks masina-traktorijaamade finantsmajanduse juhtimise, tekitas segadust nende finantsides ja raskendas vahendite kulutamise kontrollimist. Selle tulemusena tekkis sageli kunstlik palgavõlgnevus, riiklike vahendite kinnikülmumine ja debitoorne võlgnevus.

Masina-traktorijaamade uue finantseerimiskorra eesmärgiks oli esiteks masina-traktorijaamade finantsmajanduse tervendamine ja teiseks eeltingimuste loomine nende töö paremaks korraldamiseks ning masina-traktorijaamade juhtiva osa tugevdamiseks kolhooslikus ülesehitustöös. NSV Liidu RKN-i 5. veebruari 1938. a. määrusega ning NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. jaanuari 1939. a. määrusega kehtestatud finantseerimiskord viis lõpule terve rea abinõusid masina-traktorijaamade ülesehituse alal ning rõhutab veel enam masina-traktorijaamade riiklikku iseloomu.

Masina-traktorijaamade uus finantseerimiskord ei muutnud siiski masina-traktorijaama kui riikliku ettevõtte operatiivset ja varalist iseseisvust. Veel enam, finantseerimise sõltuvaks tegemine tootmisplaani täitmisest säilitab i s e m a j a n d a m i s e e l e m e n t e masina-traktorijaamade tegevuses. Finantseerimine on kujundatud selliselt, et luua masina-traktorijaama materiaalset huvitatust ning kontrolli tema tegevuse üle, mis lõppkokkuvõttes väljendub kolhoosi teenindamise ja juhtimise kvaliteedis.

4. Võttes arvesse masina-traktorijaamade erilist tähtsust kolhoosikorra arendamises arvab meie seadusandlus masina-traktorijaamad l i i d u l i s e t ä h t s u s e g a e t t e v õ t e t e h u l k a. Masina-traktorijaamad asutatakse ning finantseeritakse üleliidulise eelarve arvel. Traktoritööde plaanid kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt.

Masina-traktorijaamad alluvad NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile, nende juhtimine on pandud Masina-traktorijaamade Peavalitsusele. Masina-traktorijaamade direktorid ja nende lähemad abilised määrab ametisse põllumajanduse minister.

NSV Liidu RKN-i 21. oktoobri 1933. a. määruses «Uute masina-traktorijaamade asutamise korrast» on tähendatud, et uuelt asutatavate masina-traktorijaamade direktorid, vanemmehaanikud ja vanemagronoomid määrab ametisse NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat personaalvaliku korras pärast kandidaatide hoolikat kontrollimist NSV Liidu Põllutöö RK kohalike organite erikomisjonide poolt. [3]

Hoolimata neist täpseist juhtnööridest leidis sageli aset juhtumeid, kus kohapeal toimus ebaõige lähenemine masina-traktorijaamade juhtivate töötajate valiku ja ametisse määramise küsimusele.

Nii edutati masina-traktorijaamade direktorite kohtadele sageli inimesi, kel puudusid sellealased kogemused ning teadmised, leidis aset masina-traktorijaamade juhtivate töötajate sagedane vahetamine, mille tulemuseks oli masina-traktorijaamade kaadri ülemäärane liikuvus jne. ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum mõistis hukka selle ebaõige liini suhtumises masina-traktorijaamade kaadrisse. Pleenum tunnistas vajalikuks «pidada NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi ja kohalike partei-, nõukogude ja põllumajandusorganite edasilükkamatuks ülesandeks tugevdada masina-traktorijaamu ettevalmistatud, oma ala tundvate töötajatega, edutades masina-traktorijaamade direktoreiks isikuid, kel on vajalikud teadmised ja vilumus organiseerimistöös».

Pleenum pani ette «lõpetada kahjulik masina-traktorijaamade direktorite sagedane vahetamine ja rangelt kinni pidada korrast, et masina-traktorijaamade direktorite nimetamine ja asendamine toimub ainult NSV Liidu põllumajandusministri poolt». [4]

ÜK(b)P KK veebruaripleenumi direktiivi kohaselt NSV Liidu Põllumajanduse Ministeerium kehtestas uue korra masina-traktorijaamade direktorite ametisse määramiseks ja vallandamiseks. Sellele ametikohale määratakse ainult säärased isikud, kel on vajalikud teadmised agrotehnika, põllumajanduse mehhaniseerimise ja masina-traktorijaamade finantseerimise alal, ning üldreeglina, kel on kõrgem või keskharidus. Liiduvabariikide põllumajanduse ministeeriumide, samuti kraide ja oblas-

---

[3] LSKK 1933, nr. 57, art. 334.

[4] ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn 1947, lk. 44.

tite põllumajandusvalitsuste juures loodi atestatsioonikomisjonid, kelle ülesandeks on valida ja läbi arutada masina-traktorijaamade direktorite kandidaadid ning esitada need NSV Liidu põllumajanduse ministrile kinnitamiseks. Atestatsioonikomisjonid asutatakse samuti NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi territoriaalvalitsuste juures. Masina-traktorijaamade direktorid määratakse edaspidi ametisse ning vabastatakse ametikohustuste täitmisest ainult NSV Liidu põllumajanduse ministri käskkirjaga. Ilma ministri vastava käskkirjata on neil keelatud üle anda ükskõik kellele masina-traktorijaama juhtimist ja majapidamist.

§ 2. Traktoripargi kasutamise organiseerimise õiguslikud vormid.

1. Masina-traktorijaama traktoripargi kasutamist reguleeritakse Töö- ja Kaitsenõukogu 21. septembri 1933. a. määrusega [5], NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrusega 8. märtsist 1939. a.[6] ja 28. veebruarist 1943. a.[7] ning masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise tüüplepinguga.

Kogu traktoripark jaotatakse traktoribrigaadideks. Traktoribrigaad on masina-traktorijaama organisatsioonilise struktuuri põhilüliks. Traktoribrigaadi eesotsas seisab brigadir ja tema abi. Brigadiri, tema abi, samuti traktoristid määrab masina-traktorijaama direktor masina-traktorijaama poolt teenindatavate kolhooside liikmete seast.

Iga traktori juurde kinnistatakse masina-traktorijaama direktori erikäskkirjaga kaks traktoristi, kes töötavad vahetuste kaupa. Traktoristid on kohustatud täitma traktori ja haakeriistade hooldamise eeskirju, nad vastutavad oma traktori hoidmise ja tehnilise seisukorra eest. Haakeinventari teenindavad nende juurde eriti kinnistatud kolhoosnikud. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vaheline tüüpleping kohustab kolhoose eraldama selleks nõutaval määral ettevalmistatud kolhoosnikuid alalisele tööle haakemasinail ning traktorite ja põllutöömasinate teenindamiseks.

Alates 1942. aastast, kõrvuti teiste abinõudega põletusaine kokkuhoidmiseks masina-traktorijaamades ning põletusaine raiskamise likvideerimiseks traktoribrigaadides, kutsuti ellu tankija-arvestaja ametikoht. Tankija-arvestaja määratakse kolhoosi poolt ning kinnitatakse masina-traktorijaama direktori poolt, kellele ta ka allub.

---

[5] LSKK 1933, nr. 60, art. 361.
[6] LMKK 1939, nr. 17, art. 116.
[7] «Izvestija» 28. veebruarist 1943.

Kuni 1942. aastani teenindas traktoribrigaad mitte ühte, vaid mitut kolhoosi, mis kutsus esile isikliku vastutuse puudumise brigaadi töös ega kindlustanud brigaadi tarvilikku huvitatust viljakuse tõstmise vastu. Isikliku vastutuse puudumise vältimiseks traktoribrigaadide töös ning nende huvitatuse suurendamiseks viljakuse tõstmise vastu kohustas NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 9. mai 1942. a. määrus [8] masina-traktorijaamade direktoreid kinnistama traktoribrigaadid üksikuile kolhoosidele tähtajaga mitte alla üht aastat, komplekteerides neid peamiselt ühte kolhoosi kuuluvaist traktoristidest. Traktoribrigaadide ümberpaigutamine ühest kolhoosist teise on keelatud, välja arvatud juhud, kui see on tingitud äärmisest vajadusest.

See traktoribrigaadide töösse puutuv põhimõte sai veelgi suurema arenemise osaliseks NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 23. veebruari 1943. a. määruses «Masina-traktorijaamade traktorite, kombainide ja põllutöömasinate ettevalmistamisest 1943. a. põllutöödeks», mis kohustas masina-traktorijaamade direktoreid kinnistama traktoribrigaadid mitte vähem kui üheks aastaks teatud kindlate maatükkide juurde, mis kuuluvad põllutöö-brigaadidele ühest ja samast või mitmest naabruses asuvast kolhoosist. Seega kinnistatakse nüüd traktoribrigaadid mitte kolhoosile kui tervikule, vaid teatud maatükile, mis kahtlemata tõstab traktoribrigaadide vastutust ja huvitatust viljakuse tõstmise vastu nende poolt teenindatavate kolhoo-side põldudel.

2. Traktoribrigaadi vahetu juhtimine on pandud brigadirile ja tema abile. Kõik brigadiri (tema abi) korraldused on kohustuslikud kõigile brigaadi traktoristidele, samuti kõigile haakeinventaril töötajaile. Brigadir vastutab oma brigaadi kõigi traktorite ja kogu haakeinventari hooldamise ja tehnilise seisukorra eest.

Vastutuse suurendamiseks traktorite tehnilise seisukorra ja nende kasutamise eest seati alates 1943. aastast masina-traktorijaamades sisse vanemtraktoristi ja vahetus-traktoristi ametikohad. Vanemtraktoristi nimetab masina-traktorijaama direktor kõige vilunumate traktoristide hulgast; vanemtraktoristile alluvad vahetus-traktorist ja haakijad. Enne põllutööde algust võtab vanemtraktorist koos traktoribrigaadi brigadiriga akti alusel vastu traktori ja haakemasinad masina-traktorijaama vanemmehaanikult või direktorilt. Põllutööde lõppedes on vanemtraktorist kohustatud koos traktoribrigaadi brigadiriga üle andma akti alusel

---

[8] LMKK 1942, nr. 5, art. 73.

traktori ja haakemasinad masina-traktorijaama vanemmehaanikule talvisele hoiule. Masina-traktorijaama vanemmehaanik on kohustatud hoidma traktoreid, kombaine ja muid põllutöömasinaid vastavalt tehnilistele nõuetele, mis on kindlaks määratud NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 29. novembri 1942. a. määrusega «Traktorite, kombainide ja põllutöömasinate hoidmisest».[9]

Isikud, kes jätavad masinad järelevalveta, võetakse kohtulikule vastutusele. Kontrolli pidamiseks masinate hoidmise, samuti tagavaraosade, põletus- ja määrdeaine kulutamise üle eraldatakse spetsiaalsed maaorganite töötajad (inseneride või agronoomide seast), kellele antakse inspektori õigused. Muuhulgas on neil õigus määrata rahalisi tasendusmakseid (50—250 rubla suuruses) masina-traktorijaamade töötajaile, kes on süüdi traktorite, põllutöömasinate, tagavaraosade ja põletusaine ebaperemehelikus hoidmises.

3. Traktoribrigaadi brigadir, tema abi ja traktoristid, erinevalt teistest masina-traktorijaama töötajaist, ei kuulu masina-traktorijaama määraliste töötajate hulka. Töötades nii oma kolhoosi kui ka mõne teise, masina-traktorijaama poolt teenindatava naaberkolhoosi põldudel nad jäävad kolhoosiliikmeiks ning nende suhtlused masina-traktorijaamaga määratakse masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitud lepinguga.

Nagu eespool öeldud, kohustub kolhoos lepingu järgi masina-traktorijaamaga andma tööjõudu töödeks traktoritel oma liikmete seast. Selle kohustuse tõttu annabki kolhoos oma liikmete seast tööjõudu töödeks masina-traktorijaamas. Töö eest masina-traktorijaamas arvestab kolhoos brigadirile, tema abile ja traktoristidele normipäevi (normipäevade arvestamise korra kohta vt. eespool ptk. X).[10]

Masina-traktorijaam on kohustatud tegelema traktoristide valikuga ning nende kvalifikatsiooni tõstmisega, milleks ta organiseerib erikursused.

Traktorist käib läbi erilisest NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi kvalifikatsioonikomisjonist, kellelt ta saab «Masina-traktorijaama

---

9 „Социалистическое земледелие", 1942. a. nr. 113.

10 Traktoribrigaadide töötajate normipäevade arvestamise kord ei ole käesolevas raamatus toodud.

Traktoribrigaadide töötajaile rahas ja natuuras töötasu väljamaksmise kord on ette nähtud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt 19. detsembril 1949 kinnitatud masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelises tüüplepingus, vt. Lisa lk. 422. Vastutav toimetaja.

traktoristi tunnistuse». Tööde ajal on traktorist masina-traktorijaama käsutuses ning allub täielikult masina-traktorijaamas kehtivaile sisekorra-eeskirjadele.

Töölt puudumise või omavolilise lahkumise puhul laieneb masina-traktorijaamas töötavaile traktoristidele nagu traktoribrigaadi brigadiridele ja nende abidelegi NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 26. juuni 1940. a. seadlus, välja arvatud selle §-id 1 ja 2 (kaheksatunnilisest tööpäevast ja seitsmepäevasest nädalast), mis tähendatud töötajate suhtes ei kehti põllumajanduslike tööde hooajalisuse tõttu. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 26. juuni 1940. a. seadluse kehtivus laiendati traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele ja nende abidele NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 17. juuli 1940. a. seadlusega.

Masina-traktorijaamade direktoritele on antud õigus lasta traktoriste, traktoribrigaadide brigadire ja nende abisid tööle kolhoosidesse, kus nad on liikmeks. Direktoritel on lubatud samuti anda kombaineritele pärast nende töö lõpuleviimist palgata puhkust, kui ei ole võimalik neid ära kasutada remonditöödel.

Lähtudes sellest, et 26. juuni 1940. a. seadlus laieneb masina-traktorijaamades töötavaile traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele, nende abidele ning kombaineritele, NSV Liidu Kohtu RK ja NSV Liidu prokurör andsid seletuse, et kui puhkusele lastud traktoristid, traktoribrigaadide brigadirid, nende abid ja kombainerid puhkusaja möödudes keelduvad tulemast tööle masina-traktorijaama, siis neid tuleb võtta vastutusele 26. juuni 1940. a. seadluse § 5 p. 1 alusel kui omavoliliselt töölt lahkujaid.

Samas korras tuleb võtta vastutusele: a) traktoristid, traktoribrigaadide brigadirid, nende abid ja kombainerid, kes on saadetud masina-traktorijaama poolt põllumajanduse mehhaniseerimise koolidesse — kui nad on omavoliliselt jätnud õppimise ega ole tagasi tulnud tööle masina-traktorijaama; b) isikud, kes on lõpetanud traktoristide kursused masina-traktorijaama juures ja põllumajanduse mehhaniseerimise koolid — kui nad ei ilmu tööle masina-traktorijaama, kuhu nad määrati kursuse või kooli lõpetamise puhul (NSV Liidu Kohtu RK ja NSV Liidu prokuröri käskkiri 8. maist 1941. a.).

Võttes arvesse traktoristide erilist tähtsust ning tulles vastu kolhoosidele, NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK kohustasid 13. jaanuaril 1939. a. masina-traktorijaamasid tasuma omal arvel traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele ja nende abidele rahalise osa nende töötasust garanteeritud miinimumi suuruses (2 rubla 50 kop. normipäeva eest);

see asjaolu ei muuda siiski traktoristi ja masina-traktorijaama vastastikuste suhete iseloomu ega traktoristi kui kolhoosiliikme õiguslikku seisundit.

§ 3. Masina-traktorijaama ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete arenemine.

1. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete arenemises võib märkida kahte etappi:

Esimene etapp hõlmab ajavahemikku 1927—1933. a., mil masina-traktorijaamad alles hakkasid tekkima, mil nende ja kolhoosivaheliste lepinguliste suhete iseloom alles hakkas kujunema.

Algul astusid masina-traktorijaamad lepingulistesse suhetesse mitte kolhoosidega (mida oli veel vähe), vaid ühe teatud küla talupoegadega, kes polnud veel ühinenud kolhoosi. Esimese katse teenindada talumajandeid riigile kuuluvate traktoritega tegi Ševtšenko nimeline sovhoos (Ukraina NSV-s) 1927. aastal. Sovhoos eraldas traktorikolonni ning hakkas tootmislikult teenindama lepingu alusel lähedalasuvaid külasid. Selle lepingu alusel kohustus sovhoos oma traktoritega ja põllutöömasinatega üles harima talupoegade põllud. Talumajandite teenindamise põhitingimuseks oli taluperedele kuuluvate maade ühistamine ning kõigi põllutööde tegemine masinail talupoegade eneste poolt. Leping kohustas talupoegi liitma haritavat maad ühtsesse maamassiivi, kaotades seega kõik piirid, mis eraldasid üksikute talupoegade individuaalmaid. Eriti märgiti lepingus talupoegade kohustust kinni pidada külvikordadest ning järgida agrotehnilisi eeskirju, kusjuures talupojad kohustusid tegema kõik tööd sovhoosi agronoomi ja mehaaniku juhtimisel. Selles avaldub mainitud lepingu sihtotstarve — aidata talupoegi üleminekul kollektiivseile majapidamisvormidele.

Märkides ära ÜK(b)P XV kongressil Ševtšenko nimelise sovhoosi katset ning osutades selle katse suurele tähtsusele, seltsimees Stalin ütles: «Kui niisuguseid näiteid oleks rohkem, seltsimehed, siis võiks seda üritust kaugele edasi viia.» [11]

Seltsimees Stalini osutus oli suureks tõukeks masina-traktorijaamade arenemisele. XV parteikonverents (aprill 1929. a.) rõhutas eriti masina-traktorijaamade tähtsust kehv- ja kesktalupoegade tootmisalasel abistamisel.[12] 5. juunil 1929. a. andis Töö- ja Kaitsenõukogu määruse

[11] XV Съезд ВКП(б), Стенографический отчет, 1935, lk. 57.
[12] Vt. ВКП(б) в резолюциях ч. 2, 1936, lk. 339.

masina-traktorijaamade organiseerimise kohta.[13] See määrus pani aluse masina-traktorijaamade asutamise laialdasele arenemisele. Selles määruses Töö- ja Kaitsenõukogu näitas ära, milline tähtsus on masina-traktorijaamadel, kes on üheks põhimiseks hoovaks individuaal-talumajandite ümberkujundamisel suurteks kollektiivmajandeiks.

1930. aastal Kolhooside Keskvalitsus töötas välja esimese masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise näidis-lepingu, mille kinnitas NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat. Masina-traktorijaam ja kolhoos sõlmisid lepingu «kõrgel tasemel seisvale tehnilisele baasile rajatud kollektiivse suurmajandi kujundamiseks, tööviljakuse ja majapidamise müügikaubatootvuse tõstmiseks, et kindlustada täielikku võitu kulaku üle.» Kooskõlas nende eesmärkidega võttis masina-traktorijaam endale lepingu esimese punktiga kohustuse anda kolhoosile traktoreid ja põllutöömasinaid kündmiseks ja maa ülesharimiseks, vilja koristamiseks ja peksuks ning seemne sortimiseks ja puhtimiseks. Teiselt poolt kohustus kolhoos tegema oma tööjõuga õigeaegselt ning ausalt kõik põllutööd, sealhulgas ka tööd traktoritel, kohustus omandama Traktorikeskuse aktsiaid summa eest, arvestades 5 rbl. kogu külvipinna igalt hektaarilt ning andma masina-traktorijaamale 25% teravilja saagist traktorijaama kulude katteks põletusaine ja teiste tootmisvahendite soetamiseks, traktorite ja põllutöömasinate remondiks ja amortisatsiooniks ning masina-traktorijaama personali ülalpidamiseks.

Sel perioodil oli masina-traktorijaamadele seatud põhiülesandeks võitlus põllumajanduse kollektiviseerimise edasise laiendamise eest, võitlus kulakluse avalike kolhoosivastaste väljaastumiste vastu. Masina-traktorijaamade üks põhilisi näitusid oli seetõttu talumajandite kollektiviseerimise aste masina-traktorijaama tegevuspiirkonnas ning külvipindade kasv kolhoosides. Täites neid ülesandeid etendasid masina-traktorijaamad erakordselt tähtsat osa võitluses kollektiviseerimise eest. Masina-traktorijaamade tegevuspiirkondades arenes kollektiviseerimine palju ulatuslikumalt kui rajoonides, kus puudusid masina-traktorijaamad. Kehv- ja kesktalurahva massid andsid masina-traktorijaamade kaasabil paremini organiseeritud vastulööke kulakute kolhoosivastastele väljaastumistele.

2. Uus etapp masina-traktorijaama ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete arenemises algab 1932—1933. a. Seoses põllumajanduse reorganiseerimise perioodi lõpulejõudmisega kujunes kolhoosliku üles-

[13] LSKK 1929, nr. 39, art. 353.

ehitustöö põhiprobleemiks kolhooside organisatsioonilis-majanduslik tugevdamine ning kolhoosipõldude viljakuse tõstmine. Seepärast tehti masina-traktorijaamadele põhiülesandeks abistada kolhoose nende t ö ö s organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise a l a l.

NSV Liidu KTK VI koosseisu kolmas istungjärk (1933. a.) märkis eriti, et masina-traktorijaamad kui tähtsamad hoovad kolhooside tehnilises ümbervarustamises ning põllumajanduse sotsialistlikus ümberkujundamises on suutelised täitma oma ülesandeid vaid siis «kui nad praktiliselt parandavad omaenda majandust ning hakkavad süstemaatiliselt abistama kolhoose nende organisatsioonilis-majanduslikus tugevnemises». Istungjärk pani ette NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissaridele «kindlustada kolhooside sotsialistlikku teenindamist masina-traktorijaamade poolt, eriti maa kvaliteedilise ülesharimise liinis».

Masina-traktorijaamade materiaalse huvitatuse suurendamiseks kolhoosipõldude viljakuse tõusu vastu ning masina-traktorijaamade vahetu materiaalse vastutuse sisseseadmiseks oma töö eest tühistas istungjärk senikehtinud süsteemi masina-traktorijaamade töö tasustamises kolhooside poolt kindlate hinnete alusel ning pani ette minna üle iga töö — mille sooritab masina-traktorijaam kolhoosile — hindamisele üksikult, kindlates protsentides viljasaagist ning tasuda nende tööde eest natuuras kolhoosi poolt toodetavate saadustega.

Need direktiivid saidki aluseks m a s i n a - t r a k t o r i j a a m a j a k o l h o o s i d e v a h e l i s e l e n ä i d i s l e p i n g u l e, mis kinnitati 5. veebruaril 1933. a.[14]

Selle lepingu p. 1 määrab, et masina-traktorijaam kohustub tegema kolhoosis oma traktorite ja teiste masinatega rea põllumajandustikke töid. Nende tööde ulatus määratakse erikokkuleppe alusel masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel ning kolhoosi tootmisplaaniga.

Lepingusse võeti eripunkt, mis rõhutab, et tootmisalase teenindamise kõrval masina-traktorijaam kohustub osutama kolhoosile alalist abi tema organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise alal.

Lepingu eripunkt kohustas kolhoose ja masina-traktorijaamu hoolikalt suhtuma traktoritesse ja põllutöömasinatesse, samuti masina-traktorijaama muusse varasse ja kogu kolhoosi varasse.

Tihedama sideme loomiseks masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel kujundati masina-traktorijaama juures, vastavalt näidispõhikirjale, tootmisnõukogu, kuhu kuulusid esindajad kõikidest masina-traktorijaama

[14] LSKK 1933, nr. 6, art. 47.

poolt teenindatavaist kolhoosidest. Tootmisnõukogu pidi kokku tulema tarviduse järgi, kuid mitte harvemini kui üks kord kolme kuu jooksul.

Lepingu rikkumise korral korvas süüdlane pool tekkinud kahju.

3. 17. veebruaril 1934. a. kinnitas NSV Liidu RKN masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise näidislepingu 1934. aastaks. See leping, korrates põhiliselt 1933. aasta lepingut, sisaldas järgmisi uusi sätteid. Kaotati varem kehtinud kord, mille kohaselt lisaks lepingule sõlmiti täiendav kokkulepe masina-traktorijaama poolt kolhoosipõldudel sooritatavate tööde ulatuse ja iseloomu kohta; kõigi tööde loetelu, mida masina-traktorijaam kohustus tegema kolhoosile, võeti lepingu teksti; kehtestati uus, 9. punkt, mis kohustas masina-traktorijaama iga töö lõpetamisel üle andma — kolhoosi aga vastu võtma — tehtud töö eriaktiga. Ülejäänud muudatused puutusid naturaaltasu arvutamise korrasse.

1935. aastal täiendati näidislepingut eripunktiga, mis määras, et masina-traktorijaama ja kolhoosi vaheline leping kuulub arutamisele ja kinnitamisele kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. See leping kehtis 1938. a. märtsini, mil NSV Liidu RKN-i juures asuv Majandusnõukogu kinnitas uue näidislepingu.

4. 13. jaanuaril 1939. a. kinnitas NSV Liidu RKN uue masina-traktorijaama ja kolhooside vahel sõlmitava tüüpilepingu.[15]

1939. a. leping tõi rea olulisi muudatusi põhimõtteisse, mis määrasid masina-traktorijaama ja kolhooside vahelisi suhtlusi. Uus tüüpleping suurendas masina-traktorijaama organiseerivat osa kolhoositöös, eriti kolhoosipõldude viljakuse tõstmise alal, pani suure vastutuse masina-traktorijaamale kolhoosi majanduse seisukorra eest, konkretiseeris täpsemalt kolhooside kohustused masina-traktorijaama vastu ning korrastas ja täpsustas masina-traktorijaama ja kolhoosi vastastikused suhted. Seoses nende muudatustega suurenes tunduvalt masina-traktorijaama ja kolhooside vahel sõlmitavate lepingute efektiivsus.

Minnes üle 1939. a. tüüplepingu iseloomustamisele, võrreldes seda 1938. a. näidislepinguga, märgime eelkõige rea puhtvälise iseloomuga muudatusi.

1939. a. tüüpleping on võrreldes 1938. a. lepinguga mahukam: ta sisaldab 30 punkti 1938. a. lepingu 23 punkti vastu. 1938. a. lepingu 23-st punktist on 1939. a. lepingusse võetud muutmatul kujul vaid kuus

[15] LMKK 1939, nr. 4, art. 15. (Vt. ka allmärkus nr. 19 leheküljel 338. Vastutav toimetaja.)

punkti; seitse punkti said redaktsiooniliste muudatuste osaliseks, kuna üle poole punktidest muudeti tunduval määral sisuliselt.

Põhjalikult muudeti tüüplepingu 1. punkt, mis määrab tööde mahu ja iseloomu, mida masina-traktorijaam kohustub tegema kolhoosis. 1938. a. lepingus oli see punkt sõnastatud kõige üldisemas vormis. See punkt määras, et masina-traktorijaam kohustub täitma oma traktorite ja põllutöömasinatega kolhoosis aasta jooksul rea põllumajanduslikke töid. Säärane üldsõnaline formuleering ei võinud jääda kajastumata masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu kvaliteedil. Lepingutes märgiti tavaliselt ainult tööde maht, mida masina-traktorijaam kohustus täitma aasta jooksul, ilma selle kohustuse lähema konkretiseerimiseta, polnud alati näidatud üksikute tööliikide täitmise tähtpäevad, kvaliteedinäidud jne. Oma kohustuste täitmine masina-traktorijaama poolt polnud lepinguis tarvilikult seondatud masina-traktorijaama tootmisplaani täitmisega. Kõik see ei soodustanud muidugi edukat võitlust viljakuse tõstmise eest.

1939. a. tüüplepingu p. 1 kohustab masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel sõlmitavais lepinguis andma üksikute tööliikide täpse loetelu, täpselt ära näitama nende tööde kvalitatiivseid näitajaid, tööde tegemise tähtajad päevades, üksikute tööde lõpetamise kalendritähtajad jne.

Et masina-traktorijaama kohustused kolhoosi vastu moodustavad masina-traktorijaama enda tootmisplaani sisu, mille täitmisest, nagu eespool tähendatud, sõltub ühtlasi masina-traktorijaama finantseerimine, siis 1939. a. lepingu p. 1 mitte üksnes ei suurenda masina-traktorijaama vastutust kolhoosliku tootmise eest, vaid suurendab ühtaegu masina-traktorijaama materiaalset huvi kolhoosipõldude seisukorra parandamise ning viljakuse tõstmise vastu.

5. Viljakuse tase sõltub muidugi mitte üksnes masina-traktorijaama töö, vaid ka kolhooside eneste töö kvaliteedist. Seepärast 1939. a. tüüpleping kohustab võtma lepingusse ka nende tööde täpse loetelu, mida kolhoos ise kohustub tegema oma majapidamises, oma tootmisvahendite ja -riistade ning veojõuga. Sellega suurendatakse lepingu organiseerivat jõudu kogu kolhoosimajanduse suhtes. Masina-traktorijaamale antakse võimalus mõjustada ning suunitella kolhoosi tegevust mitte ainult masina-traktorijaama poolt tehtavate, vaid ka kolhoosi enda poolt täidetavate tööde osas.

Ses suhtes on vaja ära märkida, et 1939. a. lepingus on konkretiseeritud ka kolhoosi kohustused agrotehniliste

abinõude läbiviimise alal. Need kohustused olid ette nähtud ka 1938. a. lepingus, kuid seal olid need sõnastatud kõige üldisemas vormis: oli vaid tähendatud, et kolhoos kohustub täitma rajooni täitevkomitee poolt kindlaksmääratud agrotehnilisi reegleid ning teostama masina-traktorijaama nõudel kõiki teisi vajalikke abinõusid agrokultuuri taseme tõstmiseks. 1939. a. tüüplepingu kohaselt peavad lepingus olema täpselt fikseeritud kolhoosi kohustused pidada kinni külvikorrast, teha külvi sordiseemnega, eraldada seemnepõllud, seemendada teatud hulga hektaare põllupinda jaroviseeritud seemnega, vedada põldudele mineraalväetist, kitkuda umbrohtu külvidel, teostada teatud abinõud võitluse alal põllumajanduslike kultuuride kahjuritega jne.

6. 1939. a. tüüplepingu p. 7 konkretiseerib kolhooside kohustuse masina-traktorijaamale tööjõu andmise alal traktoritel ja haakeinventaril töötamiseks.

1938. a. lepingus oli fikseeritud, et kolhoos kohustub tegema erandtult kõik põllutööd, sealhulgas ka tööd traktoritel, kolhoosnikute endi jõududega. 1939. a. lepingus on see punkt täiendatud kolhoosi kohustusega kindlustada traktorite, kombainide jt. masinate täielikku ärakasutamist ning eraldada kogu hooajaks täielikult ettevalmistatud kolhoosnikuid alaliseks tööks haakemasinatel ning traktorite ja põllutöömasinate teenindamiseks.

See täiendus on eriti tähtis. Kuni 1939. a. lepinguni polnud haakeinventari teenindamise küsimus tarvilikult reglementeeritud. Sellele tööle saadeti sageli puudulikult ettevalmistatud inimesi, leidis aset nende sagedane vahetamine. Kohustus, mida endale võtab kolhoos 1939. a. lepinguga ülaltoodud formuleeringus, parandab põllutöömasinate kasutamist ning aitab kaasa alaliste töötajate kaadri kujundamisele, kes teenindavad haakeinventari.

1939. a. leping täpsustas kolhooside kohustust põletusaine ja vee kohaletoimetamise alal traktorite töökohale, nagu seda märgiti juba eespool: kolhoos peab kogu põllutööde hooajaks selleks otstarbeks kinnistama tööjõu ning eraldama spetsiaalsed veovahendid ja -loomad.

7. Uudsuseks 1939. a. lepingus oli kolhoosi poolt endale võetav kohustus eraldada inimesi traktorite, kombainide ja põllutööinventari valveks tööde ajal, teha kogu oma põllumajandusliku inventari remont teatud tähtajaks (enne külvi- ja koristustööde algust) ning anda traktoritööde tegemise ajaks masina-

traktorijaamale kogu kolhoosil olemasolev korrastatud põllumajanduslik inventar. Masina-traktorijaam omalt poolt kohustub tasuma kolhoosi inventari kulumise eest masina-traktorijaamas kindlaksmääratud amortisatsiooniprotsendi ulatuses.

Töö kolhoosipõldudel korraldatakse nii, et hobu- ja traktoriveojõud on omavahel kooskõlastatud. Seepärast on lihtsa põllumajandusliku inventari kasutamisel masina-traktorijaama poolt suur praktiline tähtsus. Kohtadel tekkis küsimus, mis tingimustel ning missuguses korras võib masina-traktorijaam kasutada kolhoosi inventari. 1939. a. leping tõi selgust sellesse küsimusesse.

8. Edasi, 1939. a. leping täpsustas vastastikused suhted masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel traktoristide teenindamise osas põllutööde tegemise ajal. Kolhoos võtab endale kohustuse korraldada põllutööde ajal traktoristide, traktoribrigaadide brigadiride ja nende abide toitlustamist hindade järgi, mis ei ületa kooperatsiooni ja riikliku kaubandusvõrgu hindu. Erandi moodustab leib: see kuulub kinnipidamisele natuuras traktoristidelt lõpparve tegemisel normipäevade järgi.

9. Lepingu p. 18 kohaselt peab masina-traktorijaama töö vastuvõtmine-üleandmine toimuma masina-traktorijaama traktoribrigaadi ja kolhoosi põllutööbrigaadi brigadiride osavõtul. Säärane üleandmise-vastuvõtmise kord on tingitud nende brigaadide vahel tööprotsessis tekkivate vastastikuste suhete iseloomust endast.

Asi seisneb selles, et kolhoosi maamassiivi üksikud osad (maatükid) on kinnistatud põllutööbrigaadidele. Põllutööbrigaad kannab vastutust viljakuse seisukorra eest temale kinnistatud maatükil. Traktoribrigaad, vastutades tema poolt samal maatükil tehtud töö kvaliteedi eest, peab seepärast töötama tihedas kontaktis põllutööbrigaadiga.

Mõlema brigadiri kohustuslik osavõtt tööde vastuvõtmisest-üleandmisest tingib nende vastastikust kontrolli ning tõstab brigadiride vastutust tööde eest, mida teevad brigaadid kolhoosi põldude üksikuil maatükkidel.

Järgnevad täpsustused 1939. a. lepingus puutuvad masina-traktorijaama töö tasustamise ning naturaaltasu arvutamise korrasse.

Lepingut on täiendatud osutusega kolhooside kohustusele anda masina-traktorijaamadele naturaaltasuna põllumajandussaadusi, mis oma kvaliteedilt vastavad neile tingimustele, mis on kindlaks määratud vastavatele kultuuridele nende äraandmisel riigile kohustuslike müügi-

normide või kontraktatsiooni korras. Uudsuseks oli sanktsiooni kehtestamine naturaaltasu andmata jäänud osalt ja tasumata jäänud rahasummalt viivise näol 1% suuruses iga 10 viitpäeva eest.

10. Uudsuseks 1939. a. lepingus oli masina-traktorijaama direktori ja kolhoosi esimehe kohustus lepingu p. 26 kohaselt mitte harvem kui kaks korda aastas anda aru lepingu täitmisest kolhoosiliikmete üldkoosolekul. See nõue tuleneb sellest, et vastutus viljakuse tõstmise eest lasub nii masina-traktorijaamal kui ka kolhoosil. Meie juba märkisime, et leping masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel on kahepoolne leping selle sõna täies tähenduses. 1938. a. leping kohustas aga samal ajal ainult masina-traktorijaama direktorit andma aru kolhoosnikute üldkoosolekule lepingu täitmisest. Kohustades ka kolhoosi esimeest andma aru kolhoosnikutele masina-traktorijaamaga sõlmitud lepingu täitmisest, rõhutab 1939. a. leping poolte ühisvastutust.

Lepingu 27. punkt konkretiseerib masina-traktorijaama tootmisnõukogu koosseisu, kuhu kuuluvad masina-traktorijaama ja kolhoosi juhtkonnad ning samuti kolhoosipõldude stahhaanovlased.

11. 1939. a. tüüplepingut on täiendatud nõudega registreerida rajooninõukogu täitevkomitees lepingud, mis sõlmitakse masina-traktorijaama ja üksikute kolhooside vahel.

Seda tüüplepingu nõuet tuleb seondada NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. jaanuari 1939. a. määrusega «Masina-traktorijaamade tööst».[16]

Selle määruse kohaselt on kolhoos masina-traktorijaama töö halvakvaliteedilisuse avastamise korral kohustatud koostama akti ning andma selle üle rajooninõukogu täitevkomiteele, kes on kohustatud kolhoosi avalduse läbi vaatama kümne päeva jooksul. Kui kolhoosi avaldus leiab kinnitust, siis masina-traktorijaam peab kolhoosi ees kandma lepingus ettenähtud vastutust, kusjuures halvakvaliteedilise künniga seoses olevad kulud peetakse kinni masina-traktorijaamalt järjekordsest assigneeringust. Rajooninõukogude täitevkomiteed ei või jääda kõrvale masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelistest lepingulistest suhtlustest, sest lepingute täitmisest kontrahentide poolt sõltub põllumajanduslike tööde plaani täitmine.

Lepingute registreerimise korra kehtestamine rajooninõukogu täitevkomitees kohustab viimast tundma huvi lepingujärgsete kohustuste täitmise käigu vastu nii masina-traktorijaama kui ka kolhoosi poolt.

---

16 LMKK 1939, nr. 4, art. 14.

Muudatused ja täiendused, mis tehti 1939. a. lepingus võrreldes 1938. a. lepinguga, väljendavad masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete edasist arenemist.

1939. a. lepingus on üldistatud rikkalikud kogemused masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste lepinguliste vahekordade alal varemast ajast, mil need vahekorrad võtsid suhteliselt stabiilse kuju ning omandasid enam-vähem kindlad vormid.

ÜK(b)P KK 1947. a. veebruaripleenum märkis ära tõsised puudused masina-traktorijaamade töös. Paljudes masina-traktorijaamades on ikka veel madal tootlikkus traktoritel ja kombainidel, mõned masina-traktorijaamad ei võidelnud küllaldaselt kolhoosipõldude viljakuse tõstmise eest. Senikehtinud masina-traktorijaamade tööde hindamise süsteem — ümberarvestatult pehmele künnile, samuti masina-traktorijaama töötajate premeerimise süsteem — sõltumata viljasaagi tasemest nende poolt teenindatavas kolhoosis, viis selleni, et masina-traktorijaamad olid vähe huvitatud viljakuse tõstmisest, pinnase heast ülesharimisest, õigeaegsest külvist ja õigeaegsest viljasaagi koristamisest. Tõsiseks puuduseks masina-traktorijaamade töös oli veel see, et paljud masina-traktorijaamad ei pidanud kinni lepinguist kolhoosidega; mõned masina-traktorijaamad lakkasid üldse sõlmimast lepinguid või sõlmisid neid suure hilinemisega.

Kõik need puudused masina-traktorijaamades kajastusid ebasoodsalt kolhooside teenindamisel nende poolt ning lõpptulemusena kolhoosipõldude viljakusel.

Pleenum tunnistas, et «masina-traktorijaama peaülesandeks on saagitõstmine nende poolt teenindatavais kolhoosides, masina-traktoripargi kasutamise edasine parandamine, traktoritööde kvaliteedi tõstmine ja nende tegemine agrotehnilistel tähtaegadel, viljasaagi õigeaegne koristamine ja naturaaltasu maksmise plaanide täitmine masina-traktorijaama töö eest».

Pleenum andis ulatusliku programmi abinõude kohta, mis on vajalikud masina-traktorijaamade töö parandamiseks, rõhutades eriti vajadust taastada täiel määral masina-traktorijaama ja teenindatavate kolhooside vaheliste lepingute tähtsus.[17]

Pleenum tunnistas vajalikuks masina-traktorijaamades sisse seada direktori asetäitja koht poliitilisel alal.

---

[17] Vt. ÜK(b)P KK pleenumi otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn 1947, lk. 40—45.

«Masina-traktorijaamade direktorite asetäitjad poliitilisel alal,» öeldakse pleenumi määruses, «peavad taotlema masina-traktorijaamade töö parandamist, kindlustama õiged vastastikused suhted masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel, seisma valvel selle eest, et kolhoosid ja masina-traktorijaamad peaksid rangelt kinni lepingulistest vahekordadest, et neis vahekordades ei oleks vastastikust puuduste varjamist nii masina-traktorijaama kui ka kolhooside töös. Masina-traktorijaama direktorite asetäitjad poliitilisel alal peavad kindlustama masina-traktorijaamade parteiorganisatsioonide töö parandamist, arendama poliitilist kasvatustööd traktoristide, kombainerite ja teiste masina-traktorijaamade töötajate hulgas».[18]

Pleenumi direktiivide täitmiseks on alates 1947. aastast kehtestatud masina-traktorijaamade juhtivate töötajate ja spetsialistide uus premeerimise kord. Neid premeeritakse: a) tähtsamate traktoritööde õigeaegse täitmise eest, b) viljakuse plaanide täitmise eest teenindatavates kolhoosides, c) masina-traktorijaamade tööde eest naturaaltasu üleandmise plaanide täitmise ja ületamise eest.[19]

§ 4. Masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise tüüplepingu juriidiline tähtsus.

1. Masina-traktorijaama suhtlused kolhoosidega reguleeritakse mitte lepinguõiguse üldnormidega, vaid masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise t ü ü p l e p i n g u a l u s e l, mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt.

NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 25. juuni 1933. a. määrusega[20] o m i s t a t i m a s i n a - t r a k t o r i j a a m a d e j a k o l h o o s i d e v a h e l i s e l e l e p i n g u l e s e a d u s e j õ u d. Määruses on öeldud: «Masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelisel tüüplepingul ja selle alusel masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel sõlmitud lepinguil on seaduse range jõud, mis on kohustuslik tingimusteta täitmiseks nii kolhoosidele kui ka masina-traktorijaamadele, ning mingi kõrvalekaldumine kohustustest, mis tulenevad masina-traktorijaamade ja kolhooside

---

18 Vt. ÜK(b)P KK otsus «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn 1947, lk. 61.

19 NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt 19. detsembril 1949 kinnitati uus masina-traktorijaama ja kolhooside vaheline tüüpleping, mis tunduvalt muudab, täiendab ja täpsustab 1939. a. tüüplepingut (vt. Lisa lk. 422). Vastutav toimetaja.

20 LSKK, 1933, nr. 39, art. 234.

vahelisest lepingust, ei tohi olla lubatud mingil kujul ei kolhoosi ega ka masina-traktorijaama poolt».

Sellest määrusest tuleb teha järgmised järeldused:

a) Ei ole lubatud mingisuguseid kõrvalekaldumisi tüüplepingust. Ei masina-traktorijaam ega kolhoos või muuta tüüplepingu põhisätteid. Ei masina-traktorijaam ega kolhoos või näiteks nõuda masina-traktorijaama poolt tehtava töö tasustamise korra muutmist, see kord on kindlaks määratud tüüplepinguga. Masina-traktorijaam ei või nõuda kolhoosilt traktoripargi ülalpidamisega, traktorite remondiga ja põletusaine kulutamisega seoses olevate kulude katmist jne., sest tüüplepingus on fikseeritud, et kõik need kulud kannab masina-traktorijaam. Kolhoos ei saa keelduda põletusaine ja vee juurdeveost töökohale.

Masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheline tüüpleping on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt. Sellega on loodud masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste suhete ühtsus kogu Liidus, millel on määratu suur majandus-poliitiline tähtsus.

b) Lepingujärgseist suhteist tekkinud masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheliste vaidluste läbivaatamisel peab kohus juhinduma lepingu normidest. Tsiviilkoodeksi norme, samuti majanduslepingutealast seadusandlust võidakse kohaldada neile õigussuhteile ainult subsidiaarselt.

2. Asjaolu, et masina-traktorijaamade ja kolhooside vaheline leping oma jõult võrrutatakse seadusega, ei tähenda siiski tema lepingulise loomuse eitamist.

Tüüpleping määrab kindlaks majandussuhete vormi masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel ning arvelduste süsteemi. Kõik lepingu konkreetsed tingimused, üksikute tööde maht ja liigid, mida masina-traktorijaam kohustub tegema kolhoosile, nende tööde kvaliteet ning täitmise tähtajad jne. määratakse kindlaks poolte kokkuleppel. Antud õigussuhete lepingulist külge tuleb eriti rõhutada, sest praktikas unustatakse sageli, et masina-traktorijaamad ja kolhoosid on varaliselt iseseisvad organisatsioonid ning lepingus võrdõiguslikud kontrahendid. Lepinguliste suhete valdkonnas väljendus see lepingu kui kahepoolse akti tähtsuse alahindamises, akti, mis määrab kindlaks poolte konkreetsed kohustused ning vastutuse nende täitmise eest.

Peale selle on väga suur tähtsus lepingu ettevalmistusel, tema massilisel arutamisel ning kinnitamisel üldkoosoleku poolt. See arutelu kasvatab kolhoosnikuid, suurendab lepingu organiseerivat toimet, teeb temast tõhusa vahendi kolhoosi organisatsiooniliseks tugevnemiseks ja

majanduslikuks kasvuks. Masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu efektiivsuse suurendamine, lepingu kvaliteedi tõstmine on suure majanduspoliitilise tähtsusega ülesanne.

§ 5. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise lepingu subjektid, objekt ja sisu.

1. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu iseloomulik omapära seisneb selles, et mõlemad pooled — masina-traktorijaam ja kolhoos — taotlevad ühist eesmärki: põllumajanduslike tööde plaani täitmist, kolhoosipõldude viljakuse tõstmist, kolhooside organisatsioonilis-majanduslikku tugevdamist.

Sotsialistliku majandussüsteemi tingimustes, kus maa kogu majanduselu määrab ning suunab riiklik rahvamajandusplaan, on kõigil sotsialistlikel ettevõtteil ühine ülesanne — üldise riikliku plaani täitmine. Kuid võitluses selle ülesande lahendamise eest taotleb iga ettevõte oma praktilises tegevuses oma erilisi majanduslikke eesmärke — oma tootmisplaani täitmist.

Lõppkokkuvõttes masina-traktorijaama ja kolhoosi majanduslikud eesmärgid ühtivad; masina-traktorijaam, nagu juba eespool märgitud, ei oma enda põllumajanduslikku tootmist ega taotle mingeid majanduslikke eesmärke, mis pole seotud kolhooside tööga. Kõik masina-traktorijaama jõupingutused on suunatud kolhoosipõldude viljakuse tõstmisele ning kolhoosikorra tugevdamisele. Järelikult masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu tähtsaim iseärasus seisneb selles, et ühe poole — kolhoosi — tootmisplaani täitmine on teise poole — masina-traktorijaama — tootmisplaani täitmise oluliseks tingimuseks ning koostisosaks. See masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise lepingu iseärasus tuleneb vahetult masina-traktorijaama põhiülesandeist, masina-traktorijaama kui riikliku organisatsiooni, kes on põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise ning tema tehnilise ümbervarustamise võimsaks hoovaks.

Kolhooside tootmisalane teenindamine, uusima tehnika juurutamine põllumajandusse, põllumajandusliku tootmise mehhaniseerimine — kui masina-traktorijaama tähtsamad ülesanded moodustavad masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu põhisisu. Nagu juba ühtlasi eespool tähendasime, ei ammendu masina-traktorijaama osa kolhooside tootmisalase teenindamisega. Masina-traktorijaam on kolhoosikorra organisaatoriks ning kolhooside poliitiliseks juhtijaks. Need masina-

traktorijaama ülesanded leiavad samuti oma väljenduse masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel sõlmitavais lepinguis. Seepärast näevad lepingud ette peale poolte tavaliste kohustuste (kogus, tähtaeg, hind) veel rea selliseid kohustusi, mis väljendavad masina-traktorijaama mainitud ülesandeid kolhooside suhtes. Tuletame meelde näiteks masina-traktorijaama kohustusi teenindada kolhoosi agronoomiliselt, aidata kolhoosi tootmisplaani koostamisel, võtta osa õige külvikorra sisseseadmisest, aidata kolhoosi töö organiseerimisel, tulude jaotamisel, kolhoosi kaadri ettevalmistamisel ja arvestuse sisseseadmisel.

Asjaolu, et masina-traktorijaam on kolhoosi organisaatoriks ja juhtijaks, leidis oma väljenduse ka tüüplepingu vastavais punktides. Nii annab tüüpleping masina-traktorijaamale õiguse nõuda kolhoosidelt agrikultuuriliste paranduste läbiviimist kollektiivmajandi viljakuse ja tulukuse tõstmise eesmärgil.

Masina-traktorijaama juhtnöörid agrotehniliste abinõude valdkonnas on kolhoosidele kohustuslikud. Seega võime masina-traktorijaama ja kolhooside vahelises lepingus eristada justkui kahte osa. Ühelt poolt on see kokkulepe kahe varaliselt võrdõigusliku poole vahel, mis on suunatud nende poolte majanduslike suhete korraldamisele ning vormistamisele. Selles osas on masina-traktorijaama ja kolhoosi vaheline leping, nagu teisedki lepingud sotsialistlike ettevõtete vahel, õiguslikuks vormiks, mis määrab ning konkretiseerib poolte kohustusi tootmisplaani täitmise alal nende poolt. Teiselt poolt aga leiab lepingus oma väljenduse masina-traktorijaama juhtiv osa kolhooside suhtes. See näitab, et masina-traktorijaama ja kolhoosi vaheline leping kujutab endast ühte partei poliitika teostamise vormi uute sotsialistlike vormide tugevdamise alal põllumajanduses.

2. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu eriline majanduspoliitiline tähtsus määrab ühtlasi tema kui eriliiki lepingu juriidilise loomuse.

a) Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu subjektideks võivad olla ainult masina-traktorijaam ja kolhoos. See tingimus on antud lepingule otsustavaks tingimuseks. Väljaspool neid subjekte ei ole seda tüüpi lepingut. Peale lepingute kolhoosidega sõlmib masina-traktorijaam mitmesuguseid lepinguid ka teiste organisatsioonide ja üksikisikutega. Teiselt poolt astuvad ka kolhoosid mitmesuguste organisatsioonidega ja üksikisikutega kõige mitmekesisematesse lepingulistesse suhetesse. Kuid ühelegi neist lepinguist ei ole omane iseärasus, mis iseloomustab

masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelist lepingut ning mis seisneb selles, et selle lepingu subjektid ise on kindlaks määratud seadusega.

b) Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu objektiks on teatud kindlad põllumajanduslikud tööd, mida masina-traktorijaam teeb kolhoosile (künd, viljakoristus jm.), samuti need tööd, mida kolhoosid kohustuvad täitma ise oma veojõu abil, kusjuures nende tööde ring määratakse seaduse ning plaaniga.

Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelised suhted muude, mitte põllumajanduslike tööde alal reguleeritakse Tsiviilkoodeksi üldnormidega ega mahu masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu — kui eriliiki lepingu — mõiste alla. Näiteks kui masina-traktorijaam ostab kolhoosilt ehitise, üürib ruumi või kui kolhoos teenindab masina-traktorijaama ehitustööd oma hobuveojõuga. Vaatamata sellele, et ka neil juhtumeil astuvad lepingulistesse suhetesse masina-traktorijaam ja kolhoos, kujutavad seda liiki suhted oma juriidiliselt loomuselt endast kas ostu-müügi-, varakasutus- või veolepingut jne.

Järelikult masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu erinevus teistest lepingutest määratakse nii subjektide kui ka objekti järgi, kusjuures see erinevus on kinnitatud seadusega. Tähendatud tingimused on niivõrd olulised, et kasvõi ühegi neist rikkumine muudab lepingu enda loomust.

§ 6. Lepingute sõlmimise kord masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel ning lepingute sõlmimise kampaania organiseerimine.

1. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu aluseks on nii masina-traktorijaama kui ka kolhoosi tootmisplaanid.

Saadud plaanilise ülesande alusel masina-traktorijaam koostab oma aasta tootmisfinantsplaani. Lähtudes sellest plaanist peab masina-traktorijaam aegsasti läbi viima ettevalmistustöö kolhoosidega lepingute sõlmimise kampaaniaks. Selleks peab masina-traktorijaam võtma arvesse oma tootmisvõimalused (traktorite, kombainide ja teiste põllutöömasinate olemasolu ja nende võimsuse), maa-ala suuruse, mida masina-traktorijaam on suuteline üles harima oma masinatega, jooksval aastal oodatavate masinate hulga, samuti masina-traktorijaama poolt teenindatavate kolhooside

plaanilise ülesande, veojõu (hobuste, veohärgade) ja teiste tootmisvahendite olemasolu kolhoosil ning nende tarvis tööjõu olemasolu. Samuti on vaja võtta arvesse kolhoosi iseloom, tema külvipinna struktuur, suhe kõrsvilja- ja rühvelkultuuride vahel.

Nende andmete alusel masina-traktorijaam määrab oma tööde mahu ja iseloomu üksikutes kolhoosides.

2. Ka kolhoos peab läbi viima suure ettevalmistustöö lepingute sõlmimise kampaaniaks.

Oma plaani koostamisel peab kolhoos võtma arvesse, nimelt missugused tööd ja mis ulatuses ta suudab teha oma jõududega ja missuguste tööde sooritamiseks ta peab sõlmima lepingu masina-traktorijaamaga. Koostades oma plaani riiklike plaaniliste ülesannete alusel peab kolhoos samuti võtma täitmiseks juhtnöörid, mida annavad selle plaani osas rajooninõukogu täitevkomitee ja masina-traktorijaam. Masina-traktorijaam ei või seejuures piirduda üldiste juhtnööridega: ta peab osutama kolhoosile konkreetset abi plaani põhinäitude väljatöötamisel.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri ja masina-traktorijaama ning kolhoosi vaheline tüüpleping kohustavad nii masina-traktorijaama kui ka kolhoosi juhatust eelnevalt läbi töötama ning läbi arutama kõigi kolhoosnikutega lepingu põhitingimused. Alles pärast seda on masina-traktorijaama direktsioon ja kolhoosi juhatus õigustatud vormistama lepingut ning andma selle kinnitamiseks artelli üldkoosolekule.

Lepingus peavad olema loeteldud täpselt ning kultuuride järgi jaotatult tööd, mida masina-traktorijaam kohustub tegema kolhoosile, peavad olema märgitud üksikute tööde kogus ja kvaliteet, nende tööde täitmise tähtajad, töökohad jne.

Jooksva aasta lõikusest natuuras tasustamisele kuuluvad tööd tuleb lepingus näidata lahus töödest, mis kuuluvad tasustamisele natuuras tuleva aasta lõikusest; eraldi tuleb näidata ka need tööd, mille eest tuleb tasuda rahas.

Lepingu põhitingimused (üksikute tööliikide kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed näidud, nende tööde täitmise tähtajad jne.) peavad vastama kolhoosi ja masina-traktorijaama tootmisplaanile.

Masina-traktorijaam on kohustatud aegsasti eraldama traktoribrigaadid ning kinnistama neile üksikud tööalad. Pärast lepingu sõlmimist peab iga traktoribrigaad teadma, missugust tööd tal tuleb teha ja kus nimelt brigaad hakkab töötama.

ÜK(b)P KK veebruaripleenum kohustas masina-traktorijaamade direktoreid tootmisülesandeis traktoribrigaadidele kindlaks määrama iga tööliigi ulatuse ja kohustuslikud agrotehnilised nõuded kvaliteedi alal: künni sügavuse, mitu kõrda pinnas läbi töötada, külvinormid, seemne sissekünni sügavuse ja tööde tähtajad.

Töö kvaliteet peab olema lepingus näidatud täiesti konkreetselt, täpselt kinni pidades valitsuse määrusest põllumajanduslike tööde kvaliteedi kohta. Samuti tuleb näidata, missuguste masinatega tehakse iga tööd. Ei tohi lubada võtta lepingusse üldsõnalisi lauseid nagu: «Töö kvaliteet peab olema hea». Selline formuleering ei määra pooltele konkreetseid kohustusi.

Üksikute tööde tähtajad peavad olema määratud kalendri järgi, kusjuures tuleb silmas pidada põllumajanduslike tööde alg- ja lõpptähtaegu, mis on kindlaks määratud antud oblasti täitevkomitee poolt.

§ 7. Lepingu täitmine.

1. Lepingu täitmise all tuleb mõista kõigi lepingus ettenähtud tööde täielikku ja õigeaegset täitmist nii kvantiteedi kui ka kvaliteedi osas.

Teiste tööde tegemine lepingus ettenähtud tööde asemel ei kujuta endast lepingu täitmist.

Ent kohtadel praktiseeriti laialdaselt masina-traktorijaamade tööde hindamist — ning järelikult nende poolt kolhoosidega sõlmitud lepingute täitmise taseme määramist — kõigi tööde ümberarvestamise teel niinimetatud pehmele künnile. Tavaliselt loeti leping täidetuks, kui tootmistööde üldkogus vastas lepingus ettenähtud tööde hulgale ümberarvestatult pehmele künnile. See väär praktika leidis hukkamõistu ÜK(b)P KK veebruaripleenumi otsuses. Pleenum tunnistas ebaõigeks, et masina-traktorijaamade tööd hinnatakse ainult traktoritööde plaani täitmise järgi pehmekünni hektaarides, selle asemel et masina-traktorijaamade tööd hinnata põllutöö tähtsamate liikide plaani täitmise järgi. See viib selleni, et osa masina-traktorijaamu püüab täita traktoritööde plaani iga liiki kergete tööde, äestamise ja muu arvel.

Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelist lepingut võib pidada täidetuks ainult tingimusel, et on täpselt täidetud nii kvantiteedilt kui ka kvaliteedilt kõik lepingus ettenähtud tööd.

Veebruaripleenumi otsuse täitmiseks määrati NSV Liidu põllumajanduse ministri 6. aprilli 1947. a. käskkirjaga «Masina-traktorijaa-

made tööde hindamise korra muutmisest»,[21] et masina-traktorijaamade ja traktoribrigaadide tootmisplaanid loetakse täidetuks tingimusel, kui on täidetud traktoritööde põhiliigid: kevadkünd, külvieelne kultiveerimine, kevadkülv, kesakünd ja -harimine jne., kusjuures peab olema tingimata täidetud naturaaltasu äraandmise plaan.

Masina-traktorijaamade direktorid peavad traktoribrigaadide aasta-ülesannetes kindlaks määrama iga tööliigi mahu ning kohustuslikud agrotehnilised nõuded kvaliteedi alal: künnisügavus, mitu korda pinnas läbi töötada, tööde tähtajad jne.

Sama käskkirjaga on kinnitatud traktoribrigaadi aasta-tootmisülesande vorm.

Masina-traktorijaamade direktoritel on kategooriliselt keelatud võtta masina-traktorijaama operatiiv- ja raamatupidamisaruandeisse traktoritööd, mis on välja praagitud kolhoosi poolt.

Masina-traktorijaama direktor peab võtma rangele vastutusele traktoribrigaadide traktoriste ja brigadire, kui nad rikuvad agrotehnilisi nõudeid kvaliteedi alal neile usaldatud tööde täitmisel.

Tüüplepingu p. 18 kohustab masina-traktorijaama üle andma ja kolhoosi vastu võtma iga töö viivitamata pärast selle lõpetamist.[22] Vastuvõtu-üleandeaktis, millele kirjutab alla masina-traktorijaama direktor (või tema ülesandel agronoom) ja kolhoosi esimees, peavad olema näidatud tööde kogus, täitmise aeg ning kvaliteet, kusjuures ei tohi piirduda üldsõnaliste lausetega nagu: «Töö täidetud rahuldavalt» või «Töö täidetud hästi». Töö kvaliteet tuleb määrata konkreetselt ning märkida, kuivõrd see vastab lepingule.

Vastuvõtu-üleandeaktid on põhilisteks ning ainsateks lepingu täitmist määravaiks dokumentideks; nende alusel toimub poolte vaheline arveldus lepingu järgi. Seetõttu toob lohakas suhtumine akti koostamisse kahju nii masina-traktorijaamale kui ka kolhoosile.

Traktori- ja teiste tööde kvaliteedi määramisel peavad kolhoosidele abi osutama vabariikide, kraide, oblastite ja rajoonide põllumajandusosakondade pea- ja vanemagronoomid, kellele on pandud riiklike inspektorite kohustused masina-traktorijaamade traktoritööde kvaliteedi kontrollimise alal.

2. Masina-traktorijaama poolt tehtud tööde ta-

---

21 «Социалистическое земледелие», 7. aprillist 1947. a.

22 Vt. 1949. a. tüüp-leping, lk. 422. Vastutav toimetaja.

sustamisel kolhooside poolt on kehtestatud järgmine kord:

Arved tööde eest heinaniidu, kombainiga viljakoristamise, viljapeksu ning viljapuhastuse alal esitatakse kolhoosile hiljemalt nädala jooksul, arvates nende tööde täitmisest masina-traktorijaama poolt. Masina-traktorijaama poolt tehtavate teiste tööde alal, mis tasustatakse natuuras, esitatakse arved hiljemalt nädala jooksul pärast teadaande saamist Põllumajanduse Ministeeriumi volinikult kolhoosi arvamise kohta ühte või teise viljakuse rühma.

Arved tuleb välja kirjutada eraldi eelmisel aastal tehtud tööde kohta, mis kuuluvad tasumisele jooksva aasta lõikusest, ning eraldi tööde kohta, mis tehti jooksval aastal ja tuleb tasuda natuuras sama aasta viljasaagist. Aktid, millega on vastu võetud ning üle antud jooksva aasta tööd, mis tulevad tasumisele natuuras järgneva aasta viljasaagist, säilitatakse masina-traktorijaamas ja kolhoosis arvelduste tegemiseks eeloleval aastal.

Rahas tasutavate tööde osas (söödaviljakultuuride alla määratud põldude künd jm.) toimuvad arveldused lepingus ettenähtud korras.

Kolhoos on kohustatud otsekohe pärast naturaaltasu arve saamist masina-traktorijaamalt vedama temalt saada olevad saadused vastavasse Teraviljasalve-punkti masina-traktorijaama määramisel. Naturaaltasu maksmisest kõrvalehoidumise korral nõutakse see sisse kohtukorras tüüplepingu p. 25 tähendatud korras. [23]

Naturaaltasu tuleb tasuda kõigi teravilja, tangu ja kaunvilja kultuuridega proportsionaalselt iga kultuuri külvipindalale. Päevalilleseemneid, riisi, riitsinusepuu seemneid ja maisi antakse vastavalt tööde hulgale, mida masina-traktorijaam on teinud antud kultuuride osas. Naturaaltasu maksmisel ei lubata ühe kultuuri asendamist teisega. Kolhoos annab naturaaltasu täpses vastavuses töödega, mis masina-traktorijaam on temale teinud.

ÜK(b)P KK veebruaripleenum märkis, et senine praktika võtta kolhoosidelt naturaaltasu ühesugusel määral, olenemata tööde täitmise ajast, vähendab masina-traktorijaamade vastutust traktoritööde õigeaegse tegemise eest ja põhjustab seda, et naturaaltasu arvutatakse võrdselt nii tähtajaks täidetud tööde kui ka hilinemisega täidetud tööde eest.

---

[23] Vt. 1949. a. tüüp-leping, lk. 422. Vastutav toimetaja.

Pleenumi otsuse täitmiseks NSV Liidu Ministrite Nõukogu kehtestas diferentseeritud naturaaltasu määrad sõltuvalt viljakusest ning tööde täitmise tähtaegadest. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitud lepingus ettenähtud tähtajaga võrreldes hilinemisega täidetud tööde eest arvutatakse naturaaltasu madalama määra järgi kui tähtaegselt täidetud tööde eest, kusjuures võetakse arvesse viljakuse näidud.

1933. a. NSV Liidu RKN ja ÜK(b)P KK märkisid eriti, et «kolhooside naturaaltasul masina-traktorijaama teenuste eest on suurim tähtsus nii olemasolevate masina-traktorijaamade ülalpidamiseks ja tugevdamiseks kui ka riigi kulude katmiseks uute masina-traktorijaamade asutamise alal. Arusaadav, et ilma sellise tasuta riik ei saaks pidada masina-traktorijaamu, viimased aga ei saaks abistada kolhoose. Just sellepärast on masina-traktorijaama teenuste õigeaegne tasustamine natuuras tingimusteta kohustuslik, ning kõrvalehoidumist niisugustest kohustustest tuleb seadusega jälitada». [24]

Masina-traktorijaama üleviimine finantseerimisele NSV Liidu riigieelarvest ei vabasta masina-traktorijaama direktsiooni vastutusest arvelduste õigeaegse ning täpse teostamise eest kolhoosiga. NSV Liidu RKN-i 5. veebruari 1938. a. määrus «Masina-traktorijaamade finantseerimise korrast» fikseerib, et «masina-traktorijaama direktor vastutab naturaaltasu õigeaegse arvutamise, arvete õigeaegse esitamise ning kolhooside poolt naturaaltasu tähtaegse tasumise eest». [25]

Tüüplepingu p. 25 sätestab järgmise naturaaltasu sissenõudmise korra ning sanktsiooni naturaaltasu maksmisest kuritahtlikult kõrvalehoidumise eest: «Kolhoosi poolt masina-traktorijaama tööde eest tasumisele kuuluv, kuid tasumata naturaaltasu nõutakse sisse rahvakohtu kaudu sõltumata nõudesummast. Peale selle arvutatakse tähtajaks äraandmata naturaaltasu kogusele ja äramaksmata rahasummale viivist 1% ulatuses iga 10 viitpäeva eest.

Juhul, kui asja arutamisel rahvakohtus ilmneb asjaolusid, mis viitavad naturaaltasu andmata jätmise kuritahtlikkusele, annab kohus samaaegselt naturaaltasu kolhoosilt sissenõudmise otsusega asjatoimetuse üle prokurörile uurimiseks.

Juhul, kui prokurör annab asjatoimetuse üle kohtule kolhoosi juhatuse vastutusele võtmiseks naturaaltasu kuritahtliku äraandmata jätmise eest,

---

[24] LSKK 1933, nr. 39, art. 234.

[25] LMKK 1938, nr. 4, art. 8.

siis kohus, teinud kindlaks kuritahtlikkuse elementide olemasolu, määrab kolhoosile rahatrahvi äraandmata naturaaltasu summa pooles ulatuses, arvestades seda kohustuslike müüginormide hindade järgi». [26]

Masina-traktorijaamade hagide esitamine kolhooside vastu naturaaltasu sissenõudmiseks ei ole piiratud mingisuguste aegumistähtaegadega.

§ 8. Poolte vastutus masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu alal.

1. Poolte vastutust masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu alal reglementeerib tüüp-põhikirja p. 24, mis näeb ette kantud kahjude heastamist. [27]

«Lepingu rikkumise eest tervikus ja selle üksikutes osades,» öeldakse selles punktis «vastutab süüdlane pool vastaspoole ees järgnevas korras:

Masina-traktorijaam tasub kolhoosile kahjud, mis ta on kandnud seetõttu, et masina-traktorijaam rikkus lepingut (halb töö, ühtede või teiste lepingujärgsete kohustuste täitmata jätmine), rahas poolteisekordselt, arvestades kantud kahjusid kindlaksmääratud riiklikes hindades, ning peale selle võetakse masina-traktorijaama direktor distsiplinaar- või kriminaalvastutusele.

Kolhoos tasub masina-traktorijaamale kahjud, mis ta on kandnud seetõttu, et kolhoos rikkus lepingut (halb töö, tööle mitteilmumine, mis põhjustas masinate seisakut ning tootmisplaani mittetäitmist, masinate rikkumine jms.), rahas poolteisekordselt, arvestades kantud kahjusid kindlaksmääratud riiklikes hindades».

Tüüplepingu p. 24 kohaldamise konkreetsed vormid peavad esiteks — stimuleerima lepingu korralikku ja õigeaegset täitmist mõlema kontrahendi poolt ja teiseks — kaitsma ühte kontrahenti kahjude eest, mis tekivad lepingu rikkumisest teise kontrahendi poolt.

2. Juriidilises kirjanduses ja kohtu- ning arbitraažipraktikas mõistetakse kahjude tasumise all korratu kontrahendi kohustust heastada kahjud, mis on kandnud vastaspool seoses lepingu rikkumisega. Seoses sellega on eriti tähtis täpsustada kahju enese mõistet.

Vene NFSV tsiviilkoodeksi § 117 mõistab kahju all «niihästi varale tekitatud lauskahju kui ka saamata jäänud kasu, mis oli võimalik hari-

---

[26] Vt. 1949. a. tüüp-leping, lk. 422. Vastutav toimetaja.

[27] Sama.

likus käibekorras». Kohtu- ja arbitraažipraktika on ühiskondliku sektori sisevahekordade suhtes järjekindlalt kohaldanud põhimõtet, et sissenõudmisele kuulub ainult lauskahju.

Masina-traktorijaama ja kolhooside vaheliste lepingute osas see küsimus komplitseerub mõningal määral. Näiteks kui üks kontrahent osutub sunnituks tegema — lepingu rikkumise tõttu teise kontrahendi poolt — liigseid kulutusi pinnase ülesharimiseks või viljasaagi koristamiseks. Liigsete kulutuste kõrval võib lepingu rikkumine kajastuda ka viljasaagi seisukorral. Kas antud juhul tuleb kahjuks lugeda neid liigseid kulutusi põllu ülesharimisele või vilja koristusele, mis tegelikult tehti lepingu rikkumise tõttu, või peab kahju määramisel lähtuma vahest, mis tekkis plaanitud viljasaagi ja tegelikult kogutud viljasaagi maksumuse vahel? Praktika kaldub rohkem tegeliku kahju sissenõudmise poole, mõistes selle all liigseid kulutusi, mis tehti ühe kontrahendi poolt seoses lepingu rikkumisega. Näitame seda mõningate näidete varal.

Budjonnõi nimeline masina-traktorijaam pidi lepingu kohaselt üles kündma Pariisi kommuuni nimelisele kolhoosile 4465 ha (ümberarvestatult pehmele künnile), kuid kündis üles vaid 2967 ha. Kolhoos oli sunnitud selle tõttu värbama mõningaile põllumajanduslikele töödele sovhoosi «Rabotši», ülejäänud töödel aga kasutama oma veojõudu, mida plaani kohaselt pidi kasutatama teistel töödel. Selle tulemusena kolhoos kandis rea täiendavaid kulusid, mida arbitraaž määraski masina-traktorijaama poolt tasumisele kuuluva tegeliku kahjuna.

Klinitševatovi masina-traktorijaam ei täitnud lepingut ning jättis üles kündmata 103 ha põldu talivilja alla kolhoosile «Tšervonnõi Kolos». Kolhoos kündis need 103 ha üles oma jõududega, mis läks maksma 2668 rubla. Kolhoos arvutas välja, et kui selle töö oleks teinud masina-traktorijaam, nagu see oli ette nähtud lepingus, siis see oleks läinud maksma 1224 rubla. Kolhoosi poolt enamkulutatud 1444 rubla tunnistatigi kolhoosi tegelikuks kahjuks, mille pidi tasuma masina-traktorijaam.

Niisamuti loetakse ka kõik masina-traktorijaama ülemäärased kulutused, mis on tehtud seoses oma kohustuste mittetäitmisega kolhoosi poolt (kolhoosnikute ilmumata jäämine tööle, mitteõigeaegne põletusaine ja vee juurdevedu jne.), masina-traktorijaama reaalseks kahjuks ning kuuluvad sissenõudmisele kolhoosilt.

Raskem on määrata kahju suurust, mida põhjustas töö halb kvaliteet või tööde tegemine rikkudes lubatud agrotehnilisi tähtaegu.

Neil juhtumeil kolhoos tavaliselt hindab oma kahjud vahena plaanitud viljasaagi ning tegelikult kogutud viljasaagi maksumuse vahel. Kohtu-

ja arbitraažipraktika ei eita üksikuil juhtumeil kolhoosi kahjude arvutamise võimalikkust tähendatud viisil, kusjuures viljasaagi kadu arvutatakse mõnikord lähtudes oletatavast plaanilisest viljasaagist rajooni põllumajandusosakonna arvamuse kohaselt. Seda seisukohta ei saa siiski tunnistada päris õigeks, sest plaanilised oletused võivad antud kolhoosis lahku minna põldude tegelikust seisukorrast. Neil juhtumeil on kohasem teine kahjude suuruse määramise viis — normaalselt ülesharitud põldudelt saadud viljasaagi võrdlus halvasti ülesharitud põldude viljasaagiga.

Kolhoosi õiguse tunnustamiseks nõuda masina-traktorijaamalt kahjutasu tööde tähtajaks mittetäitmise või töö halva kvaliteedi eest peab olema tuvastatud mitte ainult masina-traktorijaama poolt lepingu rikkumise fakt, vaid ka see asjaolu, et kolhoos omalt poolt, olles rakendanud vajalikud abinõud, et masina-traktorijaam kõrvaldaks puudused tema poolt tehtud töödes, ei saanud vältida kahju. Näiteks mõnepäevane hilinemine kevadkünniga võrreldes kindlaksmääratud tähtaegadega, mistõttu lasti mööduda külviks soodsail ilmadel, on juba ilmselt parandamatuks asjaoluks, kuna aga puudulikult tehtud künni võib masina-traktorijaam parandada vajalike kohtade tasuta ülekündmise teel.

XV peatükk.

Kolhoosipere.

§ 1. Kolhoosipere mõiste. § 2. Kolhoosipere koosseis. § 3. Kolhoosipere ja selle liikmete omand. § 4. Kolhoosipere vara käsutamise ja haldamise õigus ning kolhoosipere majanduslik-töise tegevuse korraldus. § 5. Kolhoosipere kohustused riigi vastu. § 6. Kolhoosipere vara jaotamine ning eraldamine.

§ 1. Kolhoosipere mõiste.

1. Stalinliku konstitutsiooni § 7 kinnitab kolhoosipere instituudi nõukogude sotsialistliku õiguse eriinstituudina. Selle paragrahvi teises lõikes öeldakse: «Igal kolhoositalundil [1] on peale põhisissetuleku ühiskondlikust kolhoosimajapidamisest isiklikuks kasutamiseks talundi juures väike maatükk [2] ja isiklikuks omandiks abimajapidamine sellel maatükil, elumaja, tootlikud kariloomad, kodulinnud ja põllumajanduslik väikeinventar — vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale.»

Põhikirjas, millele viitab Konstitutsiooni § 7, on märgitud, missugustest nimelt maakõlvikutest kolhoos eraldab igale kolhoosiperele isiklikuks kasutamiseks väikese õueaiamaatüki, mis otstarbeks ning missuguses suuruses. Nagu eelnevais peatükkides juba tähendatud, loetellakse tüüppõhikirjas vara, mis põllumajanduslikus artellis ei kuulu ühistamisele ning jääb kolhoosipere isiklikuks kasutamiseks.

Kolhoosipere õiguslikku seisundit reguleeritakse ka teiste seadusandlike ja valitsuse poolt antavate aktidega, mis määravad kolhoosipere liikmete kohustused kolhoosi ees, samuti kolhoosipere kui terviku kohustused riigi ees jms. Maaseadusandluses (liiduvabariikide maakoodeksid) on rida sätteid, mis on pühendatud talundipere tegevuse ja seesmiste suhete

[1] resp. kolhoosiperel (tõlkija märkus).
[2] resp. õueaiamaa (tõlkija märkus).

õiguslikule reguleerimisele. Neid õigussätteid võib teatud piirides kasutada kolhoosipere õigusliku seisundi määramiseks.

2. Mida kujutab siis endast kolhoosipere kui juriidiline instituut?

Kehtivas seadusandluses puudub kolhoosipere mõiste arendatud definitsioon. Liiduvabariikide maakoodeksites, mis enamikus on välja antud 1922—1925. a., antakse talundipere definitsioon üksiktalundite domineerimise perioodil. Vene NFSV Maakoodeksi §-is 65 (ja teiste liiduvabariikide maakoodeksite analoogilistes paragrahvides) on öeldud: «Pereks loetakse isikute koondist, kes ühiselt viljelevad põllumajapidamist». See Maakoodeksi paragrahv, mis määrab talundipere, kelle liikmed pidasid üksiktalundit, iseloomustab kolhoosiperet tema üksikute tunnuste osas, kuid ei anna tema täit definitsiooni.

Kolhoosipere nagu üksiktalundigi pere kujutab endast isikute perekondlikku töist koondist. Selle koondise põhialuseks on perekond. Mis aga puutub töisesse tunnusesse, mis samuti iseloomustab kolhoosiperet, siis meil on tegemist kolhoosipere ühistööga mitte kogu põllumajanduslikus tootmises, nagu see esineb üksiktalundis, vaid ühistööga majapidamises, mis on abimajapidamiseks kolhoosi ühiskondliku majapidamise kõrval. Oma põhisissetuleku saab kolhoosipere oma liikmete tööst kolhoosi ühismajapidamises, ühiselt viljelevad pere liikmed ainult majapidamist õueaiamaal, millel on abimajapidamise iseloom kolhoosliku majapidamise kõrval.

Kolhoosipere erineb põhjalikult üksiktalundist. Üksiktalu kujutab endast tootmis-töist ühikut, mis on omandiõiguse subjektiks väike-eramajandi põhilistele tootmisvahenditele ning elukondlikule varale.

Erinevalt üksiktalu perest on kolhoosipere kolhoosliku perekonna isiklikku omandiõiguse subjektiks. Pere põhilised tootmis-töised funktsioonid lähevad üle, pärast tema liikmete astumist kolhoosi, perelt kolhoosile. Kolhoosipere isiklikuks omandiks jäävad koduste majapidamistarvete kõrval ainult teisejärgulised tootmisvahendid, mis põhiliselt teenindavad pere liikmete tarbimisvajadusi (põllumajanduslik väikeinventar, tootev kari jms.). Kolhoosipere abimajapidamise suurus on rangelt normeeritud, niisamuti nagu tema õueaiamaa suuruski.

Kolhoosipere olemuse määramine ning tema põhimõttelise erinevuse kindlakstegemine üksiktalupoja perest näitab, et neid kahte — kolhoosiperet ja üksiktalundiperet — on võimatu ning ebaõige vähimalgi määral samastada. Kolhoosipere olemust määratakse eelkõige sellega, et tema

täisealised töövõimelised liikmed on kolhoosiliikmeiks ning on kohustatud järjekindlalt võtma osa oma isikliku tööga kolhoosi ühiskondlikust tootmisest. Kolhoosipere liikmete sissetuleku põhiallikaks on nende osavõtt kolhoosi ühiskondlikust majapidamisest. Kolhoosilt aga saab kolhoosipere väikese õueaiamaatüki, millel pere liikmed peavad abimajandit, mis neile kuulub isikliku ühisomandiõiguse alusel. Kolhoosiliikmete poolt oma kohustuste mittetäitmine kolhoosi vastu toob endaga kaasa teatud tagajärgi mitte ainult tähendatud kolhoosnikute, vaid ka kolhoosipere kui terviku suhtes.

Kolhoosipere — see on perekondlik töine koondis, mis koosneb isikuist, kes saavad oma põhisissetuleku pere täisealiste liikmete osavõtust kolhoosnikutena kolhoosi ühiskondlikust majapidamisest ning kel on täiendav tuluallikas abimajapidamisest õueaiamaal. Seega kolhoosipere põhitunnuseks on: a) pere koosseisu kuuluvate täisealiste ja töövõimeliste isikute liikmeksolemine kolhoosis ning nende isiklik osavõtt kolhoosi ühiskondlikust majapidamisest, b) kolhoosipere liikmete poolt õueaiamaal isikliku ühismajandi pidamine, milline majand kannab abimajandi iseloomu kolhoosi ühiskondliku majapidamise kõrval. Juhul, kui kolhoosipere liikmed, kes kuuluvad kolhoosi koosseisu, lahkuvad või heidetakse välja kolhoosist, pere lakkab olemast kolhoosiperena. Maakohas elunevat ning õueaiamaad omavat töölise või teenistuja perekonda (vt. ptk. VII) ei saa pidada kolhoosipereks, sest antud juhul puuduvad kaks tähtsamat kolhoosipere tunnust: selle koondise täisealiste töövõimeliste isikute osavõtt ühiskondlikust majapidamisest ning säärase majapidamise olemasolu, mis oleks abimajapidamiseks kolhoosi ühiskondliku majapidamise kõrval.

Nagu juba tähendatud, on pere põhitunnuseks perekondlik ja töine seos tema liikmete vahel. Kuuluvus pere koosseisu määratakse üldreeglina nende mõlema tunnuse olemasoluga. Kui perekonnas vastastikused õigused ja kohustused tekivad sugulussuhteist, hõimlusest ja abielust, siis vastastikused õigused ja kohustused peres on peale selle seotud veel töiste ning varaliste vahekordadega, mis tulenevad kolhoosiperele kuuluva abimajandi ühisest pidamisest.

Kolhoosipere liikmete koosseisu kuuluvad samuti alaealised, kes ei ole veel kolhoosiliikmeks ega võta osa pere abimajapidamisest. Alaealiste kolhoosipere koosseisu arvamisel on määrava tähtsusega nende kuuluvus kolhoosniku perekonna koosseisu.

Kolhoosiperet iseloomustavaks jooneks on nõukogude seadusandlusega kehtestatud kõigi pere koosseisu kuuluvate liikmete võrdõiguslikkus. Kolhoosiperele laieneb 1928. a. antud Maakasutuse ja maakorralduse üld-

aluste § 11, mille kohaselt «peredes on lubamatu mingi ebavõrdsus õigustes olenevalt soost, rahvusest, usust või kodakondsusest.»

Pere vara, nagu meie järgnevalt näeme, kujutab endast isiklikku omandit, mis kuulub pere kõigile liikmeile terves tema koosseisus.

Pere võib koosneda ka ühest perekonnata isikust ükskõik kummast soost. Juhtum, kus pere koosseisu kuulub vaid üks liige, on harva esinevaks erandiks. Pere, mis koosneb ühest perekonnata isikust, saab olla kolhoosipereks ainult tingimusel, et see isik töötab kolhoosi ühiskondlikus majapidamises, või tingimusel, et see isik on oma ea või tervisliku seisukorra tõttu vabastatud tööst kolhoosis.

3. Kolhoosipere isiklik omandiõigus abimajapidamisele ja õueaiamaa isiklik kasutamine on tihedas seoses ja sõltumuses liikmeksolemisest kolhoosis, ühiskondlikust kolhooslikust majapidamisest ja kolhoosipere töisest osavõtust sellest (ning kolhooslikust maakasutamisest). Kolhoosipere tulude kasv on eelkõige seotud kolhoosiliikmete tööga kolhoosis. Kolhoosi seisukorrast ning kolhoosipere liikmete töise osavõtu aktiivsusest kolhoosi majapidamises sõltub kolhoosipere heaolu. Teiselt poolt kolhoosnikutele nende isikliku abimajandi pidamisel kolhoosi poolt osutataval abil kolhoosi hobuveojõu andmise teel kolhoosipere isiklike vajaduste rahuldamiseks, kolhoosi abil kolhoosnikutele lehmataoleku likvideerimisel ja kariloomade soetamisel ning abil elumajade ehitamisel, samuti iga liiki muul abil, mida kolhoosid osutavad kolhoosnikutele, on suur tähtsus kolhoosnikute — kolhoosipere liikmete — aktiivse osavõtu stimuleerimiseks kolhoosi majapidamisest.

Kolhoosipere ja tema liikmete isikliku omandi tulenevus ühiskondlikust omandist, ühiskondlikust majapidamisest ja tööst kolhoosis on tingitud sellest, et pere tulude põhiallikaks on tema täisealiste liikmete töö kolhoosis.

Kuid kolhoosliku ülesehitustöö praktikas on esinenud juhtumeid, kus kolhoosipere isiklik omand kasvas mitte kolhoosnikute ausa ja kohusetundliku töö tulemusena kolhoosi ühiskondlikus majapidamises, vaid õueaiamaal asuva abimajapidamise suurekspaisutamise arvel ning selle muutmise teel abimajapidamisest põhiliseks majapidamiseks. Eespool meie juba kõnelesime NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 27. mai 1939. a. määrusest, mis nägi ette rea abinõude läbiviimist põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosnikute isiklike majapidamiste seadusvastase kasvu osas õueaiamaal, töödistsipliini korrastamise osas kolhoosides ja kolhooside ühiskondliku majapidamise tugevdamise osas.

Seoses sellega, et reas oblastites avastati taas kolhoosnikute isiklike majapidamiste suurekspaisutamisi ühiskondliku majapidamise kahjuks, kohustas NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 19. septembri 1946. a. määrus liiduvabariikide, krai- ja oblasti organisatsioonide juhte taastama täiel määral NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 27. mai 1939. a. määruse.

Oma kõnes ÜK(b)P XVIII kongressil sm. Andrejev peatus sellel, et «isiklike ja ühiskondlike huvide õige kooskõlastamine kolhoosides jääb kolhoosikorra alustoeks, ent kolhoosiperede isiklik majapidamine peab üha enam kandma kitsalt abistavat iseloomu — kuna aga üldkolhooslik majapidamine peab kasvama põhilise majapidamisena.» [3]

Kolhoosipere kujutab endast mitte ainult kolhoosnikute täiendava majapidamise organiseerimisvormi, vaid on ka perekondlikuks koondiseks, mis kindlustab töövõimetuid perekonnaliikmeid materiaalselt, kasvatab lapsi jms. Kõik need pere kui perekonna funktsioonid oma valdavas enamikus kuuluvad käsitlemisele perekonnaõiguses.

Pere esineb õueaiamaa kasutamisõiguse subjektina, isikliku omandiõiguse subjektina õueaiamaal asuvale abimajapidamisele, mitmesuguste kohustuste kandjana kolhoosi ja riigi ees ning üld-tsiviilsuhete osalisena. Kolhoosipere kujutab endast perekondlikku töist isikute koondist, kel puuduvad juriidilise isiku õigused. Et kolhoosipere ei ole juriidiline isik, siis ta võtab osa üld-tsiviilsuhteist oma esindaja — pere pea — kaudu.

Peremees on pere seaduslik esindaja, kes ei vaja eri volitust toimingute sooritamiseks pere nimel ning tema huvides.

Neid suhteid, kus kolhoosipere esineb võrdselt kõigi teiste tsiviilõigussuhete osalistega, käsitellakse tsiviilõiguse kursuses. Kolhoosiõiguse kursuses uuritakse kolhoosipere ja tema liikmete õigusi ja kohustusi, mida määrab põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri.

§ 2. Kolhoosipere koosseis.

1. Kolhoosipere koosseisu määramiseks võib rakendada (võttes muidugi arvesse kolhoosipere omapära) maaseadusandluse üldsätet (Vene NFSV Maakoodeksi § 66), mille kohaselt pere liikmeiks loetakse kõiki tema nii kohalolevaid osalisi (kaasa arvatud alaealised ja raugad) kui ka ajutiselt eemalviibijad — kas ulgtööl, Nõukogude armee ja laevastiku ridades või õpinguil — ning kes ei ole perest lahkunud seadus-

[3] XVIII Съезд ВКП(б), Стенографический отчет, lk. 119.

likus korras. Kolhoosipere koosseis suureneb abiellumise ja sünni puhul ning väheneb liikmete lahkumise või nende surma korral. Üleminekul ühest kolhoosiperest teise, näiteks abiellumise puhul, saavad üleminejad kõik kolhoosipere liikme õigused uues peres ning kaotavad need õigused vanas peres. Kui kolhoosipere koosseisu jäävad ainult tema alaealised liikmed, siis külanõukogu määrab neile hooldaja või eestkostja Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi alusel. [4]

Kolhoosipere laste suhtes kohaldatakse APEK-i § 56 sätet, mille kohaselt kolhoosipere liikmeilt sündinud lapsed loetakse selle kolhoosipere liikmeks, kelle koosseisu kuulub nende isa või ema.

Juhul, kui vanemad kuuluvad eri perede koosseisu, võidakse nende lapsed registreerida liikmeiks ühes neist peredest vanema valikul, kelle juures lapsed elavad.

Vaidlused selle kohta, kas laps tuleb registreerida ühe või teise pere liikmeks, lahendatakse kohtu poolt, kes seejuures juhindub lapse huvidest.

Valik isa ja ema pere vahel võib toimuda üksnes registreeritud abielust sündinud lapse suhtes, vastupidisel juhtumil laps võib olla vaid ema pere liikmeks. Isa peresse võidakse teda võtta ainult selles korras, missuguses võetakse vastu igasugune kolhoosiperele võõras isik, s. o. pere kõigi täisealiste liikmete nõusolekul.

2. Liikmeksolemine peres vormistatakse juriidiliselt külanõukogu poolt pere koosseisu ning kõigi selles toimuvate muutuste registreerimise teel külanõukogu majandite raamatus. Kolhoosipere algkoosseis määratakse pere liikmete kolhoosi astumise momendil — üleminekul üksikmajapidamiselt kollektiivmajapidamisele.

Liikmeksolemine peres võib teatud juhtudel mitte ühtida liikmeksolemisega kolhoosis: alaealised kolhoosipere liikmed, kes ei saa olla kolhoosiliikmeiks, on siiski kolhoosipere liikmed.

Üldreeglina peavad täisealised töövõimelised kolhoosipere liikmed olema kolhoosiliikmeiks ja võtma osa kolhoosi majapidamisest oma isiklikku tööga, samuti peavad nad võtma osa pere isiklikust abimajapidamisest oma tööjõu või vahenditega.

Kolhoosipere liikmete sõjaväeteenistusse kutsumise korral, nende minekul õppima, astumisel riigiteenistusse või valitavale ühiskondlikule ametikohale säilitavad eemalolijad kogu eemalviibimise ajal oma liikmeksolemise õiguse kolhoosis ning samuti peres, sõltumata eemalviibi-

---

[4] Märgitakse edaspidi lühendatud APEK (tõlkija märkus).

mise ajast. Minnes organiseeritud korras ulgtööle, säilitavad eemalolijad liikmeksolemise õiguse kolhoosis ning kolhoosiperes kogu eemalviibimise ajaks.

Kaasaegse nõukogude küla tingimustes kuuluvad kolhoosipere koosseisu sageli ka täisealised ning töövõimelised isikud, kes ei ole kolhoosiliikmeiks, vaid töötavad kohalikes riigiasutistes ja ettevõtteis: kooliõpetajad, rajoonihaiglate arstid, külanõukogude töötajad, lähedalasuvate ettevõtete töölised, raudteelased jne.

Seoses sellega tekib kohtadel küsimus: mis tingimustel perekondlik töine koondis, mille koosseisus on ühelt poolt kolhoosiliikmed ning teiselt poolt mitteliikmed — töölised ja teenistujad, moodustab kolhoosipere, ning mis tingimustel — tööliste ja teenistujate perekonna.

Selle küsimuse lahendamiseks peab lähtuma NSV Liidu konstitutsiooni (§ 7) osutusest selle kohta, et kolhoosipere põhisissetuleku — ning järelikult ka tema liikmete eksistentsi põhiallika — moodustab kolhoosipere töövõimeliste liikmete töö ühiskondlikus kolhoosimajapidamises. Seepärast ei saa vaadelda kolhoosiperena perekondlikku töist koondist, mille põhisissetulek, tema eksistentsi põhiallikas (kas mittekolhoosiliikmete arvulise ülekaalu tõttu või mõnel muul põhjusel) moodustub tööst väljaspool kolhoosi. Endastki mõista, et peret, kus kolhoosnikute kõrval elab isikuid, kes peavad töist üksikmajapidamist, ei saa tunnistada kolhoosipereks.

§ 3. Kolhoosipere ja selle liikmete omand.

1. Kolhoosipere omand kujutab endast ühte isikliku omandi vormi, mis tuletub sotsialistlikust omandist. Kolhoosipere põhituluks on sissetulek kolhoosi ühiskondlikust majapidamisest, mille saavad pere töövõimelised liikmed normipäevade järgi. Peamiselt selle sissetuleku arvel kujundataksegi kolhoosipere ja tema liikmete isiklik omand. Töö pere isiklikus abimajapidamises annab vaid täiendavat tulu. Osavõtt ühiskondlikust tööst ning osavõtt kolhoosi tulude jaotamisest vastavalt kulutatud töö hulgale peab olema kolhoosipere isikliku omandi kasvu pea-allikaks.

2. Kolhoosipere isiklik omand iseloomustub terve rea iseärasustega, eelkõige tema koosseisu suhtes. Kolhoosipere vara koosseisu kuulub isiklike tarbeesemete kõrval ka väikesi tootmisvahendeid — koguses, mis vastavalt eri rajoonide tingimustele on rangelt määratud tüüp-põhikirjaga.

Asjaolu, et isikliku omandi koosseisu kuulub peale tarbeesemete samuti ka mõningaid väikesi tootmisvahendeid, on kolhoosipere isikliku omandi iseloomustavaks erisuseks. Kui kolhoosipere ja selle üksikute liikmete (ning üldse NSV Liidu kodanike) isiklikus kasutuses oleva elukondliku vara kogus pole seadusega piiratud, siis põllumajandusliku vara valdus peres on rangelt piiriteldud kolhoosipere abimajapidamise normidega, mis on kindlaks määratud põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga. Kolhoosipere pole õigustatud pidama oma abimajandis mingit tootmisvara peale selle, mis on lubatud põhikirjaga.

Pärast seda, kui abimajapidamise suurusega on jõutud kindlaks määratud normideni, võib kolhoosipere isikliku omandi edasine suurenemine toimuda ainult elukondliku vara, mitte aga põllumajandusliku tootmisvara soetamise arvel. Järelikult kolhoosipere tootmis- ja elukondliku vara kasvu perspektiivid pole ka võrdsed. Kolhoosipere isikliku omandi akumulatsioon ning kasv toimub tarbeesemete ja kodumajapidamistarvete suurenemise arvel, mistõttu kolhoosipere isiklikus omandis väheneb tootmisvahendite ja -riistade (olgugi teisejärguliste) erikaal ning tähtsus. Niisugused on kolhoosipere isikliku omandi iseärasused objekti järgi.

3. Kolhoosipere isiklikul omandil on rida iseärasusi ka subjekti ning juriidilise sisu osas. Kehtiv maaseadusandlus määrab, et õigus pere ehitistele ja põllumajanduslikule inventarile kuulub pere kõigile liikmeile terves koosseisus, sõltumata soost ja east. Seega kolhoosipere omand on kolhoosipere liikmete ühiseks isiklikuks omandiks.

Kolhoosipere omand kui ühisomand erineb kaasomandist (vt. Vene NFSV TsK §-id 61—65 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavad §-id), milline asjaolu tähistab kolhoosipere varalise sfääri terviklikku struktuuri: kolhoosipere liikmel ei ole pere varas õigust mingile osale. Ükski kolhoosipere liikmeist ei saa müüa mõnd osa pere varast või teha selle suhtes mingisuguseid muid korraldusi lahus pere teistest liikmeist. Kolhoosipere liikmete isiklike võlgade eest pere kui tervik ei vastuta. Pärast kolhoosipere üksiku liikme surma ei avane pärand kolhoosipere vara mistahes osale.[5]

Lahkudes kolhoosipere koosseisust ei saa lahkuja nõuda pere varast oma — justkui valmis, temal teada olevat ning määratud — osa; lahkujal on vaid õigus nõuda oma osa määramist eraldumisprotsessis seaduses ettenähtud põhimõtete kohaselt.

---

[5] Pärand avaneb vaid pere surnud liikme isiklikule varale. (Tõlkija märkus.)

Sellest faktist, et kolhoosipere omand on ühisomand, tuleneb terve rida iseärasusi, mis puutuvad pere vara käsutamise ja haldamise korda.

Kõigi pereliikmete võrdõiguslikkuse põhimõte, samuti õigus saada eraldamise puhul ühesuurust osa pere varast, ei võimalda laiendada kolhoosipere liikmete varalistele suhetele õigusrežiimi, mis oleks analoogiline Tsiviilkoodeksis ettenähtud kaasomandi õigusrežiimiga. Kolhoosiperes on kõigil tema liikmeil, sealhulgas ka alaealistel, võrdne õigus pere ühisvarale selle kasutamisel. Osa eraldamisel sellest varast pere liikmed realiseerivadki seda võrdset õigust.

Perekonnaõiguse seadusandlus ei reguleeri kolhoosipere ühisvara käsutamist. Kolhoosipere vara suhtes ei saa näiteks kohaldada APEK-i (§ 10) sätteid, mis määravad, et abielupoolte vara, mis neil oli enne abiellumist, vaadeldakse igale abielupoolele eraldi kuuluvana, kuna abielu kestel soetatud vara loetakse abielupoolte ühisvaraks. Abiellumise teel kolhoosiperre astuja kaotab oma õigused selle pere varale, kust ta lahkub, ning saab teiste pereliikmetega võrdsed õigused selle pere varale, kuhu ta astub. Kolhoosipere vara subjektideks on mitte ainult abielupooled, vaid ka lapsed ning samuti ka teised pereliikmed.

Nagu meie juba märkisime, on kolhoosipere vara ühe osa pärandamine mõne pereliikme surma puhul lubamatu. Pere vara pärimine võib toimuda ainult juhul, kui sureb ühest, ilma perekonnata isikust koosneva pere ainus liige. Kui pärast pere ainsa liikme surma ei jää ei seaduse- ega testamendijärgseid pärijaid või kui pärijad loobuvad pärandist, muutub pere vara vaibevaraks, millega kaasneb vara üleandmine külanõukogule või kolhoosnikute vastastikuse abistamise kassale.

Need kolhoosipere varalise sfääri iseärasused kajastuvad ka kolhoosipere vara käsutamisega ning haldamisega seotud küsimuste lahendamises.

4. Kolhoosipere kui terviku isikliku omandi kõrval on peres *üksikute pereliikmete isiklik omand*. Kolhoosipere üksikute liikmete isikliku omandi õigus allub õiguslikule režiimile, mis NSV Liidu konstitutsiooni § 10 on kehtestatud NSV Liidu kodanike isikliku omandi suhtes.

Vara, mis moodustab kolhoosipere üksikute liikmete isikliku omandi, erineb kolhoosipere isiklikust ühisomandist selle vara kasutamise iseloomu ja otstarbe ning samuti selle vara soetamise allika poolest (see vara soetatakse kolhoosipere üksikute liikmete isiklike ressursside arvel).

Kahtlemata ei saa olla kolhoosipere liikmete isikliku omandi objektideks need esemed, mis NSV Liidu konstitutsiooniga ja põllumajandusliku

artelli tüüp-põhikirjaga on tunnistatud kolhoosipere omandi objektideks. Säärased on näiteks elumaja, tootev kari, põllumajanduslik väikeinventar jms.

Kolhoosipere üksikute liikmete isiklikus omandis olevat vara võivad kolhoosipere liikmed käsutada oma äranägemise järgi üldtsiviilseadustega kindlaksmääratud alustel. See vara, erinevalt pere kõigile liikmeile kuuluvast ühisvarast, võib üle minna pärijaile pärimise korras seaduse või testamendi järgi.

§ 4. Kolhoosipere vara käsutamise ja haldamise õigus ning kolhoosipere majanduslik-töise tegevuse korraldamine.

1. Pere kõigi liikmete võrdõiguslikkuse põhimõte on selleks põhialuseks, millele rajatakse kolhoosipere liikmete sisesuhtlused pere vara ja sissetulekute valdamise, kasutamise ja käsutamise alal, samuti pereliikmete vastastikused vahekorrad töös ning kolhoosipere asjaajamises.

Selles suhtes on kolhoosiperele, nagu eespool juba tähendatud, täielikult kohaldatavad need nõukogude maaseaduste üldsätted, mis määravad talupere sisesuhete korraldust üldse. «Naise ja mehe võrdsusetusest seaduse järgi meil, Nõukogude Venemaal, pole jäänud jälgegi ... See on alles esimene samm naise vabastamiseks,» kirjutas Lenin.[6] Talupere sisesuhete revolutsiooniline murrang, mis sai oma alguse 1917. a., sai pereliikmete võrdõiguslikkuse põhimõttes, mis on fikseeritud meie maaseadustes, oma juriidilise vormistuse ning kinnituse. Nõukogude seadus, viinud lõpuni läbi perekonna emantsipatsiooni ning hävitanud ajaloolíselt kujunenud võrdõigusetuse pereliikmete vahel soo ja vanuse tunnuste järgi, kindlustas täielikult naiste ja laste õiguste kaitse. Ent kolhoosikorra võiduni andsid külaelus end siiski veel mõjuvalt tunda mineviku igandid eraomandile baseeruva talupere sisesuhteis. Juriidiline võrdõiguslikkus ei tähendanud kaugeltki alati tegelikku võrdsust pereliikmete vahel ning eriti võrdsust pere realiikme ja tema pea — peremehe — vahel.

Üldine kollektiviseerimine ja kulakluse kui klassi likvideerimine selle alusel kindlustas tõeliku võrdsuse pereliikmete vahel — muuhulgas ka naise ja mehe vahel. «Normipäevade abil vabastas kolhoos naise ning tegi ta iseseisvaks,» ütles seltsimees Stalin naiskolhoosnikute peedipõl-

[6] Ленин, Соч., т. XXVI, lk. 193—194.

dude lööklaste vastuvõtul 10. novembril 1935. a., «Ta töötab nüüd mitte enam isale, niikaua kui ta on neiu, ega mitte mehele, kui ta on abielus, vaid töötab eelkõige iseendale. See just tähendabki talunaise vabastamist, see tähendabki kolhoosikorda, mis teeb töönaise võrdseks iga töömehega.» [7]

Kolhoosikord likvideerib seega mistahes ebavõrdsuse viimsed jäänused kolhoosipere sisesuhetes.

2. Eespool meie juba nägime, et kolhoosipere ühiskasutusse kuuluv vara tunnistatakse meie seaduste poolt varaks, mis kuulub pere kõigile liikmeile kogu koosseisus, sõltumata soost ning east. Kolhoosipere peal — peremehel, kes käsutab ning juhib vara kasutamist kolhoosiperes, ei ole rohkem õigusi varale, õueaiamaale jne., kui pere ülejäänud liikmeil. Meie maaseadused iseloomustavad peremeest vaid pere esindajana majandusalastes küsimustes, kusjuures rõhutatakse, et peremeheks võib olla nii mees kui ka naine. Vene NFSV Maakoodeksi § 69 määrab otseselt, et pere majapidamise hooletu juhtimise korral, mis kutsub esile laostumise, võib pereliikmete avalduse põhjal kohalike organite otsusega peremeest asendada teise isikuga sama pere koosseisust. Seega pole sugugi kohustuslik, et kolhoosipere eesotsas oleks vanaisa, isa või mees. Naised ja noored pereliikmed võivad niisama hästi olla kolhoosipere esindajaiks majandusalastes küsimustes.

Peremees registreeritakse külanõukogu majandite raamatus. Juhend algarvestuse pidamise kohta külanõukogudes määrab, et perekonnapeana tuleb sisse kanda isik, kes juriidiliselt vastutab pere kogu majapidamise eest, kellele määratakse maksud ning kohustused ning kes vastutab nende riiklike kohustuste täitmise eest. Kohustuslike müüginormide alastes sätteis rõhutatakse, et igale perele väljakirjutatav kohustus antakse kätte allkirja vastu kolhoosipere peale (vt. näiteks NSV Liidu RKN-i juures asuva Varumiskomitee juhendit piima ja või kohustuslike riiklike müüginormide täitmise korra kohta 1938. a., mis on kinnitatud NSV Liidu RKN-i poolt 11. jaanuaril 1938. a. [8]).

Peremehe kui pere seadusliku esindaja poolt sooritatud tsiviilõiguslikud tehingud loetakse pere enda poolt sooritatud tehinguiks, peremehe võlg loetakse pere võlaks, kuni pole tõendatud vastupidist. Kõigi nende pere tehingute ja võlgade alal langeb varaline vastutus perele tervikuna.

---

[7] Ленин и Сталин, Сборник произведений к изучению истории ВКП(б), Партиздат, 1936 г., т. III, lk. 642—643.

[8] LMKK 1938, nr. 1, art. 3.

Selle vastutuse piirid on kindlaks määratud seadusandlusega. Otsustavaks momendiks on tehingu sooritamine kogu pere huvides ning vajadusteks. Kuid pere vara, nagu juba eespool tähendatud, ei saa välja mõista pere üksikute liikmete võlgade katteks, ka mitte peremehe võlgade katteks, kui viimase poolt tehtud võlg taotles isiklikke eesmärke (Vene NFSV Maakoodeksi § 71). Kui tõestatakse, et peremees sooritas tehingu ainuüksi enda isiklikeks vajadusteks, pööratakse pere ühiskasutuses olevale varale suunatud sissenõue peremehe isiklikus omandis olevale varale.

Tehingut, mis on sooritatud pere üksiku liikme poolt vastava volituseta ja mitte kogu pere vajadusteks, tuleb pidada tehinguks, mis kohustab ainult antud pereliiget.

Juhul, kui üks pereliikmeid riisus, raiskas või omastas riikliku, ühiskondliku või kooperatiivse organisatsiooni vara, võib tekitatud kahju sissenõudmine toimuda kolhoosipere ühisvarast, kui tõestatakse, et ühisvara suurenes sooritatud kuriteo tõttu.

3. Alimendikohustuste osas, mis võivad tekkida NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadluse kohaselt, võib sissenõuet pöörata kostja-pereliikme normipäevadele. Kui ema, kes saab alimente, on kolhoosnik ning töötab samas kolhoosis kus kostjagi, kannab kolhoosi juhatus normipäevade arvutamisel teatud hulga isa poolt väljatöötatud normipäevi emale (¼ — ühe, ⅓ — kahe ja ½ — kolme lapse puhul). Kui ema töötab teises kolhoosis, siis kannab emale üle vastava osa isa poolt väljatöötatud normipäevi selle kolhoosi juhatus, kus töötab isa. Ülekandmine toimub normipäevade lõppkokkuvõtte tegemisel (APEK § 51).

Küsimus selle kohta, mil määral on võimalik kindlustada kreeditori huvisid üksiku pereliikme osa eraldamise teel pere varast ja sissetulekuist, on vaieldav. Tuleb tähendada, et meie seadusandlus vabastab kodanike ühisvarast tunduva osa äravõtmisest kohtukorras ning müügist oksjoni teel. NSV Liidu KTK ja RKN-i 11. aprilli 1937. a. määruse[9] kohaselt ei kuulu äravõtmisele järgmine vara: a) elumaja koos majapidamishoonetega või selle osad; b) üks lehm või selle puudumisel üks õhvik, kolhoosnikutel aga peale selle kodulinnud, lambad, kitsed ja sead poole normi piirides, mis on kindlaks määratud põllumajandusliku artelli põhikirjaga, samuti toit nende loomade ja lindude jaoks; c) rõivad, jalatsid, pesu, voodipesu, köögiriistad, voodid, lauad, toolid, kirstud, lambid, mis on maksuvõlglase ja tema perekonna isiklikuks kasu-

[9] LSKK 1937, nr. 30, art. 120.

tamiseks, kõik laste asjad; d) toiduained, mis on vajalikud maksuvõlglasele ja tema perekonnale kuni uue lõikuseni; e) sotsiaalhooldusorganitelt saadud summad, samuti lasterohkuse tõttu saadav abiraha; f) maksuvõlglasele vajalikud tööriistad käsitööonduse jätkamiseks. [10]

Loeteldud vara ei saa ära võtta ega müüa pere maksu- ja teiste võlgade katteks. Ainult juhul, kui pere vara kuulub väljamõistmisele kahjude katteks, mis tekkisid riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku vara varguse, omastamise, raiskamise või muu riisumise tõttu pereliikmete poolt, võib osa ülalloeteldud varast (erinimekirja järgi) pöörata tekkinud võlgnevuse katteks.

4. Sellega, mis eespool oli öeldud kolhoosipere vastutuse kohta peremehe ja pere üksikute liikmete poolt sooritatavate tehingute osas, on suuremalt osalt juba piiristatud ka peremehe õigused pere vara käsutamise alal. See käsutamine on võimalik ainult pere vajaduste piires ning teostatakse tavaliselt peremehe poolt kooskõlastatult pere täisealiste töövõimeliste liikmetega, kusjuures majapidamise hooletu juhtimine võib tingida peremehe asendamist. Niisamuti kooskõlastatult pereliikmetega käsutab peremees tavaliselt ka pere majapidamisvara pere majandusalases töös ja tegevuses, mis on seotud õueaiamaaga ja isikliku abimajapidamisega.

Seega pere majapidamise juhtimine on mitte üksnes peremehe õiguseks, vaid ka kohuseks. Seadus ei reguleeri pereliikmete tegevuse juhtimise korraldust töö suhtes, mis tehakse pere isiklikus abimajapidamises. Niisamuti seadus ei määra, kui suurt nimelt osa annab kolhoosipere ühistulusse pere iga täisealine töövõimeline liige; need küsimused on antud kolhoosipere otsustada vabatahtliku kokkuleppe korras. Kuid kolhoosipere sissetulekute jaotamisel ja kasutamisel peab silmas pidama kolhoosipere töövõimetute liikmete — laste ja raukade — huve.

Kolhoosipere sissetulekute jaotamise ja kasutamise konkreetsed vormid sõltuvalt osavõtust tööst ning arvestades pere üksikute liikmete vajadusi ühtede või teiste isiklike tarbeesemete järele, määratakse kindlaks kokkuleppega pereliikmete vahel.

Asjaolu, et kolhoosipere rea suhtluste osas kolhoosiga esineb tervikuna (õueaiamaa saamisel, pere isikliku abimajapidamise suuruse määramisel jne.), ei piira mingil määral kolhoosnikute — kolhoosipere liik-

[10] Lähemalt selle kohta, eriti Eesti NSV-s kehtivate erisätete osas vt. «Maksete sissenõudmine», RK «Pedagoogiline Kirjandus», Tallinn, 1948, lk-ed 31-35. (Tõlkija märkus.)

mete — vahetuid suhtlusi kolhoosiga. Kolhoosipere pea osavõtt kolhoosiliikmete üldkoosolekust ei tähenda näiteks seda, et pere ülejäänud liikmed, kes kuuluvad kolhoosi koosseisu, ei pea osa võtma koosoleku tööst; vastupidi, nende osavõtt koosolekust, nagu kõigi teistegi kolhoosnikute osavõtt, kujutab endast mitte ainult nende õigust, vaid ka ühiskondlikku kohustust kolhoosi vastu.

§ 5. Kolhoosipere kohustused riigi vastu.

1. Kolhoosipere on teatavasti õueaiamaa kasutamisõiguse ja isikliku omandiõiguse subjektiks ulatuses, mis on fikseeritud stalinlikus konstitutsioonis ja põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas. Samal ajal kolhoosiperel on ka rida kohustusi kolhoosi ja riigi vastu. Nii lasuvad näiteks maksualased kohustused, samuti kohustused põllumajandussaaduste müüginormide alal perel kui tervikul, mitte aga pere üksikuil liikmeil.

Peatume lühidalt kolhoosipere põhilistel kohustustel riigi vastu. Need on: a) kohustused põllumajandusmaksu alal, b) kohustused põllumajandussaaduste kohustuslike müüginormide alal, c) kohustused kontraktatsiooni alal.

2. Kolhoosipere kohustused põllumajandusmaksu alal. 1. septembril 1939. aastal põllumajandusmaksu kohta antud seaduse alusel maksustatakse põllumajandusmaksuga kolhoosipered, kel on tulusid abimajapidamisest õueaiamaal ning mittepõllumajanduslikke sissetulekuid. Maks arvutatakse aastatulult. Kolhoosiperele määratava maksu suuruse arvutamisel võetakse aluseks tulu, mille kolhoosipere sai maksustamisele eelneval aastal. Kolhoosnikute tulusid, mis saadakse kolhoosilt normipäevade järgi, nii rahas kui ka natuuras, põllumajandusmaksuga ei maksustata.

1. septembri 1939. a. seadus annab rea soodustusi teatud kategooriasse kuuluvaile kolhoosiperedele. Kolhoosnikute majandeile, mille koosseisu kuuluvad I ja II grupi invaliidsusega sõja- ja tööinvaliidid, vähendatakse maksusummat poole võrra; kui aga neis kolhoosiperedes puuduvad töövõimelised liikmed, vabastatakse nad üldse maksu tasumisest. Maksu tasumisest vabastatakse täielikult vanaduse tõttu töövõimetute (mehed alates 60 aastast ja vanemad, naised alates 55 aastast ja vanemad) kolhoosnikute majandid, kui neis ei ole töövõimelisi liikmeid, kes isikliku tööga võtaksid osa pere tööst. Maksust vabastatakse täielikult kolhoosipere, kelle üks liige on Nõukogude armees, kui perekonda ei

ole jäänud teisi töövõimelisi liikmeid peale sõjaväelase naise, kellel on kuni 8-aastasi lapsi. Kolhoosipered, kes asuvad ümber maarikastesse rajoonidesse, vabastatakse maksust NSV Liidu Ministrite Nõukogu erimäärusega kindlaksmääratud tähtajaks. Seadus annab NSV Liidu Ministrite Nõukogule õiguse kehtestada kolhoosiperede suhtes ka teisi soodustusi põllumajandusmaksu alal selleks, et stimuleerida üksikute majandusharude arenemist; samuti lubab seadus liiduvabariikide ministrite nõukogudel vabastada maksust täielikult või osaliselt majandeid, mis on kannatanud stiihiliste õnnetuste tagajärjel, sõltuvalt kantud kahju suurusest, ning vähendada maksusummat neile kolhoosiperedele, kus ühe või kahe töövõimelise liikme olemasolul on kaks või enam kuni 12-aastast last.

Kui kolhoosipere koosseisus on üksikuid töövõimelisi liikmeid, kes ei ole kolhoosi liikmed või on kolhoosist välja astunud ega tööta palgalistena, siis sellele perele arvutatud maksusummat suurendatakse 20% võrra.[11]

3. Põllumajandussaaduste kohustuslik müük riigile. Kolhoosiperedele määratakse kohustuslikud müüginormid rea kultuuride alal.[12]

---

[11] Eesti NSV-s kehtivad kolhoosiperede põllumajandusmaksuga maksustamise osas mõningad erisätted, mille kohta lähemalt vt. Eesti NSV Teataja 1948, nr. 22, art. 145 ja ENSV Ministrite Nõukogu määrus 5. VIII 49. a. nr. 581. (Vastutav toimetaja.)

[12] Liha ja piima, teravilja ja kartuli, munade ja villa kohustuslike müüginormide kohta kolhoosiperede poolt on Eesti NSV-s kehtestatud järgmised määrused:

1. Teravili ja kartul.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 13. aprillist 1948 nr. 366 riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt (ENSV Teataja 1948, 16, 93). Vt. Lisa lk. 455.

2. Liha ja piim.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 13. aprillist 1948. nr. 367 riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt (ENSV Teataja 1948, 16, 94). Vt. lk. 459.

3. Munad.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 13. maist 1949. nr. 333 riigile munade kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt (ENSV Teataja 1949, 14, 99). Vt. lisa lk. 467.

4. Vill.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 13. maist 1949 nr. 331 riigile villa kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt (ENSV Teataja 1949, 14, 100) ja 1. juunist 1949 nr. 480. eelpooltähendatud määruse muutmise kohta (ENSV Teataja 1949, 18, 119). Vt. Lisa lk. 469. Vastutav toimetaja.

Muuhulgas määratakse kolhoosiperedele, kel on ühistamatuid kartulipõlde, kohustuslikud normid kartuli müügi alal riigile.[13] Nad on kohustatud müüma riiklikele varumisorganisatsioonidele riiklike varumishindadega teatud hulga tsentnereid kartuleid igalt külviplaani hektaarilt.

Kartuli-müügikohustuse kõrval kolhoosipered kohustatakse müüma riigile piima, liha ja villa.[14] Lihamüügikohustus lasub kõigil kolhoosiperedel, sõltumata sellest, kas neil on kariloomi või linde. Samuti on kolhoosipered kohustatud müüma riigile mune,[15] lambapiimajuustu (brõnzat),[16] tubakat ja mahorkat,[17] üksikutes oblastites aga ka kanepit.[18]

Kolhoosipered, kel on õueaiamaal teraviljakülve, on nende kultuuride osas müüginormikohustuslikud vastavalt külvatud kultuuride tegelikule külvipindalale.[19]

Valitsus keelab kategooriliselt kohalikel võimuorganeil ja varumisorganisatsioonidel määrata kolhoosiperedele kohustusi, mis ületavad kehtivaid müüginorme. Kõik ülejäägid pärast riiklike müüginormide täitmist jäävad kolhoosipere täielikku käsutusse.

Kohustuslikest müüginormidest vabastatud isikute kategooriad ei ühti täiesti nende isikute kategooriatega, kes on osaliselt või täiesti vabastatud põllumajandusmaksust.

Ainult töövõimetuist kolhoosnikuist koosnevad kolhoosipered vabas-

---

13 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Kartuli kohustusliku müügi kohta riigile kolhooside, kolhoosnikute ja üksiktalupoegade poolt (LMKK 1940, nr. 9, art. 237).

14 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 8. juuli 1939. a. määrus «Abinõudest ühiskondliku karjanduse arendamiseks kolhoosides» (LMKK 1939, nr. 42, art. 316) ja NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 30. jaanuari 1940. a. määrus «Villa kohustuslikust müügist riigile» (LMKK 1940, nr. 3, art. 82).

15 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK 13. märtsi 1941. a. määrus, «Izvestija» 14. märtsist 1941. a.

16 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Lambapiimajuustu kohustuslikust müügist riigile kolhooside, kolhoosnikute ja üksiktalupoegade poolt» (LMKK 1941, nr. 14, art. 266).

17 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Tubaka ja mahorka kohustuslikust müügist riigile kolhooside, kolhoosiperede ja üksikmajandite poolt» (LMKK 1942, nr. 3, art. 43).

18 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Pikakiulise lina, kesk-vene ja lõuna kanepi kohustusliku müügi kohta riigile kolhooside ja üksikmajandite poolt (LMKK 1941, nr. 11, art. 172).

19 NSV Liidu RKN-i ja ÜK(b)P KK määrus «Teravilja ja riisi kohustuslikust müügist riigile kolhooside ja üksiktalundite poolt» (LMKK 1940, nr. 9, art. 236).

tatakse müüginormide kõigist liikidest. See kehtib nende kolhoosnikute majandite kohta, mis kuuluvad raugastunud meestele ja naistele, kelle pojad on Nõukogude armee või sõja-merelaevastiku tegevteenistuses, kui perekonda on jäänud nende töövõimelised naised kuni 7-aastaste lastega.

Liha ja piima kohustuslikust müüginormist on vabad kolhoosipered, kelle pea on Nõukogude armees, kui perre jäi ainult sõjaväelase naine, kel on kuni 7-aastasi lapsi.

Kohustuslike müüginormide täitmise korda reguleeritakse erijuhendites fikseeritud sätetega.

Äraantud saaduste eest tasutakse kolhoosiperele riiklike varumishindade järgi.

Oma kohustuste täitmata jätmise eest põllumajandussaaduste kohustusliku müügi alal kannavad kolhoosipered vastutust NSV Liidu RKN-i 24. novembri 1942. a. määruse korras «Kolhoosiperede ja üksikmajandite vastutusest põllumajandussaaduste riiklike kohustuslike müüginormide täitmata jätmise eest».[20] Selle määruse kohaselt kolhoosiperesid, kes ei ole täitnud tähtajaks oma kohustusi põllumajanduslike kultuuride müügi alal riigile, trahvitakse kohtukorras rahatrahviga kuni äraandmata jäänud saaduste kahekordse maksumuse suuruses, arvutatult turuhindades. Peale trahvi nõutakse sisse tähtajaks andmata jäänud saadused natuuras — kas kohtu- või administratiiv-korras, sõltuvalt saaduste liigist.

Teravili, liha, kartulid ja õlitaimekultuuride seemned nõutakse võlglastelt sisse Varumisministeeriumi organite poolt vaieldamatus korras, kusjuures teravilja ja kartuli osas nõutakse sisse ennetähtaegselt kogu aastanormi täitmata osa. Sissenõudmise puhul vaieldamatus korras ei saa ära võtta ainukest lehma või lehma puudumisel ainukest õhvikut või ainukest kitse.

Kui Varumisministeeriumi organite poolt tuvastatakse võla sissenõudmise võimatus natuuras, siis nõutakse kohtuotsuse alusel sisse — olenemata rahatrahvist — tähtajaks andmata jäänud saaduste maksumus, mis arvutatakse turuhindade järgi.

Isikud, kes on süüdi põllumajandussaaduste riiklike kohustuslike müüginormide korduvas või kuritahtlikus täitmata jätmises, võetakse peale trahvimise rahatrahviga ka kriminaalvastutusele.

---

[20] Сборник руководящих материалов для контролера государственного контроля, 1945, lk. 223.

Kohtulik menetlus kolhoosiperede poolt täitmata jäänud müüginormide alal on sama, mis analoogiliste nõudmiste puhul kolhooside vastu.

Vene NFSV Tsiviilprotsessi koodeksi § 113 kohaselt peatatakse kohtulik menetlus müüginormide täitmata jätmise alal pereliikme Nõukogude armeesse kutsumise puhul, kui peale armeesse kutsutu majapidamisse ei jää teisi töövõimelisi liikmeid, või kui ainsateks töövõimelisteks peres on väkkekutsutu naine või ema kuni 7-aasta vanuste lastega.

4. Kontraktatsioon. Kolhoosipere esineb kontraktatsioonisuhete osalisena rea põllumajandussaaduste kohustusliku kontraktatsiooni puhul riigile. Õigus saada kontraktatsiooni alal avansse, soodustusi jne. kuulub kolhoosiperele kui tervikule. Ka vastutus kontraheerimislepingute täitmata jätmise eest langeb kolhoosiperele kui tervikule.

§ 6. Kolhoosipere vara jaotamine ja eraldamine.

1. Meie maaseadusandluse seisukohalt seisneb pere jagunemine ühisvara ning varem ühiskasutuses olnud maakõlvikute jaotamises pereliikmete vahel kahe või enama uue kolhoosipere kujundamise eesmärgil.

Jaotamisest, mille tulemusena tekivad uued pered, tuleb eristada vara eraldamist pereliikmeile, kes lahkuvad pere koosseisust, kuid ei kujunda uut peret (näiteks põllumajandusliku tegevuse lõpetamisel töölemineku puhul linna).

Jaotamise mõistet, sellisena nagu ta on antud Vene NFSV Maakoodeksi §-is 73 ja teiste liiduvabariikide maakoodeksite vastavates paragrahvides, ei saa kohaldada mehaaniliselt kolhoosiperede suhtes. Kolhoosipered teostavad oma maakasutusõigust õueaiamaal, mille suurus on teatavasti rangelt normeeritud.

Kolhoosipere jagunemise korral, mille kutsusid esile tõsised elukondlikud põhjused, võib vast-tekkinud pere taotella kolhoosi ees — kui on vaba maad õueaiamaafondis —, et talle eraldataks õueaiamaad isiklikuks kasutamiseks. Kuid vasteraldunud kolhoosipere võib saada õueaiamaad ainult sel juhul, kui jagunemine ei ole fiktiivne ning on registreeritud külanõukogus. Praktikas on teada juhtumeid, kus pere jagunemise ainsaks eesmärgiks oli teise õueaiamaatüki saamine, kusjuures pere pärast jagunemist jätkas eksisteerimist ühtse tervikuna. Niisugused «jagunemised» on tüüp-põhikirja p. 2 ränkadeks rikkumisteks ning kõnelevad eraomandlike tendentside igandeist mõnede kolhoosnikute juures. Niisuguste «jagunemiste» vastu tuleb pidada kõige otsustavamat võitlust.

Perekondlikud-varalised jagunemised üksiktalundite domineerimise perioodil kajastusid väga negatiivselt kogu põllumajanduse olukorral. Kutsudes esile talude suurt killunemist, nad olid nuhtluseks tervele põllumajanduslikule tootmisele. Kolhoosikorra võit, mis põhiliselt muutis meie küla ilme ja kõik tema suhted, muutis radikaalselt ka talundite jaotamise põhimõtted. Põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine, NSV Liidu muutumine kõige suurema põllumajandusega maaks kõrvaldab sisuliselt talundite killustumise majandusliku probleemi tema endiselt positsioonilt, sest põllumajandusliku tootmise baasiks NSV Liidus on käesoleval ajal mitte talupoegade individuaalne väikemajand, vaid sotsialistlik suurtootmine sovhoosides ja kolhoosides. Samuti muutus pere sotsiaal-majanduslik loomus. Eespool me juba mainisime, et kolhoosipere erineb põhjalikult talundiperest. Kolhoosiperedes omandab ka jagunemine teistsuguse iseloomu, mis omakorda nõuab kõigi nende küsimuste, mis kerkivad esile perede jagunemise puhul, teistsugust õiguslikku reguleerimist.

Kolhoosiperede jagunemised reguleeritakse põhiliselt vabariiklike maakoodeksite normidega; Vene NFSV-s on tähendatud normide arendamiseks antud 1927. a. Vene NFSV Kohtu RK ja Vene NFSV Põllutöö RK poolt ühisjuhend perekondlik-varaliste jaotamiste kohta,[21] kuid need normid on mõeldud peamiselt üksiktalundite perede jaotamise reguleerimiseks ning võivad leida rakendamist kolhoosiperede jaotamisel ainult niivõrd, kuivõrd nad ei ole vastuolus üldsätetega, mis on kehtestatud kolhooside suhtes stalinliku konstitutsiooniga ja põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga. Nii ei või näiteks — vastavalt põhimõttele, et kolhoosipere majapidamine kannab abimajapidamise iseloomu — iga jaotuse tulemusena juurdetekkinud kolhoosiperel olla isiklikus omandis enam kariloomi, kui see on ette nähtud antud vööndi tüüp-põhikirjas.

2. Kolhoosipere jagunemisel jaotatakse kogu vara, mis on kolhoosipere isiklikuks ühisomandiks. Vara, mis kuulub isikliku omandiõiguse alusel pere üksikuile liikmeile, jaotamisele ei kuulu (näiteks rõivad, jalatsid jms.). Majapidamisvara jaotamisel tuleb pidada silmas nii eralduva (uue) pere kui ka vana pere huvisid. On lubatud ühtede esemete asendamine teistega, samuti tasumine rahas või saadustes proportsionaalselt saadaolevatele osadele. Elumaja, tootev

21 Vene NFSV Kohtu RK ja Vene NFSV Põllutöö RK juhend «Perekondlik-varaliste jaotuste teostamisest töistes põllumajanduslikes majandeis» (VSKK 1927, nr. 32, art. 213.).

kari, põllumajanduslik väikeinventar, toiduained, kodumajapidamistarbed ja muu jaotamisele kuuluv perekondlik majapidamisvara kantakse eri nimekirja, mis koostatakse külanõukogu poolt kõigi kohalviibijate pereliikmete juuresolekul. Selles nimekirjas jaotatakse kogu vara kahte ossa — põllumajanduslik vara ja kõik muu ühiskasutuses olev vara.

Vara jaotamisel võetakse arvesse eraldujate mõlemapoolsed mugavused ja huvid ning samuti kohalikud tavad, kuivõrd need ei ole vastuolus seadustega.

Eralduja, kes ei kujunda uut peret, ei saa üldreeglina põllumajanduslikku inventari, vaid saab kompensatsiooni vara arvel, mis on kantud nimekirja teise ossa (s. o. elukondlikust varast). Eralduja täieliku rahuldamise võimatuse korral olemasolevast varast antakse talle saadusi või raha, tasumise ajatamisega mitte enam kui viieks aastaks. Perest lahkumisel perekonnaliikmel pere vara arvel saada oleva osa kompenseerimine rahaga peaks üldse tähendatud juhtumeil leidma laialdast rakendamist.

3. Vene NFSV Põllutöö RK ja Vene NFSV Kohtu RK juhend 30. märtsist 1927. a. perekondlik-varaliste jaotuste teostamise kohta kehtestas järgmise jaotamise korra.

Jaotamisele kuuluv ja nimekirja võetud kolhoosipere vara hinnatakse jaotusest osavõtjate omavahelisel kokkuleppel, kusjuures kokkuleppe mittesaavutamise korral määrab hinded vastavalt kohalikele hindadele külanõukogu poolte osavõtul. Hinde alusel saadud vara maksumus jagatakse pereliikmete arvuga; selliselt saadud rahasumma loetakse iga liikme osaks ühisvaras. Tähendatud korras saadud pere üksiku liikme osa muutmine võib toimuda jaotusküsimust läbivaatava rahvakohtu poolt, kes võtab arvesse pereliikme töise osavõtu kestust majapidamisest, samuti üksikute liikmete poolt majapidamisesse mahutatud vahendite suurust. Tulud, mida on saanud pereliikmed-kolhoosnikud nende poolt väljatöötatud normipäevade järgi, kuivõrd need tulud läksid pere «ühiskatlasse», tuleb võtta jaotusse niisamuti kui igasugused muud pereliikmete poolt perekonna ühisvara koosseisu antud sissetulekud (näiteks teenistusest kõrvaltöödel jne.). Teiselt poolt tuleb sama reeglit rakendada ka nende tulude suhtes, mis on saadud pere isiklikust abimajandist, ka siis, kui selle majandamisega ei tegelnud kõik liikmed.

4. Kolhoosiperele pühendatud juriidilises kirjanduses esitati ettepanek kolhoosipere vara jaotamisel ja eraldamisel viia jaotus läbi normipäevade järgi. Tuleb siiski tunnistada, et see ettepanek on sisult täiesti väär. Ei tohi unustada, et kolhoosipere liikmete seas on töö-

võimetuid (lapsed, raugad jne.): pere põllumajandusliku ja elukondliku vara jaotamise korral kolhoosis väljatöötatud normipäevade järgi jääksid need pereliikmed ilma oma osast pere ühisvaras. Normipäev — nagu seda mainiti juba eespool — on ühikuks, mille abil mõõdetakse ja hinnatakse tööd kolhoosis, mitte aga seda, mil määral keegi võtab tööga ja vahenditega osa oma pere abimajapidamisest.

Pere kõigi liikmete võrdsus osade määramisel pere vara jaotamise ja eraldamise puhul ei kõrvalda muidugi võimalust ja vajadust võtta arvesse pereliikmete osavõttu tööga või vahenditega perekonna vara kogumisest ja tulude saamisest pere poolt. Eriti tuleb võtta arvesse töist osavõttu perekonna vara kogumisel pere jaotamise või eraldamise puhul, kui põrkavad kokku kahe või enama täisealise töövõimelise pereliikme huvid.

Kolhoosipere suhtes jääb endastmõistetavalt täielikult kehtima põhimõte, et eriti tuleb kaitsta naiste ja laste, samuti töövõimetute ja raugastunud pereliikmete huvisid. Neil juhtumeil, kui raugastunuile ja invaliididele osutub kooselu peres võimatuks, peab perekondlik-varalise jaotuse juhendi kohaselt neile antama eraldatud eluruum ning varustatama neid pere arvel toiduainete ja rahaga elatumiseks vajalikul määral.

Alaealiste osa saavad jaotamise ja eraldamise puhul nende vanemad või hooldajad. Alaealised võivad seega oma osa saada ainult koos täisealiste pereliikmete osadega, kes eralduvad või kujundavad uue kolhoosipere. Lastele — pereliikmeile nende osa eraldamine pere vara jaotamise või perest eraldamise puhul ei vabasta nende ema ja isa kohustusest neid ülal pidada oma isiklike vahendite arvel APEK-i üldsätete ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadluse kohaselt.

Pere jaotamise või perest eraldamise nõudmise õigus on vaid täisealistel pereliikmeil.

Abikaasade kooselu võimatuse korral otsustatakse küsimus, kes abielupooltest jääb majja, lähtudes naiste ja laste huvidest.

Kontrolli õige jaotamise üle ning selle üle, et jaotamise ja eraldamise juures järgitaks kõiki pereliikmete suhtes seadusega kehtestatud õigusi, peavad külanõukogud ja rahvakohtud.

Vabatahtliku jaotuse korral poolte vastastikusel kokkuleppel peavad eraldujad esitama külanõukogusse registreerimiseks jaotuskirja, milles muuhulgas märgitakse, kunas ja missuguste pereliikmete vahel toimus kokkulepe jaotuse kohta, missugune vara kuulub jaotamisele, kuidas see jaotatakse, mis aja jooksul ja millises korras kavatsetakse teos-

tada jaotust jne. Jaotuskiri peab olema alla kirjutatud kokkuleppe osaliste poolt. Kui jaotuse tingimused ei ole seadusega vastuolus ning jaotus ise ei ole fiktiivne, siis külanõukogu registreerib jaotuse.

Juhul, kui pere jaotamisel või perest eraldamisel tekib vaidlusi, antakse küsimus läbivaatamiseks küla ühiskondlikule kohtule. Mõningail juhtumeil võivad jaotamise või eraldamise puhul tekkinud vaidlusi läbi vaadata vahetult rahvakohtud.

NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 29. juuli 1943. a. määruse kohaselt peavad kohtud peatama menetlused talupoegade (kolhoosnikute ja üksiktalupoegade) perede jaotamise asjas, kui pere koosseisus on Nõukogude armeesse kutsutud isikuid.[22] Ühe pereliikme sõjaväeteenistusse kutsumine ei võta siiski pere teistelt liikmeilt õigust nõuda oma osa eraldamist.

22 NSVL Ülemkohtu praktika 1944. a., vihk I (VII) — VI (XII) lk. 3, Tln. 1946.

LISA

PÕLLUMAJANDUSLIKU ARTELLI TÜÜP-PÕHIKIRI

I. Eesmärgid ja ülesanded.

1. ..... küla (staniitsa, huutori, kišlaki, auuli) ..... rajooni töötavad talupojad ühinevad omal vabal tahtel põllumajanduslikuks artelliks, et ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s. t. ühine majapidamine, saavutada täielik võit kulakute ning kõigi töörahva kurnajate ja vaenlaste üle, saavutada täielik võit puuduse ja harimatuse üle, individuaalse väikemajapidamise mahajäämuse üle, saavutada kõrge tööviljakus ja luua seega kolhoosnikutele parem elu.

Kolhooside tee, sotsialismitee on töötavate talupoegade jaoks ainus õige tee. Artelliliikmed kohustuvad tugevdama oma artelli, ausalt töötama, kolhoosi tulusid töö järgi jaotama, kaitsma ühiskondlikku omandit, hoidma kolhoosi vara, hoidma traktoreid ja masinaid, hästi hoolitsema hobuste eest, täitma oma tööliste-talupoegade riigi poolt antud ülesandeid — ning muutma seega oma kolhoosi bolševistlikuks ja kõik kolhoosnikud jõukaks.

II. Maa.

2. Kaotatakse kõik piirid, mis varem artelliliikmete maid eraldasid, ja kõik põllud liidetakse ühiseks maa-alaks, mis on artelli kollektiivses kasutuses.

Artelli käes olev maa (nagu kõik muugi maa NSV Liidus) on riigi omand, s. o. kogu rahva vara. Tööliste-talupoegade riigi seaduste kohaselt kinnistatakse see artellile põhiliseks, s. o. igaveseks kasutamiseks, ja seda ei saa osta või müüa ega artelli poolt rendile anda.

Igale artellile antakse rajooninõukogu täitevkomitee poolt riiklik akt maa põlise kasutamise kohta, milles määratakse kindlaks artelli kasutuses oleva maa suurus ja täpsed piirid, kusjuures selle maa vähendamine ei ole lubatav, lubatav on ainult selle suurendamine — kas riikliku maafondi vabade maade arvel või üksiktalunike käes olevate liigsete maade arvel, sel tingimusel, et seejuures mingit lapipõllupidamist ei lubataks.

Põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlvulisest ühistatud maast antakse iga kolhoosipere isiklikuks kasutamiseks hoonete juurest väike maatükk aiamaaks (köögivilja- ja viljapuuaed).

Kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva aiamaa suurus (elamute all olevat maad kaasa arvamata) võib ulatuda 1/4 hektaarist kuni 1/2 hektaarini, üksikutes rajoonides aga kuni 1 hektaarini, olenevalt oblasti ja rajooni tingimustest, mis määratakse kindlaks liiduvabariikide põllutöö rahvakomissariaatide poolt NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi juhendite põhjal.

3. Artelli ühine maa-ala ei tohi mingil juhtumil väheneda. Artellist lahkunud liikmeile maa andmine artelli maade arvel on keelatud. Artellist lahkujad võivad saada maad ainult riikliku maafondi vabadest maadest.

Artelli põllumaa jaotatakse väljadeks vastavalt kinnitatud külvikorrale. Külvikorra väljadel antakse igale põllutööbrigaadile harimiseks alaline põlluosa kogu külvikorra kestuseks.

Kolhoosides, kus on suuri karjamajandeid, võib tarviduse korral, kui maad on küllaldasel määral olemas, eraldada teatavaid maatükke, mis kinnistatakse karjamajandile ja mida kasutatakse söödakultuuride kasvatamiseks karjamajandi karja jaoks.

III. Tootmisvahendid.

4. Ühistatakse kõik tööloomad, põllumajanduslik inventar (adrad, külvimasinad, äkked, rehepeksu- ja niidumasinad), seemnetagavarad, loomasööt ühiskarja ülalpidamiseks tarvilikus ulatuses, artelli majapidamiseks vajalikud majapidamishooned ja kõik põllumajandussaaduste ümbertöötamise ettevõtted.

Ühistamata ja kolhoosipere isiklikuks kasutamiseks jäävad: eluhooned, isiklikud kariloomad ja kodulinnud ning kolhoosipere isiklikus kasutuses olevate kariloomade pidamiseks vajalikud kõrvalhooned.

Põllumajandusliku inventari ühistamisel jäetakse artelliliikmete isiklikku kasutusse aiamaa harimiseks vajalik põllumajanduslik väikeinventar.

Ühistatud tööloomade hulgast eraldab artelli juhatus tarbe korral mõned hobused, keda artelliliikmed võivad tasu eest isiklikeks tarveteks kasutada.

Artell organiseerib sega-loomakasvatuse kaubamajandi või sel juhtumil, kui on olemas suur hulk kariloomi, mitu spetsiaalset loomakasvatuse kaubamajandit.

5. Igal kolhoosiperel teravilja-, puuvilla-, suhkrupeedi-, lina-, kanepi-, kartuli- ja köögivilja-, tee- ja tubakarajoonides võib isiklikuks kasutamiseks olla 1 lehm, kuni 2 noorveist, 1 emis ühes põrsastega, kui aga kolhoosi juhatus seda tarvilikuks peab, siis 2 emist ühes põrsastega, kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja kodujäneseid ja kuni 20 mesipuud.

Igal kolhoosiperel arenenud karjakasvatusega põllumajandusrajoonides võib isiklikuks kasutamiseks olla 2—3 lehma ja peale selle noorkarja, 2 kuni 3 emist ühes põrsastega, kokku

20 kuni 25 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja kodujäneseid ja kuni 20 mesipuud. Niisuguste rajoonide hulka kuuluvad näiteks Kasahstani põllumajanduslikud rajoonid, mis ei piirne rändrajoonidega, Valge-Vene Polesje rajoonid, Tšernigovi ja Kiievi oblast Ukrainas, Lääne-Siberi Barabini stepi rajoonid ja Altai-äärsed rajoonid. Omski oblasti Išimi ja Tobolski rajoonide grupid, Baškiiria mägine osa, Ida-Siberi idaosa, Kaug-Ida põllumajanduslikud rajoonid, Põhjapiirkonna Vologda ja Holmogori rajoonide grupid.

Paikse karjakasvatuse ja poolrändkarjakasvatuse rajoonides, kus põlluharimisel on vähene tähtsus, karjakasvatus aga etendab majapidamises otsustavat osa, võib igal kolhoosiperel isiklikuks kasutamiseks olla 4 kuni 5 lehma ja peale selle noorkarja, kokku 30—40 lammast ja kitse, 2 kuni 3 emist ühes põrsastega, piiramatul arvul kodulinde ja kodujäneseid, kuni 20 mesipuud, samuti ka üks hobune või üks kumõssimära või 2 kaamelit või 2 eeslit või 2 hobueeslit. Niisuguste rajoonide hulka kuuluvad näiteks: Kasahstani rändrajoonide naabruses olevad Kasahstani karjakasvatusrajoonid, Turkmeenia, Tadžikistani, Kara-Kalpaki ja Kirgiisia karjakasvatusrajoonid, Oirootia, Hakassia, Burjaadi-Mongoolia lääneosa, Dagestani, Kabardiini ja Põhja-Osseedi NSV mägirajoonid ning samuti ka Aserbaidžani, Armeenia ja Gruusia NSV mägirajoonid.

Rändkarjakasvatuse rajoonides, kus põlluharimisel pole peaaegu mingisugust tähtsust, karjakasvatus on aga kõikehõlmavaks majapidamisvormiks, võib igal kolhoosiperel isiklikuks kasutamiseks olla 8 kuni 10 lehma ja peale selle noorkarja, kokku 100—150 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde, kuni 10 hobust ja 5 kuni 8 kaamelit. Niisuguste rajoonide hulka kuuluvad näiteks Kasahstani rändrajoonid, Nagai rajoon ja Burjaadi-Mongoolia rändrajoonid.

IV. Artelli ja tema juhatuse tegevus.

6. Artell kohustub majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites tööliste-talupoegade valitsuse asutiste poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu.

Artell kohustub täpselt täitma: külvi, kesakünni, vaheltharimise, saagikoristamise, rehepeksu ja sügiskünni plaanid, mis koostatakse kolhooside seisukorda ja iseärasusi arvesse võttes, samuti ka loomakasvatuse arendamise riikliku plaani.

Juhatus ja kõik artelliliikmed kohustuvad:

a) tõstma kolhoosipõldude viljakust õige külvikorra sisseseadmise ja sellest kinnipidamisega, sügavkünni teostamisega, umbrohu hävitamisega, hea kesa- ja sügiskünniga ning selle laiendamisega, tehniliste kultuuride õigeaegse ja hoolika vaheltharimisega, puuvillataimede õige-

aegse muldamisega, maa väetamisega loomakasvatuse kaubamajandeist kui ka kolhoosiperedest saadava sõnnikuga ja mineraalväetistega, põllumajanduslike kahjurite tõrjega, saagi õigeaegse, hoolika ja kadudeta koristamisega, niisutusseadmete hoidmise ja puhastamisega, metsakaitsega, põldude kaitseks metsaribade istutamisega ja range kinnipidamisega kohalike põllumajandusorganite poolt maksmapandud agrotehnilistest reeglitest;

b) valima külviks kõige parema seemne ja selle igasugusest prügist puhastama, hoidma seda hoolsalt varguse ja riknemise eest, säilitama seda puhtais ja tuulutatavais ruumides, laiendama sordivilja külvipinda;

c) laiendama külvipinda kogu artelli käsutuses oleva maa ärakasutamisega, jäätmaade parandamise ja ülesharimisega, uudismaaharimisega ja kolhoosi sisemise maakorralduse läbiviimisega;

d) ühiskondlikel alustel täielikult ära kasutama kogu olemasolevat veojõudu, kogu inventari, põllutööriistu, seemet ja muid tootmisvahendeid, mis kuuluvad artellile, ja samuti kõiki tööliste-talupoegade riigi poolt masina-traktorijaamade kaudu kolhooside abistamiseks antavaid traktoreid, mootoreid, rehepeksumasinaid, kombaine ja muid masinaid, hästi hoolitsema ühistatud elusa ja eluta inventari eest, taotlema seda, et ühismajandi loomad ja inventar oleksid heas seisukorras;

e) organiseerima karjamajandeid ja seal, kus selleks võimalusi, ka hobusekasvatuse majandeid, suurendama neis majandeis loomade arvu, tegema tõuaretustööd ja tõstma karja produktiivsust, andma oma liikmeile, kes artellis ausalt töötavad, abi lehma ja väikeloomade soetamisel, kasutama häid isastõuloomi mitte ainult kolhoosi karja, vaid ka artelliliikmete isiklikus kasutuses olevate kariloomade paaritamiseks, täitma kehtivaid zootehnilisi ja veterinaarseid eeskirju;

f) laiendama loomasööda toodangut, parandama heina- ja karjamaid, abistama neid artelliliikmeid, kes kohusetundlikult ühistööst osa võtavad, võimaldades neil, kus see on teostatav, kasutada kolhoosi karjamaid ja andes neile võimalust mööda tööpäevade arvel ka loomasööta nende isiklikus kasutuses olevate loomade jaoks;

g) arendama kõiki muid põllumajanduse alasid vastavalt kohalikele looduslikele tingimustele ja kodutööndust vastavalt rajooni tingimustele, korras hoidma ja puhastama olemasolevaid tiike, rajama uusi tiike ja organiseerima neis kalakasvatust;

h) organiseerima majapidamishoonete ja ühiskondlike ehitiste püstitamist ühistöö korras;

i) tõstma artelliliikmete tööoskust ja abistama kolhoosnikuid nende hulgast brigadiride, traktoristide, kombainerite, autojuhtide, veterinaarvelskrite ja sanitaride, tallimeeste, sea- ja karjatalitajate, lamburite, karjaste ja kolhoosi-laboratooriumide tööjõudude ettevalmistamisel;

j) tõstma artelliliikmete kultuurilist taset, suurendama ajalehtede, raamatute, raadio ja kino kasutamist kolhoosis; asutama klubisid, raamatukogusid ja lugemistube; soetama saunu ja juuksetööstusi; püstitama põldudele valgeid ja puhtaid laagrihooneid, korrastama külatänavaid,

istutama nende äärde mitmesuguseid puid, eriti aga viljapuid; osutama kolhoosnikutele kaasabi nende elamute korrastamisel ja kaunistamisel;

k) kaasa tõmbama naisi kolhoositöösse ja artelli ühiskondlikku ellu, edutades andekaid ja vilunud naiskolhoosnikuid juhtivale tööle, vabastades neid võimalust mööda kodustest töödest lastesõimede, laste mängumurude jne. asutamisega.

V. Liikmed.

7. Artelliliikmeks vastuvõtmine toimub artelliliikmete üldkoosolekul, kes kinnitab juhatuse poolt esitatud uute liikmete nimekirjad.

Artelliliikmeks võivad astuda kõik töötajad, nii naised kui mehed, kes on saanud 16 aastat vanaks.

Artelli ei võeta kulakuid ega ühtki isikut, kellelt valimisõigus on ära võetud.

Märkus: Erandid sellest reeglist on lubatavad:

a) neile õigused kaotanud isikute lastele, kes juba mitu aastat on tegelnud ühiskondlikult kasuliku tööga ja kes kohusetundlikult töötavad;

b) neile endistele kulakutele ja nende perekonnaliikmeile, kes nõukogude- ja kolhoosivastaste väljaastumiste eest väljasaadetuina uues asukohas 3 aasta jooksul oma ausa töö ja nõukogude võimu tegevuse toetamisega on näidanud, et nad on ennast parandanud.

Üksiktalupoegi, kes 2 viimase aasta jooksul enne artelli astumist on müünud oma hobused ja kel ei ole seemet, võetakse artelli vastu tingimusel, et nad võtavad endile kohustuse tasuda kuue aasta jooksul oma tuludest hobuse hinna ja seemne natuuras.

8. Artellist väljaheitmine võib toimuda ainult artelliliikmete üldkoosoleku otsusel, millest võtab osa vähemalt ⅔ artelliliikmete üldarvust. Artelliliikmete üldkoosoleku protokollis tuleb tingimata ära näidata koosolekust osavõtnud kolhoosnikute arv ja väljaheitmise poolt hääletanute arv. Juhul, kui artelliliige oma väljaheitmise otsuse peale rajooninõukogu täitevkomiteesse edasi kaebab, otsustab küsimuse lõplikult rajooninõukogu täitevkomitee presiidium artelli juhatuse esimehe ja kaebaja juuresolekul.

VI. Artelli ainelised vahendid.

9. Artelli astujad peavad maksma rahalist sisseastumismaksu 20—40 rubla ulatuses iga pere kohta, olenevalt nende majapidamise jõukusest. Sisseastumismaksud kantakse artelli jagamatusse fondi.

10. Artelliliikmete ühistatud varanduse (tööloomad, inventar, majapidamishooned jne.) väärtusest kantakse ¼ kuni ½ artelli jagamatusse fondi, kusjuures jagamatusse kapitali kandmise protsent on suurem jõukamatelt majapidamistelt. Ülejäänud osa varandusest arvatakse artelliliikme osamaksuks.

Artelliliikmele, kes artellist lahkub, teeb juhatus lõpparve ja tagastab talle osamaksu rahas, kusjuures artellist lahkujale võib maad anda ainult

väljaspool artelli maa-ala. Lõpparve õiendatakse tavaliselt pärast majandusaasta lõppu.

11. Artelli poolt saadavast lõikusest ja loomakasvatuse saadustest artell:

a) täidab oma kohustused riigi vastu kohustuslike müüginormide ja seemnelaenu tagastamise alal, tasub natuuras masina-traktorijaamale masina-traktorijaama töö eest vastavalt sõlmitud lepinguile, millel on seaduse jõud, ja täidab kontraheerimislepingud;

b) varub seemne külvi jaoks ja loomasööda loomade toitmiseks terve aasta jooksul ning moodustab ka ikalduse ja söödapuuduse puhuks puutumatud, iga aasta uuendatavad seemne- ja söödafondid 10—15% ulatuses aastasest tarvidusest;

c) asutab üldkoosoleku otsusel vastavad fondid invaliidide, raukade, ajutiselt töövõime kaotanute ja punaarmeelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks ning lastesõimede ja vaeslaste ülalpidamiseks — kõik kokku mitte üle 2% ulatuses üldtoodangust;

d) eraldab artelliliikmete üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud ulatuses osa saadusi müümiseks riigile või turul;

e) kogu ülejäänud hulga artelli saagist ja loomakasvatuse saadustest jaotab artell oma liikmete vahel normipäevade järgi.

12. Artelli rahalistest tuludest artell:

a) tasub esmajärjekorras riigile seadusega kindlaksmääratud maksud, õiendab kindlustusmaksed ja tagastab rahalised laenud;

b) teeb vajalikud kulutused kolhoositöö jooksvateks tarveteks, nagu: põllutööriistade jooksev remont, karja ravimine, kahjurite tõrje jms.;

c) katab artelli administratiiv-majanduslikud kulud, määrates selleks mitte üle 2% rahalistest tuludest;

d) määrab summad kultuurilisteks vajadusteks, nagu: kolhoosi kaadri ettevalmistamine, lastesõimede ja mängumurude organiseerimine, raadio sisseseadmine jms.;

e) täiendab artelli jagamatut fondi kulutuste tegemiseks põllutööriistade ja kariloomade ostmiseks, ehitusmaterjalide eest tasumiseks ja tasu maksmiseks töölistele, kes on väljastpoolt ehitustöödele palgatud.

Jagamatute fondide täiendamiseks kulutatakse teraviljarajoonides mitte alla 12%, kuid mitte üle 15%, tehniliste kultuuride ja karjakasvatuse rajoonides mitte alla 15%, kuid mitte üle 20% artelli rahalistest tuludest;

f) kogu ülejäänud summa artelli rahalistest tuludest jaotatakse artelliliikmete vahel normipäevade järgi.

Kõik tulude laekumised kantakse tingimata artelli tulude arvele mitte hiljem kui nende laekumise päeval.

Nii tulude laekumise kui ka summade kulutamise kohta koostab artelli juhatus aasta-eelarve, mis jõustub alles pärast seda, kui see on artelliliikmete üldkoosolekul kinnitatud.

Juhatus võib summasid kulutada ainult eelarves ettenähtud artiklite järgi. Summade omavoliline ülekandmine juhatuse poolt kulude eelarve

ühest artiklist teise pole lubatav. Summade ühest artiklist teise ülekandmiseks on juhatus kohustatud üldkoosolekult loa nõutama.

Kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kinnitatud aasta-eelarves kolhoositöö vajadusteks määratud summadest võib juhatus enne lõikuse väljavaadete lõplikku selgumist kulutada mitte üle 70%. Ülejäänud 30% jääb varuks ja kulutatakse alles pärast lõikuse väljavaadete lõplikku selgumist ning pärast kolhoosnikute üldkoosoleku otsust.

Oma vabad rahasummad hoiab artell oma jooksval arvel kas pangas või hoiukassas. Summade jooksvalt arvelt mahakandmine toimub ainult artelli juhatuse korraldusel, mis on kehtiv ainult siis, kui see kannab artelli esimehe ja arvepidaja allkirja.

VII. Töökorraldus, töötasu ja töödistsipliin.

13. Kõik tööd artelli majapidamises teostatakse artelli liikmete isikliku tööga üldkoosoleku poolt vastuvõetud sisekorra-eeskirjade kohaselt. Põllumajanduslikule tööle on lubatav palgata ainult isikuid, kel on eriteadmisi ja eriettevalmistus (agronoomid, insenerid, tehnikud jt.).

Ajutiste tööliste palkamine on lubatav ainult erandjuhtumeil, kui kiireid töid ei jõuta artelliliikmete olemasoleva tööjõuga selle täielikul rakendamisel nõutavaks tähtajaks täita, samuti ka ehitustöödeks.

14. Artelliliikmeist moodustab juhatus tööbrigaadid.

Põllutööbrigaadid moodustatakse vähemalt ühe külvikorra kestuseks.

Põllutööbrigaadile määratakse külvikorra kestuseks maatükid külvikorra põldudel.

Igale põllutööbrigaadile kinnistab artelli juhatus eriaktiga kõik talle vajaliku inventari, tööloomad ja majapidamishooned.

Loomakasvatusbrigaadid moodustatakse vähemalt 3 aastaks.

Igale loomakasvatusbrigaadile kinnistatakse artelli juhatuse poolt kariloomad, loomade talitamiseks vajalik inventar, veovahendid ja karjalaudad.

Tööd artelliliikmete vahel jaotab otseselt brigadir, kes on kohustatud kõige paremini ära kasutama oma brigaadi iga kolhoosniku, lubamata töö jaotamisel mingit onupoja- või perekonnapoliitikat ja valjult arvestades igaühe tööoskust, kogemusi ja füüsilist jõudu, rasedate ja imetavate naiste suhtes aga — vajadust kergendada nende tööd, vabastades naised tööst kuuks ajaks enne ja kuuks ajaks pärast sünnitust, säilitades neile selle kahe kuu kestel ülalpidamiseks poole sellest normipäevade arvust, mis nad keskmiselt teenisid.

15. Põllumajanduslikud tööd artellis tehakse tükitöö alusel.

Artelli juhatus töötab välja ja kolhoosnikute üldkoosolek kinnitab töönormid kõigi põllumajanduslike tööde kohta ja iga töö hinde normipäevades.

Iga töö kohta määratakse kindlaks töönormid, mis on jõukohased kohusetundlikult töötavale kolhoosnikule, arvesse võttes tööloomade, masinate ja maapinna seisukorda. Iga töö, näiteks hektaari kündmine,

hektaari külvamine, hektaari puuvilla muldamine, tonni teravilja peksmine, tsentneri suhkrupeedi ülesvõtmine, hektaari linade kitkumine, hektaari linade leotamine, liitri piima lüpsmine jne. — hinnatakse normipäevades töötegijalt nõutava tööoskuse ja töö keerukuse ning raskuse järgi ja selle järgi, kui tähtis see töö artellile on.

Mitte harvem kui kord nädalas teeb brigadir kokkuvõtte artelli iga liikme poolt tehtud töö kohta ja kannab kolhoosniku poolt tehtud normipäevade arvu, mis on välja arvutatud kindlaksmääratud hinnete alusel, tema tööraamatusse.

Artelli juhatus paneb igas kuus välja artelliliikmete nimekirja, kus on ära näidatud nende poolt möödunud kuu jooksul tehtud normipäevade arv.

Iga kolhoosniku aastatöö kokkuvõte ja aastatulu kinnitatakse peale arvepidaja tingimata ka brigadiri ja artelli esimehe allkirjadega. Artelli iga liikme poolt tehtud normipäevade arvestus pannakse üldiseks teadmiseks välja mitte hiljem kui kaks nädalat enne üldkoosolekut, kus kinnitatakse artelli tulude jaotus.

Kui põllutööbrigaad hea töö tagajärjel saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest saagist suurema saagi või kui loomakasvatusbrigaad parema töö tulemusena saavutab lehmade suurema piimatoodangu ja kariloomade suurema lihavuse ning säilitab täielikult noorkarja, siis kõigile säärase brigaadi liikmeile arvestab artelli juhatus lisatulu kuni 10% nende kõigi poolt tehtud normipäevade arvust, brigaadi väljapaistvatele lööktöölistele kuni 15% ulatuses, brigadirile ja karjamajandi juhatajale aga kuni 20%.

Kui põllutööbrigaad halva töö tagajärjel saab temale kinnistatud maatükkidelt kolhoosi keskmisest saagist madalama saagi või kui loomakasvatusbrigaad halva töö tulemusena annab keskmisest piimatoodangust vähem piima ja kariloomade vähema lihavuse ning noorkarja suurema lõppemise — siis kõigi säärase brigaadi liikmete tuludest arvab artelli juhatus maha kuni 10% nende poolt tehtud normipäevade koguarvust.

Artelli tulude jaotamine liikmete vahel toimub eranditult artelli iga liikme poolt tehtud normipäevade arvu järgi.

16. Rahalist avanssi võib artelliliikmele aasta jooksul välja anda mitte üle 50% ulatuses sellest summast, mis tal töö eest saada on.

Avansse natuuras antakse juhatuse poolt artelliliikmeile viljapeksu algusest peale pekstud vilja kogusest 10—15% ulatuses kolhoosi sisemisteks vajadusteks eraldatavast viljast.

Rahalise tulu väljamaksmisega tehnilisi kultuure kasvatavate artellide liikmeile ei viivitata puuvilla, lina, kanepi, suhkrupeedi, tee, tubaka jne. riigile äraandmise lõpuni, vaid seda tehakse üks kord nädalas 60% ulatuses sellest rahasummast, mis artell saab äraantud toodangu eest.

17. Kõik artelliliikmed kohustuvad hoolega hoidma oma kolhoosi omandit ja kolhoosi põldudel töötavaid riigi masinaid, töötama ausalt, alluma põhikirja nõudmistele ja üldkoosoleku ning juhatuse otsustele, täitma sisekorra-eeskirju, korralikult tegema juhatuse ja brigadiri poolt

neile määratud tööd, korralikult täitma neile antud ühiskondlikke kohustusi ja valjult kinni pidama töödistsipliinist.

Korratu ja hooletu suhtumise eest ühiskondlikku omandisse, ilma mõjuva põhjuseta tööle mitteilmumise, halva töö ning töödistsipliini ja muude põhikirja rikkumiste eest karistab juhatus süüdlast vastavalt sisekorra-eeskirjadele, näiteks: halvasti tehtud töö ümber teha, ilma et selle eest arvestatakse lisanormipäevi, hoiatus, laitus ja noomitus üldkoosolekul, mustale tahvlile kandmine, trahv kuni 5 normipäeva suuruses, madalamale tööle paigutamine, ajutine töölt kõrvaldamine.

Neil juhtumeil, kui kõik artelli poolt tarvitusele võetud kasvatus- ja karistusabinõud ei anna tulemusi, esitab juhatus artelli parandamatute liikmete suhtes üldkoosolekule otsustamiseks nende artellist väljaheitmise küsimuse.

Väljaheitmine toimub põllumajandusliku artelli põhikirja 8. punktis ettenähtud korras.

18. Igasugust kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi varastamist ja kahjurlikku suhtumist artelli varasse ja karjasse ning masina-traktorijaama masinaisse loeb artell kolhoosi ühise ettevõtte reetmiseks ja rahvavaenlaste abistamiseks.

Isikud, kes on süüdi säärases kuritegelikus kolhoosikorra põhialuste õõnestamises, antakse artelli poolt kohtu alla, et neid tööliste-talupoegade riigi seaduste täie valjusega karistada.

VIII. Artelli juhtimine ja asjaajamine.

19. Artelli asjaajamist juhib artelliliikmete üldkoosolek, koosolekute vaheajal aga — üldkoosolekul valitud juhatus.

20. Üldkoosolek on kõige kõrgem artelli juhtimise organ.

Üldkoosolek:

a) valib artelli esimehe ja artelli juhatuse, samuti ka artelli revisjonikomisjoni, kusjuures revisjonikomisjoni kinnitab rajooninõukogu täitevkomitee;

b) toimetab uute liikmete vastuvõtmist ja artellist väljaheitmist;

c) kinnitab aasta tööplaani, tulude ja kulude eelarve, ehitustööde plaani, töönormid ja tööde hinde normipäevades;

d) kinnitab lepingu masina-traktorijaamaga;

e) kinnitab juhatuse aastaaruande, mille kohta peab tingimata olema revisjonikomisjoni otsus, samuti ka juhatuse aruanded tähtsamate põllumajanduslike kampaaniate kohta;

f) kinnitab mitmesuguste fondide suuruse ja saaduste ning raha hulga, mis kuulub väljaandmisele normipäeva kohta;

g) kinnitab artelli sisekorra-eeskirjad.

Üheski põhikirja käesolevas punktis loendatud küsimuses ei ole juhatuse otsused ilma üldkoosoleku kinnituseta kehtivad.

Üldkoosolek on otsusevõimeline kõigi küsimuste otsustamiseks, kui koos on vähemalt ½ liikmete üldarvust, välja arvatud artelli juhatuse ja

esimehe valimine, artellist väljaheitmine ja mitmesuguste fondide suuruse küsimus, mille otsustamiseks on nõutav vähemalt ⅔ liikmete kohalviibimine.

Üldkoosoleku otsused võetakse vastu häälteenamusega lahtisel hääletamisel.

21. Artelli asjaajamise juhtimiseks valib artelliliikmete üldkoosolek 2 aastaks 5—9 liikmest koosneva juhatuse, olenevalt artelli suurusest.

Artelli juhatus on artelli täidesaatvaks organiks. Ta vastutab artelli liikmete üldkoosoleku ees artelli töö eest ja artelli riiklike kohustuste täitmise eest.

22. Artelli ja brigaadide töö pidevaks juhtimiseks, samuti ka juhatuse otsuste täitmise pidevaks kontrollimiseks valib artelli üldkoosolek artelli esimehe, kes on ühtlasi juhatuse esimeheks.

Esimees on kohustatud jooksvate asjade arutamiseks ja vastavate otsuste tegemiseks juhatuse kokku kutsuma mitte harvemini kui 2 korda kuus.

Esimehele abiks valib juhatus esimehe ettepanekul juhatuse liikmete hulgast esimehe asetäitja.

Esimehe asetäitja allub kogu oma töös esimehe korraldustele.

23. Brigadirid ja karjamajandite juhatajad nimetab artelli juhatus vähemalt 2 aastaks.

24. Arvepidamiseks ja varade arvestamiseks nimetab juhatus artelliliikmete hulgast või palkab väljastpoolt arvepidaja. Arvepidaja peab arveid ja toimetab arvestamist ettenähtud vormide järgi ning allub täielikult artelli juhatusele ning selle esimehele.

Arvepidajal ei ole mingisuguseid õigusi artelli summade omavoliliseks käsutamiseks, avansside andmiseks ega naturaalfondidest kulutuste tegemiseks. Need õigused on ainult artelli juhatusel ja esimehel. Kõigile artelli rahalistele kuludokumentidele kirjutab peale arvepidaja alla ka artelli esimees või tema asetäitja.

25. Revisjonikomisjon kontrollib juhatuse kogu majanduslikku ja rahalist tegevust, ta kontrollib. kas kõik rahalised ja naturaalsed laekumised on ettenähtud korras artelli tuludesse kantud, kas summade kulutamisel peetakse kinni põhikirjas ettenähtud korrast, kas artelli vara hoitakse küllalt hoolikalt, kas ei esine artelli vara ja raha varastamist ja raiskamist, kuidas artell täidab oma kohustusi riigi vastu, kuidas ta tasub oma võlgu ja kuidas ta artelli võlglastelt võlgu sisse nõuab.

Ühtlasi kontrollib revisjonikomisjon hoolikalt kõiki artelli arveldusi oma liikmetega, selgitab välja iga väärarvestuse, iga normipäevade ekslikku juurdearvestamise ja normipäevade väljamaksmise hilinemise juhtumi ning muud artelli ja ta liikmete huvide riivamise juhtumid.

Revisjonikomisjon toimetab revideerimist 4 korda aastas. Juhatuse poolt üldkoosolekule esitatava aastaaruande kohta teeb revisjonikomisjon oma otsuse, mille üldkoosolek ära kuulab otsekohe pärast juhatuse aruannet. Revisjoniakti kinnitab üldkoosolek.

Oma tegevuse eest vastutab revisjonikomisjon artelliliikmete üldkoosoleku ees.

Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides.

(NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 19. septembri 1946. a. määrus nr. 2157, avaldatud LMKK 1946, 13, 254.)

NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee on saabunud materjalide ja reas oblasteis tehtud revideerimiste põhjal kindlaks teinud põllumajandusliku artelli põhikirja tõsiseid rikkumisi kolhoosides.

Need rikkumised avalduvad vääras normipäevade kulutamises, kolhoside ühiskondlike maade omastamises, kolhoosivaranduse laialitassimises, kuritarvitustes rajooni- ja teiste partei- ning nõukogude töötajate poolt, põllumajandusliku artelli juhtimise demokraatlike aluste rikkumistes — kolhooside juhatuste ja esimeeste valitavuse, nende aruandekohustuslikkuse suhtes kolhoosnikute koosolekute ees.

Normipäevade väärkulutus.

Normipäevade väärkulutus kolhoosides kulgeb juhtivkoosseisude ja teenindava personali koosseisude suurekspaisutamise joonel ning normipäevade ja rahasummade ülemäära kõrge kulutamise arvel administratiivjuhtimisele.

Töö väärkasutamine administratiiv- ja juhtivkoosseisude alusetu ülemäära paisutamise tagajärjel on paljudes kolhoosides põhjustanud, et töövõimelisi kolhoosnikuid ei jätku tööks põllul ja farmides, sellal kui teenijaskond kubiseb inimestest, kes midagi ei tee ja kes saavad suuremat tasu kui tootmistöödel.

Tarbetuil ning väljamõeldud kohtadel varjavad end sageli kolhoosides omakasupüüdjad ja muidusõõjad, kes hoiduvad tootmistööst kõrvale, kulutavad kolhooside sääste ja elavad nende kolhoosnikute vaeva arvel, kes töötavad põllul või hoolitsevad karja eest.

Ebaõige arvete õiendamise tagajärjel kolhoosnikutega paljudes kolhoosides rikutakse põllumajandusliku artelli põhikirja sellega, et üks osa kolhoosnikuid ei saa kätte neile kuuluvate normipäevade eest naturaaltasu ja raha sel määral, millisel neile väljateenitud normipäevade järgi on õigus saada, teine osa aga saab rohkem, kui neile väljateenitud normipäevade järgi kuulub.

Laialdast levikut on kolhoosides leidnud kahjulik praktika, kus kolhooside esimeeste orderite järgi võimaldatakse üksikuile kolhoosnikuile toiduaineid nende poolt teenitud normipäevi arvestamata.

Selle kõrval paljudes kolhoosides peetakse ülal kohalike võimuorganite nõudel kolhoosi normipäevade arvel isikuid, kes kolhoosis ei tööta ja kel pole mingisuguseid suhteid kolhoosi tootva tööga: külanõukogude korrapidajaid, valvureid ja käskjalgu, tuletõrjesalkade ülemaid, mitmesuguseid külanõukogude ja rajooniorganisatsioonide ülemääralisi töötajaid.

Peale selle peetakse sageli kolhoosides ülal normipäevade arvel juuksureid, kingseppi, rätsepaid ja teisi töötajaid, kes teenindavad kolhoosnikute isiklikke vajadusi ja kellele seetõttu kolhoosnikud ise peaksid tasuma.

Samuti leiab aset kahjulik normipäevade arvestamise praktika tööde eest, mida sooritatakse mitmesugustele küla- ja rajooniorganisatsioonidele ning asutistele (hoonete ehitamine ja remont, puude ja ehitusmaterjalide varumine, laadimistööd jne.).

Need normipäevade raiskamise faktid viivad normipäeva väärtustumisele, normipäeva kohta jaotamisele tulevate tulude vähenemisele, järelikult ka kolhoosnikute huvi vähenemisele kolhoositöö vastu.

Ühiskondlike kolhoosimaade omastamine.

Nõukogude, partei- ja maaorganid on kohustatud rangelt kaitsma kolhooside ühiskondlikku maad omastamise eest, nagu selle eest hoiatasid NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee oma määruses 27. maist 1939. Faktid ja revideerimised aga näitavad, et paljud töötajad olid selle määruse tegelikult unustanud ja et kolhooside ühiskondliku maa omastamise faktid on uuesti võtnud massilist iseloomu.

See ühiskondliku maa omastamine toimub kolhoosnikute õue-aiamaa suurendamise arvel kas omavolilise haaramise või seadusvastaste juurdelõigete teel kolhooside juhatuste ja esimeeste poolt isikliku majapidamise suurekspaisutamise eesmärgil, mis kahjustab ühiskondlikku majapidamist.

Ühiskondliku maa omastamine toimub samuti maade seadusvastase jaotamise teel kohalike nõukogude ja maaorganite poolt kui ka kolhooside ühiskondlike maade omavolilise äravõtmise teel igasuguste organisatsioonide ja isikute poolt kolhoosimaadel iga liiki abimajandite ja tööliste ning teenistujate individuaal-juurviljaaedade loomise ettekäändel. Seejuures toimub selline ühiskondliku maa omastamine sageli kolhooside juhatuste, külanõukogude ja rajooninõukogude esimeeste mahitusel. Arusaadavalt vähendab kolhooside ühiskondliku maa seadusvastane äravõtmine iga liiki abimajandite alla kolhooside maafondi, õõnestab kolhooside ühismajapidamist ja ergutab üksikuid ahnitsevaid elemente kolhooside ühiskondliku maa enesele haaramisele.

Ühiskondliku maa omastamine, nagu sellele viitasid oma 1939. a. 27. mai määruses NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Kesk-

komitee, põhjustab, et „kolhoosi, mille aluseks on ühiskondlik kolhoosimaa, ühiskondliku majanduse huvid tuuakse meeleheaks eraomandlikele ning ahnitsevatele elementidele, kes kasutavad kolhoosi spekulatsiooni ja isikliku kasu saamise eesmärgil».

Kolhoosivara laialitassimine.

On kindlaks tehtud kuritarvituste fakte, mis avalduvad kolhoosiomandi laialitassimises rajooni- ja teiste partei- ning nõukogude töötajate poolt. Kolhoosivara laialitassimine toimub sel teel, et kolhoosidelt võetakse maksuta või väikese tasu eest loomi, teravilja, seemneid, sööti, liha, piima, võid, mett, aedvilja, puuvilja jne. Mõned rajoonide nõukogude ning parteitöötajad ja maaosakondade töötajad selle asemel, et rangelt kaitsta ühiskondlikku omandit kui kolhoosikorra alust, rikuvad jämedalt nõukogude seadusi ja oma teenistuslikku positsiooni kuritarvitades, käsutavad seadusvastaselt kolhooside vara ning naturaal- ja rahalisi sissetulekuid, sundides kolhooside juhatusi ja esimehi neile tasuta või madala tasu eest kolhoosidele kuuluvat vara, loomi ja toiduaineid andma.

Need faktid kõnelevad sellest, et mõned vastutavad töötajad on oma positsiooni kuritarvitades asunud kolhooside suhtes omavoli ja ebaseaduslikkuse teele ning on hakanud ilma igasuguse häbita tikkuma kolhooside vara kui omaenda tasku kallale.

Arusaadavalt õõnestavad need kuritarvitused kolhoosi jõukuse aluseid, laostavad kolhooside juhtivaid kaadreid ja tõukavad neid omakorda iga laadi omavoli teele.

Ühtlasi praktiseerib rida riiklikke ja teisi organisatsioone vastutustundetut suhtumist arveldustesse kolhoosidega sel teel, et kolhoosidele kuuluvat raha kolhooside poolt muretsetud ja müüdud toiduainete või kolhooside poolt tehtud tööde eest ei maksta õigel ajal välja, mis kõigutab kolhooside majandust.

Kolhooside juhtimise demokraatlike aluste rikkumine.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee on kindlaks teinud põllumajandusliku artelli põhikirja tõsiseid rikkumisi kolhoosides põllumajandusliku artelli juhtivate organite — juhatuse, kolhoosi esimehe ja revisjonikomisjoni valitavuse suhtes, kolhoosnikute üldkoosolekute regulaarse kokkukutsumise, kolhoosi juhatuse ja esimehe aruandekohuslikkuse suhtes kolhoosnikute üldkoosoleku ees.

Need rikkumised avalduvad selles, et paljudes kolhoosides on lakatud kolhoosnikute üldkoosolekuid kokku kutsumast, nii et kolhoosnikud on kõrvaldatud osavõtust kolhoosi üritustest ja faktiliselt otsustatakse kõik põllumajandusartelli asjad, sealhulgas ka tulude jaotamine, majan-

dusplaanid, kõigi materiaalsete ressursside käsutamine ainult kolhoosi juhatuse või esimehe poolt, kolhoosi juhatus või esimees aga ei anna aru kolhoosnikute üldkoosolekule oma tegevusest.

Sellise demokraatia aluste rikkumise tagajärjel pole kolhoosnikute üldkoosolekuid kolhooside juhatuse, esimehe ja revisjonikomisjoni valimiseks mitmel aastal enam kokku kutsutud ega peeta kinni põhikirjas kindlaksmääratud kolhoosi juhatuse ja esimehe valimise tähtaegadest. Asi on läinud isegi sellise häbematuseni, et kolhooside esimehed määratakse ja tagandatakse rajoonide partei- ja nõukogude organisatsioonide poolt kolhoosnikute teadmata.

Selline olukord põhjustab, et kolhooside esimehed lakkavad kolhoosnikute ees vastutust tundmast, on neist sõltumatus olukorras, kaotavad sideme kolhoosnikutega, mis osutub põllumajandusliku artelli põhikirja aluste moonutamiseks, rikub demokraatlikke suhteid kolhoosi juhatuse ja kolhoosnikute vahel ning tekitab seega tõsist kahju kolhooside tugevdamisele.

* *
*

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee peavad eelpoolesitatud kuritarvitusi ja üleastumisi tõsiselt kahjulikeks kolhoosidele ja äärmiselt ohtlikeks kogu meie maa sotsialistlikule ülesehitusele.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee on arvamusel, et säärasele partei ja valitsuse poliitika moonutamise ja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumise praktikale, mis on kahjulik ja võõras leninismile, tuleb teha otsustav ja jäädav lõpp.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määravad:

1. Mõista hukka käesolevas määruses tähendatud partei ja valitsuse poliitika moonutused kolhoositöös ja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumised kui kolhoosi- ning riigivastased ja võtta süüdlased kui kriminaalkurjategijad kohtulikule vastutusele.

2. Kohustada liiduvabariikide partei- ja nõukogude organisatsioonide juhte, samuti oblasti- ja kraiorganisatsioonide juhte kiires korras likvideerima põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumised, taastama täiel määral põllumajandusliku artelli põhikirja kehtivus ja kaitsma kolhoose kolhoosivara omastamise eest.

3. Teha lõpp normipäevade omastamise praktikale kolhoosides ja kolhooside tulude ebaõigele jaotamisele.

Kahe kuu jooksul kontrollida kõigis kolhoosides ja vähendada administratiiv- ning teenindava personali ülespuhutud koosseise ning normipäevade kulutamist nendele tasu maksmiseks, kuna administratiivmajanduslikud kulud viia kooskõlla põllumajandusliku artelli põhikirjaga.

Lõpetada tasumaksmine normipäevade järgi isikuile, kel ei ole kolhoosidega tegemist, ja keelata rajoonide nõukogude ning parteiorganeil nõuda kolhoosidelt normipäevade alusel tasu maksmist tööde eest, mil ei ole kolhoosidega tegemist.

4. Kohustada liiduvabariikide partei- ja nõukogude organisatsioonide juhte, samuti krai- ja oblastiorganisatsioonide juhte taastama täiel määral NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 1939. a. 27. mai määruse «Kolhooside ühiskondlike maade kaitsmise abinõudest ärapillamise vastu» kehtivus (LMKK 1939 nr. 34, art. 235). Kontrollida tähtajaga kuni 15. novembrini 1946 igas kolhoosis tegelikult ja võrrelda sissekannetega nõõritud maaraamatuis ühiskondlike maade olemasolu ning õueaiamaade suurust, võõrandada nii üksikute kolhoosnikute kui ka organisatsioonide ja asutiste poolt abimajandite jaoks seadusvastaselt hõivatud maa ning anda see tagasi kolhoosidele.

Taastada sama tähtaja jooksul kogu kolhooside maa sissekannete dokumentatsioon (aktid, nöörraamatud jne.).

Tühistada sõjaajal kehtinud NSVL RKN-i ja ÜK(b)P KK 1942. a. 7. aprilli määruse 2. punkt sõjaajal liidu- ja autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogudele, kraide ja oblastite täitevkomiteedele õiguse andmise kohta lubada tööstusettevõtteil, asutistel, organisatsioonidel ja sõjaväeosadel külvata ajutiselt kolhooside poolt kasutamata olevale maale viimaste nõusolekul, juhul kui puudub vaba linnamaa või riikliku maafondi maa, ning ajutiselt selle määruse alusel üleantud maa tagasi anda vastavaile kolhoosidele hiljemalt 15. novembriks 1946.

5. Kehtestada, et nõukogude, partei- ja maaorganite töötajad ning kolhooside esimehed, kes on süüdi kolhoosivara, ühiskondliku maa ja rahaliste ressursside omastamises ning ebaseaduslikus käsutamises, kõrvaldatakse oma kohtadelt ja antakse kui seaduserikkujad ja kolhoosikorra vaenlased kohtu alla.

Kohustada vabariikide ministrite nõukogusid, kraide ja oblastite täitevkomiteid, liiduvabariikide ja kommunistlike parteide keskkomiteid, partei krai- ja oblastikomiteid tagama kahe kuu jooksul kolhoosidelt ebaseaduslikult äravõetud vara, karja ja rahaliste ressursside tagastamise ning kohustada neid ühe kuu jooksul ette kandma NSVL Ministrite Nõukogule ja ÜK(b)P Keskkomiteele abinõudest, mis on rakendatud kolhoosivara omastamises konkreetsete süüdlaste suhtes.

6. Keelata kriminaalvastutuse ähvardusel rajooni- ja teistel organisatsioonidel ning töötajatel nõuda kolhoosidelt vilja, toiduaineid ja raha mitmesuguste organisatsioonide vajaduste katteks ning kongresside, nõupidamiste, pidustuste läbiviimiseks ja rajooni ehituste finantseerimiseks.

7. Kohustada liiduvabariikide partei- ja nõukogude organisatsioonide juhte, samuti krai- ja oblastiorganisatsioonide juhte panna kehtima vajalik kord mitmesuguste organisatsioonide arvete õiendamises kolhoosidega, likvideerida 3-kuise tähtaja jooksul kogu võlgnevus kolhoosidele mitmesuguste organisatsioonide ja asutiste poolt ning edaspidi kehtestada õigeaegne ja kohusetruu arvete õiendamise kord kolhoosidega nende toodangu ja nende poolt sooritatud tööde eest.

8. Taastada paljudes kolhoosides rikutud demokraatlik, põhikirjas ettenähtud kord kolhoosnikute üldkoosolekute kokkukutsumise kohta kol-

hoosiküsimuste arutamiseks ja otsustamiseks, kolhooside juhatuste ja esimeeste valimine üldkoosolekute poolt, kolhooside juhatuste ja esimeeste aruandlus kolhoosnikute ees ja revisjonikomisjonide töö.

Keelata range vastutuse ähvardusel partei rajoonikomiteedele, rajooni nõukogudele ja maaorganitele kolhooside esimeeste määramine või tagandamine, minnes mööda kolhoosnikute üldkoosolekuist.

Korraldada kuni 15. veebruarini 1947 kõigis kolhoosides kolhoosnikute üldkoosolekud kolhoosijuhatuste aruannete ärakuulamiseks 1946. aasta majandusliku tegevuse kokkuvõtete kohta ja valida neil üldkoosolekuil kolhooside juhatused, esimehed ja revisjonikomisjonid sel juhtumil, kui on täis põhikirjas ettenähtud tähtajad või kui kolhoosnikute üldkoosolek peab vajalikuks teha seda enne tähtaega.

9. Kohustada vabariikide ministrite nõukogusid, kraide ja oblastite täitevkomiteid, liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteid, partei krai- ja oblastikomiteid esitama NSVL Ministrite Nõukogule ja ÜK(b)P Keskkomiteele aruanne käesoleva määruse täitmise kohta 1. jaanuariks 1947.

10. Range kontrolli sisseseadmise eesmärgil põllumajandusliku artelli põhikirjast kinnipidamise üle, kolhooside kaitseks põhikirja rikkumise katsete vastu ja samuti kolhoositöö küsimuste lahendamiseks luua NSV Liidu Valitsuse juures Kolhooside Nõukogu.

NSVL Valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu põhimääruse kinnitamise kohta.

(NSV Liidu Ministrite Nõukogu 22. oktoobri 1946. a. määrus nr. 2354, avaldatud LMKK 1946, 14, 271.)

NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrab:

Kinnitada järgmine NSV Liidu Valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu põhimäärus:

I. Kolhooside Nõukogu ülesanded.

Kolhooside Nõukogu on loodud NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 1946. a. 19. septembri määrusega (LMKK 1946 nr. 13, art. 255) selleks, et sisse seada range kontroll põllumajandusliku artelli põhikirjast kinnipidamise üle, kolhooside kaitsmiseks katsete eest rikkuda põhikirja ja kolhooside ülesehituse küsimuste lahendamiseks.

Kolhooside Nõukogu ülesannete hulka kuulub:

a) põllumajandusliku artelli põhikirja parendamine kolhooside ülesehituse alal töötajate ettepanekute alusel;

b) abinõude väljatöötamine kolhooside ühiskondliku (ühiskonnastatud) majapidamise süstemaatilise laiendamise alal;

c) abinõude väljatöötamine nende kolhooside stimuleerimiseks, kes ausalt ja täpselt täidavad oma kohustusi riigi vastu;

d) vajadust mööda kolhooside esindajate kongresside kokkukutsumine.

Kolhooside Nõukogu peab:

1. Seisma kolhooside ühiskondliku majapidamise valvel ja jälgima partei ja Valitsuse ürituste kõrvalekaldumatut teostamist kolhooside edasise tugevdamise ja kolhoosnikute heaolu tõstmise alal.

2. Kaitsma kolhooside ühiskondlikku maad, kolhoosikorra jõu ja kindluse peaallikat, omastamiste ja kallaletungide eest eraomandlike ja ahnitsevate elementide poolt, kes kasutavad kolhoose spekuleerimise otstarbeks ja isiklikuks rikastumiseks.

3. Kaitsma kolhoose kohalike töötajate kuritarvituste eest, mis avalduvad kolhoosivara laialitassimises, ning tarvitusele võtma abinõusid,

mis kindlustavad kolhooside ühiskondliku majapidamise ja vara puutumatust.

4. Hoolitsema kolhooside ühiskondliku (ühiskonnastatud) majapidamise suurendamise eest, nende jagamatute fondide täiendamise ja õige kasutamise eest.

5. Jälgima, et tulud kolhoosides jaotataks rangelt põllumajandusliku artelli põhikirja kohaselt ja mitte võimaldama kontrollita ja omavolilist kolhoositulude käsustamist kolhoosnikute teadmata.

6. Tarvitusele võtma abinõud normipäeva tähtsuse tugevdamiseks ja tõstmiseks ning valvama normipäevade õige kulutamise järele kolhoosides; mitte lubama valitsemis- ja teenindamispersonali koosseisude paisutamist kolhoosides; jälgima, et ei võimaldataks kolhoosides normipäevade arvestamist töö eest, mis ei ole seotud kolhoosliku tootmisega. Kaitsma kolhoose ahnitsejate ja muidusööjate eest, kes põiklevad kõrvale tootmistööst ja püüavad elada nende kolhoosnikute arvel, kes ausalt ja korralikult töötavad põllul või hoolitsevad karja eest.

7. Kõigiti tugevdama distsipliini kolhoosides, taotelles ausat suhtumist ühiskondlikusse töösse ja kindlaksmääratud normipäevade miinimumi täitmist kõigi kolhoosnikute poolt. Tugevdama kolhoosides riiklikku distsipliini.

8. Abistama kolhoose õigeimate ja eesrindlikemate ühiskondliku majapidamise ning kolhoosnikute töö organiseerimise ja tasustamise viiside rakendamisel, mis on sihitud ühiskondliku töö viljakuse vääramatule tõstmisele kolhoosides ja hästitöötavate kolhoosnikute stimuleerimisele. Jälgima, et kolhoosielu hüvesid ei võimaldataks näilikele kolhoosnikutele, kes ei tööta kolhoosides või töötavad ainult moe pärast ja kes pühendavad suurema osa ajast mitte kolhoosi, vaid oma isiklikule majapidamisele.

9. Teostama kontrolli demokraatlikest aluseist kinnipidamise üle kolhooside juhtimisel, kolhoosnikute üldkoosolekute regulaarse kokkukutsumise üle, kolhooside juhatuste ja esimeeste ning revisjonikomisjonide valitavuse üle, nende aruandluse üle kolhoosnikute üldkoosolekute ees. Tarvitusele võtma abinõusid selleks, et kolhoosides oleks tegelikult kindlustatud kolhoosnikute osavõtt kolhoosi juhtimisest, tulude jaotamisest ja kolhooside materiaalsete ressursside käsustamisest.

10. Välja töötama kolhooside vara, raha ja töö arvestamise kord ning jälgima arvestuse ja revisjonitöö olukorda kolhoosides.

11. Kontrollima, et riiklikud ja teised organisatsioonid tasuksid õigeaegselt kolhooside poolt hangitavate või müüdavate toodete või kolhooside poolt tehtud töö eest.

12. Teostama kontrolli kolhooside ja masina-traktorijaamade ning teiste riiklike organisatsioonide vaheliste lepinguliste suhete õigsuse ja lepingute ausa täitmise üle.

13. Kontrollima juhtiva kolhoosikaadri ettevalmistuse ja nende kvalifikatsiooni tõstmise korraldust ning välja töötama abinõusid selle parandamiseks.

II. Kolhooside Nõukogu õigused ja töökord.

Ülalmainitud ülesannete teostamiseks Kolhooside Nõukogu:

1. Töötab välja ja esitab NSV Liidu Ministrite Nõukogule läbivaatamiseks seaduste ja määruste eelnõusid kolhooside ülesehituse küsimuste alalt.

2. Annab NSV Liidu Ministrite Nõukogu kinnitusel välja eeskirju ja juhendeid, mis määravad kindlaks asjaajamise korra kolhoosides, töö korralduse ja tasustamise, arvestamise ja teised küsimused, mis reguleerivad kolhooside elu.

3. Annab ministeeriumidele, ametkondadele ja kohalikele organeile kohustuslikke juhtnööre põllumajandusliku artelli põhikirja ja kolhooside ülesehituse seaduste ilmnenud rikkumiste viivitamatu likvideerimise kohta.

4. Määrab Valitsuse poolt eriti kehtestatud korras karistusi ametiisikuile, kes on süüdi põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumises, või võtab nad kohtulikule vastutusele seadusega ettenähtud korras, vajalikel juhtudel aga tõstab Valitsuse ees küsimuse selliste isikute tagandamise kohta nende ametikohtadelt.

5. Vaatab läbi kolhooside ja kolhoosnikute poolt ülestõstetud kolhooside ja kolhoosnikute elu kohta käivaid küsimusi, nende avaldusi ja kaebusi ning võtab nende suhtes tarvitusele vajalikke abinõusid.

6. Kolhooside Nõukogu tuleb kolhooside ülesehituse küsimuste otsustamiseks kokku vähemalt kord kolme kuu jooksul.

Pidevaks tööks valib Nõukogu presiidiumi, mis koosneb: esimehest, tema kahest asetäitjast, sekretärist ja seitsmest liikmest.

7. Kolhooside Nõukogu koosseisus luuakse vajaduse korral osakonnad mitmesuguste kolhoositööharude järgi.

Kolhooside Nõukogul on grupp inspektoreid.

8. Kolhooside Nõukogu avaldab perioodiliselt trükis informatsiooni oma tööst ja vastuvõetud otsuseist.

9. Kolhooside Nõukogul on vabariikides, kraides ja oblasteis oma esindajad keskuse kontrolöridena, kes ei sõltu kohalikest võimudest. Kolhooside Nõukogu esindajad kinnitatakse NSVL Ministrite Nõukogu poolt Kolhooside Nõukogu esildusel.*)

10. Kolhooside Nõukogu esindajad teostavad kontrolli põllumajandusliku artelli põhikirja ning kolhooside ülesehituse küsimusi käsitlevate partei ja Valitsuse otsuste täitmise üle, vaatavad läbi kolhoosnikute ja kolhooside kaebusi ja avaldusi ning võtavad nende suhtes tarvitusele vajalikke abinõusid.

11. Kolhooside Nõukogu esindajad alluvad vahetult Nõukogule, juhindudes oma töös käesolevast põhimäärusest ja Nõukogu juhtnööridest ning on kohustatud teatama Nõukogule nende poolt avastatud põllumajandusliku artelli põhikirja ning kolhooside kohta käivate partei ja

*) NSVL Valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu esindaja Eesti NSV-s asub Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures.

Valitsuse seaduste ja määruste rikkumistest ja nende poolt kohapeal nende rikkumiste kõrvaldamiseks tarvitusele võetud abinõudest.

12. Kolhooside Nõukogu esindajail on õigus põllumajandusliku artelli põhikirja ning kolhooside kohta käivate seaduste ja Valitsuse määruste rikkumiste ja kuritarvituste avastamisel nõuda kõigilt kohalikelt organeilt ja kolhooside juhatustelt nende rikkumiste või kuritarvituste viivitamatut likvideerimist ja vajaduse korral süüdlaste vastutusele võtmist.

Eesti NSV kolhoositalude õue-aiamaa suuruse, kolhoositalude isiklikus kasutuses olevate loomade arvu ja kolhooside ning kolhoosnikute mõningate soodustuste kohta.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 24. veebruari 1948. a. määrus nr. 159, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1948, 8, 35.) (V ä l j a v õ t e.)

1. Soovitada Eesti NSV kolhoosidele kindlaks määrata iga kolhoositalu isiklikus kasutuses oleva õue-aiamaa (köögiviljaaed, puuviljaaed) suurus (arvestamata eluhoonete all olevat maad) 0,25 kuni 0,60 hektaari.

2. Lubada igal kolhoositalul pidada isiklikus kasutuses 2 lehma, kuni 2 noorveist, 1 emis ühes põrsastega, kui aga kolhoosi juhatus leiab tarviliku olevat, siis 2 emist ühes põrsastega; kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja küülikuid ja kuni 20 mesipuud.

3. Määrata naturaaltasu määrad masina-traktorijaama tööde eest Eesti NSV kolhoosides 10% võrra madalamad määradest, mis on kindlaks määratud üksiktalundeile tehtavate tööde eest.

4. Määrata Eesti NSV kolhooside ja kolhoosnikute jaoks kindlaks järgmised soodustused:

a) anda kolhoosidele Põllumajanduspangast krediiti kapitalimahutusteks kuni 75%; mineraalväetiste, mitmeaastaste heinte seemnete ja köögiviljakultuuride seemnete muretsemiseks aga kuni 100% kulutatavaist rahasummadest sõltuvalt kolhooside finantsilisest seisukorrast, kusjuures laen kuulub tagasimaksmisele valitsuse poolt kindlaksmääratud tähtaegadel;

b) anda kolhoosnikuile produktiivse karja ja mesilasperede muretsemiseks Põllumajanduspangast kuni 3 aastaks laenu kuni 2000 rubla, mis kuulub tagasimaksmisele alates teisest aastast;

c) oma hooneid mitteomavaile kolhoosnikuile nende ümberasumisel kolhoosiasulasse anda individuaalseks elamuehituseks Põllumajanduspangast kuni 8 aastaks laenu kuni 7000 rubla, mis kuulub tagasimaksmisele alates teisest aastast;

d) kolhoosiasulaisse ümberasuvaile kolhoosnikuile anda nende elu- ja majapidamishoonete üleviimiseks Põllumajanduspangast kuni 3 aastaks laenu kuni 2 tuhat rubla, mis kuulub tagasimaksmisele alates teisest aastast;

e) teostada metsa müümist kolhoosidele ja kolhoosnikuile elu-, tootmis- ja majapidamishoonete ehitamiseks ja taastamiseks 50%-lise hinnaalandusega kindlaksmääratud kännurahast.

Maal elavate tööliste, teenistujate, maaõpetajate, agronoomide ja teiste kolhoosiliikmeks mitteolevate isikute õue-aiamaast.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 23. mai 1949. a. määrus nr. 371, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 14, 102.)

Kolhooside territooriumil elavate, kolhoosiliikmeks mitteolevate tööliste ja teenistujate, maaõpetajate, agronoomide ja teiste maaintelligentsi liikide õue-aiamaa kasutamise korrastamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Määrata, et riiklikes ettevõtetes, raudteel, maanteedel ja asutistes töötavad ning kolhooside territooriumil elavad kolhoosiliikmeks mitteolevad töölised ja teenistujad, samuti maal elavad meditsiinilised töötajad kasutavad õue-aiamaad mitte üle 0,15 hektaari perekonna kohta, kaasa arvatud hoonete all olev pindala.

2. Määrata põllumajanduses töötavate ja maal elavate agronoomide, zootehnikute, veterinaararstide, maakorraldajate, traktorijaamade mehaanikute ja õpetajate õue-aiamaa suurus 0,25 hektaarini, kaasa arvatud hoonete all olev pindala.

3. Eraldada Eesti NSV Metsa- ja Paberitööstuse Ministeeriumi metsaülestöötamise ja parvetuse ettevõtete töölistele, insener-tehnilistele töötajatele ja teenistujatele individuaalelamu ehituse ja puu- ning köögiviljaaia alla 0,5 kuni 0,75 hektaari õue-aiamaad riikliku metsafondi arvel, tingimusel, et maad saava töötaja perekond ei kasuta maad teises kohas, sealhulgas ka kolhoosis.

4. Piirata kolhoosiliikmeks mitteolevate invaliidide, pensionäride ja vanade õue-aiamaa 0,15 hektaarini, kaasa arvatud hoonete all olev pindala.

5. Lubada kolhoosidel anda kasutamiseks õue-aiamaad käesoleva määruse punktides 1, 2 ja 4 tähendatud kategooriate töötajatele ainult sel juhul, kui kolhoosi õue-aiamaafondis on vaba maad.

6. Lubada riiklikel organisatsioonidel ja ettevõtetel anda maakondade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede otsuse kohaselt vajalikus suuruses karjamaad tööliste ja teenistujate, maaõpetajate, agronoomide ja teiste kolhoosiliikmeks mitteolevate isikute isiklikul kasutamisel olevate loomade jaoks vabadel riiklikel maadel, nagu riikliku ja

kohaliku tähtsusega metsades, raudteedele ja maanteedele eraldatud piirkonnas ja mujal.

Sel juhul, kui ei ole niisugust riiklikku vaba maad, pidada võimalikuks ja soovitada kolhoosidel lubada maal elavatel töölistel, teenistujail, agronoomidel ja teistel kolhoosiliikmeks mitteolevail isikuil kasutada oma loomade jaoks kolhooside karjamaid kokkuleppel kolhoosidega vastava tasu eest, mis katab kolhoosi kulud karjamaade ja veekogude korrashoiu alal.

Soovitada kolhoosidel anda õpetajaile, õpetajaile-pensionäridele, direktoreile (juhatajaile), õppeala juhatajaile maad loomade tasuta karjatamiseks.

Maade eraldamise küsimuste läbivaatamise korrast.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 14. veebruari 1949. a. määrus nr. 86, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 13, 89.)

Riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks maade eraldamise korrastamiseks ning kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu 20. jaanuari 1949 määrusega nr. 216 Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Maade eraldamine kolhooside ühiskondlike maade hulgast võib toimuda ainult erilise vajaduse puhul NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal:

a) riiklike ja ühiskondlike ehitiste ehitamiseks, mis on ette nähtud kapitaalehituse riiklikus plaanis või NSV Liidu Valitsuse ja Eesti NSV Valitsuse vastavates otsustes, kui selleks otstarbeks ei ole võimalik eraldada maid riigi maafondi, riigi metsafondi ja linnade ning asulate maadest;

b) ehituse jaoks, mis on seotud kolhooside teenindamisega (masina-traktorijaamad, ravi- ja kultuurelukondlikud asutised, kolhooside toodangu ümbertöötamise ettevõtted jne.).

2. Kolhooside ühiskondlikest maadest maade eraldamise küsimused vaadatakse läbi NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt Eesti NSV Ministrite Nõukogu taotlusel.

3. Teha teatavaks asjast huvitatuile, et riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks maade eraldamine sovhooside ja kõigi NSV Liidu ja Eesti NSV ministeeriumide, keskasutiste ja organisatsioonide ettevõtete ning asutiste abimajandite maadest toimub NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal Eesti NSV Ministrite Nõukogu taotlusel.

4. On keelatud asuda kolhoosidelt, sovhoosidelt ja abimajanditelt eraldamiseks ettenähtud maade kasutamisele enne selleks loa saamist NSV Liidu Ministrite Nõukogult.

5. Jätta kehtima varem NSV Liidu seadusandlusega kehtestatud kord maade eraldamiseks riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks riigi metsafondi, linnade, asulate jm. maadest.

6. Kinnitada riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks kolhooside ühiskondlike maade, sovhooside ja abimajandite maade eraldamise taotluste algatamise ja läbiviimise korra määrustik vastavalt lisale.

Lisa

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
14. veebruari 1949 määruse nr. 86 juurde.

Riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks kolhooside ühiskondlike maade, sovhooside ja abimajandite maade eraldamise taotluste algatamise ja läbiviimise korra määrustik.

Kolhooside maade alal.

1. Ministeeriumid, keskasutised ja ühiskondlikud organisatsioonid, kes on huvitatud kolhooside ühiskondlike maade eraldamisest, esitavad oma taotlused Eesti NSV Ministrite Nõukogule, põhjendades maa suurust ja eraldamise vajadust antud kolhoosi maadest. Kui maad palutakse mitmesuguste ehitiste alla, esitatakse koos taotlusega järgmised dokumendid:

a) riikliku (ühiskondliku) organi otsus või käskkiri selle või teise objekti ehitamise kohta ja väljavõte kapitaalehituse kinnitatud tiitelnimekirjast;

b) projekt või skeem ehitiste paigutuse kohta taotletaval maa-alal.

2. Eesti NSV Ministrite Nõukogu vaatab hiljemalt ühe kuu jooksul läbi sissetulnud taotlused kolhooside maade eraldamise kohta, teeb vastavad otsused ja esitab need läbivaatamiseks NSV Liidu Ministrite Nõukogule, juurde lisades järgmised dokumendid:

a) kolhoosi maade eraldamisest huvitatud ministeeriumi, keskasutise või ühiskondliku organisatsiooni taotluse;

b) õienduse selle kohta, et antud ehitist ei ole võimalik paigutada riigi maafondi, riigi metsafondi, linnade ja alevite maadele;

c) õienduse maade suuruse kohta kolhoosis kõlvikute järgi ja nende kasutamise kohta kolhoosi poolt antud momendil, samuti õienduse majandite (talude) ja töövõimeliste arvu kohta kolhoosis;

d) selle kolhoosi maakasutamise plaani (kaardi), kellelt kavatsetakse maad eraldada, kandes plaanile (kaardile) kõlvikud, külvikordade põllud ja eraldada palutava maa-ala;

e) kolhoosi liikmete otsustusvõimelise koosoleku protokolli ja maakonna täitevkomitee otsuse kolhoosi ühiskondlikest maadest maa-ala eraldamise küsimuse kohta;

f) Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi seisukoha;

g) maakonna täitevkomitee komisjoni (millest võtavad osa kolhoosi ja maade eraldamisest huvitatud organi esindajad) akti eraldatavate maade harimiseks, väetamiseks, niisutamiseks, kuivendamiseks jne. tehtud, kuid kasutamata jäänud kulutuste hindamise kohta ja õienduse maade eraldamisega seotud kulude suuruse kohta.

3. Kasutamata jäänud kulutuste ja maade eraldamisega seotud kulude tasumine kolhoosidele pannakse ministeeriumile, keskasutisele või ühiskondlikule organisatsioonile, kelle kasutada eraldatakse kolhooside ühiskondlikud maad.

4. Ajutiseks kasutamiseks eraldatavad maa-alad kuuluvad pärast vajaduse möödumist või kasutamistähtaja lõppu tagasiandmisele neile kolhoosidele, kelledelt need eraldati, põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlblikus seisukorras.

Sovhooside ja abimajandite maade alal.

5. Sovhoosidelt ja abimajanditelt maade eraldamisest huvitatud ministeeriumide, keskasutiste ja ühiskondlike organisatsioonide taotlused algatatakse käesoleva määrustiku p. 1 määratud korras.

6. Kui käesoleva määrustiku p. 5 tähendatud taotlused on põhjendatud, esitab Eesti NSV Ministrite Nõukogu oma otsused kinnitamiseks NSV Liidu Ministrite Nõukogule.

Koos otsustega sovhoosidelt ja abimajanditelt maade eraldamise kohta esitatakse järgmised dokumendid:

a) maade eraldamisest huvitatud ministeeriumi, keskasutise või ühiskondliku organisatsiooni taotlus;

b) õiendus maade suuruse kohta sovhoosis või abimajandis kõlvikute järgi ja maade kasutamise kohta antud momendil;

c) selle sovhoosi või abimajandi maakasutuse plaani (kaardi), kellelt kavatsetakse maad eraldada, kandes plaanile (kaardile) kõlvikud, külvikordade põllud ja eraldada palutava maa-ala;

d) selle organi (sovhooside trusti, tööliste varustamise osakonna jms.) seisukoht, kelle valduses on sovhoos või abimajand.

7. Ajutiseks kasutamiseks eraldatavad maad kuuluvad pärast vajaduse möödumist või kasutamistähtaja lõppu tagasiandmisele neile sovhoosidele ja abimajanditele, kelledelt need eraldati, põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlblikus seisukorras.

Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 16. juuli 1948. a. määrus nr. 668.)

Eesti NSV Ministrite Nõukogu leiab, et ülesanded põllumajanduse edasise tõusu, tööjõudluse tõstmise, ühiskondliku majapidamise, kolhooside ja kolhoosnikute tulude tõusu alal nõuavad töö organiseerimise ja töötasu maksmise korra alal kolhoosides tunduvat parandamist.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu konstateerib, et mõnes vabariigi kolhoosis esineb sel alal suuri puudusi, mis pidurdavad kolhoosnikute tööviljakuse ja kolhooside ühismajapidamise edasist kasvu.

Põhilisteks puudusteks kolhoosnikute töö organiseerimisel ja töö tasumisel on:

isikliku vastutuse puudumine maa kasutamisel kolhoosides, mis avaldub selles, et põllundusbrigaadidele ei kinnistata sageli maatükke külvikorra põldudel, seal aga, kus ei ole külvikordi sisse viidud, külvide põlluosi, mis takistab viljakuse tõusu. Mitmes kolhoosis esineb brigaadide koosseisu voolavus, brigaadi järgi kinnistatud tootmisvahendeid kasutatakse sageli väljaspool brigaadi, brigadiri teadmata, või neid pole üldse brigaadile kinnistatud (kolhoos «Võit» ja kolhoos «Kalev» Viljandimaal).

Niisugune tööpraktika rikub brigaadi normaalset tööd ja vähendab brigadiri vastutust töö seisukorra eest brigaadis. Reas kolhoosides rakendatakse puudulikult vennasvabariikide kolhooside töös häid tulemusi andnud kogemusi tööjõu lülisüsteemilise organiseerimise alal;

vananenud madalate töönormide ja kõrgete tööhinnete rakendamine normipäevade arvestamisel. Paljud kolhoosid rakendavad näidistöönorme mehaaniliselt, arvestamata kohalikke iseärasusi ja kolhoosnikute poolt saavutatud tööjõudluse kasvu ning arvestamata nende normide vastuvõetavust kolhoosile; kõrvalise tähtsusega abitöid tasutakse real juhtudel paremini kui põhilisi põllutöid ja töid loomakasvatuse alal, mis põhjustab viivitusi põllutööde läbiviimisel ja normipäevade raiskamist. Nii näiteks Saaremaal Viktor Kingissepa nimelises kolhoosis teenivad kolhoosnikud kõrvalisel tööl (puusaagimine) neli ja pool normipäeva ühe tööpäeva jooksul, põhilistel põllutöödel aga 1,25 normipäeva ja vähem;

ühevõrdsustamise rakendamine mõnedes kolhoosides, mis viib selleni, et kolhooside tulud jaotatakse mittesõltuvalt brigaadide, lülide, farmide

ja üksikute kolhoosnikute töö tulemustest, mille tagajärjel ausad ja hästi töötavad kolhoosnikud satuvad ebasoodsasse olukorda võrreldes omakasu tagaajava ja vastutustundetu elemendiga kolhoosnikute hulgas;

normipäevade kulutamise planeerimise ja nende normipäevade kulutamise kontrollimise ebarahuldav seisukord. 1948. aastal normipäevade kulutamise planeerimine reas kolhoosides («Uus Elu» Virumaal, «Kalev» Viljandimaal) piirdus normipäevade üldarvu kindlaksmääramisega põllunduses kultuuride järgi ega arvestanud loomakasvatuse plaanis ettenähtud tootmisnäite. Normipäevade kulutamise plaaniline ülesanne kultuuride järgi ei ole viidud põllundusbrigaadideni, ja loomakasvatuse alal hooldatavate loomade järgi ei ole viidud farmide töötajateni. Kontroll normipäevade järgi ei ole viidud farmide töötajateni. Kontroll normipäevade kasutamise üle suuremas osas kolhoosides puudub, normipäevade ebaõige kasutamise üle kolhoosis keegi vastutust ei kanna, mille tagajärjel normipäeva tähtsus kolhoosi tulude jaotamisel võib väheneda;

väikesegrupilise ja individuaalse tükitöö puudulik rakendamine kolhoosides. Tükitöö asemel rakendatakse sageli päevatöötasu. Brigaadi ja lüli poolt tehtud tööd ei arvestata mitte iga kolhoosniku järgi, vaid summaarselt ning jaotatakse võrdselt kõigi tööst osavõtnud kolhoosnikute vahel, millega vähendatakse kolhoosnikute huvi töönormide tõstmise vastu, samuti vastutust tehtava töö kvaliteedi eest; normipäevade arvestuslehtedes puuduvad sageli kolhoosnikute poolt tehtud tööde nimetus ja hulk, mis raskendab kontrolli normipäevade sissekannete õigsuse üle (kolhoosid «Uus Elu» ja «Esimene mai» Võrumaal, «Olev» Virumaal);

kehtiv kord kolhooside esimeeste töö tasumisel olenevalt külvipindade suurusest, arvestamata ühiskarja arendamist, ei tekita kolhooside esimeeste juures materiaalset huvi ühiskondliku loomakasvatuse arendamise vastu ja mõjub kahjustavalt kogu kolhooside majandusele. Tasu maksmise kord brigadiridele ja loomakasvatusfarmide juhatajaile, mille juures neile arvestatakse normipäevi olenematult nende töö mahust ja tulemustest, on ebaõige seetõttu, et see ei stimuleeri brigadiride ja loomakasvatusfarmide juhatajate head tööd, real juhtudel aga võimaldab neil töötajail kõrvale hoiduda otsesest osavõtust töödest, mida teevad brigaadi või loomakasvatusfarmi kolhoosnikud.

Töö organiseerimise ja töötasu maksmise korra parandamiseks ning korra loomiseks normipäevade arvestamisel kolhoosides ja kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 19. aprillist 1948. a. nr. 1259 Eesti NSV Ministrite Nõukogu m ä ä r a b :

I. Töö organiseerimise ja normipäevade kulutamise planeerimise kohta kolhoosides.

1. Lugeda tähtsaimaks ülesandeks töö organiseerimise parandamisel kolhoosides alaliste tootmisbrigaadide kui artellitöö organiseerimise põhivormi igakülgset tugevdamist.

Panna ette kolhooside juhatustele kinnistada põllundusbrigaadidele maatükid vähemalt kogu külvikorra kestuseks, heinamaad, samuti tööloomad, põllutöömasinad, veovahendid ja vajalikud tootmisehitised ja mitte lasta tekkida voolavust nende brigaadide koosseisus. Võtta brigaadide koosseisu kõik töövõimelised kolhoosnikud, vähendades miinimumini administratiiv-teenindavat personali, ja üle anda brigaadidele kõrvalisteks majapidamistöödeks ja sõitudeks kasutatav veojõud.

Määrata, et tootmisbrigaadile kinnistatud inventar, põllutöömasinad, veojõud ja veovahendid on brigadiri käsutuses ja et neid ei või ära võtta tema teadmata või kolhoosi juhatuse otsuseta kasutamiseks töödel väljaspool brigaadi.

2. Panna ette kolhooside juhatustele traktoritööde planeerimisel brigaadide järgi ette näha töö- ja veojõu täielik ärakasutamine põllundusbrigaadides, kindlustades seega tööde õigeaegse läbiviimise brigaadide poolt.

3. Tööde juhtimise parandamiseks ja üksikute kultuuride harimisel isikliku vastutuse puudumise vältimiseks soovitada kolhoosidel tugevdada olemasolevaid ja moodustada tootmisbrigaadides uued lülid. Lüli suurus peab olema säärane, et see kindlustaks tööjaotust nõudvate tööde tegemist, näiteks: taimede istutamine ja kastmine, vilja niitmine ja sidumine, juurvilja koristamine jne.

Lülide komplekteerimisel peab kolhoosi juhatus juhinduma töö nõuetest ja ühtlasi arvestama brigaadiliikmete asukohta ja üksikute kolhoosnikute soovi töötada ühes või teises lülis. Lüli põhimine koosseis komplekteerida töövõimeliste kolhoosnikutega; töövõimetuid kolhoosnikuid võib töödele rakendada lülides nende töövõime ulatuses pingelisema töö ajal. Lülide juhtimiseks kinnitab kolhoosi juhatus lülivanema vilunud ja autoriteetsete kolhoosnikute hulgast. Samuti kinnitab kolhoosi juhatus lüli alalise koosseisu. Kui mingisugustel põhjustel lüli koosseisust lahkub üks või mitu kolhoosnikut, tuleb neid asendada muutmata kogu lüli koosseisu.

Lülidele tuleb tingimata kinnistada väärtuslikumate ja enam töödnõudvate vaheltharitavate, tehniliste ja köögiviljakultuuride maa-alad ja seemnepõllud ja seal, kus see on võimalik, ka teraviljakultuurid, esimeses järjekorras toiduteravili (rukis, nisu). Lugeda otstarbekaks kinnistada lülile mitte üle kahe või kolme enam töödnõudva kultuuri, kuna kolhoosides, kus lülidele kinnistatakse ka teraviljakultuure — kolm kuni viis kultuuri. Lülidele kinnistatavad kultuurid valida koosseisu ja pindala järgi selliselt, et lüli tuleks toime tähtsamate töödega kindlaksmääratud tähtaegadeks ja kasutaks täies ulatuses kõiki oma töötajaid. Enam töödnõudvad kultuurid, mille juures üksikud põllutöö hooajad langevad ühe aja peale, kinnistada mitmele lülile.

Kultuuride kinnistamist lülidele teostada vähemalt üheks aastaks, arvestades nende töönõudvust, harimise ja saagi koristamise aega, et luua kõigis brigaadide lülides ühtlane töökoormus, mitte võimaldades liigset külvide killustamist lülide vahel. Kindlustada lülidele maa-ala

eraldamine suvivilja alla enne sügiskündi ja talivilja alla enne kesakündi.

Määrata, et brigadiri äranägemisel kasutatakse vajaduse korral lüli koosseisu lülitöödest vabal ajal üldbrigaadilistel ja muudel töödel, samuti vastastikuse abistamise korras teiste lülide põldudel, võimalikult täies koosseisus, mille lõpetamisel lüli asub uuesti tööle oma põldudel.

4. Määrata, et lülivanem, töötades võrdselt kõigi lüli kolhoosnikutega, organiseerib kolhoosnikute paigutamist tööle, valvab selle järele, et lüli liikmed peaksid kinni tööpäeva jaoks kindlaksmääratud korrast, valvab töönormide täitmise ja töö kvaliteedi järele ja võtab osa lüli kolhoosnikute poolt täidetud tööde vastuvõtmisest brigadiri poolt.

5. Määrata, et iga brigaadi ja lüli normipäevade ja neile kinnistatud põllumajanduskultuuride põldudelt saadud saagi arvestamine toimuks lahus.

6. Panna ette kolhooside juhatustele sisse seada range kontroll põllutööde kvaliteedi üle, pidades kinni korrast, et tööbrigaadide brigadirid arvestavad iga päev iga kolhoosniku poolt tehtud tööd ja kannavad kolhoosniku poolt tehtud normipäevad õigeaegselt tema tööraamatusse; kolhoosi arveametnikul jälgida, et brigadirid õigeaegselt märgiksid tehtud tööd ja kannaksid normipäevad brigaadi arvestuslehele ja kolhoosniku tööraamatusse, ning osutada brigadiridele selles töös praktilist abi. Tööraamatud peavad olema tingimata kolhoosnikute käes ja reeglina iga nädala lõpul antakse brigadirile tehtud tööde sissekandmiseks ja normipäevade arvestamiseks ning järgneva nädala esimesel päeval tagastatakse täidetult kolhoosnikutele. Kolhoosi esimehel tuleb brigaadidelt töö vastu võtta mitte harvem kui üks kord nädalas.

7. Soovitada kolhoosidel läbi viia kõik põllutööd brigaadides ja lülides üldreeglina individuaalse ja väikesegrupilise tükitöö alusel, likvideerides sel teel tööde läbiviimise hulgaviisi ja isikliku vastutuse puudumise iga ühistööst osavõtnud kolhoosniku poolt.

8. Soovitada kolhooside juhatustel vajaduse korral iga kuu läbi vaadata töövõimeliste kolhoosnikute ühistööst osavõtu küsimus ja võtta tarvitusele abinõud hooletute kolhoosnikute suhtes, kes rikuvad töödistsipliini.

Kohustada maakondade täitevkomiteesid süstemaatiliselt kontrollima kolhoosnikute osavõttu kolhoosi tootmistööst, nende poolt neile seadusega kindlaksmääratud normipäevade kohustusliku miinimumi täitmist ja võtma tarvitusele vajalikud abinõud töödistsipliini kõvendamiseks kolhoosides.

9. Soovitada kolhooside juhatustel ühtaegu aasta tootmisplaani ja tulude-kulude eelarve koostamisega koostada normipäevade kasutamise plaan põllumajandusharude, iga kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi järgi — iga brigaadi ja iga lüli jaoks, loomaliikide alal — iga loomakasvatusfarmi jaoks, iga abikäitise jaoks, iga objekti ehituse jaoks, samuti sisemiste majapidamistööde jaoks ning töötasu maksmiseks administratiiv- ja teenindavale personalile.

Normipäevade kulutamise plaanid nii kogu kolhoosi kohta kui ka üksikute brigaadide, lülide ja loomakasvatusfarmide järgi koostada riikliku plaaniga kindlaksmääratud ülesannete alusel külvipindade, viljakuse ja loomakasvatuse arendamise alal, kolhoosides rakendatud töönormide ja tööhinnete järgi normipäevades, ja kinnitada need kolhoosnikute üldkoosolekul. Normipäevade kulutamise plaani koostamisel iga brigaadi ja lüli kohta tuleb arvestada tööde mehhaniseerimise taset, pinnaste mitmekesisust ja umbrohustumist, eelvilju ja külvatavate kultuuride sordiomadusi. Kaasa tõmmata kolhoosides normipäevade kulutamise plaanide koostamisele brigadire, lülivanemaid ja eesrindlikke kolhoosnikuid.

10. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja ta kohalikke organeid osutama kolhoosidele abi normipäevade kulutamise plaanide kooskõlastamisel ja teostama kontrolli nende normipäevade õige arvestamise üle, normipäevade kulutamise plaanide täitmise üle, rakendades sellele tööle põllumajanduse eriteadlasi ja instruktoreid-raamatupidajaid.

11. Soovitada kolhooside juhatustel ja revisjonikomisjonidel sisse seada kontroll normipäevade õige arvestamise üle ja mitte harvem kui üks kord kvartalis, samuti aasta lõpul enne tulude jaotamist võrrelda arvestatud normipäevade arvu plaanis ettenähtud normipäevade arvuga tehtud töödemahu suhtes iga brigaadi, lüli, farmi järgi, kultuuride, ehitusobjektide järgi ja administratiiv — teenindava personali töötasu järgi. Normipäevade arvestamisel kindlaks teha põhjused ja välja selgitada isikud, kes on süüdi normipäevade ülekulutamises, samuti plaanis ettenähtud agrotehniliste ja zootehniliste ürituste mittetäitmises. Kontrolli tulemustest tuleb koos vastavate ettepanekutega ette kanda kolhoosnikute üldkoosolekule.

12. Soovitada kolhooside juhatustel juhul, kui nad avastavad normipäevade ebaõige arvestuse brigadiride ja farmide juhatajate poolt töönormide omavolilise alandamise, tööhinnete tõstmise, täidetud tööde ebaõige mõõtmise ja ebatäpse arvestamise tagajärjel, samuti, kui nad avastavad normipäevade arvestamise halvakvaliteediliste ja ümbertegemisele kuuluvate tööde eest, arvata maha ebaõigesti arvestatud normipäevad neilt kolhoosnikutelt, kellele need on ebaseaduslikult arvestatud. Peale selle kolhoosi juhatuse otsusel arvata maha kuni 5 normipäeva brigadirilt või farmi juhatajalt, kes teostas normipäevade ebaõige juurdearvestuse.

13. Juhul, kui brigaadidel ja lülidel tuleb neile kinnistatud põldudel või farmides teha lisatöid, mis suurendavad või kindlustavad saaki ja soodustavad loomakasvatuse arendamist, kuid ei ole ette nähtud normipäevade kulutamise plaanis, peab kolhoosi esimees lubama nende tööde tegemist. Nende lisatööde tegemiseks kulutatud normipäevade hulk tuleb järgnevalt kinnitada kolhoosnikute üldkoosolekul.

14. Kinnitada tehtud tööde ja normipäevade arvestamise raamatu vorm vastavalt lisale nr. 1.

Teha ülesandeks Eesti NSV Riiklikule Plaanikomisjonile ja Eesti NSV Põllumajandusministeeriumile kahe nädala jooksul teha kolhooside arvepidamise juhendis vastavad täiendused.

Kohustada Eesti NSV Riiklikku Kirjastuskeskust kahe kuu jooksul trükkima raamatu tehtud tööde ja normipäevade arvestamiseks NSVL Plaanikomitee Statistika Keskvalitsuse ja NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi poolt kehtestatud normide järgi ja varustama selle raamatuga kõik kolhoosid.

II. Töönormide ja tööhinnete kohta normipäevades.

15. Kiita heaks Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi poolt esitatud näidistöönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades vastavalt lisale nr. 2. *)

16. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid näidistöönormide ja ühtsete tööhinnete alusel:

a) organiseerima ühe kuu jooksul kolhoosides kehtivate töönormide uuesti läbivaatamise, arvestades kolhooside töö iseärasust ja eesrindlike kolhoosnikute poolt saavutatud tööviljakuse taset;

b) organiseerima kehtivate normipäevade hinnete uuesti läbivaatamise, lubamata näidistöönormide mehaanilist kinnitamist, kindlustades kõrgema töötasu maksmise tähtsamatel töödel ja töötasu alandamise kõrvalise tähtsusega töödel.

Töönormide väljatöötamisele tõmmata kaasa põllumajanduse eriteadlasi, brigadire, lülivanemaid ja eesrindlikke kolhoosnikuid.

Töönormid ja tööhinded normipäevades tuleb kinnitada kolhoosnikute üldkoosolekuil ja kontrolli korras läbi vaadata maakondade täitevkomiteede koosolekuil.

17. Lugeda vajalikuks teostada kolhoosides iga aasta kehtivate töönormide täitmise kontrolli ja nende normide revideerimist. Kui rakendatud töönormid osutuvad madalaiks võrreldes tööjõudluse alal saavutatud tasemega, tuleb neid norme kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel tõsta.

18. Kohustada ENSV Riiklikku Kirjastuskeskust kahe nädala jooksul trükkima kõigi kolhooside jaoks näidistöönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades ja ENSV Põllumajandusministeeriumi varustama nendega kõik kolhoosid.

III. Kolhoosnikuile töötasu maksmise korra kohta põllunduses.

19. Soovitada kolhoosidel jaotada tulud, arvesse võttes saaki, mis on koristatud brigaadi poolt, brigaadides aga — lülide poolt sääraselt, et brigaadide ja lülide kolhoosnikud, kes on koristanud kõrgema saagi, saaksid vastavalt ka kõrgema tasu, brigaadide ja lülide kolhoosnikud aga, kes on koristanud madala saagi, saaksid oma töö eest madalama tasu. Selleks tuleb kolhoosnikute üldkoosolekute otsusel kehtestada järgmine kord normipäevade arvestamise ja jaotamise alal:

---

* Lisa jääb trükkimata.

Brigaadides:

a) brigaadile, kes on ületanud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, tuleb täiendavalt juurde arvestada ületatud plaani iga protsendi eest üks protsent normipäevadest, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

b) brigaadilt, kes ei ole täitnud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, arvata maha täitmata jäänud plaani iga protsendi eest üks protsent, kuid mitte üle 25 protsendi normipäevadest, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

c) brigaadile, kes on täitnud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, arvestada kõik normipäevad, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile.

Lülides:

a) lülile, kes on ületanud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, tuleb täiendavalt juurde arvestada ületatud plaani iga protsendi eest üks protsent normipäevadest, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

b) lülilt, kes ei ole täitnud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, arvata maha täitmata jäänud plaani iga protsendi eest üks protsent, kuid mitte üle 25% normipäevadest, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

c) lülile, kes on täitnud temale määratud plaani saagi koristamiseks temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal, arvestada kõik normipäevad, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile.

20. Kui kolhoosnikute üldkoosolek kolhoosi konkreetsetest tootmistingimustest lähtudes leiab vajaliku olevat hinnata brigaadide ja lülide töötulemusi mitte neile kinnitatud plaani täitmise astme järgi, vaid võrreldes viljakuse plaani täitmisega keskmiselt kogu kolhoosi kohta, tuleb neil juhtudel normipäevade arvestamist või mahaarvamist teostada järgmiselt:

brigaadile või lülile tuleb täiendavalt juurde arvestada või neilt maha arvata normipäevi nii mitme protsendi võrra, kui mitme protsendi võrra antud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal saagi koristamise plaani täitmise protsent brigaadi või lüli poolt on suurem (väiksem) viljakuse plaani täitmise protsendist selle kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal keskmiselt kolhoosi kohta, seejuures ei tohi brigaadilt või lülilt mahaarvatavate normipäevade arv ületada 25% normipäevadest, mis on nende poolt tehtud neile kinnistatud kultuuride alal;

brigaadilt või lülilt, kes on täitnud või ületanud neile määratud viljakuse plaani, kuigi väiksemas protsendis kui keskmiselt kolhoosi kohta, ei tule normipäevade mahaarvamisi teostada, vaid arvestada neile kõik normipäevad, mis on neile arvestatud ja võetud tasumisele pärast normipäevade kulutamise plaani täitmise kontrollimist.

21. Kogu arvestust normipäevade juurde- või mahaarvamise alal brigaadidele või lülidele tuleb teostada lähtudes normipäevadest, mis on kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile ja kinnitatud kolhoosnikute üldkoosoleku poolt pärast normipäevade kulutamise plaani lõplikku kontrollimist.

22. Määrata, et normipäevade juurde- või mahaarvamine kolhoosnikuile saagi eest, mis on brigaadi või lüli poolt saadud neile kinnistatud kultuuride alal, toimub proportsionaalselt kõigile normipäevadele, mis on iga kolhoosniku poolt tehtud antud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal; normipäevade juurdearvamist brigaadides ja lülides ei teostata neile kolhoosnikuile, kes kaaluva põhjuseta ei ole aasta jooksul täitnud normipäevade kohustuslikku miinimumi; normipäevade mahaarvamist ei teostata töövõimetuilt kolhoosnikuilt ja alaealistelt kuni 16 aasta vanuseni.

23. Määrata, et normipäevade mahaarvamine brigaadidelt ja lülidelt saagi koristamise plaani mittetäitmise eest ei tohi toimuda juhtudel, kui külvid on kannatanud loodusõnnetuste all, mis on tõestatud Riikliku Kindlustuse aktidega.

24. Lugeda võimalikuks kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel arvestada brigaadide ja lülide kolhoosnikuile normipäevi köögiviljade ja vaheltharitavate kultuuride alal iga kogutud saagi tsentneri eest hinnete järgi normipäevades.

Hinded saagi tsentneri kohta tuleb kindlaks määrata lähtudes brigaadile või lülile määratud saagi koristamise plaanist, kehtestatud töönormidest ja tööhinnetest, samuti plaanis ettenähtud saagi tootmiseks vajalike normipäevade arvust, kusjuures tarbe korral tuleb need hinded aasta lõpul täpsustada tegelikult tehtud tööde järgi.

25. Pikendada kehtiv kord normipäevade juurdearvamiseks lülivanemaile lüli töö juhtimise eest 2—3 protsendi suuruses normipäevade üldarvust, mis on tehtud lüli kõigi liikmete poolt lülile kinnistatud kultuuride alal.

Normipäevade juurdearvamist lülivanemale tuleb teostada iga kuu.

26. Määrata, et kolhoosnikuile seadusega määratud lisatasu arvestamisel brigaadi või lüli poolt saagi koristamise plaani ületamise eest tuleb arvesse võtta kõik jooksval aastal selle saagi saamiseks kulutatud ja pärast kontrollimist tasumiseks vastuvõetud normipäevad, s. o. normipäevad, mis on arvestatud brigaadiliikmetele, traktoristidele ja teistele kolhoosnikuile, kes töötasid tähendatud maatükil.

27. Eesti NSV Põllumajandusministeeriumil ja maakondade täitevkomiteedel sisse seada range kontroll kolhoosnikuile arvestatava lisatasu õigeaegse ja õige väljamaksmise üle.

IV. Kolhoosnikuile töötasu maksmise korra kohta loomakasvatuse alal

28. Töö organiseerimise ja töötasu maksmise korra edasiseks parandamiseks, korra loomiseks normipäevade arvestamisel ja kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmiseks loomakasvatuses kõrge produktiivsuse saamiseks ja loomade arvu suurendamiseks, soovitada kolhoosidel kindlaks määrata loomakasvatuse alal töötavaile kolhoosnikuile töötasu maksmine olenevalt nende poolt saadud piimatoodangust, villasaagist, noorloomade saamisest ja nende üleskasvatamisest, töö- ja produktiivsete loomade eluskaalu juurdekasvust ja toitumusest. Kooskõlas sellega soovitada kolhoosidel kolhoosnikute üldkoosolekute otsuse kohaselt sisse seada järgmised töökoormuse näidisnormid, tükitööhinded ja normipäevade arvestamise kord:

Hobusekasvatuses:*).

a) täiskasvanud hobuste talli tallimehele kinnistada 10 hobust ja arvestada temale töö eest hobuste talitamise alal iga looma pealt 3 normipäeva kuus. Peale selle arvestada iga saadud terve varsa eest 10 normipäeva ja iga emast võõrutamiseni kasvatatud varsa eest 15 normipäeva;

b) kuni kolme aasta vanuste noorhobuste talli tallimehele kinnistada 12 looma ja arvestada temale iga looma eest 2,5 normipäeva kuus;

c) tõunoorhobuste talli tallimehele kinnistada 6 tõuvarssa ja arvestada temale iga looma eest 5 normipäeva kuus;

d) sugutäkkude talli tallimehele arvestada iga looma eest 4 normipäeva kuus ja temale kinnistatud täkkude poolt paaritatud iga mära eest käest paaritamisel pärast tiinuse kindlakstegemist 1,5 normipäeva;

e) vanem-tallimehele arvestada temale kinnistatud hobuste talitamise eest normipäevi tallimeeste jaoks kehtestatud hinnete ja normide järgi. Peale selle arvestada temale tallimeeste töö juhtimise eest 5—10 normipäeva kuus;

f) täiskasvanud ja noorhobuste talli tallimeestele tuleb loomade tallis pidamise korral iga hea toitumusega hobuse eest täiendavalt arvestada üks normipäev, iga alla keskmise toitumusega hobuse eest aga maha arvata üks normipäev; karjaviisilise pidamise puhul iga hea toitumusega hobuse eest arvestada täiendavalt 0,5 normipäeva, iga alla keskmise toitumusega hobuse eest aga maha arvata 0,5 normipäeva.

Määrata, et normipäevade arvestamist või mahaarvamist tallimeestele teostatakse iga kuu lõpul hobuste ülevaatuse ja nende toitumuse kindlakstegemise akti alusel, mis on koostatud ja alla kirjutatud kolhoosi esimehe, revisjonikomisjoni esimehe, zootehniku või veterinaartöötaja poolt;

g) põllundusbrigaadi brigadirile tuleb iga brigaadile kinnistatud keskmise toitumusega hobuse eest arvestada 0,2 normipäeva, iga hea

*) Osalisest muudatusest ja lisatöötasu maksmisest vaata Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 26. novembri 1949 määrust nr. 38. Vastutav toimetaja.

toitumusega hobuse eest — 0,4 normipäeva kuus ja iga saadud ja emast võõrutamiseni kasvatatud varsa eest — 3 normipäeva.

Hobusemehele tuleb temale tööks kinnistatud iga keskmise toitumusega hobuse eest arvestada 3 normipäeva, hea toitumusega hobuse eest 6 normipäeva kuus ja temale kinnistatud märadelt saadud ja kuni võõrutamiseni kasvatatud iga varsa eest — 10 normipäeva.

Põllundusbrigaadide brigadiridele ja hobusemeestele normipäevi alla keskmise toitumusega hobuste eest mitte arvestada. Hobuste vigastuste või muude kahjustuste esinemisel maha arvata süüdlastelt iga hobuse seisupäeva eest kuni hobuse tervenemiseni 2 normipäeva, märade abordi eest aga — 20 normipäeva.

Veistekasvatusfarmides:

a) lüpsjale-karjatalitajale kinnistada 8—14 lehma. Lüpsjale-karjatalitajale arvestada normipäevi:

temale kinnistatud lehmade grupilt saadud iga 100 liitri piima eest karjatamisperioodil 1,2 kuni 1,8 normipäeva ja laudaperioodil — 2,2 kuni 3,2 normipäeva;

lüpsjale-karjatalitajale kinnistatud lehmadelt ja esmakordselt poeginud lehmadelt saadud iga terve vasika eest — 7 normipäeva, iga saadud ja 15—20 päeva vanuseni kasvatatud vasika eest aga 12 normipäeva. Lüpsja-karjatalitaja poolt vasikate kasvatamisel arvestatakse talle normipäevi vasikatalitajate jaoks kindlaksmääratud hinnete järgi;

b) karjatalitajale-karjasele kinnistada 30—50 lehma. Karjatalitajale-karjasele arvestada normipäevi: temale kinnistatud lehmadelt saadud iga 100 liitri piima eest karjatamisperioodil — 0,4 kuni 0,5 normipäeva ja laudaperioodil — 0,7 kuni 1,0 normipäev;

temale kinnistatud lehmadelt ja esmakordselt poeginud lehmadelt saadud iga terve vasika eest — 2 kuni 3 normipäeva;

c) vasikatalitajale kinnistada 20—25 vasikat. Vasikatalitajale arvestada vasikate eluskaalu juurdekasvu iga 10 kilogrammi eest 0,8—1,3 normipäeva, vasikate mittekaalumisel — 0,9 kuni 1,3 normipäeva iga looma eest kuus;

d) noorloomi või karjamaal või nuumalolevaid loomi talitavale karjasele kinnistada 30—50 looma.

Noorloomade talitajale-karjasele arvestada loomade eluskaalu juurdekasvu iga 10 kilogrammi eest 0,8—1,0 normipäev, loomade mittekaalumisel aga — 0,5 kuni 0,7 normipäeva iga looma eest kuus; peale selle tuleb igalt paaritusealiselt ja kolhoosi juhatuse poolt määratud tähtajal paaritatud lehmmullikalt saadud terve vasika eest arvestada 2—3 normipäeva.

Karjas või nuumalolevate loomade eluskaalu juurdekasvu iga 10 kilogrammi eest arvestada karjatalitajale-karjasele 0,8—1,2 normipäeva, loomade mittekaalumisel aga 0,6—0,8 normipäeva kuus iga looma eest.

Loomade mittekaalumisel arvestada iga kuu noorloomade, karjas ja nuumal olevate loomade vasikatalitajale, karjatalitajale-karjasele iga üle

keskmise toitumusega looma eest täiendavalt 0,5 normipäeva, iga alla keskmise toitumusega looma eest maha arvata 0,3 normipäeva.

Normipäevade arvestamist ja mahaarvamist loomade toitumuse eest teostatakse iga kuu lõpul kolhoosi esimehe, revisjonikomisjoni esimehe, zootehniku või veterinaartöötaja poolt koostatud ja allakirjutatud akti alusel;

e) sugupullide talitajale kinnistada 3—4 looma. Töö eest loomade talitamisel arvestada talitajale iga looma eest kuus 4 normipäeva ja temale kinnistatud pulli poolt paaritatud iga lehma ja lehm-mullika eest, pärast tiinuse kindlakstegemist, — 1,5 normipäeva;

f) karjatalitajale-karjasele, kes talitab ühtaegu erinevas vanuses loomade gruppe, arvestada normipäevi vastavate loomade grupi karjatalitaja-karjase jaoks ettenähtud hinnete ja normide järgi piimatoodangu noorloomade kasvatamise, noorloomade ja karjas olevate loomade juurdekaalu ja toitumuse eest;

g) tööhärgade talitajale arvestada 1,8—2 normipäeva kuus iga tema poolt talitatava härja eest.

Lambakasvatusfarmides:

a) kõiki suguküpsete lammaste gruppe talitavale karjasele kinnistada 75 utte, romaanovi tõugu lammaste gruppe talitavale karjasele — 50 utte koos talledega; lambakarjasele arvestada normipäevi järgmiselt: iga saadud ja võõrutamiseni kasvatatud talle eest, olenevalt aretatavast lammaste tõust — 1,4 kuni 1,7 normipäeva, iga säilinud täiskasvanud looma ja pärast võõrutamist iga noorlooma eest kuu lõpul — 0,15 normipäeva ja pügatud villa iga kilogrammi eest — 0,30—0,35 normipäeva;

b) lammaste poegimise ja pügamise ajaks eraldada kõiki suguküpsete lammaste gruppe talitavate lambakarjaste abistamiseks nende tööde läbiviimisel kolhoosnikuid ja arvestada neile: lambakarjastele iga säilinud 10 talle eest koos uttedega 0,2—0,4 normipäeva päevas; pügajale iga 10 kilogrammi pügatud villa eest 0,3—0,4 normipäeva.

Seakasvatusfarmides:

a) kinnistada ühele seatalitajale 7—8 emist koos põrsastega, eriseatalitaja poolt põrsaste nuumamisel, alates nende 3—4 kuu vanusest, suurendada seatalitaja töökoormust 10—12 emiseni.

Seatalitajale arvestada:

iga saadud ja võõrutamiseni kasvatatud terve põrsa eest 3 normipäeva ja iga võõrutatud põrsa eest eluskaaluga vähemalt 12 kilogrammi 4 normipäeva;

nuumsigade ja pärast võõrutamist kasvatatavate noorsigade eluskaalu juurdekasvu iga 10 kilogrammi eest — üks normipäev;

b) seatalitajale arvestada kultide heas seisukorras hoidmise ja nende hea toitumuse eest iga looma pealt 3 normipäeva kuus, kultide pealt alla keskmise toitumusega normipäevi mitte arvestada.

Linnukasvatusfarmides:

a) linnutalitajale kinnistada täiskasvanud linde: kanu — 500 või parte — 300 või hanesid — 100 või kalkuneid — 100 ja noori linde:

kanapoegi — 800 või pardipoegi — 400 või hanepoegi — 300 või kalkunipoegi — 300.

Linnutalitajale arvestada esialgselt normipäevi iga säilinud linnu eest kuus: kanade eest — 0,05 normipäeva, partide eest — 0,08 normipäeva, kalkunite ja hanede eest — 0,20 normipäeva;

b) aasta lõpul teha linnutalitajale normipäevade lõpparvestus tema poolt tegelikult saadud toodangu eest järgmiste näidishinnete alusel:

iga saja	kanamuna	eest	arvestada	1,5 normipäeva
„ „	pardimuna	„	„	4,0 „
„ „	kalkunimuna	„	„	20,0 „
„ „	hanemuna	„	„	40,0 „

iga üleskasvatatud normiks äraantud, lihaks tapetud, müüdud või farmi jäetud linnu eest arvestada: kanade eest — 0,5 normipäeva, partide eest — 0,6 normipäeva, hanede ja kalkunite eest — 0,9 normipäeva;

lindude poolt väljahautud iga 10 noorlinnu pealt arvestada: kanapoegade eest 0,8 normipäeva, pardipoegade eest — 1,5 normipäeva, kalkunipoegade eest — 2,5 normipäeva ja hanepoegade eest — 3 normipäeva;

c) kui linnutalitajale on aasta jooksul arvestatud normipäevi vähem kui toodangu järgi tuleks arvestada, arvestatakse temale täiendavalt aasta jooksul arvestatud ja toodangu järgi arvestatavate normipäevade vahe ulatuses;

kui linnutalitajale on aasta jooksul arvestatud normipäevi enam, kui saadud toodangu järgi tuleks arvestada, siis enam arvestatud normipäevad kantakse tema arvelt maha, kuid mitte üle 25% temale aastas arvestatud normipäevadest;

d) linnukasvatusfarmides, kus on kolm ja enam linnutalitajat täie töökoormusega, määratakse üks linnutalitajaist farmi juhatajaks, mitte vabastades teda lindude hooldamisest.

Linnutalitajate töö juhtimise eest arvestatakse linnukasvatusfarmi juhatajale kuus 5 kuni 10 normipäeva;

e) individuaalse munevuse arvestusega tõulinnukasvatusfarmides vähendada linnutalitajate töökoormuse norme 30% võrra, saadud toodangu eest aga hindeid tõsta 50% võrra.

29. Soovitada väikseid loomakasvatusfarme omavaid kolhoosidel, kus ei ole võimalik kolhoosnikuile kinnistada ühte gruppi kuuluvaid loomi kindlaksmääratud koormuse normide ulatuses, kinnistada loomakasvatuse alal töötavaile kolhoosnikuile loomi erinevate gruppide ja liikide järgi või anda neile täiendavalt teisi töid, mis võimaldavad neil ühendada neid töid loomade ja lindude hoolitsemise tööga. Väiksemates farmides töötavaile kolhoosnikuile tuleb normipäevade arvestamist teostada käesoleva määrusega vastavate loomade ja lindude gruppide jaoks kindlaksmääratud hinnete alusel.

30. Soovitada kolhoosidel komplekteerida loomakasvatusbrigaadid kogenud kolhoosnikutega ja kinnistada igale loomakasvatusbrigaadile produktiivsed ja veoloomad, vajalik inventar ja loomakasvatuse ehitised.

31. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid organiseerima loomade kinnistamise näidisnormide ja -hinnete alusel igas kolhoosis 1948. a. kohta töönormide ja tööhinnete väljatöötamise ja kinnitamise normipäevades saadud toodangu eest ja teiste kvalitatiivsete näitajate väljatöötamise ja kinnitamise loomakasvatuses, rakendades sellele tööle loomakasvatuse eriteadlasi, farmide juhatajaid ja eesrindlikke kolhoosnikuid. Ühtlasi tuleb normide ja hinnete väljatöötamisel kindlaks määrata karjatamis- ja laudaperioodi jaoks ettenähtud erinevate piimatoodangu-normide rakendamise kalendrilised tähtajad.

32. Pidada vajalikuks, et kolhoosides teostataks iga aasta kolhoosnikuile loomade kinnistamise alal kehtivate normide täitmise kontrolli ja nende normide revideerimist. Neil juhtudel, kui normid osutuvad mittevastavaiks loomade produktiivsuse alal saavutatud tasemele ja loomakasvatusfarmides töö mehhaniseerimisele, teha neis normides üldkoosolekute otsuste põhjal muudatusi, mis kindlustavad tööjõudluse edasist tõusu.

V. Töötasu maksmise kohta kolhooside esimeestele, brigadiridele, farmide juhatajaile, loomakasvatuse juhatajaile ja arveametnikele (raamatupidajaile)

33. Kolhooside esimeeste materiaalse huvi tõstmiseks põllumajanduskultuuride kõrgete saakide saamisel, ühiskondliku loomakasvatuse arendamisel ja rahaliste tulude suurendamisel panna ette kolhoosidele arvestada neile normipäevi iga töökuu eest järgmiselt:

a) kolhoosi külvipindala (kaasa arvatud köögiviljaaiad, viljapuu- ja marjaaiad)	Kolhoosi esimehele arvestada normipäevi külvipindala eest
kuni 60 ha	22
61 ha kuni 100 ha	27
101 ha „ 300 ha	30
301 ha „ 500 ha	33
501 ha „ 700 ha	36
701 ha „ 1000 ha	42
1001 ha „ 1500 ha	48
üle 1500 ha	54

b) farmis olevate loomade arvu juures						Kolhoosi esimehele arvestada normipäevi iga farmi eest
lehmi		emiseid		uttesid		
5 kuni	10	4 kuni	6	30 kuni	100	5
11 „	20	7 „	10	101 „	200	6
21 „	40	11 „	15	201 „	350	7
41 „	60	16 „	20	351 „	550	8
61 „	80	21 „	25	551 „	750	9
81 „	100	26 „	30	751 „	1100	11
101 „	150	31 „	35	1101 „	1600	14
üle	150	üle	35	üle	1600	18

Määrata, et kindlaksmääratud miinimumi mittetäitmisel kolhooside poolt neile ettenähtud karja emasloomade arvu alal tuleb kolhoosi esimehe töötasu vähendada iga miinimumi mittetäitnud farmi osas 10% võrra käesolevas punktis ettenähtud normipäevade kogusest; *)

c) märade arvu juures: kuni 5 pead — kaks normipäeva, 6 kuni 15 pead — neli normipäeva, 16—25 pead — kuus normipäeva, 26 kuni 35 pead — kaheksa normipäeva, 36 kuni 50 pead — kümme normipäeva, 51 kuni 75 pead — kolmteist normipäeva ja üle 75 pea — viisteist normipäeva;

d) kui kolhoosi linnukasvatusfarmis on linde kuni 200 kana või 100 parti või 50 hane ja kalkunit — 3 normipäeva, 200 kuni 500 kana või 100 kuni 250 parti, või 50 kuni 125 hane ja kalkunit — 5 normipäeva, 500 kuni 1000 kana või 250 kuni 500 parti, või 125 kuni 250 hane ja kalkunit — 7 normipäeva ja üle 1000 kana või 500 pardi, või 250 hane ja kalkuni — 10 normipäeva.

Lubada kolhoosidel, kolhoosnikute üldkoosolekute otsusel kehtestada ülaltähendatud töötasu maksmise kord kolhooside esimeestele 1. jaanuarist 1949. a.

34. Maksta kolhooside esimeestele iga kuu rahalist juurdemaksu järgmises suuruses: aastase rahalise tulu üldsumma juures kuni 10 tuh. rbl. — 25 rubla, 10 kuni 25 tuh. rbl. — 50 rubla, 25 kuni 50 tuh. rbl. — 75 rubla, 50 kuni 100 tuh. rbl. — 125 rubla, 100 kuni 200 tuh. rbl. — 150 rubla, 200 kuni 300 tuh. rbl. — 175 rubla, 300 kuni 400 tuh. rbl. — 200 rubla, 400 kuni 500 tuh. rbl. — 225 rubla, 600 kuni 700 tuh. rbl. — 275 rubla, 700 kuni 800 tuh. rbl. — 300 rubla, 800 kuni 900 tuh. rbl. — 325 rubla, 900 tuh. kuni miljon rubla — 350 rubla, miljon rubla ja üle selle — 400 rubla.

Kuni aastase rahalise tulu lõpliku selgitamiseni kindlaks määrata juurdemaksu suurus kolhooside esimeestele, lähtudes eelmise aasta rahalise tulu summadest ja esimest aastat töötavates kolhoosides aastaeelarves projekteeritavatest rahalistest tuludest. Iga kuu välja maksta esimeestele 70% määratud juurdemaksust.

Rahalise juurdemaksu lõplikku arveldust kolhoosi esimehega teostada aasta lõpul, pärast aastaaruande kinnitamist kolhoosnikute üldkoosoleku poolt ja pärast kolhoosi aastaaruande läbivaatamist maakonna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

35. Jätta kehtima kord, mille kohaselt põllumajanduskultuuride saagi kogumise ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamise eest kolhoosi esimehele arvestatakse täiendavalt normipäevi ja antakse rahalist juurdemaksu:

---

*) Osaliselt muudetud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 10. detsembri 1949. a määrusega nr. 965.

Plaani ületamise eest viljasaagi ja loomakasvatuse produktiivsuse alal	Plaani ületamise määr	Täiendavalt arvestatakse juurde igakuisele töötasule normipäevades ja rahalisele juurdemaksule
Keskmiselt kõigi teraviljaliikide alal .	kuni 10% 11—25% üle 25%	15% 25% 40%
Kõigi tehniliste, köögiviljakultuuride ja kartuli alal	kuni 10% 11—25% üle 25%	15% 25% 40%
Kahe ja enam loomakasvatusfarmi alal	kuni 10% 11—25% üle 25%	15% 25% 40%

Peale selle arvestada kolhooside esimeestele aasta lõpul iga loomaliigi alal loomakasvatuse arendamise plaani ületamise iga protsendi eest juurde üks protsent normipäevadest, mis on temale arvestatud aasta kohta põhitöötasuna loomakasvatuse alal.

36. Määrata, et täiendav tasu kolhooside esimeestele viljakuse plaani ületamise eest antakse külviplaani täitmise tingimusel käesoleva määruse punktis 35 tähendatud kultuuride alal.

37. Soovitada kolhoosidel maha arvata kolhooside esimeestelt saagi kogumise plaani mittetäitmise iga protsendi eest keskmiselt kõigi teraviljakultuuride alal üks protsent normipäevadest, tähtsamate tehniliste kultuuride alal — üks protsent, köögiviljakultuuride ja kartuli alal — üks protsent, ühiskondliku loomakasvatuse arendamise plaani täitmise iga protsendi eest iga loomaliigi alal — üks protsent ja piimatoodangu plaani iga mittetäidetud protsendi eest — üks protsent.

Kolhoosi esimehelt mahaarvamisele kuuluvate normipäevade arv ei tohi siiski ületada 25% temale aasta kohta põhitöötasu alusel arvestatud normipäevadest.

38. Arvestada täiendavaid normipäevi, sõltuvalt tööstaažist, kolhooside esimeestele, kes töötavad kolhoosis kolmandat aastat — 5 protsenti, neljandat ja viiendat aastat — 10 protsenti, neile, kes on töötanud viis ja enam aastaid — 15 protsenti iga kuu neile arvestatavate normipäevade arvust.

39. Soovitada kolhooside juhatustel igakuist normipäevade arvestamist brigadiridele teostada sõltuvalt nende töö mahust järgmises ulatuses:

a) põllundusbrigaadide brigadiridele arvestada normipäevi iga kuu:

Brigaadidele kinnistatud külvipindalaga	Teravilja ja tehniliste kultuuride (lina, kanepi, suhkrupeedi, tubaka, mahorka, ravimtaimede jt.) külvidega kolhoosides
kuni 60 ha	kuni 20
61 kuni 100 „	„ 35
101 „ 300 „	„ 40
301 „ 500 „	„ 45
501 „ 700 „	„ 50
üle 700 „	„ 55

b) köögiviljaharimisbrigaadide brigadiridele:

köögiviljaaia pindala pealt mittekastetava	kastetava	arvestada iga kuu normipäevi
10 kuni 20 ha	5—10 ha	kuni 30
21 „ 30 „	11—15 „	„ 40
31 „ 40 „	16—20 „	„ 45
üle 40 „	üle 20 „	„ 50

Neil juhtudel, kui köögiviljaharimisbrigaadidele on samuti kinnistatud ka marja- ja viljapuuaedu, tuleb köögiviljaharimisbrigaadide brigadiridele arvestada iga kuu täiendavalt juurde kaks normipäeva viljapuuaia iga hektaari pealt.

40. Kolhoosides, kus on juba võrdlemisi suuri viljapuu- ja marjaaedu, ja kus töötavad iseseisvad aiandusbrigaadid, tasuda nende brigaadide brigadiridele järgmises ulatuses:

noorte viljapuu- ja marjaaedade pindala pealt:	viljakandjate viljapuu- ja marjaaedade pindala pealt:	arvestada iga kuu normipäevi:
10 kuni 20 ha	5 kuni 10 ha	kuni 45
üle 20 „	üle 10 „	„ 50

41. Arvestada täiendavalt juurde normipäevi, sõltuvalt tööstaažist, põllundus-, köögiviljaharimis- ja aiandusbrigaadide brigadiridele, kes töötavad kolhoosis kolmandat aastat — 5 protsenti, neljandat ja viiendat aastat — 10 protsenti, neile, kes on töötanud viis ja enam aastaid — 15 protsenti neile iga kuu arvestatavatest normipäevadest.

42. Külviplaani täitmisel ja saagi kogumise plaani ületamisel kõigi teraviljaliikide, tehniliste-, köögivilja-, söödakultuuride ja kartuli alal arvestada brigadiridele täiendavalt juurde nende kultuuride iga liigi alal saagi kogumise plaani ületamise iga protsendi eest üks protsent neile aastas põhitöötasuna arvestatud normipäevadest.

Saagi kogumise plaani mittetäitmisel tuleb plaani mittetäitmise iga protsendi eest kõigi nimetatud kultuuride liigi alal vähendada brigadiride normipäevi ühe protsendi võrra, kuid mitte üle 25 protsendi neile aastase põhitöötasuna arvestatud normipäevadest.

43. Soovitada kolhoosidel määrata loomakasvatusfarmidele juhatajad, kui farmides on emasloomi vähemalt: hobusekasvatusfarmis — 20 mära, veisekasvatusfarmis — 35 lehma, seakasvatusfarmis — 20 emist, lambakasvatusfarmis — 800 utte.

Kolhoosides, kus emasloomade arv on väiksem, määrata loomakasvatusfarmide juhatajad ja arvestada neile, sõltuvalt farmide arvust ja suurusest, 30 kuni 50 normipäeva kuus.

Neil juhtudel, kui kolhoosi loomakasvatusfarmi juhataja ei ole täies ulatuses koormatud loomakasvatuse juhtimise tööga, kinnistatakse temale loomi talitamiseks, loomakasvatuse juhtimise eest aga arvestatakse temale täiendavalt 10 kuni 15 normipäeva kuus.

44. Sõltuvalt töömahust arvestatakse farmide juhatajaile kuus:

a) hobusekasvatusfarmi juhatajale, kui farmis on:
20—40 mära . . . . . kuni 40 normipäeva
40—60 „ . . . . . „ 45 „
üle 60 „ . . . . . „ 50 „

b) veisekasvatusfarmi juhatajale, kui farmis on:
35—50 lehma . . . . . kuni 40 normipäeva
50—80 „ . . . . . „ 45 „
üle 80 „ . . . . . „ 50 „

c) seakasvatusfarmi juhatajale, kui farmis on:
20—25 emist . . . . . kuni 40 normipäeva
25—30 „ . . . . . „ 45 „
üle 30 „ . . . . . „ 50 „

d) lambakasvatusfarmi juhatajale, kui farmis on:
800—1000 utte . . . . . kuni 40 normipäeva
1000—1500 „ . . . . . „ 45 „
üle 1500 „ . . . . . „ 50 „

45. Arvestada täiendavalt normipäevi, sõltuvalt tööstaažist, farmide juhatajaile ja loomakasvatuse ala juhatajaile, kes töötavad kolhoosis kolmandat aastat — 5 protsenti, neljandat ja viiendat aastat — 10 protsenti, viis ja enam aastaid — 15 protsenti neile iga kuu arvestatavaist normipäevadest.

46. Suurtes turutoodangulistes piimafarmides ja seakasvatusfarmides määrata kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt iga 100 lehma ja 30 emise kohta brigadirid, vabastamata neid loomade talitamise tööst.

Normipäevi brigadiridele tuleb arvestada vastavalt hinnetele, mis on kindlaks määratud kolhoosnikuile, kes talitavad vastavaid loomagruppe, ja brigaadi töö juhtimise eest arvestada 5 kuni 10 normipäeva kuus.

47. Loomade arvu kasvu suurendamise plaani ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani täitmisel arvestada farmide juhatajaile, loomakasvatuse ala juhatajaile täiendavalt kõigi loomaliikide alal loomade arvu suurendamise ja nende produktiivsuse plaani ületamise iga protsendi eest üks protsent neile põhitöötasuna aasta kohta arvestatud normipäevadest.

Kui farmide juhatajad ja loomakasvatusala juhatajad ei täida plaani loomade arvu suurendamise ja loomade produktiivsuse suurendamise alal, tuleb neilt maha arvata üks protsent normipäevadest iga protsendi eest, mille võrra nad ei ole täitnud iga loomaliigi alal loomakasvatuse ja produktiivsuse plaani, kuid mitte rohkem kui 25% neile aasta kohta arvatud normipäevadest.

48. Kõigi põllumajanduslike tööde õigeaegseks läbiviimiseks kolhoosides, et kindlustada seega kolhoosidele kõrge saagi saamise ja loomakasvatuse edasise arendamise, kolhoosnikuile aga kõrgemat naturaal- ja rahalist tulu normipäevade järgi, määrata igale töövõimelisele kolhoosnikule kohustuslikuks miinimumiks aastas 120 normipäeva, täites põllumajanduslike tööde hooaegade järgi:

kuni 15. juunini vähemalt 30 normipäeva, 15. juunist kuni 15. augustini — 35 normipäeva, 15. augustist kuni 15. oktoobrini — 45 normipäeva, ülejäänud normipäevi võib välja töötada pärast 15. oktoobrit.

Määrata kohustuslikuks normipäevade miinimumiks kolhoosnikute alaealistele perekonnaliikmetele 12 kuni 16 aasta vanuses vähemalt 50 normipäeva aastas. Ette panna kolhoosidele välja anda alaealistele tööraamatud ja alaealiste poolt väljatöötatud normipäevad arvestada eraldi.

Määrata, et brigadirid, farmide juhatajad, samuti kogu administratiiv- ja teenindava personali hulka kuuluvad isikud kolhoosides, välja arvatud suurte kolhooside esimehed ja arveametnikud, on kohustatud vahetult osa võtma kolhoosi tööde täitmisest põllul ja farmides ning kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt välja töötama vähemalt 25 protsenti valitsuse poolt kolhoosnikuile määratud normipäevade miinimumist.

49. Soovitada kolhoosidel kindlaks määrata kolhoosi arveametniku (raamatupidaja) töötasu sõltuvalt tema töömahust ja kvalifikatsioonist 60 kuni 80 protsendi ulatuses normipäevadest ja rahalisest juurdemaksust, mis arvestatakse kolhoosi esimehele. Arvepidamise hea sisseseadmise eest anda arveametnikule (raamatupidajale) täiendavat töötasu 50% ulatuses kolhoosi esimehe poolt saadavast täiendavast tasust.

Peale selle arvestada täiendavalt kolhoosi arveametnikule (raamatupidajale), kes töötab sellel ametikohal antud kolhoosis kolmandat aastat — 5 protsenti, neljandat ja viiendat aastat — 10 protsenti, ja neile, kes on töötanud viis ja enam aastaid — 15 protsenti normipäevadest temale normipäevades määratud põhitöötasust.

Ebarahuldava arvepidamise, mitteõigeaegse ja halvakvaliteedilise aastaaruande koostamise eest kolhoosnikute üldkoosolek, kolhoosi juhatuse, revisjonikomisjoni või maakonna põllumajandusosakonna ettepanekul vähendab kolhoosi arveametniku (raamatupidaja) töötasu kuni 10 protsenti tema poolt aasta jooksul väljatöötatud normipäevade arvust.

Majandi haru .....
(taimekasvatus, loomakasvatus, abikäitised, ehitus, üldmajanduslikud tööd jne.)

Lisa nr. 1.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 16. juuli 1948. a. määruse nr. 668 juurde

Tehtud tööde ja normipäevade arvestamise raamat

Kultuuri või farmi nimetus

Kuu ja päev	Normipäevade arvestuslehtede numbrid	Tööde nimetus	Kokku kolhoosis, brigaadis, farmis ja mujal		Sealhulgas: (ära näidata brigaadide, lülide numbrid, farmide, abikäitiste, ehitusliikide jms. nimetused)									
			Töömaht (ha, tsent., kuhjad, kg, tükki jne.)	Normipäevade kulutus	Töömaht	Normipäevade kulutus	Töömaht	Normipäevade kulutus	Töömaht	Normipäevade kulutus	Töömaht	Normipäevade kulutus	Töömaht	Normipäevade kulutus
		Plaanis ette nähtud												

Karusloomade kasvatuse organiseerimisest ja töötasu arvestamisest kolhoosides.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. juuni 1949. a. määrus nr. 468, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 18, 120.) (Väljavõte.)

Karusloomakasvatuse kui kolhoosides tähtsa majandusliku kõrvalharu organiseerimiseks ja kolhoosnikute töötasu õige arvestamise kindlustamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

2. Soovitada kolhoosidel era-karusloomakasvatajate kolhoosi astumisel nende kasvandusi ühistada farmide organiseerimiseks koos vajalike hoonete ja puuridega, välja arvatud loomad ja puurid, mis jäävad kolhoosnikutele isiklikuks pidamiseks.

3. Lubada kolhoosnikutele jätta isiklikuks pidamiseks 3 täiskasvanud hõbe-, sini- või plaatinarebast koos noorrebaste ja vajalike puuridega.

4. Soovitada kolhoosidel kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt ajutiselt rakendada karusloomа- (hõbe-, sini- ja plaatina- ning teiste rebaste) farmides töötasu arvestamisel järgmised näidistöönormid ja töötunnid normipäevades:

a) kinnistada ühele karusloomakasvatajale (hooldajale) 15—20 emarebast koos poegade ja isarebasega;

b) arvestada karusloomakasvatajale kuus iga emas- ja isasloomа eest, mis on säilitatud kuu lõpuni, 1,1—1,3 normipäeva;

c) arvestada iga sündinud ja imetamisaja lõpuni säilitatud rebasepoja eest 0,2—0,4 normipäeva kuus;

d) arvestada pärast imetamise lõppu kuni tapmiseni kasvatatud iga noorrebase eest 0,3—0,5 normipäeva kuus;

e) arvestada rebasetalitajale täiendavalt iga müüdud I sordi rebasenaha, samuti põhikarja jäetud rebase või tõuloomaks müüdud rebase eest aasta lõpul 2 normipäeva;

f) farmidele antud poegade saamise plaani ületamise ning üle plaani saadud poegade säilitamise eest kuni tapmiseni või suguloomadeks müü-

miseni või põhikarja üleviimiseni arvestada hooldajale tema poolt saadud ja üleskasvatatud rebase eest täiendavalt 10 normipäeva;

g) suuremates farmides, kus töötab 3—4 hooldajat täie koormatusega, määrata üks hooldajatest farmi juhatajaks vabastamata teda otsesest tööst, kuid farmis töö juhtimise eest määrata talle täiendavalt 5—10 normipäeva kuus.

Paaritus- ja poegimishooajal määrata hooldajale lisatööjõude abiks, arvestades neile 1 normipäev iga paaritatud ja tiinestunud emarebase eest ning 1 normipäev korraliku poegimise eest.

Traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitav tüüpleping. *)

Meie, ... traktorijaam direktori .....
..... isikus ja ..... kolhoos
(perekonna-, ees- ja isanimi)
esimehe ..... isikus sõlmisime käesoleva lepingu,
(perekonna-, ees- ja isanimi)
seades endale ülesandeks põllunduse heinaväljasüsteemi kiireima sisseviimise ja õige rakendamise, mehhaniseerida maksimaalselt tööd põllunduses, söödavarumises ja palju tööd nõudvad protsessid loomakasvatusfarmides ning kindlustada 19.... aastal põllumajanduslike kultuuride saagid ning loomakasvatuse produktiivsus vähemalt:

põllumajanduslike kultuuride alal:

teraviljakultuuridel ..... tsentnerites hektaarilt,
sealhulgas: taliviljakultuuridel ..... tsentnerites hektaarilt
(nimetada kultuurid)
.... ,, ,,
.... ,, ,,
suviviljakultuuridel ..... ,, ,,
(nimetada kultuurid)
.... ,, ,,
.... ,, ,,
.... ,, ,,
.... ,, ,,
tehnilistel kultuuridel ..... ,, ,,
(nimetada kultuurid)
.... ,, ,,
.... ,, ,,
.... ,, ,,
päevalillel ..... ,, ,,
.... ,, ,,
.... ,, ,,
.... ,, ,,

*) Kinnitatud NSVL Ministrite Nõukogu poolt 19. detsembril 1949. a.

mitmeaastasel põldheinal:

heina .....
seemneid .....

Söödajuurviljal .....

.....

.....

kindlustada puude juurdumist põllukaitse metsaribades vähemalt .....
..... protsenti;

loomakasvatuse produktiivsuse alal:

piimatoodangu ühe söödaloleva lehma kohta ..... kilogrammi

villapõe ühe lamba kohta .....

.....

.....

.....

Sel otstarbel võtavad traktorijaam ja kolhoos endale lepingu järgi järgmised kohustused:

I. Traktorijaam kohustub:

1. Teostama kolhoosis oma traktoritega, põllutöömasinate ja — riistadega 19..... a. järgmised tööd:

Tööde liigid	Tööde maht (ha-des)	Kvaliteedi näitajad (sügavus sm, korduste arv jne.)	Tööde teostamise tähtaeg (töö-päevades)	Märkused
I. Kevadine periood.				
1. Sügiskünni ja kesa äestamine kevadel				
2. Taliviljade äestamine kevadel				
3. Sügiskünni ja kesa kultiveerimine kevadel				
4. Kevadkünd eelkoorijatega				
5. Suvi-teraviljakultuuride külv . . . . . sealhulgas ristkülv				
6. Tehniliste kultuuride külv				
7. Metsaistutamine kevadel ja põllukaitse metsaribade külv seemnega masinate abil				
8. Silokultuuride külv				
9. Heintaimede külv				

Tööde liigid	Tööde maht (ha-des)	Kvaliteedi näitajad (sügavus sm, korduste arv jne.)	Tööde teostamise tähtaeg (töö-päevades)	Märkused
10. Juurvilja külv				
11. Niisutusvagude ajamine				
12. Kesakünd eelkoorijateta				
sealhulgas metsaistutamise alla . . .				
13.				
. . . . .				
II. Suvine periood.				
14. Kesaharimine:				
esimene kesaharimine				
teine kesaharimine				
kesa esimene kultiveerimine				
kesa teine kultiveerimine				
kesa kolmas kultiveerimine				
kesa neljas kultiveerimine				
. . . . .				
. . . . .				
15. Rühvelkultuuride vahelharimine . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
16. Heinakoristamine				
. . . . .				
. . . . .				
17. Sileerimine				
. . . . .				
18. Põllukaitse metsaribade vahede kultiveerimine				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
19.				
. . . . .				
III. Suve-sügisene periood.				
20. Teravilja koristamine kombainidega . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
21. Teravilja koristamine lihtsate masinatega				
22. Tehniliste kultuuride koristamine . . .				
23. Põldheina seemnepõldude koristamine kombainidega				
. . . . .				
24. Põldheina seemne peksmine ja hõõrumine				
25. Pärastkoristusaegne kõrrekoorimine . .				
. . . . .				

Tööde liigid	Tööde maht (ha-des)	Kvaliteedi näitajad (sügavus sm, korduste arv jne.)	Tööde teostamise tähtaeg (töö-päevades)	Märkused
26. Talvvilja külv				
sealhulgas ristkülviga				
27. Sügiskünd eelkoorijatega				
. . . . .				
sealhulgas mitmeaastase põldheina põllul, söödil, uudismaal				
. . . . .				
. . . . .				
28. Sügiskünd metsaistutamise jaoks . . .				
. . . . .				
29. Puhta kesa künd eelkoorijatega . . .				
30. Viljapeks (tonnides)				
31.				
. . . . .				
IV. Tööd loomakasvatuses ja teised põllumajanduslikud tööd.				
32. Tööd loomakasvatusfarmides: lammaste pügamine elektri abil (loomade arv)				
. . . . .				
. . . . .				
33. Tööd heina- ja karjamaade ning teiste põllumajanduslike kõlvikute põhiliseks parandamiseks				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
34. Maatükkide planeerimine				
. . . . .				
. . . . .				
35. Kaevude, tammide, tiikide ja veekogude ehitamine				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
36. Mitmeaastaste istanduste istandiku rajamine				
. . . . .				
. . . . .				
37.				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				

Märkused: 1. Käesolevas punktis toodud tööde loetelu on näitlik ja teda võib täiendada kolhoosiga lepingut sõlmides teiste tööliikidega niihästi põllunduses kui ka loomakasvatusfarmide teenindamisel (kartulipanek ja -võtmine, peedi harvendamine, kesa korduskünd suvinisu jaoks idarajoonides, niisutusvõrgu teostamine, söötade töötlemine ja teised tööd) vastavalt kolhoosi majapidamise iseärasustele.

2. Üksikute tööliikide alguse kalendrilised tähtajad määratakse kindlaks kokkuleppel enne nende tööde algust traktorijaama ja kolhoosi vahel arvestades seda, et tööd oleksid läbi viidud paremate agrotehnilistel tähtaegadel, missugused on määratud kindlaks antud rajooni kolhooside jaoks; kokkuleppele kirjutavad alla traktorijaama direktor ja kolhoosi esimees ja tema on käesoleva lepingu lahutamata osa. Kesakünni ja sügiskünni teostamise kohta määratakse lepingus tööde lõpetamise kalendrilised tähtajad.

3. Lepingule lisatakse juurde kolhoosi maatükkide loetelu, milledel traktorijaam teostab töid ja tähendatakse külvikorra põllud.

2. Vastavalt traktoribrigaadide aasta tootmisülesannetele andma brigaadidele ülesanded, näidates ära iga liigi töö mahu ja agrotehnilised nõudmised nende täitmise kvaliteedi kohta antud kolhoosis.

Esmajärjekorras teostama kolhoosi seemnepõldude harimist.

3. Osutama kolhoosile abi riiklike plaanide täitmisel söödavarumise, põllukaitsemetsa istutamise, niisutatavate maa-alade, tiikide ja basseinide ehitamise alal, samuti tehnilist abi palju tööd nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimise masinate ja energeetiliste seadmete monteerimisel loomakasvatuses ning teostama tehnilist järelevalvet masinate ja energeetiliste seadmete ekspluateerimise üle.

Teostama täiendava kokkuleppe alusel monteerimistööde täielikku tehnilist juhtimist kolhoosis ning täitma vahetult tööd palju tööd nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimise masinate ja energeetiliste seadmete monteerimise alal: lammaste mehhaanilise pügamise elekterniitmise agregaatide, söötade töötlemismasinate (juurviljalõikajate, õlikookide purustajate, haamerpurustajate, heinajahvatajate, söödaaurutajate, juur- ja mugulviljapesijate, kartulitampijate, hekslimasinate), lüpsimasinate, automaatjootjate, pumpade ja tuulemootorite, piima töötlemismasinate ning teiste masinate ja seadmete monteerimise alal.

4. Kindlustama omal kulul traktorid, kombainid ja jõumasinad põletis- ja määrdeainetega ning gaasigeneraatori küttega, samuti põletis- ja määrdeainete vedu Naftaturustuse Peavalitsuse baasidest traktorijaama naftabasseini.

Juhul, kui kolhoos võtab oma transpordiga osa põletis- ja määrdeainete veost Naftaturustuse Peavalitsuse baasidest traktorijaama majandisse, tasuma kolhoosile nende naftaproduktide veokulud ühtsete tariifide järgi, mis kehtestatud hobu- ja autovedudeks.

Samuti maksma kolhoosile tema poolt gaasigeneraatori kütte varumise ja valmistamise eest traktorijaama traktoritele traktorijaama tootmisfinantsplaanis kindlaksmääratud klotside plaanilise omahinna ulatuses.

Märkus: Neil juhtudel kui kolhoos toimetab põletis- ja määrdeained Naftaturustuse Peavalitsuse baasidest otse traktorite töökohale ja vahemaa ei ületa keskmist kaugust traktorijaama keskusest traktoribrigaadini, toimub vedu kolhoosi kulul.

5. Teostama omal kulul kogu vajaliku remondi traktoritele, jõumasinatele, põllutöömasinatele ja -riistadele, samuti maksma jaama agronoomilise ja tehnilise personali palgad.

Toimetama traktorid, kombainid, viljapeksumasinad ja muud komplitseeritud masinad traktorijaama majandist töökohale kolhoosis ja tagasi oma vahenditega ja omal kulul.

6. Tasuma omal kulul traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele ja nende abidele rahalise tasu garanteeritud miinimumi vastavalt nende poolt kolhoosis väljatöötatud normipäevadele.

7. Tasuma omal kulul kombainerite, viljapeksumasinate masinistide ja kaalujate tööd ning maksma rahalise tasu garanteeritud miinimumi osa iseliikuvate traktorniidumasinate juhtidele, laiahaardelistel heinaniidumasinatel töötavatele masinistidele, lina ja kanepi koristamise masinatel töötavatele masinistidele ja lina ja kanepi peksmise, ristikheinaseemnete peksmise ja hõõrumise alal, lina ja kanepi ropsimise masinatel töötavatele masinistidele.

8. Tasuma omal kulul traktorijaama poolt traktorite, kombainide, põllutöömasinate ja -riistade remondile rakendatud kolhoosnike-traktoristide ja traktoribrigaadi teiste töötajate tööd.

9. Teostama oma jõududega kolhoosnike-traktoristide ja komplitseeritud masinate masinistide ettevalmistust ja nende kvalifikatsiooni tõstmist, samuti ette valmistama kolhoosnikke, kes kolhoosi poolt määratud töötama haakemasinatel.

10. Teostama kolhoosi agronoomilist teenindamist, osutama kolhoosile praktilist abi töö organiseerimise parendamiseks, tööjõudluse tõstmiseks ja töötasu maksmise korrastamiseks suunatud abinõude rakendamisel ja missugused on näidatud NSVL Ministrite Nõukogu määruses 19. aprillist 1948. a. nr. 1259 ja NSVL Valitsuse teistes otsustes, samuti osutama kolhoosile praktilist abi kolhoosikaadri ettevalmistamisel ja arvestuse korrastamisel kolhoosis.

II. Kolhoos kohustub:

11. Tasuma õigeaegselt ja täies ulatuses traktorijaama poolt kolhoosile tehtud põllumajanduslike tööde eest natuuras normide järgi, mis on määratud NSVL Valitsuse poolt iga liigi traktoritööde kohta, olenevalt nende täitmise aegadest ja saagisusest.

Kogu naturaaltasu, mis kuulub tasumisele masina-traktorijaama tööde arvete järgi, andma riigile NSVL Valitsuse poolt kindlaksmääratud korras ja tähtaegadel.

Naturaaltasuna andma põllumajandussaadusi, mis kvaliteedilt vastavad kohustuslike müüginormide või kontrakteerimise kohta määratud konditsioonidele.

12. Andma naturaaltasu traktorijaama tööde eest nisu, rukki, kaunviljade, tatra, hirsi ja teiste kultuuride (kaer, oder, okasnisu, sorgo ja džugaru) alal, välja arvatud koristamine kombainidega, viljapeksutööd, teravilja sorteerimine ja vedu, vastavalt nende kultuuride vahekorrale, mis on kindlaks määratud kolhoosile kohustuslike teraviljanormide täitmiseks.

Traktorijaama tööde eest ülejäänud kultuuride alal, samuti kombainidega viljakoristamise, viljapeksmise, teravilja sorteerimise ja veo eest andma naturaaltasu samas kultuuris vastavalt tehtud tööle.

13. Toimetama oma transpordivahenditega ja omal kulul raudteejaamadesse, sadamatesse, elevaatoritesse ja tehastesse põllumajandussaadused, mis kuuluvad tasumisele traktorijaama tööde eest.

14. Tasuma traktorijaama tööde eest, mille kohta on ette nähtud rahaline tasu — rahas vastavalt NSVL Põllumajanduse Ministeeriumi ja NSVL Rahandusministeeriumi poolt üksikute tööliikide kohta kindlaksmääratud hinnetele.

Tasumist teostama traktorijaama arvete järgi järgmistel tähtaegadel:

.....

.....

Märkus: Traktorijaama arvete tasumise tähtajad tehtud tööde eest määratakse kindlaks kolme kuu piirides nende kätteandmise päevast kolhoosile, kuid mitte hiljem kui jooksva aasta 1. detsembriks.

15. Teostama eranditult kõik põllutööd, sealhulgas ka traktoritööd, kolhoosi enda tööjõududega, kindlustama traktorite, jõumasinate, viljapeksumasinate, kombainide ja teiste masinate täielikku kasutamist, kõigi tööde täitmist käesolevas lepingus kindlaksmääratud tähtaegadel.

Eraldama kogu põllutööde hooajaks haakemasinatega töötamiseks ning traktorite ja põllutöömasinate teenindamiseks täielikult ettevalmistatud kolhoosnikke.

Eraldama kolhoosnikute hulgast traktoristide ettevalmistamiseks ..... inimest, kombainerite ettevalmistamiseks ..... inimest ning komplitseeritud masinate masinistide ettevalmistamiseks ..... inimest.

16. Häireteta toimetama oma transpordivahenditega ja omal kulul traktorijaama ladudest töökohale kolhoosis põletis- ja määrdeained traktoritele, kombainidele ja jõumasinatele, samuti toimetama vett traktorite töökohale, kinnistades selleks kogu põllutööde ajaks ..... kolhoosnikut ning eraldades selleks järgmised transpordivahendid ja veoloomad: .....

.....

Teostama puidu varumist ja sellest klotside valmistamist kolhoosis töötavate gaasigeneraator-traktorite jaoks.

Märkus: neil juhtudel, kui põletis- ja määrdeained toimetatakse traktorijaama ladudest traktoribrigaadidesse traktorijaama vahendite abil, kolhoos tasub selle töö eest rahas autovedudeks kehtivate ühtsete tariifide järgi.

17. Tööaja produktiivsemaks kasutamiseks samuti traktorite ja masinate töövõime täielikumaks ärakasutamiseks, ning kolhoosi põllutöö-, loomakasvatuse- ja traktoribrigaadidele sobivate elukondlike tingimuste loomiseks organiseerima põllutööde perioodiks brigaadidele põllulaagrid neis kohtades, mis asuvad küladest üle 8 km eemal. Ehitama põllulaagritele alalised ja suveühiselamud, köögid, sööklad, lihtsamad põletisaine hoiukohad, samuti katusealused ja kuurid masinate hoidmiseks.

18. Kindlustama traktorite, kombainide, viljapeksumasinate, haakemasinate ja põletisainete korralikku valvet kolhoosis töötavates traktoribrigaadides, eraldades selleks ..... kolhoosnikut.

19. Saagi koristamisel kombainidega teostama põldude äärte lahtiniitmist ja nurkade ümardamist vikatiga, kindlustama terade pidevat äravedu kombainide juurest ning puhastama põllud õigeaegselt õlgedest, aganatest ja muudest viljalõikuse jäätmetest.

20. Remontima kolhoosi kogu põllumajandusliku inventari kevadkülviks hiljemalt ..... ja viljakoristamiseks hiljemalt .....
(päev, kuu)

..... ja loomakasvatuse inventari hiljemalt .....
(päev, kuu) (päev, kuu)

Vajaduse korral andma traktorijaamale tema traktoritööde täitmise ajaks kolhoosis kolhoosil olev korrastatud põllumajanduslik inventar (külvimasinad, kultivaatorid, äkked, lihtlõikusmasinad jne.) tingimusel, et traktorijaam tasub masinate kulumise eest ulatuses, mis on määratud arvestamiseks traktorijaamale põllutöömasinate ja -riistade remondiks.

21. Teostama kolhoosis järgmised agrotehnilised abinõud, mis kindlustavad põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõusu ja kindla söödabaasi loomist loomakasvatusele:

a) põldude harimine ja põllumajanduslike kultuuride külvid teostama rangelt vastavalt kinnitatud külvikorrale (või külvikordade sisseviimise plaanile);

b) eraldama seemnepõllud üldpindalaga ..... ha, sealhulgas kultuuride järgi (ha-des) .....

.....

c) teostama metsa juurdeistutamist põllukaitse metsaribadel pindalal ..... ha;

d) kindlustama põldude seemendamist sordiseemnega (hektaarides) teraviljakultuure .....

.....

.....

e) kindlustama mitmeaastaste heintaimede külvi (kattevilja alla ja katteviljata) ..... ha pindalal; eraldama mitmeaastaste põldheinte seemnepõllud ..... ha;

f) kindlustama külvid jaroviseeritud seemnega;

teravilja ..... ha

kartulit ..... „

g) vedama põllule ..... koormat (tonni) sõnnikut ja andma põllule mineraalväetisi ..... ha pindalal, teostama lumetõkestamist ..... ha pindalal;

h) puhtima ..... tsentnerit;

i) teostama talviljakülvide pealtväetamist ..... ha pindalal;

j) teostama külvidel umbrohu kitkumist ..... ha pindalal ..... korda;

k) teostama umbrohtude niitmist teepervedel ja põllupeenardel;

l) kindlustama kevadel ja sügisel mitmeaastaste põldheinte seemnepõldude pealtväetamist mineraal- ja orgaaniliste väetistega pindalal ..... ha;

m) teostama järgmised tööd looduslike niitude ja karjamaade parandamiseks (kohalike ja mineraalväetistega väetamine, puhastamine prahist ja kividest, küngaste hävitamine);

n) rakendama järgmised abinõud põllumajanduslike kultuuride kahjurite ja haiguste tõrjeks .....

.....

.....

.....

o) koguma puude ja põõsaste seemneid ..... kg.

Märkus: Vajalikud agrotehnilised abinõud, mis on tarvilikud peale loetletute — tuleb võtta lepingusse selle sõlmimisel kolhoosi ja traktorijaama vahel.

22. Õigeaegselt eraldama ja säilitama kõrgeväärtuslikku seemet kultuuride järgi ja kogustes, mis täielikult kindlustavad käesoleva 19..... a. talviviljade ja tuleva 19..... a. suvivilja külvi.

23. Teostama kolhoosi veoloomadega ja masinatega järgmised põhitööd, pidades kinni kindlaksmääratud agrotehnilistest reeglitest;

Tööde liigid	Tööde maht (ha-des)	Kvaliteedi näitajad (sügavus sm, korduste arv jne.)	Tööde teostamise tähtaeg (töö-päevades)	Märkused
I. Kevadine periood.				
1. Sügiskünni ja kesa äestamine kevadel				
2. Talviviljade äestamine kevadel				
3. Sügiskünni ja kesa kultiveerimine kevadel				
4. Suviteravilja kultuuride külv				
Sealhulgas ristkülviga				
5. Tehniliste kultuuride külv				
6. Kevadine metsa istutamine ja põllukaitse metsaribade külv seemnetega				
7. Tiikide ja veekogude ümbruse metsastamine				
8. Puude ja põõsaste seemnete külv kolhoosi puukoolis				
9. Heina külv: seemneks				
heinaks				
10. Juurvilja külv				
11. Silokultuuride külv				
12. Kesakünd				
13.				
II. Suvine periood.				
14. Kesa harimine				
15. Rühvelkultuuride vaheltharimine				
16. Heinakoristus				
17. Sileerimine				
18. Põllukaitse metsaribade vahede kultiveerimine				

Tööde liigid	Tööde maht (ha-des)	Kvaliteedi näitajad (sügavus sm, korduste arv jne.)	Tööde teostamise tähtaeg (töö-päevades)	Märkused
19. Umbrohtude kõplamine ja rohimine põllukaitse metsaribade ridades . . .				
. . . . .				
20.				
. . . . .				
III. Suvi-sügisene periood.				
21. Teravilja kultuuride koristamine . . .				
. . . . .				
22. Tehniliste kultuuride koristamine . . .				
. . . . .				
. . . . .				
23. Põldheina seemnepõldude koristamine				
. . . . .				
24. Põldheina seemnepõldude peks ja hõõrumine				
25. Kõrrekoorimine pärast lõikust				
26. Talviviljakülv				
sealhulgas ristkülviga				
. . . . .				
27. Sügiskünd				
28. Viljapeks (tonnides)				
29.				
. . . . .				
IV. Tööd loomakasvatuse alal ja teised põllumajanduslikud tööd.				
30. Lammaste pügamine elektri abil (loomade arv)				
31. Heina- ja karjamaade parandamine . .				
. . . . .				
. . . . .				
32. Kaevude, tiikide ja veebasseinide ehitamine				
. . . . .				
33.				
. . . . .				
. . . . .				
. . . . .				

Märkused: 1. Käesolevas punktis toodud tööde loetelu on näitlik ning lepingu sõlmimisel kolhoosiga peab täpsustatama vastavalt kolhoosis teostatavatele tööliikidele.

2. Üksikute kolhoosi poolt täidetavate tööde liikide alguse kalendrilised tähtajad määratakse kindlaks enne põllutööde algust kokkuleppel kolhoosi ja traktorijaama vahel, arvestades seda, et tööd oleksid tehtud antud rajooni kolhoosidele kindlaksmääratud paremate agrotehnilistel tähtaegadel; kokkuleppele kirjutavad alla traktorijaama direktor ja kolhoosi esimees ja see on lepingu lahutamatu osa.

Kesa- ja sügiskünni kohta määratakse lepingus kindlaks tööde lõpetamise kalendrilised tähtajad.

24. Andma välja traktorijaama õiendite alusel, milles näidatud vastavas kolhoosis tehtud normipäevade arv, ja toimetama koju traktorijaama traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele, nende abidele, arvestajatele-tankijatele, iseliikuvate heinaniidumasinate juhtidele, laiahaardeliste traktori-heinaniidumasinate masinistidele ja lina-kanepi masinatel töötajatele nende poolt tehtud normipäevade ulatuses kõiki saadusi, mis jagatakse kolhoosis kolhoosnikutele normipäevade eest. Toiduteravilja andma normipäeva kohta mitte alla garanteeritud miinimumi.

Garanteeritud miinimumi töö eest jooksva aasta saagi alla kolm kilogrammi (puuvilla kasvatavas kolhoosis 1,5 kilogrammi) teravilja normipäeva kohta andma välja traktoristidele, traktoribrigaadi brigadiridele, brigadiride abidele ja arvestajatele-tankijatele tingimusel, kui antud traktoribrigaadi poolt kolhoosis haritud põldudel on täidetud kindlaksmääratud viljakuse plaan, tööde eest aga tuleva aasta saagiks (kesakünd ja harimine, sügiskünd, talviviljakülv ja teised), tingimusel, kui need on täidetud käesolevas lepingus kindlaksmääratud tähtaegadeks (ja agrotehniliste nõuete kohaselt kvaliteedi osas).

Kindlaksmääratud viljakuse plaani mittetäitmisel ja tuleva aasta saagiks tehtud tööde täitmisel hilinemisega võrreldes käesolevas lepingus ettenähtud tähtaegadega, andma välja garanteeritud miinimumi — kaks kilogrammi teravilja normipäeva kohta (puuvilla kasvatavas kolhoosis 1 kilogramm).

Andma traktoristidele, traktoribrigaadi brigadiridele, nende abidele, arvestajatele-tankijaile ja haakijatele lisatasu viljakuse plaani ületamise eest vastavalt normipäevadele, mis on tehtud nende poolt haritavatel maa-aladel — võrdselt põllutööbrigaadide või -lülide kolhoosnikega.

Avansseerima üheaegselt kolhoosnikutega traktoribrigaadide töötajaid teraviljaga ja teiste saadustega normipäevade naturaaltasu arvel.

Andma traktoribrigaadi töötajatele tööde eest saadaolev teravili garanteeritud miinimumi ulatuses hiljemalt jooksva aasta 31. detsembriks.

Tegema traktoribrigaadide töötajatega lõpparve üle garanteeritud miinimumi ulatuses hiljemalt jooksva aasta 31. detsembriks.

Tegema traktoribrigaadide töötajatega lõpparve üle garanteeritud miinimumi saada oleva teravilja kohta üheaegselt lõpparve tegemisega teiste kolhoosnikutega.

Andma traktorijaama kombaineritele lisatasu teraviljas vastavalt päeva jooksul pekstud teravilja hulgale; välja andma kombaineritele lisanaturaaltasu kohe pärast töö lõppu selles kolhoosis, andma kombainerite abidele kombainidega viljakoristamisel tehtud normipäevade eest garanteeritud miinimum rahas ja natuuras, samuti kõik teised saadused, mida kolhoosis jaotatakse normipäevade eest, andma kombainerite abidele garanteeritud minimaaltasu olenevalt viljakoristamise kvaliteedist.

25. Kolhoosi normipäeva kohta arvestatava rahalise tulu osas ületamisel üle garanteeritud miinimumi andma traktorijaamale kindlaksmääratud tähtaegadel raha traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiridele, nende abidele ning lina-kanepimasinate masinistidele tasumiseks vastavalt normipäevade arvule, mida neile arvestatakse kolhoosis tehtud tööde eest.

26. Organiseerima põllutööde perioodil traktoristide, traktoribrigaadide brigadiride, nende abide, kombainerite, nende abide ja traktoribrigaadi teiste töötajate toitlustamist hindade alusel, mis ei ületa ühtseid riiklikke jaehindu. Erandi moodustab küpsetatud leib, mille eest tuleb kinni pidada teravilja traktoribrigaadi töötajatelt normipäevade eest lõpparve tegemisel, ja kombaineritelt teravilja, mida saadakse lisatasuna viljapeksu eest.

27. Osutama traktorijaamale abi tootmis- ja eluruumide ehitamisel, andes selleks kolhoosi tööjõudu ja veovahendeid, kolhoosi põllutöid kahjustamata, traktorijaama ja kolhoosi vahel täiendavalt käesolevale lepingule sõlmitava kokkuleppe alusel.

Ehitustööde eest, mis kolhoosnikud teevad traktorijaamas, tasub traktorijaam ehitustööde eelarves ettenähtud hindade kohaselt.

III. Traktorijaama poolt teostatud põllutööde vastuvõtmise kord.

28. Iga töö lõpetamisel, kuid vähemalt üks kord viispäevaku kestel, peab traktorijaam tehtud töö üle andma ja kolhoos selle vastu võtma akti alusel, mis kirjutatakse alla traktorijaama direktori või tema korraldusel agronoomi ja kolhoosi esimehe poolt.

Tööde üleandmine-vastuvõtmine toimub traktorijaama traktoribrigaadi brigadiri ja kolhoosi põllutööbrigaadi brigadiri või loomakasvatusfarmi juhataja osavõtul. Aktis tuleb tingimata näidata tehtud tööde hulk, kvaliteet ja tegemise aeg.

Akt koostatakse kahes eksemplaris: üks eksemplar aktist jääb traktorijaamale, teine — kolhoosile.

29. Traktoristi, kombaineri ja masinisti vahetuse töö lõppemisel võetakse tema poolt tehtud töö vastu kolhoosi põllutööbrigaadi brigadiri või loomakasvatusfarmi juhataja ja traktoribrigaadi brigadiri ning arvestaja-tankija poolt.

Tööde vastuvõtmine toimub arvestuslehe järgi, millele kirjutavad alla kolhoosi põllutööbrigaadi brigadir või loomakasvatusfarmi juhataja ja traktoribrigaadi brigadir ning arvestaja-tankija, näidates tingimata ära tööhulga, kvaliteedi ja täitmise aja, samuti ka arvestatud normipäevade arvu.

30. Kolhoos kohustub korraldama pekstud teravilja õiget arvestamist, kaalumist, vastuvõtmist traktorijaama kaalujalt ja säilitamist, lugedes pekstuks kogu vilja, mis saadakse kombaini punktist ja peksumasinast, mille kohta koostatakse ka viljapeksu akt.

IV. Traktorijaama ja kolhoosi vastutus lepingu rikkumisel.

31. Käesolev leping omab vastavalt NSV Liidu Valitsuse määrusele seaduse jõudu, mille täpne ja tingimusteta täitmine on kohustuslik nii kolhoosile kui ka traktorijaamale.

32. Lepingu rikkumise eest vastutab süüdlane pool teise poole ees järgmises korras:

a) kolhoosi poolt tähtajaks äraandmata naturaaltasu kogusele arvestatakse viivist 1% ulatuses iga 10 päeva hilinemise eest.

Kolhoosi poolt traktorijaama tööde eest tasumisele kuuluv naturaaltasu nõutakse sisse rahvakohtu kaudu natuuras, olenemata nõudesummast, ja juhul, kui traktorijaama tööde eest naturaaltasude maksmise viivitamisel ilmneb kuritahtlikkus, võetakse süüdlased peale selle veel kohtulikule vastutusele ja kolhoosilt nõutakse sisse rahatrahv äraandmata naturaaltasu summa pooles ulatuses, arvestades seda kohustuslike müüginormide hindade järgi;

b) kolhoosi rahaline võlgnevus traktorijaama tööde eest nõutakse sisse rahvakohtu kaudu, olenemata nõudesummast. Ühtlasi nõutakse kolhoosilt tähtajaks tasumata võlasummalt viivist 1% iga 10 päeva hilinemise pealt;

c) tööde eest, mille täitmine traktorijaama poolt hilines võrreldes lepingus määratud tähtaegadega, tasub kolhoos madalama naturaaltasu määra järgi kui tähtajaks läbiviidud tööde eest, arvestades seejuures viljakuse näitajaid. Tööde eest, mida traktorijaam on teostanud peale kohustusi lepingu järgi, tasub kolhoos natuuras, ulatuses, mis kindlaks määratud tähtajaks tehtud tööde jaoks.

Tööde eest, millede täitmine traktorijaama poolt hilineb kolhoosi süü tõttu, tasub kolhoos samal määral kui tähtajaks läbiviidud tööde eest.

Töid, mis traktorijaam teeb halva kvaliteediga, ei võeta vastu ja neid kohustub traktorijaam ümber tegema.

Tööd, mida traktoristid teostavad halva kvaliteediga, prakeeritakse välja ja nende eest traktoristidele tasu ei maksta;

d) traktorite, kombainide, viljapeksu- ja teiste traktorijaama masinate tööseisakute korral kolhoosi süü läbi (maa-ala ettevalmistamatus, haakijate ja teiste masinaid teenindavate kolhoosnikute puudumine, seemnete, kütteõlide ja vee töökohale mittetoomine jne.) tasub kolhoos traktorijaamale traktorijaama tootmis-finantsplaanis ettenähtud traktoritööde poolteisekordse hinna töömahu järgi, mida tööseisaku ajal oleks saadud läbi viia;

e) juhul, kui mõni lepingus ettenähtud töödest jääb traktorijaama või kolhoosi süü tõttu tegemata, tasub süüdlane pool teisele asjaosalisele tekkinud kahjud poolteisekordselt. Kahju suurus tehakse kindlaks komisjoni poolt järgmises koosseisus: riiklik inspektor traktoritööde kvaliteedi kontrolli alal (komisjoni esimees), traktorijaama esindaja ja kolhoosi esimees. Komisjoni otsus kuulub maakonna täitevkomitee poolt kinnitamisele.

33. Traktorijaam ja kolhoos kohustuvad käsitlema traktoreid, kombaine, elavveojõudu, põllumajanduslikku inventari, põletisaineid, seemneid ja muud traktorijaama ja kolhoosi vara hoolikalt ja heaperemehelikult, võttes traktorijaama töötajaid ja kolhoosi liikmeid, kes on süüdi traktorijaama või kolhoosi varale kahju tekitamises halva hoidmisega ja käsitlemisega, rangele vastutusele kuni traktorijaama töölt vallandamiseni, kolhoosist väljaheitmiseni koos kahjude sissenõudmisega. Isikud, kes on süüdi kuritahtlikus suhtumises traktorijaama ja kolhoosi varasse, võetakse kriminaalvastutusele kui riikliku ja ühiskondliku vara raiskajad.

34. Traktorijaama direktor ja kolhoosi esimees annavad kolhoosi üldkoosolekul aru käesoleva lepingu täitmise käigu kohta mitte vähem kui kaks korda aastas.

35. Traktorijaama ja kolhooside vahel kindla sideme loomiseks organiseeritakse Traktorijaama Nõukogu koosseisus: traktorijaama direktor (nõukogu esimees), tema asetäitjad, pearaamatupidaja ja traktorijaama poolt teenindatavate kolhooside esimehed.

Traktorijaama Nõukogu tuleb kokku vajaduse järgi, kuid mitte harvem kui kolm korda aastas, kohustuslikult enne põllumajanduslike põhitööde algust ja igal ajal kui seda nõuavad vähemalt kaks kolhoosi. Traktorijaama Nõukogus arutatakse läbi kolhooside tootmisplaanid, nende tööde täitmise käik sõlmitud lepingute järgi, eriti põhitööde tähtaegade ja kvaliteedi alal, naturaaltasu laekumise käik, samuti märgitakse ära konkreetsed abinõud traktorijaama ja kolhooside vahel sõlmitud lepingute tähtajaliseks täitmiseks ja tööde kvaliteedi parendamiseks.

36. Kõik käesoleva lepingu alusel tekkivad varalised vaidlused lahendatakse ..... rajooni ..... jaoskonna rahvakohtus.

37. Käesolev leping on läbi arutatud ja vastu võetud ..... 194..... aastal kolhoosi üldkoosolekul.

38. Käesolev leping on koostatud kahes eksemplaris, millest üks hoitakse alal traktorijaamas ja teine — kolhoosis.

Traktorijaama direktor:

Kolhoosi juhatuse esimees:

Käesolev leping on läbi vaadatud ja registreeritud ..... Rajooni Täitevkomitees.

« » ..... 194..... a.

Rajooni Täitevkomitee esimees:

Rajooni Põllumajandusosakonna juhataja:

Rajooni Täitevkomitee sekretär:

Tüüp-kokkulepe traktorijaama (masina-loomakasvatusjaama) ja kolhoosi vahelise lepingu juurde.*)

Meie, ... traktorijaam (masina-loomakasvatusjaam) direktori .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)
isikus ja ..... kolhoos kolhoosi esimehe .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)
..... isikus sõlmisime käesoleva kokkuleppe täienduseks lepingule ..... 19..... a. järgmiste ürituste läbiviimiseks 19.... a. palju tööd nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimise alal kolhoosi loomakasvatusfarmides:

1. Traktorijaam (Masina-loomakasvatusjaam) ja kolhoos kohustuvad täitma järgmised tööd masinate ja energeetiliste seadmete monteerimise alal palju tööd nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimiseks kolhoosi loomakasvatusfarmides:

Tööde liigid	MTJ (MLJ) jõududega vahetult teostatavad tööd		Kolhoosi poolt teostatavad tööd (hulk ja mõõtühik)	Tööde teostamise kalendaarsed tähtajad	
	Tööde maht (hulk ja mõõtühik)	Tööde maksumus (rublades)		Algus	Lõpp
1. Vesioinade pumpade, torustiku paakide sisseseadmine ja torujuhtmete monteerimine					
. . . . .					
. . . . .					
. . . . .					
. . . . .					
. . . . .					
. . . . .					
. . . . .					

*) Kinnitatud NSVL Ministrite Nõukogu poolt 19. detsembril 1949.

Tööde liigid	MTJ (MLJ) jõududega vahetult teostatavad tööd		Kolhoosi poolt teostatavad tööd (hulk ja mõõtühik)	Tööde teostamise kalendaarsed tähtajad	
	Tööde maht (hulk ja mõõtühik)	Tööde maksumus (rublades)		Algus	Lõpp
2. Automaatjootjate sisseseadmine ja torujuhtmete monteerimine					
3. Lüpsiagregaatide sisseseadmine ja torujuhtmete monteerimine					
4. Farmi sisetranspordi korraldamine					
5. Söödavalmistamise masinate sisseseadmine ja monteerimine					
6. Piimatöötlemise seadmete sisseseadmine					
7. Pügamispunktide seadmete sisseseadmine					
8. Mootorite, lokomobiilide, tuulerootorite ja gööpelite monteerimine ning sisseseadmine					
9. Muud tööd					

Vahetult traktorijaama (MLJ) poolt käesoleva kokkuleppe alusel teostatavate kõikide tööde maksumus on määratud kindlaks summas.....

.....

Märkus: 1. Käesolevas punktis toodud tööde loetelu on näitlik ja teda võib täiendada teiste tööliikidega loomakasvatusfarmide mehhaniseerimise alal.

2. Vahetult traktorijaama (MLJ) poolt teostatavate tööde maksumus tehakse kindlaks NSVL Põllumajanduse Ministeeriumi poolt kindlaks määratud korras.

2. Traktorijaam (Masina-loomakasvatusjaam) kohustub:

a) teostama oma jõududega kõikide tööde tehnilist juhtimist palju tööd nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimisel loomakasvatusfarmides, mis loetletud käesoleva kokkuleppe punkt 1-es, nii nende, mida teostatakse traktorijaama (MLJ) poolt, kui ka nende, mida teostatakse kolhoosi poolt;

b) teostama tehnilist järelvalvet masinate ja energeetiliste seadmete ekspluateerimise üle loomakasvatusfarmides, kontrollides mitte harvemini kui kord kuus nende masinate ja seadmete tehnilist seisukorda.

Masinate ekspluateerimisreeglite ja ohutustehnika rikkumise puhul, igal üksikul juhtumil koostatakse aktid ja antakse kolhoosi juhatusele abinõude tarvitusele võtmiseks;

c) instrueerima loomakasvatusfarmides masinaid ja energeetilisi seadmeid teenindavaid kolhoosnikuid masinate ja energeetiliste seadmete ekspluateerimise ja ohutustehnika alal.

3. Kolhoos kohustub:

a) andma traktorijaamale (MLJ-le) käesoleva kokkuleppe punkt 1-es ettenähtud tööde läbiviimiseks monteerimisele ja sisseseadmisele kuuluvad masinad ja sisseseaded komplektselt ja täiesti korras, samuti projekt- ja eelarvedokumentatsiooni töödele masinate ja sisseseadete monteerimise alal;

b) eraldama nimetatud tööde teostamiseks tööjõudu, ehitus- ja monteerimismaterjali ja transpordivahendeid;

c) kandma üle traktorijaamale (MLJ-le) viie päeva jooksul pärast käesoleva kokkuleppe sõlmimist avansi traktorijaama (MLJ) poolt teostatavate tööde maksumuse 15 protsendi ulatuses, kogusummas.....

.....

Traktorijaama (MLJ) poolt saadud avansi kustutamine toimub traktorijaama poolt täidetud üksikute masinate (agregaatide) ja seadmete monteerimistööde eest tasumisel kolhoosi poolt proportsionaalselt sissemaksude summadele;

d) tasuma traktorijaama (MLJ) poolt teostatud tööde eest üksikute masinate (agregaatide) ja seadmete monteerimisel täie maksumuse ulatuses nende täitmise korras hiljemalt 10 päeva jooksul pärast tööde vastuvõtmise aktide alusel koostatud arvete esitamist traktorijaama (MLJ) poolt;

e) täitma kõik traktorijaama (MLJ) poolt antavad juhised masinate ja energeetiliste seadmete ekspluateerimise tehnilistest reeglitest kinnipidamise alal loomakasvatusfarmides;

f) kindlustama traktorijaama (MLJ) monteerimis-(remondi-) brigaadile töö läbiviimise ajaks kolhoosis eluruumid kolhoosi arvel ja organiseerima brigaadiliikmete toitlustamine ühtsetest riiklikest jaehindadest mitte kõrgemate hindadega.

4. Tööde lõpetamisel üksikute objektide juures traktorijaam (masina-loomakasvatusjaam) annab üle ja kolhoos võtab vastu tehtud töö akti järgi, millele kirjutab alla traktorijaama (MLJ) direktor või tema ülesandel vanem mehaanik palju tööd nõudvate protsesside mehhaniseerimise alal loomakasvatuses (MLJ-s — vanem insener, mehaanik) ja kolhoosi esimees.

Nimetatud tööde üleandmine-vastuvõtmine toimub traktorijaama (MLJ) monteerimis-(remondi-) brigaadi brigadiri ja kolhoosi loomakasvatusfarmi juhataja osavõtul.

Aktis tuleb näidata tingimata: teostatud tööde hulk, kvaliteet, tähtajad, samuti traktorijaama (MLJ) poolt oma jõududega faktiliselt täidetud tööde maksumus. Juhul, kui tööde vastuvõtmisel ilmneb, et töö on täidetud puudulikult või halvakvaliteediliselt, teostatakse puuduste kõrvaldamine kümne päeva jooksul süüdlaspoole arvel.

Akt koostatakse kahes eksemplaris: üks traktorijaamale (MLJ-le) ja teine kolhoosile.

5. Käesoleva kokkuleppe mittetäitmisel pooled kannavad vastutust vastavalt traktorijaama (masina-loomakasvatusjaama) poolt kolhoosiga ..... 19.....aastal sõlmitud lepingule.

* * *

6. Käesolev kokkulepe on koostatud kahes eksemplaris, millest üks hoitakse alal traktorijaamas (masina-loomakasvatusjaamas) ja teine kolhoosis.

Traktorijaama (masina-loomakasvatusjaama) direktor:

Kolhoosi esimees:

Käesolev leping on läbi vaadatud ja registreeritud rajooni täitevkomitees « » ....19.....aastal.

Rajooni täitevkomitee esimees:

Rajooni põllumajandusosakonna juhataja:

Rajooni täitevkomitee sekretär:

Masina-maaparandusjaama ja kolhoosi vahel sõlmitav tüüpleping.*)

Meie ..... masina-maaparandusjaama

direktor .....isikus ja .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)

kolhoos ta esimehe ..... isikus sõlmisime
(perekonna-, ees- ja isanimi)

käesoleva lepingu niisutamis- ja kuivendussüsteemide, tiikide ja veekogude ehituse ja ekspluateerimise plaani kiiremaks täitmiseks kolhoosis ning edasilükkamatute maaparandustööde teostamiseks, mis on põlluharimise heinaviljelussüsteemi tähtsamaks lüliks ja mis kindlustab kõrgete ja kindlate saakide saamise.

Masina-maaparandusjaam ja kolhoos võtavad endile lepingu järgi 19.....aastal järgmised kohustused:

I. Masina-maaparandusjaam kohustub:

1. Teostama oma ehitus- ja mullakaevamismasinatega ja mehhanismidega kolhoosi maadel, kinni pidades kindlaksmääratud tehnilistest tingimustest ja kinnitatud projekti alusel, järgmised tööd uute veemajandussüsteemide ja -ehitiste ehitamise ja ekspluateerimise ning olemasolevate remondi alal:

---

*) Kinnitatud NSVL Ministrite Nõukogu poolt 10. juunil 1949.

Jrk. nr.	Tööde liigid	Tööde maht	Kvaliteedilised näitajad	Tööde teostamise aeg	Märkusi
1.	Taimkamara eemaldamine				
2.	Maapinna kobestamine				
3.	Maapinna kaevamine ekskavaatoritega, skreeperitega, buldooseritega ja muude mehhanismidega kanalite, tiikide, veekogude, niisutamis- ja kuivendusvõrgu ehitamisel, veevastuvõtjate reguleerimisel ja muudel veemajandustöödel.				
4.	Tammi- või muldkehade täitmine . . .				
5.	Maapinna tasandamine				
6.	Tammi- või muldkehade tasandamine . .				
7.	Betoon- (raudbetoon-) tööd				
8.	Montaažitööd hüdrotehnilistel ehitistel ja pumba-jõujaamades				
9.	Remonditööd hüdrotehnilistel ja muudel ehitistel				
10.	Niisutamis-, kuivendamisvõrgu, tiikide ja veekogude puhastamine				
11.	Kändude ja põõsaste juurimine, mätta lõikamine				
12.	Väljakute planeerimine				
13.	Majandisiseste teede ehitamine ja remont niisutamis- ja kuivendussüsteemides . .				
	. . . . .				
	. . . . .				
	jms.				

Märkused: 1. Käesolevas punktis toodud tööde loetelu on näidiseks ja seda võidakse lepingu sõlmimisel iga kolhoosiga täiendada tööde liikidega vastavalt kolhoosimajandi erinevustele.

2. Põhiliste tööde alustamise kalendritähtajad määratakse kindlaks kokkuleppega masina-maaparandusjaama ja kolhoosi vahel, arvestades nende tööde läbiviimist lühima aja jooksul ja tööde hooajalisust; kokkulepe kirjutatakse alla masina-maaparandusjaama direktori või tema ülesandel jaoskonna juhataja ja kolhoosi esimehe poolt ja see moodustab käesoleva lepingu lahutamata osa.

Kooskõlas masina-maaparandusjaama brigaadide aasta tootmisülesandega andma brigaadidele dekaadilised töökäsud, ära tähendades iga tööliigi mahu ja nõuded nende tööde täitmise kvaliteedi kohta antud kolhoosis.

2. Teostama veemajandussüsteemide ja -ehitiste ehituse, ekspluateerimise ja remondi tehnilist juhtimist.

3. Kindlustama ekskavaatorid, traktorid, autod ja muud ehitusmehhanismid omal arvel kütte- ja määrdematerjalidega, samuti kütte- ja määrdematerjalide veo Naftaturustuse Peavalitsuse baasidest masina-maaparandusjaamade baasidesse.

Toimetama traktorid, ekskavaatorid ja muud mullakaevamis- ja ehitusmasinad masina-maaparandusjaama keskusest töökohta kolhoosis ja

tagasi masina-maaparandusjaama keskusse oma vahenditega ja omal kulul.

Teostama traktorite, ekskavaatorite, mootorite, masinate ja tööriistade remondi omal kulul.

Teostama ekskavaatori juhtidele, nende abidele, traktoristidele, teehöövli juhtidele, motoriseeritud teerullide mehaanikutele, brigadiridele, töölistele (kolhoosnikutele), traktorite haakemasinatel töötajatele töötasu maksmist omal kulul, samuti teostama töötasu maksmist masina-maaparandusjaama eriteadlastele ja teenindavale personalile.

4. Abistama kolhoosi oma transpordiga ehitusmaterjalide vedamisel, kusjuures kolhoos tasub veokulud hinnete järgi, mis ei ole kõrgemad masina-maaparandusjaamale tootmis-finantsplaaniga kinnitatud hinnetest.

5. Teostama oma jõududega kolhoosnikute ettevalmistamist ja kvalifikatsiooni tõstmist töötamiseks masina-maaparandusjaama mullakaevamis- ja ehitusmasinatel ning traktoritel.

6. Abistama pidevalt kolhoosi niisutus- ja kuivendussüsteemide ja veekogude riiklike ehitusplaanide ja ekspluateerimise täitmisel, eesrindliku teaduse juurutamisel põllutöödes ja töö õigel organiseerimisel veemajandustöödel.

II. Kolhoos kohustub:

7. Tasuma sularahas masina-maaparandusjaama poolt täidetud tööde eest, masina-maaparandusjaama tootmis-finantsplaaniga kinnitatud omahinna alusel. Tasuma tööde eest masina-maaparandusjaama arvete kohaselt kuu aja jooksul, arvates arve saamise päevast.

8. Valvama oma jõududega ja omal kulul kolhooside veemajandussüsteemides ehitatavaid ja remonditavaid ehitisi.

9. Pidevalt toimetama oma vahenditega ja omal kulul kütte- ja määrdematerjalid ekskavaatoritele, traktoritele ja mootoritele masina-maaparandusjaama keskusest töökohale kolhoosis, samuti toimetama vett ekskavaatorite ja traktorite töökohale, kinnistades vajalikke veokeid ja hobuseid.

10. Täitma kolhoosnikute tööjõuga kõik tööd niisutus- ja kuivendussüsteemide, tiikide ja veekogude ehitamise ja ekspluateerimise alal, samuti teede ehitamise alal, sealhulgas ka tööd masina-maaparandusjaama brigaadide teenindamise alal, kindlustama mullakaevamis- ja ehitusmasinate täieliku kasutamise ja kõigi tööde täitmise käesoleva lepinguga kindlaksmääratud tähtaegadeks.

11. Tööaja ning mullakaevamis- ja ehitusmasinate tõhusamaks ärakasutamiseks ehitama vagonetid ekskavaatori- ja traktoribrigaadidele ja lihtsad kütte- ja määrdematerjalide hoidlad.

12. Teostama õigeaegselt vajaliku ettevalmistuse masina-maaparandusjaama brigaadide töö jaoks: ehitusplatsi puhastamine metsast, kändudest ja kividest, aukude täitmine, juurdesõiduteede ettevalmistamine

mullakaevamis- ja ehitusmasinate töökohtadele, kindlustama mulla õigeaegse äravedamise ekskavaatorite alt, tee muldkeha ettevalmistamise teerullide ja muude teedemasinate tööks.

13. Eraldama täielikult ettevalmistatud kolhoosnikuid kogu ehitustööde hooajaks, töödeks haakemasinatel, ekskavaatorite, ehitusmasinate ja traktorite teenindamiseks ning betoon-(raudbetoon) tööde teostamiseks.

Eraldama kolhoosnikute hulgast ekskavaatorijuhtide, nende abide ja traktoristide ettevalmistamiseks ..... isikut, haakemasinatel töötamiseks ..... isikut, ... isikut.

14. Kindlustama ehitus- ja teedeehitamistöödel töötavaid kolhoosnikuid vajalike tööriistadega (labidatega, kirvestega, kärudega jms.) teostatava töö jaoks.

15. Varuma ja õigeaegselt töökohale vedama ehitus- ja monteerimismaterjale ja seadmeid.

16. Täitma kolhoosi tööjõududega ja vahenditega järgmised tööd:

Tööde liigid	Tööde maht	Kvalitee-dilised näitajad	Tööde täitmise tähtajad (tööpäevades)	Märkusi
1. Uute kanalite, tiikide, veekogude, niisutus-, kuivendus- ja veeäralaskmise võrgu ehitamine ja olemasolevate puhastamine				
2. Tammi harja ja külgede kinnitamine .				
3. Ehitusplatsi puhastamine pumba-jõujaama ja ehitiste jaoks				
4. Jaamahoone ehitamine				
5. Niisutus- ja kuivendusvõrgu, tiikide ja veekogude remont				
6. Majandisiseste teede ehitamine ja remont				
. . . . .				
. . . . .				
jne.				

Märkused: 1. Käesolevas punktis toodud tööde loetelu on näidiseks ja lepingu sõlmimisel iga kolhoosiga tuleb seda täpsustada vastavalt tööliikidele antud kolhoosis.

2. Kolhoosi poolt täidetavate põhiliste tööde kalendritähtajad määratakse kindlaks enne ehitus- ja monteerimis- või remonditööde algust kokkuleppega masina-maaparandusjaama ja kolhoosi vahel, arvestades tööde teostamist lühima aja jooksul ja tööde hooajalisust; kokkulepe kirjutatakse alla jaama direktori või tema ülesandel jaoskonna juhataja ja kolhoosi esimehe poolt ning see moodustab käesoleva lepingu lahutamatu osa.

17. Abistama masina-maaparandusjaama tööstuslike ehitiste ehitamist tööjõu ja veokite andmise teel lepingulistel alustel, kahjustamata seejuures põllutööd.

Kolhoosi (kolhoosnikute) poolt masina-maaparandusjaamas teostatud tööde eest tasub masina-maaparandusjaam ehituseelarvetes ettenähtud hinnete kohaselt.

18. Organiseerima ehitus-montaažitööde hooajaks ekskavaatorite ja mootorrullide masinistidele, traktoristidele, haakemasinatel töötajatele, masina-maaparandusjaama brigadiridele ja töölistele toitlustamise hindadega mitte üle ühtsete riiklike jaehindade.

III. Masina-maaparandusjaama poolt täidetud tööde vastuvõtmise kord.

19. Iga töö lõpetamisel, kuid mitte harvem kui üks kord kümne päeva jooksul, peab masina-maaparandusjaam tehtud töö üle andma ja kolhoos selle vastu võtma akti järgi, mis on alla kirjutatud masina-maaparandusjaama direktori või tema ülesandel jaoskonna juhataja ja kolhoosi esimehe poolt.

Tiikide ja veekogude, niisutus- või kuivendussüsteemide ehitamise- ja remonditööde üleandmine — vastuvõtmine, koos neil asuvate ehitistega toimub rajooni põllumajandusosakonna ja veemajandusosakonna esindajate juuresolekul.

Tiikide ja veekogude lõplik üleandmine — vastuvõtmine ekspluatatsiooni toimub pärast paisutusvete läbilaskmist.

Aktis peab olema tingimata tähendatud ehitus-montaažitööde hulk, kvaliteet ja nende teostamise tähtajad.

Akt koostatakse kahes eksemplaris: üks — masina-maaparandusjaama ja teine — kolhoosi jaoks.

IV. Masina-maaparandusjaama ja kolhoosi vastutus lepingu rikkumise eest.

20. Kooskõlas NSV Liidu Valitsuse määrusega omab käesolev leping seaduse jõudu, mida on kohustatud täpselt ja tingimusteta täitma nii kolhoos kui ka masina-maaparandusjaam.

21. Lepingu rikkumise eest tervikuna ja selle üksikutes osades vastutab süüdlane pool teise poole ees järgmises korras:

Masina-maaparandusjaama poolt halvasti täidetud töid ei võeta vastu ja need tuleb ümber teha masina-maaparandusjaama poolt tema enda arvel.

Masina-maaparandusjaama mullakaevamis- ja ehitusmasinate seisaku puhul kolhoosi süü läbi (töökohtade ettevalmistamatus, masinaid teenindavate kolhoosnikute puudumine, kütteaine ja vee mittekohaletoimetamine töökohta jne.) tasub kolhoos masina-maaparandusjaamale poolteisekordselt maksumuse, mis on ette nähtud masina-maaparandusjaama tootmis-finantsplaanis mehhaniseeritud tööde kohta, millised oleks tulnud täita masinate seisaku ajal.

Juhul, kui masina-maaparandusjaam või kolhoos pole täitnud ühtesid või teisi lepingus ettenähtud töid, tasub süüdlane pool teisele poolele kantud kahjud poolteisekordselt; kahju suurus määratakse kindlaks komisjoni poolt koosseisus: maakonna põllumajandusosakonna vanem maaparandusinsener (komisjoni esimees), masina-maaparandusjaama esindaja ja kolhoosi esimees, sellele järgneva kinnitamisega maakonna täitevkomitee poolt.

22. Kolhoosi möödalastud maksetähtajaga võlgnevus masina-maaparandusjaama tööde alal nõutakse sisse rahvakohtu kaudu, olenemata hagisummast; peale selle arvutatakse kolhoosi poolt mitteõigeaegselt tasutud rahaliste maksete eest viivist 0,05% suuruses võlgnevuse summast iga möödalastud päeva eest.

23. Masina-maaparandusjaam ja kolhoos kohustuvad käitlema kokkuhoidlikult ja hoolikalt mullakaevamis- ja ehitusmasinatega, traktoritega, mootoritega, pumpadega, põllutöömasinatega, hobustega, ehitusmaterjalidega, kütte- ja muu masina-maaparandusjaama ja kolhoosi varaga, rakendades riigi- ja kolhoosi vara hooletus hoidmises ja käitlemises süüdi olevate masina-maaparandusjaama töötajate ja kolhoosiliikmete suhtes rangeimad karistused kuni nende tagandamiseni töölt masina-maaparandusjaamas ja kolhoosist väljaheitmiseni.

Masina-maaparandusjaama ja kolhoosi varasse kuritahtlikus suhtumises süüdi olevad isikud võetakse kriminaalvastutusele kui riigi- ja ühiskondliku vara riisumise eest.

24. Masina-maaparandusjaama direktor või esindaja ja kolhoosi esimees esinevad pärast niisutatava ja kuivendatava maa-ala tiigi ja veekogu ehitustööde lõpuleviimist aruandega kolhoosiliikmete üldkoosolekul käesoleva lepingu täitmisest.

25. Masina-maaparandusjaama juures organiseeritakse jaama Nõukogu koosseisus: direktor (Nõukogu esimees), tema asetäitjad, maakondade põllumajandusosakondade juhatajad, peaagronoomid ja vanemad maaparandusinsenerid, masina-maaparandusjaama tegevuspiirkonnas asuvate traktorijaamade direktorid ja vanemad agronoomid, samuti masina-maaparandusjaama poolt teenindatavate kolhooside esimehed.

Masina-maaparandusjaama Nõukogu tuleb kokku vajaduse kohaselt, kuid vähemalt kaks korda aastas, tingimata enne niisutus- ja kuivendussüsteemide, tiikide ja veekogude ehitustööde aastaplaani algust ja lõpetamist.

Masina-maaparandusjaama Nõukogu koosolekutel arutatakse läbi kolhooside tootmistööde plaanid, nende täitmise käik, tähtajad ja nende tööde kvaliteet.

26. Kõik varalised vaided käesoleva lepingu alal lahendatakse.....
..... rajooni ..... jaoskonna rahvakohtu poolt.

27. Käesolev leping on läbi arutatud ja vastu võetud kolhoosnikute üldkoosolekul ..... 19.....aastal.

29. Käesolev leping on koostatud kahes eksemplaris, milledest üks hoitakse alal kolhoosis, teine — masina-maaparandusjaamas.

29. Käesoleva lepingu kehtivuse tähtaeg on kuni .....

.....

Masina-maaparandusjaama direktor:

Kolhoosi esimees:

Käesolev leping on läbi vaadatud ja registreeritud ..... maakonna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitees ..... 19.....aastal.

Maakonna Täitevkomitee esimees:

Maakonna Põllumajandusosakonna juhataja:

Maakonna Täitevkomitee sekretär:

Naturaaltasu määrade kohta masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest Eesti NSV kolhoosides ja kehvning kesktalundites.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 27. aprilli 1948. a. määrus nr. 434).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Määrata kindlaks diferentseeritud naturaaltasumäärad masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest teraviljakultuuride jaoks Eesti NSV kolhoosides ja kehv- ning kesktalundites, sügiskünni, kesakünni, kevadkünni, külvieelse kultiveerimise, kevad- ja sügiskünni alal, saagikoristamise alal kombainidega, sõltuvalt saagist ja tööde täitmise tähtaegadest maakonnagruppide järgi vastavalt lisadele nr. 1, 2, 3, 4.

Lähtudes sellest:

a) masina-traktorijaamade, hobulaenutuspunktide poolt ja kolhoosidega ning kehv- ja kesktalunditega sõlmitud lepingutega kindlaksmääratud tähtaegadeks hilinemisega täidetud tööde eest arvestada naturaaltasu madalamate määrade järgi kui tähtaegadeks täidetud tööde eest, arvestades ühtlasi saaginäitajaid;

b) masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide poolt kolhoosi või kehv- või kesktalundi süü läbi hilinemisega täidetud tööde eest makstakse tasu kolhoosi ja kehv- või kesktalundi poolt kui tähtajaks täidetud tööde eest;

c) masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide poolt kolhoosidega ja kehv- ja kesktalunditega sõlmitud lepingutes ettenähtud kohustustest enam täidetud tööde eest arvestada naturaaltasu tähtajaks täidetud tööde jaoks ettenähtud määrade järgi;

d) saagi liikide kindlaksmääramine naturaaltasu arvestamiseks masina-traktorijaamade tööde eest teraviljakultuuride alla kolhooside ja kehv- ning kesktalundite alal toimub NSV Liidu Varumisministeeriumi Eesti NSV voliniku poolt kooskõlas maakonna jaoks rajoonidevahelise riikliku saagi määramise inspektsiooni poolt kindlaksmääratud teraviljakultuuride saagiga;

e) määrata kindlaks naturaaltasumäärad uudismaa künni eest 15% võrra kõrgemad kui kesakünni, sügiskünni ja kevadkünni eest.

2. Säilitada kehtivad määrad masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest kolhoosides ja kehv- ning kesktalundites tehniliste kultuuride, õlitaimekultuuride ja kartuli alal.

Nende kultuuride jaoks künni-, külvi-, istutamis-, kultiveerimis- ja koristamistööde täitmise puhul hilinemisega lepingus kindlaksmääratud tähtaegade suhtes arvestada naturaaltöötasu 10% madalamana kehtestatud määradest.

Masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide poolt kolhoosi või kehv- ja kesktalundi süü läbi hilinemisega täidetud tööde eest, samuti üle lepingus ettenähtud kohustuste täidetud tööde eest makstakse tasu tähtajaks täidetud tööde kohta ettenähtud määrade järgi.

3. Määrata, et masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide poolt kolhoosidele täidetud tööde eest teravilja-, õlitaime- ja tehniliste kultuuride ning kartuli jaoks arvestatakse naturaaltasu 10% madalamana kehv- ja kesktalundeile kehtestatud määradest.

4. Teostada naturaaltöötasu arvestamist masina-traktorijaamade tööde eest käesoleva määrusega kehtestatud määrade järgi, alates 1948. a. kevadtöödest.

5. Lugeda kehtetuks Eesti NSV Ministrite Nõukogu 18. märtsi 1948. a. määruse nr. 238 p. 3, 4, 5, ja 7.

Lisa nr. 1.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
27. aprilli 1948. a. määruse
nr. 434 juurde.

Naturaaltasu määrad masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest Eesti NSV kehv- ja kesktalundites teraviljakultuuride alal teise grupi maakondades.
(Kilogrammides.)

	Saak 1 ha kohta tsentnerites							
	kuni 7-meni	7—9	9—11	11—13	13—15	15—17	17—19	19 ja enam
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd tähtajaks	44	54	65	81	97	119	140	162
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd hilinemisega	39	48	57	72	86	105	125	144
Talv- ja suviviljade külv tähtajaks	4,4	5,4	7,7	12	15,5	21	27	33
Talv- ja suviviljade külv hilinemisega	3,5	4,2	6,6	9	12	16	20	25
Külvieelne kultiveerimine tähtajaks	5,5	6,8	8 0	10	12	15	18	20
Külvieelne kultiveerimine hilinemisega	4,5	5,6	6,5	8	9	12	14,5	16
Viljakoristamine kombainidega tähtajaks	8,5 % kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Viljakoristamine kombainidega hilinemisega	7,5% kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Vi janiitmine	10	20	25	30	40	48	58	68
Äestamine ühekordselt	0,5	1	1,5	2	3	4	5	6
Randaalimine, kultiveerimine, kõrre koorimine	4	5	6,5	8	10	12	14,5	17
Talviviljaeelne künd ja kesa korduskünd	15	22	32	40	50	60	70	85
Viljapeks	5% MTJ ja HMLP peksumasinatega pekstud teravilja kogusest							

Lisa nr. 2.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
27. aprilli 1948. a. määruse
nr. 434 juurde.

Naturaaltasu määrad masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest Eesti NSV kehv- ja kesktalundites teraviljakultuuride alal kolmanda grupi maakondades.
(Kilogrammides.)

	Saak 1 ha kohta tsentnerites							
	kuni 7-meni	7—9	9—11	11—13	13—15	15—17	17—19	19 ja enam
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd tähtajaks	38	49	59	76	92	108	130	152
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd hilinemisega	33	43	53	67	81	96	115	136
Talv- ja suviviljade külv tähtajaks	3,8	4,9	7,1	11,4	14,2	19,5	25	30
Talv- ja suviviljade külv hilinemisega	3	3,7	5,5	8,5	11,4	14,5	19	24
Külvieelne kultiveerimine tähtajaks	4,7	6	7,3	9,5	11,5	13,5	16,2	19
Külvieelne kultiveerimine hilinemisega	3,8	5	5,9	7,6	9,2	10,8	13	15,2
Viljakoristamine kombainidega tähtajaks	8,5% kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Viljakoristamine kombainidega hilinemisega	7,5% kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Viljaniitmine	10	20	25	30	40	48	58	68
Äestamine ühekordselt	0,5	1	1,5	2	3	4	5	6
Randaalimine, kultiveerimine, kõrre koorimine	4	5	6,5	8	10	12	14,5	17
Taliviljaeelne künd ja kesa korduskünd	15	22	32	40	50	60	70	85
Viljapeks	5% MTJ ja HMLP peksumasinatega pekstud teravilja kogusest							

Lisa nr. 3.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
27. aprilli 1948. a. määruse
nr. 434 juurde.

Naturaaltasu määrad masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest Eesti NSV kehv- ja kesktalundites neljanda grupi maakondades.
(Kilogrammides.)

	Saak 1 ha kohta tsentnerites							
	kuni 7-meni	7—9	9—11	11—13	13—15	15—17	17—19	19 ja enam
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd tähtajaks	33	43	54	70	86	103	119	141
Sügiskünd, kesakünd ja kevadkünd hilinemisega	29	39	48	63	77	91	106	125
Talv- ja suviviljade külv tähtajaks	3,3	4,4	6,5	10	13,8	18,5	24	28
Talv- ja suviviljade külv hilinemisega	2,4	3,3	4,9	7	10,3	13,5	17	21
Külvieelne kultiveerimine tähtajaks	4	5,4	6,7	8,7	10,7	12,8	15	17,6
Külvieelne kultiveerimine — hilinemisega	3,2	4,3	5,4	7	8,6	10,2	12	14,1
Viljakoristamine kombainidega — tähtajaks	8,5% kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Viljakoristamine kombainidega — hilinemisega	7,5% kombainidega pekstud teravilja kogusest							
Viljaniitmine	10	20	25	30	40	48	58	68
Äestamine ühekordselt	0,5	1	1,5	2	3	4	5	6
Randaalimine, kultiveerimine, kõrrekoorimine	4	5	6,5	8	10	12	14,5	17
Taliviljaeelne künd ja kesa korduskünd	15	22	32	40	50	60	70	85
Viljapeks	5% MTJ ja HMLP peksumasinatega pekstud teravilja kogusest							

Lisa nr. 4.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
27. aprilli 1948. a. määruse
nr. 434 juurde

Masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest makstavate naturaaltasu määrade gruppidesse arvatud maakondade nimestik.

Teise gruppi arvatud maakonnad.

1. Viljandimaa
2. Virumaa
3. Pärnumaa
4. Tartumaa
5. Järvamaa

Kolmandasse gruppi arvatud maakonnad.

1. Valgamaa
2. Läänemaa
3. Harjumaa

Neljandasse gruppi arvatud maakonnad.

1. Võrumaa
2. Saaremaa
3. Hiiumaa

Sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide traktorite ja masinatega kolhoosides tehtavate tööde eest naturaaltasu arvestamise korrast.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. oktoobri 1948. a. korraldus nr. 817-k.)

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu korraldusega 20. septembrist 1948. a.:

1. Lubada masina-traktorijaamadel arvestada sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide traktorite ja masinatega kolhoosides tehtavate tööde eest naturaaltasu kehtivate määrade järgi.

Masina-traktorijaamad tasuvad sovhoosidele, abimajanditele ja teistele organisatsioonidele kolhoosides tehtud traktoritööde eest plaanilise omahinna alusel, mis on kinnitatud masina-traktorijaama tootmis-finantsplaanis.

2. Sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide poolt tehtud traktoritööd peavad vastama masina-traktorijaama ja kolhooside vahel sõlmitud lepingus ettenähtud agrotehnilistele nõuetele ja kolhoosidel tuleb need tööd vastu võtta masina-traktorijaama jaoskonna agronoomi juuresolekul, aktide järgi.

3. Keelata kolhoosidelt võtta peale riigile antava naturaaltasu mingisugust lisatasu sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide traktorite ning masinatega tehtavate tööde eest.

4. Sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide traktorite ja masinaga tehtavaid töid ja naturaaltasu nende tööde eest ei arvata masina-traktorijaamale kinnitatud plaanide täitmise hulka.

Riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. aprilli 1948. a. määrus nr. 366, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1948, 16, 93).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Sisse seada alates 1948. a. saagist riigile teravilja ja kartuli kohustuslik müük Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

2. Määrata, et Eesti NSV kolhooside suhtes rakendatakse teravilja ja kartuli kohustuslik müük riigile igalt nende kasutuses oleva põllumaa hektaarilt sõltumata faktiliselt külvi alla võetud pinnast.

Põllumaaks, mille järgi arvestatakse teravilja ja kartuli kohustuslikku müüki riigile, arvatakse aiamaa, söödismaa ning riikliku plaani järgi kasutamiselevõtmisele kuuluv uudismaa (uudismaa harimine — teisel kasutamiselevõtmise aastal, võsastiku juurimine ja soode kuivatamine — kolmandal kasutamiselevõtmise aastal).

Põllumaast, mille järgi arvestatakse teravilja ja kartuli kohustuslikku müüki riigile, jääb välja suhkrupeedi, lina, kanepi, kok-sagõzi ja mahorka külvi alla võetud maapind.

3. Määrata masina-traktorijaamade poolt teenindatavatele kolhoosidele järgmised teravilja ja kartuli kohustuslikud aastanormid maakondade järgi kilogrammides ühelt põllumaa hektaarilt:

Maakondade nimetus	Teravili	Kartul
Läänemaa, Saaremaa, Valgamaa, Hiiumaa	30	40
Pärnumaa, Virumaa, Harjumaa	40	50
Viljandimaa, Tartumaa, Võrumaa, Järvamaa	50	60

Masina-traktorijaamade poolt mitteteenindatavate kolhooside teravilja ja kartuli kohustuslikud müüginormid peavad olema 15% kõrgemad kui antud maakonna masina-traktorijaamade poolt teenindatavatele kolhoosidele määratud normid.

4. Määrata, et kolhooside poolt riigile teravilja müügikohustuste täitmise arvel kuulub äraandmisele vähemalt 60% toiduteravilja (rukis, nisu, hernes, türgioad, lääts), seejuures võib teravilja andmine toimuda üksköik missuguses või mitmes neist kultuuridest kolhoosi äranägemise järgi.

5. Määrata alates 1948. a. saagist riigile kartuli müümise normiks Eesti NSV kolhoosiperede poolt 8 tsentneri ulatuses kartuli külviplaani ühelt hektaarilt.

6. Määrata, et teraviljakultuuride külve omavate kolhoosiperede suhtes rakendatakse riigile teravilja kohustuslik müük alates 1948. a. saagist tegelikult külvipinnalt normide järgi, mis kehtivad kuni 10 hektaari maad omavate talundite suhtes.

7. Määrata, et riigile teravilja ja kartuli müügikohustust ei rakendata järgmistele majandeile:

a) kõrge vanuse tõttu töövõimetute 60 a. vanuste meeste ja 55 a. vanuste naiste majandeile, kus ei ole teisi antud majandis töötavaid töövõimelisi perekonnaliikmeid, samuti vanade meeste ja naiste majandeile, kelle pojad on tegelikus sõjaväeteenistuses ja perekondades on järele jäänud naised alla 7 aasta vanuste lastega;

b) rea-, seersandi- ja vanematekoosseisu sõjaväelaste majandeile, kui perekonnapea on tegelikus sõjaväeteenistuses ja perekonnas on järele jäänud ta naine või ema alla 7 aasta vanuste lastega või ainult töövõimetud perekonnaliikmed;

c) sõja- ja tööinvaliidide majandeile, kes on sotsiaalhoolduse või sotsiaalkindlustuse organite poolt arvatud esimesse ja teise invaliidsuse gruppi, kui nende perekonna koosseisus ei ole antud majandis töötavaid töövõimelisi perekonnaliikmeid;

d) majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja esimese grupi invaliidid, kui majandis on ainult üks töövõimeline;

e) majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja teise grupi invaliidid, kui perekonnas ühe töövõimelise puhul on lapsi kuni kaheksa aasta vanuseni;

f) majandeile, mille koosseisus on Isamaasõja esimese või teise grupi invaliid ja kaks töövõimelist perekonnaliiget ja viis või rohkem last kuni kuueteistkümne aasta vanuseni, sealhulgas kuni kaheksa-aastased lapsed.

Vanadega koos elavaid õpilasi, töölisi ja teenistujaid arvestatakse kui perekonnaliikmeid, kes ei tööta antud majandis.

Lapsed kuni kuueteistkümne aasta vanuseni ja vigased, kes ei suuda põllutöödest ja muudest töödest osa võtta, kuuluvad töövõimetute hulka.

8. Määrata kindlaks järgmised kalendrilised tähtajad Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt riigile kohustusliku müügi täitmise alal protsentides kohustuste üldsuurusest:

	Teravili	Kartul
augustis	10	—
septembris	30	40
oktoobris	40	60
novembris	20	—

9. Määrata, et riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi täitmine enne teraviljakultuuride koristamise algust kolhoosidesse astunud Eesti NSV üksiktalundite ühiskonnastatud külvidelt toimub kolhooside poolt antud kolhoosi jaoks kindlaksmääratud normide järgi.

Pärast teraviljakultuuride koristamise algust kolhoosi astunud üksiktalundid täidavad riigile teravilja ja kartuli müügikohustusi ise kooskõlas neile kätteantud kohustustega.

10. Anda maakondade täitevkomiteedele õigus Varumisministeeriumi voliniku ENSV-s kinnitamisel diferentseerida riigile teravilja ja kartuli kohustuslikke maakondlikke müüginorme kolhooside järgi, kaldudes suurendamise või vähendamise poole kuni 30% piirides, kuid sääraselt, et käesoleva määrusega maakonnale määratud normid oleksid täielikult säilitatud.

11. Anda NSV Liidu Varumisministeeriumi volinikule Eesti NSV-s õigus vabastada maakondade täitevkomiteede taotlusel üksikuid kolhoosidesse astunud talundeid nende järel olevate eelmiste aastate maksmatiste katmisest riigile teravilja ja kartulite kohustusliku müügi alal.

12. Käesoleva määrusega kindlaksmääratud kohustuste täitmine riigile teravilja ja kartuli müügi alal on iga kolhoosi ja kolhoosipere esmajärjekordseks kohustuseks.

13. Kolhoosidele, kes pole täitnud tähtajaks kohustust riigile teravilja ja kartuli müügi alal eelmise kuu eest, annab NSV Liidu Varumisministeeriumi maakondlik volinik kirjaliku hoiatuse selle kohta, et kohustuste mittetäitmise puhul võetakse kolhoosi juhatus 10 päeva jooksul kohtulikule vastutusele.

Juhul, kui kolhoosi poolt ei täideta riigile teravilja ja kartuli müügi kohustust 10 päeva jooksul pärast hoiatuse saamist, kontrollib NSV Liidu Varumisministeeriumi maakondlik volinik isiklikult teistkordselt mittetäitmise põhjusi ja esitab kolhooside kohta, kes sihilikult pole täitnud tähtajaks neile kindlaksmääratud kohustust riigile teravilja ja kartuli müügi alal, vabariigi prokurörile materjali kolhoosi juhatuse kohtulikule vastutusele võtmiseks neile rahatrahvi määramiseks teravilja ja kartuli andmata jäänud osa riiklike kokkuostuhindade järgi arvestatud hinna suuruses, samuti teravilja ja kartuli aastamüügikohustuste tähtajaks täitmata jäänud osa sissenõudmiseks natuuras.

14. Kolhoosiperedele, kes pole täitnud oma kohustusi riigile teravilja ja kartuli müügi alal käesoleva määrusega kindlaksmääratud kalendritähtaegadeks, määratakse kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 24. novembrist 1942. a. nr. 1882 kohtu kaudu rahatrahv kuni tähtajaks äraandmata jäänud teravilja või kartuli kahekordse hinna ulatuses turuhindade järgi.

Peale selle nõutakse tähtajaks täitmata jäänud teravilja või kartuli müügi aastanormi osa võlgnikult sisse vastuvaidlemata korras.

Kohtuotsus kolhooside kohta, kes pole sihilikult täitnud kindlaksmääratud kohustusi riigile teravilja ja kartuli müügi alal, samuti kolhoosiperede kohta viiakse täide aastakohustuste tähtajaks täitmata jäänud osa natuuras sissenõudmise osas — agendi poolt riigile kohustusliku müügi alal ja rahatrahvide sissenõudmise osas — maakonna rahandusosakonna poolt maksuagendi kaudu.

15. Kohalikel võimuorganitel ja varumisorganitel on kategooriliselt keelatud määrata kolhoosidele ja kolhoosiperedele kohustusi riigile tera-

vilja ja kartuli müügi alal, mis ületaksid käesoleva määrusega kindlaksmääratud hektaarilisi norme.

16. Kaebused riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi ebaõige rakendamise kohta esitatakse NSV Liidu Varumisministeeriumi maakondlikule volinikule 10 päeva jooksul, arvates kohustuste kättesaamise päevast. NSV Liidu Varumisministeeriumi maakondliku voliniku otsuse peale võib edasi kaevata maakonna täitevkomiteele 10 päeva jooksul, arvates otsuse kättesaamise päevast.

Kui maakonna täitevkomitee leiab kaebuse põhjendatud olevat, esitab ta oma otsuse kinnitamiseks NSV Liidu Varumisministeeriumi volinikule Eesti NSV-s, kelle otsus on lõplik.

Riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. aprilli 1948. a. määrus nr. 367, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1948, 16, 94).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Sisse seada 1948. aastast alates liha ja piima kohustuslik müük riigile Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

2. Määrata, et kolhooside suhtes rakendatakse liha ja piima kohustuslik müük riigile igalt kolhoosidele kinnitatud maapinna hektaarilt (põld, sealhulgas aiamaad, heina- ja karjamaad), kolhoosnikute majandite suhtes aga rakendatakse liha kohustuslik müük igalt kolhoosiperelt ja piima kohustuslik müük igalt nende kasutada olevalt lehmalt järgmiste aastanormide järgi:

Liha:

Maakondade nimetus	Liha kohustusliku müügi normid (eluskaalu kilogrammides keskmise rammususe juures): Kolhoosid	Kolhoosipered
I grupp:		
Läänemaa Valgamaa Saaremaa Hiiumaa	2,0	30
II grupp:		
Harjumaa Pärnumaa Virumaa	2,5	40
III grupp:		
Järvamaa Viljandimaa Tartumaa Võrumaa	3,0	50

Piim:

Maakondade nimetus	Piima kohustusliku müügi normid (kilogrammides baasilise rasvasusega 3,5%): Kolhoosid	Kolhoosipered
I grupp:		
Valgamaa		
Saaremaa		
Läänemaa		
Hiiumaa		
Tartumaa ning Võrumaa asulad, mis asetsevad piki Peipsi järve äärt; Avinurme vald ja Välgi asula Tartumaal; Võrumaa Saatse, Järvesuu ja Mäe vald	30	250
II grupp:		
Virumaa		
Harjumaa		
Pärnumaa	40	300
Läänemaa Kullamaa, Märjamaa Vigala ja Velise vald		
III grupp:		
Järvamaa		
Viljandimaa	50	350
Tartumaa		
Võrumaa		

Kolhoosiperede poolt piima kohustusliku müügi normid vähenevad esimesel poolaastal lüpsmatulnud lehmade kohta poole võrra.

Kolhooside poolt liha ja piima kohustusliku müügi kindlaksmääratud norme rakendada üldreeglina kõigi maakonna kolhooside kohta.

Lubada erandina üksikute kolhooside suhtes Varumisministeeriumi vabariikliku voliniku kinnitamisel suurendada või vähendada liha ja piima kohustusliku müügi aastanorme kuni 30% piirides, kusjuures tuleb tingimata kinni pidada maakonnale määratud kohustusliku müügi keskmistest aastanormidest.

3. Määrata, et kolhooside poolt riigile liha ja piima kohustusliku müügi normide väljaarvestamine toimub 1948. ja 1949. aastal soodustatult — 50% ulatuses käesoleva määruse p. 2 kindlaksmääratud normidest.

4. Määrata, et kolhoosi astunud talundid täidavad oma kohustused riigile liha ja piima müügi alal kolhoosi astumise momendist alates kolhoosiperedele kindlaksmääratud normide järgi.

5. Määrata, et riigile piima müümise kohustust rakendatakse soodustatud normide järgi — 50% ulatuses käesoleva määrusega kindlaksmääratud normidest:

a) kõrge vanuse tõttu töövõimetute (mehed, kes on vastava aasta 1. jaanuariks saanud 60-aastaseks, ja naised 55-aastaseks) majandeile, kus ei ole vanade töövõimetutega koos elavaid töövõimelisi perekonnaliikmeid;

b) rea-, seersandi- ja vanematekoosseisu sõjaväelaste majandeile, kui nende perekondadesse ühe töövõimelise — sõjaväelase naise või ema puhul jäi kaks ja rohkem töövõimetut, sealhulgas alla 7 aasta vanused lapsed;

c) majandeile, mille koosseisus on alla kaheksa aasta vanuseid lapsi, kelle pealt riik maksab pensioni toitja kaotuse puhul, kui perekonnas ei ole üle ühe majandis töötava töövõimelise perekonnaliikme;

d) I grupi sõjainvaliidide majandeile, samuti majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja I grupi invaliidid, kui perekonnas ei ole üle ühe majandis töötava töövõimelise perekonnaliikme;

e) II grupi sõjainvaliidide majandeile, samuti majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja II grupi invaliidid, kui majandis ühe töövõimelise perekonnaliikme puhul on alla kaheksa aasta vanuseid lapsi;

f) Isamaasõja I või II grupi invaliidide majandeile, samuti majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja I või II grupi invaliidid, kui majandis kahe töövõimelise perekonnaliikme puhul on viis või rohkem last kuni kuueteistkümne aasta vanuseni, sealhulgas kuni 8-aastased lapsed;

g) kolhoosnikute majandeile, kui kolhoosnikud töötavad põlevkivi-, fosforiidi- või turbatööstuses ettevõtteiga sõlmitud lepingute alusel, mis on registreeritud kolhoosi juhatuses.

6. Määrata, et riigile lihamüügi kohustust ei rakendata:

a) kõrge vanuse tõttu töövõimetute (mehed, kes on vastava aasta 1. jaanuariks saanud 60-aastaseks, ja naised — 55-aastaseks) majandeile, kus ei ole vanade töövõimetutega koos elavaid töövõimelisi perekonnaliikmeid;

b) Nõukogude armeesse, Sõja-merelaevastikku ja Siseministeeriumi vägedesse kutsutud rea-, seersandi- ja vanematekoosseisu sõjaväelaste majandeile juhul, kui nende perekondadesse jäi kutsutu naine või ema ühes kuni 7 aasta vanuste lastega ja kui ei ole teisi majandis töötavaid töövõimelisi perekonnaliikmeid või on ainult töövõimetud perekonnaliikmed;

c) riigiorganeilt pensioni saavate pensionäride majandeile, kui neid ei maksustata põllumajandusmaksuga ja nende perekonna koosseisus ei ole majandis töötavaid töövõimelisi liikmeid;

d) majandeile, mille koosseisus on lapsi kuni 8 aasta vanuseni, kelle pealt riik maksab pensioni toitja kaotuse puhul, kui perekonnas ei ole üle ühe majandis töötava töövõimelise perekonnaliikme;

e) majandeile, mille koosseisu kuuluvad Isamaasõja I grupi invaliidid, kui perekonnas on ainult üks töövõimeline, samuti Isamaasõja II grupi invaliidid, kui perekonnas ühe töövõimelise puhul on kuni 8 aasta vanuseid lapsi;

f) majandeile, mille koosseisus on Isamaasõja I või II grupi invaliide, kui kahe töövõimelise perekonnaliikme puhul on viis ja rohkem last kuni kuueteistkümne aasta vanuseni, sealhulgas kuni 8-aastased lapsed.

Peale selle ei rakendata riigile liha ja piima müümise kohustust:

a) sotsiaalkindlustusorganite poolt invaliidsuse I või II gruppi arvatud sõja- ja tööinvaliidide majandeile, kui neid ei maksustata põllumajandusmaksuga ja nende perekondade koosseisus ei ole nendega koos elavaid töövõimelisi liikmeid;

b) põllu- ja muudest töödest osa võtma mittesuuteliste vigaste inimeste majandeile, kui neil ei ole külve põldudel, kui neid ei maksustata põllumajandusmaksuga või kui nende perekondade koosseisus ei ole nendega koos elavaid töövõimelisi liikmeid.

Algkoolide, 7-klassiliste koolide ja keskkoolide, vabriku-tehastekoolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutiste õpilased, samuti alla 16 aasta vanused lapsed ja vigased, kes ei või osa võtta põllutöödest ja muudest töödest, loetakse töövõimetute ja majandis mittetöötavate hulka.

7. Määrata kindlaks järgmised kalendrilised tähtajad riigile liha ja piima äraandmiseks kolhooside ja kolhoosiperede poolt (protsentides aastanormist):

	I kv.	II kv.	III kv.	IV kv.
Liha	30	15	25	30
Piim	10	40	40	10

8. Kohustuste täitmise arvele liha kohustusliku müügi alal kolhooside ja kolhoosiperede poolt arvestada ühe kohustuses näidatud liha kilogrammi eest:

	(eluskaalu grammides)		
	Kolhoosidele	Kolhoosiperedele	
	kohustuste arvel sealiha äraandmise alal	sealiha andmisel teiste loomaliikide kohustusliku müügi arvel	
Sead, rasvased	600	500	600
„ poolrasvased ja peekoniks . .	650	600	650
„ lihaks, kaaluga 75 kg ja enam .	700	800	700
„ „ „ 50 kuni 75 kg .	800	800	800
„ „ „ 30 „ 50 „ .	—	—	900
Suured kariloomad, lambad, kitsed rasvase rammususega	—	900	900
Suured kariloomad, lambad, kitsed üle keskmise rammususega . .	—	950	950

Suured kariloomad, lambad, kitsed keskmise rammususega . .	—	1000	1000
Kanad, haned, kalkunid, pardid . .	—	700	700
Küülikud	—	800	800
Suured kariloomad, lambad ja kitsed alla keskmise rammususega .	—	—	1200 [1]

Suuri kariloomi, lambaid ja kitsi alla keskmise rammususega kolhoosidelt vastu ei võeta.

9. Mitte vastu võtta kolhoosidelt ja kolhoosnikuilt lihamüügi kohustuse arvel lahjasid loomi, linde ja noori kariloomi alla keskmise rammususega, samuti:

	Kolhoosidelt	Kolhoosnikuilt
Suuri kariloomi eluskaaluga alla . . .	100 kg	50 kg
Sigu eluskaaluga alla	50 „	30 „
Lambaid „ „	20 „	16 „
Hanesid „ „	3 „	3 „
Kalkuneid „ „	2 „	2 „
Küülikuid „ „	1 „	1 „
Parte „ „	1 „	1 „
Kanu „ „	0,8 „	0,8 „

Liha kohustusliku müügi arvel vastuvõetavate kariloomade, lindude ja küülikute kaal määratakse kindlaks pärast 3 protsendi mahaarvamist eluskaalust maosoolte trakti sisalduse peale.

10. Keelata vastu võtta kolhoosidelt liha kohustusliku müügi arvel lehmi tiinuse teisel perioodil ilma seatud korras akti esitamiseta väljapraakimise kohta. Kui on olemas akt väljapraakimise kohta, võetakse tiined kariloomad vastu 10% mahaarvamisega eluskaalust (lisaks 3 protsendile maosoolte sisalduse peale).

11. Määrata kindlaks raadius kariloomade toimetamiseks riiklikesse vastuvõtupunktidesse kõigis maakondades mitte üle 30 kilomeetri.

12. Lubada kolhoosidel ja kolhoosiperedel ära anda lihamüügikohustuse arvel piima ja mune järgmise asendusekvivalendi järgi: ühe kilogrammi liha eest eluskaalus 5 liitrit kindlaksmääratud baasilise rasvasusega piima või 10 muna.

13. Määrata, et kolhoosid ja kolhoosipered võivad oma kohustuste täitmise arvel riigile piima müügi alal takistamatult anda võid ja rasva asendusekvivalendi järgi:

1 kg sulatatud võid rasvasisaldusega mitte alla 95% — 27 kg piima asemel;

1 kg koorevõid (kodus valmistatud) rasvasisaldusega mitte alla 75% — 21 kg piima asemel või 1 kg koorevõid rasvasisaldusega vähemalt 84% — 24 kg piima asemel;

[1] ENSV Ministrite Nõukogu 23. mai 1949. a. määruse nr. 361 alusel — 1350 grammi.

1 kg searasva-pekki või 1 kg sulatatud lamba- või searasva — 800 g sulatatud või asemel.

14. Anda kolhoosidele ja kolhoosiperedele, kes on oma kohustused riigile liha ja piima müügi alal jooksva aasta eest täitnud, õigus ennetähtaegselt ära anda liha ja piima järgmise aasta kohustuste arvel.

15. Meiereid, juustutööstused ja nende koorejaamad on kohustatud pärast piimamüügikohustuse korras toodud piima läbiajamist tagasi andma läbiaetud piima 50% ulatuses vastuvõetud piimast.

Vasikate jootmise perioodil tuleb läbiaetud piim piimatoojaile tagasi anda täies ulatuses. Tagasiantava läbiaetud piima eest võetakse piimatoojailt 5 kopikat liitri eest.

Juustutööstused, kus valmistatakse juustu rasvasisaldusega mitte alla 40%, läbiaetud piima tagasi ei anna, kuid annavad piimatoojaile selle asemel 60% vadakust, mis on saadud juustutootmise tulemusena.[1]

16. Võltsitud piima ja või äraandmise eest, samuti niisuguse piima ja või vastuvõtmise eest võetakse süüdlased vastutusele kriminaalkorras.

17. Määrata, et kohustuste täitmine riigile liha ja piima müügi alal on iga kolhoosi ja kolhoosniku esmajärjekordseks ülesandeks.

18. Kolhoosidele, kes ei ole tähtajaks täitnud kohustusi riigile liha ja piima müügi alal käesoleva määrusega kindlaksmääratud tähtajaks, annab Varumisministeeriumi maakondlik volinik kirjaliku hoiatuse selle kohta, et kui kohustust ei täideta 10 päeva jooksul, võetakse kolhoosi juhatus vastutusele.

Juhul, kui kolhoosid ei täida kohustusi riigile liha ja piima müügi alal 10 päeva jooksul pärast hoiatuse saamist, kontrollib Varumisministeeriumi maakondlik volinik isiklikult teistkordselt mittetäitmise põhjusi ja kolhooside kohta, kes sihilikult ei ole täitnud tähtajaks neile kindlaksmääratud kohustusi riigile liha ja piima müügi alal, esitab maakonna prokurörile materjali kolhooside juhatuste kohtulikule vastutusele võtmiseks, rahatrahvi määramiseks äraandmata jäänud liha ja piima riiklike kokkuostuhindade järgi arvestatud hinna ulatuses, samuti riigile liha ja piima müügi kohustuse täitmata jäänud osa sissenõudmiseks natuuras.

19. Kolhoosnikuile, kes ei täida kindlaksmääratud tähtajaks oma kohustusi riigile liha ja piima müügi alal, määratakse kooskõlas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 24. novembri 1942. a. määrusega nr. 1882 kohtu kaudu rahatrahv tähtajaks andmata jäänud toodangu kahekordses maksumuses turuhindade järgi. Sõltumata sellest nõutakse tähtajaks täitmata jäänud osa aastakohustusest riigile liha müümise alal võlgnikult sisse vastuvaidlemata korras Varumisministeeriumi organite poolt, kuna tähtajaks täitmata jäänud osa kohustusest riigile piima müügi alal nõutakse sisse kohtu kaudu.

20. Kohtuotsus kolhoosidelt ja kolhoosiperedelt tähtajaks täitmata jäänud kohustuse osa natuuras sissenõudmise osas viiakse täide agendi

[1] Kolhoosidele-piimatoojatele tagasiantava läbiaetud piima kohta vaata Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. juuni 1949. a. määruse nr. 423 p. 13, lk. 474.

poolt riigile kohustusliku müügi alal, rahatrahvide sissenõudmise osas aga maakonna rahandusosakonna poolt maksuagendi kaudu.

21. Keelata kohalikel võimuorganeil ja varumisorganisatsioonidel määrata kolhoosidele ja kolhoosiperedele kohustusi riigile liha ja piima müügi alal üle käesoleva määrusega kindlaksmääratud koguse.

Kõik liha ja piima jäägid pärast kohustuste täitmist nende saaduste riigile müümise alal jäävad kolhooside ja kolhoosiperede täielikku kasutusse.

22. Kaebused riigile liha ja piima kohustusliku müügi ebaõige rakendamise kohta esitatakse Varumisministeeriumi maakondlikule volinikule 10 päeva jooksul, arvates kohustuse kätteandmise päevast.

Varumisministeeriumi maakondliku voliniku otsuse peale võib edasi kaevata maakonna täitevkomiteele 10 päeva jooksul, arvates otsuse kätteandmise päevast.

Kui maakonna täitevkomitee leiab, et kaebus on põhjendatud, esitab ta oma otsuse kinnitamiseks Varumisministeeriumi volinikule Eesti NSV-s, kelle otsus on lõplik.

Eesti NSV kolhooside poolt riigile heinamüügi kohustuse kohta.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 14. juuni 1949. a. määrus nr. 440, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 18, 118)

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 25. maist 1949. a. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Kehtestada alates 1949. a. saagist Eesti NSV kolhoosidele riigile heinamüügi kohustus igalt kolhoosile kinnistatud põllu- ja heinamaa hektaarilt, sõltumata heinakülvi all tegelikult olevaist pindaladest.

Põllumaast, mille järgi arvutatakse heinamüügi kohustused, jäetakse välja suhkrupeedi, lina, kanepi, kok-sagõsi ja tubaka külvi all olevad pindalad.

2. Kehtestada Eesti NSV kolhoosidele järgmised kohustuslikud riiklikud heinamüüginormid kilogrammides ühe põllu- ja heinamaa hektaarilt maakondade järgi:

Pärnu-, Tartu-, Viru-, Harju-, Järva-, Viljandi-, Valga-, Võru-, Lääne-, Jõgeva- ja Jõhvimaa 16

Saare- ja Hiiumaa 12

Enne heinakoristamist kolhoosi astunud üksiktalundite heinamüügi kohustused täidetakse kolhoosi poolt vastavale kolhoosile kehtestatud normide alusel.

Pärast heinakoristamise alustamist kolhoosi astunud üksiktalundid täidavad oma heinamüügi kohustused ise või kolhoosi kaudu üksiktalundite normide alusel, vastavalt neile kätteantud müügikohustustele.

3. Riigile heinamüügi kohustuse mittetäitmise korral määrata kolhoosidele sama vastutuse kord, mis on kehtiv teravilja ja kartuli müügikohustuste mittetäitmisel.

4. Määrata, et heinamüügi kohustuste plaani täitmist kolhooside poolt teostatakse täies ulatuses hiljemalt 1 oktoobriks.

Riigile munade kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. mai 1949. a. määrus nr. 333, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 14, 99).

(V ä l j a v õ t e.)

1. Kinnitada riigile munade kohustusliku müügi aastanorm:

a) Eesti NSV kolhoosidelt 10 muna kolhoosile kinnistatud põllu iga hektaari kohta, kaasa arvates puu- ja juurviljaaiad;

b) Eesti NSV kolhoosiperedelt 50 muna iga kolhoosipere kohta.

2. Vabastada 1949. a. riigile munade kohustuslikust müügist 1948. a. ja 1949. a. organiseeritud kolhoosid. 1948. a. ja 1949. a. organiseeritud kolhooside poolt riigile munade müümise kohustus 1950. aastal arvestada määratud normide 50% ulatuses.

Kolhoosi astunud talundid täidavad kolhoosi astumise ajast alates oma kohustused riigile munade müümise alal normide järgi, mis on ette nähtud kolhoosiperedele.

3. Maal ja suvitusasulates elavad tööndusliке artellide, kaluriartellide ja invaliidide kooperatsiooni artellide liikmed on kohustatud riigile mune müüma kolhoosiperedele ettenähtud normi järgi, juhul aga, kui neilt nõutakse riigile liha müümist üksiktalunditele määratud normide järgi, on nad kohustatud ka mune riigile müüma üksiktalunditele määratud normi järgi.

4. Maal ja suvitusasulates elavatele üksikkäsitöölistele, kel on õueaiamaad või põllumaad, rakendatakse riigile munade kohustuslik müük üksiktalunditele määratud normi järgi.

5. Munade kohustuslikku müüki riigile ei rakendata kolhoosiperedele, kes on vabastatud riigile liha kohustuslikust müügist kooskõlas Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse «Riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt» 6. punktiga.[1]

6. Kinnitada järgmised kalendrilised tähtajad munade müügiks riigile kolhooside ja kolhoosiperede poolt %-des aastanormist:

I kvartal — 10%
II kvartal — 50%
III kvartal — 30%
IV kvartal — 10%

[1] vt. lk. 459.

7. Lubada kolhoosidel ja kolhoosiperedel, kellel ei ole võimalik täita oma kohustusi natuuras, anda munade kohustusliku müügi arvel liha ja piima järgmise ekvivalendi alusel: 1 kg liha (eluskaalus) või 5 kg piima 10 muna eest.

8. Keelata kohalikel võimuorganitel ja varumisorganitel määrata kolhoosidele ja kolhoosiperedele munamüügi kohustusi, mis ületavad käesoleva määrusega kindlaksmääratud munamüügi norme.

Kõik munade ülejäägid pärast riigile kohustusliku müügi täitmist jäävad kolhooside ja kolhoosnikute täielikku käsutusse.

9. Vastutusele võtmine riigile munade kohustusliku müügi mittetäitmise eest, samuti kaebuste esitamine munade kohustusliku müügi ebaõige rakendamise eest toimub korras, mis on kehtestatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega «Riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt».

Riigile villa kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. mai 1949. a. määrus nr. 331, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 14, 100)

(V ä l j a v õ t e.)

1. Kinnitada aastanorm villa kohustuslikuks müügiks riigile:

a) Eesti NSV kolhoosidele — 40 grammi poolkarevilla igalt kolhoosile kinnistatud maapinna hektaarilt (põllumaa, sealhulgas õue- ja aiamaa, heina- ja karjamaa);

2. Vabastada 1949. aastal villa kohustuslikust müügist riigile Eesti NSV kolhoosid, mis on organiseeritud 1948. ja 1949. aastal. 1948. a. ja 1949. a. organiseeritud kolhooside poolt riigile villa müümise kohustus 1950. aastal arvestada määratud normide 50% ulatuses.

Kolhoosidesse astunud talundid täidavad kolhoosi astumise ajast alates oma kohustused riigile villa müümise alal normide järgi, mis on ette nähtud kolhoosiperedele.[1]

4. Riigile villa kohustuslikust müügist vabastatakse kolhoosipered, kes vabastatakse riigile liha kohustuslikust müügist Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse «Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta» punkti 6 kohaselt.[2]

5. Määrata kindlaks järgmised piirtähtajad riigile villa äraandmiseks (protsentides aastanormist):

hiljemalt 1. augustiks — 60%
hiljemalt 15. novembriks — 40%

6. Kolhooside ja kolhoosiperede kohustuste täitmiseks võtta vastu iga kohustuses tähendatud villa kilogrammi eest (grammides):

I ja II klassi meriinovilla, samuti normaalset tsigaajavilla . 800

muud meriinovilla ja tsigaajavilla, samuti inglise lihalammaste ja segavereliste lammaste poolkaredat I ja II klassi villa 900

1 Kolhoosiperede kohta vaata järgmise määruse p. 4

2 vt. lk. 459.

Segavereliste lammaste III ja IV klassi villa, villa karevillaliste lambatõugude — karakullilammaste, romaanovi, tušini, hissaari, kulundini lammaste ja nende tõugude segavereliste lammaste villa 1000
muude karevillaliste lammaste villa 1100
kitsevilla 1500
kitsevilla esimesest kammimisest 250
kitsevilla teisest kammimisest 300

Kitsevilla kammimisest võetakse vastu normikohustuse täitmiseks kolhoosidelt ja kolhoosiperedelt ainult siis, kui neil on tegelikult olemas kitsi.

7. Keelata kohalikel võimuorganitel ja varumisorganitel määrata kolhoosidele ja kolhoosiperedele kohustusi riigile villa müümise alal, mis ületavad käesoleva määrusega kehtestatud villamüügi norme.

Vastutusele võtmine riigile villa müümise kohustuse tähtajaks mittetäitmise eest, samuti kaebuste esitamine villa müümise kohustuse ebaõige määramise eest toimub korras, mis on kindlaks määratud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega «Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta».

Eesti NSV kolhoosiperede ja üksiktalundite kohustuslike villamüüginormide muutmise kohta.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1. juuli 1949. a. määrus nr. 480, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 18, 119)

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 17. juunist 1949 ning Eesti NSV RKN ja EK(b)P KK 16. juuni 1945 määruse nr. 533 (ENSV T 1945, 23, 355) ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. mai 1949 määruse nr. 331 (ENSV T 1949, 14, 100) osaliseks muutmiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Määrata kolhoosiperedele ja üksiktalunditele alates 1949. a. järgmised kohustusliku villamüügi aastanormid igas vanuses lamba ja kitse pealt loomade tegeliku arvu järgi seisuga maksustatavale aastale eelnevaks 1. detsembriks, arvestades poolkarevilla:

a) Eesti NSV kolhoosiperedele 500 grammi igalt lambalt ja 130 grammi igalt kitselt;

b) üksiktalunditele 800 grammi igalt lambalt ja 150 grammi igalt kitselt.

2. Määrata, et maal ja suvitusasulais elavate tööndusliike artellide, kaluriteartellide ja invaliidide kooperatsiooni artellide liikmete, samuti riiklikes ja kooperatiivsetes ettevõtetes alalisel (mittehooajalisel) tööl töötavate tööliste ja teenistujate suhtes, kelle isiklikus kasutuses on lambaid ja kitsesid, rakendatakse riigile kohustuslikud villamüüginormid:

a) normide järgi, mis on määratud antud maakonna kolhoosiperede jaoks, kui nende isiklikus kasutuses olev loomade arv ei ületa arvu, mis on ette nähtud põllumajandusliku artelli põhikirjas vastava maakonna kolhoosnikute jaoks;

b) normide järgi, mis on määratud üksiktalundeile, kui nende isiklikus kasutuses olevate loomade arv ületab arvu, mis on ette nähtud põllumajandusliku artelli põhikirjas vastava maakonna kolhoosnikute jaoks.

3. Määrata, et maal ja suvitusasulais elavate üksikkäsitööliste suhtes, kelle isiklikus kasutuses on lambaid ja kitsesid, rakendatakse riigile kohustuslikud villamüüginormid antud maakonna üksiktalunditele kehtestatud normide järgi.

4. Määrata kindlaks kolhoosiperedele ja üksiktalunditele järgmised kalender-tähtajad riigile villa kohustusliku müügi alal protsentides aastanormist:

hiljemalt 15. juuliks — 60%
hiljemalt 15. novembriks — 40%

5. Kohustada NSV Liidu Varumisministeeriumi Volinikku Eesti NSV-s kümne päeva jooksul üle andma uued kohustused villamüügi alal 1949. aastaks käesoleva määrusega kehtestatud normide kohaselt.

Tööjõu organiseeritud värbamise plaani täitmise kindlustamisest.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 28. mai 1949. a. määrus nr. 397)
(V ä l j a v õ t e.)

2. Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 21. maist 1947 laiendada järgmised soodustused kolhoosnikute perekonnaliikmetele ja pikendada Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrustega 21. jaanuarist 1948. a. nr. 35 [1] ja 13. aprillist 1948. a. nr. 367 [2] kindlaksmääratud soodustused kolhoosnikutele ja üksiktalupoegadele, kes on sõlminud töölepingud ja on need lepingud registreerinud vastavalt kolhoosi juhatuses või valla täitevkomitees:

a) kolhoosnikud, kes töötavad allmaatöödel põlevkivitööstuses, vabastatakse põllumajandusmaksust tuludelt nende õue-aiamaalt;

b) kolhoosnikud, kes töötavad põlevkivi-, fosforiidi- või turbatööstuses, vabastatakse piimanormi andmisest 50% võrra;

3. Kohustada kolhoosi juhatusi:

a) võimaldama nende kolhoosnikute töövõimelistele perekonnaliikmetele, kes töötavad põlevkivitööstuses lepingute järgi, tööd kolhoosis kogu aasta jooksul, eeliskorras enne teisi kolhoosnikuid;

b) andma kolhoosnikute perekondadele, kes töötavad põlevkivitööstuses, vajalikku põllumajandusinventari ja hobutransporti neile kuuluvate õue-aiamaade harimiseks ja nende isiklike vajaduste rahuldamiseks põllumajandusartelli põhikirjas ettenähtud korras;

c) andma nende kolhoosnikute perekondadele, kes töötavad põlevkivitööstuses, soodustusi võrdselt teiste kolhoosiliikmetega;

d) kindlustama nende kolhoosnikute perekonnaliikmeid, kes töötavad põlevkivitööstuses, leivaga ja loomasöödaga riiklike kokkuostuhindade järgi ja samal määral, millega varustatakse teisi kolhoosnikuid, kes töötavad kohusetruult kolhoosis.

4. Käesoleva määruse punktides 2 ja 3 ettenähtud soodustusi tuleb anda tingimusel, kui põlevkivitööstuses töötava kolhoosniku töövõimelised perekonnaliikmed võtavad osa kolhoosi tööst ja täidavad normipäevadeks ettenähtud miinimumi.

---

1 vt. Eesti NSV Teataja 1948, 6, 18.
2 vt. lk. 459.

Eesti NSV kolhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) täitmise abinõudest.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. juuni 1949. a. määrus nr. 423, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 16, 109)

(Väljavõte.)

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P KK 18. aprilli 1949 määruse «Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) kohta», samuti Eestimaa K(b)P Keskkomitee III pleenumi 2. juuni 1949 otsuse «NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee poolt vastuvõetud määruse «Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951)» täitmise abinõudest» edukaks täitmiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

I. Ühisloomakasvatuse arendamine kolhoosides.

1. Kohustada maakondade ja valdade nõukogude organeid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid kindlustama lähemate aastate jooksul kolhooside produktiivsete ühisloomade arvu ja nende tootlikkuse niisuguse tõusu, et kolhooside ühisloomakasvatus koos sovhooside loomakasvatusega saaks valitsevaks vabariigis nii erikaalult kui ka kõrgeväärtuslike loomakasvatussaaduste tootmiselt ning võimaldaks tunduvalt suurendada 1951. aastal liha, peki, piima, või, munade ja teiste saaduste tootmist linnade, tööstuskeskuste ja kogu meie maa elanikkonna varustamiseks, samuti tunduvalt suurendada naha, villa ja teiste toorainete tootmist kergetööstuse jaoks.

2. Seada nõukogude ja põllumajandusorganitele ülesandeks saavutada, et 1949. aastal asutataks igas kolhoosis 4 farmi: veise-, sea-, lamba- ja linnufarm, andes seejuures kolhoosidele võimaluse arendada loomaliike, mille jaoks tingimused on soodsamad, silmas pidades, et loomakasvatuse niisugune arendamine tagab kõrgemat turutoodangut ja tulukust.

3. Määrata kindlaks ühisloomade arvuline miinimum kolhoosifarmides järgmiselt:

a) igal kolhoosi veisefarmil peab olema arvuline miinimum loomi olenevalt kolhoosile kinnistatud tulundusmaa-alast (põld, puu- ja köögiviljaaed, heinamaa ja karjamaa), maakondliku jaotusega vastavalt lisale nr. 1-a.

Veiste üldarvu miinimumi saavutamisel peab lehmade arv moodustama vähemalt 40% veiste üldarvust;

b) igal kolhoosi seafarmil peab olema sigade arvuline miinimum olenevalt kolhoosile kinnistatud põllu pindalast, maakondliku jaotusega vastavalt lisale nr. 1-b;

c) igal kolhoosi lambafarmil peab olema lammaste (kitsede) arvuline miinimum olenevalt kolhoosile kinnistatud tulundusmaa-alast (põld, puu- ja köögiviljaaed, heinamaa ja karjamaa) vastavalt lisale nr. 1-c;

d) igal kolhoosi linnufarmil peab olema täiskasvanud lindude arvuline miinimum (kanu, parte, hanesid, kalkuneid) ümberarvestatult kanadele olenevalt teraviljakultuuride all olevast pindalast vastavalt lisale nr. 1-d.

Kolhoosis kasvatatavaid linde arvestada miinimumi täitmisel üks part kahe kana eest, üks hani või kalkun nelja kana eest.

4. Käesoleva määruse punktis 3 tähendatud kolhoosifarmide ühisloomakasvatuse arvulist miinimumi ei määrata kalurikolhoosidele, neile määratakse ülesanded põllumajanduslike loomade ja kodulindude arvu suurendamiseks loomakasvatuse arendamise iga-aastastes riiklikes plaanides.

5. Kolhooside rahaliste tulude suurendamiseks soovitada neil organiseerida karusloomakasvatuse farme.

Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ning maakondade ja valdade täitevkomiteesid organiseerima Eesti NSV kolhoosides 1949.—1951. a. vähemalt 15 karusloomakasvatuse farmi.

6. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ja valdade täitevkomiteesid võtma tarvitusele abinõud, mis kindlustaksid veiste, lammaste, sigade ja lindude kindlaksmääratud arvulise miinimumi täitmise iga kolhoosi poolt hiljemalt 1953. a. lõpuks.

Põllumajanduslike loomade ja kodulindude arvu suurendamise plaaniliste ülesannete määramisel igale loomade ja lindude arvulise miinimumi täitnud kolhoosile lähtuda loomade ja lindude arvu edasise suurendamise vajadusest.

7. Määrata, et kolhoosides, kus on neli loomakasvatusfarmi — veisefarm, seafarm, lambafarm ja linnufarm uue kõrgendatud loomade arvulise miinimumiga, tuleb nende kolhooside kolhoosnikutele alates 1950. aastast riiklikke liha-, piima- ja villamüüginorme 10% võrra alandada; kolhoosides aga, kus pole ülalnimetatud farmide arvu ja uut loomade arvulist miinimumi farmides, tuleb alates 1950. aastast kolhoosnikutele riiklikke liha-, piima- ja villamüüginorme 10% võrra suurendada.

8. Lugeda kehtetuks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus

13. oktoobrist 1948 nr. 961 kolhoosides emasloomade arvulise miinimumi ja kolhoosidele soodustuste andmise osas riiklike lihamüüginormide alal.

1. Ühisomandiks olevate veiste arvu suurendamine ja nende tootlikkuse tõstmine.

10. Kolhoosides veiste arvu plaanilise suurendamise kindlustamiseks kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid:

a) võtma tarvitusele abinõud lehmade ahtruse likvideerimiseks, milleks muretseda igasse kolhoosi veisefarmi hiljemalt 1950. aasta lõpuks küllaldane arv kõrgeväärtuslikke tõusugupulle; parandama lehmade ja sugupullide söötmist, pidamist ning hooldamist;

b) võtma tarvitusele otsustavad abinõud loomade lõpmise ärahoidmiseks, tõstma kolhooside juhatuste ning loomakasvatusfarmide töötajate vastutust täiskasvanud loomade ja eriti noorloomade säilitamise eest; parandama veiste ja noorloomade söötmist, pidamist ja hooldamist farmides;

c) rööbiti veiste arvu kasvuga kolhoosides ühiskarja paljunemise kui veiste arvu suurenemise peamise allika arvel, kindlustama loomade ühistamist, samuti vajaliku arvu noorloomade ostmist kas otseselt või kontraheerimise teel kolhoosnikutelt, töölistelt ja teenistujatelt ja üksiktalupoegadelt.

11. Kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid kindlustama kolhoosilehmade piimatoodangu tunduvat tõusu ja saavutama kolhoosides 1949. aastal ühe aasta lehma piimatoodanguks vähemalt 1500—1700 kilogrammi, 1950. aastal vähemalt 1700—2000 kilogrammi ja 1951. aastal — 2000—2300 kilogrammi, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 3. *)

Selleks:

a) rakendada kolhooside veisefarmides loomade õiget söötmist täisväärtuslike söödaannuste alusel vastavalt looma eluskaalule, toitumusele ja toodangule;

b) söötade paremaks ärakasutamiseks rakendada ulatuslikult nende ettevalmistamist enne etteandmist — koresöötade hekseldamist ja aurutamist, õlikookide purustamist, söödavilja jahvatamist, söötade pärmistamist ja teisi ettevalmistamise viise;

c) kindlustada loomade karjatamiseks head karjamaad, milleks parandada looduslikke karja- ja heinamaid, rakendada söödakultuuride külvikorrad, organiseerida kultuurheina- ja karjamaade rajamist, suveperioodil karjatada loomi kogu ööpäeva kestel, milleks ehitada karjamaadel kerged katusealused karja kaitsmiseks päikese ja halva ilma eest,

*) Lisa jääb trükkimata.

samuti lisasöötmiseks haljas- ja jõusöödaga, korraldada loomade jootmine, kultuurkarjamaadel kasutada loomade karjatamist koplite süsteemil;

d) sisse seada kõigis kolhooside farmides töö päevakorrad vastavalt veiste soo ja vanuse rühmade erinõuetele, kinni pidades loomade tootlikkuse tõstmisele suunatud zootehnilistest ja veterinaarsetest abinõudest.

12. Saadava lihatoodangu suurendamiseks ja selle kvaliteedi tõstmiseks, samuti tapetavate ja normideks antavate loomade arvu vähendamiseks kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid organiseerima kõigis kolhoosides väljapraagitud, samuti lihanormiks ja realiseerimiseks määratud loomade nuumamist.

13. Kohustada Eesti NSV Toiduainetetööstuse Ministeeriumi ja Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliitu tagastama kolhoosidele-piimatoojatele meiereidest ja koorejaamadest lõssi vähemalt 70% ulatuses keskmiselt aastas ja 100% ulatuses vasikate jootmise ajal; tõuveiste ja tõusigade farme omavatele kolhoosidele tagastada lõss täielikult.

2. Kolhooside ühisomandiks olevate sigade arvu ja seakasvatuse tootlikkuse tõstmine.

15. Seakasvatuse arendamise plaani täitmiseks, sigade ulatuslikuma nuumamise organiseerimiseks ja kolhooside tulude tõstmiseks pidada meie noorte kolhooside tähtsaimaks ülesandeks seakasvatusfarmide asutamine ja nende komplekteerimine sigadega. Et seatud ülesannet lahendada, selleks läbi viia kolhoosnikute hulgas ulatuslik selgitus- ja organisatsiooniline töö sigade ühistamiseks, kolhoosnikutelt emiste laenamiseks juurdekasvu saamise otstarbel ja riikliku krediidi täielikuks kasutamiseks tõusigade ostmise otstarbel.

Soovitada kolhoosidel kasutada ühisomandiks olevate sigade arvu suurendamiseks ja nuumamiseks eeskätt kevadisi põrsaid.

16. Kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid:

a) looma kolhoosides seakasvatusele kindla söödabaasi kartuli, juurvilja, söödateravilja, liblikõieliste heinte (eriti lutserni) ja teiste söödakultuuride külvipindade suurendamise ja nende saakide tõstmise teel;

b) kindlustama lähema kahe aasta jooksul igas seafarmi omavas kolhoosis kultuurkarjamaade rajamine liblikõieliste ja kõrreliste heintega, arvestades 0,5 hektaari iga emise kohta;

c) võtma tarvitusele abinõud sigade hooldamise ja nende pidamise parandamiseks ja üles kasvatama iga emise kohta vähemalt 12—14 põrsast aastas;

d) alates 1949. aastast organiseerima, et kolhoosides nuumataks 100 hektaari põllumaa kohta vähemalt 3—4 siga, kelle eluskaal oleks nuumamise lõpul vähemalt 120 kilogrammi;

e) seakasvatuse tootlikkuse tõstmiseks soovitada kolhoosidel tarbesigade kasvatamisel ulatuslikult rakendada tõugudevahelist tarberistlust.

3. Kolhoosides ühisomandiks olevate lammaste arvu suurendamine ja lambakasvatuse tootlikkuse tõstmine.

19. Lugeda peaülesandeks lambakasvatuse alal lambafarmide organiseerimist kolhoosides, neis poolkarevillaliste lammaste arvu suurendamist ja neilt saadava liha ja villa koguse tõstmist. Soovitada kolhoosidel teostada lambafarmide komplekteerimist lammaste ühistamise teel, samuti nende ostmise teel kolhoosnikutelt, töölistelt, teenistujatelt ja üksiktalupoegadelt.

20. Villa kvaliteedi parandamiseks ja lambaliha toodangu suurendamiseks kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, samuti Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid:

a) võtma tarvitusele abinõud poolkarevillaliste lammaste pidamise ja hooldamise parandamiseks; küllaldase talvise söödatagavara kindlustamiseks varuda sööta ühe täiskasvanud lamba kohta: koresööta (ümberarvestatult heinaks) — 4 tsentnerit, mahlakat sööta 1 tsentner ja jõusööta 0,6 tsentnerit; laialdaselt soovitada lehissööda (vihtade) varumist;

b) kindlustama poolkarevillaliste varavalmivate lihalammaste kasvatamise arendamist ja poolkarevillaliste oinaste kasvatamise laiendamist;

c) organiseerima iga-aastase tõu-sugujäärade väljavaliku ja nende zootehnilise tunnustamise läbiviimist paarituspunktide komplekteerimiseks; keelata tõu- ja parandatud uttede paaritamine väheproduktiivsete tõutute jääradega; teostama kõigi zootehnilise komisjoni poolt sugujääradeks kõlbmatuiks tunnistatud jäärade kastreerimine;

d) komplekteerima hiljemalt 1950. aastaks kolhooside lambafarmid vajaliku arvu kõrgeväärtuslike tõu-sugujääradega.

4. Ühislinnukasvatuse arendamine kolhoosides.

21. Suurendada ühisomandiks olevate kodulindude arv kolhoosides 1949. a. lõpuks vähemalt 50 tuhandeni, 1950. a. lõpuks vähemalt 200 tuhandeni ja 1951. a. lõpuks vähemalt 700 tuhandeni, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 2.[1]

22. Selgitada kolhoosidele linnukasvatuse maksimaalse arendamise ning selleks tarvilike tingimuste loomise vajadust, juhtides erilist tähelepanu partide ja hanede kasvatamisele, samuti väärtuslikuma kodulinnuliigi — kalkunite kasvatamisele.

23. Kodulindude arendamise plaani täitmise kindlustamiseks kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, tema kohalikke organeid ja Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliitu kindlustama linnufarmide organiseerimine 1949. aasta jooksul kõigis kolhoosides ja vesilinnufarmide organiseerimine veekogude läheduses asetsevates kolhoosides. Organiseerida kolhoosides linnukasva-

tushoonete ehitamist niisuguse arvestusega, et kõik linnud oleksid ruumidega kindlustatud.

24. Soovitada kolhoosidel soetada kolhoosnikutelt ühe kuu vanuseid tibusid, arvestades kolhoosnikutele ühe normipäeva iga tibu eest.

25. Kohustada Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliitu organiseerima 1950. aastaks igas maakonnas haudejaamade juurde farmid tibude üleskasvatamiseks kahe kuu vanuseni, nende müümiseks kolhoosidele; farmide suuruseks määrata vähemalt 5000 tibu farmi kohta.

28. Kohustada NSV Liidu Varumisministeeriumi volinikku Eesti NSV-s müüma igal aastal haudeperioodil 1. veebruarist kuni 1. augustini haude-linnukasvatusjaamadele väljahaudumiseks mune haudeplaanis ettenähtud hulgal.

Haude-linnukasvatusjaamadel vastu võtta hautamiseks kõlblikke mune otseselt kolhoosidelt ja elanikkonnalt kohustuslike riiklike müüginormide arvel, arvestades: kaks kanamuna kolme, üks pardi- või kalkunimuna kolme ja üks hanemuna viie kohustuses määratud muna eest.

29. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, samuti maakondade ja valdade täitevkomiteesid kindlustama tõulinnu-farmide organiseerimine kolhoosides: 1950. aastal 25 ja 1951. aastal 40 farmi, lindude arvulise miinimumiga igas farmis vähemalt 250.

30. Panna haude-linnukasvatusjaamadele ja Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ning Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu aparaadile kolhooside tõulinnu-farmide zootehniline teenindamine, linnukasvatuse näituste organiseerimine ja linnukasvatuse masskaadri ettevalmistamine kolhoosides.

II. Söödabaasi tugevdamine.

Tunnustada, et söödabaasi ebarahuldav seisukord on praegu peamiseks takistuseks loomade arvu kiirele kasvule ja nende tootlikkuse tõstmisele.

Vabariigis ei täideta aastast aastasse mitmeaastaste heinte, söödajuurvilja ja teiste söödakultuuride külviplaane, samuti heinaniidu ja silovalmistamise plaane. Ei osutata vajalikku tähelepanu heina- ja karjamaade kultiveerimisele, heinakoristamine aga toimub suure hilinemisega, mis halvendab tunduvalt heina väärtust. Ei pöörata vajalikku tähelepanu ühisloomakasvatuse jaoks sööda teravilja fondide loomisele kolhoosides. Mõnedes kolhoosides, hoolimata põllumajandusliku artelli põhikirjast, jaotatakse teravili pärast kohustuslike riiklike müüginormide täitmist ja seemnefondide eraldamist täielikult ära normipäevade alusel, ühisloomakasvatus aga jääb ilma jõusöödata.

34. Kinnitada 1949. aastast alates kolhoosides järgmised koresööda ja mahlakate söötade kogumise normid aastas keskmiselt ühe ühisoman-

---

1 Lisa jääb trükkimata.

diks oleva looma kohta ning peale selle soovitada kolhoosidel tarvitusele võtta söödateravilja, söödakartuli ning karjamaa- ja haljassööda kogumiseks normid järgmiselt:

Loomade liigid ning sugu- ja vanusegrupid	Karjamaa ja haljassööt	Hein	Suvivilja põhk	Silosööt	Juurvili	Söödakartul	Söödateravili
	(tsentnerites)						
Hobustele	40	30	8	—	—	10	5
Lehmadele ja sugupullidele	60	18	8	20	20	10	3
Üle ühe aasta vanustele noorveistele	40	12	8	10	10	—	1
Kuni ühe aasta vanustele noorveistele	20	10	2	5	5	—	3
Lammastele	10	3	2	2	2	—	0,15
Põrsastega emistele	15	1	—	5	5	15	6
Nuumsigadele	5	0 5	—	—	—	12	2,5
Lindudele	0,2	—	—	0,1	0,1	0,15	0,3

Lubada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumil söötade varumise normide kindlaksmääramisel maakondadele vähendada või suurendada koresööda norme kuni 20% ja mahlakate söötade norme kuni 25%, kohustusliku kinnipidamisega kinnitatud keskmistest kore- ja mahlakate söötade normidest vabariigis ühe looma kohta aastas.

35. Kolhooside ühisloomakasvatusele lühima ajaga kindla söödabaasi loomiseks, mis tagab loomade rikkaliku söötmise nii suvel kui ka talvel, kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid kindlustama järgmiste ürituste läbiviimist:

a) looduslike heina- ja karjamaade kultiveerimise tööde läbiviimist kolhoosides kohalike ja mineraalväetiste andmise, võsastiku, mätaste ja umbrohu hävitamise, kuivendamise ja puhastamise teel 1949. a. 35,0 tuh. hektaarilisel maa-alal, sellest heinamaad 10 tuh. ha, 1950. a. 70,0 tuh. hektaarilisel maa-alal, sellest heinamaad 20 tuh. ha ja 1951. a. 80,0 tuh. hektaarilisel maa-alal, sellest heinamaad 30 tuh. ha, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 5.[1] Loomade kindlustamiseks karjamaa- ja haljassöötadega kolhoosides, kus ei ole küllaldaselt looduslikke söödakõlvikuid, võtta tarvitusele alates 1949. aastast haljaskonveieri kasutamine;

b) kindlustada koresöötade kogumist kolhoosides ühisloomakasvatuse vajadusteks 1949. a. vähemalt 791,0 tuh. tonni ulatuses, sellest heina 592,0 tuh. tonni, 1950. a. vähemalt 1040,0 tuh. tonni, sellest heina 770,0 tuh. tonni, ja 1951. a. vähemalt 1205,0 tuh. tonni, sellest 885,0 tuh. tonni heina, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 6;[2]

c) valmistada silot 1949. a. vähemalt 234,0 tuh. tonni, 1950. a. vähemalt 315,0 tuh. tonni ja 1951. a. vähemalt 400,0 tuh. tonni, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 7;[3]

d) kindlustada söödajuurvilja kogumine 1949. a. vähemalt 234,0 tuh. tonni ulatuses, 1950. a. vähemalt 315,0 tuh. tonni ja 1951. a. vähemalt

400,0 tuh. tonni ulatuses, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 7;[4]

e) varuda söödakartulit 1949. aastal vähemalt 289,5 tuh. tonni ulatuses, 1950. aastal vähemalt 330,0 tuh. tonni ja 1951. aastal vähemalt 475,0 tuh. tonni ulatuses, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 7;[5]

f) luua kolhoosides pärast seda, kui nad on täitnud kohustuslikud teravilja müüginormid, naturaalkohustused ja seemnefondid, söödateraviljafondid ühisloomakasvatuse vajaduste rahuldamiseks;

g) teostada heinakoristamine lühima aja jooksul, enne teraviljakultuuride koristamist.

36. Pidades kolhooside üheks tähtsamaks ülesandeks heinakasvatuse igakülgset arendamist, mis on vajalikuks tingimuseks mulla viljakuse tõstmiseks, kõigi põllukultuuride saakide suurendamiseks ja kindla söödabaasi loomiseks loomakasvatusele, kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid:

a) heinavälja-külvikordade kiiremaks sisseviimiseks kindlustama kõigis kolhoosides mitmeaastaste heintaimede iga-aastaste külviplaanide tingimusteta täitmine, samuti mitmeaastaste ja üheaastaste liblikõieliste ja kõrsheinte seemnete kasvatamine ning 1950. aastal nende heinte seemnete vajalike kindlustusfondide loomine, pöörates erilist tähelepanu kohalike kõige suurema saagiga, põua- ja külmakindlate heinasortide paljundamisele;

b) suurendama mitmeaastase põldheina seemnepõldude maa-ala jätmist kolhoosides 1949. a. kuni 20,0 tuh. hektaarini, 1950. a. kuni 21,0 tuh. hektaarini ja 1951. a. kuni 22,0 tuh. hektaarini, jaotusega maakondade järgi vastavalt lisale nr. 8;[1]

c) määrata, et riiklik külviplaan maakondades, valdades, traktorijaamades ja kolhoosides tuleb lugeda täidetuks ainult sel tingimusel, kui on täidetud ülesanded mitmeaastaste heinte ja söödakultuuride külvide alal;

d) eraldama seemnepõldude alla seemnekasvatamiseks parimad mitmeaastaste heinte põllud, kindlustades nende kevadist ja sügisest pealtväetamist mineraal- ja orgaaniliste väetistega;

e) laialdaselt praktiseerima mesilaste viimist ristiku seemnepõldudele;

f) läbi viima heinaseemne-põldude koristamine lühikese aja jooksul, mitte rohkem kui 4—5 päeva jooksul alates nende valmimise hetkest, ja teostama nende peksmist üheaegselt taliviljakultuuride peksmisega;

g) võtma tarvitusele abinõud mitmeaastaste liblikõieliste heinaseemnesegude külvamiseks, organiseerides heinaseemne kasvatamist kolhoosi-

1 Lisa jääb trükkimata.
2 Lisa jääb trükkimata.
3 Lisa jääb trükkimata.
4 Lisa jääb trükkimata.
5 Lisa jääb trükkimata.

des, et kindlustada heinapõldude seemendamine oma heinaseemnetega lähema kolme aasta jooksul;

h) organiseerima kolhoosides kultuurheina- ja karjamaa rajamiseks vajalike heinaseemnete kogumist, jättes igal aastal seemneks vajalikul määral heina- ja karjamaa heinakultuuride parimaid alasid;

i) ühe kuu jooksul välja töötama projekt seemnekasvatuskolhooside võrgu organiseerimiseks 1950. aastal mitmeaastaste heinte seemnete paljundamiseks, samuti abinõud, mis kindlustavad nendele kolhoosidele kvalifitseeritud agronoomilise teenindamise ning neisse seemnepuhastuspunktide loomise.

Eliit- ja esimese paljundamise seemneid kasutada ainult rajatavate seemnepõldude seemendamiseks;

j) kolhooside vajaduse täielikuks kindlustamiseks heinaseemnetega ja nende seemnete kindlustusvarude loomiseks soovitada kolhoosidel eraldada heinaseemnete kasvatamise põllud sellises ulatuses, mis kindlustaks täieliku vajaduse nende järele, kinnistades heinaseemnepõllud alalistele seemnekasvatuslülidele, kes hooldavad teraviljakultuuride seemnepõlde. Söödakultuuride seemnekasvatus kolhoosides panna söödatootmise lülidele;

k) võimaluse korral organiseerima metsikult kasvavate kultuurrohumaade heinaseemnete kogumist ning nende paljundamist, seemnepõldude rajamise teel ja seemnepõldude jätmist igal aastal, arvestades 1 ha seemnepõldu iga 10 ha rajatava kultuurrohumaa kohta;

l) rajama söödajuurviljade ja teiste söödakultuuride seemnekasvatus, arvestusega kindlustada nende täielik vajadus lähema kahe-kolme aasta jooksul.

37. Soovitada kolhoosidel, kellel ei ole küllaldaselt looduslikke söödakõlvikuid, rakendada alates 1949. aastast laialdaselt loomade pidamist suvilaagrites, kasutades sealjuures haljaskonveierit ja luues kultuurkarjamaid mitmeaastaste kõrs- ja liblikõieliste heinasegude külviga, samuti võtta kasutusele loomade karjatamine koplite süsteemis.

Sisse seada 1949.—1951. a. põllu-külvikordade kõrval ka söödakultuuride külvikorrad söödajuurviljade, silokultuuride, mitme- ja üheaastaste heinte külviks haljassöödaks ja karjatamiseks ning söödateravilja ja liblikõieliste kultuuride külviks.

Silokultuurina soovitada päevalille laialdast kasutamist.

38. Soovitada kolhoosidel organiseerida söödavarumise lülid, tehes neile ülesandeks: läbi viia külvi- ja harimistööd kõigil söödakülvikordade maa-aladel; varustada suvilaagrites peetavad loomad täielikult mahlaka söödaga; koristada hein neile kinnistatud looduslikelt, kultuur- ja põldheinamaadelt; valmistada silot ning kasvatada söödajuurvilja ja silokultuure, ühe- ja mitmeaastaste heinte seemned haljaskonveieri jaoks.

---

[1] Lisa jääb trükkimata

Eraldada ja kinnistada lülidele vajalikul hulgal tööloomi, masinaid, põllutööriistu, transpordivahendeid ja inventari.

39. Kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja ta kohalikke organeid ja Kolhooside Ehitamise Valitsust laialdaselt organiseerima kolhoosides puust, kivist, tellistest ja muust materjalist silotornide ja poolsilotornide ehitamist, tsementeeritud kaevikute ja aukude valmistamist arvestusega, et lähema 2—3 aasta jooksul kõigis kolhoosides, kus on suured veisefarmid, oleksid silosöötade valmistamise ehitised.

III. Söötade varumine ja töömahukate protsesside mehhaniseerimine kolhooside loomakasvatusfarmides.

Märkida, et vabariigi noorte kolhooside farmides peaaegu puudub heinakoristuse ja silovalmistamise ning teiste palju jõukulu nõudvate tööde — veevarumise, farmi sisemise transpordi, söötade valmistamise, lehmade lüpsmise, lammaste pügamise ja loomade hooldamise muude tööde mehhaniseerimine.

Vabariigi tööstuses on puudulikult organiseeritud seadmete ja masinate valmistamine töömahukate protsesside mehhaniseerimiseks loomakasvatuses ja söödahankimisel. Traktorijaamad ei osuta kolhoosidele vajalikku abi söötade tootmise ja teiste tööde mehhaniseerimisel loomakasvatusfarmides.

44. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ja valdade täitevkomiteesid kindlustama lähema 3 aasta jooksul kolhoosides heinakoristuse, silovalmistamise, juurvilja külvi ja koristamise täielik mehhaniseerimine ning ulatuslikult rakendama farmides vesivarustamise, söötade valmistamise, turba purustamise, loomade hooldamise tööde ja farmi sisemise transpordi mehhaniseerimist, samuti laialdaselt tarvitusele võtma lehmade mehhaniseeritud elekterlüpsmist ja lammaste elekterpügamist.

46. Soovitada kolhoosidele tüüpseadmetena järgmisi masinaid palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimiseks loomakasvatusfarmides:

a) veisefarmides: hekslimasin või silolõikamismasin, kartuli ja juurvilja pesemise masin, juurikalõikamise masin, õlikoogipurustaja, universaalveskid, tsentrifuug, piimajahutaja, detsimaalkaal, kaevupump, elektrimootor (nafta- või tuulemootor), separaator, pastörisaator;

b) seakasvatusfarmides: söödaaurutaja, kartulipress, kartuli ja juurvilja pesemise masin, juurviljalõikamise masin, haamer-veski, söödasegaja, detsimaalkaal, kaevupump, mootor (elektrimootor, tuulemootor);

c) lambakasvatusfarmides: 4 masinaga mehaaniline agregaat lammaste pügamiseks.

Peale selle soovitada kolhoosidele sisse seada lautades automaat-jootmine, mehhaniseerida farmisisene transport ning elektrienergiaga varustatud farmides sisse seada elekterlüpsmise agregaadid.

50. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ja valdade täitevkomiteesid ulatuslikult sel-

gitama kolhoosnikutele, et masinate ostmiseks ja muudeks kuludeks, mis on seotud loomakasvatusfarmide mehhaniseerimisega, nende kulude 100% ulatuses antakse pikaajaline soodustatud krediit kümne aasta peale, tasumisega alates kolmandast aastast.

IV. Loomakasvatuslike hoonete ehitamine kolhoosides.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu konstateerib, et paljudes kolhoosides ei ole veel tüüpilisi loomakasvatuslikke hooneid, olemasolevad ühistatud talundite ehitised aga ei vasta sotsialistliku, kolhooside ühisloomakasvatuse nõuetele, mistõttu mitmes kolhoosis peetakse loomi tihedalt koos, ebarahuldavates tingimustes, mis viib alla nende tootlikkuse, põhjustab nende haigestumisi ja üksikutel juhtudel loomade, eriti noorloomade lõpmist. Seetõttu on loomakasvatuslike hoonete ehitamine kolhoosides üheks tähtsamaks ülesandeks.

52. Kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid välja töötama ja kinnitama ühe kuu jooksul loomakasvatuslike hoonete ehitamise plaan 1949.—1951. aastaks iga valla kohta ja valdades iga kolhoosi kohta.

Uute loomakasvatuslike hoonete ehitamist kolhoosides teostada tüüpprojektide järgi, arvestades palju jõukulu nõudvate tööde laiaulatusliku mehhaniseerimise rakendamist farmides, peale selle ulatuslikult kasutada kolhoosides olemasolevaid ehitisi nende kohandamiseks hästikorrastatud ja zoo-veterinaarsetele tingimustele vastavateks ruumideks loomade ja lindude jaoks.

Uute loomakasvatuslike hoonete ehitamist teostada kolhooside keskuste planeerimisega, määrates lähemal ajal tingimata kindlaks kolhooside administratiiv-majandusliku keskuse paigutuse.

Ülesanded loomakasvatuslike hoonete ehitamise ja kohandamise alal tuleb kolhoosidele teatavaks teha niisuguse arvestusega, et hoonete remont ja kohandamine oleks lõpule viidud enne 15. septembrit ja uute hoonete ehitamine enne 1. oktoobrit igal aastal.

53. Loomakasvatuslike hoonete ehitamist ja remonti tuleb teostada kolhooside endi jõududega, milleks soovitada kolhoosidel organiseerida lülisid või gruppe loomakasvatuslike hoonete ehitus- ja remonttööde teostamiseks, suurtes kolhoosides aga eraldada inimesed kohalike ehitusmaterjalide varumiseks ja tootmiseks (ümar- ja saematerjal, tellised, katusekivid jm.).

V. Tõuaretustöö parandamine loomakasvatuses.

Tunnustada, et kolhoosides ja sovhoosides ei lahendata rahuldavalt põllumajanduslike loomade tootlikkuse ja jõudlusomaduste massilise parandamise probleemi.

Paljud nõukogude ja põllumajanduslikud organid ei võta tarvitusele abinõusid kõrge toodanguga loomade kiireks arvuliseks suurendamiseks. Halvasti on organiseeritud töö olemasolevate väärtuslike loomade pal-

jundamise ja täiustamise alal. Eriti jääb maha töö varavalmivate loomatõugude paljundamise ja täiustamise alal. Ei kasutata vajalikul määral põllumajanduslike loomade kunstlikku seemendamist, mis võimaldab lühikese aja jooksul suurendada kõrge toodanguga loomade arvu. Seni leiab aset ebaõige praktika, et paljudel juhtudel madala toodanguga loomade ristlemisel kõrge toodanguga isasloomadega ei kaasne söötmise ja pidamise tingimuste paranemine, mille tõttu ristlemine ei avalda vajalikku mõju tootlikkuse suurendamisele ja kutsub mõnikord esile koguni kohalike loomatõugude väärtuslike omaduste kadumise.

Lugeda ebaõigeks, et ristluse teostamisel ei pööratud peamist tähelepanu mitte sellele, et pookida, kinnitada ja edasi arendada parandatavate loomade häid jõudlusomadusi, vaid loomade verelisuse (generatsiooni) formaalsele tõstmisele isegi neil juhtudel, kui parandajateks võetud loomade tootlikkus ja väärtus olid antud tingimustes madalamad parandatavate loomade tootlikkusest ja jõudlusest.

Kõik need puudused tõuaretuse töö teostamises viivad selleni, et paljudes kolhoosides, sovhoosides ja muudes majandites tõusid väga vähe põllumajanduslike loomade jõudlusvõime ja toodangud.

58. Piima, või, munade ja liha tootmise ning poolkareda villa, nahkade ning muude loomakasvatussaaduste saamise suurendamiseks kogustes, mis rahuldaksid rahvamajanduse nõudeid, samuti Eesti NSV looduslike ja majanduslike tingimuste paremaks kasutamiseks määrata kindlaks vabariigi loomakasvatuse järgmised suunad:

a) veisekasvatuse alal: piimakarjakasvatus, peamiselt või valmistamise suunaga, aretades veiseid piimatoodangu tõstmise, piimas rasvasisalduse, loomade eluskaalu ja varavalmivuse suurendamise suunas; soovitada kolhoosidel pidada eesti punast tõugu, eesti hollandi-friisi ja eesti maatõugu kõrge toodanguga loomi ja parandada nendega madala toodanguga loomi; samuti soovitada nende tõugudega parandatud kõrge toodanguga loomade pidamist;

b) seakasvatuse alal: liha-peki sigade kasvatamise suund, aretades sigu eluskaalu tõstmise, liha kvaliteedi, sigade varavalmivuse ja sigivuse parandamise suunas; soovitada kolhoosidel kasvatada suurt valget ja kohalikku lontkõrvalist tõugu kõrge toodanguga sigu, lugeda otstarbekohaseks liha-peekonsigade kasvatamine tapamajade-peekonivabrikute ümbruskonnas;

c) lambakasvatuse alal: poolkaredavillaliste lammaste kasvatamise suund, kasvatades kohalike oludega kohandatud, rohkesti sigivaid, hea liha- ja villatoodanguga lambaid; soovitada kolhoosidel kasvatada kõrge toodanguga poolkaredavillalisi šropširi tõugu lambaid ja parandada nendega madala toodanguga kohalikke lambaid; lugeda vajalikuks Eesti NSV oludele vastava lammaste uue villa-liha tõu aretamine;

d) linnukasvatuse alal: aretada kodulinde munevuse ja liha kvaliteedi tõstmise suunas, soovitades kasvatada leghorni ja rodailendi tõugu kanu, tuluusi ja emdeni tõugu hanesid ning pekingi tõugu parte ja pronkstõugu kalkuneid.

59. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, Eesti NSV Teaduste Akadeemiat ja maakondade täitevkomiteesid määrama kindlaks 1. juuliks 1949. a. maakondade ja kolhooside järgi loomakasvatuse suunad, arvestades ülesandeid loomakasvatussaaduste tootmise alal, looduslikke, majanduslikke ja teisi maakondade, valdade ja kolhooside tingimusi ja erisusi.

60. Anda kolhoosidele õigus valida loomatõuge käesolevas määruses soovitatud tõugude hulgast kooskõlas maakondade jaoks kindlaksmääratud loomakasvatuse suunaga.

Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja Eesti NSV Teaduste Akadeemiat organiseerima kolhooside ulatuslikku tutvustamist soovitatud loomatõugude majanduslikult kasulike omadustega ja selle alusel kindlustama edaspidiseks aretamiseks loomatõugude valiku kõigis kolhoosides.

Lubada kolhoosidel üksikutel juhtudel Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi nõusolekul valida aretamiseks neis kolhoosides olemasolevaid loomatõuge, mida pole käesolevas määruses soovitatud tõugude nimestikus, kuid millel on hea jõudlusvõime ja on kohandatud kohalikele oludele.

61. Soovitada kolhoosidel, kellel on küllaldaselt söödaressursse ja kui see on majanduslikult otstarbekohane, kasvatada kaht tõugu sigu, et kasutada laialdaselt tõugudevahelist tarberistlust.

Lubada kolhoosidel, kel on kaht tõugu veiseid, kasvatada ajutiselt kaht tõugu veiseid, tingimusel, et isassuguloomi hoitakse eraldi, põhiliselt aga lugeda otstarbekohaseks ühte tõugu veiste pidamine kolhoosides.

Kaht tõugu sigade ja lammaste kasvatamist ühe kolhoosi piires lubada ainult tingimusel, kui isassuguloomi hoitakse eraldi teist tõugu emasloomadest.

62. Lubada edaspidi põllumajanduslike loomade sissevedu kolhoosidesse ja teistesse majanditesse ainult kooskõlas maakonnale kinnitatud tõurajoniseerimise plaaniga.

63. Eesti NSV Põllumajandusministeeriumil kindlustada oma eelarve arvel kolhoose, kel on tõuloomakasvatusfarme, blankettidega ja tõuraamatutega zootehnilise arvestuse, tõuaretustöö korraldamise ja jõudluskontrolli teostamiseks.

64. Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamiseks rahvamajanduse nõuete rahuldamise ulatuses kohustada maakondade ja valdade täitevkomiteesid, Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, Sovhooside Ministeeriumi ja teisi ministeeriume ja ametkondi, kel on loomakasvatuslikke majandeid:

b) kindlustama maakondade ja kolhooside paarituspunktide komplekteerimine kõrgekvaliteediliste isassuguloomadega vastavalt lisadele nr. 13. ja 14.[1]

65. Kolhoosifarmide paaritusvõrgu komplekteerimise kindlustamiseks isassuguloomadega määrata alates 1950. a. kindlaks rahvamajandus-

plaanis isassuguloomade üleskasvatamise ülesanded kolhoosides vastavalt vastuvõetud tõurajoniseerimise plaanile.

66. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, Eesti NSV Sovhooside Ministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid igal aastal läbi viima kolhoosides, sovhoosides ja teistes majandites isassuguloomade (pullide, kultide, jäärade) veterinaar-zootehniline ülevaatus, andes majanditele iga isasloomа kohta tunnistused tema kõlblikkuse kohta kasutamiseks suguloomana. Isassuguloomade ülevaatus ja tunnistuse väljaandmine toimub kooskõlas NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi poolt kinnitatud põhimäärusega.

Panna maakondade põllumajandusosakondadele sugupullide arvestus kõigis maakonna majandites, olenemata nende ametkondlikust alluvusest.

67. Arvestades, et loomade kunstlik seemendamine annab võimaluse silmapaistvate jõudlusomadustega isassuguloomade maksimaalseks kasutamiseks, ja ühtlasi loomakasvatuse kiiremaks parandamiseks kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, maakondade ja valdade täitevkomiteesid võtma kasutusele otsustavad abinõud põllumajanduslike loomade kunstliku seemendamise rakendamise otsustavaks suurendamiseks.

Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi viima 1949. a. veiste kunstliku seemendamise punktide arv kuni 28 ja seemendama 2 tuh. lehma ja mullikat; 1951. a. lõpuks viima kunstliku seemendamise punktide arv kuni 40; komplekteerida need kõrgekvaliteediliste isassuguloomadega ja kindlustada ettevalmistatud seemendamistehnikute kaadriga.

Lubada maksta tasu kolhooside veiste kunstliku seemendamispunktide töötajatele normipäevade alusel ja riiklikes paarituspunktides ning põllumajandusühistute majandites, kus ei ole kinnitatud koosseisu, rahaga tükitöötasu alusel vastavalt lisale nr. 15.

Lubada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumil ja Eesti NSV Sovhooside Ministeeriumil maksta kunstliku seemendamise punktide töötajatele preemiaid põllumajanduslike loomade tiinestuse % kõrgete saavutuste puhul, vastavalt lisale nr. 16.[1]

68. Tõuloomade kaitseks tapmise eest määrata kindlaks, et tõuloomade väljapraakimine võib toimuda ainult pärast väljapraakimiskomisjoni akti kinnitamist maakonna põllumajandusosakonna poolt.

69. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid:

a) kindlustama kolhooside tõufarmide asutamist riiklike tõulavade tegevuspiirkondades:

	1949. a.	1950. a.	1951. a.	Kokku 3 aasta jooksul
Veiste tõufarme	60	260	380	700
Sigade tõufarme	20	40	60	120
Lammaste tõufarme	—	10	40	50

[1] Lisad jäävad trükkimata

Organiseerida kolhooside tõufarmides tõuaretustööd kõrge toodanguga ja varavalmivate tõugude täiustamise ja tõunoorkarja massilise üleskasvatamise alal;

b) tagama riiklike tõulavade tegevuspiirkondade kolhoosides 1951. aastaks söödakülvikordade sisseseadmine, heina, söödajuurvilja, kartuli ja teiste söödakultuuride külvipindade laiendamine määrani, mis kindlustaks veiste heinavajaduse vähemalt 80% ulatuses koresööda üldvajadusest, söödajuurvilja ja kartulit veistele vähemalt 80% ulatuses mahlakate söötade üldvajadusest ja sigadele 100% ulatuses vajadusest;

70. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, Eesti NSV Sovhooside Ministeeriumi ja teisi ministeeriume ning keskasutisi, kellel on loomakasvatuslikke majandeid, kindlustama kõigis kolhoosides, sovhoosides, õppe- ja abimajandites algzootehnilise arvestuse teostamine kindlaksmääratud vormide järgi, samuti varustama kolhooside tõufarme ja tõusovhoose blankettide ja tõuraamatutega zootehnilise algarvestuse teostamiseks tõuaretustöö läbiviimiseks. Pidada kohustuslikuks, et kolhoosides kehtiva zootehnilise algarvestuse kõrval seatakse sisse ka jõudluskontrolli teostamine.

Parandada tõuaretustööd ja maakondliku tõuraamatu pidamist; uutes maakondades avada maakondlikud tõuraamatud hiljemalt 15. juuniks 1949. a.

Tunnustada hädavajalikuks iga-aastane tõuraamatute väljaandmine põllumajanduslike loomade tõugude järgi, samuti piimakarja jõudluskontrolli aastaraamatute väljaandmine.

73. Kehtestada alates 1949. aastast täiendav tasu zootehnikutele lammaste boniteerimise läbiviimise ja tõuaretustöö juhtimise eest kolhoosides NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 21. mai 1945. a. määrusega nr. 1120 kindlaksmääratud normide järgi; samuti maksta zootehnikutele, kes teostavad veiste boniteerimist, 3 rubla iga looma eest, sigade boniteerimisel 2 rubla iga looma eest, kandes boniteerimise teostamise kulud kolhoosides vabariigi eelarve arvele.

74. Tõuaretustöö koordineerimiseks vabariigis kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi organiseerima ja kindlustama Tõuaretuse Nõukogu tööd sektsioonidega põllumajanduslike loomade liikide järgi.

75. Arvesse võttes põllumajanduslike loomade näituste suurt tähtsust, kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, maakondade ja valdade täitevkomiteesid organiseerima iga-aastasi maakondade ja valdadevahelisi näitusi loomakasvatuse alal, demonstreerides laialdaselt kolhooside ja sovhooside saavutusi põllumajanduslike loomade tootlikkuse tõstmisel ja loomakasvatuse arendamisel.

76. Panna Eesti NSV Põllumajandusministeeriumile kontroll tõuaretustöö organiseerimise, tõuloomade õige paigutamise ja kasutamise üle kolhoosides, samuti sovhoosides ja kõigi keskasutiste abimajandites.

---

[1] Lisa jääb trükkimata.

VI. Loomakasvatuse zootehnilise ja veterinaarse teenindamise parandamine.

Märkida, et loomakasvatuse zootehniline ja veterinaarne teenindamine on organiseeritud ebarahuldavalt ning et teaduse saavutused ja eesrindlaste kogemused loomakasvatuse alal juurduvad nõrgalt kolhooside tootmisse. Zoovetjaoskondade ja vetpunktide organiseerimine teostub puudulikult.

Selle tagajärjel profülaktika ja ravi teostamine ning zootehnilise abi osutamine vabariigi noortele kolhoosidele on ebaküllaldane.

78. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ja valdade täitevkomiteesid parandama loomakasvatuse zootehnilist ja veterinaarset teenindamist kolhoosides ja laialdaselt rakendama kolhooside tööpraktikas mitšuurinliku teaduse alusel saavutatud eesrindlikke kogemusi loomakasvatuse alal.

79. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid:

a) laiendama zootehnilise-veterinaarse teenindamise võrku 1949. a. 20 zoo-veterinaarjaoskonna võrra ja ette nägema zoo-veterinaarvõrgu vastav laiendamine 1950. a. ja 1951. aasta plaanides.

80. Lugeda ühtse riikliku zootehnilis-veterinaarse võrgu peamiseks ülesandeks:

a) loomakasvatuse arendamise riikliku plaani täitmist kindlustavate zootehniliste ja veterinaarsete abinõude väljatöötamine ja läbiviimine, loomade tõulisuse parandamine ning tootlikkuse tõstmine;

b) koostöö agronoomilise võrguga sööda varumise, põllumajanduslike loomade ja kodulindude õige söötmise, hooldamise, pidamise ja arvulise suurendamise organiseerimine;

c) haigestumiste ärahoidmine ja haigestunud loomade õigeaegne abistamine;

d) kontrolli teostamine töö õige organiseerimise ja töötasu maksmise üle loomakasvatusfarmides ning abi osutamine teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste rakendamisel kolhooside tootvas tegevuses ning kolhoosides massilise loomakasvatuskaadri ettevalmistamisel.

81. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade täitevkomiteesid sisse viima kolhoosifarmide praktikasse kehtivate kohustuslike zoo-veterinaarsete eeskirjade rakendamine ja täitmine põllumajanduslike loomade ja kodulindude hooldamise, pidamise, söötmise ja arvulise suurendamise alal kolhoosides.

82. Panna maakondade põllumajandusosakondade peazootehnikutele ja peaveterinaararstidele riiklike kontrolöride kohused loomakasvatuse arendamise riikliku plaani täitmise üle maakonna kolhooside poolt, samuti zootehniliste ning veterinaarsete eeskirjade täitmise üle loomade söötmise ja pidamise alal kõigis maakonna territooriumil asuvates majandites.

VII. Loomakasvatuskaadri ettevalmistamine.

Märkida, et Eesti NSV Põllumajandusministeerium ja maakondade täitevkomiteed on ebarahuldavalt korraldanud loomakasvatuse kvalifitseeritud masskaadri: loomakasvatusfarmide juhatajate, brigadiride, lüpsjate, vasikatalitajate, seatalitajate, linnutalitajate jt. ettevalmistamist, ilma kelleta on võimatu arendada kõrge toodanguga ja suure turutoodanguga loomakasvatust kolhoosides.

Zoo-veterinaarvõrk ei ole siiamaani täielikult komplekteeritud eriteadlastega ja real juhtudel omavad need eriteadlased puudulikke kogemusi ja kvalifikatsiooni.

Loomakasvatuskaadri hulgas esineb suur paigalpüsimatus. See kõik on tõsiseks pidurdajaks loomade arvu kiiremal suurendamisel ja nende tootlikkuse tõstmisel.

84. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ning valdade täitevkomiteesid organiseerima loomakasvatuse kvalifitseeritud masskaadri, lüpsjate, vasikatalitajate, karjatalitajate, seatalitajate, tallimeeste, linnutalitajate jt. ettevalmistamine nii kolhoosides kui ka riiklike tõulavade, veterinaarravilate ja zooveterinaarjaoskondade juures, kindlustades selle töö läbiviimise vajalike eriteadlastega, metoodilise juhtimisega ja õppeabinõudega.

VIII. Teaduslikust uurimistööst loomakasvatuse alal.

Märkida, et teaduslik uurimistöö loomakasvatuse alal jääb maha loomakasvatuse praktilistest nõuetest ning toimub paljudel juhtudel madalal teoreetilisel tasemel. Olemasolevaid tõsiseid teaduslikke saavutisi ja loomakasvatuse eesrindlaste praktilisi kogemusi rakendatakse ebarahuldavalt kolhooside ja sovhooside tootvas tegevuses.

86. Seada kõigile vabariigi teaduslikele loomakasvatuse küsimustega seoses olevaile asutistele ja eeskätt Eesti NSV Teaduste Akadeemia Veterinaaria ja Loomakasvatuse Teadusliku Uurimise Instituutidele, samuti loomakasvatuse eriteadlastele järgmised peamised ülesanded:

a) Eesti NSV söötade kvaliteedi uurimine ja söötmise ratsionaalsete meetodite ning otstarbekohaste söödaratsioonide väljatöötamine sööda tasuvuse suurendamise ja põllumajanduslike loomade tootlikkuse tõstmise eesmärgil;

b) abinõude väljatöötamine põllumajanduslike loomade arvu kiiremaks suurendamiseks, loomade tootlikkuse tõstmiseks, olemasolevate kõrge toodanguga loomatõugude parandamiseks ja uute tõugude loomiseks;

c) mitšuurinlike meetodite väljatöötamine noorloomade kasvatamise alal, eriti vasikate kasvatamiseks laagris pidamise oludes ja nende karastamiseks kütmata ruumides;

d) uurimine, kuivõrd mõjub vasikale antud sööda kvaliteet, eriti kõrge rasvaprotsendi sisaldusega täispiim tulevase piimalehma piima rasvasuse tõstmisele;

e) profülaktiliste abinõude väljatöötamine ja rakendamine võitluses mittenakkushaiguste vastu, samuti radikaalsete abinõude väljatöötamine loomade nakkushaiguste likvideerimiseks; põllumajanduslike loomade ahtruse põhjuste uurimine ja komplektsete abinõude väljatöötamine selle likvideerimiseks;

f) tõhustada ja lahendada uurimistööd tõuaretuse alal, pöörates erilist tähelepanu kõrge toodanguga segavereliste saamisele, nende tõuomaduste uurimisele ja nende ärakasutamisele tõuaretuses;

g) lambakasvatuse alal pidada tähtsamaks ja edasilükkamatuks ülesandeks kõrge toodanguga poolkarevillalise uue, kohalikele oludele kohandatud lambatõu aretamist;

h) koos ehitus- ja projekteerimisorganisatsioonidega välja töötada loomakasvatuslike hoonete sisustuse ja seadmete tüüpprojektid, mis täielikult vastaksid sotsialistliku loomakasvatuse nõuetele Eesti NSV oludes, pöörates erilist tähelepanu niiskuse ja temperatuuri režiimi õigele reguleerimisele ja süsihappe sisaldavusele õhus;

i) loomakasvatuses suurt jõukulu nõudvate tööde ulatusliku mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise küsimuste läbitöötamine, eelkõige söödatootmise, veega varustamise, lehmade lüpsmise ja farmi sisemise transpordi mehhaniseerimise küsimuste lahendamine;

j) põllunduse ja loomakasvatuse arendamise õige koordineerimise küsimuste läbitöötamine, samuti üksikute loomakasvatusharude arendamine vastavalt Eesti NSV üksikute põllumajandustsoonide tingimustele.

X. Töö organiseerimine ja töö eest tasu maksmine kolhooside loomakasvatusfarmides.

Märkida, et kolhooside loomakasvatusfarmides on töö organiseerimisel ja töö eest tasu maksmisel suuri puudusi, mis takistavad tööjõudluse tõstmist ja kolhooside ühisloomakasvatuse arendamist. Mitmetes kolhoosides puudub isiklik vastutus loomade eest hoolitsemisel, pole rakendatud uusi töönorme ja tööhindeid. Loomakasvatusfarmides töötavad kolhoosnikud saavad sageli ajatasu, sõltumata saavutatud toodangust ja talitatavate loomade arvust. Kolhooside esimeestel ja loomakasvatusfarmide juhatajail arvestatakse paljudel juhtudel töötasu ilma, et selle juures arvestataks ühisloomakasvatuse arendamist ja nende töö tulemusi sellel alal.

88. Et parandada töö organiseerimist ja töötasu maksmise korda, luua kord normipäevade arvestamises ning tõsta kolhoosnikute materi-

aalset huvi loomakasvatuse kõrge tootlikkuse saavutamiseks ja loomade arvu suurendamiseks, soovitada kolhoosidel kehtestada loomakasvatuse alal töötavatele kolhoosnikutele töötasu maksmine olenevalt nende poolt saadud piima- ja villatoodangust, noorloomade saamisest ja üleskasvatamisest, töö- ning produktiivsete loomade eluskaalu juurdekasvust ja toitumusest, kooskõlas Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 16. juulist 1948. a. nr. 668.[1]

Peale põhitöötasu maksmise soovitada kolhoosidel alates 1949. a. maksta kolhoosnikutele täiendavat tasu ülesannete täitmise ja ületamise eest noorloomade kasvatamise, täiskasvanud loomade alalhoidmise ja loomakasvatuse tootlikkuse tõstmise alal.

XI. Põllumajanduse alal töötajate ergutamine väljapaistvate edusammude eest loomakasvatuse arendamises.

90. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi ja maakondade ning valdade täitevkomiteesid ulatuslikult selgitama eriteadlastele ja teistele töötajatele, kes töötavad loomakasvatuse alal, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusi «Põllumajanduse alal loomakasvatuses töötavate eriteadlaste ja juhtivate töötajate autasustamise kohta NSV Liidu ordenitega ja medalitega väljateenitud aja ning laitmata töö eest», «Põllumajanduse eesrindlastele sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmise ja NSV Liidu ordenitega ja medalitega autasustamise kohta loomakasvatuse alal 1949—51. a. kõrgete näitajate saavutamise eest», «Sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmisest ja NSV Liidu ordenitega autasustamisest olemasolevate parandamise ja uute tõugude aretamise eest», «Aunimetusest zootehnikutele ja veterinaararstidele» ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrust 18. apr. 1949. a. «Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) kohta», milles:

a) on kindlaks määratud riiklikud preemiad põllumajanduse eriteadlastele olemasolevate veisetõugude parandamise ja uute tõugude aretamise eest 50—100 tuh. rubla ulatuses, olemasolevate lamba- ja seatõugude parandamise ja uute tõugude aretamise eest 25—50 tuh. rubla ulatuses;

b) on loodud preemiafond — 5 tuh. veoautot, 1 tuh. sõiduautot ja 10 tuh. mootorratast 1950—51. a. kolhooside, sovhooside, riiklike tõulavade, teadusliku uurimise instituutide ja jaamade premeerimiseks väljapaistvate edusammude eest loomakasvatuse ja söödatootmise alal;

c) alates 1949. a. on 50 aastat vanaks saanud zootehnikutele ja veterinaartöötajatele kindlaks määratud pensionid väljateenitud aja eest 50% suuruses pensioni määramise momendil saadavast palgast 25-aastase pideva tööstaaži puhul oma erialal põllumajanduses.

Põllumajanduse eriteadlastele-pensionäridele, kes jätkavad tööd, maksta pensioni sõltumata saadavast töötasust.

---

[1] vt. lk. 401.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu kohustab ENSV Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalikke organeid, maakondade ja valdade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteesid sisse seadma süstemaatilise kontrolli käesoleva määruse täitmise käigu üle. Praktiseerida mitte harvem kui üks kord kvartalis maakondade ja valdade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede koosolekuil kolhooside ja sovhooside aruannete ärakuulamist Eesti NSV Ministrite Nõukogu käesoleva määruse täitmise käigu kohta.

Lisa nr. 1
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
13. juuni 1949 määruse nr. 423 juurde.

Ühiskondlike põllumajanduslike loomade arvuline miinimum Eesti NSV kolhoosides.

a) veiste arvuline miinimum kolhoosides.

Maakonna ja valla nimetus	Kolhoosile kinnistatud tulundusmaa pindala suuruse juures (põld, aed, juurviljaaed, heina- ja karjamaa) peab olema veiseid:								
	Kuni 150 ha	150—300 ha	301—500 ha	501—800 ha	801—1000 ha	1001—1500 ha	1501—2000 ha	2001—3000 ha	3001—5000 ha
Saare-, Lääne- ja Hiiumaa; Tõstamaa ja Seliste vald Pärnumaal	20	38	60	98	131	171	225	300	450
Viru-, Harju-, Valga- ja Jõhvimaa; Käru vald Järvamaal, Soontaga, Kaisma, Lelle, Häädemeeste ja Orajõe vald Pärnumaal	25	50	80	130	175	220	300	400	600
Järva-, Viljandi-, Tartu-, Jõgeva-, Pärnu- ja Võrumaa; Vigala, Märjamaa ja Velise vald Läänemaal	29	53	83	141	192	232	323	430	645
Keskmiselt vabariigis	25	50	80	130	175	220	300	400	600

b) sigade arvuline miinimum kolhoosides.

Maakonna ja valla nimetus	Sigade arv kolhoosile kinnistatud põllu pindala juures									
	Kuni 200 ha	201—400 ha	401—600 ha	601—800 ha	801—1000 ha	1001—1200 ha	1201—1500 ha	1501—1800 ha	1801—2200 ha	2201—2500 ha
Saare-, Lääne- ja Hiiumaa . . .	23	50	90	120	150	195	235	265	285	300
Viru-, Harju-, Valga- ja Jõhvimaa	30	65	120	160	200	260	310	350	380	400
Järva-, Viljandi-, Tartu-, Jõgeva-, Pärnu- ja Võrumaa; Vigala, Märjamaa ja Velise vald Läänemaal	32	67	126	168	212	273	325	367	400	424
Keskmiselt vabariigis	30	65	120	160	200	260	310	350	380	400

c) lammaste (kitsede) arvuline miinimum kolhoosides.

	Kolhoosile kinnistatud tulundusmaa pindala suuruse juures (põld, aed, juurviljaaed, heina- ja karjamaa) peab olema lambaid ja kitsesid								
	Kuni 150 ha	151—300 ha	301—500 ha	501—800 ha	801—1000 ha	1001—1500 ha	1501—2000 ha	2001—3000 ha	3001—5000 ha
Vabariigi kõigis kolhoosides	40	45	55	80	100	120	145	200	280

d) Täiskasvanud kodulindude (kanade, partide, hanede, kalkunite) arvuline miinimum, ümber arvestatud kanadele.

	Täiskasvanud kodulindude arv teraviljakultuuride külvipindala juures						
	Kuni 100 ha	101—200 ha	201—400 ha	401—700 ha	701—1000 ha	1001—1500 ha	üle 1500 ha
Vabariigi kõigis kolhoosides . .	200	400	750	1400	2100	3100	4500

Märkus. Kolhoosides kasvatatavad kodulinnud arvestada arvulise miinimumi täitmiseks: üks part — kahe kana eest, üks hani või kalkun — nelja kana eest.

Lisa nr. 15
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
13. juuni 1949 määruse nr. 423 juurde

Kunstliku seemenduse punktide töötajate palganormid.

Töötaja ametinimetus	Riiklikes majandites ja põllumajandusühistute majandites iga kunstlikult seemendatud lehma eest rublades			Kolhoosides iga kunstlikult seemendatud lehma eest normipäevi		
	Põhipunktis kunstliku seemendamisplaani juures		Abipunktides	Põhipunktis kunstliku seemendamisplaani juures		Abipunktides
	Kuni 200 lehma	Üle 200 lehma		Kuni 200 lehma	Üle 200 lehma	
Tehnikule-seemendajale .	15.00	13.00	15.00	1,25—1,75	1,0 - 1,5	1,5
Pullitalitajale	10.00	9.00	—	0,8 —1,2	0,7—1,0	—
Sanitarile	5.00	4.50	—	0,4 —0,6	0,3 - 0,5	—

Soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise ning põldheina külvikordade rakendamise plaani kohta Eesti NSV-s kõrgete ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamiseks.

(Eesti NSV Ülemnõukogu 2. augusti 1949. a. seadus, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 23, 136).

Eesti NSV Ülemnõukogu konstateerib, et soostunud maa-alade kuivendamine ja kasutuselevõtmine ning põldheina külvikordade rakendamine Eesti NSV-s kõrgete ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamiseks omab vabariigis määratu suurt poliitilist ja rahvamajanduslikku tähtsust ning kujutab enesest ulatuslikku programmi Eesti NSV põllumajanduse kiireks arendamiseks.

Tänapäevani kannatab suur osa vabariigi põllumajanduslikke maid liigniiskuse all, mis põhjustab viljakuse vähenemist ja külvide hävimist (eriti sademeterikkail aastail). Suuri madalsoo pindalasid ei kasutata peaaegu üldse.

Nende maade muutmine kõrge saagiga ja kultuurseiks kõlvikuiks ei olnud jõukohane üksiktalupoegadele. Ainult nõukogude võimu kehtestamine Eestis, maa eraomanduse kaotamine, talupoegade massiline ühinemine kolhoosidesse ja see ülisuur abi, mida osutavad meie vabariigile NSV Liidu valitsus, ÜK(b)P Keskkomitee ja isiklikult seltsimees Stalin, võimaldasid nüüd asuda vabariigis ulatuslikele maaparandustöödele kaasaegsel võimsal tehnilisel baasil.

Selle plaani täitmine muudab põhjalikult vabariigi põllumajanduse ilmet, laiendab suuresti külvipindasid, kultuurheina- ja -karjamaid, kindlustab kõrged ja püsivad saagid, loob kindla söödabaasi arenevale ühisloomakasvatusele ja kindlustab seega vabariigi töötava rahva materiaalse heaolu tõusu.

Ülaltoodud ülesannete teostamiseks Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

I. Soostunud maa-alade kuivendamine ja kasutuselevõtmine.

1. Kinnitada maaparandustööde maht vabariigis 1 miljoni ha suurusel pindalal, sealhulgas nende tööde teostamise plaan 1950.—1955. aastaks (tuhandetes hektaarides):

Tööde nimetus	1950. a.	1951.—1955. a.
a) kuivendussüsteemide taastamine ja ümberkorraldamine	4,0	46,0
b) põllumajanduslike maade kuivendamine drenaažiga	10,0	95,0
c) soostunud heina- ja karjamaade kuivendamine lahtiste kraavidega . .	2,0	23,0
d) soostunud metsamaade kuivendamine	5,0	35,0
e) kuivniitude ja karjamaade põhjalik parandamine	4,0	46,0
f) kuivendatud pindalade kasutuselevõtmine põllumajanduslike kultuuride alla	10,0	115,0
g) kivide koristamine põldudelt	5,0	85,0

2. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogule välja töötada maakondade ja põhiliste objektide järgi:

a) kahe kuu jooksul — maaparandustööde teostamise aastaplaan 1950. aastaks;

b) 1. maiks 1950 — maaparandustööde teostamise perspektiivplaan 1951.—1955. aastaks.

3. Töömahukate maaparandus- ja kultuurtehniliste tööde igakülgse mehhaniseerimise arendamiseks kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu organiseerima 1950. aastal 5 maaparandusjaama ja ühe kuu jooksul kindlaks määrama nende jaamade asukohad ja tegevuspiirkonnad, kinnitama organiseeritavate jaamade tiitlid ja määrama kindlaks tähtajad nende varustamiseks mehhanismidega.

4. Panna maaparandusjaamadele tööde teostamine uute kuivendussüsteemide ehitamise ja olemasolevate taastamise ning remondi alal, samuti tööde teostamine kuivendatud maade kasutuselevõtmisel (kändude juurimine, võsa ja mätaste lõikamine, kivide koristamine, uudismaa üleskündmine ja esialgne randaalimine).

5. Määrata, et maaparandusjaamad tuleb komplekteerida järgmiste põhiliste masinate ja seadmetega: ekskavaatoritega, maaimejatega, kraaviatradega, ketasfreesmasinatega, traktorbulldoseridega, raskete graderitega, öösdrenaažatradega, uudismaa-atradega, raskete randaalidega, mullafreesidega võimsatele traktoritele, võsalõikajatega, traktor-juurimisvintsidega, võimsate traktoritega, kivikoristusmasinatega, autodega ja tsistern-autodega, diiselrammidega, võimsate veoplatvormidega, autogeen-keevitusaparaatidega, metallitöötlemispinkidega, ümberpaigutatavate elektrikeevitusagregaatidega, liikuvate remonttöökodadega, ümber-

paigutatavate elektrijõujaamadega ja lukusepa töö- ja mõõduriistade komplektidega.

6. Panna masina-traktorijaamadele lisaks nende põhiülesannetele tööd uudismaade kasutuselevõtmisel külvikordade alla ning kolhooside abistamine detailkuivendusvõrgu ehitamisel ja puhastamisel, kuivendatud maadelt kändude juurimisel, võsast puhastamisel ja kivide koristamisel, millega seoses varustada masina-traktorijaamad järgmiste täiendavate seadmetega: võimsate traktoritega, kraaviatradega, graderitega, mullafreesidega, võsalõikajatega, traktor-juurimismasinatega, uudismaa-atradega, raskete randaalidega, raskete soorullidega, öösdrenaažatradega ja kivikoristusmasinatega.

7. Kohustada Põllumajanduse Ministeeriumi, Sovhooside Ministeeriumi, Metsamajanduse Ministeeriumi ja kohalikke töörahva saadikute nõukogusid:

a) kindlustama kuivendatud maade õigeaegse kasutuselevõtmise, vältides vaheajad kuivendusvõrgu ehitamise ja kuivendatud maade külvipinnana ja istandustena, samuti heina- ja karjamaadena kasutuselevõtmise vahel;

b) organiseerima kuivendussüsteemide ekspluateerimist ja kuivendatud maade õiget kasutamist kolhooside, sovhooside ja metsamajandite poolt, kindlustades kraavide ja ehitiste jooksva ning kapitaalremondi õigeaegse teostamise;

c) kuivendussüsteemide ehitamise tehniliste projektide kinnitamisel ühtlasi kinnitama kuivendatud maade põllumajanduslikule kasutamisele võtmise plaanid.

8. Võtta riigieelarvesse projekteerimis-uurimistöödega seoses olevad kulud kuivendussüsteemide ehitamisel vabariigis.

9. Määrata, et tööd peaveejuhtmete reguleerimise ja magistraalkraavide ehitamise alal, samuti maaparandustööd riikliku fondi maadel teostavad maaparandusjaamad riigi poolt veemajanduslike ürituste alal kapitalimahutusteks assigneeritavate summade arvel, kuna maaparandustööde eest detailkuivendusvõrgu alal ning tööde eest kuivendatud maade kasutuselevõtmisel, mida teostavad maaparandusjaamad kolhoosidele kinnistatud maadel, tasuvad kolhoosid rahas nende tööde plaanilise omahinna ulatuses.

10. Määrata, et kolhoosidele, kes teostavad maakuivendustöid, antakse krediiti 10-ks aastaks drenaažikraavide kaevamise ja kinniajamisega seoses olevate mehhaniseeritud tööde ning drenaažimaterjalide eest tasumiseks, samuti kraavide lahtise võrgu ehitamise ja ümberkorraldamisega seoses olevate mehhaniseeritud tööde eest tasumiseks. Krediiti antakse 80% suuruses rahalistest kulutustest ühe hektaari kohta, kusjuures krediit kaetakse võrdsetes osades, alates neljandast aastast.

11. Vabastada vabariigi kolhoosid kõigist põllumajandussaaduste riiklikest müügikohustustest savitorudrenaažiga kuivendatud maadelt kaheks aastaks, arvates kuivendusvõrgu ehitamise lõpuleviimise momendist.

12. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogule välja töötada abinõud savist drenaažtorude tootmiseks vajalikul hulgal.

13. Teha ettepanek Eesti NSV Ministrite Nõukogule:

a) kindlustada NSV Liidu valitsuse poolt 1950. aastal ja 1951. a. esimesel poolaastal 5 maaparandusjaama ja 20 masina-traktorijaama komplekteerimiseks eraldatavate ning käesoleva seaduse 5. ja 6. punktis tähendatud masinate ja seadmete sissevedu;

b) kindlustada lihtsate maaparandusmasinate, -riistade ja -inventari valmistamine vabariigi ettevõtteis.

II. Põldheina külvikordade sisseseadmine, loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamine ja õige maaharimise rakendamine.

14. Arvesse võttes, et põldheina külvikordade sisseseadmine ja rakendamine kolhoosides ja sovhoosides on tähtsaimaks aluseks kindla söödabaasi loomisel arenevale loomakasvatusele kui vabariigi põllumajanduse juhtivale harule, seada sisse 1 225 000-hektaarilisel pindalal põllu- ja söödakülvikorrad kolhoosides ja sovhoosides ja kindlustada põllu- ja söödakülvikordade rakendamine 3—5 aasta jooksul põldude eraldamisest arvates.

15. Panna ette Eesti NSV Ministrite Nõukogule:

a) hiljemalt 1. jaanuariks 1950 kinnitada külvikordade tüüpskeemid põllumajandusliku spetsialiseerumise rajoonide järgi;

b) kinnitada abinõud kolhooside ja sovhooside poolt põldheina külvikordade sisseseadmise ja rakendamise kindlustamiseks;

c) võtta tarvitusele otsustavad abinõud silovalmistamise suurendamiseks silokultuuride külvide ja söödakultuuride külvikordade laiendamise teel;

d) organiseerida pidev kontroll põllu- ja söödakülvikordade rakendamise üle ja abistada kolhoose külvikordade kiiremal rakendamisel.

III. Orgaaniliste ja mineraalväetiste kasutamine ja muldade lupjamine.

16. Arvesse võttes, et vabariigi maadel orgaaniliste ja mineraalväetiste kasutamise õige süsteem omab suurt tähtsust põllumajanduskultuuride viljakuse tõstmiseks, organiseerida turba massilist tootmist ja kasutamist alusturbana ning komposti valmistamiseks 1950. aastal 300 000 tonni ulatuses ja tõsta turbatootmine põllumajanduslikuks otstarbeks 1955. aastal 1,2 miljoni tonnini ning kindlustada valge mesiku seemnepõldude rajamist määral, mis kindlustab selle ulatuslikku kasvatamist haljasväetisena.

17. Omistades erilist tähtsust abinõude läbiviimisele muldade lupjamise alal hapude muldade viljakuse tõstmiseks, määrata kindlaks 1950.—1955. aastaks järgmine plaan põllumaade lupjamiseks: 1950. aastaks 20 000 hektaari, 1951. aastaks — 25 000 hektaari, 1952. aastaks — 30 000 hektaari, 1953. aastaks — 35 000 hektaari, 1954. aastaks — 40 000 hektaari ja 1955. aastaks — 45 000 hektaari.

18. Lubada anda kolhoosidele krediiti lubja soetamiseks täie summa suuruses 4 aastaks, arvates 3 protsenti aastas.

19. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogule:

a) 1. oktoobriks 1949 kinnitada abinõud maade uurimise alal kõigi hapude muldade väljaselgitamiseks ja kaardistamiseks ja nende happesuse astme kindlakstegemiseks, samuti vajalikul määral kohaliku lubjatufi tootmiseks ning põlevkivituha kasutamiseks hapude muldade lupjamiseks;

b) kindlustada NSV Liidu valitsuse poolt 1950. aastaks eraldatavate mineraalväetiste õigeaegne sissevedu ja müümine kolhoosidele järgmistes kogustes: kaalisoola — 60 000 tonni, superfosfaati — 70 000 tonni, fosforiidijahu — 60 000 tonni ja lämmastikväetisi — 20 000 tonni.

20. Fosforväetiste tootmise kindlustamiseks vabariigi põllumajandusele lugeda Maardu keemiakombinaadi ehitamine üheks tähtsamaks ehituseks vabariigis ja kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu kindlustama kombinaadi ekspluatatsiooniandmine seatud tähtaegadeks.

IV. Külvidele kõrge viljakusega sordiseemnete kindlustamine ja sordiaretus- ning seemnekasvatustöö põhjalik parandamine.

21. Kinnitada kultuurrohumaade heinaseemnepõldude koristuspindala plaan vabariigis: 1951. aastaks — 5400 ha; 1952. aastaks — 6700 ha; 1953. aastaks — 8000 ha; 1954. aastaks — 9750 ha ja 1955. aastaks — 11 300 ha, tehes Eesti NSV Ministrite Nõukogule ülesandeks kinnitada 1. jaanuariks 1950 kultuurrohumaade heinaseemnepõldude rajamise plaan kolhoosides ja sovhoosides.

22. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogule:

a) kindlaks määrata kultuurrohumaade heinaseemnete varumisplaan 1949. aasta saagist nende müümiseks kolhoosidele;

b) organiseerida 1949. aastal kuus seemnepuhastuspunkti, varustades iga punkti vajalike seemnepuhastusmasinatega;

c) parandada sordiaretus- ja seemnekasvatustöid ning kinnitada 1. oktoobriks 1949 sordiaretustöö perspektiivplaan vabariigis 1950.—1955. aastaks.

23. Lubada anda kolhoosidele krediiti kolmeks aastaks kultuurrohumaade heinaseemnete ostmiseks seemnepõldude rajamisel 75% ulatuses seemnete hinnast, kusjuures krediit tuleb katta alates teisest aastast.

V. Veelahkmete ja metsaga katmata maade metsastamine.

24. Kinnitada 1950.—1955. aastaks maaparandustööde plaan riikliku metsafondi maadel ja metsade istutamise plaan vabariigis:

a) kogu olemasoleva kuivendussüsteemi kordaseadmine metsamaadel ja uue kuivendusvõrgu ehitamine soostunud metsades 40 000-hektaarilisel pindalal, sellest 1950. aastal 5000-hektaarilisel pindalal;

b) metsade istutamine 50 000-hektaarilisel pindalal, sellest 1950. aastal riikliku metsafondi maadel 4000 hektaari ja metsastamata maadel — 6000 hektaari.

25. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu maaparandustööde projektide koostamisel ette nägema:

a) põllukaitse-metsaribade jätmise suurtel maaparandusmassiividel;

b) põllumajandusele vähekõlblike maade metsastamise, andes suuremad massiivid riiklikku metsafondi;

c) kasutamata maade võsastikkude, raiendikkude ja madalsoomaade, mis on kõlblikud külvide alla võtmiseks ja karjamaadena, samuti riiklikus metsafondis olevate ning põllumajanduslike maadega külgnevate metsaheinamaade seatud korras üleandmise kolhoosidele nende avalduste kohaselt.

26. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu:

a) kinnitama plaan veelahkmetel, mullalagedatel järskudel nõlvadel piki suurte jõgede ja nende harude kaldaid, kivistel, kruusastel ja kehvadel, väga liivastel põllumajanduslikel maadel metsa istutamise kohta, samuti abinõude plaan metsaparandustööde läbiviimiseks riikliku metsafondi maa-alal ja alates 1950. aastast organiseerima töid metsa istutamiseks ja metsamaaparandustööde läbiviimiseks;

b) asuma vabariigi kõrgsoomaade kõige otstarbekohasema metsastamisviisi väljaselgitamisele;

c) kinnitama 1. novembriks 1949 aianduse arendamise 1950.—1955. aasta perspektiivplaan ning abinõud külvikindlate kohalike ja mitšuurinlike sortide viljapuuistikute kasvatamise kindlustamise alal, viies puuvilja- ja marjaaedade pindala 1955. aastaks 9000 hektaarini.

VI. Organisatsioonilised abinõud.

27. Maaparandustööde teostamiseks organiseerida Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures Maaparanduse Peavalitsus, pannes sellele maaparandustööde teostamise abinõude planeerimise, kuivendussüsteemide ekspluateerimise, ehituse ja projekteerimis-uurimistööde ning maaparandusjaamade töö juhtimise, samuti kontrolli kuivendatud maade kasutuselevõtmise üle.

28. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu:

a) moodustama maakondades, kus on vähemalt 5000 hektaari kuivendatud maid, maakondade täitevkomiteede koosseisus maaparandusosakonnad maaparandustööde planeerimiseks ja juhtimiseks;

b) organiseerima 1949.—1950. aastal vabariigis kuus territoriaalset kuivendussüsteemide ekspluatatsioonivalitsust koos ekspluatatsioonijaoskondadega, allutades need valitsused Maaparanduse Peavalitsusele Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures ja pannes neile kuivendusvõrgu ekspluateerimise, kolhoosidevahelise tähtsusega reguleeritud peaveejuhtmete ning magistraalkraavide remondi teostamise ja heas korras hoidmise.

29. Panna ette Eesti NSV Ministrite Nõukogule kinnitada abinõude plaan, mis kindlustab maaparandustööde eriteadlaste: inseneride-hüdrotehnikute, maaparandusinseneride, traktoristide, ekskavaatori-masinistide, drenaažitööde meistrite jt. ettevalmistamise vajalikul arvul.

* *
*

Eesti NSV Ülemnõukogu kutsub üles vabariigi Teaduste Akadeemiat, kõiki teaduslikke töötajaid ja põllumajanduse ning tööstuse eriteadlasi aktiivselt lülituma teaduslik-uurimuslike ja praktiliste probleemide lahendamisse, mis on seotud maaparandustööde ulatusliku läbiviimisega vabariigis, ja osutama igakülgset abi ministeeriumidele, keskasutistele, tööstusettevõtteile, masina-traktorijaamadele, maaparandusjaamadele, kolhoosidele, sovhoosidele ja metsamajanditele selles töös.

Eesti NSV Ülemnõukogu kohustab kõiki ministeeriume, keskasutisi ja kohalikke töörahva saadikute nõukogusid teostama ulatuslikku selgitustööd kolhoosnikute, sovhooside tööliste ja põllumajanduse eriteadlaste mobiliseerimiseks ulatuslike maaparandustööde läbiviimiseks, samuti maakasutamise heinaväljasüsteemi kiiremaks rakendamiseks.

Eesti NSV Ülemnõukogu avaldab kindlat veendumust, et kõik kolhoosnikud, masina-traktorijaamade, maaparandusjaamade, sovhooside ja metsamajandite töölised ning põllumajanduse eriteadlased sotsialistliku võistluse ja vabariigi eesrindlike kolhooside kogemuste alusel arendavad võitlust maaparandustööde plaani täitmise ja ületamise ning põldheina külvikordade rakendamise eest ja loovad seega tingimused viljakuse kiireks tõstmiseks, kindla söödabaasi rajamiseks loomakasvatuse ulatuslikul arendamisel, kolhooside ühismajandi ja kolhoosnikute heaolu kiireks kasvuks ning vabariigi kogu rahvamajanduse tõusuks.

Kolhooside metsade kasutamise, korrastamise ning nende majandamise parandamise kohta.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 10. juuni 1948. a. määrus nr. 562, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1948, 21, 136)

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 17. maist 1948 nr. 1608 Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Lugeda kolhooside metsadeks kõik metsaalad riiklike aktidega kolhoosidele põliseks kasutamiseks kinnistatud maadel; nende metsade täieõiguslikeks kasutajateks on kolhoosid.

2. Kohustada kolhoose oma metsades rakendama järgmised abinõud:

a) metsa korraldamise ühes metsade majanduskavade koostamisega;

b) metsa taastamise raiesmikel ja põlendikel;

c) metsade kaitse tulikahju ja omavoliliste raiumiste vastu;

d) hooldus- ja sanitaarraied, metsa puhastamise surnud ja roiskpuudest ning kaitse kahjulike putukate vastu;

e) metsamaade õigesti kasutamise loomade karjatamisel ja heinaniitmisel ilma metsauuendust kahjustamata.

3. Kolhooside metsades puidu tagavara kahanemise vältimiseks lubada iga-aastast metsakasutust mitte üle keskmise aasta juurdekasvu.

Kolhooside metsades, mis asuvad raudtee- ja maantee-äärsetes kaitseribades, linnade ja kuurortide rohelise vööndi piirkondades, või täidavad pinnakaitse ülesandeid, lubada teostada vaid hooldus- ja sanitaarraieid ning üleiganenud puude valikraieid. Keelata neis metsades igasugused lageraied.

4. Korraldatud metsade aastane kasutusnorm määratakse kindlaks metsamajanduskavaga. Korraldamata metsades kuni nendes metsakorralduse läbiviimiseni määravad kolhoosid aastase kasutusnormi kindlaks kooskõlastatult Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi metsamajanditega, mis kinnitatakse maakondade täitevkomiteede poolt.

5. Lubada kolhoosidel neile kinnistatud metsades puidu kasutamist kolhoosi ühiskondlikeks tarveteks tasuta. Metsa väljaandmist kolhoosnikuile isiklikeks tarvidusteks ja teistele tarbijatele toimetada tasu eest Eesti NSV-s kohalike elanike kohta kehtivate takside järgi. Saadud summad kanda kolhoosi tuludesse ja neid tarvitada esijoones metsamajanduslike tööde läbiviimiseks (metsakultuurid, metsakorraldus, võitlus

tulikahjude ja kahjulike putukate vastu jne.). Kui tulud kolhooside metsadest ületavad metsamajapidamise kulud, kantakse ülejääk kolhoosi jagamata fondi.

6. Panna Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi peale järelevalve kolhooside metsade korraliku majandamise üle ja kolhoosidele tehnilise abi andmine metsamajandamise õige organiseerimise ja majandamise asjus, ning Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi peale — kolhooside metsade arvestamise ja metsade majandamise üldjuhtimine.

7. Kohustada Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi võtma metsakorraldustööde plaani kolhooside metsade korraldustööd.

8. Kohustada Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi seni organiseeritud kolhooside metsamaa pinna ja metsaga kaetud pinna arvestust läbi viima 1. augustiks 1948 ja järgnevalt organiseeritavatel kolhoosidel kohe kolhooside organiseerimisel.

9. Metsarikkumiste eest kolhooside metsades kannavad süüdlased vastutust riikliku tähtsusega metsade kohta kehtestatud seaduste kohaselt.

10. Kinnitada kolhooside metsade põhimäärus vastavalt lisale.

Lisa

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
10. juuni 1948 määruse nr. 562 juurde.

Põhimäärus kolhooside metsade kohta.

Üldeeskirjad.

1. Kolhooside metsadeks loetakse kõik metsaalad, mis asuvad riiklike aktidega kolhoosidele põliseks kasutamiseks kinnistatud maadel.

2. Kolhoosid on oma metsade täieõiguslikud kasutajad. Metsa raiumine kolhooside metsades teiste tarbijate poolt ilma kolhoosi loata on keelatud.

3. Vastutus metsa valve ja metsa majandamise eest pannakse kolhoosi juhatusele.

4. Kolhooside metsade majandamine toimub vastavalt Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi ja Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi poolt kinnitatud eeskirjadele.

5. Metsakorraldus ja kõik teised metsamajanduslikud tööd kolhooside metsades teostatakse kolhooside omal kulul.

6. Tööde normid ja tasumäärad kolhoosnikuile metsamajanduslikel töödel kolhooside metsades kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosolekul.

7. Metsarikkumiste eest kolhooside metsades kannavad süüdlased, sealhulgas kolhoosid, kolhoosnikud ja teised isikud vastutust riikliku tähtsusega metsade kohta kehtivate seaduste kohaselt.

Kolhooside metsade valitsemine.

8. Kolhooside metsade vahetut valitsemist teostavad kolhooside juhatused, kelle kohuseks on:

a) metsakorralduse läbiviimine majanduskava koostamisega;

b) metsauuendus raiesmikel ja põlendikel;

c) metsa kaitse tulikahju ja omavoliliste raiumiste vastu;

d) hooldus- ja sanitaarraiete teostamine, metsa puhastamine roisust ja kaitse kahjulike putukate vastu;

e) metsamaa õige kasutamine karjatamisel ja heinaniitmisel ilma metsauuendust kahjustamata;

f) kasvava metsa väljaandmine;

g) oma metsades metsamajandamise arvepidamine ja aruandlus;

h) plaanide ja aruannete esitamine maakonna täitevkomiteede maaosakondadele kolhooside metsade alal.

9. Järelevalve ja tehnilise abi andmist kolhoosidele nende metsade õigeks majandamiseks ja metsakorralduse läbiviimist teostatakse Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi ja tema kohalike organite poolt; arvestamist ja kolhooside metsade õige majandamise üldist juhtimist — Eesti Põllumajandusministeeriumi ja tema kohalike organite poolt.

Metsavalve kolhooside metsades.

10. Valve teostamiseks kolhooside metsades, metsa uuendamise, raiumise, väljaandmise ja metsakõrvalkasutuste jälgimiseks määrab kolhoosi juhatus kolhoosnikute seast valvureid-metsavahte.

11. Kolhooside metsade valvet ja kaitset teostatakse Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi ja Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi poolt kinnitatud eeskirjade kohaselt.

Puidu kasutamine ja metsakõrvalkasutused kolhooside metsades.

12. Kolhooside metsades puidu tagavara kahanemise vältimiseks ei või aastane metsakasutus ületada keskmist aastast juurdekasvu. Kolhooside metsades, mis asuvad raudteede ja maanteede kaitseribade piirkonnas, linnade ja kuurortide rohelise vööndi piirkondades või täidavad pinnakaitse ülesandeid, lubatakse ainult hooldus- ja sanitaarraieid ning üleiganenud puude valikraiet.

Nendes metsades on igasugused lageraied keelatud.

13. Aasta kasutusnorm korraldatud metsades määratakse kindlaks metsa majanduskavaga. Korraldamata metsades kuni metsakorralduse läbiviimiseni määrab aasta kasutusnormi kolhoos kooskõlastatult Eesti NSV Metsamajandusministeeriumi vastava metsamajandiga, mille kinnitab maakonna täitevkomitee maaosakond.

14. Väljaandmisele määratud puidust eraldatakse esimeses järjekorras mets kolhoosi ühiskondlikuks vajaduseks; ülejäänud puit antakse välja kolhoosi liikmetele ja teistele tarbijatele kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel.

15. Puidu väljaandmine kolhoosi metsast kolhoosi ühiskondlikeks vajadusteks toimub tasuta. Puidu väljaandmine kolhoosiliikmetele ja teistele tarbijaile toimub riiklikes metsades kehtivate taksihindadega. Saadud summad kantakse kolhoosi tuludesse ja neid kulutab kolhoos esijoones metsamajanduslike tööde läbiviimiseks (metsakultuurid, metsakorraldus, võitlus metsatulikahjude ja kahjulike putukate vastu jne.). Kui tulud kolhooside metsadest ületavad metsa majandamise kulud, kantakse summade ülejääk kolhoosi jagamata fondi.

16. Kolhooside metsades toimetavad kolhoosid heinategemist, karjatamist ja teisi metsakõrvalkasutusi kolhooside metsade majandamise eeskirjadest kinni pidades.

Metsamaade muutmine teisteks kõlvikuteks.

17. Kolhooside metsades metsamaade muutmist teisteks kõlvikuteks võib teostada: metsavaestes rajoonides ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal ja metsarohketes rajoonides — Eesti NSV Ministrite Nõukogu loal.

Teisteks kõlvikuteks muutmiseks lubatud aladel metsaraiumise ning maa ülesharimise tähtajad määratakse igal üksikul juhul kindlaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt.

Puidu kasutamist nendelt maa-aladelt toimetavad kolhoosid vastavalt käesoleva põhimääruse p. 13, 14 ja 15.

18. Järelevalvet teisteks kõlvikuteks muutmiseks lubatud alade õigeaegse ja õige kasutamise üle teostab Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

Sideministeeriumi maakonnakontorite ja kolhooside vaheliste tüüplepingute kohta posti veoks ja kättetoimetamiseks maal.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 17. oktoobri 1949. a. määrus nr. 825, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 27, 172).

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1948. a. 2. augusti määrusega «Sideministeeriumi kontorite ja kolhooside vaheliste tüüplepingute kohta posti veoks ja kättetoimetamiseks maal», Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Kehtestada Eesti NSV territooriumil NSV Liidu Ministrite Nõukogu 2. augusti 1948 määrusega kinnitatud tüüplepingud NSV Liidu Sideministeeriumi Eesti NSV Voliniku Valitsuse kontorite ja kolhooside vahel:

a) hobutranspordiga toimetatavaks postiveoks vastavalt lisale nr. 1;

b) postisaadetiste kättetoimetamiseks adressaatidele maal vastavalt lisale nr. 2.

2. Panna maakondade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele kontroll kolhooside ja sidekontorite vahel lepingute sõlmimise õigsuse üle.

3. Panna kolhoosidele ette:

a) eraldada kolhoosnikute üldkoosolekute otsusel nende hulgast, kes ei ole seotud põhitöödega põllul ja farmides, posti vedamiseks sidekontorist kolhoosini (asulani) postivedajaid ja veovahendeid ning posti toimetamiseks üksikutesse peredesse (adressaatidele) postiljone vastavalt tüüplepingule.

Postivedajaid ja postiljone võib pärast posti kättetoimetamist kasutada kolhoositöödeks kuni tööpäeva lõpuni;

b) arvestada postivedajaile normipäevad suuruses, mis kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt sõltuvalt marsruudi pikkusest, kuid mitte üle 0,50 normipäeva iga reisi eest (edasi-tagasi).

Kolhoosipostiljonidele arvestada normipäevad sõltuvalt marsruudi pikkusest ja teenindatavate talundite arvust, kuid mitte üle 0,50 normipäeva iga tegelikult töötatud päeva eest.

Erandjuhtudel (kaugus, halvad teeolud) võib kolhoosnikute üldkoosoleku nõusolekul määrata postivedajaile ja postiljonidele tasu 0,75 normipäeva ulatuses.

4. Määrata, et posti vedamisest ja kättetoimetamisest osa mitte võtvaile kolhoosidele pannakse osa neist kuludest, mis teiste kolhooside poolt kulutatakse postiveoks antavate veovahendite korrashoiuks kui ka postivedajate ja postiljonide töötasuks.

Kulude osa suurus nii natuuras kui ka rahas iga osavõtva kolhoosi kohta kinnitatakse maakondade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt.

5. Määrata, et kolhoosi postivedajate ja postiljonide poolt teenindatavad töölised, teenistujad, üksiktalunikud ja teised kolhooside liikmeks mitteolevad isikud, samuti ka maa asutised, organisatsioonid ja ettevõtted on kohustatud osa võtma posti kättetoimetamise kulude tasumisest kolhoosidele maakondade täitevkomiteede poolt määratavas suuruses. Seejuures ei tohi kolhooside liikmeks mitteolevate majandite poolt makstav tasu olla väiksem keskmiselt ühe kolhoositalundi peale tulevast kulust.

6. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvat NSV Liidu Sideministeeriumi Volinikku:

a) kindlustama side töö ümberkorraldamine maal;

b) tähtajal kuni 1. detsembrini 1949 sõlmima kolhoosidega lepingud posti veo ja kättetoimetamise kohta;

c) välja töötama kolhoosi postiljonide ja postivedajate jaoks juhend ja varustama neid postiljoni kirjakottide ning ekspluatatsiooni materjalidega;

d) esitama 1. jaanuariks 1950 Eesti NSV Ministrite Nõukogule kinnitamiseks maakondade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedega kooskõlastatud andmed postiljonide ja postivedajate arvu iga valla ja kolhoosi kohta.

Lisa nr. 1

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
17. oktoobri 1949 määruse nr. 825 juurde

Leping.

19..... aasta ..... kuu ..... päeval Sideministeeriumi .....
..... maakonna kontor ..... isikus, kes tegutseb
..... alusel ja keda järgnevalt nimetatakse «Post», ühelt poolt ja .....
kolhoosi juhatus ..... isikus, kes tegutseb kolhoosnikute ..... 19..... a. üldkoosoleku otsuse alusel ja keda järgnevalt nimetatakse «Kolhoos», teiselt poolt sõlmisid käesoleva lepingu alljärgneva kohta:

1. Post annab välja ja Kolhoos võtab endale postiveo sideettevõttest kuni kolhoosini (..... asulast kuni ..... asulani) trakti üldise pikkusega edasi-tagasi ..... kilomeetrit.

Kolhoosi postivedaja toimetab posti vastuvõtmist ja äraandmist ülalnimetatud traktil asuvates sideettevõtteis.

Posti raskus ei tohi ületada 160 kilogrammi ühe hobuse kohta, kuna trakti pikkus edasi-tagasi ei tohi ületada 30 kilomeetrit.

2. Kolhoos kohustub lepingu kehtivuse ajaks:

a) andma postiveoks täiesti kõlbliku hobuse ja vastavalt seadistatud talv- ja suviveokid;

b) määrama postivedajaks .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)

c) arvutama kolhoosi postivedajale ..... iga tegelikult töötatud päeva eest kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt ..... normipäeva;

d) toimetama postivedu traktil ..... korda nädalas vastavalt Sideministeeriumi Voliniku Valitsuse poolt kinnitatud postiliiklus-graafikule;

e) mitte võtma veoks isikuid ja kaupu, mis ei ole kantud postidokumentidesse;

f) varustama postiveo alal töötavat hobust söödatagavaraga.

3. Post kohustub:

a) maksma Kolhoosi poolt postiveoks antava hobutranspordi eest ..... rbl. ..... kop. hobuse poolt läbisõidetud iga kilomeetri pealt.

Möödunud kuu eest Kolhoosile kuuluvad summad maksab Post hiljemalt järgmise kuu 3-dal päeval ..... kolhoosi jooksvale arvele ülekandmise teel;

b) kõrvalekaldumatult kinni pidama kinnitatud posti ärasaatmise kontrolltähtaegadest.

4. Postiveoks kindlaksmääratud päevadel hobuse mitteandmise eest maksab Kolhoos sideettevõtte kasuks leppetrahvi 25 rubla päevas.

Leppetrahv nõutakse sisse mõlemate poolte ja külanõukogu esindaja poolt allakirjutatava akti põhjal, pärast akti kinnitamist maakonna täitevkomitee poolt.

5. Posti kaotsimineku ja rikkumise eest Kolhoosi süü läbi Kolhoos vastutab Posti ees Postile tekitatud kahju ulatuses.

Posti kaotsimineku, varguse või rikkumise eest, mis on tekitatud Kolhoosi postivedajate süü läbi, kõrvaldatakse viimased viivitamata töölt ja nad tasuvad Postile kahju, vajalikel juhtudel aga võetakse nad kriminaalvastutusele seaduses ettenähtud korras.

6. Posti ärasaatmise tähtaegadest kõrvalekaldumise eest sideettevõtete süü läbi, kui see ei olnud tingitud rongide, lennukite või aurikute hilinemisest, maksab Post Kolhoosile trahvi kuni 30-minutilise viivituse eest 3 rubla suuruses, iga järgneva 30-minutilise viivituse eest 5 rubla suuruses.

Rongide, lennukite või aurikute hilinemise juhtudel määratakse posti töötlemiseks ja ärasaatmiseks mitte enam kui kahetunniline tähtaeg kooskõlas kindlaksmääratud kontrolltähtaegadega. Kui posti selle tähtaja möödumisel ära ei ole saadetud, arvatakse Kolhoosi kasuks trahvi 5 rubla suuruses viivituse iga 30 minuti eest.

7. Kolhoosi postivedajat võib töölt vabastada ainult Kolhoosi ja maakonna sidekontori vastastikusel nõusolekul.

8. Käesolev leping on sõlmitud tähtajale alates ..... kuni ..... 19..... a. ja jõustub tema allakirjutamise päevast.

Leping on koostatud kahes eksemplaris, millest üks hoitakse alal Kolhoosis, teine Postil.

Poolte aadressid:

Posti .....

Kolhoosi .....

Alla kirjutasid: Post

Kolhoos

Lisa nr. 2
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
17. oktoobri 1949 määruse nr. 825 juurde.

Leping.

19..... aasta ..... kuu ..... päeval Sideministeeriumi ..... maakonna kontor ..... isikus, kes tegutseb ..... alusel ja keda järgnevalt nimetatakse «Post», ühelt poolt ja ..... kolhoosi juhatus ..... isikus, kes tegutseb kolhoosnikute ..... 19..... a. üldkoosoleku otsuse alusel ja keda järgnevalt nimetatakse «Kolhoos», teiselt poolt sõlmisid käesoleva lepingu alljärgneva kohta:

1. Ajalehtede, ajakirjade ja iga liiki postikorrespondentsi kätteviimiseks adressaatidele maal sideettevõtte poolt kindlaksmääratud kontrolltähtaegadel, samuti kaliht-postioperatsioonide toimetamiseks määrab Kolhoos postiljoniks .....
(perekonna-, ees- ja isanimi)
..... järgmise marsruudi jaoks .....

2. Marsruudi üldine pikkus on ..... kilomeetrit, sellel asuvate talude arv ..... Kätteviimist toimetatakse asustatud punktides (kolhoosides) .....
(punktide, kolhoosi nimetus ja kojukande kordade arv nädalas)

3. Postiljoni ..... koormuse norm ei tohi ületada üheks kojukandeks väljaantava posti üldise kaalu suhtes 14 kilogrammi, marsruudi pikkuse suhtes 12 kilomeetrit ja teenindamise suhtes 200 talu.

4. Kolhoosi poolt määratud postiljon kinnistatakse käesolevas lepingus nimetatud marsruudil posti kojukande tööks kuni selle lepingu kehtivuse tähtaja lõpuni.

Pärast posti kojukande töö sooritamist võib postiljone, kellel ei ole täit koormust, ära kasutada töödel kolhoosis.

5. Lähtudes käesoleva lepingu punktides 2 ja 3 ettenähtud tegelikust koormusest, arvutab Kolhoos kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt postiljonile ..... iga tegelikult töötatud päeva eest ..... normipäeva.

6. Postisaadetiste või nende sisu osalise kaotsimineku, rikkumise, varguse või vigastamise ja rahasummade omastamise eest, mittevastavaile isikuile postisaadetiste väljastamise eest, samuti ka adressaatidele postisaadetiste mitteõigeaegse väljastamise eest, mis on tekitatud või juhtunud postiljoni süü läbi, tasub viimane Postile kahjud selle vastutuse täies ulatuses, mida Sideministeeriumi organid kannavad saatjate või adressaatide ees, ning vajalikel juhtudel tagandatakse ta töölt ja võetakse kriminaalvastutusele seaduses ettenähtud korras.

7. Post kohustub:

a) kätte toimetama Kolhoosile ajalehed: keskajalehed ..... päeval, vabariiklikud ajalehed ..... päeval ja maakonna ajalehed ..... päeval pärast trükist ilmumist;

b) kindlustama postisaadetiste vastuvõtmist ja väljastamist kodus, põllutööde ajal aga põllul;

c) varustama postiljoni kirjakandekotiga;

d) teostama kontrolli selle üle, kuidas postiljon ..... toimetab rahvale posti kätte, ning vajalikel juhtudel tõstma Kolhoosi ees üles postiljoni ..... asendamise küsimuse;

e) hiljemalt iga kuu kolmandal päeval teatama Kolhoosile, mitu päeva oli postiljon ..... eelmisel kuul tööl ja missugused olid tema töö omaduslikud näitajad;

f) välja maksma postiljonile ..... määrustes ettenähtud tasu perioodiliste väljaannete levitamise eest;

g) pideva töötamise eest sideorganeis, tingimusel, et kojukandmise ja postkastide tühjendamise kontrolltähtaegadest on kinni peetud, et ei ole kaebusi töö kohta ja et finantsülesanded on täidetud, maksma postiljon.....-le ühekordset preemiat:

esimese tööaasta eest — 100 rubla,
kaheaastase töötamise eest — 150 rubla,
kolmeaastase töötamise eest — 200 rubla.

8. Postiljon ..... vabastatakse töölt Posti ja Kolhoosi vastastikusel nõusolekul.

9. Käesolev leping on sõlmitud üheaastase tähtaja peale, arvates kuni ..... 19....., ja jõustub tema allakirjutamise päevast.

Leping on koostatud kahes eksemplaris, millest üks hoitakse alal Kolhoosis, teine aga Postil.

Poolte aadressid:

Post .....
Kolhoos .....

Alla kirjutasid: Post
Kolhoos

Eesti NSV kaluriartelli tüüppõhikirja kinnitamise kohta.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 17. aprilli 1948. a. määrus nr. 379, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1948, 15, 89).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

Kinnitada Eesti NSV kaluriartelli põhikiri vastavalt lisale.

Lisa.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
17. aprilli 1948 määruse nr. 379 juurde.

Kaluriartelli
põhikiri on registreeritud
„.....“ ..... 1948 nr.....
Maakonna täitevkomitee esimees
.....
Maakonna põllumajandusosakonna
juhataja
.....
.....

..... **maakonna**
..... **valla**
..... **küla**
..... **Kaluriartelli**

Põhikiri.

I. Eesmärk ja ülesanded.

1. Eesti NSV ..... maakonna ..... valla ..... küla töötavad kalurid koonduvad vabatahtlikult kaluriartelli, et ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s. o. ühiskondlik majand, saavutada võit kulakute ning kõigi töörahva kurnajate ja vaenlaste üle, kindlustada täielik võit individuaalse väikemajapidamise mahajäämuse üle, saavutada kõrge tööviljakus ja kindlustada seega artelliliikmeile parem elu.

Artellide tee, sotsialismitee on töötavate kalurite jaoks ainus õige tee. Artelliliikmed kohustuvad tugevdama oma artelli, ausalt töötama, jaotama artelli tulusid töö järgi, kaitsma ühiskondlikku omandit, hoidma artelli vara, hoidma laevu, püügiriistu, mootoreid, traktoreid ja masinaid, hästi hoolitsema karja eest, täitma oma nõukogude sotsialistliku riigi poolt antud ülesandeid ning muutma seega oma artelli bolševistlikuks ja kõik artelliliikmed — jõukaks.

II. Kalapüügipiirkondadest.

2. Kalapüügipiirkonnad antakse artellile tasuta ja põliseks kasutamiseks lepingu aiusel, mis sõlmitakse artelli poolt kalakaitse ja kalakasvatuse organitega. Lepinguga nähakse ette kalapüügipiirkonna suurus ja täpsed piirid, samuti artelli kohustused püügipiirkonna õige kasutamise alal kooskõlas piirkonna iseärasustega.

Kui artell ei kasuta püügipiirkonda, rikub süstemaatiliselt lepingut, samuti teostab kalapüüki keelatud ajal, keelatud kohtades või keelatud viisil, võidakse leping kohtu korras tühistada, kuni kohtuotsuseni aga võidakse lepingu kehtivus seisma panna kalakaitse ja kalakasvatuse organite poolt.

III. Artelli maast ja põllumajanduslikust abimajandist.

3. Kaotatakse kõik piirid, mis varem kaluriartelli liikmete maid eraldasid, ja kõik põllud liidetakse ühiseks maa-alaks, mis on artelli kollektiivses kasutuses, põllumajandusliku abimajandi organiseerimiseks.

Artelli käes olev maa (nagu kõik muugi maa NSV Liidus) on kogu rahva, riigi omand. Nõukogude sotsialistliku riigi seaduste kohaselt kinnistatakse maa artellile tasuta ja põliseks, s. o. igaveseks kasutamiseks, ja seda ei saa ei osta ega müüa ega artelli poolt rendile anda.

Kaluriartellile antakse maakonna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt riiklik akt maa põlise kasutamise kohta, milles määratakse kindlaks artelli kasutuses oleva maa suurus ja täpsed piirid, kusjuures selle maa vähendamine ei ole lubatav, lubatav on ainult selle suurendamine — kas riikliku maafondi vabade maade arvel või üksiktalunike käes olevate liigsete maade arvel.

Ühistatud kõlblikust maast antakse iga kaluriartelli liikme leibkonna isiklikuks kasutamiseks hoonete juurest väike maatükk aiamaaks (köögivilja- ja viljapuuaed). Kaluriartelli liikme leibkonna isiklikus kasutuses oleva aiamaa suurus määratakse 0,25 hektaarist kuni 0,6 hektaarini (eluhoonete all olevat maad kaasa arvamata).

Igasugust katset anda kolhoosi ühistatud maast juurdelõikeid artelli-liikmete isiklike majapidamiste kasuks, samuti igasugust artelliliikmete kasutuses oleva aiamaa suurendamist üle määrade, mis on ette nähtud kaluriartelli põhikirjas, käsitatakse kui kriminaalkuritegu.

Artelliliikmed, kes võimaldavad aiamaa andmist rendile või teiste isikute kasutusse, kuuluvad artellist väljaheitmisele ühes nende aiamaa äravõtmisega.

Artelliliikmete aiamaad peavad olema täpselt piiristatud kolhoosi ühistatud maast tähispostidega.

Nende tööliste ja teenistujate perekondadele, kes elavad * ja kuuluvad artelli, säilitatakse aiamaa määratud normide piirides ainult sel juhtumil, kui nende perekondade töövõimelised liikmed töötavad artellis, täites määratud normipäevade alammäära. Artellis peetakse erilist nöörraamatut, millesse märgitakse kohustuslikult nii artelli ühistatud maad kui ka iga artelliliikme leibkonna aiamaatükid.

Maa andmine artellist lahkunud liikmetele artelli maa-ala arvel on keelatud.

4. Kaluriartelli põllumajanduslik majapidamine toimub abimajandina ja selle ülesandeks on:

a) artelliliikmeile ja nende perekondadele põllumajandussaaduste kindlustamine;

b) söötade ja karjamaade kindlustamine artelli ühistatud kariloomadele ja artelliliikmete isiklikus kasutuses olevaile kariloomadele.

5. Ühistatud kariloomade olemasolul organiseerib artell karjakasvatuse farme, kasutades artelli kalamajanduses mittekasutatavate artelliliikmete ja nende perekonnaliikmete tööjõudu.

IV. Tootmisvahendid.

6. Kaluriartellis ühistatakse mootor-, purje- ja sõudepaadid, tööndusliku ja transportlaevad ühes kogu laeva inventariga, kõik mehhanismid ja tööndusliku püügiriistad (võrgud, noodad jt.), võrgurakendamise ja -kudumise sisseseaded, kõik artelli kalamajandusega seoses olevad ehitised ja hooned, kõik tööloomad, põlluma-

* s. t. elavad artelli territooriumil. Vastutav toimetaja.

janduslik inventar (ader, külvimasin, äke, rehepeksu-, tuulamis-, heinaniidu- ja viljaniidumasinad, vanker, regi), seemnetagavarad, loomasööt ühiskarja ülalpidamiseks tarvilikus ulatuses ja kõik artelli põllumajandusliku abimajandi pidamiseks vajalikud majapidamishooned.

Ühistamata ja artelliliikme leibkonna isiklikuks omandiks jäävad eluhooned, tema isiklikud kariloomad ja kodulinnud ning artelliliikme leibkonna isiklikus omandis olevate kariloomade pidamiseks vajalikud majapidamishooned.

Põllumajandusliku inventari ühistamisel jäetakse artelliliikmete isiklikku omandisse aiamaa harimiseks vajalik põllumajanduslik väikeinventar.

Ühistatud laevade ja tööloomade hulgast eraldab artelli juhatus tarbe korral mõned laevad ja hobused artelliliikmete isiklike vajaduste teenindamiseks tasu eest.

7. Igal leibkonnal kaluriartellis võib olla isiklikus omandis 2 lehma, kuni 2 noorveist, 1 emis ühes põrsastega, kui aga artelli juhatus edaspidi tarvilikuks peab — siis 2 emist ühes põrsastega, kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja kodujäneseid ja kuni 20 mesipuud.

V. Liikmed.

8. Artelliliikmeks vastuvõtmine toimub artelliliikmete üldkoosolekul, kes kinnitab juhatuse poolt esitatud uute liikmete nimekirjad.

Artelliliikmeks võivad astuda kõik töötajad, nii naised kui mehed, kes on saanud 16 aastat vanaks.

Artelli ei võeta isikuid, kellelt on võetud valimisõigused.

Üksikkalureid, kes 2 viimase aasta jooksul enne artelli astumist on müünud tööndusliikke laevu, püügiriistu ja hobuseid, võetakse artelli vastu tingimusel, et nad võtavad endile kohustuse tasuda kuue aasta jooksul oma tuludest hobuse ja müüdud tööndusliike laevade ja püügiriistade hinna

9. Artellist väljaheitmist võidakse rakendada ainult kui äärmist abinõu artelliliikmete suhtes, kes on ilmselt parandamatud, õõnestavad ja desorganiseerivad artelli tegevust, ja ainult pärast seda, kui on ära kasutatud kõik käesolevas põhikirjas ettenähtud hoiatamise ja kasvatamise iseloomuga abinõud. Väljaheitmist teostatakse ainult artelliliikmete üldkoosoleku otsusega, millest võtab osa mitte vähem kui kaks kolmandikku artelliliikmete üldarvust.

Artelliliikmete üldkoosoleku protokollis näidatakse tingimata ära koosolekust osavõtnud liikmete arv, samuti väljaheitmise poolt hääletanute arv. Artelliliikmete üldkoosoleku otsus liikme väljaheitmise kohta ei jõustu ja artelliliige hoiab alal kõik oma õigused niikaua, kui see otsus ei ole lõplikult läbi vaadatud maakonna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

Maakonna täitevkomitee peab kindlustama kõige tähelepanelikuma suhtumise artellist väljaheidetute edasikaebustele ja läbi vaatama artelliliikme väljaheitmise küsimuse artelli juhatuse esimehe ja kaebaja juuresolekul.

VI. Kaluriartelli ja ta juhatuse tegevus.

10. Artell kohustub majandama kollektiivset kalapüügimajapidamist plaani järgi, täpselt kinni pidades riiklikest ülesannetest kala ja mereloomade püügil ja nende üleandmisel-müümisel riigile.

Artelli juhatus ja liikmed kohustuvad:

a) suurendama ja arendama kala, mereloomade ja muude vetest saadavate produktide püüki, süvendades selleks kõigiti kogu aasta ja kogu ööpäeva kestvat püüki, kätte õppides sügavmerepüügi, mehhaniseerides kalapüüki, täielikult ära kasutades artellile kuuluvaid laevu, püügiriistu ja -inventari, samuti laevu ja püügiriistu, mis antakse nõukogude riigi poolt artelli abistamiseks mootor-kalapüügijaamade kaudu;

b) rangelt kinni pidama kehtestatud kalapüügieeskirjadest, kaasa aitama riiklikele organeile veekogude kaitsel, võitlema selle vastu, et ei teostataks püüki kalakaitse keelupiirkondades, ei püütaks noori ja alamõõdulisi kalu ega tarvitataks keelatud püügiriistu ja püügiviise ega rikutaks kehtestatud püügikeelu-tähtaegu;

c) hoolitsema kalakasvatuse eest looduslikes veekogudes ja tiikides, teostama nendes kalade kudemis- ja söödakohtade melioratsioonitöid ja kalamaimude kaitset;

d) parendama artelli kasutamisel olevaid kalapüügipiirkondi, puhastades selleks loomuse- ja muid püügikohti;

e) organiseerima artelli vara õiget kasutamist, hoidmist ja hooldamist, kõigi kalapüüniste õigeaegset ning õiget kuivatamist, korrastamist ja konserveerimist, korrapärast laevade, paatide, taglase ja purjede hooldamist ning hoidma puhtad ja korras mootorid, masinad ja tööriistad;

f) arendama kalamajanduse abitootmisharusid vastavalt antud rajooni tingimustele (võrgukudumine, kalapüüniste konserveerimine, tõrvaajamine, laevaehitus ja -remont, taara valmistamine ja muud tööstused).

11. Artell kohustub:

a) majandama oma põllumajanduslikku abimajandit plaani järgi, täpselt täites põllumajanduslikuks tootmiseks kehtestatud riiklikke plaane ja artelli kohustusi riigi vastu;

b) organiseerima majanduslike ja ühiskondlike ehitiste püstitamist ühiskondlikel alustel;

c) tõstma artelliliikmete töökvalifikatsiooni, kaasa aitama liikmeile nende ettevalmistamisel brigadirideks, laevajuhtideks, motoristideks, noodakalureiks, kalakasvatajaiks, traktoristideks, autojuhtideks jne.;

d) tõstma artelliliikmete kultuurilist taset, hoolitsema ajalehtede, raamatute, raadio, kino eest, organiseerima poliithariduslikke ringe, asutama klubisid, raamatukogusid, lugemistubasid, sisse seadma saunu, pesumaju, juuksuriärisid, organiseerima püügikohtadel ja põldudel valgeid ja puhtaid peatuslaagreid, organiseerima artelliliikmete kultuurilist teenindamist töökohtadel, korrastama külatänavaid, istutama nende äärde mitmesuguseid puid, eriti viljapuid, osutama artelliliikmeile kaasabi nende elamute parandamisel ja kaunistamisel;

e) kaasa tõmbama naisi tootmistöösse ja artelli ühiskondlikku ellu, edutades andekaid ja vilunud naisliikmeid juhtivale tööle, vabastades neid võimalust mööda kodustest töödest lastesõimede, laste mängumurude, sööklate jne. rajamisega.

VII. Töökorraldus, töötasu ja töödistsipliin.

12. Kõik tööd artelli majapidamises teostatakse artelliliikmete ja nende perekonnaliikmete isikliku tööga vastavalt üldkoosoleku poolt vastuvõetud kodukorraeeskirjadele. On lubatud võtta palgalisele tööle ainult isikuid, kel on eriteadmisi ja eriettevalmistus (insenerid, tehnikud, kalakasvatajad, agronoomid jms.).

Ajutiste tööliste palkamine on lubatud vaid erandjuhtudel, artelliliikmete üldkoosoleku nõusolekul, paatide remontimiseks ja ehitamiseks, ehitus- ja abitöödeks, kui kiireid töid ei ole võimalik määratud tähtajaks teostada artelli oma töötudega nende täie koormuse juures.

Et administratiiv- ja teenindav personal ei saaks ülearu suureks paisuda ja et vältida ülearust tööpäevade kulutamist nendele tasu maksmiseks püügil, põllul või karja eest hoolitsemisel töötavate artelliliikmete arvel, kinnitab artelli administratiiv-majandusliku ja teenindava personali koosseisu artelliliikmete üldkoosolek ja seda võib suurendada ainult viimase loal.

13. Kõik tööd artelli põllumajanduslikus abimajandis teostatakse artelliliikmete isikliku ja nende perekonnaliikmete tööjõuga, kes ei tegutse kalamajanduses.

Kalamajanduses töötavad artelliliikmed ja nende perekonnaliikmed rakendatakse artelli põllumajandusliku abimajandi töödele ainult siis, kui nemad kalamajanduse tingimuse tõttu on vabad oma põhitööst.

14. Artelliliikmeist moodustab juhatus kalapüügi tootmisbrigaadid vähemalt kolmeks aastaks ja kalapüügilülid.

15. Töö jaotatakse artelliliikmete vahel vahetult brigadiri poolt, kes on kohustatud iga oma brigaadi liiget kõige paremini tööle rakendama mitte arvestades töö

jaotamisel sõprussuhteid, perekondlikke vahekordi ja rangelt arvestades iga artelliliikme töökvalifikatsiooni, kogemusi ja füüsilist jõudu.

16. Rasedad ja imetajad naised vabastatakse tööst 35 päeva jooksul enne ja 42 päeva jooksul pärast sünnitamist, kindlustades neile elatusraha selle aja kestel pooles suuruses nende viimase kaheteistkümne kuu keskmisest töötasust.

17. Igale kalapüügibrigaadile ja -lülile kinnitab artelli juhatus vajalikud laevad, mehhanismid, püügiriistad, tööloomad, majapidamishooned ja kalapüügiinventari.

Brigaadid ja lülid kannavad materiaalset vastutust nendele kinnistatud vara säilitamise eest ja vara ärakulumisel enne kindlaksmääratud amortisatsiooni-tähtaega, riknemise või hävimise korral tasuvad nad artellile tekitatud kahjud. Brigaadid ja lülid vabanevad materiaalsest vastutusest, kui vara riknemine, hävimine või ennetähtaegne ärakulumine oli tingitud loodusõnnetustest või muudest kaaluvatest põhjustest ja kui brigaadi või lüli poolt oli tarvitusele võetud kõik vajalikud abinõud vara säilitamiseks.

Hoolika ja kohusetruu suhtumise eest artelli varasse, mis pikendab selle kasutamise iga, makstakse brigaadides ja lülides töötavaile artelliliikmeile 50% vara kasutamisaegade suurenemisest saadud kokkuhoiust.

18. Igale põllutööbrigaadile kinnistatakse artelli juhatuse poolt eriaktiga kogu vajalik inventar, tööloomad ja majapidamishooned.

Igale loomakasvatusbrigaadile kinnistatakse artelli juhatuse poolt produktiivne kari, loomade talitamiseks vajalik inventar ja veoloomad, samuti majapidamishooned, mis on seotud karjamajandusega.

19. Tasumaksmine kaluriartelli liikmeile, kes töötavad kala (ka mereloomade) püüdmisel, toimub püügi kestel, olenevalt väljapüütud ja riigile üleantud kala (ka mereloomade) hinnast.

Artelliliikmete töötasu suurus brigaadide ja lülide järgi määratakse kindlaks artelliliikmete üdkoosoleku poolt, kusjuures see ei või olla madalam kui 55% kala püüdmisel motoriseeritud laevadel ja paatidel ning mehhaniseeritud püügiriistadega ja 70% mehhaniseerimata püügil riigile äraantud kala ja mereloomade hinnast.

Tulude jaotamine brigaadis ja lülis artelliliikmete — püügist osavõtjate vahel toimub sõltuvalt kulutatud tööhulgast ja töö kvaliteedist artelli juhatuse poolt määratud ja artelliliikmete üldkoosoleku poolt kinnitatud osade (osamaksude) järgi.

20. Tööd artelli põllumajanduslikus abimajandis ja muud kalapüügi abitööd teostatakse tükitöö alusel. Töönormid ja -hinded iga töö kohta töötab välja artelli juhatus ja kinnitab üldkoosolek. Töönormid ja -hinded iga töö kohta põllumajanduslikus abimajandis teostatakse normipäevades, nagu põllumajanduslikes artellides.

Iga töö kohta määratakse kindlaks töönormid, mis on jõukohased kohusetruult töötavale artelliliikmele, arvesse võttes tööloomade, masinate, maapinna jne. seisukorda.

Kuni aasta tulu jaotamiseni normipäevade järgi võib artelliliikmele, kes töötab artelli põllumajanduslikus abimajandis, välja anda aasta jooksul rahalist avanssi kuni 50% ulatuses sellest summast, mis tal töö eest saada on.

21. Kõik kaluriartelli liikmed kohustuvad rangelt hoidma oma artelli omandit ja riigi masinaid, mis on artellile antud kasutamiseks mootor-kalapüügijaamade poolt, alluma põhikirja nõuetele, üldkoosoleku ja juhatuse otsustele, täitma kodukorraeeskirju, täitma korralikult neile juhatuse ja brigadiri poolt määratud töid ja ühiskondlikke kohustusi, rangelt kinni pidama töödistsipliinist.

Ebamajandusliku ja hooletu suhtumise eest ühiskondlikku varasse, kaaluvate põhjusteta tööle mitteilmumise, alaväärtusliku töö ja muude töödistsipliini ning põhikirja rikkumise eest määrab juhatus süüdlastele karistusi vastavalt kodukorraeeskirjadele, näiteks halvasti tehtud töö tasuta ümber teha, hoiatus, noomitus, laitus üldkoosolekul, trahv kuni 5 normipäeva keskmise töötasu suuruses, madalamale tööle paigutamine, ajutine töölt kõrvaldamine.

Artelliliikmete suhtes, kes on ilmselt parandamatud, õõnestavad ja desorganiseerivad artelli kollektiivset majandit, ja ainult pärast seda, kui on ära kasutatud

kõik põhikirjas ettenähtud hoiatamise ja kasvatamise iseloomuga abinõud, esitab artelli juhatus üldkoosolekule küsimuse nende artellist väljaheitmise kohta.

Väljaheitmine toimub käesoleva põhikirja p. 9 ettenähtud korras.

22. Igasugust artelli ja riigi ühiskondliku omandi riisumist, kahjurlikku suhtumist artelli ja mootor-kalapüügijaama varasse, mootoritesse ja mehhanismidesse, kalapüügipiirkondadesse ja veekogudesse loeb artell artelli üldhuvide reetmiseks ja rahvavaenlaste abistamiseks.

Isikud, kes on süüdi säärases kuritegelikus artellikorra põhialuste õõnestamises, antakse artelli poolt kohtu alla nende karistamiseks nõukogude sotsialistliku riigi seaduste täie karmusega.

VIII. Kaluriartelli vahendid.

23. Artelli astujad maksavad sisseastumismaksu rahas 20 kuni 40 rubla suuruses talu kohta, olenevalt nende majapidamise võimsusest. Sisseastumismaksud arvatakse artelli jagamatusse fondi.

24. Artelliliikmete ühistatud vara väärtusest (kalapüügilaevad, inventar, püügiriistad, tööloomad, majanduslikud ja abimajanduslikud ehitised jne.) arvatakse veerand kuni pool artelli jagamatusse fondi, kusjuures suurema protsendi arvamist artelli jagamatusse fondi rakendatakse võimsamate majapidamiste suhtes. Ülejäänud vara osa arvatakse artelliliikme osamaksu hulka.

Artellist lahkuvate liikmetega teeb juhatus lõpparve ja maksab osamaksu tagasi rahas. Lõpparve tegemine toimub üldreeglina pärast tegevusaasta lõppu.

25. Kogu kalasaak, mis on püütud artellile määratud plaani piirides, antakse riigile valitsuse poolt kinnitatud hindadega, üle määratud plaani püütud kala aga jääb artelli korraldusse, kes müüb selle riigile eriti kindlaksmääratud kõrgendatud hindadega või realiseerib selle kooperatiivkaubanduse korras.

26. Põllumajandusliku abimajandi lõikusest ja loomakasvatuse saadustest kaluriartell:

a) täidab oma kohustused riigi vastu, tasub natuuras masina-traktorijaama tööde eest vastavalt sõlmitud lepingule;

b) varub seemne külvi jaoks ning loob ikalduse ja söödapuuduse puhuks puutumatud, igal aastal uuendatavad seemne- ja söödafondid;

c) eraldab ühistatud kariloomade söötmiseks vajalikud söödad;

d) eraldab mitte üle kahe protsendi üldtoodangust käesoleva põhikirja § 27 punktis g tähendatud abistamisfondi;

e) kogu ülejäänud hulga saagist ja loomakasvatuse saadustest jaotab artell normipäevade järgi oma liikmete vahel, kes töötavad põllumajanduslikus abimajandis.

Artelli esimehel on keelatud toiduainete väljaandmine üksikuile artelliliikmetele nende poolt tehtud normipäevi arvesse võtmata ja samuti toiduainete väljaandmine kõrvalistele isikutele ja asutistele.

27. Kõigist artelli majapidamisharudest saadavatest rahalistest tuludest artell:

a) maksab esmajärjekorras riigile määratud maksud, tasub kindlustusmaksud ning rahalised laenud;

b) maksab kala (ja mereloomade) püügiga tegutsevaile artelliliikmeile töötasu püügi kestel vastavalt käesoleva põhikirja § 19;

c) teeb vajalikke kulutusi artelli jooksvaiks tootmisvajadusteks, sealhulgas püügiriistade valmistamiseks, remondiks ja soetamiseks, mootorkalapüügijaamade tööde tasumiseks jne.;

d) täiendab artelli jagamatuid fonde põhivahendite taastamiseks ja kulutusteks laevade, põllumajandusinventari, kariloomade soetamiseks, ehitusmaterjalide tasumiseks ja muudeks artelli kapitalimahutusteks; mahaarvamist jagamatute fondide täiendamiseks teostatakse mitte rohkem kui 15% ulatuses artelli rahalistest tuludest;

e) katab artelli administratiiv-majanduslikud kulud, eraldades selleks mitte üle 5% rahalistest tuludest;

f) eraldab summasid kultuurilisteks vajadusteks, nagu: brigadiride ja muu kaadri ettevalmistamiseks, lastesõimede organiseerimiseks, raadio sisseseadmiseks jne.;

g) loob üldkoosoleku otsusel fondi materiaalse abi andmiseks invaliididele, raukadele, punaarmeelaste ja punalaevastiklaste puudustkannatavatele perekondadele, vaeslaste ülalpidamiseks ning rasedaile naistele puhkuse aja eest kuuluva töötasu osa väljamaksmiseks, eraldades selleks mitte üle 2% riigile antud toodangu hinnast;

h) kogu rahaliste tulude summa, mis saadud põllumajanduslikust abimajandist, pärast ülalloetletud kulutuste ja mahaarvamiste teostamist, jaotatakse osas, mis langeb põllumajanduslikule abimajandile, normipäevade järgi artelliliikmete vahel, kes on tegevuses artelli põllumajanduslikus abimajandis.

Tulud preemiatest-lisatasudest, mis artell saab kala müümise eest riigile üle plaani, jaotatakse kooskõlas NSV Liidu valitsuse erimäärusega.

28. Tegevusaasta lõppemisel artelli puhaskasust, mis jääb järele pärast käesoleva põhikirja p. 27 näidatud kõigi majanduslike kulude katmist, välja arvatud puhaskasu põllumajanduslikust abimajandist, mis jaotatakse normipäevade alusel, ja riigile üleplaani müüdud kala eest saadud preemiad-lisatasud, võib artell üldkoosoleku otsusel arvata mitte üle 5% vastastikuse abistamise kassasse, ülejäänud osa aga jaotatakse kalapüügil ja kalapüügi abitööndustes töötavate artelliliikmete vahel proportsionaalselt nende aastateenistusele.

29. Kõik rahalised laekumised kantakse kohustuslikult artelli sissetulekuks hiljemalt nende laekumise päeval. Nii tulude kui ka kulude kohta koostatakse artelli juhatuse poolt aastaeelarve, mis jõustub pärast kinnitamist artelliliikmete üldkoosoleku poolt. Juhatus võib kulusid teha ainult nende artiklite järgi, mis on eelarves ette nähtud. Summade omavoliline üleviimine kulude eelarve ühest artiklist teise ei ole lubatud ja summade üleviimiseks ühest artiklist teise on juhatus kohustatud taotlema üldkoosoleku nõusolekut. Artelliliikmete üldkoosoleku poolt artelli tootmisvajadusteks kinnitatud kulude aastaeelarvest võib juhatus kuni püügitagajärgede lõpliku selgumiseni kulutada mitte üle 70% eelarves ettenähtud kuludest. Ülejäänud 30% jääb reservi ja kulutatakse ainult pärast püügitagajärgede lõplikku selgumist ja pärast üldkoosoleku otsust.

Oma vabad rahasummad hoiab artell oma arveldusarvel pangas või hoiukassas. Rahasummade mahakandmine artelli arveldusarvelt toimub ainult artelli juhatuse käsul, mis on kehtiv artelli esimehe ja artelli raamatupidaja või arveametniku allkirjade olemasolul.

Artelli arvel on keelatud ülal pidada isikuid, kes ei tööta artellis ja kellel ei ole midagi tegemist tootmistööga, samuti on keelatud normipäevade arvel ülal pidada isikuid, kes rahuldavad artelliliikmete isiklikke vajadusi (juuksurid, kingsepad, rätsepad jt.). Keelatud on arvestada normipäevi töö eest, mida artelliliikmed teevad mitmesugustele küla- ja vallaorganisatsioonidele ning -asutistele.

IX. Kaluriartelli juhtimine ja asjaajamine.

30. Kaluriartelli juhib artelliliikmete üldkoosolek, koosoleku vaheaegadel aga üldkoosoleku poolt valitud juhatus.

31. Üldkoosolek on artelli kõrgeimaks juhtivaks organiks.

Üldkoosolek:

a) valib artelli esimehe, artelli juhatuse ja revisjonikomisjoni, kusjuures revisjonikomisjon kinnitatakse maakonna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt;

b) teostab liikmete vastuvõtmist ja väljaheitmist artelli koosseisust;

c) kinnitab aasta tootmisplaani, tulude-kulude eelarve, ehituste plaani, töönormid ja -hinded;

d) kinnitab lepingud kalatööstustega, mootorkalapüügi- ja masina-traktorijaamaga;

e) kinnitab juhatuse aastaaruande, millel peab tingimata juures olema revisjonikomisjoni seisukoht, samuti juhatuse aruanded tähtsamate majanduslike küsimuste alal;

f) kinnitab mitmesuguste fondide suuruse ja artelliliikmete töötasu määrad,

g) kinnitab artelli kodukorra.

Kõigis põhikirja käesolevas paragrahvis loetletud küsimustes ei ole juhatuse otsused ilma üldkoosoleku kinnituseta kehtivad.

Üldkoosolek on otsusevõimeline kõigi küsimuste otsustamiseks, kui on koos vähemalt ½ liikmete üldarvust, välja arvatud artelli juhatuse ning esimehe ja revisjonikomisjoni valimine, liikmete artelli koosseisust väljaheitmise ja mitmesuguste fondide suuruse küsimused, mille otsustamiseks peab üldkoosolekust osa võtma vähemalt ²/₃ artelliliikmete üldarvust.

Üldkoosoleku otsused võetakse vastu häälteenamusega lahtisel hääletamisel, välja arvatud artelli esimehe, artelli juhatuse ja revisjonikomisjoni valimine, mis toimub kinnisel (salajasel) hääletamisel.

32. Artelli asjade ajamiseks valib artelliliikmete üldkoosolek artelli juhatuse 2 aastaks 3—7-liikmelises koosseisus, olenevalt artelli suurusest.

Artelli juhatus on artelli täidesaatvaks organiks ja vastutav artelliliikmete üldkoosoleku ees oma töö ja riigi vastu kohustuste täitmise eest.

33. Artelli ja ta brigaadide töö igapäevaseks juhtimiseks, samuti juhatuse otsuste täitmise igapäevaseks kontrollimiseks valib üldkoosolek artelli esimehe, kes on ühtlasi juhatuse esimeheks.

Esimees on kohustatud juhatuse vähemalt kaks korda kuus kokku kutsuma jooksvate küsimuste arutamiseks ja vastavate otsuste vastuvõtmiseks.

Esimehele abiks valib üldkoosolek juhatuse liikmete hulgast esimehe ettepanekul esimehe asetäitja.

Esimehe asetäitja allub kogu oma töös esimehe juhistele.

34. Brigadirid, artelli farmide ja abiettevõtete juhatajad määrab artelli juhatus vähemalt 2 aastaks.

35. Artelli arvepidamise ja vara arvestamise teostamiseks määrab juhatus artelliliikmete hulgast või kutsub väljastpoolt tasulise raamatupidaja või arveametniku. Raamatupidaja või arveametnik teostab arvepidamist ja arvestust seatud vormide järgi ja allub täielikult artelli juhatusele ja selle esimehele.

Raamatupidajal või arveametnikul ei ole õigust käsutada iseseisvalt artelli fonde, anda avansse ja kulutada naturaalfonde. Need õigused kuuluvad ainult juhatusele ja artelli esimehele. Kõigile artelli rahalistele kuludokumentidele kirjutab alla raamatupidaja või arveametnik ja artelli esimees või tema asetäitja.

36. Revisjonikomisjon kontrollib kogu artelli juhatuse tegevust majanduslikul ja rahanduslikul alal, kontrollib, kas kõik rahalised ja naturaalsed laekumised on sisse kantud seatud korras artelli sissetulekuks, kas peetakse kinni põhikirjas ettenähtud korrast vahendite kulutamise alal, kas artelli vara hoitakse küllalt hoolikalt, kas ei esine artelli vara ja rahasummade kõrvaldamist ja raiskamist, kuidas ta maksab oma võlgasid ja kuidas ta nõuab sisse võlgasid artelli võlgnikelt. Ühtlasi revisjonikomisjon kontrollib hoolega kõiki artelli arvevahekordi oma liikmetega, selgitab iga vale väljaarvestuse, töötasu ebaõige arvestamise, mitteõigeaegse väljamaksmise, samuti muud artelli ja ta liikmete huvide rikkumise juhud.

Revisjonikomisjon teostab revisjoni neli korda aastas. Juhatuse poolt üldkoosolekule esitatava aastaaruande kohta annab revisjonikomisjon oma seisukoha, mille üldkoosolek kuulab ära vahetult pärast juhatuse aruannet. Revideerimisakt kinnitatakse üldkoosoleku poolt.

Oma tegevuse üle annab revisjonikomisjon aru artelliliikmete üldkoosolekule.

Kalurite-kolhoosnikute kohustusliku normipäevade miinimumi ja kalurikolhooside põllumajanduslikes abimajapidamistes töö organiseerimise kohta Eesti NSV-s.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 20. juuni 1949. a. määrus nr. 451, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 17, 111).

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Määrata Eesti NSV kalurikolhooside alates 1949. aastast kohustuslikuks

normipäevade miinimumiks igale tööjõulisele kolhoosnikule, kes töötab kalapüügil ja kalapüügiga seotud abitöödel, 120 päeva aastas.

2. Laiendada Eesti NSV Ministrite Nõukogu 16. juuli 1948. a. määruse nr. 668 «Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides» kehtivus Eesti NSV kalurikolhooside põllumajanduslikele abimajapidamistele.

Põllumajandussaaduste kohustuslikest müüginormidest Eesti NSV kalurikolhooside poolt.

(Eesti NSV Ministrite Nõukogu 24. augusti 1949. a. määrus nr. 641, avaldatud Eesti NSV Teatajas 1949, 25, 149).

Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 6. augustist 1949. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Määrata Eesti NSV kalurikolhoosidele alates 1949. a. saagist kohustuslikud teravilja müüginormid igalt neile kinnistatud põlluhektaarilt diferentsete normide alusel, mis on määratud traktorijaamade poolt teenindatavatele kolhoosidele maakondade vastavas grupis.

2. Määrata kindlaks riigile vilja andmise norm kalurikolhooside ühiskülvidelt, kui need kolhoosid on täitnud oma kohustused riigile kalamüügi alal, 50% suuruses normidest, mis on kindlaks määratud traktorijaamade poolt teenindatavatele põllumajanduslikele kolhoosidele. Riigile kalamüügi plaani mittetäitjad kalurikolhoosid tasuvad normikohustused 100%-liselt.

3. Määrata Eesti NSV kalurikolhoosidele kohustuslikud kartuli müüginormid üldistel kolhooside jaoks kehtestatud alustel.

4. Vabastada alates 1949. a. Eesti NSV kalurikolhooside kalurid-kolhoosnikud, kes on täitnud kalamüügi kohustused riigile, õue-aiamaalt saadud kartuli müügikohustustest.

5. Määrata alates 1949. aastast Eesti NSV kalurikolhoosidele kohustuslikud liha ja piima müüginormid neil seisuga eelmise aasta 1. detsembriks olnud loomade arvu järgi järgmiste aastanormide kohaselt (kilogrammides):

a) liha alal:

iga veise kohta	— 14 kg
„ lamba ja kitse kohta	— 5 „
„ sea kohta	— 25 „

b) piima alal: esimese grupi maakondades — Hiiumaal, Jõgevamaal, Läänemaal, Saaremaal, Tartumaal, Valgamaal ja Võrumaal — 250 kg ja teise grupi maakondades — Harjumaal, Jõhvimaal, Pärnumaal, Viljandimaal ja Virumaal — 350 kg põhirasvasusega piima iga lehma kohta.

Piima kohustuslik müük riigile esimesel poolaastal esmakordselt poeginud lehma kohta alandatakse poole võrra.

6. Kohustuslike liha ja piima müüginormide arvutamist riigile vastorganiseeritud Eesti NSV kalurikolhooside poolt teostada 1949. a. soodustatult — 50% ulatuses määratud aastanormidest.

Sisukord.

Lk.

Eessõna 3

I peatükk. Kolhoosiõiguse aine ja süsteem 5
§ 1. Leninlik-stalinlik kooperatiivplaan ja kolhoosiõigus — 5. § 2. Kolhoosi mõiste ja põhikirjalikud vormid — 12. § 3. Kolhoosiõiguse aine — 17. § 4. Kolhoosiõiguse põhiprintsiibid — 23. § 5. Kolhoosiõigus teadusliku distsipliinina — 28. § 6. Kolhoosiõiguse kursuse süsteem — 32.

II peatükk. Kolhoosialase seadusandluse ja kolhoosi põhikirjalike vormide põhietapid 34
§ 1. Sissejuhatavad märkused — 34. § 2. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise ajajärgul (oktoober 1917—1918. a.) — 36. § 3. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärgul (1918—1920. a.) — 39. § 4. Kolhoosialane seadusandlus ja kolhooside põhikirjalikud vormid üleminekuajajärgul rahulikule tööle rahvamajanduse taastamiseks (1921—1925. a.) — 46. § 5. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul riigi sotsialistliku industrialiseerimise eest (1926—1929. a.) — 56. § 6. Kolhoosialane seadusandlus võitluse ajajärgul põllumajanduse kollektiviseerimise eest (1930—1934. a.) — 63. § 7. Kolhoosialane seadusandlus sotsialistliku ülesehitustöö lõpuleviimise ja stalinliku konstitutsiooni elluviimise ajajärgul — 79. § 8. Kolhoosialane seadusandlus Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja ajajärgul (juuni 1941—1945. a.) — 86. § 9. Kolhoosialane seadusandlus sõjajärgsel perioodil — 90.

III peatükk. Kehtiva kolhoosiõiguse allikad 94
§ 1. NSV Liidu konstitutsioon ja liidu- ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonid kolhoosiõiguse allikatena — 94. § 2. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja üldiseloomustus — 95. § 3. Tüüp-põhikiri ja jooksev seadusandlus kolhooside alal — 99. § 4. Tüüp-põhikiri ja üksikute kolhooside põhikirjad — 102. § 5. Kolhoosi juhtimisorganite otsused kolhoosiõiguse allikana — 106.

IV peatükk. Kolhooside riikliku juhtimise õiguslik korraldus 108
§ 1. Kolhooside riikliku juhtimise üldine iseloomustus — 108. § 2. Kolhooside Nõukogu — 114. § 3. Põllumajandusorganid ja kolhoosid — 117. § 4. Nõukogud ja nende vastastikused suhted kolhoosidega — 121.

V peatükk. Kolhoosi kujundamine. Liikmeksolemine kolhoosis 126
§ 1. Kolhoosi kujundamine — 126. § 2. Kolhoosiliikmeks vastuvõtmise tingimused ja kord — 128. § 3. Kolhoosnikute põhikirjalised õigused ja kohustused — 133. § 4. Kolhoosis liikmeksolemise lõppemise kord ja tingimused — 143.

VI peatükk. Juhtimisorganid kolhoosides, nende õigused ja kohustused . . 149
§ 1. Juhtimise korralduse alused kolhoosides — 149. § 2. Kolhoosiliikmete üldkoosolek — 152. § 3. Kolhoosi juhatus ja esimees — 157. § 4. Kolhoosi revisjonikomisjon — 162. § 5. Kolhoosi ametiisikud — 164.

Lk.

VII peatükk. Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õigus, kolhoosiperede õue-aiamaa kasutamise õigus 168
§ 1. Kolhooside sotsialistliku maakasutamise õiguse üldiseloomustus — 168. § 2. Kolhoosliku maakasutamise õiguse objekt — 171. § 3. Kolhooside kui maakasutajate õigused ja kohustused — 179. § 4. Kolhoosiperede õue-aiamaa kasutamise õigus — 193. § 5. Kolhoosliku maakasutamise taastamine saksa okupatsiooni alt vabastatud rajoonides — 200.

VIII peatükk. Kolhooslik omandiõigus 202
§ 1. Kolhoosliku omandiõiguse sotsialistlik olemus — 202. § 2. Kolhoosliku omandi tekkimise allikad — 206. § 3. Kolhoosliku omandiõiguse subjektid — 209. § 4. Kolhoosliku omandiõiguse objektid — 211. § 5. Kolhoosliku omandiõiguse sisu — 213. § 6. Kolhooside üksikute fondide õiguslik struktuur — 215. § 7. Kolhoosliku omandi kaitse — 217.

IX peatükk. Kolhoosi majandusliku tegevuse õiguslik reguleerimine . . . 221
§ 1. Põllumajandusliku artelli õigusvõime — 221. § 2. Kolhoosi majapidamise plaanimise õiguslikud vormid — 223. § 3. Kolhoosi õigused ja kohustused kollektiivmajandi üksikute harude korraldamisel — 227. § 4. Kolhoosi õigused ja kohustused abiettevõtete rajamise alal — 231. § 5. Kolhooside krediidi- ja arveldussuhted — 233. § 6. Kolhooside varaliste vaidluste läbivaatamise kord — 236.

X peatükk. Töö organiseerimise ja tasustamise õiguslikud vormid kolhoosides 241
§ 1. Üldeeskirjad — 241. § 2. Brigaadide ja lülide organiseerimine ning tööarvestus — 245. § 3. Sisekorra-eeskirjad ja töödistsipliin kolhoosides — 248. § 4. Kolhoosiliikmete töö tasustamise õiguslikud vormid — 252. § 5. Töö täiendava tasustamise süsteem — 257. § 6. Töö täiendava tasustamise erisüsteemid — 262. § 7. Materiaalne kindlustus kolhoosiliikmete töövõime kaotuse puhul — 265. § 8. Ulgtöölkäimine kolhoosidest — 267. § 9. Tööalaste vaidluste läbivaatamise kord kolhoosis — 270.

XI peatükk. Kolhooside tulude jaotamise õiguslikud vormid 273
§ 1. Üldeeskirjad — 273. § 2. Esmajärjekordsete riiklike kohustuste täitmine kolhooside poolt — 275. § 3. Kolhoosisiseste vajaduste rahuldamine tulude jaotamise protsessis — 278. § 4. Tulude jaotamine kolhoosnikute vahel normipäeva järgi — 285. § 5. Avansi andmine kolhoosnikutele — 290.

XII peatükk. Kolhooside kohustused põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal 292
§ 1. Üldmärkused — 292. § 2. Kolhoosi kohustuste tekkimine põllumajandussaaduste riiklike müüginormide alal — 294. § 3. Kolhooside põllumajandussaaduste müüginormide arvutamise kord — 295. § 4. Kolhooside kohustuste täitmine riigi vastu põllumajandussaaduste müüginormide alal — 303. § 5. Kolhoosi varaline vastutus kohustuste täitmata jätmise puhul müüginormide alal — 305.

XIII peatükk. Kontraheerimisleping 309
§ 1. Kontraktatsiooni mõiste ja selle majanduspoliitiline tähtsus — 309. § 2. Poolte kohustused — 315. § 3. Arvelduste kord — 317. § 4. Poolte vastutus — 318.

XIV peatükk. Masina-traktorijaam ja tema lepingulised suhtlused kolhoosidega 320
§ 1. Masina-traktorijaama kui riikliku organisatsiooni õiguslik seisund — 320. § 2. Traktoripargi kasutamise organiseerimise õiguslikud vormid — 325. § 3. Masina-traktorijaama ja kolhooside vaheliste lepinguliste suhete arenemine — 329. § 4. Masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise tüüplepingu juriidiline tähtsus — 338. § 5. Masina-traktorijaamade ja kolhooside vahelise lepingu subjektid, objekt ja sisu — 340. § 6. Lepingute sõlmimise kord masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel ning lepin-

Lk.

gute sõlmimise kampaania organiseerimine — 342. § 7. Lepingu täitmine — 344. § 8. Poolte vastutus masina-traktorijaama ja kolhooside vahelise lepingu alal — 348.

XV peatükk. Kolhoosipere 351
§ 1. Kolhoosipere mõiste — 351. § 2. Kolhoosipere koosseis — 355. § 3. Kolhoosipere ja selle liikmete omand — 357. § 4. Kolhoosipere vara käsutamise ja haldamise õigus ning kolhoosipere majanduslik-töise tegevuse korraldamine — 360. § 5. Kolhoosipere kohustused riigi vastu — 364. § 6. Kolhoosipere vara jaotamine ja eraldamine — 368.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri 373

Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides 385

NSVL Valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu põhimääruse kinnitamise kohta 391

Eesti NSV kolhoositalude õue-aiamaa suuruse, kolhoositalude isiklikus kasutuses olevate loomade arvu ja kolhooside ning kolhoosnikute mõningate soodusduste kohta 395

Maal elavate tööliste, teenistujate, maaõpetajate, agronoomide ja teiste kolhoosiliikmeks mitteolevate isikute õue-aiamaast 396

Maade eraldamise küsimuste läbivaatamise korrast 398

Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides 401

Karusloomade kasvatuse organiseerimisest ja töötasu arvestamisest kolhoosides 420

Traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitav tüüpleping 422

Tüüp-kokkulepe traktorijaama (masina-loomakasvatusjaama) ja kolhoosi vahelise lepingu juurde 437

Masina-maaparandusjaama ja kolhoosi vahel sõlmitav tüüpleping 441

Naturaaltasu määrade kohta masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööde eest Eesti NSV kolhooside ja kehv- ning kesktalundites 448

Sovhooside, abimajandite ja teiste organisatsioonide traktorite ja masinatega kolhoosides tehtavate tööde eest naturaaltasu arvestamise korrast 454

Riigile teravilja ja kartuli kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt 455

Riigile liha ja piima kohustusliku müügi kohta Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt 459

Eesti NSV kolhooside poolt riigile heinamüügi kohustuse kohta 466

Riigile munade kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt 467

Riigile villa kohustuslikust müügist Eesti NSV kolhooside ja kolhoosiperede poolt 469

Eesti NSV kolhoosiperede ja üksiktalundite kohustuslike villamüüginormide muutmise kohta 471

Tööjõu organiseeritud värbamise plaani täitmise kindlustamisest 473

Eesti NSV kolhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) täitmise abinõudest 474

Soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise ning põldheina külvikordade rakendamise plaani kohta Eesti NSV-s kõrgete ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamiseks . . 495

Kolhooside metsade kasutamise, korrastamise ning nende majandamise parandamise kohta 502

Sideministeeriumi maakonnakontorite ja kolhooside vaheliste tüüplepingute kohta posti veoks ja kättetoimetamiseks maal 505

Eesti NSV kaluriartelli tüüppõhikirja kinnitamise kohta 509

Vastutav toimetaja A. Raudson.

Tehniline toimetaja H. Kohu.

Ladumisele antud 1. III 1950. Trükkimisele antud 5. VIII 1950. Trükiarv 2500. Paber 67×95, 1/16. Trükipoognaid 32,625. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 37,52. Arvutuspoognaid 38,16. MB-03387.

Trükikoda „Tartu Kommunist", Tartu, Ülikooli 21/23. Tellimise nr. 601.

На эстонском языке.

Колхозное право.

Hind rbl. 14.35

Trükivigu ja õiendusi.

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema
121	1. alt	lk.	lk. 422
„	„	1950. a.	1949. a.
138	2. alt	(Vt. Lisa, lk. 51.)	(Vt. Lisa, lk. 401.)
177	3. alt	Vt. lisa, lk. 151.	Vt. Lisa, lk. 504.
192	2. alt	vt. lisa, lk. 29.	vt. Lisa, lk. 396.
196	3. alt	Vt. Lisa lk. 28.	Vt. Lisa, lk. 395.

Rbl. 14.35

ARH
A
18562
158391

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00448884 9

Rbl. 14.35

ARH
A
18562
158391

KOLHOOSIÕIGUS

1162

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00448884 9

NSV LIIDU KOHTUMINISTEERIUMI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

KOLHOOSIÕIGUS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950